

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

ดีเยี่ยม

ดีมาก

ดี

ปานกลาง

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ
ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา :
ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่

อรรวรรณ เมฆทัศน์

คู่มือฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
สำนักบริหารและพัฒนาระบบราชการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2553

ใบรับรองคุณวุฒิ
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

ชื่อเรื่อง

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ
ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา :
ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่

โดย

อรวรรณ เมฆทัศน์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)

วันที่ 14 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เจลิ้มชัย ปัญญาดี)

วันที่ 19 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง)

วันที่ 14 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(ดร.เมธี พยอมยงค์)

วันที่ 14 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2553

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เจลิ้มชัย ปัญญาดี)

วันที่ 19 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2553

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพ พงษ์พานิช)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

วันที่ 19 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2553

ชื่อเรื่อง	รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่า ปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา : ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอรรวรรณ เมฆทัศน์
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ 3) ศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พันธกิจแห่งรักตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า และ 4) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 4 วิธี ได้แก่ จากการวิจัยเอกสาร การวิจัยภาคสนาม การวิจัยภาพอนาคต และการจัดสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่าปรัชญาการศึกษาของคาทอลิกมีพื้นฐานจากความเชื่อว่า “พระเป็นเจ้าทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลาย ทรงเป็นความจริง ความดีและความสมบูรณ์สูงสุด” การศึกษาจึงเป็นการนำมนุษย์ให้รอดพ้นจากอำนาจบาปและความชั่วทั้งปวงของมวลมนุษย์ การเป็นคนใหม่ตามแบบของพระเป็นเจ้า และมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า ส่วนการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักพบว่ามีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกทั้งจุดมุ่งหมาย หลักสูตร คุณลักษณะครูผู้สอน คุณลักษณะเยาวชน กระบวนการจัดการศึกษา และการบริหารจัดการ ทั้งนี้ปัจจัยภายในที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักได้แก่ การจัดการทรัพยากร วัฒนธรรมภายในของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ลักษณะความเป็นคาทอลิก และวิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชน บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และบทบาทของสังฆมณฑลเชียงใหม่

ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พันธกิจแห่งรักใน 10 ปีข้างหน้า ด้านจุดมุ่งหมายควรยึดปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน ให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่เยาวชนที่ยากไร้โดยไม่มุ่งแสวงหากำไร ด้านหลักสูตรการศึกษาควรเป็นการบูรณาการวิชาการเข้ากับ

ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น คุณลักษณะของครูผู้สอนควรรอบรู้ลึกซึ้งในวิชาชีพ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน คุณลักษณะของเยาวชนต้องกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตนเอง ปฏิบัติตามหลักคำสอนและร่วมพิธีกรรมทางศาสนา ที่นับถืออย่างถูกต้อง กระบวนการจัดการศึกษาควรส่งเสริมการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนทุกมิติ มีการสร้างบรรยากาศที่เรียบง่ายนับถือความยากจน ปลุกฝังค่านิยมการทำงานเป็นหมู่คณะบนความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักบวชและฆราวาส สามารถนำระบบการบริหารจัดการสมัยใหม่มาใช้ได้แต่ยังคงไว้ซึ่งความเคารพต่อผู้ใหญ่มากตามหลักความยุติธรรม

ผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พันธกิจแห่งรัก พบว่าควรจัดการศึกษาแบบบูรณาการมิติศาสนา การศึกษาและวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอสู่ชีวิตประจำวัน ในลักษณะการเรียนรู้จากการเป็นแบบอย่างซึ่งกันและกัน ควบคู่กับการจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้ปฏิบัติภายใต้บริบทแวดล้อมที่เป็นจริง โดยนำวิธีการฝึกจิตตามแบบของคาทอลิกมาใช้เพื่อฝึกเยาวชนให้เป็นผู้ที่เจริญเติบโตจากชีวิตภายใน ประกอบด้วย 1) ประสบการณ์ 2) การไตร่ตรอง 3) กระทำการ และ 4) การประเมินผล โดยเน้นเยาวชนเป็นหลักแรก เป็นศูนย์กลาง และเป็นเป้าหมายของการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศภายในที่สะท้อนวิถีแห่งความรักและการให้อภัยกัน มีพิธีกรรมและเครื่องหมายแสดงสัญลักษณ์ทางศาสนาอย่างชัดเจน จัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอ

ผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ สังคมชนชาติเชียงใหม่ควรมีการประเมินผล การดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ในลักษณะเป็นการป้องกันปัญหาที่อาจกระทบต่อความเชื่อ และแนวทางการดำเนินงานของสังคมชนชาติเชียงใหม่ รวมถึงควรสนับสนุนให้ศูนย์ที่อยู่ในพื้นที่การปกครองยังคงสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชนเผ่า และวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นไว้เช่น การเคารพความเป็นปัจเจกบุคคล การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การอุทิศตนเพื่อการรับใช้ผู้อื่น และการให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่มากตามความยุติธรรม

ส่วนข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการที่มีต่อศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการควรแบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ ด้านศาสนาควรเป็นหน้าที่ของนักบวช ด้านการศึกษาควรเป็นหน้าที่ของผู้ที่เชี่ยวชาญทางการศึกษาโดยเฉพาะ ด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอควรเป็นหน้าที่ของนักปราชญ์ชาวบ้านที่คนในชุมชนให้การยอมรับ รวมถึงประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินงานตามศักยภาพของผู้ปกครอง และในฐานะที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนศูนย์ฯ ควรมีบทบาทผลักดันให้ชุมชนมีบรรยากาศทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเยาวชน สุดท้ายนี้ ศูนย์พันธกิจแห่งรักควรระบุปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานให้เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

Title	An Administrative Management Model of The Youth Karen Development Centre based on the Catholic Educational Philosophy: A case study of the Mission of Love Centre, Chiangmai Diocese
Author	Miss Orawan Mektus
Degree of	Doctor of Philosophy in Administrative Science
Advisory Committee Chairperson	Dr. Somkid Kaewthip

ABSTRACT

An Administrative Management Model of the Youth Karen Development Centre based on the Catholic Educational Philosophy had the following objectives: 1) studying the Catholic educational concepts; 2) studying the conformity between the Catholic educational philosophy and working performance, and factors related to working performance of the centre; 3) studying scenario of administrative management model of the youth centre based on the Catholic educational philosophy in the next 10 years; and 4) suggesting an administrative management centre based on the Catholic educational philosophy. This qualitative study had 4 methods of data collection: documentary research, field research, future research, and focus group.

Findings of this investigation were the Catholic educational philosophy based on the faith that “God is Creator of all things, Truth, Goodness, and the Absolute”. Education took human to salvation and free from sin power and all evil, and took him to be a new man as God image and had eternal life in the kingdom of God. Besides studying the Mission of Love Centre’s functions, it was found that they related to the Catholic educational philosophy, including goals, curriculum, instructor’s characteristics, youth’s characteristics, educational management process, and administration. The internal factors which related to the Mission of Love Centre’s functions were resources management, Mission of Love Centre’s cultures, Catholic identification, and Karen’s way of life. For the external factors, it was found that they were excluded from communities’ infrastructures, the youth family’s background, context of economy, politics, social, and culture, and Chiangmai Diocese’s roles.

For the scenario of the Mission of Love Centre's administration in the next 10 years, it was found that its goals should set Catholic educational philosophy as principle, educate and inform the poor youth as non-profit. Its curriculum should integrate academic knowledge, religious faith, and local culture; the instructors' characteristics should be a good model for the youth and they should be a resourceful person. Meanwhile, the youth's characteristics should include creation, and awareness of their local wisdom, culture, and following their religious doctrines. The educational management process should support and respect human rights and values, set the environment that develop all youth's dimensions, create easy going atmosphere and implant the values of team works based on reliability of each other. Also, it should have participatory administration between the priest and the layman. The system of modern managerial administration should be adopted but still maintain respect and gratitude toward adults.

For the synthesis of the administrative management model of the Mission of Love Centre, it was found that they should set the integrated education by using religion dimension, education implementation and Karen culture. They could learn their behaviors as a model to each other, arrange activities for practicing them within real context, and be trained by the Catholic meditation. They could improve themselves by using inner spiritual training consisting of: 1) experience 2) contemplation 3) action taking and 4) evaluation focusing on the youth as the cultural learning center.

Based on results of the study, it can be advisable that Chiangmai diocese should evaluate the Mission of Love Centre's functions for preventing problems that might affect the beliefs and working performance of Chiangmai diocese. Besides Chiangmai diocese should support the other governed centers to maintain the uniqueness of their tribe's culture such as respecting to each other, learning to each other, sacrificing for others, and obedience to adults.

For suggestions on the Mission of Love Centre, the structure of managerial administration should be separated into 3 sections: religion section should be responded by religious roles; education section should be responded by educational specialists; and Karen culture section should be responded by scholars in their community. Parents should help support essential factors in the task operation. Also, the Mission of Love Centre should encourage the economic, social, and environmental atmosphere contributing to the youth development. Not only this, the Mission of Love Centre should identify its philosophy, vision, and goals in clear written statements.

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาที่กรุณาให้ความรู้ ให้คำปรึกษาชี้แนะที่เป็นประโยชน์ และคอยให้กำลังใจผู้วิจัย ด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา อย่างดียิ่ง และเสมอต้นเสมอปลายโดยตลอดมา จนกระทั่งผลงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง ดร.เมธี พยอมยงค์ และ ดร.ประทีป ฉัตรสุภางค์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนการสืบค้นข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ และให้คำปรึกษาแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมถึงกรุณาติดตามความก้าวหน้าในพัฒนาการของงานวิจัย ด้วยความห่วงใย ความเอื้ออาทรแก่ผู้วิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งผลงานวิจัยครั้งนี้แล้วเสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณบาทหลวงและซิสเตอร์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ในทุกแง่มุมของการมีชีวิตที่สมบูรณ์แก่ผู้วิจัย คุณค่าและความดีงามอันใดที่พึงมีหรือปรากฏจากการวิจัยครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอมอบแต่บิดา มารดา ครู อาจารย์ และเยาวชนชนเผ่าปกากะญอทุกคนขอพระเป็นเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์โปรดอำนวยการให้ข้าพเจ้าสามารถดำเนินชีวิตที่เหลืออยู่ เพื่อการรับใช้ผู้อื่นด้วยความรัก ความศรัทธา ปัญญาและความกล้าหาญตลอดไป

อรวรรณ เมฆทัศน์

พฤษภาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(11)
สารบัญตารางผนวก	(13)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามการวิจัย	6
วัตถุประสงค์การวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
ขอบเขตของงานวิจัย	7
นิยามศัพท์ทั่วไป	8
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	12
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	15
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กร	15
ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา	30
พื้นฐานความเชื่อและพัฒนาการศึกษาคาทอลิก	76
ประวัติ ความเป็นมาและการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ	96
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	119
องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	129
กรอบแนวคิดในการวิจัย	131
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	136
สถานที่ดำเนินการวิจัย	136
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	136
การวิเคราะห์ข้อมูล	138

	หน้า
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	141
การนำเสนอข้อมูล	142
การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยเทคนิค EDFR	143
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	152
ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก	152
ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงาน ของศูนย์ฯ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่	160
ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2560)	207
รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560)	214
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	240
สรุปผลการวิจัย	240
การอภิปรายผลการวิจัย	247
ข้อเสนอแนะ	260
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	263
บรรณานุกรม	264
ภาคผนวก	281
ภาคผนวก ก ผลการวิเคราะห์ภาพอนาคต (EDFR รอบที่ 1)	282
ภาคผนวก ข ผลการวิเคราะห์ภาพอนาคต (EDFR รอบที่ 2)	288
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอและแบบสอบถามการจัด สนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง	297
ภาคผนวก ง รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ	312
ภาคผนวก จ คำอธิบายพระคัมภีร์ BIBLE ภาคภาษาไทย	314
ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัย	318

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	การดำเนินชีวิตประจำวันของเยาวชนในศูนย์พณิชกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่	165
2	การเปรียบเทียบผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 - 4	234

สารบัญญภาพ

ภาพ		หน้า
1	การบริหารจัดการเชิงระบบ	24
2	การบริหารจัดการระบบเปิด	25
3	รูปแบบการบริหารองค์กรแบบต่าง ๆ	27
4	โครงสร้างการกำกับดูแลสังคมชนชาติเชียงใหม่	129
5	กรอบแนวคิดในการวิจัย	135
6	สรุปภาพรวมของกระบวนการวิจัย	150
7	แผนที่ตั้งของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนชาติเชียงใหม่ โดยสังเขป	162
8	แสดงโครงสร้างการกำกับดูแลภายในศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนชาติเชียงใหม่	164
9	แสดงแผนที่โดยสังเขปการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพใน ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนชาติเชียงใหม่	166
10	พระสังฆราชร่วมงานประเพณีประจำปีของชนเผ่าปกากะญอ	168
11	คณะกรรมการที่เป็นพื้นเมืองทำหน้าที่ผู้ดูแลเยาวชน	168
12	เยาวชนรับการฝึกวินัยจากชุดวิทยากรทหาร	168
13	ครูคำสอนชนเผ่าปกากะญอที่เป็นผู้ดูแลเยาวชน	174
14	ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอ	174
15	การสอนศิลปะและดนตรีพื้นบ้านของชนเผ่าปกากะญอ	174
16	เยาวชนเข้าร่วมพิธีบูชาผีในชุดแต่งกายประจำเผ่าปกากะญอ	178
17	การขอบุณพระเป็นเจ้าก่อนและหลังรับประทานอาหาร	178
18	การรับศีลในพิธีกรรมทางศาสนาแบบวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอ	178
19	การฝึกให้เยาวชนจัดทำแปลงสาธิตพืชสมุนไพร	180
20	การฝึกให้เยาวชนได้รู้จักการเลี้ยงไก่ไว้บริโภค	180
21	เยาวชนกำลังช่วยกันก่อสร้างคอกเลี้ยงสัตว์	180
22	เยาวชนรุ่นพี่จัดเตรียมอาหารให้แก่เยาวชนรุ่นน้อง	189
23	การให้ข้อคิดแก่เยาวชนขณะรับประทานอาหาร	189
24	การประชุมในลักษณะวงกลมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน	189
25	การร่วมพิธีกรรมศาสนาของผู้ปกครอง เยาวชน และชุมชน	191
26	สัญลักษณ์จำลองถ้าแม่พระ (สถานที่ประสูติของพระเยซู)	191

ภาพ	หน้า	
27	อนุเสาวรีย์บาทหลวงซีเกนอต ผู้ก่อตั้งศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่	191
28	อุปกรณ์ที่ใช้ดำข้าวภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่ ของชนเผ่าปกากะญอ	194
29	อุปกรณ์ที่ใช้ทำอาหารภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่ แบบชนเผ่าปกากะญอ	194
30	ลักษณะการจัดครัวเรือน/ที่อยู่อาศัยของเผ่าปกากะญอ	194
31	ระบบเงินกู้ยืมหรือสินเชื่อที่เข้ามาในระดับในชุมชน	197
32	ปัญหาเรื่องขยะกำลังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน	197
33	ข้อตกลงความประพฤติของเยาวชนภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่	197
34	สภาพเส้นทางเข้าสู่ศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่	199
35	พื้นที่ทำการเกษตรบริเวณหมู่บ้านโดยรอบศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่	199
36	ระบบน้ำอุปโภค บริโภคภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่	199
37	รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญา การศึกษาคาทอลิก	228
38	สรุปผลการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะ ญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา: ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่	247
39	กรอบแนวคิดที่ได้จากผลการวิจัย	259

สารบัญตารางผนวก

ตารางผนวก		หน้า
1	ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560)	283
2	แนวโน้มปัจจัยภายนอกที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ	285
3	แนวโน้มปัจจัยภายในที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ	286
4	ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต 10 ปี	289
5	แนวโน้มปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์ พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต 10 ปี	293
6	แนวโน้มปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์พัฒนา เยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต 10 ปี	295
7	อักษรย่อในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่	316
8	อักษรย่อในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม	317

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสภาพสังคมที่ปรับเปลี่ยนไปตามการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา และด้วยความตระหนักถึงที่ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนา เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ รวมถึงพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ที่ขับเคลื่อนด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นพลังผลักดันกระบวนการพัฒนา ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดความไม่สมดุลในแต่ละภาคของสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันและมีแนวโน้มต่อไปจนถึงอนาคต (UNESCO, 1997: 12-13)

การเร่งรัดพัฒนาไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและความทันสมัย ทั้งที่ดำเนินการโดยหน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชน ได้ส่งผลให้คนไทยทุกสาขาอาชีพต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมืองเท่านั้น แต่ยังส่งผลไปถึงการผลักดันให้กลุ่มบุคคลที่อยู่บนพื้นที่สูงต้องเผชิญหน้ากับผลพวงของการพัฒนาดังกล่าว และจำเป็นต้องปรับตัวอย่างรวดเร็ว และแทบจะสิ้นเชิง ทั้งวิธีการทำมาหากิน วิธีการผลิต และวิถีชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จากวิถีชีวิตที่อิสระเคยดำรงชีพอย่างสอดคล้องกับภาวะแวดล้อมตามธรรมชาติสามารถใช้ภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ดั้งเดิมของชนเผ่าฯ เพื่อคัดแปลงสภาพธรรมชาติให้เป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตและผลผลิตในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อเลี้ยงตนเองและแลกเปลี่ยนกับกลุ่มอื่นๆ ในสิ่งที่ตนไม่สามารถผลิตได้ (ศจิกา ศรีนันทกุล, 2547: 15-30)

การอพยพเคลื่อนย้ายของชนเผ่าฯบนพื้นที่สูง สู่เขตเมืองเชียงใหม่และจังหวัดใกล้เคียงหรือ ใจกลางเมืองที่เป็นศูนย์กลางความเจริญจึงกลายเป็นเป้าหมายของการอพยพเคลื่อนย้าย ที่ไม่ใช่เพียงแค่อพยพข้ามแดนทางภูมิศาสตร์เพื่อตั้งชุมชนที่เหมาะสมเหมือนสมัยแต่ก่อนที่ยังรักษาจารีตประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าตนเอาไว้ได้ แต่ปัจจุบันเป็นการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ไม่คุ้นเคยและต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเรือนละทิ้งวิถีชีวิตที่ตนเองคุ้นเคย มาสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ที่มีความแปลกแยกและสับสน เนื่องจากการดำเนินชีวิตที่มีความรวดเร็วแต่ไม่แน่นอนเต็มไปด้วยความเสี่ยงความไม่มั่นคงและต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองจากเกษตรกรรมที่สามารถพึ่งพาตนเองได้เกือบทั้งหมด กลายมาเป็นคนขายของหรือแรงงานรับจ้างที่ต้องพึ่งพาปัจจัยจากภายนอกและผู้อื่นทั้งสิ้นทำให้สูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเองไป ต้องเริ่มเรียนรู้ใหม่ต้องปรับเปลี่ยนตนเอง

ทั้งระบบความคิดการให้ความหมายกับชีวิตและการจัดระบบความสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจเพื่อหาเงินสดมาเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับดำรงชีวิตประจำวัน และการบริโภคตามความจำเป็นในฐานะแรงงานไร้ทักษะหรือชนกลุ่มน้อยผู้ด้อยโอกาสที่ไม่อาจใช้ชีวิตแบบเดิมได้ รวมถึงช่องทางเลือกในการประกอบอาชีพก่อนข้างจำกัดเนื่องจากหลายอาชีพขัดกับกฎเกณฑ์ตามจารีตประเพณีของชนเผ่าๆ เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมประจำเผ่าแก่นักท่องเที่ยวแลกกับเงิน การขายเครื่องประดับ เสื้อผ้าที่เป็น สัญลักษณ์ประจำเผ่าเป็นสินค้าซึ่งบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ของตน การประกอบอาชีพในสถานประกอบการกลางคืน การขายขายบริการทางเพศ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้จากเดิมถือว่าเป็นความเสื่อมเสีย ไร้เกียรติ ขาดศักดิ์ศรีไม่ได้รับการยอมรับ แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นทางเลือกใหม่ในการหารายได้แก่ตนเอง (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, 2541: 12)

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการพัฒนาแบบไม่แยกส่วนในมิติทางสังคม แต่นำองค์ประกอบของสังคมมารวมกันและพัฒนาสมรรถนะของประชาชนและสถาบันต่างๆควบคู่ไปกับมิติศาสนา มิติวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือดำเนินการผ่านกลไกของระบบการศึกษาที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการเชิงคุณค่าและความหมายของความเป็นมนุษย์ที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545: 1) ประกอบกับระบบการศึกษาปัจจุบันที่ถูกลงในลักษณะของศาสตร์ที่มีการแยกส่วนกลายเป็นความล้มเหลวมาโดยตลอดอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากการศึกษาถูกมองว่าเพื่อประโยชน์อะไรอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นในความเป็นจริง สังคมต้องประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบเชิงมนุษย์ (Human factor) เช่น ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึนึกคิด ระบบความสัมพันธ์ กับ องค์ประกอบที่ไม่ใช่มนุษย์ (NON- Human factor) ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ฯลฯ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์จึงต้องมองโครงสร้างที่เป็นองค์ประกอบทั้ง 2 ส่วนไปพร้อมกันเพราะมิติของการศึกษาไม่ใช่จำกัดแค่เรื่องของการเรียนรู้ การเรียนการสอนในห้องเรียน หรือการต้องทำคนให้มีจิตสำนึกทางจริยธรรมเท่านั้น แต่โครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดจะต้องได้รับการปรับเปลี่ยนไปด้วย (อภิรักษ์ พันธเสน และคณะ, 2549: 26-31)

เมื่อการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมซึ่งมีรูปแบบของการจัดการที่สังคมไทยยอมรับตามที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ระบุว่า เป็นการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งจัดเป็นการศึกษาที่อยู่ในวิถีชีวิต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นและควรมีการวิจัยถึง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนา

เยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ซึ่งจะเป็นอีกหนทางหนึ่งในการแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในสภาวะการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบบครบทุกมิติทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ อันจะส่งผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ความมั่นคงของสังคม และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนของภาครัฐในระยะยาว ทั้งโอกาสด้าน แรงงานและรายได้จากการจัดเก็บภาษี รวมถึงโอกาสการพัฒนาศักยภาพการผลิตแรงงานที่มีฝีมือ และย้อนกลับมาสู่การแก้ไขหรือลดปัญหาทางสังคม อาทิ การบุกรุกทำลายป่าไม้ ปัญหาการก่อ อาชญากรรม ปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาสังคมอื่น ๆ ด้วย (บุญเพิ่ม ฤทัยกริม, 2545: 2)

ความตระหนักในปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้หน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ เห็นความ จำเป็นของการพัฒนาศักยภาพด้านแรงงานและการพยายามปรับตัวของกลุ่มชนเผ่าดังกล่าว โดยเฉพาะการพัฒนาทางการศึกษาเนื่องจากทุกภาคส่วนสังคมต่างตระหนักดีว่า เมื่อเรียนน้อย ความรู้น้อยช่องทางและโอกาสในชีวิตก็น้อยตามไปด้วย หากจะหันไปประกอบอาชีพการเกษตรก็ ไม่มีที่ดินและทุนที่เพียงพอ หากจะให้เป็นผู้ผลิตก็ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการจำหน่ายผลผลิต หากจะทำการแปรรูปผลิตผลก็ขาดความรู้และเทคโนโลยี สุดท้ายก็ต้องทิ้งที่ทำกินไปขายแรงงานใน กลุ่มชนเผ่าเหล่านี้ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าปกากะญอที่มีสถิติการอพยพเข้าสู่เมืองเชียงใหม่ และจังหวัดใกล้เคียงจำนวนมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนพบว่าส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาและมีความต้องการได้รับการส่งเสริมทางการศึกษาเป็นจำนวนมาก ที่ผ่านมามีหน่วยงานและองค์กร รูปแบบต่าง ๆ ได้เข้ามาให้การดูแลเยาวชนกลุ่มนี้ เช่น สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาว ไทยภูเขาในประเทศไทย (สวท.) ศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศช.) โดยร่วมมือกับกอง สงเคราะห์ชาวเขาและศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์เพื่อทดลองรูปแบบการจัดการศึกษา นอกโรงเรียนสำหรับชาวไทยภูเขาในภาคเหนือ โครงการพิพิธภัณฑ์ชาวเขาออนไลน์ ซึ่งเป็น โครงการของมูลนิธิกระจกเงา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาให้กับชุมชนร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนโดยใช้หลักสูตร การเรียนรู้สำหรับชนเผ่าและการศึกษาผู้ใหญ่ ต่อมาจึงมีการจัดตั้งโรงเรียนสำหรับชาวเขา โดย หน่วยงานทั้งของภาครัฐและเอกชน เช่น กรมประชาสงเคราะห์ กรมสามัญศึกษา กรมป่าไม้ การศึกษาที่จัดให้เน้นแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การศึกษาวิชาชีพแก่ผู้ใหญ่เพื่อยกระดับการครองชีพ ของชาวเขา ในเวลาเดียวกันก็สอนวิชาสามัญเพื่อให้อ่านออก เขียนได้ และพูดไทยได้ และการศึกษา ขั้นพื้นฐานที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดดำเนินการแก่ชนเผ่า เช่น โรงเรียนประถมศึกษาชั่วคราว โรงเรียน ศึกษาสงเคราะห์แบบให้เปล่าแก่เยาวชนที่ได้รับการคัดเลือกจากหมู่บ้าน โดยกรมประชาสงเคราะห์ โรงเรียนชาวเขาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครองและ

โรงเรียนชาวเขาของตำรวจภูธรชายแดนที่ตำรวจภูธรชายแดนจัดตั้งขึ้น (ทวิช จตุวรพฤษ์ และคณะ, 2540: 19)

นอกจากองค์กรที่กล่าวมาแล้วยังมีองค์กรทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ในนามของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทยในฐานะเป็นองค์กรหนึ่งที่เข้ามาดูแลและดำเนินงานเพื่อการพัฒนาและให้การศึกษาสำหรับเยาวชนกลุ่มชนเผ่าต่างๆ อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมเป็นเวลายาวนาน ตามแถลงการของสภาสังคายนาวาทิกันที่ 2 ซึ่งออกประกาศความมุ่งหมายเกี่ยวกับการศึกษาแบบคาทอลิกในเอกสารชื่อว่า “Gravissimum Educationis วาทิกันที่ 2, 2508: 6 – 8” ที่มี การบรรยายถึงลักษณะเด่นของสถาบันการศึกษาคาทอลิก พบสรุปได้ว่า สถาบันศึกษาคาทอลิกมุ่ง เป้าหมายทางวัฒนธรรมและการพัฒนาเยาวชนตามหลักธรรมชาติ ในระดับเดียวกับสถานศึกษา แห่งอื่น ๆ แต่คุณสมบัติพิเศษที่ปรากฏในพระวรสาร ก็คือ ความพยายามเสริมสร้างบรรยากาศตาม จิตตารมณ์แห่งความรักและเสรีภาพให้แก่เยาวชนจากทุกวัฒนธรรม และมุ่งมั่นพัฒนาบุคลิกภาพ ส่วนบุคคลควบคู่ไปกับการพัฒนาการศึกษาแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทุกมิติ ที่เกี่ยวข้องกับสังคม เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต โลก และเป้าหมายของความเป็นเลิศแห่งมนุษย์ อย่างสอดคล้องกัน (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 2531: 29 - 31)

กว่า 40 ปีที่ผ่านมา ตั้งแต่สภาสังคายนาวาทิกันที่ 2 ได้ออกประกาศคำแถลงการณ์ฉบับ ดังกล่าวเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2508 พระศาสนจักร โรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทยได้รับการ ตอบสนองต่อคำแถลงการดังกล่าว โดยส่งมอบภารกิจดังกล่าว ไปยังพระสังฆราชประจำท้องถิ่น และบรรดาอธิการของคณะนักบวช ที่ได้อุทิศตนเพื่อการอบรมสั่งสอนเยาวชนให้มีการพิจารณาว่า คำแถลงการที่สภาสังคายนาวาทิกันที่ 2 นั้น ได้เป็นความจริงขึ้นมาแล้วหรือไม่ และควรไตร่ตรอง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินการในเชิงรูปธรรมว่า อะไรเป็นสิ่งที่เหมาะสม สามารถทำได้และสมควรต้องทำ อีกทั้งช่วยให้แนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษาคาทอลิกแต่ละแห่ง เป็นไปตาม ความคาดหวังของพระศาสนจักรทั่วโลก และนั่นก็คือ ความคาดหวังของคริสตชนจำนวนมากที่มี ส่วนร่วมอยู่ด้วย (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 2531: 110)

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องตามศักยภาพและขอบเขตอำนาจหน้าที่ขององค์กรนั้น ๆ ทั้งนี้แต่ละองค์กรต่างดำเนินงาน อยู่ในบริบทแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะของตนและมีผลกระทบเป็นประจำกับการดำเนินงานของ องค์กรทุกแห่ง โดยเฉพาะบริบทแวดล้อมภายนอกองค์กรทั้งผลกระทบโดยตรงหรืออ้อม และมี ระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป ซึ่งสามารถแบ่งปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของ องค์กรโดยทั่วไปเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กร ทั้งนี้ โดยทั่วไปแล้วปัจจัยภายในองค์กรส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่องค์กรสามารถควบคุมได้ ส่วนปัจจัยภายนอก

องค์กรบางครั้งองค์กรอาจเพิกเฉยหรืออาจยอมรับหรืออาจแสดงปฏิกิริยาได้ตอบ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับปัจจัยภายนอกนั้นๆ อย่างไรก็ตามองค์กรต้องยึดเป้าหมายขององค์กรเป็นหลักสำคัญในการพิจารณาว่าจะยอมรับหรือต่อต้านเพื่อลดความรุนแรงของผลกระทบ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2547: 9-12)

การวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกาเกอะญอ ที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังกมณฑลเชียงใหม่ ซึ่งก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการโดยบาทหลวงยอแซฟ ซีเกนอด เมื่อ พ.ศ. 2497 โดยมีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อเป็นศาสนสถานในการเผยแพร่หลักคำสอนทางคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก แก่ชนเผ่าต่างๆที่อาศัยอยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ และเป็นศูนย์อบรมคำสอนสำหรับเยาวชนชนเผ่าในเขตภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง ลำพูน แพร่ และแม่ฮ่องสอนที่ต้องการเจริญชีวิตแบบนักบวช ต่อมาในปี พ.ศ. 2512 ได้ประสานความร่วมมือกับโรงเรียนวัดพระบาทแม่ปอน อำเภอจอมทอง จัดตั้งเป็นสถานศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่เยาวชนชนเผ่าตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตลอดระยะเวลา 55 ปี ศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้พยายามจัดการศึกษาในลักษณะที่หลากหลายทั้งด้านศาสนา ด้านการศึกษาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่าปกาเกอะญอ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานดังกล่าวมิได้มีการกำหนดระเบียบแบบแผนที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน แต่เป็นการดำเนินงานบนพื้นฐานความเชื่อและหลักคำสอนทางศาสนาในแบบเฉพาะของคาทอลิกเป็นสำคัญ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการวิจัยถึงรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกาเกอะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยครอบคลุมประเด็นดังต่อไปนี้ เพื่อศึกษาถึงปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังกมณฑลเชียงใหม่ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก เพื่อศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกาเกอะญอ และนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกาเกอะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

คำถามการวิจัย

1. ประสิทธิภาพและแนวคิดทางการศึกษาแบบคาทอลิก มีลักษณะเฉพาะอย่างไร
2. การดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกหรือไม่ อย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ
3. ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560) ควรเป็นอย่างไร
4. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกและแนวคิดทางการศึกษาแบบคาทอลิก
2. เพื่อศึกษา ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษา ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2560)
4. เพื่อนำเสนอ รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอตาม ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบประสิทธิภาพและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานหรือองค์กรที่นำปรัชญาการศึกษาแบบคาทอลิก มาใช้ในการดำเนินงาน
2. เพื่อทราบความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่
3. เพื่อทราบถึง ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้วางแผน

แผนการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเยาวชนฯ ในเขตพื้นที่การปกครองของสังฆมณฑลเชียงใหม่ ทั้ง 13 ศูนย์

4. เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการแก่ผู้ที่สนใจ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนในกลุ่มอื่นๆต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัย เป็นการศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ที่ยึดแนวทางการจัดการศึกษาตามปรัชญาของคาทอลิกในบริบทการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ และตามแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กรตามสถานการณ์ มาใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก

1.2 การดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ ในปัจจุบัน

1.3 ปัจจัยภายในศูนย์ฯ ได้แก่ การจัดการทรัพยากร วัฒนธรรมภายในศูนย์ฯ ลักษณะความเป็นคาทอลิก และวิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ

1.4 ปัจจัยภายนอกศูนย์ฯ ได้แก่ บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่อยู่รอบศูนย์ฯ ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ และบทบาทของสังฆมณฑลเชียงใหม่

2. ขอบเขตด้านประชากร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อ และเป็นไปตามเงื่อนไขของวิธีการวิจัยที่นำมาใช้ ดังนั้น ขอบเขตด้านประชากรที่เป็นเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.1 ผู้ปกครองและเยาวชนที่เป็นชนเผ่าปกากะญอ ซึ่งเข้ามาอยู่ในศูนย์พันธกิจแห่งรัก อันเป็นเขตพื้นที่การปกครองของสังฆมณฑลเชียงใหม่ครอบคลุม 8 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง ลำพูน แพร่ และแม่ฮ่องสอน

2.2 ผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ ได้แก่ พระสงฆ์คณะพระหฤทัย ฌ เบธาราม และซิสเตอร์แพร่ธรรมแห่งพระนางมารีนิรมล

2.3 หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่

2.4 ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่

ขอบเขตด้านระยะเวลา

1. การศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาคาทอลิกและแนวคิดการจัดการศึกษาของคาทอลิก โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัย 5 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 ถึงธันวาคม พ.ศ. 2550
2. การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักว่าสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิกหรือไม่ อย่างไร และศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนบทเชียงใหม่ โดยใช้ระยะเวลา 7 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2551
3. การศึกษาอนาคต (Future Research) เพื่อศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า ว่าควรมีแนวโน้มอย่างไร โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัย 6 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2551 ถึงมกราคม พ.ศ. 2552
4. การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion :FGD) ผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ที่เหมาะสม โดยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการเพื่อจัดสนทนากลุ่ม 4 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ถึงพฤษภาคม พ.ศ. 2552

นิยามศัพท์ทั่วไป

รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองที่เป็นตัวแทน (representation) หรือแผนแบบ (design) ของระบบ สิ่งมีชีวิต หรือสิ่งประดิษฐ์ ที่ได้รับการพัฒนา หรือจัดสร้างขึ้นให้มีขนาดย่อส่วนจากของจริงที่มีขนาดใหญ่ หรือมีขนาดขยายใหญ่กว่าขนาดจริงซึ่งเล็กหรือไม่อาจมองเห็นด้วยตาเปล่า โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงลักษณะรายละเอียด ในลักษณะที่เป็นแนวคิด (Concept) หลักการหรือขั้นตอนการทำงานของส่วนต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงองค์ประกอบย่อย ๆ แต่ละส่วนของระบบสิ่งมีชีวิตหรือสิ่งประดิษฐ์ที่ไม่มีชีวิต ในบางกรณี รูปแบบหมายถึง ด้นแบบของสิ่งประดิษฐ์หรืออาจหมายถึง สภาพการณ์ ระบบ สิ่งประดิษฐ์ หรือบุคคลที่มีลักษณะเด่นที่เป็นแบบอย่างได้ด้วย

การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการกล่อมเกลาพฤติกรรมของเยาวชนที่มาอยู่ในศูนย์ฯ ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยผสมผสานมิติทางศาสนา การศึกษา/วิชาชีพ และวัฒนธรรมชนเผ่าฯ เข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันของเยาวชน

ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก หมายถึง หลักความจริงอันสูงสุดอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเยาวชนให้พัฒนาครบเต็มตามศักยภาพของชีวิต ที่มุ่งเน้นให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับความจริงอันสูงสุด (พระเป็นเจ้า) ด้วยกระบวนการกลมกล่อมเกลาคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง โดยผ่านทางระบบการจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ทุกรูปแบบ ที่มีความครอบคลุมและสามารถตอบสนองต่อการประชากรทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานที่ และในทุกโอกาส โดยยึดตามแนวคิดและความเชื่อทางศาสนาคริสตนิยายโรมันคาทอลิก หรือตามหลักพระคริสตธรรม

สถาบันการศึกษาคาทอลิก หมายถึง สถาบันที่จัดบริการให้การศึกษาทั้งแบบในระบบ นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัชฌาศัย โดยมีหน่วยงานหรือองค์กรเอกชน รวมถึงคณะกลุ่มบุคคลที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งและดำเนินงานในเขตพื้นที่การปกครองในระดับสังฆมณฑลต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่มีทั้งหมด 10 สังฆมณฑล

นิกายโรมันคาทอลิก หมายถึง นิกายดั้งเดิมที่เชื่อว่า สืบต่อจากนักบุญเปโตร อัครสาวกองค์แรกที่พระเยซูเจ้าทรงตั้งให้เป็นประมุขปกครองดูแลพระศาสนจักร โดยนิกายนี้ มีความเชื่อว่า พระศาสนจักรเป็นหนึ่งเดียว ศักดิ์สิทธิ์ สากต และสืบต่อจากอัครสาวก คำว่าโรมัน หมายถึง เชื่อว่า ประมุขของพระศาสนจักรที่โรมเป็นประมุขสูงสุดสืบต่อจากอัครสาวก คำว่า คาทอลิกมีความหมายเป็นสากล คือ เป็นพระศาสนจักรของคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ไม่แบ่งแยก

สภาสังคายนาวาติกันที่ 2 (II Vatican Council) หมายถึง สภาพระสังฆราชหรือมุขนายกทั่วโลกมาประชุมพร้อมกัน โดยสมเด็จพระสันตะปาปาเป็นประธาน เพื่อพิจารณาสาระสำคัญแห่งคำสอนคริสตชน เพื่อออกเป็นข้อคำสอนว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ สำหรับสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 เป็นชื่อเรียกการสังคายนาของสภาดังกล่าว ณ สำนักวาติกัน เป็นครั้งที่ 2 เอกสารที่ออกแถลงการณ์จากสภาสังคายนาฯ นี้ เป็นข้อคำสอนว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ในสภาวาระปัจจุบัน

สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก (Congregation for Catholic Education) หมายถึง องค์กรพระศาสนจักรโรมันคาทอลิกสากลระดับนานาชาติมีสำนักงานประจำตั้งอยู่ ณ สำนักวาติกัน กรุงโรม ประเทศอิตาลี รับผิดชอบหน่วยงานคาทอลิกทั่วโลกที่จัดการศึกษาให้กับบุคคลกลุ่มต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมกลมกล่อมเกลาให้บุคคลมีความรู้และมีคุณธรรม

พระสมณสาร หมายถึง คำสอนที่อธิบายหลักธรรม ความเชื่อ และหลักปฏิบัติในคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ที่ได้รับการรับรองโดยสันตะสำนัก ผู้มีอำนาจอันชอบธรรม ที่จะยืนยันหลักธรรม ความเชื่อ และหลักปฏิบัติ เพื่อให้คริสตชนได้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและเหมาะสมในสภาวาระปัจจุบัน

คณะนักบวชทางศาสนา หมายถึง องค์กรหรือกลุ่มบรรพชิตหรือกลุ่มฆราวาสคริสตชนที่เสียดละอุทิศตน ปฏิญาณตน ถือสืบทนความยากจน ความบริสุทธิ์ และความนบนอบ

เพื่อทำงานรับใช้พระศาสนจักรคาทอลิก ตามข้อกำหนดขององค์กรหรือจิตตารมณ์ของคณะ เช่น งานด้านการแพร่ธรรม งานด้านการจัดการศึกษา งานด้านการรักษาพยาบาลผู้เจ็บป่วย งานด้านสังคมสงเคราะห์ งานด้านการให้ความช่วยเหลือผู้อพยพย้ายถิ่น เป็นต้น

พันธสัญญาเดิม (Old testament) หมายถึง พระคัมภีร์ที่บันทึกเรื่องราวและคำสั่งสอน ตั้งแต่เหตุการณ์แรกเริ่มของการสร้างโลกและสิ่งมีชีวิต จนถึงเหตุการณ์ก่อนการเสด็จมาบังเกิดเป็นมนุษย์ของพระเยซูคริสตเจ้า อันเป็นคำมั่นสัญญาที่พระเป็นเจ้าทรงมีต่อมวลมนุษย์ ผู้เป็นสิ่งสร้างของพระองค์ ดังนั้น จึงถูกเรียกว่าพันธสัญญาเดิม พระคัมภีร์นี้คริสต์ศาสนารับเอามาจากศาสนายิว

พันธสัญญาใหม่ (New testament) หมายถึง พระคัมภีร์ที่บันทึกเรื่องราวและคำสั่งสอน ตั้งแต่การบังเกิดมาของพระเยซูคริสตเจ้า การเทศนาสั่งสอน การก่อตั้งพระศาสนจักร และคำสั่งสอนของบรรดาศาสนุศิษย์ของพระองค์ อันเป็นการอธิบายคำสั่งสอนในพันธสัญญาเดิม ด้วยการให้ความหมายที่สมบูรณ์ขึ้นตามคำสั่งสอนของพระเยซูคริสตเจ้า จึงถูกเรียกว่าพันธสัญญาใหม่

พระหรรษทาน หมายถึง การร่วมส่วนในชีวิตของพระเป็นเจ้า โดยที่เราสามารถรู้จักและรักพระองค์ได้ และเรียกพระองค์ว่าเป็น พระบิดาของเรา “เพราะว่า ท่านเป็นบุตรของพระเป็นเจ้า แล้วพระองค์จึงทรงใช้พระจิตแห่งพระบุตรของพระองค์เข้ามาในใจของเรา” (กท.4:6)

การอภิบาล หมายถึง การดูแลชีวิตของบุคคลด้านจิตใจ จิตวิญญาณ เพื่อหล่อเลี้ยงให้บุคคลเจริญเติบโตในภาวะปกติ บำรุงรักษาให้เข้มแข็งในยามที่เขอ่อนแอหรือในยามท้อแท้สิ้นหวัง และเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตคริสตชนที่ดี ไม่ให้พ่ายแพ้ต่ออำนาจบาป ความชั่ว กิเลส ตัณหา

พิธีกรรม (Liturgia) ความหมายในทางศาสนา หมายถึง การรับใช้พระเจ้าโดยบุคคลที่มีหน้าที่ทำแทน พิธีกรรมจึงเป็นวิธีการสำคัญสูงสุดที่ช่วยให้บุคคลแสดงออกด้วยชีวิต และให้คนอื่นเห็นประจักษ์ด้วยว่าธรรมล้ำลึกของพระเป็นเจ้า และธรรมชาติแท้จริงของพระศาสนจักรแท้เป็นอย่างไร แก่นแท้ของพิธีกรรม คือการอยู่ใกล้ชิดหรือการพบระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์ กล่าวคือเป็นความเชื่อว่า พระเป็นเจ้าทรงตรัสกับเรา และเราสามารถพบพระเป็นเจ้าได้โดยอาศัยพิธีกรรมที่ประสาทความศักดิ์สิทธิ์แก่เราเอง

พิธีบูชามิสซา (Messae) หมายถึง พิธีกรรมสำคัญทางคริสตศาสนานิกายโรมันคาทอลิกเพื่อระลึกถึงสิ่งที่พระเยซูเจ้าได้กระทำในการเลี้ยงอาหารค่ำครั้งสุดท้ายของพระองค์ พิธีกรรมนี้เป็นการแสดงออกเพื่อเป็นเครื่องหมายถึงการสรรเสริญและขอบพระคุณพระเป็นเจ้า เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงความรัก ความเป็นเอกภาพ ความสัมพันธ์ และเป็นอาหารฝ่ายจิตวิญญาณสำหรับคริสตชน

กระบวนกรไตร่ตรอง (Contemplation) หมายถึง การพิจารณาใคร่ครวญด้วยความระมัดระวังอย่างรอบคอบ เป็นการส่วนตัวของบุคคลมีลักษณะเชื่อมโยงกันใน 5 องค์ประกอบ คือ

บริบทของการเรียนรู้ ประสบการณ์ การไตร่ตรอง การกระทำ และการประเมิน เป็นคำที่ใช้ในทางศาสนาคริสต์ หมายถึง การรับฟังพระวาจาของพระเป็นเจ้าเพื่อสร้างมโนธรรม (Conscience) ของตนเองอย่างลึกซึ้ง ต่อเนื่อง เป็นประจำ และสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองชีวิตของคริสตชนต่อกระแสเรียก (Vocation) ที่พระเป็นเจ้าทรงมีพระประสงค์ เพื่อให้แต่ละบุคคลสามารถตอบสนองต่อการเรียกของพระเป็นเจ้า และพัฒนาตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกของพระศาสนจักร (สังคมและชุมชน) และเป็นการระลึกถึงพระเป็นเจ้าและมีจิตใจที่ผูกพันกับพระเป็นเจ้าแบบทุกขณะจิต

กระแสเรียก (Vocation) มาจากคำภาษาละติน คือ “Vocare” แปลว่า เรียกหรือเสียงเรียก เป็นการเชื้อเชิญระหว่างผู้เรียกกับผู้ถูกเรียกนั่นคือ เป็นการเรียกจากพระเป็นเจ้า ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มในความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยความรักที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง กระแสเรียกจึงเป็นพระพรหรือของประทานจากพระเจ้า เป็นการเรียก “ภายใน” จิตใจเชื้อเชิญหรือท้าทายให้มนุษย์ต้อง “ตัดสินใจ” เลือกด้วยน้ำใจอิสระของแต่ละบุคคลตามสภาพความจำกัดที่แวดล้อม ด้านเวลา สถานที่และในธรรมชาติของแต่ละบุคคลเมื่อเขาได้ค้นพบคุณค่าที่แท้จริงในการดำเนินชีวิต และตอบสนองโดยการอุทิศตนเพื่อภารกิจนั้น กระแสเรียกของแต่ละคนจึงมีความแตกต่างกัน คริสตชนจึงมีหน้าที่ในการแสวงหาน้ำพระทัยและพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า ที่มีต่อตนเองอยู่เสมอในทุกเหตุการณ์และในทุกวันเวลาของชีวิต ลักษณะสำคัญของกระแสเรียกต้องประกอบด้วย

1. เป็นสัมพันธ์ภาพ (Relation) ที่พระเป็นเจ้าทรงสมัคชีวิตเราแต่ละคนโดยเฉพาะด้วยวิธีการต่างๆตามสภาพของเราในธรรมชาติของการเป็นมนุษย์ สัมพันธ์ภาพนี้ประกอบด้วย 2 ฝ่าย มิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์เหมือนกับแต่งงานที่จะต้องประกอบด้วย 2 ฝ่ายที่มีความสัมพันธ์กันในความรักที่มอบให้แก่กันและเป็นคำสัญญาในความสัตย์ซื่อและวางใจต่อกันพร้อมที่จะปฏิบัติเพื่อความดีของกันและกัน

2. เป็นความสัมพันธ์ (Dialogue) เช่น “การสนทนา” คือการมีฝ่ายหนึ่ง “เรียก” (ส่งสาร) อีกฝ่ายหนึ่ง “ตอบ” (รับสาร) กระแสเรียก เป็นความสัมพันธ์ในการสนทนาต่อกันระหว่างการเรียกของพระเป็นเจ้า (Divine Call) และการตอบรับของเรามนุษย์ (Fiat) ด้วยน้ำใจอิสระตามน้ำพระทัยของพระเป็นเจ้า การฟังเสียงเรียกของพระเป็นเจ้าภายในจิตใจของเรา เพราะกระแสเรียกเป็นการเริ่มต้นจากพระเจ้าและมนุษย์ก็ตอบรับการเรียกของพระเป็นเจ้า

3. เป็นน้ำใจเสรี (Free Will) คือเริ่มต้นจากความต้องการของพระเป็นเจ้า ที่มีความรักอันบริสุทธิ์ต่อมนุษย์ทุกคน ตามแผนการความรอด และโครงการชีวิตของเรา และเราก็ตอบรับด้วยน้ำใจอิสระไม่มีการบังคับแต่เพื่อคุณค่าและความหมายของชีวิตที่ตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินชีวิต

4. เป็นธรรมล้ำลึก (Mystery) กระแสเรียกเป็นธรรมล้ำลึกที่เราต้อง แสวงหา - ค้นพบ - ตอบรับและเติบโตพัฒนาก้าวหน้าต่อไปในความเชื่อ ความไว้วางใจในพระเป็นเจ้า โดยใช้ เหตุผลตามประสามนุษย์เป็นเสมือนคำถามที่จะแสวงหาคำตอบเพื่อไปสู่เป้าหมายของชีวิตและโดย ความเชื่อ จากการไขแสดงของพระผ่านทางเหตุการณ์ หรือบุคคลที่เราได้สัมผัส จึงเป็นคำตอบที่ เปิดเผยให้เราได้รับรู้ เข้าใจ ยอมรับ วางใจ และเป็นแรงผลักดันให้เราตัดสินใจลงมือปฏิบัติ เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิต ในแผนการแห่งความรอดของพระเป็นเจ้าที่มีต่อทุกคน โดยเฉพาะ

5. คุณค่า (Values) กระแสเรียกเป็นพระพรจากพระเป็นเจ้าที่ให้แก่ทุกคนมาพร้อมกับชีวิต เพื่อบรรลุเป้าหมายของชีวิตที่มีคุณค่าและพบกับความสมบูรณ์ครบครันจำเป็นที่เราจะต้อง ร่วมมือเสริมสร้าง และรับใช้ซึ่งกันและกัน จากความแตกต่างและขอบเขตจำกัดของมนุษย์ สามารถ พัฒนาพระพรแห่งกระแสเรียกของเราไปสู่ความสมบูรณ์ครบครัน ด้วยการรับใช้ ส่งเสริม และ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน หมายถึง แบบแผน (Design) ในเชิงระบบที่ได้มีการพัฒนาจัดสร้างขึ้น เพื่อแสดงถึงลักษณะแนวคิด (Concept) และหลักการทำงานของ ศูนย์ฯ ที่เชื่อมโยงส่วนประกอบแต่ละส่วนตามระเบียบวิธีการวิจัย โดยนำความรู้ทางการบริหารจัดการที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการ ผสานเข้ากับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้จึงศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ใน 6 ด้าน คือ 1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา 2) หลักสูตรการศึกษา 3) คุณลักษณะของครูผู้สอน 4) คุณลักษณะของเยาวชน 5) การจัดการเรียนการสอน และ 6) การบริหารจัดการศึกษา

จุดมุ่งหมายของการศึกษา หมายถึง เป้าหมายสูงสุดในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอที่เข้ามารับการฝึกอบรมและพักอาศัยอยู่ในศูนย์พันธกิจแห่งรัก ต้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นกรอบและแนวทางการดำเนินงานเป็นสำคัญ

หลักสูตรการศึกษา หมายถึง เนื้อหาสาระทางวิชาการสำหรับการพัฒนาเยาวชน ซึ่งมีการแบ่งสาระสำคัญตามระดับอายุของผู้เรียนหรือเยาวชน ซึ่งการพิจารณาเนื้อหาสาระของหลักสูตร จะครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านการศึกษาและอาชีพ ด้านวัฒนธรรม

คุณลักษณะของครูผู้สอน หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สอนและบุคลากรของศูนย์ฯ ได้แก่ ความสามารถทางวิชาชีพครู เป็นผู้มีจิตคารมณทางศาสนา เป็นผู้ที่มีความรัก ความหวังใต่ลูกศิษย์ และเป็นผู้ที่รับภาระผูกพันต่อความยุติธรรม

คุณลักษณะของเยาวชน หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนที่เข้ามารับการฝึกอบรมจากศูนย์ฯ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีพร้อมเปิดรับความเจริญเติบโต เป็นผู้ที่มีความสามารถทางสติปัญญา เป็นผู้ที่มีความศรัทธาในศาสนา เป็นผู้ที่จะกระทำแต่ความยุติธรรม

กระบวนการจัดการศึกษา หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ภายในบริบทของศูนย์ฯที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในการสร้างสภาพการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเยาวชนภายใต้เงื่อนไขที่มีลักษณะเฉพาะ โดยอาศัยกิจกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เนื้อหาสาระ พื้นที่ เวลา โอกาสและสัมพันธภาพในการขับเคลื่อนองค์ประกอบต่าง ๆ ให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมาย

การบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินกิจการต่างๆของศูนย์ฯที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเยาวชน ชนเผ่าๆ ในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ให้เชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียว ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงาน ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การสื่อสาร การมอบหมายงาน การติดตามประเมินผล และแนวทางการพัฒนา เป็นต้น

ปัจจัยภายใน หมายถึง ปัจจัยที่อยู่ภายใต้อำนาจการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ประกอบด้วย 1) การจัดการทรัพยากรของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยีอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) วัฒนธรรมภายในศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกัน เคารพความเป็นปัจเจกบุคคล การอุทิศตนเพื่อผู้อื่น ความนบนอบเชื่อฟัง 3) ลักษณะความเป็นคาทอลิก ได้แก่ สัญลักษณ์และคำสอนทางศาสนา พิธีกรรมทางศาสนา และแบบแผนพฤติกรรม 4) วิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ ได้แก่ เช่น ภาษาในการสื่อสาร เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอย วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าปกากะญอ

ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการบริหารจัดการของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ 1) บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม 2) โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ ได้แก่ ถนนหนทาง น้ำอุปโภคบริโภค การติดต่อสื่อสาร ที่ดินทำกิน ความสัมพันธ์ในชุมชน 3) ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนในศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวของเยาวชน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชน การสนับสนุนการศึกษาแก่เยาวชน และ 4) บทบาทของสังคมพลเมืองใหม่ ได้แก่ การกำหนดนโยบาย และการสนับสนุนปัจจัยแก่ศูนย์พันธกิจแห่งรัก

ศูนย์พันธกิจแห่งรัก หมายถึง ศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ หรือศูนย์พัฒนาเยาวชนคาทอลิก วัดแม่พระรับเกียรติยกขึ้นสวรรค์ บ้านแม่ปอน ตั้งอยู่ ณ บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 15 หมู่บ้านแม่ปอน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นภายใต้การดำเนินงานของนักบวชคณะเบธาราม ร่วมกับซิสเตอร์แพร่ธรรมแห่งพระนางมารีนิรมล

เยาวชน หมายถึง เยาวชนชนเผ่าปกากะญอที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ฯเพื่อรับการศึกษา
 อบรม ทั้งด้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก การศึกษาขั้นพื้นฐานแบบในระบบตั้งแต่ชั้น
 ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และเยาวชนที่มีอายุพ้นจากวัยที่จะเรียนระดับประถม
 แต่ต้องการมีวุฒิปัฒนทางการศึกษาจึงเข้าศึกษาแบบนอกโรงเรียน (กศน.) รวมถึงเยาวชนที่ประสงค์
 จะเรียนหลักคำสอนเพื่อการเจริญชีวิตแบบนักบวชทางศาสนา เช่น การศึกษาทางวิชาชีพ การศึกษา
 ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ รวมถึงการเจริญชีวิตเป็นนักบวช เป็นต้น

สังฆมณฑลเชียงใหม่ หมายถึง เขตการปกครองหนึ่งของพระศาสนจักร
 โรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย ประจำพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 8
 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน สังฆมณฑล
 เชียงใหม่มีบทบาทหน้าที่ในการปกครอง ดูแล เผยแพร่ และอภิบาลสัตบุรุษผู้สนใจทางด้านศาสนา
 และผู้ค้อยโอกาสทางสังคม ทั้งคนเมืองและกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนแนวคิดและทฤษฎี รวมถึงผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นองค์ความรู้เดิม เพื่อเป็นพื้นฐานการวิจัยสำหรับสร้างองค์ความรู้ใหม่ ดังมีประเด็นต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กร
2. ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา
3. พื้นฐานความเชื่อและพัฒนาการศึกษาคาทอลิก
4. ประวัติ ความเป็นมาและการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กร

ความหมายของการบริหาร

คำศัพท์ที่ใช้ในความหมายการบริหารมีอยู่สองคำคือ “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) โดยทั่วไปคำว่า การบริหาร มักใช้กับกิจการสาธารณะหรือการบริหารราชการ ส่วนคำว่าจัดการ มักใช้กับธุรกิจเอกชน จึงเรียกผู้ดำรงตำแหน่งระดับบริหารในหน่วยงานราชการว่า “ผู้บริหาร” ขณะที่บริษัท ห้างร้าน เรียกว่า “ผู้จัดการ” การศึกษาครั้งนี้กิจการที่มุ่งประโยชน์สาธารณะจึงใช้เรียกชื่อผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวว่า “ผู้บริหารการศึกษา” หากปฏิบัติงานเป็นหัวหน้าในสถานศึกษา เรียกว่า “ผู้บริหารสถานศึกษา” แต่หากเป็นผู้บริหารในสถานศึกษาเอกชน บางครั้งก็จะเรียกว่า “ผู้จัดการ” หรือ “ผู้อำนวยการ” (บรรยงค์ ไตจินดา, 2542: 22 – 23)

ได้มีผู้ให้คำจำกัดความหมายของ “การบริหาร” ไว้ต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของกิจกรรมที่การบริหรนั้น ๆ อาทิ ปีเตอร์ ดรักเกอร์ (Peter F. Drucker) ให้ความหมายว่าการบริหาร คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น ขณะที่แฮร์โรลด์ กูนต์ (Harold Koontz) ให้ความหมายว่าการบริหาร คือ การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการ

อาศัยคน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นปัจจัยในการปฏิบัติงาน สำหรับเฮอร์เบิร์ต ไชมอน (Herbert A. Simon) มองว่าการบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างร่วมกัน นักวิชาการไทย อาทิ ศ.ดร.วิจิตร ศรีสอาน และคณะ ได้สรุปสาระสำคัญของการบริหารไว้ว่าเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยการใช้กระบวนการ และทรัพยากรที่เหมาะสม (พิทยา บวรวัฒนา, 2544: 5 - 7)

นอกจากนี้ การบริหารยังมีฐานะเป็นวิชาการสาขาหนึ่งเป็นศาสตร์โดยสมบูรณ์ เช่นเดียวกับศาสตร์สาขาอื่น ๆ กล่าวคือ เป็นสาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบให้เป็นระบบของการศึกษามุ่งองค์แห่งความรู้ หลักการ และทฤษฎีที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ การบริหารจึงเป็นสิ่งที่นำมาศึกษาเล่าเรียนกันได้ โดยนำไปประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถ ประสบการณ์ และบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้บริหารแต่ละคน กล่าวสรุปการบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มารวมกัน ได้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ และทรัพยากรเป็นปัจจัยทางการบริหาร และให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้บริหารจะบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหาร เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงานสถานการณ์และ สิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ คือ ผู้ที่สามารถประยุกต์เอาศาสตร์การบริหาร ไปใช้ได้ อย่างมีศิลปะนั่นเอง (ธงชัย สันติวงษ์, 2537: 11)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหาร

เป็นที่น่าเสียดายที่หลักฐานการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการ การบริหารงานจัดการของไทยไม่มีการจดบันทึกและจัดระบบไว้ หรือไม่ก็ถูกทำลายไป ทำให้ไม่สามารถศึกษาองค์ความรู้ของตนเองได้อย่างโดดเด่น ด้วยเหตุนี้จำเป็นต้องศึกษาวิวัฒนาการของวัฒนธรรมการทำงานของชาติตะวันตกมาเป็นแบบเพื่อเอาอย่างเช่น อังกฤษ อเมริกา และตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น และจีน ในระยะสิบปีให้หลังมานี้วัฒนธรรมการทำงานดังกล่าวได้ไหลบ่ากระจายไปทั่วโลก ประเทศไทยต้องรับเอาวัฒนธรรมการทำงานของต่างชาติเพราะยากจะต้านทานต่อกระแสวัฒนธรรมดังกล่าวมีหนทางเดียวที่อาจเรียกได้ว่าเป็นกลไกหนึ่งที่จะป้องกันตัวเอง โดยการรับและปรับเข้ากับวัฒนธรรมการทำงานของคนไทย คือ เรียนรู้และเลือกรับส่วนดีมาพัฒนาวิธีการทำงานของตนเอง อย่างน้อยก็เป็นการอ้างได้ว่า กำลังพัฒนาประเทศให้ทันกับความเป็นไปของโลก (บรรยงค์ ไตจินดา, 2542: 44)

เมื่อความต้องการสินค้าและบริการมากขึ้นการผลิตในรูปแบบต่างๆ โดยการใช้แรงกายอย่างที่เป็นมาและเป็นอยู่คงใช้ไม่ได้แล้วจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรเข้ามาช่วยในการผลิต เพื่อผลิตสินค้าออกมาในปริมาณมากขึ้น จึงเรียกได้ว่า มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมช่วงของการปฏิวัติอุตสาหกรรม พบว่า เงื่อนไขสภาพแวดล้อมการทำงานต้องตกอยู่ในสภาวะที่ไร้ระเบียบ ขาดกฎเกณฑ์ในการยึดถือปฏิบัติ บรรยากาศของการทำงานเต็มไปด้วยอันตรายต่อร่างกายต่อชีวิต อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมือหายาก เทคนิคการทำงานจึงอิงอยู่กับร่างกายและความสามารถของคนงานเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม แม้สภาพไม่น่าทำงานและคนทำงานต้องต่อสู้เพื่อให้ชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ภาวะจิตใจตกอยู่ในสภาวะที่ไม่มีแรงจูงใจเป็นเหตุทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในงาน ดังนั้น จึงได้ข้อคิดว่าแม้จะมีเครื่องจักรก็ไม่ได้เพิ่มผลิตภาพการทำงานเท่าที่ควร (นิตย สัมมาพันธ์, 2535: 18-19)

การปฏิวัติอุตสาหกรรม แม้มิได้มีการปรับปรุงแก้ไขสภาพแวดล้อมเท่าที่ควรจะเป็น แต่ก็เริ่มจุดเริ่มต้นของการศึกษาว่า ทำอย่างไรจึงจะทำให้คนในองค์กรทำงานเสียสละและเกิดความพึงพอใจในงานที่ทำมีรายได้ที่ดีขึ้นหรือไม่ต้องใช้เวลาหลายชั่วโมงในการทำงานก็มีรายได้เพียงพอต่อการยังชีพของตนเองและครอบครัว จุดนี้เอง ทำให้มีการให้ความสนใจกับคนทำงานและสภาพแวดล้อมการทำงานมากขึ้นเพื่อเอื้อต่อประสิทธิภาพในการบริหารงาน โดยนายโรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) หนุ่มชาวเวลส์ เจ้าของโรงงาน ได้เอาใจใส่กับคนงานของเขาและสอนให้คนงานทำความสะอาดและดูแลสภาพแวดล้อมให้หน้าทำงาน เพื่อให้คนงานอยู่ในเงื่อนไขของสภาพแวดล้อมที่ดี อาจถือได้ว่าเป็นฐานคิด 5 ส. ที่โด่งดังของญี่ปุ่นในระยะต่อมาก็เป็นไปได้ รวมทั้งปฏิเสธการใช้แรงงานเด็ก ซึ่งเป็นอีกมาตรการหนึ่งของการกีดกันทางการค้าในปัจจุบัน ต่อมา นายโรเบิร์ต โอเวน จึงได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาของการบริหารงานบุคคล ช่วงนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการบริหารงานบุคคล (ราว พ.ศ.2343) ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหลังเสียกรุงครั้งที่ 2 ประมาณ 30 ปี (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2547: 14 - 15)

นับตั้งแต่ที่ นายโรเบิร์ต โอเวน จุดประกายความคิดประสิทธิภาพการบริหารงาน ต่อจากนั้นอีกประมาณ 35 ปี มีหนังสือชื่อ The Philosophy of Manufacture (ราว พ.ศ. 2378) ได้อธิบายชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของคนทำงานมีอิทธิพลต่อการเพิ่มผลิตภาพ หรือความสามารถในการผลิต การทำโรงงานอุตสาหกรรมและกิจการพาณิชย์กรรมเอาใจใส่กับชีวิตคนงานมากขึ้น มีการศึกษาว่าทำอย่างไร จึงจะสร้างความพึงพอใจในการทำงานขึ้นไปอีก เช่น มีการให้บริการน้ำชา ดูแลรักษาเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย มีการจ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ และมีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมปรับปรุงสถานที่ทำงานให้อากาศระบายสะดวก ถือว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญกับคนทำงานอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ แม้เป็นสิ่งใหม่สมัยก่อน แต่ยังคงใช้ได้ดีในปัจจุบัน

เกือบทุกหน่วยงานได้บรรจุสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการพื้นฐานของพนักงาน และถือว่าไม่ใช่สิ่งที่ฟุ่มเฟือยแต่ประการใด หากแต่เป็นต้นทุนที่จำเป็นขององค์กรถึงแม้จะมีเครื่องจักรมาช่วยในการผลิต มีการสร้างความพึงพอใจในงานที่ทำ แต่ประสิทธิภาพของการทำงานก็ยังไม่เป็นที่พอใจ ดังนั้น เฟรดเดอริก ดับเบิลยู เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) จึงเสนอให้กำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน มีการแบ่งงานกันทำเป็นขั้นตอนตามความชำนาญที่ถนัด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน เรียกการทำงานลักษณะนี้ว่า การบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) เมื่อมีการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ทำให้เห็นผลงานได้ชัดเจน ทำให้การสอนงาน การถ่ายทอดความรู้ในการทำงานให้กันและกัน ง่ายและสะดวกขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานมากเกินไปทำให้ละเลยพฤติกรรมการทำงานและจิตใจความนึกคิดของพนักงาน ทำให้เกิดลักษณะการทำงานแบบต่างคนต่างทำจนเกิดความรับผิดชอบเฉพาะงานตามความถนัดของตน เมื่อพิจารณาผลิตภาพการทำงานโดยรวมแล้วยังไม่ถือว่าเกิดประสิทธิภาพได้เต็มที่

ประมาณ พ.ศ. 2463 ย้อนหลังไป 87 ปี (ย้อนหลังจาก พ.ศ.2550) เอลตัน เมโย (Elton Mayo) ได้ทำการทดลองว่า มีปัจจัยใดอีกบ้างที่นอกเหนือจากการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญแล้วยังมีส่วนทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน จากผลการทดลองในโรงงานหลอดไฟฟ้าในฮาวธอน (Western Electric Company; Hawthorn plant) คนงานและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนทำงานด้วยกันมีอิทธิพลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน ซึ่งเรียกว่าระบบสังคม (Social System) จึงเรียกยุคนี้ว่า เป็นการบริหารงานแบบมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation) และต่อมาจึงรู้จักกันในนามพฤติกรรมองค์กร (Organizational Behavior) ซึ่งเป็นหัวข้อสำคัญที่อธิบายเนื้อหาขององค์กรได้ดี การค้นพบของเอลตัน เมโย แม้รู้ว่าการทำงานต้องให้ความสำคัญกับคนทำงานแต่ก็ยังไม่มีการศึกษาเจาะลึกลงไปว่า ระบบสังคมและคนทำงานนั้นอะไรคือตัวบ่งชี้สาเหตุหลักที่อธิบายได้ว่า ปัจจัยและเงื่อนไขอะไรที่ทำให้คนในองค์กรทำงานและองค์กรดำเนินต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2547: 17 – 18)

ภายหลังไม่กี่ปี ราว พ.ศ. 2483 – 2490 มีการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นรูปธรรมเพื่ออธิบายระบบสังคม และมูลเหตุจูงใจที่ส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น หลายสถาบันการศึกษาทั้งในอังกฤษและอเมริกา ได้ศึกษากลุ่มคนงาน (Group Dynamic) เช่น มหาวิทยาลัยมิชิแกนได้ศึกษาภาวะผู้นำและแรงจูงใจ (Leadership and Motivation) และที่สถาบันการศึกษาเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ที่ลอนดอน (Tavistock Institute of Human Relations in London) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผลิตภาพการทำงานและการทำงานกลุ่มเชิงที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Group Dynamics) ในช่วงดังกล่าวราว พ.ศ. 2500 ดักลาส แมกเกรเกอร์ (Douglas McGregor) ได้ค้นพบแนวคิดพฤติกรรมองค์กร และได้บทสรุปว่ากิจกรรมการบริหารจัดการล้วนมีสาเหตุรากฐานมาจากทฤษฎี

พฤติกรรมมนุษย์ (Human Behaviors) และทฤษฎีนี้มีผลโดยตรงต่อ ปรัชญาการบริหาร ซึ่งจะมีผลต่อการควบคุมการปฏิบัติ การบริหารทรัพยากรบุคคลในภาคปฏิบัติ การตัดสินใจ การปฏิบัติ การออกแบบองค์กร และการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้นเป็นไปตามกรอบทฤษฎี X และ ทฤษฎี Y กล่าวคือ โดยตามทฤษฎีดังกล่าว ได้แบ่งกลุ่มคนทำงานในองค์กรเป็น 2 พวก คือ พวกเกียจคร้าน (ทฤษฎี X) และพวกขยัน (ทฤษฎี Y) ดังนั้นการจัดการคนทำงาน 2 กลุ่ม ต้องใช้มาตรการที่ไม่เหมือนกัน เช่น สำหรับคนที่เกียจคร้านอาจใช้มาตรการบังคับ มีระเบียบกฎเกณฑ์คอยกำกับ และการลงโทษเป็นหลัก ส่วนกลุ่มคนที่ขยันต้องใช้มาตรการจูงใจ โดยนำเอาทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ (Abraham Maslow; A hierarchy of needs) เป็นเครื่องมือในการสร้างระบบจูงใจคนในองค์กรอย่างนี้ เป็นต้น (วิภาดา คุปตานนท์, 2544: 22 – 26)

จะเห็นว่าแนวคิดและหลักการบริหารงาน ได้พัฒนาและประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการโรงงาน ซึ่งเป็นกระบวนการของการบ่มเพาะขั้นการพัฒนา ขั้นการปฏิบัติ และสรุปผลเป็นรูปแบบที่สามารถอธิบายขยายผลไปยังองค์กรอื่นได้ดี ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในการปฏิบัติงานขององค์กร และส่วนหนึ่งซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนใหญ่ได้ผ่านการขยายผลจากสถาบันการศึกษาด้วยวิธีการศึกษาวิเคราะห์วิจัยและ/หรือกำหนดเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา เท่ากับว่าสถาบันการศึกษาทำหน้าที่เป็นตัวเร่งในการเผยแพร่ความรู้การบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีการบริหารองค์กร

สำหรับทฤษฎีต่างๆที่นำมาใช้ในการบริหารองค์กรนั้นมีผู้คิดค้นมากมาย แต่ยังไม่มียุทธวิธีใดที่สามารถช่วยอธิบายปรากฏการณ์ในการบริหารงานได้หมด จำเป็นต้องใช้หลายทฤษฎีในการแก้ปัญหาหนึ่ง หรือทฤษฎีหนึ่งซึ่งมีหลักการดีและเป็นที่ยอมรับมากอาจไม่สามารถแก้ปัญหาเล็กน้อย หรือปัญหาใหญ่ได้เลย ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละปัญหาสภาพการณ์ของสังคมและกาลเวลาที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม คูนท์ (Koontz) ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีหรือหลักในการบริหารงานนั้นจะดีหรือมีประสิทธิภาพหรือไม่ต้องคำนึงถึงลักษณะดังต่อไปนี้คือ การเพิ่มประสิทธิภาพของงาน การช่วยวิเคราะห์งานเพื่อปรับปรุงพัฒนา การช่วยงานด้านวิจัยขององค์กร ให้ก้าวหน้าตรงกับความต้องการของสังคมและทันสมัยกับโลกที่กำลังพัฒนา นับตั้งแต่การปฏิวัติอุตสาหกรรมขยายตัวทางธุรกิจและอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ผู้ประกอบการต้องประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น การฝึกหัดคนงาน การคิดค้นและพัฒนาเครื่องจักรใหม่ๆ การควบคุมการปฏิบัติงาน และการจ่ายค่าจ้าง ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเองได้เกิดทฤษฎีการบริหารองค์กรที่สำคัญขึ้นหลายทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีการบริหารองค์กรแบบวิทยาศาสตร์

นักคิดที่สำคัญ คือ Frederick W. Taylor วิศวกรชาวอเมริกัน เป็นผู้ริเริ่ม การศึกษาการบริหารองค์กรอย่างมีระบบตามหลักวิทยาศาสตร์ จนได้รับสมญานามว่าเป็น “บิดา แห่งการจัดการแบบวิทยาศาสตร์” ผลงานที่สำคัญ คือ การศึกษาเวลาและการเคลื่อนไหวในการ ปฏิบัติงาน โดยมีแนวคิดที่ว่า เวลาและการเคลื่อนไหวจะทำให้ผู้บริหารเพิ่มประสิทธิภาพในการ ทำงานของคนงานได้ โดยทำการสังเกตการใช้แรงงานและเวลาของคนงาน ดัดหรือลดงาน หรือการ เคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็นออก และกำหนดเป็นมาตรฐานของการปฏิบัติงานอย่างหนึ่ง ๆ ที่เรียกว่า วิธีการที่ดีที่สุดในที่สุด ผลการศึกษาช่วยให้ผู้บริหารกำหนดค่าตอบแทนบนพื้นฐานของผลงานอย่างเป็นทางการ แนวคิดนี้สามารถประยุกต์ได้กับทุกหน่วยงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถเพิ่มผลผลิตได้ จากนั้น Frank and Lillian Gilberth สองสามีภรรยาได้นำแนวคิดของ Taylor มาศึกษาการทำงานของคนงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมโดยทั้งสองได้ชี้ให้เห็นว่า การเคลื่อนไหวไม่จำเป็นในการทำงานโดย เฉพาะการเคลื่อนไหวที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตในขั้นตอนทำงานควรทำการตัดออกไป นอกจากนี้ยัง เน้นเรื่อง “ความชำนาญเฉพาะด้าน” ซึ่งจะช่วยให้ผลผลิตดีขึ้นอีกคนหนึ่งคือ Harry Gantt ได้นำ แนวคิดของ Taylor เรื่องการจ่ายค่าตอบแทนมาปรับปรุงใช้กับคนงานโดยเสนอความคิดว่าควรจ่าย ผลตอบแทนพิเศษให้กับคนงานที่ทำงานได้ตามเป้าหมายในแต่ละวันและให้หัวหน้างานด้วยเพื่อ เป็นการกระตุ้นให้หัวหน้างานควบคุมคนงานให้ทำงานได้ตามมาตรฐาน ขณะที่ Harrington Emerson ได้นำแนวคิดการจัดการตามหลักวิทยาศาสตร์มาใช้เพิ่มประสิทธิภาพของงานวิศวกรรม โดยเสนอหลักการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ 12 ประการคือ การมีอุดมการณ์และเป้าหมายในการทำงาน ที่ชัดเจน การใฝ่หาความรู้และการแนะนำผู้ปฏิบัติงาน การสอนงานโดยผู้ชำนาญการ การมีระเบียบ ในการทำงาน การมีความยุติธรรม การมีระบบข้อมูลที่แม่นยำตรงความคล่องตัวของระบบการ ปฏิบัติงาน การกำหนดตารางเวลาในการทำงาน มีมาตรฐานและกำหนดคุณสมบัติของมาตรฐานที่ ชัดเจน การมีมาตรฐานขั้นตอนในการทำงานโดยละเอียด การมีการจดบันทึกและมีคู่มือการ ปฏิบัติงานและมีการให้รางวัล (พิทยา บวรวัฒนา, 2544: 177 - 185)

2 ทฤษฎีการบริหารองค์กรแบบคลาสสิก

นักคิดคนสำคัญได้แก่ ฮองรี ฟายอล (Henri Fayol) วิศวกรชาวฝรั่งเศส เป็นผู้ ทำการศึกษาการจัดการองค์กรในยุโรป โดยเน้นให้เห็นว่า หน้าที่การบริหารงานในองค์กรธุรกิจ สามารถแบ่งได้เป็น 6 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านมีกิจกรรมเฉพาะ คือ งานด้านเทคนิค มีกิจกรรมการผลิต และการประกอบการอุตสาหกรรม งานด้านการค้า มีกิจกรรมการซื้อ การขาย และการแลกเปลี่ยน งานด้านการเงิน มีกิจกรรมการหาทุนและสินเชื่อ และการใช้ทุนให้เกิดผลสูงสุด งานด้านความ มั่นคง มีกิจกรรมการคุ้มครองทรัพย์สิน งานด้านบัญชี มีกิจกรรมการคลังสินค้า การจัดทำงบดุล

และการตรวจสอบต้นทุน และงานด้านการจัดการ มีกิจกรรมการวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยความสะดวก การประสานงาน และการควบคุม Fayol ได้นำเสนอหลักเกณฑ์ 14 ประการที่ทำให้การบริหารจัดการองค์การมีประสิทธิภาพ ได้แก่ 1) การแบ่งงานกันทำ 2) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ 3)ระเบียบในการปฏิบัติงาน 4) เอกภาพในการบังคับบัญชา 5) การปฏิบัติงานในทิศทางเดียวกัน 6) การคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม 7) การให้ผลประโยชน์ตอบแทน 8) การรวมอำนาจ 9) สายการปฏิบัติงาน 10) การจัดระเบียบในการทำงาน 11) ความเสมอภาค 12) ความมั่นคงในการทำงาน 13) โอกาสในการแสดงความคิดริเริ่ม และ 14) ความสามัคคี (บรรยงค์ โตจินดา, 2542 : 49 – 51)

นักคิดที่สำคัญอีกคนหนึ่ง คือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมศาสตร์ชาวเยอรมันเป็นผู้นำเสนอแนวคิดการบริหารจัดการองค์การแบบราชการ โดยนำโครงสร้างระบบทหารหรือราชการมาใช้ทำให้องค์กรมีลักษณะที่มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ มีระเบียบแบบแผนและสายการบังคับบัญชา แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นการจัดการที่ยึดหลักเหตุผล ช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ ประหยัด และก่อให้เกิดประสิทธิผลในการทำงานโดย Lyndall Urwick & Luther Gulick เสนอแนวคิดเรื่องหน้าที่ของผู้บริหารที่เรียกว่า POSDCoRB ซึ่งหมายถึงหน้าที่ในการบริหารงาน 7 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การจัดการงานบุคคล (Staffing) 4) การอำนวยความสะดวก (Directing) 5) การประสานงาน (Coordinating) 6) การรายงาน (Reporting) 7) การงบประมาณ (Budgeting) สอดคล้องกับ Chester I Barnard ที่ได้เสนอแนวคิดเรื่ององค์การอย่างเป็นทางการ หมายถึง กลุ่มคนที่มีมือประสานงานกันทำงานอย่างเป็นระบบและกำหนดว่าหน้าที่สำคัญของผู้บริหารคือ การสื่อสาร การสรรหาทรัพยากร การกำหนดเป้าหมายขององค์การ การประสานงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายและเสนอทฤษฎีอำนาจหน้าที่ว่าด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา โดยผู้ได้บังคับบัญชาจะปฏิบัติตามผู้บังคับบัญชาเมื่อเขาเต็มใจยอมรับในอำนาจของผู้บังคับบัญชามากกว่าการที่ผู้บังคับบัญชามีตำแหน่ง (วิภาดา คุปตานนท์, 2544: 19 - 22)

3. ทฤษฎีการบริหารองค์การแบบพฤติกรรมศาสตร์

ในต้นศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การได้เปลี่ยนจากการมุ่งเน้นที่องค์การและหลักเกณฑ์ มาให้ความสำคัญต่อบุคคลมากขึ้น โดยเฉพาะพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมของกลุ่ม และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร นักคิดที่สำคัญ ได้แก่ เอลตัน มาโย (Elton Mayo) โดยมาโยและคณะได้ทำการศึกษาทดลองการปฏิบัติงานของคนงานในโรงงาน Hawthorne เพื่อศึกษาทดลองผลกระทบของสภาพแวดล้อมของการทำงาน ที่มีผลกระทบต่อคนงานและผลผลิต สรุปว่า องค์กรเป็นมากกว่าการรวมตัวของบุคคล กับเครื่องจักรเพื่อการผลิตเท่านั้น แต่

บุคคล กลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างคน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม มีผลต่อผลผลิต พฤติกรรม การทำงานของคนไม่สามารถจูงใจได้ด้วยค่าตอบแทนเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นกับค่านิยม ความเชื่อ และอารมณ์ของบุคคลด้วย ผลผลิตมิได้ถูกกำหนดโดยฝ่ายบริหารเท่านั้น แต่ถูกกำหนดโดยตัวบุคคล และกลุ่ม และรูปแบบการรวมตัวระหว่างบุคคล เรียกว่า องค์กรที่เป็นทางการ จะเป็นตัวกำหนด ทัศนคติ และค่านิยมของกลุ่ม และจะมีผลต่อการปฏิบัติงาน ทำนองเดียวกัน อับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยา ได้เสนอแนวคิดเรื่อง ลำดับความต้องการของมนุษย์ ประกอบด้วย ความต้องการ 5 ชั้น เริ่มจากความต้องการทางกายภาพ ความต้องการความมั่นคง ความต้องการทาง สังคม ความต้องการการยกย่องและความต้องการความสำเร็จในชีวิต ซึ่งต่อมา Douglas McGregor นักจิตวิทยาและผู้บริหารวิทยาลัยได้นำเสนอแนวคิดเรื่องการพัฒนาทฤษฎี X และทฤษฎี Y ซึ่งเป็นการวิเคราะห์บุคคลในองค์กรที่มีคุณสมบัติสองลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเด่นชัด โดยทฤษฎี X มองว่ามนุษย์มีพื้นฐาน โดยธรรมชาติเกียจคร้าน หลีกเลียงการทำงาน ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรควบคุม อย่างใกล้ชิด หรือลงโทษเพื่อให้คนทำงาน และทฤษฎี Y มองว่ามนุษย์มีพื้นฐานโดยธรรมชาติขยัน รักการทำงาน ดังนั้น ผู้บริหารควรให้รางวัลคนงานที่รักการทำงานมีความคิดริเริ่มและสามารถ แก้ไขปัญหาในการทำงานได้เพื่อให้คนงานทุ่มเททำงานสุดความสามารถ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2547: 111 - 112)

4. ทฤษฎีการบริหารองค์กรเชิงปริมาณ

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง หน่วยทหารของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ประสบปัญหาการตัดสินใจที่ต้องการความแม่นยำ จึงหันมาหาแนวคิดการบริหารจัดการเชิงปริมาณ โดยอาศัยวิธีการทางคณิตศาสตร์ สถิติ และระบบข้อมูลข่าวสารมาช่วยในการตัดสินใจ การตัดสินใจ เชิงปริมาณให้ความสำคัญกับการมีมาตรฐานของงาน การวัดงาน และการใช้สูตรทาง คณิตศาสตร์ สถิติ และระบบข้อมูลที่มีความแม่นยำตรง เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร แนวคิด นี้แบ่งออกเป็นศาสตร์แห่งการจัดการ หรือ การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการใช้อ้างอิงเชิงปริมาณเพื่อการ เลือกลงเลือกและเพื่อการวางแผนการทำงาน แนวคิดนี้เน้นที่การใช้คณิตศาสตร์และสถิติมาสร้าง แบบจำลองในการทำงาน การจัดการเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการปรับปรุงคุณภาพของผลผลิต และ เพิ่มประสิทธิภาพของสินค้าและบริการ โดยอาศัยข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น การจัดการสินค้าคงคลัง การสร้างเครือข่ายโมเดลในการทำงาน ที่ต้องประสานงานกับหลายหน่วยงาน การจัดการเชิง ปฏิบัติการช่วยผู้บริหารในการควบคุมคุณภาพ และช่วยให้การตัดสินใจมีความถูกต้องแม่นยำ และ การจัดการระบบข้อมูลข่าวสารเพื่อการจัดการ เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูล การแปรข้อมูล เพื่อให้ฝ่ายบริหารใช้ในการตัดสินใจ เช่น ข้อมูลของลูกค้า ข้อมูลของบริษัท ระบบ

ข้อมูลข่าวสารเพื่อการจัดการ เน้นประโยชน์ที่เกิดจากการจัดการข้อมูลที่เป็นระบบ ที่มีความแม่นยำและมีปริมาณเพียงพอ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร (นิตย สัมภาษณ์, 2535: 48-59)

5. ทฤษฎีการบริหารองค์กรเชิงระบบ (System theory)

ทฤษฎีการบริหารองค์กรได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มทฤษฎีที่ศึกษาถึงพฤติกรรมศาสตร์ที่มุ่งเน้นส่งเสริมความเข้าใจในบุคคลพฤติกรรมของกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในสถานที่ทำงาน การจูงใจ การให้ความสำคัญกับคนงาน การติดต่อสื่อสารภาวะผู้นำ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความพึงพอใจในการทำงาน ความร่วมมือ ตลอดจนอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสิ่งที่กระทบต่อพฤติกรรม จนกระทั่งมีการพัฒนามาสู่ทฤษฎีองค์กรสมัยใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงระบบเป็นแนวคิดการจัดการที่มององค์กรอย่างเป็นระบบ คำว่า ระบบหมายถึง ส่วนประกอบของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน เมื่อรวมกันเข้าจะสามารถก่อให้เกิดผลผลิต ระบบขององค์กรทุกประเภทจะประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรสภาพ ผลลัพธ์ และผลย้อนกลับทฤษฎีระบบช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นขอบข่ายการทำงานอย่างชัดเจนโดยพิจารณาองค์กรทั้งหมดเป็นระบบ ๆ หนึ่งซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยหลายๆ ระบบย่อย โดยระบบย่อยเหล่านี้ต้องมีการประสานการปฏิบัติงานกันอย่างดีจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ขณะเดียวกันหากระบบย่อยระบบใดขาดประสิทธิภาพย่อมเกิดผลกระทบต่อการทำงานของระบบย่อยอื่น ๆ และต่อองค์กรได้ (บรรยงค์ โตจินดา, 2542: 70)

การบริหารจัดการเชิงระบบ (System) เป็นการศึกษาระบบในลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยป้อนเข้า (inputs) ที่ถูกแปรเปลี่ยนเป็นผลผลิต (outputs) โดยกระบวนการ (process) เพื่อปรับเปลี่ยน ปรับปรุงกระบวนการและปัจจัยป้อนเข้าเป็นวงจรหมุนเวียนตามลำดับตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำว่า ระบบ ได้ชัดเจน ว่าหมายถึง ระเบียบเกี่ยวกับการรวมสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าลำดับประสานกันเป็นอันเดียว การบริหารจัดการจะประกอบด้วยระบบใหญ่เรียกว่า องค์กร ภายในองค์กรประกอบด้วยระบบย่อย เช่น ระบบการผลิต ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบข้อมูล ระบบการเงิน และบัญชี ระบบบริหารงานบุคคล เป็นต้น

นอกจากนี้ ระบบ ยังหมายถึง ระบบย่อยต่างๆ ของระบบใหญ่ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น และระบบใหญ่สามารถตอบสนองต่อการเรียกร้องของกำลังต่างๆ จากภายนอกเพื่อให้ระบบนั้นคงอยู่ต่อไป (ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, 2541: 45) ในทางวิชาการสามารถศึกษาระบบได้ในมุมมองต่าง ๆ ได้แก่ ระบบปิด (Closed system) หมายถึง ระบบที่สามารถดำเนินกิจกรรมของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอก และระบบเปิด (opened system) เป็นระบบที่ต้องอาศัยปัจจัยภายนอกหรือจะคงอยู่ได้ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก ผังระบบประกอบด้วย 5 ส่วนคือ ปัจจัยป้อนเข้า (inputs) กระบวนการ (process) ผลผลิต (outputs) การ

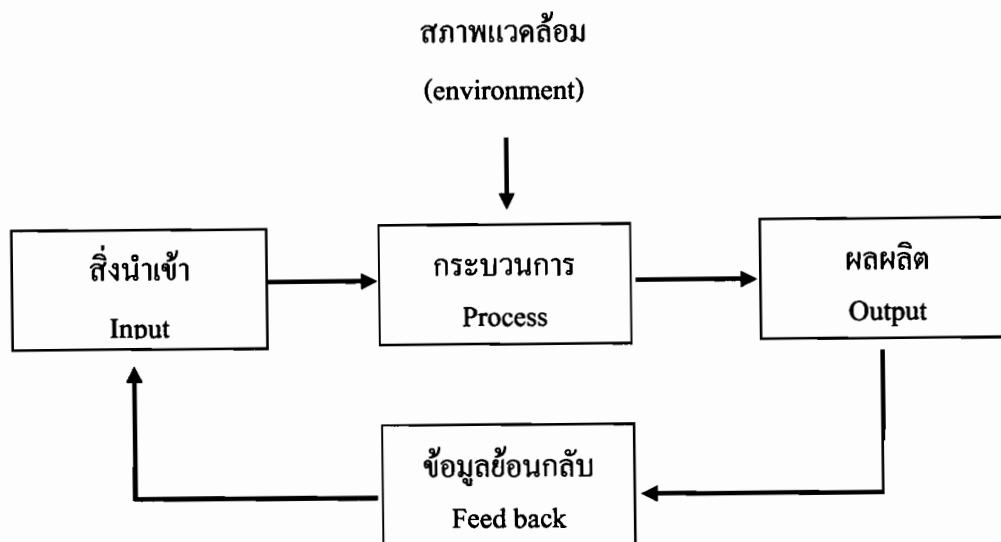
ย้อนกลับ (feedback) และสภาพแวดล้อม (environment) ป้อนเข้าเป็นการนำเอาทรัพยากรมาใช้ในระบบ โดยนำเข้าสู่กระบวนการเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ต้องการ ซึ่งทรัพยากรที่ใส่เข้าไปจะถูกแปรสภาพตามกระบวนการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร กระบวนการเป็นขั้นตอนการทำงาน เป็นการอธิบายเกี่ยวกับรายละเอียดลำดับขั้นตอนก่อนและหลังของการเปลี่ยนสภาพป้อนเข้าให้เป็นผลผลิต ในความเป็นจริงระบบแต่ละระบบจะมีกระบวนการมากกว่า 1 กระบวนการ ตัวอย่างเช่น ในกรณีของร้านอาหารจะมีระบบย่อย ได้แก่ การบริหาร การผลิต การให้บริการ และ สุขอนามัย ผลผลิตเป็นส่วนประกอบของระบบเกี่ยวกับสินค้าและบริการต่างๆ ที่ผลิตโดยองค์กร ส่วนการย้อนกลับเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและผลลัพธ์เกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กร ข้อมูลเหล่านี้ใช้เพื่อปรับปรุงป้อนเข้า กระบวนการแปรสภาพเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงพอใจมากขึ้นช่วยให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลตามเป้าหมายที่ต้องการ สภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกหรือภายในซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานในองค์กร (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2545: 155-157) และศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุษรยา ได้เสนอกรอบแนวคิดการบริหาร ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 การบริหารจัดการเชิงระบบ

ที่มา: ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อุษรยา (2542: 20)

นอกจากนี้ การพิจารณาองค์กรต้องพิจารณาว่าองค์กรเป็นระบบเปิดหมายถึงระบบที่มีปฏิริยาสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมภายนอกช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีระบบเป็นทฤษฎีที่มีคุณค่าในการตรวจสอบข้อบกพร่องของกระบวนการบริหาร รวมถึงการบริหารการศึกษา โดยการวิเคราะห์สิ่งนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตว่าสิ่งที่ลงทุนไปคุ้มค่าหรือไม่แล้วทำการรวบรวมข้อมูลหาจุดบกพร่องแล้วปรับปรุงแก้ไขต่อไป (ดังแสดงในภาพ 2)

ภาพ 2 การบริหารจัดการระบบเปิด

ที่มา: Bovee et al (1993: 89)

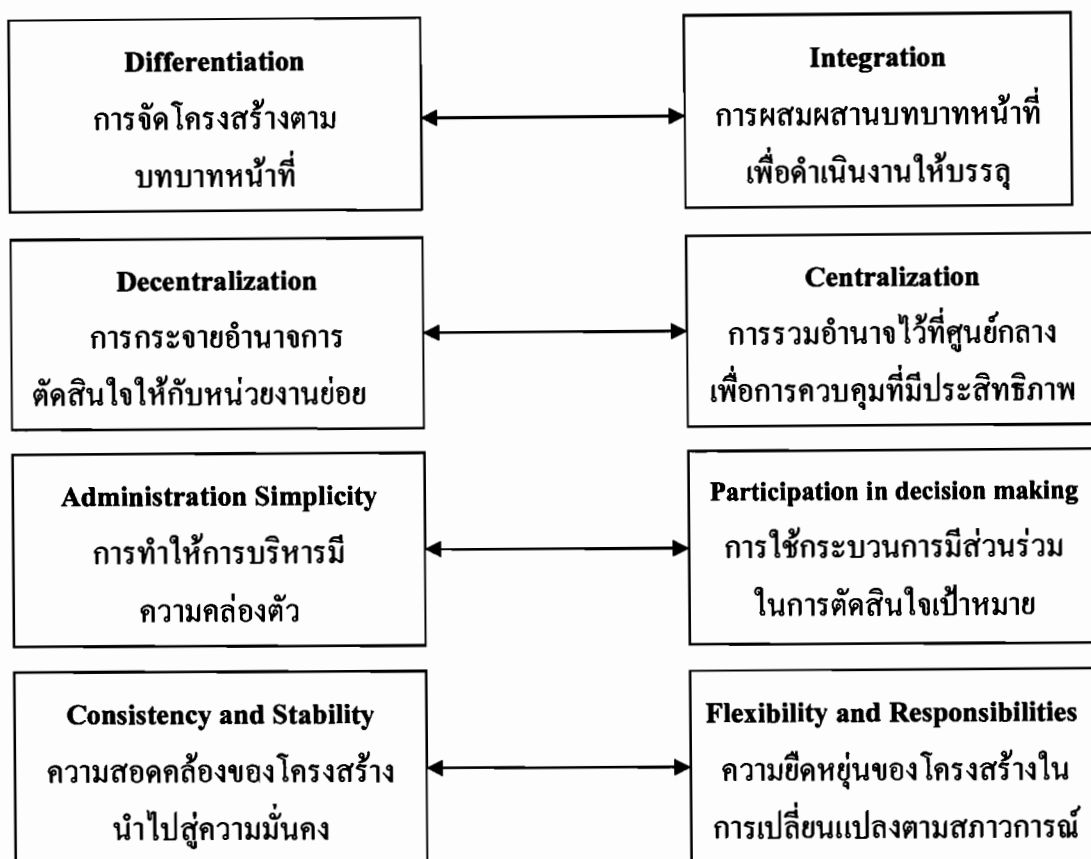
6. ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามสถานการณ์

ทฤษฎีนี้มีข้อสมมุติฐาน คือ องค์กรแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นองค์ประกอบหรือสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ การบริหารองค์กร จึงเป็นเรื่องของการทำให้้องค์กรแต่ละแห่งสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมให้ได้มากที่สุด โดยปรับรูปแบบการจัดในองค์กรให้เหมาะสมก็จะสามารถนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กร เป็นแนวคิดที่มุ่งการบริหารที่ยืดหยุ่น (Flexibility) มีความสามารถในการปรับตัวสูง (Adaptable) ลักษณะสำคัญของทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์ ถือว่า การบริหารองค์กรจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์จึงต้องวิเคราะห์สถานการณ์ให้ดีที่สุด เป็นทฤษฎีที่ยอมรับหลักการของทฤษฎีระบบ คือ สภาพที่ต้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เป็นทฤษฎีที่ใช้ได้กับการบริหารหลายอย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์โดยตรง เช่น การกำหนดยุทธศาสตร์ การกำหนดรูปแบบขององค์กร เป็นต้น ทฤษฎีนี้ไม่เน้นการจัดวางแผนผังหรือโครงสร้างองค์กรที่เป็นรูปแบบ แต่เน้นความยืดหยุ่นและความคล่องตัวในการปรับตัวขององค์กรเป็นสำคัญ ซึ่งยังคงเป็นที่นิยมและใช้ได้อยู่ในปัจจุบัน ดังนี้ การจัดองค์กรในยุคปัจจุบันเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นและความคล่องตัว มีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการมีการแบ่งกลุ่มหรือสร้างทีมงานให้อิสระในการทำงานเต็มที่ เน้นการปฏิบัติมากกว่าการวางแผนและมีการสร้างระบบการสื่อสารที่รวดเร็วทันสมัย (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2547: 111 - 112)

การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดทฤษฎีการบริหารองค์กรเชิงระบบและทฤษฎีการบริหารองค์กรตามสถานการณ์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ณ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนบทเชียงใหม่ ทั้งนี้องค์กรไม่ว่าจะเป็นแบบใดก็ตามต้องดำเนินงานอยู่ในสิ่งแวดล้อมใดสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ภาวะแวดล้อมจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นประจำสม่ำเสมอและมีผลกระทบต่อองค์กร ทั้งโดยทางตรงหรือทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมภายในองค์กรและอาจมีระดับความรุนแรงแตกต่างกันไป สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อองค์กรสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร โดยทั่วไปเป็นสิ่งที่องค์กรสามารถควบคุมได้ เช่น ทรัพยากร โครงสร้างระบบ ระเบียบ ข้อบังคับ และสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม สำหรับสิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กรอาจเพิกเฉยหรือยอมรับหรืออาจแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมก็ได้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นๆ แต่การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบหรือต่อต้านก็ควรต้องยึดภารกิจขององค์กรเป็นหลักในการพิจารณาว่าจะยอมรับหรือต่อต้าน เพื่อลดความรุนแรงของผลกระทบที่มีต่อองค์กร ด้วยทักษะและประสบการณ์ที่องค์กรมี (ธงชัย สภานุชาติ, 2546: 26 – 28)

7. รูปแบบการบริหารองค์กร

รูปแบบการบริหารองค์กรมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างขององค์กร กล่าวคือ ครอบคลุมแบบแผนการดำเนินงานและความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ อันประกอบด้วย บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ การติดต่อสื่อสาร การควบคุม และรูปแบบการสั่งงาน โดยโครงสร้างจะแสดงถึงหน้าที่ต่างๆขององค์กร ว่าถูกกำหนดให้มีบทบาทหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะใด รูปแบบการบริหารมีความสำคัญต่อองค์กร เนื่องจากจะสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของบุคลากรในฝ่ายต่าง ๆ ว่าสามารถประสานกันทำงานให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้หรือไม่ เพียงใด โดยแนวคิดการกำหนดรูปแบบการบริหารองค์กรมีหลายรูปแบบ ในขณะที่เริ่มก่อตั้งองค์กรใหม่ๆ อาจวางรูปแบบไว้ อย่างหนึ่ง แต่เมื่อองค์กรดำเนินงานไประยะหนึ่งมักจะมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องจากมีอิทธิพลทั้งจากภายนอกและภายในเข้ามากระทบ อาทิ ลำดับความสำคัญของงานที่เปลี่ยนไป แหล่งทุนที่จะดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ลดน้อยลงหรือหมดไป เป็นต้น ความพยายามที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและปรับสมดุลขององค์กรมีอยู่เสมอ ดังแผนภาพที่นำเสนอต่อไปนี้

ภาพ 3 รูปแบบการบริหารองค์กรแบบต่าง ๆ

ที่มา: ชงชัย สภานุชาติ (2546: 24)

สำหรับรูปแบบการบริหารองค์กรพบว่ามีอยู่หลายรูปแบบ ชงชัย สภานุชาติ (2546: 25-28) ได้ทำการศึกษาพร้อมกับมูลนิธิพัฒนาสุขภาพสังคม และได้นำเสนอไว้ในหลักการบริหารและการวิเคราะห์องค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งรูปแบบที่สำคัญมีดังนี้

1. การบริหารแบบผู้นำเดี่ยว (A Single Leader) เป็นการบริหารองค์กรที่การตัดสินใจ การบังคับบัญชารวมอยู่ที่ผู้นำเพียงคนเดียว การบริหารองค์กรแบบนี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบุคลากรในองค์กรและไม่มีที่ยั่งยืน

2. การบริหารแบบพหุภาคี (A Collective) เป็นการบริหารองค์กรที่การบังคับบัญชาใช้ระบบประชาธิปไตย ที่ไม่มีผู้นำ ทุกคนในองค์กรเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การบริหารองค์กรแบบนี้ทำให้กระบวนการตัดสินใจทำได้ลำบาก เหมาะสมสำหรับการบริหารองค์กรขนาดเล็ก

3. การบริหารแบบกลุ่มพหุภาคี (A Cluster of Collective) เป็นการบริหารองค์กรที่กำหนดโครงสร้างให้มีความเป็นประชาธิปไตยโดยขณะที่สามารถแตกออกเป็นกลุ่มย่อยได้หลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การบริหารองค์กรแบบนี้ทำให้การจัดการต่างๆทำได้ลำบาก

4. การบริหารแบบลำดับชั้น (A Typical Hierarchy) เป็นการบริหารองค์กรที่ควบคุมดูแลด้วยคนๆหนึ่ง โดยต้องอาศัย กฎระเบียบที่ชัดเจนและเข้มงวดไม่มีความยืดหยุ่นมากนัก โดยมุ่งเน้นให้ทุกคนในองค์กรได้รู้ถึงบทบาทและหน้าที่ที่ตนเองจะต้องรับผิดชอบเป็นอย่างดี

5. การบริหารแบบกลุ่มชนชั้น (A Team-based Hierarchy) เป็นการบริหารองค์กรที่การบังคับบัญชาโดยคณะผู้บริหารระดับสูงและรับผิดชอบงานบริหารทั้งหมด มีการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมาโดยเฉพาะ มีการรวบรวมผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้นๆหลายคณะในองค์กร

6. การบริหารแบบกระจายชนชั้น (A Decentralized Hierarchy) เป็นการบริหารองค์กร โดยที่กำหนดให้แต่ละกลุ่มย่อย มีความเป็นอิสระในการบังคับบัญชาและการตัดสินใจ การบริหารองค์กรแบบนี้เหมาะสมสำหรับองค์กรที่มีหน่วยงานย่อยอยู่ในท้องถิ่นที่ห่างไกล การควบคุมดูแลทำได้ลำบากแต่กลุ่มย่อยต้องมีความโปร่งใส

7. การบริหารแบบแมทริกซ์ (Matrix organization) เป็นการบริหารองค์กรที่ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละคนอย่างเท่าเทียมกันเนื่องจากแต่ละคนบางครั้งเป็นทั้งหัวหน้าทีมหนึ่งและลูกทีมของอีกทีมหนึ่งในเวลาเดียวกัน หรือบางครั้งก็เป็นลูกทีมของ 2 กลุ่มหรือมากกว่าจึงทำให้ความโปร่งใสในการบริหารเป็นไปได้ยาก

8. การบริหารแบบโครงการ (Project organization) เป็นการบริหารองค์กรที่คนๆ หนึ่งมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบหลายโครงการ หากเขามีความเชี่ยวชาญเรื่องใดเป็นพิเศษ หากโครงการสิ้นสุดลงหรือมีโครงการใหม่เข้ามาการทุ่มเทก็จะเปลี่ยนไปการบริหารแบบนี้ไม่เหมาะสมกับบุคลากรที่ต้องการความมั่นคงในงานและต้องการวิถีชีวิตการทำงานที่แน่นอน

9. การบริหารแบบเครือข่ายหลวม ๆ (A Loosely Coupled Network) เป็นการบริหารองค์กรที่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นที่มีโครงสร้างและขนาดแตกต่างกัน เหมาะสมกับองค์กรที่ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การบริหารแบบนี้ช่วยลดค่าใช้จ่าย ของส่วนกลางได้มากและองค์กรจะมีความยั่งยืน

8. สภาพแวดล้อมขององค์กร

ตามแนวความคิดของทฤษฎีระบบแล้ว สภาพแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่นอกองค์กร ได้แก่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สภาพทางการเมือง ลักษณะของสังคม โครงสร้าง

กฎหมาย นิเวศวิทยา และวัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านี้ อาจมีผลกระทบต่อองค์กรได้ แม้ว่าจะไม่สามารถมองเห็นความเกี่ยวข้องโดยตรงที่มีต่อองค์กรก็ตาม สภาพแวดล้อมในลักษณะภาพรวมนี้ เรียกว่า เป็นสภาพแวดล้อมทั่วไป (Stepphen , 1987: 153 -154)

สภาพแวดล้อมทั่วไปขององค์กรต่าง ๆ จะมีลักษณะของผลกระทบต่อองค์กรที่แตกต่างกัน ส่วนสภาพแวดล้อม ที่มีผลกระทบต่อระบบการทำงานขององค์กรอย่างมาก และเป็นสภาพแวดล้อมที่นักบริหารต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ เรียกว่า สภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กร ซึ่งประกอบด้วยลูกค้า ผู้ทำหน้าที่ป้อนปัจจัยนำเข้า คู่แข่งขัน หน่วยงานของรัฐบาลที่ทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กร สภภาพแรงงาน สมาคมการค้า และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ องค์กรแต่ละแห่งจะมีสภาพแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง องค์กรใดจะมีสภาพแวดล้อมเฉพาะที่มีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร จึงขึ้นอยู่กับว่าองค์กรนั้นประกาศอาณาเขต (domain) องค์กรของตนไว้ว่าอย่างไร เช่น ประกาศว่าจะผลิตสินค้าและให้บริการสาธารณะอะไรบ้าง แก่ลูกค้ากลุ่มใด การประกาศอาณาเขตขององค์กร ถือว่า เป็นการจับจองที่อยู่อาศัย (niche) ในสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้น ๆ ซึ่งอาณาเขตขององค์กรจะเป็นตัวกำหนดอีกทีว่า องค์กรต้องติดต่อประสานงานและพึ่งพาอาศัยส่วนใดของสภาพแวดล้อม (Stepphen, 1987: 158 -160)

สภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กรมีคุณสมบัติสำคัญก็คือ อาจมีความแน่นอนหรือไม่เปลี่ยนแปลง (certainty) หรืออาจไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาก็ได้ (uncertainty) องค์กรแต่ละองค์กรต่างต้องทำหน้าที่เผชิญกับความไม่แน่นอนอันพียงเกิดจากสภาพแวดล้อมเฉพาะของตน ผู้นำองค์กรมีหน้าที่ใช้การออกแบบ โครงสร้างองค์กร เป็นเครื่องมือในการพยายามลดผลกระทบจากความผันผวนสภาพแวดล้อมองค์กรของตนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงมากตลอดเวลา (dynamic environment)ทำให้เกิดภาวะความไม่แน่นอนสูงในทางตรงข้ามสภาพแวดล้อมที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงและมีความสม่ำเสมอ (static environment) กลับทำให้เกิดสภาวะความแน่นอนในการทำงาน ผู้นำยังมีบทบาทสำคัญยิ่งในการตีความสภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กรว่าน่าจะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร (perceived environment) กลับทำงานให้เกิดสภาวะความแน่นอนในการทำงานและมีบทบาทสำคัญในการตีความสภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กรว่า จะมีรูปร่างอย่างไร (perceived environment) ซึ่งเป็นการมองหรือทัศนนะส่วนตัวของผู้นำที่พยายามคิดว่าสภาพแวดล้อมเฉพาะขององค์กรตนมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

จากการศึกษาของ Tom Burns และ G.M. Stalker ที่ได้ศึกษาบริษัทอุตสาหกรรม 20 บริษัทในประเทศอังกฤษ และสกัดแลนต์ Tom Burns and G.M. Stalker, The management of Innovation (Tom and Stalker, 1961: 48) เสนอความคิดที่ว่า องค์กรควรใช้โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมกับลักษณะสภาพแวดล้อมขององค์กร ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ไม่มีเสถียรภาพและผันผวน

ตลอดเวลา (turbulent environment) ควรนำโครงสร้างองค์กรแบบมีชีวิต (organic structure) มาใช้ เป็นโครงสร้างที่มีความยืดหยุ่นและมีความสามารถในการปรับตัวสูง เป็นโครงสร้างตามแนวนอน มากกว่าตามแนวตั้ง อำนาจของสมาชิกมาจากความรู้ความชำนาญการ มากกว่ามาจากตำแหน่ง ที่เป็นทางการ ที่มีการระบุนำที่ความรับผิดชอบไว้พอสังเขป ไม่ละเอียดตายตัว ให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร มากกว่าจะเน้นเรื่องคำสั่งการที่เป็นหลักการ องค์กรพัฒนาเอกชน ใด ๆ จะต้องดำเนินงานอยู่ในสิ่งแวดล้อมใดสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ไม่มีข้อยกเว้น ภาวะแวดล้อมไม่ใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่แน่นอน ๆ จะส่งผลกระทบต่อองค์กร สิ่งแวดล้อมภายนอกส่งผลกระทบต่อโดยตรง และรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อวัฒนธรรมและวิสัยทัศน์ขององค์กร สิ่งแวดล้อมขององค์กรอาจแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 สิ่งแวดล้อมภายใน เช่น ทรัพยากร โครงสร้างระบบ วัฒนธรรมในองค์กร

ส่วนที่ 2 สิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร โดยทั่วไป เป็นสิ่งที่ควบคุมได้ สำหรับสิ่งแวดล้อมภายนอก องค์กรอาจจะหลีกเลี่ยง ขอมรับ หรือจะแสดงปฏิกิริยาได้ตอบกับสิ่งแวดล้อมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรนั้น ๆ กับสิ่งแวดล้อมภายนอก ในการยอมรับหรือหลีกเลี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้นองค์กรอาจจะใช้วิธีดูตามลมเหมือนต้นอ้อ หรืออาจปล่อยให้องค์กร ล่องลอยไปตามกระแสก็เป็นได้ แต่การแสดงปฏิกิริยาได้ตอบหรือต่อต้านสิ่งแวดล้อมภายนอก จะต้องยึดภารกิจขององค์กรเป็นตัวตั้งหรือเป็นหลักในการพิจารณาว่า องค์กรจะยอมรับหรือต่อต้าน หรือทำการได้ตอบ เพื่อพยายามในการลดความรุนแรงของผลกระทบที่มีต่อภารกิจ โดยใช้ทักษะ ประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการปัจจัยภายในที่มีให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกต่อไป

ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา

ในการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนชาติเชียงใหม่ ที่พัฒนาเยาวชนตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรัชญา และแนวคิดทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการค้นคว้าปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ดังนี้

ความหมายของปรัชญา

คำว่า “ปรัชญา” เป็นศัพท์บัญญัติของ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พระองค์วรวงศ์) เพื่อแปลคำว่า Philosophy ในภาษาอังกฤษ โดยคำว่า Philosophy มาจาก

รากศัพท์ภาษากรีกโบราณว่า Philo แปลว่า ผู้รัก และ Sophia แปลว่า ความปราดเปรื่อง ฉะนั้น Philosophia หรือ Philosophy จึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า ความรักหรือความปรารถนาจะเป็นปราชญ์นั่นเอง คือความรู้ตัวเองว่ายังไม่ฉลาด แต่อยากฉลาด นอกจากนี้ คำว่า “ปรัชญา” ยังมาจากรากศัพท์สันสกฤตว่า ช.ญา แปลว่า รู้ เข้าใจ เต็ม อุปสรรค ป.ร เป็น ป.รช.ญา แปลว่า ความฉลาดปราดเปรื่อง หรือความรู้ เพราะฉะนั้น ปรัชญาจึงแปลว่า ความรอบรู้ ปราดเปรื่อง (กิริติ บุญเจือ, 2529: 1)

ปรัชญาในภาษาสันสกฤต (ป.รช.ญา) มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า ปัญญา ในภาษาบาลี (ปญ.ญา) ปรัชญานั้นคือ การไตร่ตรอง และการมองปัญหาอย่างใช้ปัญญา หรือในเชิงปัญญา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525: 373) ปรัชญาเป็นวิชาที่ว่าด้วยปัญหาและคำอธิบาย เกี่ยวกับสาระและความหมายที่แท้จริงของชีวิตและเอกภพ โดยใช้ปัญญาทำให้เข้าใจโลกและชีวิต ปรัชญาคือการวิจารณ์ชีวิต เพื่อพิจารณาประสบการณ์ทั้งหลายของชีวิต ซึ่งอาจเป็นเพียงประสบการณ์ในชีวิตของตนเองหรือประสบการณ์ทางสังคมที่ตนเป็นส่วนหนึ่ง (เบญจมาศ พลอินทร์, 2525: 81) โดยทั่วไปวิชาปรัชญาสามารถแบ่งเป็นสาขาที่สำคัญได้ 3 สาขา คือ

1. สาขาอภิปรัชญา (Metaphysics) ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นจริงและภาวะต่าง ๆ ความสงสัยเป็นต้นเหตุให้มนุษย์ค้นหาความจริง ความจริงมีหลายระดับ บางเวลาเราพบว่าสิ่งนั้นความจริงเป็นอย่างไร แต่เมื่อเวลาผ่านไป เราอาจสงสัยว่ายังคงเป็นจริงอยู่อีกหรือไม่ การค้นหาความจริงมีอยู่ตลอดเวลา ความจริงที่ปราศจากข้อโต้แย้ง เรียกว่า สภาวะแห่งความเป็นจริงที่สุด หรือความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) ความจริงเหล่านี้บางอย่างไม่สามารถพิสูจน์โดยวิธีวิทยาศาสตร์ได้ ยังเป็นเพียงความเชื่อโดยสมมติ แต่ก็ยังอาศัยเวลาต่อไป สาระของปรัชญาประเภทนี้จึงมีชื่อว่า อภิปรัชญา ซึ่งแปลว่าความจริงที่อยู่เหนือการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้โดยวิธีวิทยาศาสตร์ อภิปรัชญามีผลให้เกิดวิทยาการต่าง ๆ ในโลกมากมายสมัยต้นของประวัติศาสตร์ โลกความรู้ของมนุษย์มิได้แบ่งเป็นสาขาอย่างปัจจุบัน วิทยาการทุกแขนงรวมอยู่ด้วยเรียกว่า วิชาปรัชญา (วิทย์ วิศทเวทย์, 2527: 62) สิ่งที่สงสัยมีอยู่ด้วยกัน 3 เรื่องใหญ่ คือ

- 1.1 เรื่องโลกที่เราอยู่นี้เป็นอย่างไร ผลจากการที่มนุษย์สงสัยเรื่องโลกและสิ่งต่างๆ บนพื้นโลก ทำให้เราค้นพบวิทยาการใหม่ๆ มากมาย เราทราบว่าโลกนี้คืออะไร กำเนิดมาได้อย่างไร สิ่งที่มีชีวิตรวมทั้งมนุษย์มีกำเนิดมาอย่างไร เราจะควบคุมการกำเนิดของมนุษย์ได้อย่างไร ความจริงเกี่ยวกับเรื่องโลกและสรรพสิ่งบนพื้นโลก ปัจจุบันพัฒนามาจากปรัชญาเป็นวิทยาศาสตร์แล้วส่วนมาก เช่น โลกมีลักษณะกลม หมุนรอบดวงอาทิตย์ เป็นความจริงสุดยอดที่ทุกคนยอมรับ ทั้ง ๆ ที่เขาเหล่านั้นไม่เคยเห็น โลกจริง ๆ เลย กระนั้นก็ดี มนุษย์ก็ยังไม่สิ้นความสงสัย และยังพยายามค้นหาความจริงที่อยู่ภายนอกโลกของเราอีกอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

1.2 เรื่องตัวเรานี้เป็นอย่างไร ความสงสัยเกี่ยวกับเรื่องตัวเรานี้ยังมีอยู่ในปัจจุบัน วิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ว่าเกิดมาอย่างไร เราเติบโตจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างไร แต่ที่พิสูจน์ได้เฉพาะเรื่องรูปร่างที่มองเห็นได้เท่านั้น เรายังสงสัยในส่วนที่มองไม่เห็นอีก สิ่งนั้น ก็คือ ความแตกต่างระหว่างสิ่งที่มีชีวิตด้วยกัน สมัยหนึ่งเราพยายามตอบว่า สัตว์มีวิญญาณ พืชไม่มีวิญญาณ แต่เราก็ไม่ทราบว่ามีวิญญาณคืออะไรกันแน่ วิญญาณมาเข้าที่ตัวเราได้อย่างไร ออกไปจากตัวเราได้อย่างไร เรายังไม่ทราบ ต่อมาใช้คำว่า จิตแทนวิญญาณ ก็ยังหาความจริงได้ยากกว่าจิตจำกัดเพียงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดมาแล้ว ความจริงที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ขณะนี้ คือจิตไปไหนหลังจากที่ตายแล้ว และเรามาจากที่ใดก่อนเกิด ความจริงเกี่ยวกับตัวเรานี้ปัจจุบันได้ศึกษากันมาก แต่ขีดวงจำกัดเพียงตัวเราที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น ไม่ไกลถึงตัวเราที่ตายแล้วและที่ยังไม่เกิด ผลจากการค้นหาความจริงเกี่ยวกับมนุษย์ที่อยู่ในโลกทำให้เกิดวิชาพฤติกรรมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ รวมไปถึงความจริงที่อยู่ นอกเหนือจากการพิสูจน์ เช่น ไซยศาสตร์ เรายังพิสูจน์ไม่ได้แน่ชัด เรียกว่า สิ่งเหนือธรรมชาติ

1.3 เรามีความสุขได้อย่างไร ความสุขนี้เป็นความจริงขั้นสูงสุดที่ทุกคนพยายาม ค้นหาคำตอบ ความสุขเป็นเรื่องกว้างมาก คนที่มีความสุขต้องมีความรู้เกี่ยวกับโลกนอกตัวเราและความรู้เรื่องธรรมชาติภายในตัวเรา ถ้าเราเข้าใจสองอย่างนี้แล้วปรับเข้าหากันได้ เราจะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนใฝ่หา トラบใดที่เรายังหาวิธีทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ เราต้องอาศัยแนวทางจากศาสนา อาศัยคำสอนของศาสนาเป็นเครื่องนำทาง ด้วยเหตุนี้ปรัชญาทั่วไปจึงเป็นต้นกำเนิดของปรัชญาการศึกษาและนักการศึกษาในสมัยก่อนมักเป็นนักปรัชญา หรือมีเจ้านั้นก็เป็นนักบวช นักพรต พระสงฆ์เป็นผู้สอน นี่เป็นสาเหตุที่ทำให้การศึกษาับศาสนามีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น (วีระ บุญชะกาณจน, 2532: 42 – 43)

2. สาขาญาณวิทยา (Epistemology) ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ความรู้เกี่ยวข้องกับความจริงจนบางครั้งก็ใช้ในความหมายเดียวกัน แต่ต่างระดับ คือ ความรู้เป็นจุดเริ่มต้นของความจริง ความจริงเป็นความรู้ขั้นสูงสุด ความรู้มีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

2.1 ความรับรู้ (Knowledge) ความรู้เกิดจากการที่มนุษย์ตั้งใจเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อเรารู้สึกว่าสิ่งแวดล้อมมีความหมายต่อตัวเรา ความสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับสิ่งแวดล้อมนี้ ทางจิตวิทยาเรียกว่า การรับรู้ (Perception) ทางปรัชญาเรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ตัวอย่างเช่น เด็กเอามือไปจับไฟ เด็กได้ความรู้ใหม่ว่า ไฟร้อน ความรู้ระดับนี้เป็นจุดเริ่มต้นไปสู่ความจริง แต่อาจจะเป็นความจริงหรืออาจไม่ใช่ความจริงก็ได้ ยังสรุปไม่ได้ ถ้ายังไม่ผ่านวิธีการพิสูจน์ความจริง นักวิทยาศาสตร์เรียกความรู้ระดับนี้ว่า ข้อเท็จจริง (Facts) คือ อาจจะเท็จก็ได้ จริงก็ได้ ยังไม่แน่ เรียกความรู้ระดับนี้ว่า ข้อมูล (Data) อาจจะยังไม่ตรงกับความจริงก็ได้

2.2 ความรู้จริง (Truth) เป็นความรู้ที่ผ่านการกลั่นกรอง โดยแยกเอาสิ่งที่ไม่ใช่สาระ ไม่ใช่แก่นแท้ออกไป แล้วสรุปหลักเกณฑ์ที่สำคัญไว้ ใบไม้ต่างชนิดมีรูปร่างต่างกัน บางอย่างยังมีสี แปลกไปอีก คนที่รู้จริงย่อมบอกได้ว่านี่เป็นใบไม้ นี่ไม่ใช่ ความรู้ระดับนี้ ทางจิตวิทยา เรียกว่า ความคิดรวบยอดหรือสังกัป (Concept) ทางปรัชญาเรียกว่า ความจริง (Truth) ความรู้จริงเกิดจาก สติปัญญาของผู้ที่นำเอาความรู้มาประมวลไตร่ตรอง แล้วสรุปเอาแก่นแท้ ความรู้จริงแตกต่างกัน ตามความสามารถทางสติปัญญาพร้อมกับประสบการณ์ของแต่ละคน

2.3 ความรู้แจ้ง (Reality) เป็นความรู้ขั้นสูงสุด อยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร หากแก่การ สรุปให้เห็นพ้องต้องกัน กลุ่มหนึ่งก็เชื่ออย่างหนึ่ง เป็นความรู้ระดับอภิปรัชญา คือ อาจจะยังพิสูจน์ ให้ชัดไม่ได้ ด้วยเหตุที่แต่ละกลุ่มมีความเชื่อต่างกัน จึงเกิดลัทธิปรัชญาต่างๆ เกิดเป็นศาสนาต่าง ๆ ความจริงระดับนี้ต้องใช้เวลาและสติปัญญาลึกซึ้ง อาจถึงขั้นตรัสรู้ สามัญชนทั่วไปเข้าใจระดับ ความรู้จริง ก็พอจะมีความสุขได้ในขั้น โลกียธรรม เช่น ผู้พิพากษาคัดคดีได้ในระดับความรู้จริง เท่านั้น คือ ประมวลจากหลักฐาน จากพยานโจทก์ และจำเลย มากพอที่จะสรุปปิดการสอบสวน จากข้อเท็จจริงที่มี ก็สรุปว่าจำเลยผิดหรือไม่ แต่ความรู้แจ้ง คือ ความรู้ที่ทุกคนยอมรับว่าเป็นจริง จนกว่าจะมีใครคัดค้านและพิสูจน์ขัดแย้ง ลัทธิปรัชญามักหาข้อโต้แย้งกันเสมอ ซึ่งไม่ใช่การเอาชนะกัน แต่เป็นการพยายามเข้าใจถึงความรู้แจ้งสุดยอด

ญาณวิทยาจึงมีความเป็นวิชาการที่แนะนำวิธีค้นหาความจริงในลักษณะต่างๆ และตั้งเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรจริง จริงภายในขอบเขตอะไร วิธีการค้นคว้า และการตั้งเกณฑ์ตัดสิน เป็นสาระของญาณวิทยา โดยจำแนกวิธีการค้นหาความจริงเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ ประเภทแรก วิธีการถ่ายทอด ซึ่งนักศึกษานำมาประยุกต์ใช้ในการสอนแบบบรรยาย เพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ ผู้สอนได้รวบรวมสะสมไว้ อาจจะโดยการจำหรือบันทึกไว้เป็นหลักฐาน วิธีการถ่ายทอดนี้ทำได้ รวดเร็ว ความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นเรียบเรียงเป็นหมวดหมู่ มีการรวบรวมรายละเอียดไว้เป็นเรื่อง สอดคล้องกัน เข้าใจง่าย การชำระรักษาวัฒนธรรม เอกลักษณ์ของสังคมใช้วิธีการถ่ายทอดนี้ ความรู้ ที่เผยแพร่โดยวิธีการถ่ายทอดจะอยู่ในรูปของทฤษฎีหรือพระธรรมคำสอน ความเชื่อที่ถ่ายทอดนั้น จริงเพียงใด ขึ้นอยู่กับความเชื่อถือของแหล่งที่มาของความรู้ นั้น เพื่อความแน่นอนของความรู้ที่เกิด จากการถ่ายทอด ควรจะต้องแสดงแหล่งอ้างอิงประกอบการถ่ายทอดความรู้ด้วย ประเภทสอง วิธี การสืบค้นหาความจริง เป็นการหาความรู้ด้วยตนเอง โดยประสบการณ์ เช่น การสังเกต การทดลอง อย่างหนึ่ง หรือเป็นการหาความรู้ โดยการใช้หลักแห่งเหตุผลคิดอีกอย่างหนึ่ง การรวบรวม ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์หรือจากความคิดหลายๆ ครั้งจนแน่ใจเชื่อถือได้นี้ เรียกว่า ความรู้จาก ประสบการณ์ (Empirical Knowledge) ความรู้จากการสืบค้นนี้จะจริงเพียงใด อยู่ที่วิธีการสืบค้น นำเชื่อถือได้หรือไม่ วิธีการเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชนที่มีความรู้ ความชำนาญเพียงไร เครื่องมือที่

ใช้ต้องแม่นยำ เชื่อได้ อย่างน้อยต้องสมเหตุสมผล จึงพอบอกได้ว่าเป็นความรู้จริง ประเภทสาม
 วิธีการหยั่งรู้ เป็นวิธีการที่ซับซ้อนที่สรุปขั้นตอนแน่นอนได้ยาก บางท่านว่าเป็นการสำนึกเอง
 (Intuition) รู้ด้วยตัวเองคล้ายพระเจ้ามาบอก หรือเป็นความรู้ที่สะสมมาหลายอย่างในระยะเวลาอัน
 เป็นความรู้สูงสุดที่เรียกว่า รู้แจ้งหรือตรัสรู้ ระดับสามัญชนอาจจะเป็นการหาหนทางแก้ปัญหาที่คิด
 ไม่ออกมานาน วันหนึ่งคำตอบนั้นก็วาบขึ้นมาในความคิด วิธีการนี้ ทางจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์
 อธิบายว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากการหยั่งเห็น (Insight) วิธีการหยั่งรู้หรือหยั่งเห็น น่าจะประกอบขึ้น
 จากการหาความรู้ทุกวิธี คือ วิธีการถ่ายทอด วิธีการสืบค้น วิธีการหาเหตุผล รวมกับความสามารถ
 ทางสติปัญญาระดับสูงมาก บุคคลนั้นจึงจะหยั่งรู้ได้ ความรู้จากการหยั่งรู้จะเท็จจริงเพียงใด อยู่ที่การ
 นำเอาความรู้นั้น ไปปฏิบัติ ถ้าได้ผลตรงกันทุกครั้งก็นำไปปฏิบัติ แสดงว่าความรู้นั้นมีส่วนจริงมาก
 ถ้าจริงบ้างไม่จริงบ้าง ความรู้เป็นเพียงความรู้จริง ยังไม่ถึงระดับสังขธรรมหรือความรู้ที่แท้จริง
 (วีระ บุญชะกาญจน, 2532: 43)

3. สาขาคุณวิทยา (Axiology) ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ในด้านศีลธรรม
 ความงาม การปกครอง และอื่น ๆ คุณวิทยาเป็นปรัชญาชีวิต กล่าวถึงความหมายของชีวิต ชีวิตเรา
 เกิดมาเพื่ออะไร ชีวิตที่ดีมีลักษณะอย่างไร อะไรเป็นเครื่องกำหนดว่าคนนั้นดี สิ่งนี้งาม ความดีนั้น
 กำหนดด้วยธรรมชาติหรือกำหนดโดยการยอมรับของสังคม ความคิดเกิดขึ้นเองจากจิตใจ โดยไม่ต้อง
 อบรมสั่งสอน หรือความดีจะต้องมีการอบรมชี้แจง โดยใช้สิ่งแวดล้อมภายนอกเข้าประกอบ เหล่านี้
 คือคุณวิทยา อันเป็นข้อกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเพื่อความอยู่รอดของสังคม คุณวิทยาเป็นต้น
 กำเนิดของคำสั่งสอน ศีลธรรม และจริยธรรม พฤติกรรมที่สังคมพึงประสงค์จะต้องเกิดจากการ
 สะสมความคิดของคนในแต่ละสังคม การสะสมความคิดคุณวิทยาต้องใช้เวลาอัน ถ่ายทอดกันมา
 หลายชั่วอายุคน คุณวิทยาในสังคมประชาธิปไตยเกิดจากที่คนส่วนใหญ่เห็นชอบและถือว่าดีงาม
 ความคิดนี้ยังเป็นที่ยกเถียงกันอยู่ การใช้วิธีนับคะแนนเสียงข้างมากเป็นเครื่องตัดสินความคิด นับว่า
 เป็นประชาธิปไตย แต่ไม่ใช่ธรรมาธิปไตย (วีระ บุญชะกาญจน, 2532: 43 – 44)

นอกจากนี้ ประยงค์ แสตนบูรณ (2548: 1-8) ได้ทำการศึกษาถึงวิวัฒนาการทาง
 การศึกษาของปรัชญาตะวันตก พบว่า ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีความสัมพันธ์กับปรัชญา
 ตะวันตก ซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ตามที่รองศาสตราจารย์ดร.ประยงค์ แสตนบูรณ ได้แบ่ง
 ปรัชญาตะวันตกออกาศยมุมมองทางประวัติศาสตร์เป็น 4 ยุค ดังนี้

ยุคดึกดำบรรพ์ (ก่อน ค.ศ.5000 – ก่อน ค.ศ.1200) โดยถือว่าเป็นยุคการก่อตัวของ
 ปรัชญา ปัญหาในยุคนี้ คือ ภัยของธรรมชาติเกิดขึ้นได้อย่างไร และจะแก้ไขได้อย่างไร ในยุคนี้เป็น
 การทะเลาะเถียงกันระหว่างปรัชญาและศาสนา จึงเรียกว่า ดำานานิยม

ยุคกรีกโบราณ (ก่อน ค.ศ. 1200 – ค.ศ. 529) ยุคนี้เริ่มตั้งแต่ปรัชญาได้ก่อตัวขึ้นจนถึง ปรัชญากรีกโรมัน แบ่งออกเป็น 4 สมัย คือ สมัยมหากาพย์ (ก่อน ค.ศ. 1200 – ก่อน ค.ศ. 600) นักปราชญ์ 2 ท่านที่มีอำนาจต่อสังคม คือ โฮเมอร์ และเฮซิออด ตอบปัญหาว่า ทำไมพลั้งใน ธรรมชาติจึงขัดแย้งกันและลบถ่างกัน ซึ่งคำตอบก็คือ เพราะมีเทพเจ้าหลายองค์ประจำพลังต่าง ๆ ของธรรมชาติ ต่อมาคือสมัยเริ่มต้น (ก่อน ค.ศ. 600 – ก่อน ค.ศ. 400) ปัญหาที่ศึกษา คือ อะไรคือ ปฐมเหตุของโลก เพราะถ้ารู้ปฐมเหตุของโลกได้ก็จะสามารถรู้กฎการเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติ สมัยที่สาม คือ สมัยรุ่งเรือง (ก่อน ค.ศ. 500 – ก่อน ค.ศ. 322) สมัยนี้มีนักปราชญ์นักคิดอย่างเป็นระบบ ปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนี้ คือ เกณฑ์ตัดสินความจริงคืออะไร ผู้ตอบปัญหามี 2 กลุ่ม คือ ลัทธินิโอส ฟิสต์ เห็นว่า ไม่มีเกณฑ์ตัดสินความจริงสากล ใครคิดอย่างไร เห็นอย่างไรก็เป็นจริงสำหรับคนคน นั้น และลัทธินิโอสมีนักคิด 3 ท่าน คือ โซกราตีส เห็นว่า ถ้าสังคมไม่มีกฎเกณฑ์สังคมจะวุ่นวาย ดังนั้น เกณฑ์ตัดสินความจริง คือ ความยุติธรรม ซึ่งมีอยู่ในจิตที่ปราศจากกิเลส ขณะที่เพลโต ไม่ เห็นด้วย เพราะสังคมอาจได้ความจริงไม่ตรงกัน เพลโตเชื่อว่า ความจริงมีอยู่ในโลกแห่งมโนคติ และยอมรับเรื่องความจริงสากล แต่เชื่อว่า ความจริงที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นความจริงสากล โดยใช้ วิธีการวิเคราะห์ที่ตรงตรง คัดออก เพื่อให้ได้ทั้งส่วนรวมและสังเคราะห์เพื่อความสมบูรณ์ สำหรับ สมัยสุดท้ายของยุคนี้เรียกว่ายุคเสื่อม (ก่อน ค.ศ. 322 – ค.ศ. 529) สมัยนี้กรีกสูญเสียอำนาจรัฐให้แก่ โรมัน ปัญหาที่สนใจในสมัยนี้ แบ่งเป็นปัญหาของผู้นับถือศาสนาคริสต์ ที่สนใจว่าจะใช้ปรัชญา กรีกของสำนักใดเพื่ออธิบายคำสอนทางศาสนาคริสต์ และปัญหาสำหรับผู้ที่ไม่ได้นับถือศาสนา คริสต์ ที่หาทางออกให้กับชีวิตของตนเอง โดยเน้นการแสวงหาความสุขให้กับชีวิต เป็นต้น

ยุคกลาง (ค.ศ. 1 – ค.ศ. 1500) ในยุคนี้ชาวยุโรปได้นับถือศาสนาคริสต์อย่างแท้จริง มีศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ ยุคนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ปรัชญาปีศาจาร์ นิยมเอา ปรัชญาของเพลโตมาอธิบายคำสอนของศาสนาคริสต์ และปรัชญาอัสมาจารย์ เกิดขึ้นประมาณ ค.ศ. 800 – 1500 นิยมเอาปรัชญาของอริสโตเติลมาอธิบายคำสอนของศาสนาคริสต์

ยุคใหม่ (ค.ศ. 1500 – ปัจจุบัน) ซึ่งในยุคใหม่นี้แบ่งออกเป็น 3 สมัย ได้แก่ สมัยแรก เป็นสมัยฟื้นฟู (ค.ศ. 1500 – 1600) เมื่อปรัชญาอัสมาจารย์เสื่อมลงคนในสมัยนี้เริ่มมีความคิดเป็น เหตุเป็นผล ต้องการความรู้ที่สามารถพิสูจน์ทดลองได้ ต่อมาเป็นสมัยใหม่ (ค.ศ. 1600 – 1800) เมื่อฟรานซิส เบคอน ได้ค้นพบญาณวิทยาใหม่จนเป็นเหตุให้เกิดลัทธินิโอสการณนิยมขึ้น ต่อมา เรอเน เดส์การ์ต ได้เสนอญาณวิทยา ลัทธินิโอสการณนิยม ซึ่ง 2 แนวคิดขัดแย้งกันอย่างหาจุดร่วมไม่ได้ และสมัยปัจจุบัน (ค.ศ. 1800 – ปัจจุบัน) อิมมานูเอล คานต์ ได้ค้นพบทฤษฎีโครงสร้างของจิตที่ อธิบายความแตกต่างของญาณวิทยาทั้งสอง ทำให้เกิดการคิดค้นระบบปรัชญาขึ้นใหม่อันเป็นที่มา ของปรัชญา (ประยงค์ แสนบูรณ, 2548: 1-8)

ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม

สารัตถนิยมหรือ Essentialism หมายถึง สารหรือเนื้อหาที่เป็นหลักเป็นแก่นเป็นสิ่งที่สำคัญ ปรัชญาสารัตถในการศึกษา คือ ปรัชญาที่ยึดเนื้อหา (subject matter) เป็นหลักสำคัญของการศึกษาและเนื้อหาที่สำคัญ (essential subject matter) นั้นต้องเป็นเนื้อหาที่ได้รับการถ่ายทอดมา (ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2524: 63-64) สารัตถนิยม (Essentialism) เป็นแนวผสมระหว่าง Idealism และ Realism มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น สารานิยม สารวาส Essentia มาจากภาษาละติน หมายถึง สารหรือแก่นที่จำเป็น เนื้อหาสาระสำคัญทั้งหลายอันเป็นแกนกลางของแต่ละสังคมที่จะขาดเสียมิได้ เช่น มีความรู้ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม และอื่น ๆ (บรรจง จันทรสา, 2527: 237) ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ สมควรได้รับการถ่ายทอดต่อไป มองว่าวัฒนธรรมของสังคมเป็นสิ่งที่ดำรงและถูกกลั่นกรองแล้วและเพื่ออนุรักษ์สิ่งที่ดำรงนั้นจึงจำเป็นต้องถ่ายทอดวัฒนธรรมที่ดำรงนั้นไว้แก่คนรุ่นหลัง

ความเป็นมา

ความคิดตามแนวปรัชญาสารัตถนิยม มีรากฐานมาจากปรัชญาลัทธิสัจนิยม (Realism) และจิตนิยม (Idealism) สมัยกรีก โดยมาประสานใหม่กับนักคิดในสมัยปฏิบัติอุตสาหกรรม จนกล่าวได้ว่า นักสารัตถนิยมพยายามที่จะสร้างเอกภาพเกี่ยวกับความคิด เรื่องมนุษย์ จักรวาลที่เหมาะสมกับความต้องการและวัฒนธรรมใหม่ (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2530: 67) นักสารัตถนิยมเป็นกลุ่มนักปรัชญาที่ต่อต้านนักประสบการณ์นิยมด้วยเห็นว่า หากโรงเรียนนำหลักการประสบการณ์นิยมไปใช้แล้ว จะทำให้มาตรฐานทางการศึกษาดำลง และสังคมจะมีแต่ผู้ไร้ความสามารถ ปรัชญาการศึกษานี้ได้ก่อตั้งเป็นระบบขึ้นในสหรัฐอเมริกาในระยะต้นปี ค.ศ. 1930 เป็นปรัชญาที่คัดค้านลัทธิประสบการณ์นิยม (Progressivism หรือ Experimentalism) ลัทธินี้ได้เสนอแนวทางให้นักการศึกษาเลิกสอนหนังสือแบบเก่า เพราะเห็นว่าปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยมไม่เป็นประชาธิปไตยและเน้นการท่องจำมากเกินไป (ศักดิ์ ประรงค์ประทานพร, 2530: 76)

ด้วยเหตุนี้เองทำให้นักการศึกษากลุ่มหนึ่งที่เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ เช่น วิลเลียม แบกเลย์ (William C. Bagley) เฟรดเดอริก เอส บริด (Frederich S. Breed) และเฮอแมน เอช ฮอร์ (Herman H. Home) บุคคลเหล่านี้ได้รวมตัวกันเป็นทางการ โดยใช้ชื่อว่า คณะกรรมการสารัตถนิยมเพื่อความก้าวหน้าทางการศึกษาของอเมริกา (The Essentialist Committee for the advancement of American Education) เพื่อดำรงและเผยแพร่แนวคิดสารัตถนิยมอย่างเข้มแข็ง (Gallahan, 1961: 346) ลัทธินี้ได้รับความนิยมสูงสุดในสหรัฐอเมริกาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะเชื่อว่าเป็นลัทธิที่เข้มแข็งทางวิชาการและมีประสิทธิภาพในการสร้างระเบียบวินัยที่ดี

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของปรัชญาสารัตถนิยมแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ มหภาค (macro level) ซึ่งมุ่งถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อมนุษย์มากเป็นมรดกทางปัญญาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์และสังคม ซึ่งมีผลต่อการควบคุมพฤติกรรมต่างๆของมนุษย์ และระดับจุลภาค (micro level) มุ่งที่จะพัฒนาสติปัญญา คุณธรรม วินัยของมนุษย์ให้เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด และมีความประพฤติที่ดีงาม สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของปรัชญาสารัตถนิยม ก็คือ การให้การศึกษาในเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อบุคคลในสังคม ชำรงรักษาสิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์ในอดีตไว้ให้คนรุ่นหลัง ให้การศึกษาเรื่องของความเชื่อ เจตคติ ค่านิยมของสังคมในอดีต และมุ่งเน้นให้คนในสังคมมีระเบียบวินัย เป็นผู้ที่มีสติปัญญา และรักษาอุดมคติอันดีงามของสังคม (ไพฑูรย์สินลารัตน์ , 2524: 64 – 65)

2. หลักสูตรตามแนวปรัชญาสารัตถนิยมนี้ เป็นหลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชา เป็นสำคัญ (Subject-matter oriented หรือ centered curriculum) หลักสูตรสหสัมพันธ์ (broad field curriculum) (บุญเลิศ นาคแก้ว และ นางเยาว์ สุขาพันธ์, 2522: 113) ที่นำเอาเนื้อหาที่เลือกสรรแล้ว มาเชื่อมโยงให้ประสานสัมพันธ์กันกับสภาพของสังคมปัจจุบัน เนื้อหาที่เรียนเป็นความรู้พื้นฐาน (basic knowledge) เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์คำนวณ นอกจากนั้นยังมีเนื้อหาที่เกี่ยวกับ ศิลปะ ค่านิยม วัฒนธรรม ที่ควรธำรงไว้และยังรวมถึงความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นอกจากวิชาดังกล่าวแล้วยังมีวิชาเทวศาสตร์ ปรัชญา วรรณคดี อุตสาหกรรม พลศึกษา และวิชาชีพอื่น ๆ ก็เป็นหลักสูตรการศึกษาของปรัชญาสารัตถนิยมเช่นกัน (เมธี ปิณฑานนท์, 2523: 92)

3. ผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ให้บทบาทกับครูหรือผู้สอนเป็นสำคัญ เนื่องจากเพราะผู้สอนเป็นผู้กำหนด เป็นผู้ริเริ่มตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีความประพฤติดี เป็นแบบอย่างและเป็นผู้นำในห้องเรียนได้ (Kenberry, 1974: 212) ทักษะของผู้สอนและเนื้อหาวิชาเป็นสิ่งสำคัญกว่าความสนใจของผู้เรียน แม้จะสังเกตเห็นความถนัดและความสนใจของผู้เรียนแต่จะปล่อยให้ผู้เรียนไขว่คว้าหาความรู้ตามลำพังไม่ได้ ผู้สอนต้องอาศัยความชำนาญและมีทักษะที่เหนือกว่า และชักนำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ (ศักดิ์ ประรงค์ประทานพร, 2530: 256) นั่นคือการศึกษาต้องมาจากผู้สอนผู้สอนเป็นผู้ให้และผู้เรียนเป็นผู้รับ ผู้สอนต้องสร้างเสริมความสนใจและเป้าหมายการเรียนรู้แก่ผู้เรียน การเรียนการสอนเป็นการนำเด็กให้เจริญเติบโตไปสู่โลกของผู้ใหญ่โดยมีผู้สอนเป็นสื่อกลาง (กิติมา ปรีดีคิดถ, 2533: 84)

4. ผู้เรียน ตามปรัชญาการศึกษานี้มีความเชื่อว่า ผู้สอนเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระและดำเนินทางการศึกษา บทบาทของผู้เรียนจึงเป็นผู้รับฟังและทำความเข้าใจเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่

ผู้สอนกำหนดให้ ผู้เรียนจึงเป็นเสมือนเป็นภาชนะรองรับความรู้ที่ผู้สอนถ่ายทอดให้ ความสำคัญของผู้เรียนจึงเป็นไปในลักษณะที่ต้องเรียนรู้ข้อเท็จจริงและสืบต่อให้อุณหภูมิหลังต่อไป (บรรจง จันทระสา, 2527: 255) ดังนั้นจึงถือว่า ผู้เรียนเป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นผู้ถ่ายทอดต่อไปให้คนรุ่นหลัง ผู้เรียนจึงเป็นผู้รับ เป็นผู้ฟัง และฝึกฝนตนเองให้เกิดความเข้าใจและมีทักษะอย่างแท้จริงในเรื่องเนื้อหาวิชา ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรมของสังคม และงานอาชีพต่าง ๆ มากกว่าการแสดงออกทางด้านความคิดเห็นของผู้เรียน (ฉัตรชัย น่วมโพธิ์, 2532: 40)

5. กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญา คีลหลักการอบรมจิตใจให้มีระเบียบวินัยที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางเนื้อหาวิชา และทักษะที่ถือว่าสิ่งที่เรียนรู้ต้องเป็นมาตรฐานเดียวกัน ผู้สอนเป็นผู้กำหนดและดำเนินการศึกษา ดังนั้น การเรียนการสอนจึงเป็นแบบการบรรยายเพื่อถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนซึ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาสำคัญของวิชาการนั้น ๆ ผู้เรียนอาจซักถามเพื่อความเข้าใจเนื้อหา หลักการความคิด และค่านิยมที่ผู้สอนนำมาเสนอได้บ้าง แต่จะเป็นไปในลักษณะการทำความเข้าใจมากกว่าการแสดงข้อคิดเห็นและการโต้แย้ง (ยนต์ ชุ่มจิต, 2526: 21-22) กระบวนการเรียนการสอนจึงขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นสำคัญ (teacher – centered approach) การสอนเป็นภาคทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ผู้สอนสอนเนื้อหาสาระต่างๆ ให้ผู้เรียนท่องจำ และการสอนจะคำนึงถึงมาตรฐานทางวิชาการมากกว่าความแตกต่างระหว่างบุคคล และอบรมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัยอันดีงามทางวัฒนธรรม (ไพฑูริย์ สตินลารัตน์, 2524: 67 – 68)

6. การบริหารและการจัดการตามปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม เน้นเรื่องมาตรฐานการศึกษา และต้องจัดให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา นั่นคือ การถ่ายทอดมรดกทางปัญญาและสังคมเป็นการพัฒนาสติปัญญาและวินัยของมนุษย์ให้เจริญฉลาด มีความประพฤติที่ดี ดังนั้นจำเป็นต้องมีโรงเรียนหรือสถาบัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักโลกตามสภาวะที่แท้จริง ไม่ใช่โลกตามความต้องการส่วนตัวใคร สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนจะปล่อยให้ผู้เรียนบูรณาการเนื้อหาของความรู้ที่เรียนมาตามใจชอบมิได้ สถานศึกษาจะต้องเคร่งครัดเรื่องระเบียบวินัยในการกระทำตามหน้าที่ของบุคคล คือ ผู้สอน ผู้เรียน โรงเรียนให้รู้หน้าที่และทำตามหน้าที่ของตน ซึ่งส่งผลต่อความสงบสุขและความเจริญก้าวหน้าต่อสังคม ผู้สอนมีบทบาทสูงในการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอนจะออกกระเบียบวินัยมาบังคับผู้เรียนจนแน่ใจว่า ผู้เรียนมีวินัยในตนเองและเข้าใจในเหตุผลที่ต้องใช้ระเบียบวินัยกับเขาแล้ว ผู้สอนก็จะเลิกบังคับผู้เรียน การจัดห้องเรียนต้องมีการแยกชั้น เด็กฉลาด ปานกลาง อ่อน ออกจากกัน เพราะคำนึงถึงมาตรฐานทางวิชาการมากกว่าความแตกต่างระหว่างบุคคล (ศักดา ปราศัประทานพร, 2526: 434 – 436)

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม มุ่งอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่ค้ำจุนของสังคมไทยให้แก่คนรุ่นหลัง หลักสูตรจึงประกอบด้วยเนื้อหาสาระ การฝึกฝน

ทักษะ คำนิยม ความเชื่อ และความรู้พื้นฐานของสังคม ผู้สอนเป็นผู้กำหนดตัดสินใจคัดเลือกสิ่งที่เห็นว่า ผู้เรียนควรจะเรียน ผู้เรียนจะเป็นผู้รับ ผู้ฟัง ฝึกฝนตนเองให้เกิดความเข้าใจและเชี่ยวชาญ ในสิ่งที่เรียนการสอนใช้ชีวิตการเรียนรู้จากผู้สอนและตำรา เน้นการบรรยายซักถามเพื่อให้เกิดความเข้าใจเนื้อหามากกว่าแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

อัตถิภาวนิยม (Existentialism) มาจาก ภาษามคธ คือ “อัตถิภาวะ” เป็นคำสมาส 2 คำ คือ คำว่า อัตถิ + ภาวะ = อัตถิภาวะ คำว่า อัตถิ แปลว่า อยู่ ส่วนคำว่า ภาวะ แปลว่า สภาพ ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าเป็น “อัตถิภาวะ” แปลว่า สภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งคำว่าอัตถิภาวะนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Existence แปลว่า “ความมีอยู่” ดังนั้น ลัทธิปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมจึงเป็นปรัชญาที่มุ่งเสริมสร้างให้มนุษย์มีเสรีภาพในการเลือก และใช้เสรีภาพที่ได้เลือกด้วยความรับผิดชอบในตัวเอง (กีรติ บุญเจือ, 2527: 3) และเมื่อเลือกกระทำและตัดสินใจแล้วก็ต้องรับผิดชอบในการเลือกกระทำหรือตัดสินใจนั้น ๆ ด้วย อาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาอัตถิภาวนิยมนี้เป็นแนวทางที่นำไปสู่การหลุดพ้นจากกรอบแห่งวัฒนธรรมของสังคม ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่ทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นเพราะเชื่อว่า มนุษย์มิใช่วัตถุแต่มีชีวิตจิตใจมีความรู้สึก มีความต้องการ องค์ประกอบของลัทธินี้คือ มีเสรีภาพ ความรับผิดชอบและการตัดสินใจ (สุภร ศรีแสน, 2526: 151)

ความเป็นมา

ลัทธิอัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาที่ค่อนข้างใหม่ ที่มีรากฐานความคิดมาจากนักปรัชญาชาวเดนมาร์ก ชื่อ ซอเรน คีเคอร์ก กอด (Soren Kierkegaard) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญาการศึกษาลัทธินี้คนแรกได้เสนอความคิดว่า ปรัชญาเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน ดังนั้นทุกคนจึงควรสร้างปรัชญาของตนเองจากประสบการณ์ เพราะไม่มีความจริงที่นิรันดร์ให้ยึดเหนี่ยวเป็นสรณะตายตัว (กีรติ บุญเจือ, 2527: 14) ความเชื่อของปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่ ฌอง ปอล ซาร์เต (Jean - paul Sartre) นักปรัชญาแนวอัตถิภาวนิยมได้ให้ความเห็นไว้ ดังนี้ 1) มนุษย์ คือ เสรีภาพ สภาพความเป็นมนุษย์และเสรีภาพเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันไม่ได้ กฎเกณฑ์หรือข้อห้ามต่าง ๆ ในสังคมโดยตัวของมันเองไม่มีอำนาจอะไรที่มากเกินเสรีภาพของมนุษย์ มนุษย์มีสิทธิเลือกที่จะรับหรือปฏิเสธก็ได้ 2) มนุษย์เป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของตน และไม่มีพระเจ้าหรือพระพรหมเป็นผู้กำหนด ชีวิตจะมีความหมายเช่นไรอยู่ที่การตัดสินใจหรือการตั้งกฎเกณฑ์ของมนุษย์เอง 3) ไม่มีสิ่งใดทั้งภายในหรือนอกตัวมนุษย์จะปั้นแต่งหรือควบคุมมนุษย์ได้ ถ้าขาดการยินยอมของมนุษย์ สิ่งนั้นได้แก่ อารมณ์ สัญชาติญาณ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น (บำรุง กัดัดเจริญ, 2528: 111) 4) มนุษย์ไม่เป็นทาสของอดีต ปัจจุบันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุด ดังนั้น สิ่งที่เลือกในปัจจุบันย่อมมีค่าในอนาคต 5) มนุษย์ต้องมี

ความรับผิดชอบต่อตนเองและรับผิดชอบต่อสังคมด้วย บางครั้งความรับผิดชอบอันใหญ่หลวงทำให้บางคนไม่ต้องการเสรีภาพ (กิตติมา ปรีดีติติก, 2533: 72)

หลักการสำคัญของปรัชญาการศึกษาตามแนวของลัทธินี้ พอสรุปได้ดังนี้ 1) เชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในทางที่จะเป็นผู้กำหนดอนาคตของตนเองตลอดเวลา สามารถที่จะเลือกกระทำตนเอง ตลอดจนรับผิดชอบในการกระทำอันมีผลต่อตนเอง และเป็นผู้กำหนดแนวทางชีวิตและโชคชะตาของตนเอง 2) บทบาทและหน้าที่ของการศึกษา คือ ต้องสร้างคนให้เป็นตัวของตัวเองเพื่อมีขีดความสามารถเลือกกระทำตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ทองปลิว ชมชื่น, 2529: 176 – 177)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม มุ่งจะให้ผู้เรียนพัฒนาความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างเต็มที่ให้รู้จักใช้เสรีภาพในการเลือกและมีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และความสำคัญของการมีอยู่ (existence) การศึกษาจะต้องช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด (ศักดา ปรารักษ์ประทานพร, 2530: 140) ซึ่งการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่จะมีส่วนช่วยโหนการตัดสินใจของมนุษย์ ก็ไม่จำเป็นต้องมีจุดมุ่งหมายตายตัว ฉะนั้น ถ้าพูดกว้าง ๆ แล้วจุดมุ่งหมายของลัทธิตัตถิภาวนิยม ก็คือการเข้าถึงเป้าหมายชีวิตของแต่ละบุคคล (fulfillment of personal goals) (ศักดา ปรารักษ์ประทานพร, 2526: 438) ซึ่งจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมสามารถสรุปได้ดังนี้ เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนถึงซึ่งความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จากการแสวงหาความหมายของชีวิตด้วยตนเอง มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจตนเอง ทั้งจุดเด่นจุดด้อยของตน และพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น การกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาด้านปรัชญาและคุณค่าทางคุณธรรมของตนเองขึ้นมา และสร้างสังคมให้มีอิสระภาพพร้อมทั้งสร้างบุคคลให้มีวินัยในตนเอง (Kenberry, 1974: 220)

2. หลักสูตรตามปรัชญาการศึกษานี้เปิดกว้างตามแนวทางมนุษยศาสตร์ (Humanities) หรือศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) เพราะทำให้ผู้เรียนเข้าถึงปัญหาที่สำคัญ ๆ ของมนุษย์ และเข้าถึงเสรีภาพซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในความเป็นมนุษย์หรือแม้แต่วรรณกรรมต่าง ๆ ก็ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงสภาพของมนุษย์ เข้าถึงอารมณ์และข้อจำกัดของเขาด้วย ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสภาพความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น (บุญเลิศ นาคแก้ว และนางเยาว์ สุขาพันธ์, 2522: 150) ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ไม่ถือว่าวิชาใดสำคัญกว่าวิชาใด ถ้าผู้เรียนเห็นว่าวิชาใดจะช่วยทำให้เขาเข้าใจตนเองและเข้าใจโลกได้มากกว่าวิชานั้นก็ย่อมเหมาะสม แต่ไม่ว่าวิชาใด ๆ ก็ตามควรพุดถึงปัญหาเสรีภาพ ความทุกข์ ชัยชนะ ปรາชัย ขัดแย้ง ฯลฯ ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ (สุลักษณ์ ศิวลักษณ์, 2516: 127 – 128) หลักสูตรต้องไม่เสนอวิชาให้กับผู้เรียน แต่ต้องมีวิชาต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เลือกจำนวนยิ่งมากยิ่งดี เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนไปตาม

ความต้องการและเหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน ควรยกเลิกระบบโรงเรียนแต่ควรจัดให้มีห้องสมุด ห้องประชุม โรงพลศึกษาและสนามวิ่งเล่นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและทำกิจกรรมที่ตนสนใจกับเพื่อน กับผู้สอน ทั้งคนเดียวและเป็นกลุ่ม ไม่ควรให้ระบบโรงเรียนเข้ามาครอบงำให้ผู้เรียนขาดอิสระ เพื่อให้ผู้เรียนจะได้เรียนอย่างเต็มที่

3. ผู้สอนปรัชญาการศึกษาลัทธิอัตถิภาวนิยม จะต้องยอมรับหลักการประชาธิปไตย ผู้สอนจึงมีหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นหรือเร้าใจให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถนำความถนัด ความสามารถเฉพาะตนออกมาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ผู้สอนต้องเป็นแหล่งทรัพยากรของผู้เรียนและต้องวางแผนร่วมกับผู้เรียนแต่ละคนว่า “ผู้สอนจะเป็นผู้ชี้แนวทางแก่ผู้เรียน” แต่ไม่ออกคำสั่งกับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาจุดหมายและความรับผิดชอบของตนเองได้อย่างเสรี (Kenberry, 1974: 221) ผู้สอนต้องช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักการแก้ไขปัญหาและการต่อสู้กับกรอบต่างๆ ของสังคม เช่น ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนาบางประการที่ทำให้เสรีภาพในการเลือกทางเดินของชีวิตน้อยลง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมองโลกกว้างขึ้น มีความคิดยึดในกรอบของชีวิตที่ตนในสังคมตั้งขึ้นให้น้อยลง (เกียรติวรรณ อมาตยากุล, 2526: 66)

4. ผู้เรียนตามปรัชญาการศึกษาของลัทธินี้ เน้นบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีอิสระและเสรีภาพในการเลือกสิ่งที่จะเรียนตามความสนใจ ผู้เรียนจะเรียนคนเดียวหรือเป็นกลุ่ม (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2524: 60) ผู้เรียนมีศักยภาพในทางที่เป็นของตัวเอง ดังนั้นผู้เรียนจึงสามารถเลือกเรียนสิ่งต่างๆ ตามความต้องการและความสนใจของตน ที่เห็นว่าเหมาะสมกับความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ตามศักยภาพ และเห็นว่ามีความประโยชน์ต่อผู้เรียนเอง ผู้เรียนจึงเป็นผู้มีเสรีภาพอย่างแท้จริง เนื่องจากเป้าหมายของการศึกษามีไว้เพื่อความรู้ มีไว้เพื่อสังคมแต่เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง ด้วยเหตุนี้ แนวทางด้านจริยธรรมและการปฏิบัติตนต่างๆ จึงเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลที่จะเลือก แต่การเลือกนั้นต้องมีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อการทำและผลที่จะเกิดขึ้นจากการเลือกนั้น (Power, 1982: 145)

5. กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามลัทธิปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม เน้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด เน้นการสอนให้ผู้เรียนได้ค้นพบความจริงด้วยตัวเอง การเรียนการสอนผู้สอนไม่ควรเป็นผู้กำหนดเนื้อหาให้ผู้เรียน แต่ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกด้วยตัวเอง วิชาต่างๆ จึงเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเองเป็นการเรียนรู้จากภายในไปสู่ภายนอก (Morris, 1961: 392) วิชาใดที่ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและมีความพอใจมาก วิชานั้นถือว่าผู้เรียนควรจะได้เลือกเรียน (กิตติมา ปรีดีดิถก, 2533: 90) วิธีการสอนที่เด่นมากอีกวิธีหนึ่ง ก็คือ วิธีสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ความกระจำในการเรียนรู้เร็วขึ้น ปรัชญานี้เชื่อว่า ความรู้สึกที่สำคัญของมนุษย์มิใช่ความรู้เชิงทฤษฎีหรือความรู้จากการค้นคว้า จึงไม่นิยมความรู้ที่เป็นนามธรรมหรือความรู้ที่ไกลตัว

มนุษย์ แต่ควรให้ผู้เรียนได้ศึกษาสิ่งที่ใกล้ตัวเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จึงได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของการเรียนในระบบเปิด (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2528: 280) ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนมีเสรีภาพในการเลือกและจัดแผนการศึกษาของตัวเอง

6. การบริหารและการจัดการทางการศึกษา ปรัชญานี้มีการบริหารและจัดวิชาเรียนให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดของตน มีวิชาต่างๆจำนวนมากให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและจัดให้มีวิชาศิลปะและดนตรีสอดแทรกด้วย เพราะเป็นวิชาที่ทำให้ผู้เรียนมีความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุดทำให้ผู้เรียนเข้าถึงปัญหาที่สำคัญ ๆ ของมนุษย์และเข้าถึงเสรีภาพ ด้านการสอนต้องจัดการสอนที่มีรูปแบบที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นที่ ต้องสร้างโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนที่ตอบสนองความสนใจที่หลากหลายของผู้เรียน ต้องมีความพร้อมทั้งบุคลากรและอุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ ควรจัดหาบุคลากรให้พร้อมทุกสาขาวิชา อย่างน้อยสาขาละ 1 คน ถึงแม้ว่าผู้เรียนจะแสวงหาคำตอบจากหนังสือ ตำรา สื่อการศึกษาต่าง ๆ และจากการปฏิบัติ แต่จำเป็นอยู่ดีที่ต้องมีผู้สอนที่ชำนาญการเป็นผู้แนะแนวทางในการแสวงหาคำตอบและแนวทางในการจัดกิจกรรม (อุทัย ธรรมเดโช, 2531: 23)

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาอรรถิถาวิชานิยมเชื่อว่าเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด จึงมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะของตนเอง หลักสูตรจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจะมีหลายบทบาททั้งผู้ช่วย ผู้สังเกตการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น เป้าหมายการเรียนรู้และความต้องการของตัวเองวิธีการจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง มีการฝึกให้รู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล และกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบด้วยตัวเอง

ปรัชญาการศึกษาลัทธิเสรีนิยม

ปรัชญาการศึกษาลัทธิเสรีนิยม เน้นในการหาเหตุผลของมนุษย์เป็นการฝึกใช้ความคิดหาเหตุผลซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสติปัญญา ปรัชญาแนวนี้เชื่อว่ามนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่เป็นเหตุผล (Reason) 2) ส่วนที่เป็นความจำ (memory) 3) ส่วนที่เป็นเจตจำนง (will) ซึ่งทั้ง 3 ส่วนเป็นศูนย์รวมแห่งวุฒิปัญญา วิธีการเรียนการสอนเพื่อที่จะพัฒนาวุฒิปัญญาที่สำคัญ คือ การอภิปรายถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น (ทิพวรรณ ยุทธ โยธิน, 2528: 26)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) เป็นปรัชญาการศึกษาในประเทศตะวันตกที่เก่าแก่ที่สุดและยั่งยืนที่สุด มีชื่อเรียกกันหลายชื่อ ได้แก่ ปรัชญาการศึกษาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts Education) บางทีเรียกว่า พวกมนุษยนิยมคลาสสิก (Classical Humanism) การศึกษาเสรีนิยม

(Liberal Education) หรือ การศึกษาทั่วไป (General Education) (อุ๋นคา นพคุณ, 2527: 14) ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ดำเนินตามแนวคิดของอริสโตเติล (Aristotle) โดยตรง ต่อมานักบุญโทมัส อควีนาส (St. Thomas Aquinas) นักปรัชญาและนักการศึกษาสมัยกลาง ได้นำเอาหลักของอริสโตเติลมาประยุกต์เข้ากับศาสนวิธานักปรัชญาผู้นี้สามารถสร้างปรัชญาคริสเตียนใหม่ขึ้น (New Christian Philosophy)

ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาพื้นฐานกลุ่มวัตถุนิยมเชิงเหตุผล (Rational Realism) หรือเรียกว่าเป็นพวกโทมัสนิยมใหม่ (Neo – Thomism) (Morris, 1961: 340 – 341) ลัทธินี้มีหลักความเชื่อพื้นฐานทางการศึกษาดังนี้ 1) ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันแต่ธรรมชาติของมันย่อมเหมือนกัน ฉะนั้นการศึกษาควรเป็นแบบเดียวกันสำหรับทุก ๆ คนไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด วยใดก็ย่อมเหมือนกันโดยการพัฒนาคนให้เป็นคน 2) ความมีเหตุผล (Rationality) เป็นลักษณะสูงสุดของมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์ต้องใช้เหตุผลเป็นเครื่องควบคุมสัญชาตญาณธรรมชาติอันเป็นอำนาจฝ่ายต่ำ เพื่อจะได้บรรลุถึงจุดหมายของชีวิตที่ได้เลือกสรรแล้ว ผู้สอนไม่ควรปล่อยละเลยให้ผู้เรียนเลือกทำอะไรก็ได้ตามความปรารถนาของตน เพราะสิ่งที่ผู้เรียนต้องการนั้นอาจไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนาที่ผู้เรียนควรจะได้รับเป็นได้ ผู้สอนถือว่าเป็นผู้นำทางปัญญาแก่ผู้เรียน 3) หน้าที่ของการศึกษาก็คือ การแสวงหาและนำมาซึ่งความจริงอันเป็นนิรันดร์ การปรับตัวเข้ากับสภาพความจริงเป็นจุดหมายปลายทางของการเรียน 4) การศึกษาเป็นการเตรียมตัวเพื่อการมีชีวิต สถานศึกษาเป็นเพียงการตกแต่งที่สมมุติขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับสิ่งที่ดีงามที่เป็นมรดกทางสังคม หน้าที่ของผู้เรียนคือ การเรียนรู้และตระหนักในคุณค่าของมรดกเหล่านั้น 5) ผู้เรียนควรได้เรียนรู้วิชาพื้นฐานบางวิชาเพื่อความเข้าใจและคุ้นเคยกับสิ่งที่คงทนถาวรของโลก เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาอื่น ๆ ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ ปรัชญา วิจิตรศิลป์ เพราะวิชาเหล่านี้เป็นวิชาที่เสริมสร้างความสามารถในการใช้เหตุผล และการปลูกฝังให้เกิดความเจริญงอกงามสติปัญญา 6) ผู้เรียนควรได้ศึกษางานนิพนธ์สำคัญทางวรรณคดี ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ซึ่งบรรดาปราชญ์และผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายได้ถ่ายทอดความคิดและความรู้เอาไว้ และความรู้ในอดีตนั่นย่อมไม่รู้จักความล้าสมัย (บรรจง จันทรสา, 2527: 242)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามปรัชญานี้ ไม่ใช่เพื่อการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนให้เป็นบางสิ่งบางอย่างที่ยังบกพร่องอยู่ แต่การศึกษาจะต้องทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ความอดทนและเป็นบุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีทั้งในแง่จิตใจและร่างกายต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม และกายภาพ (บรรจง จันทรสา, 2527: 242 – 243) โดยพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้ผู้เรียนตระหนักในความสำคัญของมนุษยชาติ ปรัชญาการศึกษาของลัทธินี้ ไม่สนใจนโยบายการพัฒนา

สังคม แต่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จัก ตนเองและทำความเข้าใจกับตนเองให้ได้มากที่สุด โดยเฉพาะเรื่องของสติปัญญา และความมีเหตุผลของมนุษย์ (ทรงวุฒิ สุธาอรธ, 2529: 7)

2. หลักสูตร เนื่องจากปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ ต้องการให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับสิ่งที่ทรงทนถาวรของโลกจึงปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสามารถพื้นฐาน ในการรู้จักคิดและเสริมสร้างความงอกงามทางสติปัญญา หลักสูตรที่เรียนจึงเน้นวิชาด้านศิลปศาสตร์ เพราะในข่ายของวิชาศิลปศาสตร์นั้นจะช่วยฝึกฝนให้ผู้รู้จักใช้เหตุผล ใช้สติปัญญาประกอบกัน เนื้อหาต่าง ๆ เรียกว่า Seven Liberal Arts ซึ่งแบ่งเป็น 2 หมวด คือ Trivium และ Quadrivium สำหรับหมวด Trivium ประกอบด้วย 1) วิชาไวยากรณ์ 2) ศิลปะการพูด 3) ตรรกวิทยา ส่วนหมวด Quadrivium ประกอบด้วย 1) คณิตศาสตร์ 2) เรขาคณิต 3) ดาราศาสตร์ 4) ดนตรี รวมทั้งสองหมวด มี 7 วิชา ซึ่งวิชาเหล่านี้มุ่งฝึกฝนสติปัญญา การจัดหลักสูตรนั้นกำหนดขึ้นโดยผู้รู้ ส่วนการลำดับเนื้อหานั้น จัดลำดับเนื้อหา ก่อน-หลังของความถูกต้องตามวิชาการความรู้สาขานั้น ๆ (ศิริกุล ผลศักดิ์, 2523: 65)

3. ผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาถือว่า ผู้สอนสำคัญที่สุดในเรื่องการเรียนการสอน เพราะผู้สอนต้องตัดสินใจว่าความรู้ประเภทใดที่ผู้เรียนควรเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถสอนในแนวที่ตรงกับความสนใจและสอดคล้องกับความอยากรู้อยากเห็นวิชาการของผู้เรียนเท่าใดย่อมมีผลให้เกิดความสนใจอยากรู้อยากเห็นดังกล่าวจะเจริญและลึกซึ้งกว้างขวางมากที่สุด (ทองเรียน อมรัชกุล, 2524: 66) ลักษณะผู้สอนควรมีลักษณะดังนี้ 1) ผู้สอนมีบทบาทหน้าที่ในการดูแล และควบคุมความประพฤติของผู้เรียนไม่ให้ออกนอกกลุ่มนอกทาง 2) ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการคิดและการประพฤติที่ดีงาม เพราะผู้เรียนจะเรียน โดยการเอาอย่าง (Imitation) หรือดูตัวอย่าง (Example of the living model) ไม่ว่าจะเป็นการเขียนลายมือ หรือดนตรี ก็ล้วนแต่เอาอย่างผู้สอนทั้งสิ้น เรื่องวินัยจะต้องเข้มงวด ไม่ริบหรี่เป็นอาญาสิทธิ์ ผู้สอนกับผู้เรียนไม่ค่อยมีความผูกพันต่อกัน เพราะผู้สอนถือหลักปฏิบัติตามหน้าที่ (วิภาวี ประพันธ์ โยธิน, 2510: 40)

4. ผู้เรียนตามปรัชญาเชื่อว่า โดยธรรมชาติผู้เรียนเป็นผู้ที่มีเหตุผล มีจิตใจบริสุทธิ์ และโน้มเอียงไปในทางที่ดี มีสติปัญญา และมีศักยภาพในตัวเอง (ทิพวรรณ ยุทธโยธิน, 2528: 25) เพียงแต่ผู้เรียนยังไม่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่เท่านั้น การที่จะให้เกิดการพัฒนาในตัวผู้เรียนนั้นอาศัยองค์ประกอบดังนี้ 1) ผู้เรียนต้องฝึกฝนคุณสมบัติที่มีอยู่ด้วยตนเอง โดยรับการสอนการแนะนำจากผู้สอนบทบาทที่สำคัญในการเล่าเรียนต้องอยู่ที่ผู้เรียนเอง ไม่ใช่ผู้สอน 2) ผู้เรียนจะต้องแสดงเหตุผลแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียนเองหรือผู้สอน 3) ผู้เรียนจะต้องมีความแม่นยำ รอบคอบในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ลงไป ผู้เรียนจะต้องศึกษาสิ่งที่นักปราชญ์ได้ค้นพบเป็นความจริงเอาไว้ก่อนแล้ว ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ความจริงดีกว่าความรู้ที่ผู้เรียนจะหามาเอง (ศิริกุล ผลศักดิ์, 2523: 66)

5. กระบวนการเรียนการสอนตามปรัชญาการศึกษาลัทธินี้เชื่อว่า มนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นเหตุผล (Reason) ส่วนที่เป็นความจำ (memory) ส่วนที่เป็นเจตจำนง (will) ทั้ง 3 ส่วน เป็นศูนย์รวมแห่งวุฒิปัญญา วิธีการเรียนการสอนจึงเป็นวิธีการเพื่อพัฒนาวุฒิปัญญา ดังนั้น การเรียนรู้จึงอยู่ที่การปลูกฝังจิตใจให้ผู้เรียนมีกำลังความคิดที่จะหาเหตุผลเมื่อใดที่จิตใจอยู่ในภาวะอันสมบูรณ์ ผู้เรียนจะจดจำความรู้ดังกล่าวไว้ชั่ววันจันทร์ กระบวนการเรียนการสอนต้องให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดหาเหตุผล โดยอาศัยหลักวิชาที่เรียนรู้ไว้แล้วเป็นแนวทางพื้นฐานความคิดเพื่อพัฒนาสติปัญญา การอภิปราย ถกเถียง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เรียน ทั้งนี้ ผู้สอนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอความคิดการอภิปรายถกเถียงเป็นผู้คอยให้ความคิดและสนับสนุนให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ความคิดและสติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่ (ทิพวรรณ บุทธโยธิน, 2528: 26)

6. การบริหารการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรที่เรียนต้องมีวิชาพื้นฐานที่สำคัญคือ ภาษาอังกฤษ ภาษาอื่น ๆ ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา วิจิตรศิลป์ ดนตรี เป็นต้น และทุกคนต้องได้เรียนวิชาพื้นฐานเหมือนกัน การสรรหาบุคลากรที่ทำการสอนต้องได้ผู้สอนครบถ้วนตามวิชาดังกล่าวให้เพียงพอหรือเหมาะสมกับจำนวนผู้เรียนตามระดับชั้น ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้ที่มีความสำคัญในการคัดเลือกสิ่งที่คุณเรียนควรรู้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง ผู้สอนต้องมีบทบาทสำคัญในการเสนอความคิดและสนับสนุนผู้เรียนให้ได้ใช้ความรู้ ความคิดและสติปัญญาอย่างเต็มที่ในการวางกรอบให้ผู้เรียนอภิปรายถกเถียงแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน ส่วนสถานที่ควรจัดให้มีห้องสมุดเพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าตำราต่างๆ ที่นักวิชาการได้ค้นคว้าแล้วในอดีตตามที่ผู้สอนแนะนำอย่างเต็มที่ (ทิพวรรณ บุทธโยธิน, 2528: 25 – 27; บรรจง จันทรสวา, 2527: 242 – 244; ศิริกุล ผลศักดิ์, 2523: 65)

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาเสรีนิยม ให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สอนอย่างมากซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้เสนอความคิด การอภิปรายถกเถียง และคอยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ความรู้และสติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่ โดยอาศัยความเชื่อด้านพื้นฐานการศึกษาการศึกษาของลัทธินี้คือ 1) การที่จะพัฒนาคนนั้นควรจะใช้แบบอย่างที่เหมาะสม 2) ความมีเหตุผลจะเป็นเครื่องควบคุมอำนาจใฝ่ต่ำของมนุษย์ ผู้สอนต้องใช้ปัญญาอย่างมากมายเพื่อหาหนทางให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อนำทางที่ถูกต้องให้แก่ผู้เรียน เพื่อไปสู่สภาพสังคมที่เป็นจริง อันเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของผู้เรียน การศึกษาจึงมิใช่แบบอย่างของชีวิต แต่การศึกษาเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต เนื้อหาวิชาที่เรียนควรเป็นวิชาพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน และผู้เรียนได้ใช้เหตุผล ฝึกฝนคุณสมบัติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียนรวมทั้งการอภิปราย

ถกเถียงกันเพื่อแลกเปลี่ยนหาข้อคิดเห็น และความสามารถในการใช้เหตุผล (กิติมา ปรีดีติติก, 2533: 92)

ปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม

เป็นปรัชญาการศึกษาที่พัฒนามาจากแนวคิดเชิงประจักษ์นิยม(Empiricalism) มีชื่อเรียกต่างกันคือประสบการณ์นิยม (Experimentalism) ปฏิบัติการนิยม (Pragmatism) การทดลอง (Instrumentalism) และพัฒนาเป็นปรัชญาการศึกษาในปี ค.ศ. 1929 (บรรจง จันทรสฯ, 2527: 243) ที่เรียกเช่นนี้เนื่องจากได้ยึดถือการคิด การแก้ปัญหา และทดลอง กล่าวคือ “มีความก้าวหน้าเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดอยู่กับที่” สาระสำคัญและภาวะความเป็นจริงทั้งหลายมิได้คงที่หรือหยุดนิ่ง หากแต่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและกาลเวลา ปรัชญานี้ได้ชื่อว่า “เป็นหนทางแห่งการมีอิสระ” ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุงทางวัฒนธรรมและสังคม (a liberal road to culture) (Brameld, 1958: 90) เห็นได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลสูงสุดในการกำหนดรูปแบบวัฒนธรรมและสังคมได้จริงนั้น ไม่ใช่ค่านิยมหรือจารีตประเพณีดั้งเดิม หากแต่เป็นเทคโนโลยี การค้นคว้าและประสบการณ์ของมนุษย์ที่ได้รับมาจากการได้เห็นเชิงประจักษ์และรับรู้จากโลกแห่งความเป็นจริง (บรรจง จันทรสฯ, 2527: 244)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ได้แพร่หลายในสหรัฐอเมริกา เมื่อ ปี ค.ศ. 1920 โดยเริ่มขึ้นจาก ฟรานซิส ดับเบิลยู พาร์คเกอร์ (Fransis W. Parker) ได้มีการเสนอให้มีการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1870 โดยให้เลิกจัดการศึกษาที่มุ่งแต่การเคร่งครัดระเบียบวินัยและการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับแต่เพียงผู้เดียว ที่มุ่งเน้นแต่เนื้อหาสอน การท่องจำ ตัดขาดโรงเรียนจากสังคม ไม่คำนึงถึงความสนใจของเด็ก Parker จึงเผยแพร่ความคิดปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม ซึ่งเป็นปรัชญาการศึกษาที่ต่อต้านกลุ่มอนุรักษนิยม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในทุกๆด้าน แนวความคิดของ Parker ก็ยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าใดนัก จนกระทั่ง จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ได้เขียนหนังสือขึ้นเล่มหนึ่ง ชื่อ School of tomorrow จากการศึกษาที่ได้ตั้งโรงเรียนทดลองผสมผสานแนวคิดของ Rousseau แนวคิดของ Pestalozzi และแนวคิดของ Froebel และได้ตีพิมพ์ เมื่อ ค.ศ. 1915 (บำรุง กลัดเจริญ, 2528: 93) ทำให้ระยะนี้ได้มีการเคลื่อนไหวที่จะปฏิรูปการศึกษาในสหรัฐอเมริกาไปสู่การศึกษาแผนใหม่ ดิวอี้ (John Dewey) และกลุ่มนักปรัชญาการศึกษาอันประกอบด้วย วิลเลียม คิลแพทริค (William Kippatrick) และจอห์น ไชลด์ส์ (John Childs) ได้ร่วมกันบุกเบิกแนวคิดทางการศึกษาแบบก้าวหน้า และได้มีการจัดตั้งสมาคมการศึกษาแบบพัฒนาการ (The Progressive Education Association) ขึ้นในสหรัฐอเมริกาใน ปี ค.ศ. 1919 เพื่อเผยแพร่ลัทธิต

การศึกษานี้จนกระทั่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงยกเลิกสมาคม เพราะหมดความจำเป็นที่จะเผยแพร่ต่อไปเนื่องจากประสบผลสำเร็จในการเผยแพร่ตามเป้าหมาย คือ เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในสหรัฐอเมริกา

การศึกษาแบบพิพัฒนาการนิยม ตั้งอยู่บนรากฐานของปรัชญา Experimentalism หรือ Pragmatism ที่ได้ประยุกต์ความคิดเห็นของนักจิตวิทยากลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt) ซึ่งถือว่าการแก้ปัญหาเป็นการทำให้เกิดการหยั่งรู้ จำเป็นจะต้องทดลองดูก่อนว่าใช้ได้ผลหรือไม่ จึงถือว่าการทดลอง (Experimentation) เป็นใหญ่ (สาโรช บัวศรี, 2535: 440 – 444) นักปรัชญาการศึกษา ลัทธินี้มีความเชื่อว่า การที่คนได้รู้ ได้เห็น ได้สัมผัส ได้รู้จากประสบการณ์นั้นจะเป็นความจริงที่เกิดขึ้น จากการสัมพันธ์กันระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมและเป็นประสบการณ์ทั้งหมดของมนุษย์ ซึ่งเมื่อคนเราได้รับประสบการณ์แล้วก็จะรวบรวมประสบการณ์เอาไว้และใคร่ครวญอยู่เสมอ ความรู้ที่ได้จึงเป็นความรู้ที่ต่อเนื่องกันอยู่เสมอๆ ไม่มีสิ้นสุด เชื่อในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงและมองชีวิตว่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความจริงมีลักษณะไม่คงที่ ความจริงสูงสุดไม่มี สิ่งที่เป็นจริงในสถานที่หนึ่งไม่เป็นจริงในอีกสถานที่หนึ่งก็ได้ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2524: 55–56)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายที่เด่นชัดของปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ คือ 1) มุ่งให้ผู้เรียน รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาเพื่อนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการแก้ปัญหาไปใช้ในการตัดสินใจ ได้ถูกต้อง เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ 2) มุ่งให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม ร่างกายและสติปัญญาไปพร้อมๆกัน (วัชร ตระกูลงาม, 2526: 32) 3) มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจและความถนัดของตนเอง 4) มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเป็นประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน 5) มุ่งให้ผู้เรียนได้รู้จักตนเอง รู้จักสังคม มีความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา ทั้งปัญหาส่วนตัวปัญหาสังคมได้ และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย 6) มุ่งให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในด้านการปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและแสวงหาทางที่ทำให้สังคมก้าวหน้า 7) มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ 8) มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นและมีวินัยในตนเอง (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2524: 32 – 83)

2. หลักสูตรตามปรัชญาการศึกษานี้เน้นสภาพการณ์ที่เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องการใช้ชีวิตอย่างสงบสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต การศึกษาจึงจำเป็นต้องส่งเสริมความสนใจของแต่ละบุคคลและตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง หลักสูตรจึงเน้นประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก หลักสูตรในแนวนี้จึงเป็นหลักสูตร child centered curriculum หรือ activity centered curriculum ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและสังคมมากขึ้น (กิติมา ปรีดีคิลก, 2533: 89) เนื้อหาที่มีในหลักสูตรนี้จึงประกอบด้วย 1) สังคมศึกษา เป็นเนื้อหาที่ทำให้เข้าใจตนเอง สังคม และประเมินประสบการณ์

ของตนเองได้ดี (สมพงษ์ สิงหะพล, 2524: 45) โดยได้รับประสบการณ์โดยตรงจากสังคมและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ (ไพฑูริย์ สนิตรัตน์, 2524: 83) รูปแบบของหลักสูตรจึงจัดทำในลักษณะโครงการต่าง ๆ ในรูปแบบปัญหาต่าง ๆ 2) วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นวิชาที่มีความสำคัญในแง่ของวิธีการมากกว่าเนื้อหาวิธีการดังกล่าว คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (scientific method) 3) วิชาทางด้านภาษาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาอื่น ๆ เพื่อสื่อความหมายที่เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน (อุ้นดา นพคุณ, 2527: 35) นอกจากนี้ ต้องมีวิชาหรือเนื้อหาเกี่ยวข้องกับปัญหาในสภาพต่าง ๆ ของสังคม ด้านศีลธรรม การอาชีพ สุขนทรียภาพ และปัญญาไปพร้อม ๆ กัน (ภิญโญ สาร, 2530ก: 145) หลักสูตรสามารถยืดหยุ่นได้ ซึ่งนักเรียนและครูสามารถร่วมมือกันสร้างรายละเอียดและเนื้อหาหลักสูตรได้

3. ผู้สอนต้องมีบทบาทและลักษณะดังนี้ 1) เป็นผู้รอบรู้และมีประสบการณ์กว้างขวาง เป็นผู้มีบุคลิกภาพดี มีความเห็นอกเห็นใจ ยอมรับความแตกต่างของเด็ก รู้จักคิดแปลงสภาพภายในโรงเรียนและห้องเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็ก ผู้สอนจึงเป็นเพียงผู้คอยแนะนำไม่ใช่เป็นผู้สั่งการหรือกระทำเสียเอง (กิติมา ปรีดีคิดถก, 2533: 89) ต้องทำความรู้จักกับผู้เรียนเป็นการส่วนตัวอย่างดี รู้จักความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนเพื่อวางแผนให้เกิดสถานการณ์การเรียนรู้ได้ตามความต้องการ และพัฒนาความสามารถของผู้เรียนด้วย ในบางขณะครูควรทำหน้าที่ประสานเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปตามแผนที่ได้ร่วมกันวางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศักดิ์ ประรงค์ประทานพร, 2530: 68) 3) เป็นผู้กระตุ้น – หนุน – และหนี โดยกระตุ้นเพื่อให้เด็กเรียนรู้ด้วยความสนใจด้วยตนเองหนุนเมื่อผู้เรียนเริ่มที่จะสนใจ โดยให้กำลังใจให้คำปรึกษาอยู่เสมอ และรู้จักออกห่าง และเปลี่ยนเป็นผู้คอยดูแลอยู่ห่าง ๆ เมื่อผู้เรียนสามารถทำเองได้ เรียนรู้ได้เอง (อรสา สุขเปรม, 2526: 33)

4. ผู้เรียนตามปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นอย่างมาก โดยถือว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแสวงหาความรู้ตามความถนัด และความสนใจของตนเองที่เห็นว่าสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมของผู้เรียน พร้อมกันนั้นก็เป็นผู้รับประสบการณ์ จากการกระทำของตนเอง (learning by doing) ผู้เรียนจึงมีอิสระที่จะเลือกตัดสินใจ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีส่วนในการเลือกเนื้อหาและตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งบทบาทของผู้เรียนนี้ จัดขึ้นเพื่อ ให้การเรียนการสอนเป็นไปตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียนนั่นเอง (ศักดิ์ชัย นิรัญทวิธิ, 2530: 77 – 78) ทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียนมากกว่าคอยรับอยู่เฉย ๆ

5. กระบวนการเรียนการสอนตามปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 1) บรรยากาศแห่งการเรียนการสอนควรเป็นบรรยากาศแห่งชีวิตจริง ผู้เรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงในการศึกษา
- 2) การเรียนการสอนยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นที่ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน และสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอนร่วมกับผู้สอน
- 3) ส่งเสริมประชาธิปไตยและความร่วมมือกันในการเรียนการสอน เน้นการทำงานเป็นกลุ่มให้ทุกคนมีส่วนร่วม และมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นรายคนไปพร้อม ๆ กันด้วย
- 4) เรียนด้วยวิธีการแก้ปัญหา (problem solving) โดยการกระทำ (learning by doing) ค้นคว้าทดลอง
- 5) การสอนใช้วิธีอภิปรายปรึกษา วางแผนและการทำงานด้วยกันเป็นหลัก ให้ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์โดยตรง (วัชร ตระกูลงาม, 2526: 34) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนก็คือ การจัดห้องเรียนให้เน้นชุมชนหรือสังคมอย่างหนึ่งเปิดโอกาสให้ทุกคนที่เป็นสมาชิกได้มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็น โดยใช้หลักประชาธิปไตย ทุกคนร่วมกันคิดร่วมกันทำโดยเริ่มจากวิธีการอภิปรายปรึกษาวางแผนและร่วมมือทำงานด้วยกันเป็นหลัก ส่วนงานที่สอนนิยมนำจัดในรูปโครงการต่าง ๆ (projects method) เพื่อให้นักเรียนร่วมกันวางแผนเป็นเรื่อง ๆ ไป (ภิญโญ สาร, 2530: 145 – 146)

6. การบริหารและการจัดการทางการศึกษาต้องสร้างบรรยากาศทางวิชาการและสร้างความเป็นประชาธิปไตยในสถานศึกษามีสถานค้นคว้าทางวิชาการอย่างกว้างขวาง คือ หอสมุดโดยนักเรียนสามารถเรียนเอง โดยครูมีหน้าที่ให้คำปรึกษา ชี้แนะให้นักเรียนรู้จักวิธีเรียนที่ดีขึ้น ดังนั้น การบริหารจัดการทางการศึกษาที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งต้องอาศัยจากระเบียบกฎเกณฑ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวินัยในตนเองเป็นการเตรียมผู้เรียนไปสู่สังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เนื่องจากการสอนเป็นลักษณะโครงการ (Project method) ดังนั้น จึงต้องสรรหาครูที่มีความรู้ความสามารถอย่างมากในแต่ละสาขาวิชา ควรกำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนในแต่ละสาขาวิชาอย่างชัดเจน เพื่อคัดเลือกครูที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีคุณภาพ ด้านอาคารสถานที่ควรมีห้องปฏิบัติการทดลอง (Experimentation) แต่ละสาขาวิชา หากไม่สามารถจัดห้องวิชาต่าง ๆ ได้ครบถ้วนแล้ว ควรจะมีห้องสมุดที่มีขนาดพอเหมาะที่จะบรรจุเอกสาร หนังสือสื่อความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้บริการได้เพียงพอ และสามารถบรรจุผู้เรียนที่เข้ามาค้นคว้าในห้องสมุดได้หลาย ๆ กลุ่ม ในเวลาพร้อม ๆ กัน การประเมินผล เนื่องจากการเรียน เป็นแบบ Project method การประเมินผลจึงควรมีการประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยมนำให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมากกว่า กล่าวคือ มุ่งพัฒนาคณะบุคคลแต่ละบุคคลในสังคมให้รู้จักแก้ปัญหาสามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้ปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หลักสูตรจึงเป็น

เรื่องเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้แสวงหาประสบการณ์จากตัวผู้เรียนโดยพิจารณาจากความต้องการและความสนใจด้วยระบบประชาธิปไตยของกลุ่ม ผู้สอนมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำและเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาลักษณะพิเศษของแต่ละบุคคล ผู้เรียนจะเป็นผู้แสวงหาความรู้ประสบการณ์ด้วยตัวเอง และวิธีการจัดการเรียนการสอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ในการวางแผนร่วมมือกันจัดกิจกรรมและลงมือปฏิบัติกิจกรรมแก้ปัญหาด้วยตัวของผู้เรียนเอง

ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม

ลัทธิปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) คือ ปรัชญาที่เน้นการสร้างใหม่หรือทำขึ้นใหม่ ดังนั้น แนวคิดของปรัชญาปฏิรูปนิยมนี้จึงเน้นการปฏิรูปสังคมใหม่ และเป็นปรัชญาการศึกษาแนวมนุษยศาสตร์ (Anthropological Philosophy of Education) ซึ่งปรัชญานี้มองว่าการศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับสังคม ฉะนั้น การศึกษาน่าจะสร้างสังคมได้ เมื่อสังคมมีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีสูงขึ้น สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหามากมาย ความเจริญทางอารยธรรม บางครั้งก็สามารถทำลายเผ่าพันธุ์มนุษย์ลงได้ การศึกษาจึงควรมีบทบาทเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ ก่อนที่วัฒนธรรมเก่าจะทำลายตัวเอง เพื่อให้เกิดเป็นสังคมประชาธิปไตยที่เป็นการรวมพลังของคนทั้งโลก และได้มาซึ่งเสรีภาพสันติสุขและความสมบูรณ์ในสังคม (Kneller, 1964: 230)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาตามแนวคิดปฏิรูปนิยม เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1930 ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกากำลังประสบกับปัญหาหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม จึงได้เกิดการรวมตัวของกลุ่มนักคิดแนวหน้า (Frontier Thinker) โดยการนำของ จอร์จ เอส เค้าท์ส (George S. Counts) และ ฮาโรลท์ รุกก์ (Harold Rugg) นักคิดกลุ่มนี้ได้พยายามแก้ปัญหาสังคมดังกล่าวโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปสังคมเสียใหม่ โดยมุ่งสร้างสังคม เศรษฐกิจและการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงขึ้น ต่อมา ค.ศ. 1950 ทีโอดอร์ บรามเมลด์ (Theodore Brameld) นักปรัชญาการศึกษาที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ได้นำเสนอแนวคิดปรัชญาทางการศึกษาเพื่อปฏิรูปทางสังคม โดย เขียนลงในหนังสือหลายเล่ม เช่น Pattern of Education (1956) และ Education as Power (1965) ส่งผลให้แนวคิดการศึกษาปฏิรูปนิยมได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง และ Brameld ก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Kneller, 1964: 61 – 62)

ปรัชญาการศึกษาแบบปฏิรูปนิยมได้ชื่อว่า “แนวทางแห่งปฏิรูปเพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ (a radical change toward a new cultural design)” (Brameld, 1958: 75 – 78) รูปแบบของสังคมที่สร้างขึ้นควรเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริงเพื่อให้ประชาชนสามารถควบคุมสถาบันของชาติและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ได้ (บรรจง จันทรสภา, 2527: 244) บทบาทสำคัญของการศึกษาตามแนวคิดนี้พอสรุปได้ดังนี้ การศึกษาต้องรับภาระสร้างสังคมใหม่ขึ้นมา สังคมใหม่ต้องเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งสมาชิกของสังคมจะเป็นผู้ควบคุมสถาบันและทรัพยากรที่สำคัญ ผู้เรียน โรงเรียน และการศึกษาย่อมเป็นไปตามพลังของสังคม การศึกษาต้องคำนึงถึงสังคม ผู้สอนต้องเป็นบุคคลที่ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการจะสร้างสังคมขึ้นมาใหม่ วิธีการและเป้าหมายต้องเป็นรูปแบบการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน และอาศัยความรู้จากการค้นพบทางวิชาพฤกษศาสตร์ (บำรุง กัลลเจริญ, 2528: 109 – 110)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาแนวปฏิรูปนิยมนี้ คือ มุ่งให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคม มุ่งให้ผู้เรียนร่วมกันทำงานเป็นทีม เพื่อฝึกทำงานร่วมกันเป็นองค์คณะบุคคล มุ่งฝึกให้ผู้เรียนค้นหาวิธีการแก้ปัญหาเตรียมตัวเพื่ออนาคต เมื่อจบการศึกษาออกไป (ภิญโญ สาธร, 2530ก: 160) มุ่งให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันและช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ อันอาจมีขึ้นจากความเชื่อในระบบปกครองและเศรษฐกิจ เพื่อให้สมาชิกในสังคมช่วยกันสร้างระเบียบค่านิยม วัฒนธรรมของสังคมใหม่ให้อยู่บนพื้นฐานของสภาพสังคมและเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน การศึกษาต้องให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของสังคมควบคู่กับตนเอง ระเบียบและกฎเกณฑ์ใหม่ที่สร้างขึ้นมาจากสังคม ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาสังคมแห่งตนและสังคม โดยแท้จริงตามระบอบประชาธิปไตย (ยงค์ ชุ่มจิต, 2526: 19)

2. หลักสูตรตามปรัชญาปฏิรูปนิยมนี้ เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพสังคมเพื่อที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะคิดในการปรับปรุงปฏิรูปสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน เช่น ปัญหาสังคม นิเวศน์วิทยา เศรษฐกิจ การเมือง อุตสาหกรรม การสาธารณสุข สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเน้นที่วิธีการแก้ปัญหามากกว่าเน้นที่เนื้อหา ดังนั้นรายวิชาต่างๆที่เรียน จึงเป็นรายวิชาที่มีความสัมพันธ์กับสภาพสังคมอนาคต โดยเฉพาะความเสมอภาคทางการศึกษา และมุ่งผลิตผู้เรียนที่มีความรู้ความสามารถในเชิงปฏิบัติมากกว่าเชิงวิชาการ คือ สนใจวิธีการมากกว่าผลของงาน (ภิญโญ สาธร, 2525: 37) หลักสูตรแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มปฐมนิเทศและสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วยเรื่องต่าง ๆ ที่ใกล้ตัวและเกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน จนขยายกว้างออกไปในระดับสังคม ประเทศชาติ และนานาชาติ กลุ่มเศรษฐกิจและการเมือง ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเมืองในท้องถิ่น และขยายออกไปในระดับภาคและระดับประเทศ ทั้งใน

สภาพปัจจุบันและความเป็นมา กลุ่มวิทยาศาสตร์ศึกษาถึงบทบาททางวิทยาศาสตร์ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ กลุ่มศิลปะกับบทบาทในชีวิตประจำวันและแนวทางในอนาคต คู่กันไปด้วย กลุ่มการศึกษา ให้ผู้เรียนได้เข้าใจบทบาทของการศึกษาเพื่อจะได้วิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ได้ กลุ่มมนุษยสัมพันธ์เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม และวัฒนธรรม กลุ่มเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ซึ่งวิธีการและจุดมุ่งหมายควรสอดคล้องกัน (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524: 90 – 91)

3. ผู้สอนตามแนวปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ ไม่ใช่เป็นผู้ชี้แนะเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผู้กระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ เพื่อหาทางแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบกพร่องต่าง ๆ ของสังคมด้วย เพื่อให้เป็นไปตามทัศนะและหลักการของสมาชิกในสังคมใหม่ที่ปราศจากปัญหา (สุภร ศรีแสน, 2522: 90-91) แล้วจึงดำเนินการด้วยหลักประชาธิปไตย ลักษณะผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมนี้ คือ จะต้องเชื่อมั่นในหลักประชาธิปไตย เชื่อมั่นในตนเอง และพร้อมจะนำไปสอนแก่ผู้เรียน ผู้สอนจะต้องเชื่อมั่นในตัวผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นตามแนวประชาธิปไตย (เมธี ปิณฑานนท์, 2523: 97) ขณะเดียวกันผู้สอนต้องทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่า มีความจำเป็นต้องสร้างสังคมใหม่ขึ้น แต่ต้องสอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตย แม้บางครั้งผู้เรียนจะมีความคิดขัดแย้งกับผู้สอน ต้องเปิดโอกาสให้เขาแสดงออกอย่างเสรีจนกว่าจะยอมรับเป็นมติของมหาชนออกมา (Kneller, 1964: 249) ผู้สอนจะต้องเป็นนักบุกเบิก นักแก้ปัญหา และสนใจเรื่องราวของสังคมและปัญหาของสังคมอย่างกว้างขวาง (เมธี ปิณฑานนท์, 2523: 97) ผู้สอนต้องมีทักษะในการสรุปและวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้ดี (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2524 : 90-91)

4. ผู้เรียนตามลัทธิปรัชญานี้ ต้องการปลูกฝังให้คนตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และสังคมได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน เข้าใจจุดมุ่งหมายทางการศึกษาเพื่อเป้าหมายในการแก้ปัญหาของสังคมในอนาคตซึ่งเป็นการสร้างสรรค์สังคมใหม่ ผู้เรียนจะได้รับการฝึกฝนเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่จะทำความเข้าใจและแก้ปัญหาตามวิธีการประชาธิปไตย มีส่วนร่วมในการวางแผนปฏิบัติ มีส่วนร่วมตัดสินใจแก้ปัญหา โดยการสำรวจความสนใจและความต้องการของตนเอง รวมถึงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ พร้อมทั้งหาข้อมูลมาเสนอแนะแนวทางปฏิรูปสังคมเพื่อความเจริญและประชาธิปไตย (Kneller, 1964: 249) เข้าใจความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ระหว่างกลุ่ม และระหว่างวัฒนธรรม เข้าใจศิลปะ กับบทบาทของศิลปะในชีวิตประจำวัน เข้าใจบทบาทของการศึกษาและกระบวนการต่าง ๆ ของการศึกษา เพื่อจะได้วิเคราะห์สถานการณ์ได้มีความรู้ความสามารถในเชิงปฏิบัติมากกว่าวิชาการ ให้ความสนใจวิธีการมากกว่าผลของงาน (ภิญโญ สาธร, 2525: 37)

5. กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามปรัชญาการศึกษาลัทธิปฏิรูปนิยม จะไม่เน้นการถ่ายทอดความรู้โดยการบรรยายของผู้สอนแต่เน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสนใจความต้องการของตนเองและสนองความสนใจด้วยการค้นคว้า การอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม พร้อมทั้งหาข้อมูลเสนอแนะและแนวทางการปฏิรูปสังคม (บุญเลิศ นาคแก้ว และนงเยาว์ สุชาพันธ์, 2525: 135) นอกจากนี้การเรียนการสอนมีบรรยากาศแบบอิสระ มีใช้การบังคับ การเรียนการสอนมีใช้เพื่อแสวงหาความรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นวิธีแก้ปัญหของสังคมโดยตรงซึ่งอาศัยการแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่น วิธีการของโครงการ วิธีการของปรัชญา วิธีทางประวัติศาสตร์มาประกอบการศึกษาปัญหาต่าง ๆ (ไพฑูริย์ สตินลาวัฒน์, 2524: 92-93) เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมและวางแนวทางของอนาคตว่าควรเป็นอย่างไร หรือจะทำอะไรในอนาคตเพื่อเตรียมตัวตามแนวทางนั้น ๆ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนมีลักษณะยืดหยุ่น (Flexible schedule) เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ๆ ร่วมกันในรูปแบบของสังคมอนาคตที่พึงประสงค์ (บุญเลิศ นาคแก้ว และนงเยาว์ สุชาพันธ์, 2522: 134)

6. การบริหารและการจัดการทางการศึกษา เพื่อแสวงหาวิธีที่ดีมีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์ในสิ่งที่สามารถทำให้เป็นความจริงได้โดยอาศัยวิธีทางวิทยาศาสตร์ โรงเรียนต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง (Community School) ด้านวิชาการเน้นเนื้อหาและประสบการณ์ มีการถ่ายทอดวิชาการ โดยให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองตามความสนใจ มีการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหของสังคม ควรมีผู้สอนในสาขาวิชาต่างๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะผู้สอนในสาขามนุษยศาสตร์ มนุษยวิทยา เพื่อกล่อมเกล่าให้ผู้เรียนได้ตระหนักในคุณค่าของความเป็นคนและคุณค่าของชีวิตตนเอง รู้จักวิธีดำเนินชีวิตตามกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมอย่างมีความสุข สามารถปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงและความวุ่นวายของสังคม เช่น เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (อุทัย ธรรมเดโช, 2531: 19 – 21)

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ มีทัศนคติที่จะออกไปปฏิรูปสังคม พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมให้ดีขึ้น หลักสูตรจึงเน้นเนื้อหาที่ให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพสังคมและจัดเนื้อหาวิชาเรียนให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ผู้สอนอาจกำหนดหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสภาพสังคม เพื่อให้สามารถปฏิบัติกับสภาพจริงของสังคมได้ ผู้สอนต้องสนใจความเคลื่อนไหวต่างๆ อย่างกว้างขวาง เชื่อมมั่นในหลักประชาธิปไตย ต้องตระหนักในหน้าที่ต่อสังคม มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม วิธีการจัดการเรียนการสอนใช้วิธีทางปรัชญา วิธีทางวิทยาศาสตร์และวิธีทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์วิจารณ์หาข้อบกพร่อง เพื่อแก้ไขสังคมให้ไปสู่การสร้างสังคมใหม่ที่พึงประสงค์

ปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม

ลัทธิปรัชญาการศึกษาแนวพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เป็นลัทธิที่ให้ความสนใจกับพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้ สังเกตได้ ทดสอบได้ หรือประสบการณ์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง การแสดงพฤติกรรมจะมีความถี่มากขึ้น ถ้าหากได้รับการเสริมแรง (Power, 1982: 173)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม พัฒนาการมาจาก แนวคิดของนักจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ผู้ที่ตั้งศัพท์ “พฤติกรรมนิยม” (Behaviorism) ก็คือ จอห์น บี วัตสัน (John B. Watson) วัตสันเห็นว่า จิตวิทยาจะเป็นวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริงได้จะต้องศึกษาพฤติกรรมเฉพาะที่สังเกตได้เด่นชัด การศึกษาทางจิตวิทยาควรเป็นปรนัย (Objective) มิใช่อัตนัย (Subjective) วัตสันได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเรียนรู้ของคน โดยให้เด็กชายอัลเบิร์ต เล่นกับหนูสีขาว เขาตั้งข้อสังเกตว่าโดยธรรมชาติเด็กๆจะกลัวเสียงที่ดังขึ้นอย่างกะทันหัน เด็กไม่กลัวสัตว์ประเภทหนู กระต่าย ในขณะที่อัลเบิร์ตเอื้อมมือจับหนูขาว วัตสันใช้ก้อนดีแผ่นดินเสียงดังสนั่น เด็กแสดงอาการตกใจกลัว หลังจากนั้นเด็กจะแสดงอาการกลัวหนูแม้จะไม่มีเสียงก้อนดีดัง ๆ ก็ตาม ในสถานการณ์เช่นนี้ เด็กเกิดการเรียนรู้เชื่อมโยงระหว่างเสียงดังที่ทำให้เด็กเกิดความกลัวขึ้นตามธรรมชาติและหนู ซึ่งครั้งแรกเด็กไม่กลัว แต่เมื่อนำหนูกู่กับเสียงดัง ในที่สุดทำให้เด็กกลัวได้จากการทดลองของวัตสันปรากฏว่า อัลเบิร์ตมิได้กลัวเพียงหนูเท่านั้น แต่กลัวสัตว์มีขนทุกชนิด (พรหม ช.เจนจิต, 2528: 164) นักพฤติกรรมนิยมที่ช่วยให้งานของวัตสันเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายคือ บี เอฟ สกินเนอร์ (B' F. Skinner) โดยชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นโดยการเพิ่มแรงกระตุ้นอย่างต่อเนื่องให้กับอินทรีย์ (Organism) ทฤษฎีของสกินเนอร์นำมาใช้ในการสอนกับผู้ใหญ่ เช่น การสอนสำเร็จรูป (programmed instruction) การใช้เครื่องมือช่วยสอน (teaching instruction) เพื่อเพิ่มแรงกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และประเมินผลด้วยตนเอง (ณรงค์ จริยวิทยานนท์, 2526: 58 – 59) ปรัชญาการศึกษาเชิงพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับสิ่งเร้า (Stimulus) การตอบสนอง (Response) และเชื่อว่ามนุษย์ถูกควบคุมโดยสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ถ้าสามารถศึกษาและควบคุมได้ พฤติกรรมของแต่ละคนถูกกำหนดขึ้น โดยประสบการณ์แต่ละบุคคล (Elias, 1980: 83)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามปรัชญาการศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายที่เห็นได้เด่นชัด คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล เพื่อจะเตรียมคนให้มีความรู้ความสามารถสำหรับรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมต่อไป (Power, 1982: 179) และถือว่าการศึกษาคควรผลิตประชาชนที่สามารถทำงานร่วมกันได้ และช่วยสร้างสังคมที่ดี สังคมที่ช่วยขจัดความทุกข์ยากของมวลมนุษย์

และช่วยให้มนุษย์มีโอกาสมากที่สุดที่จะอยู่รอด การศึกษาจะช่วยให้ทุกสังคมและโลกทั้งโลกเกิดความร่วมมือกัน และสามารถจัดปัญหาของโลกได้ในที่สุด (อุ๋นตา นพคุณ, 2527: 48)

2. หลักสูตรเป็นโปรแกรมที่กำหนดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาอย่างเฉพาะเจาะจง และได้มีการตกลงไว้ล่วงหน้า มีการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการให้คนเปลี่ยนแปลงแล้วสร้างเงื่อนไขหรือสถานะขึ้น ลักษณะของหลักสูตรที่ประยุกต์แนวคิดของปรัชญาการศึกษานี้ ได้แก่ หลักสูตรการสอนแบบวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behaviour Objectives) การเรียนทางไกล (Distant Learning) การศึกษาอิงความสามารถ (Competency – based education) (อุ๋นตา นพคุณ, 2527: 48)

3. ผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาแนวพฤติกรรมนิยมถือว่า ผู้สอนเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาและมีหน้าที่ในการสร้างสภาวะแวดล้อมเหมาะสมให้แก่ผู้เรียน ตลอดจนการจัดโปรแกรมการเรียนต่างๆ เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในตัวผู้เรียน การเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จหรือไม่อยู่ที่ความรู้ความสามารถในตัวผู้สอน ผู้สอนต้องจัดโปรแกรมการเรียนต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน (Power, 1982: 174 – 175) บทบาทและหน้าที่ของผู้สอนจึงมีดังนี้ สร้างแรงจูงใจและทำหน้าที่ควบคุมแรงจูงใจให้กับผู้เรียน จัดสิ่งเร้าเพื่อป้อนให้แก่ผู้เรียน ควบคุมระยะเวลาในการให้ตัวเสริม ในอัตรากำลังเหมาะสมและพอคาดคะเนได้ว่าสิ่งเร้าหรือตัวเสริมให้อัตรากำลังเท่าใด จะก่อให้เกิดพฤติกรรมในสภาวะใดบ้าง (อุ๋นตา นพคุณ, 2527: 49)

4. ผู้เรียน เนื่องจากสภาพแวดล้อมถูกกำหนดไว้แล้วเพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมตามที่ผู้สอนต้องการ ดังนั้น บทบาทของผู้เรียนต้องแสดงพฤติกรรมหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามแนวทางผู้สอนให้เลือกกระทำ (Alternative) หมายถึง ผู้เรียนต้องเป็นผู้กระทำด้วยตนเองมากกว่าเป็นผู้ถูกกระทำขณะเดียวกันผู้สอนจะให้การเสริมแรง (Reinforcement) แบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามเงื่อนไขที่วางไว้ (สมบุญธรรม ศาลยาชีวิน, 2526: 129)

5. กระบวนการเรียนการสอน ลักษณะของการเรียนการสอนแบบพฤติกรรมนิยม นั้น ผู้สอนสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อาศัยการปรับสภาพการณ์และวางเงื่อนไขการกระทำผู้เรียนจะมีลักษณะเป็นอย่างไรนั้นอยู่ที่เงื่อนไขของผู้สอนและหลักสูตร โดยมีผู้สอนเป็นผู้ชักนำความคิดและสิ่งกระตุ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนั้น บทบาทของผู้สอนในการจัดสภาพการเรียนการสอนเพื่อช่วยกระตุ้นผู้เรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ ถือว่าการฝึกฝนเป็นสิ่งสำคัญเพราะก่อให้เกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียน ผู้สอนมีบทบาทการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังนี้ บอกวัตถุประสงค์ในการเรียน เสนอสิ่งเร้า กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนจำหรือระลึกสิ่งที่เรียนไปแล้วได้ จัดสภาพที่นำไปสู่การกระทำ กำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้ ชี้แนะหรือแนะนำผู้เรียนในการเรียน (พรธรรม ช. เจนจิต, 2528: 211)

6. การบริหารและการจัดการนอกจากการสอนในชั้นเรียนแล้ว อาจมีการสอนทางไกลด้วยการสอนแบบจัดโปรแกรมตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ ผู้สอนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนต้องสามารถสร้างแรงจูงใจต่อผู้อื่นได้ ผู้สอนทุกสาขาวิชาต้องมีพื้นฐานทางจิตวิทยาในทุก ๆ ด้านด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านจิตวิทยาทางการศึกษา และต้องใช้ความรู้ความสามารถเป็นอย่างมากในการที่จะกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และสิ่งเร้าเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเสริมแรง โรงเรียนหรือสถาบันต้องมีความพร้อม ทั้งอุปกรณ์การเรียนการสอน และบุคลากรที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนที่มานั่งเรียนในสถาบันและผู้ที่ยังเรียนทางไกล ทั้งทางไปรษณีย์หรือทางโทรทัศน์ การจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ควรจะให้สอดคล้องกับการกำหนดวัตถุประสงค์พฤติกรรม (อุ๋นตา นพคุณ, 2527: 49 – 50)

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม ให้ความสำคัญกับผู้สอนเพราะถือว่าเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา ผู้สอนเป็นผู้กำหนดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งถ้าเราสามารถควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ให้เป็นไปในแนวทางที่ดีแล้วก็จะช่วยให้สังคมมนุษย์มีสภาพดีขึ้นด้วยหลักสูตรจึงขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์เชิงพฤติกรรมของผู้สอน ผู้สอนต้องมีความสามารถอย่างมากในการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และสิ่งเร้าเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเสริมแรง ผู้เรียนจะได้แสดงพฤติกรรมไปในแนวทางที่พึงประสงค์ ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องเป็นผู้กระทำด้วยตนเองมากกว่าถูกกระทำ ตามแนวทางที่ผู้สอนได้เลือกให้แล้ว

ปรัชญาการศึกษาลัทธิมนุษยนิยม

ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism) เป็นปรัชญาที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพที่จะกระทำการใด ๆ ด้วยตัวเอง สามารถเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เห็นว่าดีได้ สามารถเปลี่ยนแปลงตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ มนุษย์มีเสรีภาพที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเอง มนุษยนิยมจะนึกถึงความเป็นมนุษย์และมองมนุษย์ในลักษณะที่ว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความดีที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Good – active) มนุษย์มีอิสระสามารถนำตนเองและฟังตนเองได้ เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม มีอิสรภาพที่จะเลือกทำสิ่งต่างๆที่ไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน ซึ่งรวมทั้งตนเอง มนุษย์เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและเป็นผู้สร้างสรรค์สังคม (พรรณี ช. เจนจิต, 2528: 22)

ความเป็นมา

ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยมเกิดในยุคเฟื่องฟูของอิตาลี (Italian renaissance) อันได้แก่สมัยการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (The revival of learning) ซึ่งเริ่มต้นในประเทศอิตาลีในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14 – 15 ซึ่งมีหลักความเชื่อที่สำคัญ คือ มนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด และถือหลัก

สำคัญของการจัดการศึกษา ได้แก่ การส่งเสริมให้คนมีเสรีภาพ (สมบูรณ์ พรรณาภพ, 2519: 35) คำว่า มนุษยนิยม (Humanism) ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) หมายถึง ชมรมทางวรรณคดีที่เกิดขึ้น เนื่องจากคริสตจักรได้ใช้วรรณกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการควบคุมความนึกคิดของประชาชน ชมรมมนุษยนิยมจึงเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านการครอบงำทางความคิดและสภาพทางสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยให้มนุษย์ตัดสินใจชะตาชีวิตของตนเอง ในสมัยศตวรรษที่ 18 ซึ่งถือว่าเป็นสมัยวิทยาศาสตร์รุ่งเรือง (Enlightment) ของประเทศต่าง ๆ ในยุโรป กลุ่มมนุษยนิยมได้เฟื่องฟูมากในสมัยนั้น จนกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองของมนุษยนิยม (อุ้นตาน พฤษุณ, 2527: 56)

ตั้งแต่ ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา กลุ่มมนุษยนิยมได้ต่อต้านแนวความคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยมมาก โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเป็นสำคัญ การที่คนจะเกิดการเรียนรู้ต้องมีองค์ประกอบด้านความรู้สึกนึกคิดเข้าไปเกี่ยวข้องมากมาย เช่น ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตน การยอมรับตนเอง สัมพันธภาพระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (สมบูรณ์ ศาลาชาชีวิน, 2526: 137) ปรัชญาแนวมนุษยนิยมมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดของกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งมีหลายท่าน เช่น มอลคอล์ม เอส โนลส์ (Malcolm S. Knowles) คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นต้น (พรณี ช. เจนจิต, 2528: 185)

มอลคอล์ม เอส โนลส์ (Knowles, 1980: 112) กล่าวว่า การเรียนจะเกิดขึ้นด้วยการนำตนเอง (self-direct learning) คาร์ล โรเจอร์ (Rogers, 1975: 98) กล่าวว่า บุคคลอยู่ในโลกแห่งประสบการณ์ของตน และอยู่ในโครงสร้างภายในของตน เขาจะไม่รับรู้สิ่งที่ถูกคามให้เขาเปลี่ยนโครงสร้างภายในเขา ดังนั้นการสอนจึงควรใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered) มาสโลว์ (Maslow, 1970: 188 – 190) ให้ความเห็นว่ามนุษย์มีความต้องการตามลำดับขั้น จากต่ำไปหาสูง ขั้นสูงสุด คือ “ความสมบูรณ์แห่งตน” (self-actualization) ความต้องการตามลำดับขั้นนั้นมี 5 ประการ เริ่มจากขั้นต่ำไปสูงดังนี้ ความต้องการทางด้านร่างกายหรือการอยู่รอด (physiological or survival needs) ความต้องการความปลอดภัย (safety needs) ความต้องการด้านความรักและความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม (love affection) and belonging needs) ความต้องการเห็นคุณค่าของตนเอง (self esteem needs) ความต้องการตระหนักในตนเอง (need for self-actualization) ดังนั้น ถ้าความต้องการขั้น 1 ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ขั้น 2 จะเกิดขึ้นยากและในทำนองเดียวกัน ความต้องการขั้น 5 จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ ขั้น 1, 2, 3, 4 ได้รับการตอบสนองแล้ว ดายตัว ดังนั้น สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตัวผู้เรียนมากที่สุด คือ กรรมวิธีในการเสาะแสวงหาความรู้ (ปราณี รามสูตร, 2528: 31 – 32)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายการศึกษาตามปรัชญามนุษยนิยมมีความเชื่อดังนี้ มนุษย์ คือสัตว์โลกประเภทหนึ่ง มีจิตใจ มีความต้องการความรัก ความอบอุ่น และขีดความสามารถที่จำกัดเฉพาะตัวไม่ใช่เสกสรรปั้นแต่งให้เป็นอะไรก็ได้ตามความชอบใจของคนบางคนเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคน เป็นผู้มีศักยภาพที่จะรู้จักและเข้าใจตนเอง (self – actualization) และยอมรับในสมรรถวิสัยของตนเองอยู่แล้ว เชื่อว่าข้อบังคับและระเบียบวินัยไม่ผู้จำเป็นนัก เพราะทุกคนต่างก็ยอมรับตนเองอยู่แล้ว และทุกคนต่างก็มุ่งหาแนวทางในการสร้างความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ให้แก่ตน เนื่องจากคนเราแต่ละคนพยายามปรับปรุงตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แต่ละคนมีสิทธิ์เลือกกระทำเลือกประสบการณ์ของตนเอง ความต้องการของตนเอง และตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ เชื่อว่าวิธีแสวงหาความรู้หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ สำคัญกว่าตัวความรู้หรือข้อเท็จจริงเองไม่ใช่สิ่งตายตัว ดังนั้น สิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่ตัวผู้เรียนมากที่สุดคือ กรรมวิธีในการเสาะแสวงหาความรู้ (Power, 1982: 162 – 165)

กลุ่มมนุษยนิยมจะคำนึงถึงความเป็นคน ธรรมชาติของมนุษย์ ในลักษณะที่ว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับความคิดที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Good – active) มนุษย์เป็นผู้ที่มีอิสระสามารถจะนำตนเองและพึ่งตนเองได้ เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม มีอิสระเสรีภาพที่จะเลือกทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะไม่ทำให้ผู้ใดเดือดร้อน ซึ่งรวมทั้งตนเอง มนุษย์เป็นผู้มีความรับผิดชอบ และเป็นผู้สร้างสรรค์สังคม (พรณี ช. เจนจิต, 2528: 22)

2. หลักสูตร เนื่องจากเป้าหมายหลักของปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม มุ่งที่จะพัฒนาบุคคลให้รู้จักและเห็นคุณค่าของตนเอง ดังนั้น เนื้อหาที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถไปสู่เป้าหมายดังกล่าวได้นั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ หลักสูตรนั้นเป็นเพียงสื่อที่จะให้คนสามารถบรรลุเป้าหมายเท่านั้นเอง แต่ไม่ใช่เป้าหมายสุดท้ายของการเรียนวิชาที่สอนในหลักสูตรจึงประกอบด้วยวิชาที่เป็นด้านสังคมศาสตร์ เช่น การเมือง คุณค่าของปรัชญา และวัฒนธรรมต่างๆที่จะทำให้คนพัฒนาตนเอง (สมจิตร ธนสุกาญจน์, 2522: 166) นอกจากวิชาดังกล่าวแล้วยังมี วิชาพัฒนาการมนุษย์จิตวิทยาพัฒนาการและบุคลิกภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้เรียน ซึ่งมุ่งหวังให้ผู้เรียนรู้จักตนเองมุ่งผู้เรียนได้รู้ว่า มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่ง และมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองให้แตกต่างจากสัตว์อื่น ๆ ได้อย่างไร วิชาศาสนามุ่งให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อความเป็นอิสระ วิชาสังคมและประวัติศาสตร์มุ่งให้ผู้เรียนรู้ว่า เขามีบทบาทและหน้าที่ต่อสังคมอย่างไร มีความรู้สึกต่อสังคมอย่างไร เช่น วิชาประวัติศาสตร์และสังคมวิทยาของประเทศ เป็นต้น (Becker, 1967: 273)

ปรัชญาการศึกษาลัทธิมนุษยนิยม เชื่อว่าความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ เป็นเพียงเรื่องอาชีพ ผู้เรียนควรมีการพัฒนาตนเองประกอบการเรียนรู้ทางวิชาการหรืออาชีพไปได้ เช่น รู้จัก

ศักยภาพความถนัด รู้จักตัดสินใจ รู้จักฟังตนเอง ซึ่งหลักสูตรแนวมนุษยนิยมมีความเชื่อว่ามนุษย์สามารถตัดสินใจด้วยตัวของตัวเองได้ สามารถเลือกสรรสิ่งที่ดีงาม สิ่งที่เห็นว่าเหมาะสมสำหรับตัวเขาต่อชุมชนเขาต่อครอบครัวของเขา เชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลไม่จำเป็นต้องฟังคำสั่งหรือคำชี้นำอย่างหลับหูหลับตามฟัง สามารถใช้สมองของตัวเอง สติปัญญาของตัวเอง ใครครวญมองหาเหตุผลต่าง ๆ ฉะนั้น ในแนวคิดของฝ่ายมนุษยนิยมวิธีการทำหลักสูตรจะไม่บังคับพฤติกรรมของผู้เรียนไว้อย่างตายตัว ถือว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการที่มนุษย์เลือกสรรเอง เมื่อเห็นดีงามประการใดเขาก็จะยอมรับ ขอมปฏิบัติ ดังนั้นพฤติกรรมของเขาจึงเป็นผลต่อการตัดสินใจของเขาเองเป็นผลจากการใคร่ครวญคิดหาเหตุผลของเขาเอง แนวคิดนี้ถือว่า หลักสูตรไม่ใช่สิ่งตายตัว ไม่ใช่สิ่งที่จะกำหนดล่วงหน้าได้ร้อยเปอร์เซ็นต์โดยใช้สิ่งที่มีอำนาจต้องการให้ผู้เรียนเป็นอย่างใด แล้วก็กำหนดรายละเอียดว่าต้องเป็นเช่นนั้น เป็นอย่างนี้ ในแนวคิดของฝ่ายมนุษยนิยมให้เสรีภาพแก่ประชาชน เสรีภาพแก่ผู้เรียน เคารพนับถือในศักดิ์ศรีของเขา ถือว่าทุกคนสามารถตัดสินใจด้วยตนเองได้ (สุนทร สุพันธ์ชัย, 2529: 30 – 31)

3. ผู้สอนมีหลายบทบาทเป็นทั้งผู้ช่วย ผู้สังเกตการณ์ และผู้มีจิตอาสามณ์ความรู้สึกร่วมไปพร้อมกับผู้เรียน เพื่อจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระจำงในเป้าหมายของการเรียนรู้ ตามความต้องการของผู้เรียน ดังนั้น งานของผู้สอนจึงไม่ใช่เป็นเพียงการตั้งข้อกำหนดการป็นผู้เรียน การขู่ บังคับ การเียนขอหรือการช่วยเหลือผู้เรียน แต่งานของผู้สอนเป็นไปในลักษณะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน กระตุ้นให้กำลังใจให้ความช่วยเหลือ เป็นผู้ร่วมคิดและเป็นเพื่อนกับผู้เรียน ผู้สอนต้องเป็นผู้มีความเชื่อ ความศรัทธาในความเป็นคน ความเชื่อใจไว้วางใจในความสามารถของบุคคลช่วยให้บุคคลนั้นๆพัฒนาศักยภาพของตนเอง ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะตั้งใจจริง เป็นคนตรง ไม่เสแสร้งในการสร้างสัมพันธภาพต้องเป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช่เป็นการแสดงบทบาท บางครั้งผู้สอนอาจโกรธหรือไม่พอใจก็สามารถแสดงออกได้ ไม่ใช่เสแสร้งปกปิดความรู้สึกนั้นไว้ สิ่งสำคัญคือ ผู้สอนต้องพยายามสื่อให้ผู้เรียนรับทราบถึงความรู้สึกนึกคิดที่ดีของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนให้ได้ ผู้สอนต้องให้เกิดริแก่ผู้เรียนทุกคนต้องทำหน้าที่เป็น resource center สร้างสถานการณ์ที่ท้าทายและกระตุ้นผู้เรียนโดยไม่บังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ ค่อยแนะนำช่วยเหลือและบูรณาการความคิดและการแสดงออกของผู้เรียน (พรรณี ช. เจนจิต, 2528: 224) ดังนั้นลักษณะของผู้สอนที่ดี ตามแนวคิดกลุ่มมนุษยนิยม สรุปได้ดังนี้ เป็นผู้มีความรู้ดี เป็นผู้มีความไวต่อความรู้สึกของผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน มีความศรัทธาและความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถที่จะเรียนได้ เป็นผู้ที่มีความรู้สึกนึกคิดกับตนเองในทางบวก ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกนึกคิดกับผู้อื่นในทางบวกด้วย มีความเชื่อว่าสามารถช่วยเหลือผู้เรียนทุกคนให้ทำดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ (พรรณี ช. เจนจิต, 2528: 224 -225)

4. ผู้เรียนตามปรัชญาการศึกษาเชิงมนุษยนิยมเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้น มนุษย์มีลักษณะการพึ่งตนเอง ทำอะไรด้วยตนเอง (self – motivation) แนวการศึกษานี้ จึงถือเอาผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสิ่งต่างๆตามความสนใจของตนเองได้ ถ้าคิดว่าสิ่งนั้นมีประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เน้นให้ผู้เรียนได้ทดลองค้นคว้าด้วยตัวเอง โดยมีผู้สอนคอยให้ความช่วยเหลือแนะนำ (Elais, 1980: 126 – 127) มนุษยนิยมเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการภายใน (learning is an internal process) หมายความว่า ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นด้วยอิทธิพลจากภายนอกเท่าไรก็ตาม แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นในอัตราที่เขาคิดว่าเขาต้องการเรียน (อุณตนา นพคุณ, 2527: 65) นักวิทยาศาสตร์เรียกการเรียนรู้แบบนี้ว่า สหสัญญาณ (Intuition) ซึ่งผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ต้องอาศัยหลักการดังต่อไปนี้ (สมเกียรติ อักษรกวน, 2531: 48)

ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสจากประสบการณ์ตรงผสมผสานกับจินตนาการ ถ้าผู้เรียนใช้จินตนาการมากเกินไปก็จะไม่ตรงกับความจริงหรือบิดเบือนความจริง ผู้เรียนควรได้ร่วมมือกันช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกันในสถานการณ์แบบย้อนกลับ (Feed back) อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อบรรยากาศความร่วมมือก็คือ ระบบการแข่งขัน ระบบการให้รางวัล ระบบการควบคุม ผู้เรียนสร้างความรู้สึเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนไม่ใช่เรียน โดยถูกกำหนดบางสิ่งบางอย่างไปในตัว และนำสิ่งที่อยากรู้อามาสัมพันธ์กับความเป็นมนุษย์ เช่น ความเป็นเอกเทศซึ่งแตกต่างจากผู้อื่น ความเป็นไปตามวัย ผู้สอนต้องคิดว่าเขาเป็นเด็กและเขาอยู่ในวัยเด็กยอมรับคุณลักษณะประจำวัยของเขา ผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ร่วมแห่งมนุษย์ (Universal experiences) เช่น เกิด แก่ เจ็บ ตายและเรื่องเพศ ไม่ควรถูกกีดกันจากสิ่งเหล่านี้ ผู้เรียนเป็นสัตว์สังคม โรงเรียนมักมองผู้เรียนว่ากำลังสนุกเกินไปทำให้บรรยากาศไม่เป็นวิชาการที่จริงแล้วผู้เรียนย่อมมีความรู้สึที่อยากจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเขาจึงเคลื่อนไหวเขาอยากมีความรู้สึที่อยากเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเขาจึงมีการเคลื่อนไหว (Rogers, 1975: 270)

5. กระบวนการเรียนการสอนต้องคำนึงถึงอารมณ์ของผู้เรียนเป็นสำคัญและคำนึงถึงการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นด้วย ควรให้ผู้เรียนมีสมรรถภาพทั้ง 3 นี้ ไปพร้อมๆกันคือ ความรู้ (Cognitive Domain) อารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) และทักษะ (Psychomotor Domain) กระบวนการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนตัดสินใจเลือกสิ่งที่เรียนด้วยตนเองเท่าที่เป็นไปได้ สร้างบรรยากาศที่มีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตร ให้ความสนใจแก่ทุกคนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานอย่างตั้งใจที่สุด ผู้สอนพยายามเป็นผู้อำนวยความสะดวก เป็นผู้กระตุ้นให้กำลังใจคอยช่วยเหลือเท่าที่ทำได้ วิธีที่นำมาใช้เพื่อให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง คือ การอภิปรายกลุ่ม การ

ประชุมกลุ่มให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และรู้ความต้องการของตนเอง แล้วค่อยวางแผนด้านเนื้อหา กระบวนการเรียนการสอน และประเมินผลความต้องการของผู้เรียน (พรหมิ ช. เจนจิต, 2528: 228)

6. การบริหารและการจัดการการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาแนวมนุษยนิยมนี้ เน้นว่า การจัดสรรหาผู้สอน ต้องสรรหาผู้มีความรู้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจิตสำนึกที่ดีอยู่เสมอ ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยาพัฒนาการและจิตวิทยาการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพื่อจะได้เข้าใจพฤติกรรมการเรียนรู้และสภาวะจิตใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะต้องเกิดสมรรถภาพทั้ง 3 นี้ไปพร้อม ๆ กัน คือ ด้านความรู้ อารมณ์ความรู้สึก และด้านทักษะ เพื่อให้รู้จักคิดใช้เหตุผลมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน ได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ด้านวิชาการเน้นกิจกรรมในรายวิชาต่างๆเป็นหลักให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล เนื่องจากวิชาที่ผู้เรียนต้องเรียน เช่น วิชาการเมือง วิชาปรัชญา ศาสนา ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมด้วย จึงควรจัดให้มีห้องปฏิบัติการที่เพียงพอและเหมาะสม เพราะผู้เรียนจะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจและต้องการด้วยตนเอง สามารถค้นคว้า ทดลองได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เขามีความเชื่อมั่นในสิ่งที่เขาได้เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง ภายในสถานศึกษาต้องมีห้องสมุด ห้องเรียน ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการวิชาต่างๆ ต้องจัดสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ให้เหมาะสมด้วยเพราะทุกๆ ตารางของพื้นที่ในสถานศึกษาสามารถจัดเป็นห้องเรียนได้ และหากมีโอกาสจัดให้ไปยังสถานที่จริงในสังคมได้ จะยิ่งช่วยเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้มากขึ้น

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาลัทธิมนุษยนิยมซึ่งเห็นว่า พัฒนาการมนุษย์จะมีได้เมื่อความต้องการต่างๆของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง ซึ่งในคนปกติแล้วพัฒนาการมิได้ตลอดชีวิตและพัฒนาไปเรื่อยๆจนถึงขั้นสูงสุดคือ ความตระหนักรู้ภายในตนเอง (Self-actualization) และก่อนที่จะพัฒนาไปถึงขั้นสูงสุดนั้น ความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์จะต้องได้รับการตอบสนองขึ้นไปตามลำดับขั้นเสียก่อน ปรัชญาการศึกษาแนวมนุษยนิยมจึงเป็นการสร้างความเจริญงอกงามและบูรณาภาพส่วนตน ซึ่งผู้สอนต้องพัฒนาสมรรถภาพ ด้านความรู้ ด้านอารมณ์ ความรู้สึก และด้านทักษะของผู้เรียนไปพร้อมๆกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล มีความชื่นชมหรือมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนและท้ายที่สุดคือให้ผู้เรียนลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง หลักสูตรมุ่งเน้นความสำคัญของผู้เรียนรายบุคคลมากขึ้น

ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยมแนวใหม่

ปรัชญาการศึกษามนุษยนิยมแนวใหม่ (Neo - Humanism) เป็นแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดปัญญาบริสุทธิ์ (intuition) โดยการฝึกภาวนา และใช้หลักจิตวิทยาตะวันตก มาอธิบายกลไกของจิตว่า จะเข้าสู่ความสงบจนเกิดพุทธปัญญาเป็นปรัชญาที่พัฒนามาจาก

ปรัชญาการศึกษาแนวมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งปรัชญามนุษยนิยมให้ความสำคัญกับมนุษย์มาก และเชื่อว่ามนุษย์มีสิ่งที่เริ่มต้นมาจากสิ่งเดียวกัน มีจิตใจกว้างขวาง งดงาม มีความรู้สึก รัก เมตตา ผูกพันต่อมนุษยชาติทั่วไป (Humanist sentiment) โดยไม่แยกชนชั้นวรรณะ สีผิว ชาติ ศาสนา ฯลฯ มนุษย์ไม่ควรจำกัดความรักความเมตตาให้อยู่แต่เฉพาะมนุษย์ด้วยกันเอง แต่ควรขยายแผ่สู่ทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดแห่งความรัก ความเมตตาที่แผ่ไปสู่ทุกสิ่งในจักรวาล (เกียรติวรรณ อมาตยากุล, 2531: 38-41)

ความเป็นมา

ศรีพระบาท เรนจัน สักการ (Shrii prabhat Rainjan Sarkar) หรือ พี อาร์ สักการ นักคิดชาวอินเดีย ซึ่งเป็นผู้ที่สนใจและฝึกสมาธิตั้งแต่เด็ก ให้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับสังคมภราดรภาพสากลใน พ.ศ. 2525 ชื่อว่า นีโอฮิวแมนนิส (Neo – Humanism) โดยมีความเชื่อที่ว่าทุก ๆ สิ่งในจักรวาล ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ พืช วัตถุต่าง ๆ ล้วนเป็นสมาชิกของครอบครัวใหญ่หนึ่งเดียวมีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกันจึงควรเป็นไปอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความรัก ความไมตรี ความเมตตาให้กับทุกสิ่งในจักรวาล ถ้ายทอดความรู้สึกรักที่งดงาม เพื่อความสุข สันติแก่สรรพสิ่งทั้งปวง นีโอฮิวแมนนิสหรือมนุษยนิยมแนวใหม่ เชื่อว่า มนุษย์เราทุกคนล้วนมีความรัก ความเมตตา และมีความสามารถที่ยิ่งใหญ่ที่แฝงเร้นอยู่ในตัว และทุกสิ่งในจักรวาลเริ่มมาจากสิ่งเดียวกัน จึงสัมพันธ์กันไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งสักการ (P.R. Sarkar) ได้อธิบายจิตใจของมนุษย์ว่าเป็นส่วนประกอบที่ลึกลงไปมี 3 ระดับ คือ 1) จิตสำนึก 2) จิตใต้สำนึก และ 3) จิตเหนือสำนึก (เกียรติวรรณ อมาตยากุล, 2526: 181) อธิบายได้ดังนี้

1. จิตสำนึก (Conscious Mind) เป็นจิตใจระดับแรกสุดของคนเรา จิตสำนึกทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้สิ่งจากสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา โดยผ่านทางประสาทสัมผัส และอวัยวะต่างๆของร่างกายที่เด็กเล็กตื่นเต้นสนุกสนานไปกับธรรมชาติ การสัมผัสสิ่งแวดล้อม การใช้วัยจะรับรู้ความรู้สึกรอบตัวแปลกใหม่ ทำให้จิตสำนึกได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และนอกจากนั้น ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เมื่อเติบโตขึ้น

2. จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) เป็นจิตระดับที่สองของมนุษย์ที่มีความละเอียดลึกซึ้งไปยิ่งกว่าจิตสำนึก จิตใต้สำนึกมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ เรื่องของความคิดที่ลึกซึ้งและความทรงจำของมนุษย์ ความคิดของคนเราส่วนใหญ่นั้นจะอยู่ในจิตระดับนี้ไม่ว่าจะเป็นปัญญาชนนักวิเคราะห์ จิตระดับนี้จะขึ้นอยู่กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและสังคม

3. จิตเหนือสำนึก (Superconscious Mind) เป็นแหล่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์สภาวะสร้างสรรค์ของมนุษย์เกิดจากการเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ ที่เดิมไม่มีความเกี่ยวข้อง

กันมารวมเข้าด้วยกัน เป็นความคิดเดียวที่แปลกใหม่ ซึ่งเรียกการคิดแบบนี้ว่า การคิดเชิงเทียบเคียง เป็นการคิดที่ล้ำค่ายิ่งของมนุษย์และมักเกิดขึ้นในขณะที่จิตใจเราสบายผ่อนคลายมากที่สุด ซึ่งจิตใจของเราไม่ทำงานภายใต้อำนาจของจิตใต้สำนึก (ชาญวุฒิ วงศ์เพ็ง, 2536: 13–15)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษาของปรัชญาไอฮิวแมนนิส มุ่งเน้นให้มนุษย์มีความรักชีวิตของตนเอง เพื่อนมนุษย์ สัตว์ พืช และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัวและพัฒนาอัจฉริยภาพที่แฝงเร้นอยู่ในตัวมนุษย์ให้ปรากฏออกมามากที่สุด การศึกษาแนวนี้ไอฮิวแมนนิส หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “การศึกษาเพื่อการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน” (เกียรติวรรณ อมาตยากุล, 2526: 8) เป็นการศึกษาเพื่อให้มองโลกด้วยสายตาที่กว้างไกลให้เห็นวิวัฒนาการของสิ่งต่าง ๆ ในจักรวาล และให้ความสำคัญกับทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาลตั้งแต่ฟองอากาศจนถึงมนุษย์ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ 4 ประการ คือ มีร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรง (Physically fit) มีจิตใจมั่นคง (Mentally strong) มีความรักความเมตตาที่ยิ่งใหญ่ (Universal Love) มีความรู้ทางวิชาชีพและทางวิชาการ (Academic knowledge) โดยเฉพาะการพัฒนาจิตใจให้มีความรักความเมตตาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้ามนุษย์มีการพัฒนาร่างกายให้สวยงามแข็งแรง มีความคิดจินตนาการ มีวิชาชีพเลี้ยงตนเองได้ แต่ไม่มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมด้วยความรักความเมตตา แล้วความสงบสุขในโลกก็ไม้อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน (ศตพร วิไลรัตน์, 2532: 36 – 41)

2. หลักสูตรตามปรัชญาแนวมนุษยนิยมแนวใหม่เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน การจัดหลักสูตรจึงต้องใช้การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทุก ๆ ด้าน มีการรวมสาขาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้มองชีวิตด้วยสายตาที่กว้างไกลมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและต่อทรัพยากรธรรมชาติ จัดสิ่งแวดล้อมที่ดีจะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่มีบุคลิกภาพดี มีการแทรกศิลปะ งานฝีมือ บทเพลง เกมส์ กีฬา การละเล่น ธรรมชาติศึกษา การสร้างภาพพจน์เชิงสร้างสรรค์ จริยธรรม วัฒนธรรมประเพณี การพึ่งตนเอง ระเบียบวินัย การใช้เหตุผล เป็นต้น โดยแทรกเข้าไปในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีการเรียนการสอนในโรงเรียน นอกจากนี้ ควรมีการฝึกสมาธิแทรกในทุกๆวิชา เพื่อเป็นการสนองต่อการรับรู้ทางด้านสมองของผู้เรียน อันจะช่วยเพื่อให้ผู้เรียนมีไหวพริบดี มีสติปัญญา มีความสามารถในการเรียนรู้และจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังส่งผลความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุตามหลักสูตรของปรัชญาที่มุ่งสร้างผู้เรียนให้เป็นคนที่มีบุคลิกภาพดี (วิวรรณ ศรีกุศลานุกูล, 2538: 26 – 27)

3. ผู้สอนตามแนวปรัชญาการศึกษาไอฮิวแมนนิสนี้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ ตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร มีความรับผิดชอบในการสอน ในสาขาวิชาที่รับผิดชอบหรือสาขาวิชาที่ได้รับการฝึกฝนมา และต้องเป็นผู้ที่รักษาระเบียบวินัยอย่าง

เคร่งครัดเพื่อฝึกผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย และควรทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้สอนต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ เป็นผู้ที่มีความรัก มีไมตรี มีจริยธรรมสูง ไม่คุดำโดยใช้อารมณ์ เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของร่างกายและจิตใจเป็นอย่างดี มีทักษะในการที่จะนำความรู้ ความสามารถในการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวิชา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ดึงความสามารถที่มีในตัวเองออกมา มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกายวิภาคและสรีระ โดยเฉพาะกลไกการทำงานของสมองเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันทั้ง 2 ด้าน ผู้สอนต้องให้การอบรมผู้เรียนเพื่อให้เขาได้รู้จักเกลือกล และรู้จักเอาใจใส่ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนเน้นให้ผู้เรียนได้รู้ถึงความรู้สึกละเอียดอ่อนภายในจิตใจของตนเองและผู้อื่น (วิวรรณ ศรีกุศลานุกูล, 2538: 18 – 19)

4. ผู้เรียนตามปรัชญาของนีโอฮิวแมนนิส ต้องให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงระเบียบวินัย และจริยธรรมต่าง ๆ ดังนี้ เรียนรู้จากพฤติกรรมของผู้สอนผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน และได้เลือกทำเฉพาะในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการทำ ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น โดยผู้สอนเป็นผู้นำนายกตัวอย่างสิ่งที่ดีสิ่งที่ดีสร้างสรรค์แก่ผู้เรียนได้เกิดการหยั่งรู้ ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่ได้รับการฝึกหัดให้รู้จักจินตนาการอย่างถูกต้องสม่ำเสมอและมีความมั่นคงทางจิตใจ มีสมาธิดี ปรับตัวเข้ากับบุคคล สิ่งแวดล้อม รู้จักนำเทคโนโลยีมาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รับผิดชอบตนเองและสังคม พร้อมทั้งจะเสียดสละอุทิศตนเพื่อสันติสุขของมวลชน นอกจากนี้ผู้เรียนรู้จักดึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวเองออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เพื่อเสริมความสามารถในการเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ มีความเชื่อมั่นภูมิใจและรู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง กล่าวที่จะเผชิญสิ่งต่าง ๆ สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี (ศตพร วิไลรัตน์, 2532: 38)

5. กระบวนการเรียนการสอน ต้องให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ดังนี้ ด้านร่างกาย (Physical) การพัฒนาร่างกายที่จะให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์ในทุกๆด้าน จะต้องมีการบริหารอวัยวะทั้งภายในและภายนอก ที่เรียกว่า โยคะอาสนะ (Yoga Asana) การปฏิบัติจะต้องมีการเคลื่อนไหวด้วยลีลาที่นุ่มนวลช้า ๆ ควบคู่กันไป กับการหายใจลึก ๆ และการหยุดนิ่ง สลับกันเป็นช่วง รวมถึงต่อมต่าง ๆ ในร่างกาย โดยเฉพาะต่อมไร้ท่อ (Endocrine Gland) ซึ่งทำหน้าที่ขับฮอร์โมนที่มีอิทธิพลอย่างมากในการควบคุมการทำงานของร่างกายและส่งผลต่อจิตใจ เพราะเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดทำให้ผู้เรียนใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ด้านจิตสำนึก (Conscious mind) ต้องสร้างบรรยากาศการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในทุกวิชาเกี่ยวกับชีวิต เช่น ศิลปะ กีฬา เกมส์ ธรรมชาติศึกษา ซึ่งเป็นการตอบสนองการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ทางสมอง เมื่อผู้เรียนออกไปสู่สังคมก็จะเป็นคนที่มีสติปัญญาสูงไหวพริบดี มีความสามารถเรียนรู้หลายๆด้าน มีความคิดสร้างสรรค์สูง และด้านจิตใต้สำนึก (Subconscious mind) การพัฒนาจิตใต้สำนึกทำหน้าที่บันทึกข้อมูลต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตและทำหน้าที่ครุ่นคิดเรื่องที่เป็น

นามธรรมต่าง ๆ เช่น การใช้เหตุผล การรู้จักกาลเวลา การแบ่งแยกความดี เลว ถูก ผิด การเรียนรู้ สิ่งที่เป็นนามธรรมจะเกิดขึ้นเองภายในจิตสำนึกของผู้เรียน เมื่อเขาได้มีโอกาสสัมผัสสิ่งเหล่านี้จริง ๆ โดยเน้นการสอนที่เป็นรูปธรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องของนามธรรมต่าง ๆ จึงใช้สิ่งที่เป็นนามธรรมแก่ผู้เรียนด้วยการจูงอย่างมีระบบจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมง่าย ๆ ไปสู่รูปธรรมที่ยาก ๆ และไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรมได้ในที่สุด (วิวรรณ ศรีกุศลานุกูล, 2538: 27)

6. การบริหารและการจัดการทางการศึกษามีการจัดสถานที่เรียนในระดับก่อนเกณฑ์ภาคบังคับสามารถใช้สถานที่ ที่เห็นว่าเหมาะสม มีความพร้อม ส่วนชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา สามารถจัดได้ทั้งรูปแบบการศึกษาในโรงเรียนและการศึกษานอกโรงเรียน สำหรับ การศึกษานอกโรงเรียนที่จัดให้แก่ผู้ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในโรงเรียนได้ หรือผู้ใหญ่ที่พ้นวัยที่จะศึกษาในโรงเรียนสามารถใช้ศูนย์ต่าง ๆ ที่มีความพร้อมในชุมชน เช่น ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานในชุมชน (ศสมช.) ซึ่งมีความพร้อมด้านสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน สำหรับในระดับอุดมศึกษาและด้านความถนัดในวิชาชีพนั้นจะใช้สถานที่ใด ๆ ก็แล้วแต่ความเหมาะสมและความพร้อมของผู้เรียน และผู้สอน ต้องมีสื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและเหมาะสมที่จะเป็นแหล่งให้ความรู้

การจัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ นอกจากนี้ยังสามารถนำบุคคลากรในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรช่วยสอน เช่น วิชาชีพต่าง ๆ ที่นำรายได้เข้าสู่ท้องถิ่น หรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาการต่าง ๆ ซึ่งสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียนได้ และมีพื้นฐานทางจิตวิทยาและเข้าใจสรีระวิทยาและกายวิภาคศาสตร์เป็นอย่างดี เพราะต้องเข้าใจกลไกการทำงานของร่างกาย และกลไกการทำงานของสมองได้ดีพอสมควร รวมถึงเป็นผู้ที่มีความรัก ความเมตตา ต่อผู้เรียนอย่างจริงใจ การจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน ควรจัดหาอุปกรณ์ให้เหมาะสม เพียงพอแก่ผู้เรียน ตามเพศ วัยของผู้เรียน หรือ ประยุกต์อุปกรณ์ในท้องถิ่น มาใช้ในการเรียนการสอนมีพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ออกกำลังกายเล่นเกมส์ การละเล่นต่างๆ จัดการศึกษาแบบรวมสาขาวิชาเพื่อให้เห็นความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ใน โลก

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษา มนุษยนิยมแนวใหม่ มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนสมบูรณ์ ทุกๆด้าน เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป โดยพัฒนาอัจฉริยภาพที่แฝงเร้นในมนุษย์ให้ปรากฏออกมามากที่สุด ให้มนุษย์มีความรักต่อตนเอง เพื่อนมนุษย์ สัตว์ พืช และสิ่งแวดล้อมรอบตัว หลักสูตรจึงต้องมีวิชา กีฬา เกมส์ ธรรมชาติวิทยาควบคู่กับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาสติปัญญาให้มีไหวพริบความสามารถสูง มีความคิดสร้างสรรค์สูง ในการสอนผู้สอนต้องสอนด้วยความรัก รักยาระเบียบวินัย และกระทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมสู่นามธรรมอาศัยประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ กระบวนการเรียนการ

สอนจากความรู้อีกของผู้เรียนแทรกการละเล่น การกีฬา การสร้างสรรค์ทางศิลปะ ดนตรี และการฝึกสมาธิเพื่อช่วยในการหยั่งรู้ของผู้เรียน

ปรัชญาการศึกษาพุทธศาสตร์

ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ (Buddhism) หมายถึง ปรัชญาการศึกษาที่มีรากฐานความเชื่อมาจากศาสนาพุทธที่มีความเชื่อว่า เนื้อหาของศาสนาล้วนเป็นเนื้อหาของปรัชญาทั้งสิ้น ดังนั้น พุทธธรรมอันเป็นเนื้อหาของพุทธศาสนา ก็คือ เนื้อหาของพุทธปรัชญานั้นเอง และพุทธธรรมได้ครอบคลุมปัญหาของปรัชญาไว้อย่างสมบูรณ์ ทั้งภววิทยา ญาณวิทยา และคุณวิทยา (จิตตรกร ตั้งเกษมสุข, 2525: 26-27) ปรัชญาการศึกษานี้ถือเอาเอกัตบุคคผลเป็นศูนย์กลาง จะต้องเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง จึงเป็นการศึกษาที่ถูกต้องอย่างแท้จริง (สังวร พรหมเสน, 2526: 20-21)

ความเป็นมา

พระพุทธเจ้า เมื่อครั้งยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงพบเห็นสภาพคนแก่ คนเจ็บ คนตาย ทรงประจักษ์ว่า มนุษย์มีปัญหามาก มีความทุกข์ที่ผูกพันอยู่กับชีวิต คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ปัญหาดังกล่าวเป็นมูลเหตุ และเป็นแรงคลพระทัยให้พระองค์คิดหาทางที่จะหลุดพ้นจากความทุกข์ ในที่สุดพระองค์ก็พบสังขธรรมโดยแท้ นั่นคือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค และได้ทรงเทศนาสั่งสอนพุทธมามกะในเวลาต่อมา คำสอนของพระพุทธเจ้ายังคงเป็นหลักยึดเหนี่ยวและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนทั่วโลกกว่าสองพันห้าร้อยปีเศษมาแล้ว แก่นสำคัญของพุทธศาสนา มุ่งให้พุทธศาสนิกชนเป็นคนดี มีศีลธรรมในการครองตนให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และการที่จะครองชีวิตอย่างมีความสุขได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีปัญญา (Wisdom) หรือ ขญาณุตตมมัพปัญญา ซึ่งหมายถึง ปัญญาที่รู้เห็นตามความจริง ไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของสมมติฐาน (Hypothesis) ปัญญาที่เกิดขึ้นจึงสามารถดับทุกข์ได้ เนื่องจากรู้จักตัวปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี (พระมหาณรงค์ จิตต โสณโณ, 2528: 9)

ประเทศไทยมีพลเมืองนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ และมีความใกล้ชิดจิตพุทธศาสนามาเป็นเวลายาวนาน อิทธิพลของพุทธศาสนาย่อมซึมซาบเข้าไปในขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทย โดยเฉพาะด้านการศึกษาจึงเป็นปรัชญาการศึกษาที่อิงพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ต่อมาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้พัฒนาประเทศทุกด้านประกอบกับการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ มีมากขึ้น วัฒนธรรมของตะวันตกแพร่เข้ามาในประเทศไทยมากขึ้นเช่นกัน การศึกษาไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมาจึงได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาน้อยลงตามลำดับ และมีแนวคิดการศึกษาแบบตะวันตกผสมผสานมากขึ้น จึงไม่

สามารถระบุให้กระจ่างชัดได้ว่า ปัจจุบันปรัชญาการศึกษาของไทยเป็นแบบใด ซึ่งก็ย่อมส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทยในปัจจุบัน (ฉัตรชัย น่วมโพธิ์, 2532: 43)

ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี เป็นบุคคลแรกที่พยายามประยุกต์ปรัชญาการศึกษาไทยจากพุทธศาสนา เนื่องจากเห็นว่าหัวใจของพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 ซึ่งเหมือนกับวิธีการคิดอย่างใคร่ครวญหรือวิธีการคิดอย่างวิทยาศาสตร์นั่นเอง ส่วนหลักการในคัมภีร์กาลามสูตร สาราณียธรรม และสัพปุริสธรรมเปรียบได้กับหลักประชาธิปไตย เกี่ยวกับการใช้สติปัญญาการร่วมมือกันและเคารพในความคิดเห็นของคนอื่น ต่อมาเมื่อผู้สนใจเสนอแนวคิดหลักการและแนวปฏิบัติมากมาย ทั้งตำราและบทความ นอกจากนี้ ยังมีนักการศึกษาด้านพุทธปรัชญา ได้แก่ ท่านพุทธทาสภิกขุ, พระโสภณคณาภรณ์, พระมหาณรงค์ จิตตโสภโณ, จ้านงค์ ทองประเสริฐ, สุมน อมรวิวัฒน์, สังวร พรหมเสน, คณัฏ เทียนพุ่ม, แสง จันทร์งาม, จิตรกร ตั้งเกษมสุข, ประสาน ทองภักดี, วศิน อินทสระ, รัญจวน อินทรกำแหง, วีรยุทธ วิเชียรโชติ และวิจิตร เกศวิสิษฐ เป็นต้น (สุภา ใจบุญ, 2531: 59)

พุทธปรัชญา แปลว่า ปัญญา หรือ ความรู้แจ้งของผู้รู้ ความรู้แจ้งนี้เกิดจากการฝึกฝนเล่าเรียน การจำแนกและคิดด้วยเหตุผลตามความเป็นจริง จนกระทั่งพบความจริงหรือสัจธรรมนั้นด้วยตนเอง (สุภา ใจบุญ, 2531: 60) พระพุทธองค์ได้เสนอแนวทางการแก้ปัญหาโดยให้รู้จักแก้ปัญหาด้วยหลักการต่างๆ ดังนี้ 1) หลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ ไม่หย่อนเกินไป ไม่เครียดจนเกินไป ด้วยมรรค 8 ประการ 2) หลักสัจตบรูษ 8 ประการ 3) หลักช่วยเหลือตนเอง (อตาหิ อัตตโน นาโถ) 4) หลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งเชื่อว่าสิ่งใดเกิดมาแต่เหตุ ต้องรู้เหตุ 5) หลักสติสัมปชัญญะ 6) หลักเว้นความชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้หมั่นจดจ่อใส่ใจอยู่เสมอ 7) หลักการไม่ยึดติดมั่นในสิ่งทั้งปวง (สุรัตน์ เหล็กงาม, 2522: 35) พระพุทธองค์ได้ทรงเล็งเห็นว่าโลกและชีวิตเป็นอนิจจังจึงไม่มีอะไรแน่นอน จึงไม่ควรแสวงหาความสุขด้วยการยึดมั่นถือมั่น ซึ่งล้วนแต่จะทำให้เกิดทุกข์ ดังนั้น มนุษย์จึงควรพัฒนาความรู้พุทธศาสตร์ได้จัดไว้ 2 ระดับ คือ 1) สุตต เป็นความรู้สามัญที่ศึกษาเล่าเรียนอยู่ทั่วไป อาจนำมาเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพ 2) ปัญญา ซึ่งเป็นความรู้ระดับสูงที่เกิดขึ้นภายในตนเอง สามารถนำมาถกถกกรอง และวิเคราะห์ความรู้ระดับสูงอย่างลึกซึ้ง (สุภา ใจบุญ, 2531: 60)

ปรัชญาการศึกษาในแนวพุทธศาสตร์ถือว่า การเสริมสร้างบุคลิกภาพหรือการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์แบบต้องเริ่มที่การเรียนรู้หรือเข้าใจความเป็นไปและความจริงเกี่ยวกับชีวิตของตน (วิชา) แล้วจึงสร้างพฤติกรรมการแสดงออกและความรู้สึกนึกคิดให้สอดคล้องกับความรู้ ด้วยการยึดหลักที่ว่าเจริญรอยตามพระพุทธองค์ที่รู้ว่า ความจริงเกี่ยวกับชีวิตของตน (บุบเพนิวาสนุสติญาณ) รู้จักกฎเกณฑ์และวิถีชีวิต (จตุปปาตญาณ) และรู้จักในอันที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยิ่ง การสร้างพฤติกรรมในการแสดงออก (ศีล) และการสร้างความรู้สึนึกคิด (สมาธิ) ให้สอดคล้องกับความรู้อย่างถูกต้องและมีเหตุผลนั้น (ปัญญา) นับได้ว่าเป็นกระบวนการในการแก้ปัญหา พัฒนา

ชีวิต อย่างมีขั้นตอนและมีเหตุผล ดังนั้น แนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาบุคคลตามแนวพุทธปรัชญา ก็คือ การเปลี่ยนแปลงและสร้างบุคลิกภาพที่มีลักษณะเป็นความสะอาด อันเป็นผลมาจากการปฏิบัติ ตามหลักแห่งศีล ความสงบอันเป็นผลมาจากสมาธิ ความสว่างอันเป็นผลจากปัญญาในชีวิตยิ่งขึ้น ซึ่งผลดังกล่าวนี้ ย่อมแพร่กระจายไปสู่สังคมส่วนรวมด้วย (ทรงวุฒิ สุธาอรรรถ, 2529: 46)

แนวคิดทางการศึกษา

1. จุดมุ่งหมายทางการศึกษา ตามปรัชญาการศึกษาพุทธศาสนามี 2 ระดับ คือ ระดับ ผู้ที่ครองเรือน และระดับผู้ที่ยังไม่ครองเรือน (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2529: 32) สำหรับจุดมุ่งหมายสูงสุดของศาสนา คือ นิพพาน แต่การนิพพานไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่ายนัก เพราะนั่น หมายถึง เป็นการดับสาเหตุของทุกข์ คือ อกุศลมูลโดยสิ้นเชิง ซึ่งในระดับนี้เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด ของผู้ที่ไม่ครองเรือน สำหรับผู้ครองเรือนอยู่ ก็ควรจะมุ่งระงับหรือดับเช่นกัน แต่ควรดับปัญหาของ ชีวิตให้ได้พอควร เพื่อจะได้ประสบชีวิตที่ร่มเย็นหรือพอควรแก่กรณีที่ครองเรือนอยู่ ด้วยการ แก้ปัญหาตรงสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น จุดมุ่งหมายการศึกษาย่อมเป็นสิ่งเดียวกันกับเป้าหมายของ ชีวิต ในเมื่อเป้าหมายของชีวิตในทางพุทธศาสนา คือ การบรรลุสภาวะที่ปราศจากทุกข์ ดังนั้น จึง เป็นเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาด้วย (พระราชวรมณี, 2514ก: 166-168)

หากแบ่งจุดมุ่งหมายการศึกษาซึ่งมุ่งพัฒนาบุคคล เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเองและ สังคม จะได้ดังนี้ คือ 1) เกี่ยวกับตัวผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีความรู้สึก ความจำ มีจิตใจ และมีความ รู้อยู่บ้างแล้ว แต่ยังมี ความโลภ โกรธ หลง การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาจึงต้องการที่จะให้ผู้เรียน ได้รู้จักตนเอง คือ รู้จักขั้น 5 รู้จักทุกข์ หรือปัญหาของตน อันเนื่องจากอกุศลมูล เพื่อให้ปัญหาอัน เนื่องมาจากอกุศลมูลลดลงหรือหมดไป และพัฒนาความรู้ความจำ ความคิด เพื่อให้เป็นไปใน แนวทางที่เหมาะสม 2) เกี่ยวกับสังคม เนื่องจากสังคมต้องมีกฎเกณฑ์ ต้องมีการร่วมมือกัน ต้องมี การเคารพนับถือให้เกียรติซึ่งกันและกัน (กิติมา ปริศิตติก, 2533: 14) ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และใช้ ปัญญาในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งกล่าวไว้ในหลักไตรลักษณ์ อิทธิบาท 4 สาราณียธรรม 6 อปรีหานิยกรรม 7 และสัปปริสธรรม และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม เพื่อให้เกิดความร่มเย็นแก่ ชีวิตในสังคม เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ตื่นตระหนกไปกับความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ซึ่งถ้า ผู้ศึกษาได้เข้าใจในหลักธรรมเหล่านี้ ก็จะเข้าใจสังคมได้ดีขึ้น และสามารถควบคุมดูแลให้เปลี่ยนไป ในทางที่เป็นประโยชน์ได้ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นเพราะมนุษย์ไม่ได้อยู่คนเดียวแต่ อยู่ร่วมกับผู้อื่น มนุษย์ต้องขจัดความเห็นแก่ตัวและร่วมมือกันเสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในโลก เกี่ยวกับลักษณะของการเรียนรู้เพื่อให้รู้จักคิดพัฒนา วิธีคิดมุ่งให้คิดเป็น รู้จักใช้เหตุผลในการ แก้ปัญหาชีวิตอย่างมีปัญญาเกี่ยวกับความร่วมมือของชีวิตมนุษย์ทั่วไป การศึกษาพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณธรรมจริยธรรม (สาโรช บัวศรี, 2518: 7) ศีลธรรม คือ สร้างความถูกต้องเพื่อความก้าวหน้าทั้ง

ทางวัตถุและจิตใจ ต้องชี้ให้เห็นถึงความสุขทั้งสองอย่าง ซึ่งความสุขทางจิตนั้นยิ่งแสวงหา ยิ่งทำให้มีความรุ่มเย็น ทำให้มีความรุ่มเย็นแก่ชีวิตและสังคมได้ (พุทธทาส, 2529: 7)

2. หลักสูตรเนื่องจากพุทธปรัชญา แบ่งการศึกษาเป็น 2 สาย คือ สายโลกิยะ กับสายโลกุตตระ กล่าวคือ สายโลกิยะ มุ่งสอนให้คนเป็นคนดีในโลกนี้ ส่วนสายโลกุตตระ มุ่งสอนด้วยธรรมเบื้องสูง โดยมุ่งให้พ้นจากโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ ด้วยเหตุนี้หลักสูตรจึงแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายชาวบ้าน และฝ่ายศาสนา (วิจิตร เกิดวิสิษฐ, 2520: 153) หลักสูตรแบบชาวบ้านคือสอนให้เป็นคนดีทั้งการประกอบอาชีพ ความประพฤติ และจริยธรรม แบ่งเป็นสามระดับ คือ ระดับบุคคล เช่น สัมปยุตธรรม 7 มรรค 8 อธิธัมม 4 ระดับกลุ่ม เช่น สังคหวัตถุ 4 ฆราวาสธรรม 4 และพรหมวิหาร 4 และระดับสังคม เช่น ทศพิธราชธรรม หลักธรรมที่เป็นแก่นพุทธศาสนา 4 หลักธรรม คือ มัชฌิมาปฏิปทา ไตรสิกขา โอวาทปาฏิโมกข์ และมรรค 8 (พระราชวรมุนี, 2528: 51) หลักสูตรพุทธปรัชญาที่สามารถบรรจุจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ได้แก่ หลักสูตรภาคปริยัติ คือ ภาคทฤษฎี และเหตุปัจจัยของหลักสูตรทั้งหมด หลักสูตรภาคปฏิบัติ คือ ภาคลงมือปฏิบัติ เน้นการเรียนการสอนด้วยการปฏิบัติจริง หลักสูตรภาคปฏิเวธ คือ ภาคที่เป็นผลลัพธ์ ซึ่งบรรจุเป้าหมายของหลักสูตรในระดับต่างๆ รวมทั้งการประเมินผลด้วย (วรวิทย์ วสันตสารกร, 2525: 30-32)

หลักสูตรตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษา มุ่งผลิตคนที่มีความประเสริฐทั้งทางโลกทางธรรม ดังนั้น เนื้อหาวิชาจึงประกอบด้วย เนื้อหาที่ว่าด้วยความรู้ ความสามารถ ทศนคติ และทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ และวิชาที่จำเป็นต่อการพัฒนาจิตใจ (วิรุทธ วิเชียรโชติ และ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ, 2526: 51) แบ่งเป็น 3 มิติ คือ 1) มิติธรรมชาติ 2) มิติสังคม 3) มิติศีลธรรม ดังนั้น รายวิชาจึงประกอบด้วยกลุ่มวิชาศิลปศาสตร์ วิชาชีพ และวิชาศีลธรรมอันเป็นวิชาที่สร้างกำลังคน นับได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ (จิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2525: 109)

3. ผู้สอนตามปรัชญาการศึกษาแนวพุทธนี้ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญมากเพราะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมปัญญาและเป็นผู้นำทางวิญญูณ กล่าวคือ ผู้สอนต้องเป็นผู้ถ่ายทอดศิลปวิทยาให้แก่ศิษย์ และเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยชี้แนะ ชี้ช่องทางให้ศิษย์ เป็นคนรู้จักคิด รู้จักมองความหมายของสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง มีความรับผิดชอบและรู้จักดำเนินชีวิตที่ดี เป็นพหุสูตทางปัญญา ให้คำแนะนำที่ถูกต้องป็นที่ปรึกษาได้ (วิรุทธ วิเชียรโชติ และ นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ, 2526: 53-57) คุณสมบัติของผู้สอนหรือผู้สอนตามแนวพุทธปรัชญา มีดังนี้

3.1 มีกัลยาณมิตร ประกอบด้วยคุณสมบัติ 7 ประการ คือ 1) ปิโย – น่ารัก คือ ทำตนให้เป็นที่รักของศิษย์ มีความสบายใจ ยินดีที่จะเข้าไปใกล้เพื่อปรึกษาไต่ถาม 2) ครุ – นำเคารพ ในฐานะประพฤตินสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรับรองใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย 3) ภาวนิโย – นำยกย่อง คือ เป็นที่ยกย่องควรเอาอย่าง คือ มีความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง และเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุง

ตนอยู่เสมอ 4) วิตตา – รู้จักพูดชี้แจงให้เข้าใจว่าเมื่อไรควรพูด จะใช้อย่างไร คอยแนะนำคัดค้านเป็นที่ปรึกษาที่ดี 5) วจนักขโม – อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมรับฟังคำปรึกษา ชักถามทุกอย่างอยู่เสมอ อดทนฟังได้ไม่เบื่อ 6) คัมภีร์ธูจะ กะถัง กัตตา – กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆที่ลึกซึ้งได้ 7) โน วัฏฐานะ นิโยชะเย – ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

3.2 ธรรมเทศกธรรม คือ ตั้งใจประสิทธิ์ความรู้ โดยตั้งตนอยู่ในธรรมของผู้แสดงธรรม มี 5 ประการ คือ 1) อนุบุพพิกา สอนให้มีขั้นตอนหรือเนื้อหาถูกต้องลำดับ 2) ปริยาทสาวิ จับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล 3) อนุพหาคา สอนด้วยจิตใจเมตตา มุ่งจะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน 4) อนามิสันกร สอนมิใช่มุ่งที่ตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทน 5) อนุปหัจจ สอนตามหลักเนื้อหา ไม่ยกตน ไม่เสียดสีข่มผู้อื่น

3.3 เป็นผู้มีความสามารถ มีลีลาของนักสอน ได้แก่ 1) สันทัสสนาจะสอนอะไรก็ชี้แจงอธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง 2) สมาทปนา สิ่งใดควรทำก็บรรยายให้มองเห็นความสำคัญ เห็นสมจริงจนผู้ฟังอยากลงมือทำ 3) สมนุคเตชนา ระวังให้เกิดความกระตือรือร้น มีกำลังใจ แข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้สำเร็จ ไม่กลัวยากลำบาก 4) สัมปหังสนา ทำบรรยากาศให้สนุกสดชื่น มีความหวังมองเห็นผลดี และความสำเร็จ

3.4 ผู้สอนควรตรวจสอบตนเองด้วยลักษณะการสอนของบรมครู 3 ประการ คือ หนึ่งสอนด้วยความรู้จริง ทำได้จริง จึงสอนเขา สองสอนอย่างมีเหตุผล ให้เขาพิจารณา เข้าใจด้วยปัญญาของเขา และสามสอนได้ผลจริงสำเร็จความมุ่งหมายของเรื่องที่สอนนั้น

3.5 ผู้สอนพึงอนุเคราะห์ต่อศิษย์ ตามหลักธรรมเสมือนเป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้ แนะนำฝึกฝนให้เป็นคนดี การสอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สอนโดยไม่ปิดบัง ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง 5) ทำการป้องกันคุ้มครองและเป็นที่พึ่งของศิษย์ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา วชิรญาณวโรรส, 2529: 76) มีคุณสมบัติของผู้สอนที่ดีมีความกรุณาเป็นพื้นฐานของจิตใจ ไม่ถือตัว ไม่หยิ่ง ยะโส มีความอดทน ใจเย็น มีความยุติธรรม รอบคอบ มีความประพฤติน่าเคารพ และรู้จักภูมิปัญญาของผู้เรียน (แสง จันทร์งาม, 2526: 55-56)

4. ผู้เรียนตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษา ~~นั้น~~ จะต้องเป็นผู้รับฟังคำแนะนำของผู้สอน ด้วยความเคารพและศรัทธา มีคุณสมบัติที่ดีในการบำรุงครูอาจารย์ (วิจิตร เกิดวิสิษฐ, 2520: 150) ดังนี้ ลูกศิษย์รับแสดงความรัก เข้าไปหาเพื่อรับใช้ปรึกษา ใฝ่ใจเรียน คือ เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟังให้เกิดปัญญา ปรนนิบัติ ช่วยบริการ เรียนศิลปวิทยาการ โดยความเคารพ เอาจริงเอาจัง ถือเป็นกิจกรรมสำคัญ ผู้เรียนตามพุทธปรัชญาต้องเป็นผู้รู้ในสัปปริสธรรม 7 ประการ คือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล รู้จักผลถือว่าการกระทำอย่างหนึ่ง ก่อให้เกิดผลอย่างไร รู้จักตนคือ รู้จักฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ แล้วประพฤตินให้เหมาะสมและรู้ที่จะ

ปรับปรุงตนเอง รู้จักประมาณคือรู้จักกระทำอย่างพอเหมาะพอดี รู้จักเวลาคือรู้จักกาลอันเหมาะสม และระยะเวลาในการประกอบกิจการหน้าที่การงาน รู้จักชุมชนคือรู้จักญาติที่ประพุดติดต่อชุมชนนั้นๆ รู้จักบุคคลคือ รู้ว่าใครควรชม ใครควรยกย่องใครควรตำหนิ (จิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2525: 133-134)

5. การเรียนการสอนตามแนวพุทธปรัชญาเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ความจริงทั้งทางโลกและทางธรรม ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้แนะนำและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้นั้นพัฒนาความคิด ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญที่สุดของกระบวนการเรียนการสอนของปรัชญาพุทธ ได้แก่ รู้จักบุคคลที่จะสอน เลือกเนื้อหาและวิธีสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน สอนจากรูปธรรม ไปหาสิ่งที่ป็นนามธรรม สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปหาสิ่งที่มองเห็นยาก สอนจากสิ่งที่รู้ไปยังสิ่งที่ไม่รู้ สอนด้วยวิธีเปรียบเทียบ สอนด้วยอุปกรรม เช่น เหตุการณ์ปัจจุบันเฉพาะหน้าและวิธีทดลอง ให้เกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง สอนด้วยการทำเป็นตัวอย่างให้ดู สอนด้วยปัญญา วิศชนาคือถาม และตอบ (ประสาน ทองภักดี, 2520: 19) การเรียนการสอนแบ่งเป็น 3 ขั้นคือ ขั้นปฏิบัติเป็นการทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการเรียน จดจำได้จากภายนอกที่เรียกว่า “ปร โด โนมะ” แปลว่า เสียงจากที่อื่นเป็นการชักจูงภายนอก เช่น การแนะนำข่าวสารการถ่ายทอดจากผู้รู้ พ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อน หนังสือ ฯลฯ ซึ่งความรู้ที่ได้ต้องเป็นความรู้ที่ดี จึงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เป็นการฝึกให้คิดอย่างผู้มีปัญญาหรือ คิดอย่างโยนิโสมนสิการ หมายถึงการทำใจโดยแยกกายหรือคิดถูกวิธี หรือคิดเป็น คือ การรู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ ขั้นปฏิบัติ เป็นขั้นรู้จริงในสิ่งที่ศึกษาเรียกว่า “ภาวะรู้แจ้ง” ในความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย สามารถขจัดความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ได้ (พระราชวรมณี, 2527: 226)

6. การบริหารและการจัดการทางการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ จะจัดโดยให้ผู้เรียนประสบกับผู้รู้ธรรมะและวิชาการด้านต่าง ๆ พร้อมด้วยการปฏิบัติที่ดีทั้งปวงหรือจะจัดการศึกษาแบบบูรณาการ (Integration) ซึ่งคล้ายกับนิพพาน (ดับกิเลสโดยสิ้นเชิง) หมายความว่าสภาพของชีวิตที่ร่มเย็น เนื่องจากการที่ปัญหาทั้งปวงในในชีวิตได้แก้ตกไปเป็นส่วนใหญ่ หรือหมดไปแล้ว หรือจะจัด โปรแกรมการเรียนรู้อให้ผู้เรียนได้ศึกษาตนเอง ศึกษาสิ่งแวดล้อมและจริยธรรม ทั้งนี้ จริยธรรมจะช่วยปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างตัวเราและสิ่งแวดล้อมเป็นไปในทางที่สงบและร่มเย็น โดยจริยธรรมช่วยทำให้อกุศลมูลได้ลดน้อยถอยไป แนวทางดังกล่าวจะนำไปสู่บูรณาการ ดังนั้น การศึกษาจึงไม่ควรที่จะละเลยเรื่องจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง (สาโรช บัวศรี, 2535: 440-442)

สรุปแนวคิดปรัชญาการศึกษาพุทธศาสตร์ เกิดขึ้นจากการนำเอาพุทธปรัชญามาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาสติปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ เนื้อหาในหลักสูตรจึงประกอบด้วยเนื้อหาที่จำเป็นต่อวิชาชีพและการพัฒนาจิตใจ ผู้สอนเป็นบุคคลที่สามารถช่วยเหลือ แนะนำ และเป็นแบบอย่างที่ดี มีความสามารถบอช่องทางให้ผู้เรียน

ปฏิบัติตามแนวทางการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง ผู้เรียนเป็นผู้ฟังคำแนะนำของผู้สอน ฝึกใช้ความคิดอย่างวิเคราะห์ใคร่ครวญให้มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบรอบ การเรียนการสอนเป็นการฝึกผู้เรียนให้ประพฤติ ปฏิบัติอย่างมีระเบียบวินัยทางกาย วาจา ใจ ซึ่งประกอบด้วย การปรีชติ ปฏิบัติ และ ปฏิเวธ

การศึกษาตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

จิตตปัญญาศึกษาคือ กระบวนการศึกษาที่เน้นการหล่อเลี้ยงให้ก่อเกิดและนำพาญาณทัศนะมาใช้ ญาณทัศนะเป็นคุณสมบัติและศักยภาพที่มีอยู่แล้วในมนุษย์ทุกคนเหมือนความรู้สึพิเศษที่ปั้งแวบออกมาในสภาวะที่เหมาะสม นักปราชญ์และนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ต่างก็อาศัย ญาณทัศนะ ในการทำงานและค้นพบ งานชิ้นโบว์แดง ของตัวเองมาทั้งหมดทั้งสิ้น แต่มนุษย์ในปัจจุบัน ถูกทำให้เชื่อ เฉพาะเรื่อง เหตุและผลในเชิงเส้นตรง เท่านั้น และค่อย ๆ ให้ความสำคัญกับ ญาณทัศนะ น้อยลงเพราะคิดว่าไม่มีเหตุมีผลทั้งที่จริงแล้ว ญาณทัศนะ มีเหตุและมีผลแต่เป็นไปในเชิงที่ซับซ้อนและไม่เป็นเส้นตรง เป็นสมการหลายชั้น ในบทความชิ้นนี้อาจจะเน้นให้เห็นถึง ความสำคัญของญาณทัศนะ ที่ระบบการศึกษาทั่วไปได้ละเลยจนทำให้ การเรียนรู้ในเรื่องนี้ตกหล่นและขาดหายไป

ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ ของ ครายฟัสแอนด์ครายฟัส (วิชาน ฐานะวุฑฒ์, 2550: 1-6) ที่ได้ทำวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการเรียนรู้ ออกมาได้เป็นห้าขั้นดังต่อไปนี้คือ

ขั้นแรก เมื่อเราเริ่มเรียนรู้อะไรสักอย่างหนึ่ง เราจะเริ่มจากการเป็นเด็กฝึกงาน และทำอะไรตามขั้นตอน ตามกติกาทุกอย่าง เช่น เมื่อเริ่มเรียนดนตรีเราก็จะเริ่มจากการฝึกทำเสียงเบสิคต่าง ๆ

ขั้นที่สอง เป็น เด็กฝึกงานก้าวหน้า ก็จะเริ่มพลิกแพลงได้มากขึ้น เริ่มมีสถานการณ์บางอย่างเข้ามาทำให้เราไม่ต้องเผลอตรงตามทฤษฎีตามขั้นตอนที่กำหนด เพราะเราเริ่มเรียนรู้แล้วว่า มันพอจะพลิกแพลงได้บ้างแล้วนะ มันไม่ได้เสียหายอะไรนะ อะไรทำนองนั้น

ขั้นที่สาม เป็น คนทำงานเป็น คือเมื่อทำงานไปก็เริ่มสามารถก่อเกิดเป็น ประสพการณ์ ในการทำงานที่มากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ทั้งสามขั้นที่ว่านี่ก็เป็นเพียง การเรียนรู้ ที่อาศัยการทำงานเชิง เหตุและผล ที่ใช้เพียงสมองซีกซ้ายที่ทำงานเกี่ยวกับตรรกะเหตุผลเท่านั้น

ขั้นที่สี่ เป็นคนทำงานเก่ง ในขั้นตอนนี้จะมีเรื่องราวของ ญาณทัศนะ เข้ามาเกี่ยวข้อง คือ ในขั้นที่สี่นี้ คนทำงานเก่งจะเริ่มฝึกฝนตัวเองในการใช้ ญาณทัศนะ ซึ่งจะเกิดขึ้นมาได้เมื่อสมองทั้งก้อนสามารถทำงานประสานสอดคล้องกัน

ขั้นที่ห้า เป็น เชียน ซึ่งเป็นขั้นตอนการเรียนรู้สูงสุดของมนุษย์ พัฒนาได้เต็มศักยภาพของมนุษย์ คือ สามารถนำ ญาณทัศนะ เข้ามาใช้ได้อย่างจริงจังเป็นเนื้อเป็นตัวของตัวเอง และในชีวิตความเป็นจริงแล้ว มนุษย์สามารถที่จะพลิกแพลง การทำงานของตัวเองไปไกลกว่าการเรียนรู้ในสามขั้นตอนแรก เช่น นักการตลาดที่เป็นเชียนจริง ๆ แม้จะอาศัยข้อมูลเชิงตัวเลข แต่การตัดสินใจจริง ๆ ก็ไม่ได้ตัดสินใจบนฐานตัวเลขเพียงอย่างเดียวแต่อาศัยความรู้สึกเล็กๆบางอย่าง และหลายครั้งการตัดสินใจดูเหมือนจะขัดแย้งกับตัวเลขและขัดแย้งกับหลักเหตุผลที่ควรจะเป็น

ความรู้สึกเล็ก ๆ บางอย่างนี้แหละคือญาณทัศนะที่หลายคนอาจคิดว่าเป็นเรื่องประสพการณ์ที่ทำงานไปนาน ๆ ก็เกิดขึ้นเองได้ แต่เรื่องราวอาจไม่เป็นเช่นนั้น เพราะผู้คนมากมายทำงานมาตลอดชีวิตก็อาจจะทำได้เพียงแค่คนทำงานเป็นหรือขั้นที่สามเท่านั้น ขณะที่คนจำนวนไม่น้อยที่สามารถพัฒนาความสามารถในเรื่องราวบางอย่างได้ตั้งแต่ยังอายุไม่มาก หลายคนอาจเรียกขั้นตอนที่สี่และที่ห้านี้ว่า เป็นพรสวรรค์ ซึ่งในความเป็นจริงญาณทัศนะเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งหากว่าเราสามารถเข้าใจ เราจะสามารถพัฒนาให้ก่อเกิดขึ้นมาได้และสามารถทำซ้ำ ๆ ได้ เรียนรู้กันได้ในระบบการศึกษา เช่น ระบบการศึกษาแบบจิตตปัญญาณี กล่าวได้ว่า ปัจจัยอะไรก็ได้ที่สามารถเอื้อให้เกิดญาณทัศนะล้วนแล้วแต่เป็นจิตตปัญญาศึกษาทั้งสิ้นและสำคัญที่ไม่อยากให้เราใจผิดเกี่ยวกับเชียน ก็คือ เราต้องการให้ผู้คนสัมผัสญาณทัศนะกันมาก ๆ และหาทางเพื่อศึกษาเรียนรู้ถึงญาณทัศนะ แต่ไม่ได้หมายความว่าเราต้องการให้เกิดความเป็นเลิศในเชิงการแข่งขัน

จุมพล พูลภัทรชีวิน อธิบายไว้ในคอลัมน์ ฦ พรหมแดนแห่งความรู้ หนังสือพิมพ์โพสทูเดย์ ฉบับวันที่ 18 มกราคม 2552 ถึงจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้ผู้การเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงและมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทำนองเดียวกับคำว่าการศึกษาและการเรียนรู้ก็มีความหมายที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันจนบางครั้งบางบริบทสองคำนี้ก็ใช้แทนกันได้ บทความนี้เป็นความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหมาย (Meaning) ในลักษณะที่ครอบคลุม ทั้งส่วนที่เหมือนและส่วนที่ต่างของทั้งสองคำและคำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพยายามหลีกเลี่ยงการให้คำจำกัดความ (Definition) ที่ “จำกัด” ความหมายที่กว้างขวางและลุ่มลึกของคำ แต่พยายามจะอธิบายความหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจให้รอบด้านกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบความคิดหรือทฤษฎีหนึ่งใดเพียงหนึ่งเดียว การจำแนกความหมายของคำที่ใกล้เคียงที่ใช้อยู่ทั่วไป เป็นเพียงความพยายามที่จะชี้ให้เห็นจุดเน้นของแนวคิดและแนวปฏิบัติของคำเฉพาะเหล่านั้น ไม่ได้มีเจตนาที่บ่งบอกว่า แนวคิดและแนวการปฏิบัติใดดีหรือเหนือกว่ากัน เพราะแต่ละแนวคิดและแนวปฏิบัติต่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน การศึกษาที่ผ่านมามีการพิจารณาที่จุดเน้นและจุดหมายเป็นตัวตั้งสามารถแยกออกได้ 5 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การศึกษาที่เน้นการถ่ายทอดความรู้หรือแบบครูป้อนให้ (Spoon Feeding) การศึกษาที่

เน้นการคิดเชิงวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ (Critical Thinking) การศึกษาที่เน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) การศึกษาที่เน้นการบูรณาการ (Integrative Education) และ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เพื่อให้เห็นความเหมือนและความต่างของการศึกษาทั้ง 5 แบบ จะขออธิบายถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติทั้ง 5 แบบ โดยสรุปดังนี้

1. การศึกษา/การเรียนรู้แบบครูป้อนให้ จะเน้นการถ่ายทอดความรู้/ทักษะจากครูสู่ลูกศิษย์ เป็นการเรียนรู้จากการท่องจำและการฝึกฝนตามรูปแบบที่ครูสอน ไม่เน้นเรื่องการคิดวิเคราะห์ หรือความคิดสร้างสรรค์ จึงไม่ให้ความสำคัญกับการระดมสมอง อภิปรายหรือโต้แย้งทางความคิดระหว่างครูกับนักเรียนและระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง

2. การศึกษาที่เน้นการคิดวิเคราะห์วิพากษ์วิจาร์ณ จะมุ่งเน้นที่การตรวจสอบอย่างระมัดระวังรอบด้านเกี่ยวกับข้อมูล/ข่าวสาร/ความรู้ ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions) และที่มาของข้อมูล/ข่าวสาร/ความรู้เหล่านั้น มีการพิจารณาและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ข้อสรุปและการนำไปประยุกต์ใช้ ผ่านการอภิปรายโต้แย้งด้วยเหตุผล อ้างอิงข้อมูลและทฤษฎีที่หลากหลาย ในประเด็นที่ศึกษา การคิดเชิงวิเคราะห์มีความสำคัญและจำเป็น ทั้งระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองเพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุด การศึกษาแบบนี้ให้ความสำคัญกับการคิดที่เป็นระบบ มีข้อมูล เป็น การคิดแบบเส้นตรง (Linear) เป็นส่วนใหญ่ จึงมีลักษณะที่เป็นกลไก (Mechanistic) การศึกษาทั้งสองแบบเน้นเรื่องการอ่าน แต่แบบแรกอ่านเพื่อท่องจำ แบบที่สองอ่านเพื่อสำรวจตรวจสอบข้อมูล/ข่าวสารเพื่อการอภิปราย (Discussion)โต้แย้ง (Argument) แลกเปลี่ยน (Sharing) เพื่อเปรียบเทียบ (Comparison) เพื่อขัดแย้ง (Contrast) เพื่อหาข้อสรุป ทั้งสองแบบเน้นเรื่องการฟัง แต่แบบแรกฟังเพื่อเข้าใจและทำตามที่ครูสอน แบบที่สองฟังเพื่อพิจารณา วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณเพื่อหาข้อสรุป ในประเด็นที่ศึกษา แบบแรกไม่ให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ แบบที่สองให้ความสำคัญกับความคิดสร้างสรรค์ แต่เป็นแบบแตกขยาย (Divergent Thinking) และเป็นเส้นตรง (Linear) แบบแรกเน้นความร่วมมือ (Cooperative) ในลักษณะผู้เรียนให้ความร่วมมือกับผู้สอน แบบสองเน้นความร่วมมือแบบให้ความเห็นที่หลากหลาย

3. การศึกษาที่เน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) ให้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์และทำหน้าที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่เรียนโดยเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน ประสบการณ์ตรงจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น ทั้งในแง่อารมณ์ ความคิด จิตใจ และความรู้ การเรียนรู้แบบนี้จะต่างจากแบบแรกและแบบที่สองคือ การให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง ได้การเผชิญกับสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่เหมือนจริงจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบองค์รวมได้มากกว่า

4. การศึกษาที่เน้นการบูรณาการ เป็นการศึกษาที่ผสมผสานศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ไม่แยกเป็นศาสตร์เฉพาะหรือรายวิชาเดี่ยว ๆ แนวปฏิบัติหนึ่งที่ใช้กันอยู่คือการศึกษาที่เน้นปัญหาเป็นฐาน (Problem Based) คือมีโจทย์ปัญหา โครงการหรือกิจกรรมเป็นตัวตั้ง แล้วนำความรู้และทักษะจากศาสตร์ต่าง ๆ มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน

5. จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาที่เน้นความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ ในมิติอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ และทักษะต่อชีวิตและโลกให้คุณค่าการเรียนรู้ด้วยใจ อย่างใคร่ครวญ การสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง จากการเผชิญกับผู้อื่นและโลกภายนอกผ่านกระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การสงบนิ่งอยู่กับตนเอง การเจริญสติ ภาวนา กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ศิลปะ ดนตรี จนถึงพิธีกรรมทางศาสนา มีเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Fundamental) อย่างลึกซึ้ง (Profound) ทางความคิดและจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลก ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีความรัก ความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งหลายในฐานะเป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ

จิตตปัญญาศึกษาเน้นประสบการณ์ตรงภายในเป็นหลัก ให้ความสำคัญกับการตระหนักรู้โลกภายในของคนที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก จิตตปัญญาศึกษาเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ภายใน (tacit knowledge) ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ตัดสินภายใต้บรรยากาศของการเคารพ ยอมรับระหว่างกันแบบไม่มีเงื่อนไข เป็นบรรยากาศแบบเปิด เอื้อให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยที่จะเปิดเผยตนเอง (self disclosure) จิตตปัญญาศึกษาเป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีจุดมุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ภายในตน (Self Transformation) ภายในองค์กร (Organizational Transformation) และการเปลี่ยนแปลงในสังคม (Social Transformation) โดยที่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้ง โดยนัยนี้ จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เป็นแนวคิดและแนวปฏิบัติ ส่วนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) เป็นเป้าหมายการพิจารณาว่า Transformative Learning เป็นเป้าหมาย หรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น มิใช่เป็นการจำกัดความหมายของ Transformative Learning แต่เป็นการเน้นความสัมพันธ์และความสำคัญของทั้งสองคำมีการอธิบายความหมายทั้งที่เป็นแนวคิด แนวปฏิบัติ และเป้าหมาย

ประเทศไทยมีการใช้คำว่าจิตตปัญญาศึกษาในระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการครั้งแรก โดยเป็นชื่อศูนย์แห่งหนึ่งของมหาวิทยาลัยมหิดล คือ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา ต่อมาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาจิตตปัญญาศึกษา ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีการเปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และกำลังพัฒนาหลักสูตรระดับคุณวุฒิปริญญาตรีในสาขาวิชาเดียวกัน กล่าวได้ว่า จิตตปัญญาศึกษาและ

การเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง กล่าวได้ว่า เป็นความพยายามสร้างความชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนการทำงาน โดยไม่ต้องทิ้งคำหนึ่งคำใดไป เพราะทั้งสองคำต่างก็มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กัน และเป็นความมุ่งมั่นต่อการสร้างนวัตกรรมทางวัฒนธรรมการเรียนรู้ ซึ่งอาจเรียกว่า “วัฒนธรรมการเรียนรู้แบบมหิดล” (Mahidol Learning Culture) ด้วยการนำแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีเป้าหมายให้เกิดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง มาพัฒนาใช้ภายใต้บริบทของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยกำหนดให้เรื่อง Transformative Learning เป็นนโยบายหลักประการหนึ่งในวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Objectives) ด้าน Teaching and Learning Excellence ของมหาวิทยาลัย และหากสามารถดำเนินการได้สำเร็จ มหาวิทยาลัยมหิดลจะเป็นมหาวิทยาลัยต้นแบบแรกของไทย ที่เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งอ้างอิงด้านจิตตปัญญาศึกษาและการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของประเทศและของโลก (จุมพล พุทธิพรชีวิน, 2552: 23-26)

พื้นฐานความเชื่อและพัฒนาศึกษาคาทอลิก

การจะศึกษาปรัชญาการศึกษาคาทอลิกอย่างถ่องแท้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจหลักความเชื่อประวัติความเป็นมาของศาสนาคริสต์จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีความผูกพันเชื่อมโยงกับหลักความเชื่ออย่างเหนียวแน่น ดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องและให้เป็นที่ขอมหลักตามหลักวิชาการ ผู้ศึกษาต้องมีความรู้ ความเข้าใจถึงประวัติศาสตร์และความเป็นมา ตลอดจนเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยด้วย ซึ่งจะนำเสนอดังต่อไปนี้

ความเชื่อพื้นฐานของคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก

ความเชื่อพื้นฐานของคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก เป็นหลักสำคัญของปรัชญาการศึกษาคาทอลิก เนื่องจากปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีความผูกพันเชื่อมโยงกับหลักความเชื่อทางศาสนาอย่างเหนียวแน่น จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อของคริสต์ศาสนาตั้งอยู่บนหลักธรรมในคัมภีร์ไบเบิล (The Holy Bible) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ภาค คือ ภาคพันธสัญญาเดิม (The Old Testament) และภาคพันธสัญญาใหม่ (The New Testament) คัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม เป็นของศาสนายูดาห์ ก่อนที่คริสต์ศาสนาจะรับมาเป็นคัมภีร์ของตน เรื่องราวในพันธสัญญาเดิมกล่าวถึง พระเจ้าทรงสร้างโลกเพื่อให้มนุษย์ได้อาศัยเป็นที่สร้างกุศลสำหรับมีชีวิตนิรันดร์ในสวรรค์แต่มนุษย์ส่วนมากหันหลังให้พระเจ้า พระองค์จึงเลือกสรรบุคคลผู้หนึ่ง ชื่อ อับราฮัม (Abraham) ชาวฮีบรู ให้เป็นต้นตระกูลประชากรของพระองค์ (His Chosen People) คือ ชนชาติอิสราเอล (กิริติ บุญเจือ, 2527: 1 – 7)

ศาสนายูดาห์แปลศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Judaism ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Judaeus หมายถึง ชาวแคว้นยูดาห์ (Judah) ซึ่งสืบเชื้อสายมาเป็นชาวยิวในปัจจุบัน ศาสนายูดาห์เป็นศาสนาที่เกิดขึ้นในดินแดนแคว้นยูดาห์ และเป็นศาสนาที่ชาวยูดาห์ถ่ายทอดให้ลูกหลานได้แก่ ชาวยิวที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วโลก ส่วนหนึ่งอาศัยอยู่ในประเทศอิสราเอลในปัจจุบันและได้ชื่อว่าชาวอิสราเอล บรรพบุรุษของชาวยิวเคยได้ชื่อว่า ชาวฮีบรู เพราะใช้ภาษาฮีบรู ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการบันทึกคัมภีร์ส่วนมากของศาสนายูดาห์ และเป็นภาษาราชการของประเทศอิสราเอลในปัจจุบันก็ยังใช้ภาษาฮีบรู ซึ่งเป็นภาษาที่ได้พัฒนามาจากพระคัมภีร์อีกทีหนึ่งจนเพียงพอกับความต้องการ กล่าวได้ว่า ศาสนายูดาห์เป็นศาสนาแห่งประวัติศาสตร์ และศาสนาแห่งกฎหมายที่พัฒนามาจากศาสนาดั้งเดิมของบรรพบุรุษซึ่งพัฒนามาเป็นศาสนาแห่งสัญลักษณ์ เช่นเดียวกับศาสนาโบราณอื่นๆ แต่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวในฐานะเป็นศาสนาแห่งประวัติศาสตร์และกฎหมาย และมีความสำคัญในฐานะเป็นข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับความเป็นมาของศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลาม ซึ่งเกิดขึ้นในยุคกลาง ตามโลกทรรศน์แห่งยุคกลาง (กรีติ บุญเจือ, 2529: 1 – 7)

ศาสนายูดาห์เป็นศาสนาแห่งประวัติศาสตร์ เพราะสำนึกว่าศาสนายังไม่มีวสันตมบูรณ์จะต้องรอผู้แทนของพระเจ้าหรือพระเมสซีอาห์ (Messiah) มาทำให้สมบูรณ์ต่อไปจึงมีสำนึกว่าผู้มีโอกาสได้รับใช้พระเมสซีอาห์ในอนาคตจะเป็นผู้มีบุญ และจะทำให้บรรพบุรุษต้นตระกูลได้รับส่วนบุญไปด้วย ชาวยิวถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องมิบุตรให้ได้รับใช้พระเมสซีอาห์ในอนาคต มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นคนโศคร้ายมาก เพื่อให้เป็นคนโศกคดีดังกล่าว ชาวยิวต้องศึกษาให้รู้น้ำพระทัยของพระเจ้าหรือที่เรียกในภาษาฮีบรูว่าพระยาห์เวห์ (Jahweh) และต้องศรัทธาปฏิบัติตามน้ำพระทัยของพระองค์อย่างเคร่งครัดเพื่อให้พระองค์เห็นใจและมีเมตตา คัมภีร์ของศาสนายูดาห์จึงมีคำทำนายกล่าวถึงลักษณะและกรณียกิจของพระเมสซีอาห์เมื่อเสด็จมา ซึ่งสำนวนและคำพยากรณ์เต็มไปด้วยปริศนามีการวางระเบียบข้อบังคับให้ปฏิบัติมากมาย สำหรับผู้ที่อยากมีบุญร่วมกับพระเมสซีอาห์ ใครปฏิบัติมากก็ถือว่ามีศรัทธามากและผู้ที่มีความศรัทธาแก่กล้าก็มักจะตีความให้เคร่งครัดเพื่อ ๆ ไว้โดยถือคติที่ว่า “เกินดีกว่าขาด”

พันธสัญญาเดิมเป็นคัมภีร์ของศาสนายูดาห์ ก่อนที่ศาสนาคริสต์จะรับมาเป็นคัมภีร์ของตน พันธสัญญาเดิมแปลจากศัพท์ละตินว่า Vetus Testament ซึ่งเป็นศัพท์ซึ่งเมลิตุส (Melitus, bishop of Sardis) ใช้เป็นครั้งแรกในราวปี ค.ศ. 180 ชาวยิวเรียกคัมภีร์ของตนว่า ตานัค (Tanak) โดยแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ โตราห์ (Torah = Law) หรือธรรมบัญญัติ เนบฮีม (nebbiim = Prophets) หรือศาสดาประกาศก และเค็ตฮูบิม (Kethubhim = Writings) หรือวรรณกรรม แบ่งออกได้เป็นบทกวี นิพนธ์และประวัติศาสตร์ เดิมเขียนเป็นภาษาฮีบรู ตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกษัตริย์เป็นต้นมา พันธสัญญาเดิมแต่ละตอน สะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมในประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ต่าง ๆ

ปฏิกิริยาที่มนุษย์มีต่อเหตุการณ์สำคัญ ๆ ความเชื่อที่ผู้นิพนธ์และชาวอิวทั่วไปเชื่อว่า พระยาห์เวห์ทรงสาละวนกับเรื่องราวของมนุษย์ เนื่องจากพันธสัญญาเดิมเป็นประมวลหนังสือแนวปรัชญาจึงไม่คงเส้นคงวา แต่มีวิวัฒนาการไปตามกระแสแห่งประวัติศาสตร์ของชนชาติอิว อย่างไรก็ตามทุกเรื่องในคัมภีร์พันธสัญญาเดิมมีบริบทร่วมกันอยู่ว่า พระยาห์เวห์ทรงดูแลและทรงกระทำการช่วยเหลือชนชาติอิวเป็นพิเศษ

เรื่องราวที่เล่าไว้ในพันธสัญญาเดิมกล่าวสรุปได้ดังนี้ พระเจ้าทรงสร้างโลกเพื่อให้มนุษย์ได้อาศัยเป็นที่สร้างกุศลสำหรับมีชีวิตนิรันดร์ แต่มนุษย์ส่วนมากหันหลังให้พระเป็นเจ้าพระองค์จึงทรงเลือกสรรบุคคลผู้หนึ่ง ชื่อ อับราฮัม (Abraham) ชาวฮีบรู ให้เป็นต้นตระกูลของประชากรของพระองค์ (His Chosen People) คือ ชนชาติอิสราเอล ทั้งนี้ชาวอิวโดยทั่วไปเชื่อว่าพระเจ้าทรงสอนมนุษย์ได้ 3 วิธี คือ ตรัสสอนโดยตรง เช่น ทรงสอนโมเสสบนภูเขาซีนัยและบนภูเขาโฮเร็บ ทรงคลอใจนักปราชญ์ เช่น นักเขียนเพลงสดุดี นักเขียนสุภาษิต และนักเขียนประวัติของชนชาติของตน และทรงคลอใจศาสตราประกาศให้พูดในนามของพระองค์ เช่น อิชยาห์ และเยเรมียาห์ เป็นต้น ประวัติศาสตร์และกฎหมายต่าง ๆ ของศาสนายูดาห์ สามารถเข้าใจได้อย่างซาบซึ้งและลึกซึ้ง หากใช้วิธีการทางปรากฏการณ์วิทยา กล่าวคือ คัมภีร์ของศาสนายูดาห์กระตุ้นให้สำนึกว่าพระเจ้ามีองค์เดียวเท่านั้น ผู้ทรงสร้างทุกสิ่งและกำหนดกฎเกณฑ์ให้พลังทุกชนิด พระองค์จึงทรงมีอำนาจเด็ดขาดในการควบคุมพลังทุกอย่าง ทรงเลือกชนชาติอิสราเอลเป็นชนชาติเลือกสรรของพระองค์ เพื่อเตรียมทางให้พระเมสซีอาห์ซึ่งพระองค์ทรงกำหนดให้เป็นผู้นำของมนุษยชาติ ใครร่วมมือกับพระเมสซีอาห์ย่อมจะได้พึงบารมีของพระองค์และจะมีความสุข (กิริติ นูญเจือ, 2527: 19 – 39)

ขณะที่พระคัมภีร์พันธสัญญาใหม่ ประกอบด้วย พระวรสาร 4 ฉบับ ประวัติการแพร่ธรรมของสาวก 1 ฉบับ จดหมายของสาวก 21 ฉบับ และวิวรณ์ 1 ฉบับ รวม 27 ฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระวรสาร 4 เล่ม เป็นหนังสือที่มีคนอ่านมากที่สุด และมีการวิจารณ์มากที่สุด ฝ่ายที่ไม่มีศรัทธาเป็นพื้นฐานอาจจะศึกษาในแง่เป็นหนังสือวรรณคดีของโลกก็ได้ โดยศึกษาเฉพาะแง่ต่าง ๆ ที่เหมือนกับหนังสือวรรณคดีเล่มอื่น ๆ แต่ผู้ที่มีศรัทธาเป็นพื้นฐานก็อาจจะศึกษาแง่พิเศษของคัมภีร์ไบเบิล โดยเฉพาะ อันเป็นแง่ที่จะนำเอามาทดสอบด้วยวิธีการวิทยาศาสตร์ไม่ได้ ต้องอาศัยศรัทธาเป็นมูลบทเท่านั้น นั่นคือเชื่อว่าพระคัมภีร์เป็นหนังสือบันทึกการอวตารของพระเจ้า (Incarnation) เข้ามาในประวัติศาสตร์ของมนุษย์เพื่อยกฐานะของมนุษย์ให้สูงขึ้น และทำให้ประวัติศาสตร์ของมนุษย์มีความหมายมากขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้ที่ไม่ยอมรับมูลบทดังกล่าวก็อาจจะศึกษาคัมภีร์ไบเบิลได้เช่นกัน แต่ไม่ได้ความหมายตามที่ชาวคริสต์มองเห็นจำเป็นต้องใช้วิธีการทางปรากฏการณ์วิทยา คือ

เอาศรัทธาของตนเองเป็นที่ตั้งและพยายามศึกษาตามที่ชาวคริสต์มีความสำนึกจึงได้ความหมายแท้จริงของคัมภีร์ในฐานะเป็นคัมภีร์ศาสนา

พระเยซูเจ้า คือ พระแมสซียาห์ กล่าวคือ เยซูเป็นนามเดิมของพระองค์ ชาวคริสต์สำนึกว่าพระองค์เป็นทั้งมนุษย์และพระเป็นเจ้า จึงเรียกพระองค์ว่าพระเยซูเจ้า พระองค์คือพระแมสซียาห์ จึงได้ถวายพระนามต่อท้ายให้ว่าคริสต์ ซึ่งมาจากศัพท์ภาษากรีกว่า Christos แปลว่า แมสซียาห์ ดังนั้น จึงมีคำเรียกพระนามพระองค์ว่า พระเยซูคริสตเจ้า พระคริสตเจ้า หรือพระเยซูคริสต์ และผู้ที่ศรัทธาในพระองค์ถูกบุคคลอื่นเรียกว่าคริสเตียน (พ้องเสียงภาษาอังกฤษว่า Christian) หรือคริสตัง (พ้องเสียงภาษาโปรตุเกสว่า Christao) หมายถึง ผู้เป็นบรืวารของพระแมสซียาห์นั่นเอง ความสำนึกของสาวกของพระเยซูเจ้า ปรากฏชัดเจนจากคำปราศรัยของเปโตรผู้เป็นหัวหน้าสาวก ที่ได้ปราศรัยกับชาวยิวในนครเยรูซาเล็ม หลังจากที่พระเยซูเจ้าถูกตรึงกางเขนสิ้นพระชนม์ได้ไม่นาน ในพันธสัญญาใหม่มีหลายตอนที่แสดงให้เห็นว่า สาวกในระยะแรก ๆ ที่อยู่กับพระเยซูก็เข้าใจเหมือนกับชาวยิวทั้งหลายในสมัยนั้นว่า พระแมสซียาห์จะต้องเป็นผู้นำทางการเมือง อย่างเช่น ครั้งหนึ่งมารดาของสาวก 2 ท่าน คือ ยอห์นกับยากอบมาเข้าเฝ้าพระเยซู เพื่อขอตำแหน่งทางการเมืองให้ลูกของตน สาวกอื่นๆ รู้เข้าก็เขม่นสาวกทั้งสอง พระเยซูจึงถือโอกาสสั่งสอนถึงเรื่องความเป็นผู้นำในอาณาจักรของพระองค์ (มธ. 20: 25-28) ว่า “บุตรมนุษย์เกิดมามิใช่เพื่อรับการปรนนิบัติ แต่มาเพื่อปรนนิบัติรับใช้ และสละชีวิตเพื่อถวายเป็นอันมาก”

ความสำนึกของสาวกค่อย ๆ พัฒนาต่อไปตามกระแสแห่งประวัติศาสตร์ แม้ออนเบื่องต้นพระเยซูจะได้ทรงรับสั่งให้ไปประกาศข่าวดีถึงสุดแดนแผ่นดิน แต่พวกสาวกก็เริ่มเผยแพร่ข่าวดีกับชาวยิวเท่านั้น ครั้นมีคนชาติอื่นสนใจก็ยังลังเลใจ จนได้เห็นเครื่องหมายบ่งชี้ชัดเจนจึงได้สำนึกว่าอาณาจักรฝ่ายจิตของพระแมสซียาห์เป็นอาณาจักรสำหรับคนทุกชาติทุกภาษา จากนั้นสาวกจึงได้สำนึกว่าอาณาจักรพระแมสซียาห์เป็นอาณาจักรสากล จึงกล้าออกประกาศข่าวดีทั่วมหาอาณาจักรโรมันและเลยออกไปนอกมหาอาณาจักร ในที่สุดก็จัดตั้งศูนย์กลางคริสตจักรที่กรุงโรม ระยะแรกคริสตจักรถูกกีดกันอยู่ประมาณ 300 ปี ต่อมากลายเป็นศาสนาของมหาอาณาจักรโรมันมีสำนักอำนวยการอยู่ ณ นครวาติกัน ซึ่งเป็นบริเวณเล็ก ๆ ในกรุงโรม ประเทศอิตาลีในปัจจุบันจนทุกวันนี้ และย้ายไปที่อื่นไม่ได้ เพราะครั้งหนึ่งเคยย้ายไปอยู่ภาคใต้ของประเทศฝรั่งเศสประมาณ 70 ปีแต่เกิดความยุ่งยากมากมาย เพราะทุกคนคิดว่าสันตะปาปาต้องอยู่ที่กรุงโรม เนื่องจากนักบุญเปโตร สันตะปาปาองค์แรกถึงแก่กรรมที่กรุงโรม ผู้สืบตำแหน่งจึงต้องอยู่ในกรุงโรม มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาถกเถียงกัน ได้ว่าเป็นสันตะปาปาเที่ยงแท้หรือไม่ และไม่มีสันตะปาปาองค์ใดกล้าเสี่ยงเรื่องนี้อีกเป็นครั้งที่สอง

เมื่อพระเยซูสิ้นพระชนม์ในราวปี ค.ศ. 30 นักบุญเปโตรหรือเซนต์ปีเตอร์ พระสันตะปาปาองค์แรก (Sancta Papa หมายถึง บิดาผู้ศักดิ์สิทธิ์) ได้ปฏิบัติตนเป็นหัวหน้าสาวก ได้เรียกประชุมสังคายนาครั้งแรกของคริสตศาสนาประมาณปี ค.ศ. 50 เพื่อชี้ขาดปัญหาว่า ผู้รับข่าวดีของพระเยซูในเรื่องความรักเสียสละจะปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมใดก็ได้ไม่พึงบังคับกัน ผลของสังคายนาทำให้ คริสตชนยิวฟังเป็นยิวได้ต่อไป คริสตชนกรีกฟังเป็นกรีกต่อไป คริสตชนโรมันฟังเป็นโรมันต่อไปนอกจากนี้ การแยกตัวของนิกายโปรเตสแตนต์ ทำให้วงการศาสนาคริสต์ที่เหลืออยู่ ซึ่งต่อมาได้เรียกชื่อว่า นิกายโรมันคาทอลิก ต้องคิดปรับปรุงตัวเองอย่างหนักเรื่อยมาตามลำดับ แต่การที่ยังมีรัฐขององค์สันตะปาปาย่อยอมเป็นบ่วงมัดข้อมิให้เป็นที่อิสระจากการเมืองอย่างจริงจัง การที่มุสโสลินี ยกพลเข้ายึดรัฐสันตะปาปาในปี ค.ศ. 1929 โดยเหลือเนื้อที่เพียงนิดเดียวให้สถาบันสันตะปาปาดั้งรัฐวาติกันเป็นรัฐอิสระอยู่ได้ จึงนับว่าสร้างอานิสงส์ให้กับสถาบันสันตะปาปาอย่างมาก ตอนแรกชาวคาทอลิกรู้สึกไม่พอใจกันทั่วไป แต่ภายหลังกลับเห็นดีกันทั่วไป แม้แต่สันตะปาปาเองในระยะหลังๆก็ทรงพอพระทัยกับการแก้ปัญหาแบบนี้ ตั้งแต่นั้นมาพระสันตะปาปาทุกพระองค์ก็ทรงสามารถทุ่มเททุกอย่างในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณตามจิตตารมณ์ของพระเยซู ซึ่งทรงตรัสไว้ก่อนสิ้นพระชนม์บนกางเขนว่า “พระองค์มาเกิดเป็นมนุษย์มิใช่เพื่อสร้างอาณาจักรของโลกนี้ แต่ทว่าเพื่อจะชี้ทางไปสวรรค์” (ยอห์น 18.36 – 38) ชาวคาทอลิกทั่วโลกพอใจ ที่ได้เห็นสถาบันสันตะปาปปฏิบัติภาระหน้าที่เป็นผู้นำทางศาสนาโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับอำนาจการเมืองอีกต่อไป หากมีสันตะปาปาองค์ใดทรงแสวงหาอำนาจทางการเมืองขึ้นมาอีกก็ไม่มีใครสนับสนุน แม้แต่จากชาวคาทอลิกเอง เพราะประสบการณ์ในประวัติศาสตร์สอนให้ทุกคนตระหนักแล้วว่า อำนาจของสันตะปาปาฟังมีขอบเขตปกครองอำนาจทางศาสนาเท่านั้น

คริสต์ศาสนา (Christianity) เป็นศาสนาที่ถือว่าพระเยซูเป็นผู้ก่อตั้ง โดยประทาน “ข่าวดี” (Good News) ให้เป็นแนวยึดถือและพัฒนาต่อไปตามกำลังความสามารถของแต่ละบุคคล หลักการสำคัญคือ “ในเรื่องที่จำเป็นให้ยึดหลักเอกภาพ ในเรื่องที่ไม่จำเป็นให้ยึดหลักเสรีภาพ และในทุกเรื่องให้ยึดหลักความรักเห็นใจกัน” (Unity in the necessity, Liberty in the contingency, Charity in everything) (กิริติ บุญเจือ, 2527: 8 – 15) ดังนั้น การดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความเชื่อตามหลักคริสต์ศาสนาจึงเป็นการดำเนินชีวิตบทหลักการของความรัก ความเป็นเอกภาพ และเสรีภาพ ทั้งนี้หลักสำคัญของปรัชญาการศึกษาคาทอลิก จึงประกอบด้วย

1. ความเชื่อเกี่ยวกับพระเป็นเจ้า ที่เชื่อว่า พระเป็นเจ้ามีองค์เดียว (Monotheism) ทรงสรรพานุภาพ เป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง โลก รวมทั้งจักรวาลทั้งสิ้น (เทียบ ปฐก.1 : 1 – 31) พระองค์ทรงเป็นความดีงามครบครันบริบูรณ์อย่างที่สุดของความดีงามทุกประการ ความดีนี้เต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก จากความรักอันครบครัน พระองค์จึงทรงสร้างสรรพสิ่ง โดยเฉพาะสิ่งสร้างที่ยิ่งใหญ่ที่สุด

คือ มนุษย์ เพื่อให้พวกเขาได้มีส่วนแบ่งและรับความสุข เมื่อได้พบ ได้รู้จัก และสัมผัสพระองค์ กลุ่มคริสตชนเชื่อว่าพระเป็นเจ้าทรงเป็นหนึ่งเดียว แต่มีสามพระบุคคล เรียกว่า พระตรีเอกภาพ (Trinity) ได้แก่ พระบิดา (Father) คือผู้สร้างสรรพสิ่งเพื่อให้มนุษย์ปกครอง พระบุตร (Son) คือพระเยซูซึ่งเป็นผู้รับสภาพเนื้อหนังมาบังเกิดเป็นมนุษย์ เพื่อไถ่กู้มนุษย์ให้รอดพ้นจากบาป และกลับมีชีวิตใหม่เป็นบุตรของพระเป็นเจ้า และพระจิต (Holy Spirit) คือ ผู้ผลักดันให้ทุกสิ่งเป็นไปตามน้ำพระทัยของพระเป็นเจ้า ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงผูกพันอยู่กับพระเป็นเจ้าการดำเนินชีวิตของคริสตชน จึงตั้งอยู่บนฐานคิดของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้า

2. คำสอนของพระเยซูเจ้า พระเยซูเจ้าหรือพระเยซู คือบุตรของพระเป็นเจ้าผู้เสด็จมาบังเกิดในโลก พระองค์ทรงเทศนาสั่งสอน คำสอนของพระองค์สรุปได้ว่า จงรักพระเป็นเจ้า สิ้นสุดความโลภ สิ้นสุดกำลัง สิ้นสุดสติปัญญา และจงรักผู้อื่น เหมือนรักตนเอง กล่าวคือ พระเยซูทรงสอนว่า พระเป็นเจ้าทรงเปี่ยมด้วยความเมตตาและให้อภัย พระเยซูทรงสอนว่า จงรักมนุษย์ทุกคน ทั้งเพื่อนบ้านและศัตรู พระเยซูทรงสอน ให้รู้จักรับใช้เพื่อนมนุษย์ และพระเยซูทรงสอนให้ปฏิบัติตามอย่างที่ว่าพระองค์ทรงสอนและดำเนินชีวิต ดังนั้น การอบรมสั่งสอนตามจิตตารมณ์ของคริสตชน จึงเป็นการให้การศึกษิตตามหลักธรรมคำสอนขององค์พระเยซูคริสตเจ้า ให้มนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความรัก เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

3. คัมภีร์ไบเบิล (The Holy Bible) คือ หนังสือที่บรรจุพระวาจาของพระเป็นเจ้า ประกอบด้วยหนังสือ จำนวน 73 เล่ม แบ่งเป็นพันธสัญญาเดิม 46 เล่ม และพันธสัญญาใหม่ 27 เล่ม โดยอาศัยการบังเกิดมาของพระเยซูเจ้าเป็นจุดแบ่งพระคัมภีร์ ผู้เขียนพระคัมภีร์มีมากมายบางเล่มทราบนามของผู้บันทึก แต่ก็มีจำนวนมากที่ไม่ทราบว่าใครเป็นผู้บันทึกเพราะพระคัมภีร์จำนวนมากเกิดขึ้นจากการเล่าด้วยปากเปล่า ตั้งแต่ในสมัยโบราณที่ยังไม่มีตัวอักษรบันทึกไว้การเล่าสืบต่อมามีอยู่ทั้งในพระคัมภีร์พันธสัญญาเดิมและพันธสัญญาใหม่ โดยบันทึกเรื่องราวคำสอนของพระเยซู รวมทั้งคำเทศน์ของบรรดาอัครสาวก จุดประสงค์ของพระคัมภีร์มีเพียงจุดประสงค์เดียว คือ เพื่อเล่าเรื่องแผนการณ์แห่งความรอดที่พระประทานให้แก่มนุษย์ ฉะนั้นใครที่อ่านพระคัมภีร์แล้วพยายามคิดค้นหาความจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คาราศาสตร์ โหราศาสตร์ หรือวิชาใดวิชาหนึ่งจะไม่มีวันเข้าใจเนื้อหาแท้จริงของพระคัมภีร์ เพราะเบื้องหลังเหตุการณ์ที่เล่าไว้ในพระคัมภีร์ก็คือ พระเป็นเจ้าต้องการจะบอกหรือสอนอะไรแก่ผู้อ่านในปัจจุบันมิใช่ให้หลงอยู่แต่เรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ๆ ดังนั้น การศึกษาปรัชญาการศึกษาคาทอลิกต้องพยายามแสวงหาความจริงบนหลักคำสอนในพระคัมภีร์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตวิญญาณให้ดำเนินชีวิตตามหลักคิดและหลักธรรมแห่งพระคัมภีร์ (อนูรักษ์ นิธิภัทรภรณ์, 2539: 19-21)

4. พระศาสนจักร (Church) คือมวลประชาสัตบุรุษทั่วโลกรวมกัน โดยมีพระสันตะปาปาทรงเป็นพระประมุข แต่ในทางเทววิทยา พระศาสนจักร หมายถึง พระกายทิพย์ของพระเยซูเจ้า โดยมีพระองค์ทรงเป็นศีรษะ และคริสตชนทุกคนเป็นส่วนต่างๆ ของร่างกาย รวมกันเป็นหนึ่งเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ มีลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก คือ มีความเป็นหนึ่งเดียวทั้งจารีตและความเชื่อ ประการที่สอง คือ มีความศรัทธาและสามารถบันดาลความศรัทธา ประการที่สาม คือ มีความเป็นสากลสำหรับคนทุกชาติทุกภาษา และประการที่สี่ คือ มีการสืบต่อจากอัครสาวกที่พระเยซูเจ้าทรงตั้งขึ้น

เขตการปกครองของพระศาสนจักร เรียกว่า สังฆมณฑล แต่ละสังฆมณฑลมีพระสังฆราชของตนเป็นประมุขปกครอง โดยพระสังฆราชจะบวชชายหนุ่มขึ้นมาเป็นพระสงฆ์หรือบาทหลวง เพื่อช่วยเหลืองานในเขตวัดของตน เรียกว่า คุณพ่อเจ้าอาวาส โดยอาจมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสด้วยก็ได้ ทำหน้าที่อภิบาล โปรยศีลศักดิ์สิทธิ์ สอนคำสอน และปกครองฝ่ายวิญญาณ ดังนั้นเขตการปกครองหนึ่ง ๆ จึงเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มคริสตชน หรือผู้มีความเชื่อ เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน อันเป็นรูปแบบสะท้อนถึงกลุ่มผู้ดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อและปฏิบัติตามหลักคริสต์ศาสนา โดยมีผู้ปกครองเป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนให้ดำเนินชีวิตเป็นคริสตชนที่ดี

5. ศาสนกิจในชีวิตประจำวัน คือ สิ่งที่มาชิกของพระศาสนจักรพึงกระทำเพื่อให้พระศาสนจักรมีชีวิตและเจริญเติบโต พิธีกรรมที่ถูกรวบรวมและเขียนไว้ในพระคัมภีร์นั้นคือพิธีกรรม และศาสนกิจ ดังต่อไปนี้ (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก, 2531: 65 - 68)

5.1 ศีลศักดิ์สิทธิ์ เป็นหนทางที่พระศาสนจักรประทานความศักดิ์สิทธิ์ให้แก่สัตบุรุษ ขณะที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่บนโลก จนกว่าจะออกจากโลกนี้ไปอยู่กับพระเป็นเจ้าในรัศมีศีลศักดิ์สิทธิ์ ก็คือ อุปกรรมหรือเครื่องหมายภายนอกที่มองเห็นได้ ซึ่งพระเยซูเจ้าทรงตั้งขึ้นเพื่อประทานพระพรที่มองไม่เห็นให้แก่ผู้รับ มี 7 ประการ คือ ศีลล้างบาป (Baptism) ศีลกำลัง (Confirmation) ศีลอุกฤษบาป (Penance) ศีลมหาสนิท (Holy Eucharist) ศีลสมรส (Matrimony) ศีลบวชหรือศีลอนุกรม (Holy Orders) และศีลเจิมคนไข้ (Anointing of the sick)

5.2 มหาบูชามิสซา เป็นพิธีกรรมที่คริสตชนปฏิบัติทุกวันอาทิตย์ มีลักษณะเป็นงานเลี้ยงฉลองศีลมหาสนิท เพื่อเป็นอาหารหล่อเลี้ยงวิญญาณ และเป็นเครื่องบูชาไถ่บาปถวายแด่พระเป็นเจ้า ในบูชามิสซาแบ่งออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคจนพิธีกรรม มีการอ่านพระคัมภีร์อันเป็นพระวาจาของพระเป็นเจ้า ที่พระศาสนจักรได้จัดไว้ให้แล้วตลอดทั้งปี มีพระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีและเทศน์อธิบายพระวาจา เพื่อให้ทุกคนนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และภาคนูชาขอบพระคุณ เป็นการเสกปังและเหล้าองุ่น ให้เป็นพระกายและพระโลหิตของพระเยซูเจ้า ยกถวายเป็นเครื่องบูชา

ไว้บาปแก่มนุษย์ การที่คริสตชนไปร่วมพิธีบูชามิสซาทุกอาทิตย์ เพื่อที่ทุกคนจะได้ร่วมกันสรรเสริญ ขอบมาโทษ ขอบพระคุณ และภาวนาวิงวอนขอต่อพระเป็นเจ้า

5.3 การสวดภาวนา คือ การยกจิตใจขึ้นหาพระเป็นเจ้า เพื่อสนทนากับพระองค์ การภาวนามีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การภาวนาจากใจ เป็นการสนทนากับพระเป็นเจ้าในใจ และการภาวนาตามบทสวดที่พระศาสนจักรแต่งตั้ง เช่น บทข้าแต่พระบิดาของข้าพเจ้าทั้งหลาย บทวันทามาริอา เป็นต้น คริสตชนควรจะสวดภาวนาบ่อย ๆ ตลอดทั้งวัน และอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะเมื่อตื่นนอน เมื่อจะเข้านอน และเมื่อจะกระทำการกิจกรรมสำคัญใดใดในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ชีวิตมีความสนิทสัมพันธ์กับพระเป็นเจ้า ดำเนินชีวิตเป็นคริสตชนที่ดี และอยู่ในพระพรของพระเป็นเจ้า

กล่าวโดยสรุป ความเชื่อของคาทอลิกกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้า การดำเนินชีวิตเป็นคนดีตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระเยซูคริสตเจ้า และเป้าหมายของชีวิตคือการได้มีชีวิตนิรันดร์ในสวรรค์ ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิกจึงตั้งอยู่บนฐานคิดของวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมแห่งศาสนา เพื่อให้ชีวิตมนุษย์บนโลกนี้สะท้อนถึงหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์พระเยซูคริสตเจ้า โดยบรรลุถึงเป้าหมายแห่งชีวิต คือ สวรรค์

พัฒนาการทางการศึกษาคาทอลิกในแต่ละยุค

1. ก่อนสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 1

การศึกษาคาทอลิกในระยะแรก เป็นการสอนศาสนาแบบรายบุคคลต่อมาได้พัฒนาเป็นการสอนอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกับแนวคิดปรัชญาตามยุคสมัย การสอนศาสนาในมหาวิทยาลัย และในสามเณรालัยของยุโรปมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกอบรมนักบวชทางศาสนาคริสต์ ศตวรรษที่ 16 พระสังฆคณเฑาะเยสุอิตภายใต้การนำของนักบุญอิกญาซีโอแห่งโลโยลา ได้พัฒนารูปแบบการสอน โดยปรับใช้แนวการสอนอย่างเป็นระบบของมหาวิทยาลัยปารีส (Modus Parisiensis) หล่อหลอมเข้ากับหลักการสอนแบบผสานการฝึกจิต (Spiritual Exercises) เป็นแนวบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมในเนื้อหาการสอนและกระบวนการเรียนรู้ เน้นความเอาใจใส่ต่อผู้เรียนแต่ละคนอย่างเป็นแบบแผนทางวิทยาศาสตร์และหลักจิตวิทยาพัฒนาการ โดยการคัดเลือกวิธีการสอนที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนด้านปัญญา สังคม จริยศาสตร์และศาสนา ในการพัฒนาความเป็นบุคคลให้ครบทุกมิติของชีวิต (วิวัฒน์ แพร์สิริ, 2543: 16 – 18)

2. การศึกษาคาทอลิกหลังสภาสังคายนาวาติกัน ครั้งที่ 2

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและศาสนา อันเนื่องมาจากการปฏิรูปทางสังคมและการปฏิวัติทางวิทยาการมากมายหลายสาขา (Tarnas, 1991: 248) การปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1789 สงครามนโปเลียนและการปฏิวัติของชนชาติต่าง ๆ ระหว่าง ค.ศ. 1830-1845 (วิวัฒน์ แพร์สิริ, 2543:

16 - 18) ส่งผลให้เกิดวิกฤตทางความคิดและความเชื่อทางสังคมในชีวิตการศึกษาของเด็กและเยาวชน ใน พ.ศ. 2472 พระศาสนจักรคาทอลิกได้ใส่ใจต่อการศึกษาคาทอลิกอย่างจริงจัง โดยพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาและแยกการศึกษาออกจากการสอนศาสนา ตามแนวคิดของสมณสาส์นเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเยาวชนคาทอลิก ชื่อ 'The Christian Education for the Youth' or 'Divini Illius Magistri' (Pius XI, Pope, 1929: 89) เน้นความสำคัญของธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของการศึกษา ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลดีครบครันและเป็นคริสตชนที่ดี (a perfect man and good Christian) โดยประกาศว่าสิทธิและหน้าที่ของการอบรมสั่งสอนบุตรเป็นของบิดามารดาผ่านทางพระศาสนจักรและรัฐ ซึ่งจะต้องประสานความร่วมมือให้เกิดคุณค่าสูงสุดแก่การพัฒนาบุคคล ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักคริสตธรรม

3. การศึกษาคาทอลิกตามแนวพระสมณสาส์น

การศึกษอบรมแบบคริสต์ของเยาวชน เน้นเกี่ยวกับความเป็นบุคคลของมนุษย์ และคุณค่าของวัฒนธรรมในฐานะเป็นผลผลิตแห่งความสำเร็จของมนุษย์ ดังนั้น การศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญต่อการอบรมทางศีลธรรมให้บุคคลเป็นประชากรที่ดีที่สุด และมีความสามารถที่ดีเหมาะสมกับสังคม โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังความเป็นบุคคลของพระเยซูคริสตเจ้า พระสมณสาส์นฉบับนี้ มีสาระสำคัญชี้แสดงถึงธรรมชาติและจุดประสงค์ของการศึกษาคาทอลิก ดังนี้

3.1 ธรรมชาติและความสำเร็จของการศึกษาคาทอลิก คือ การฝึกอบรมคนให้เป็นบุคคลที่ดีอย่างแท้จริง เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยอาศัยพระพรหรรษาของพระเจ้าและความร่วมมือของมนุษย์ ที่จะฝึกอบรมสั่งสอนเพื่อให้บุคคลได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และศีลธรรม ทั้งแบบรายบุคคล ชุมชน ท้องถิ่นและสังคม ในลักษณะการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น จัดระเบียบให้ถูกต้องเหมาะสม เกิดผลดีงาม ตามหลักคำสอนและแบบอย่างชีวิตของพระคริสตเจ้า ซึ่งเป็นทั้งอาจารย์และรูปแบบของการศึกษา

3.2 เนื้อหาสาระของการศึกษา เน้นคุณค่าของมนุษย์ที่เป็นรูปแบบ หรือฉายา ลักษณะของพระเจ้า และความเข้าใจเกี่ยวกับศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพของมนุษย์ ที่ได้รับการไถ่กู้ ให้รอดโดยพระเยซูคริสตเจ้าและการดำเนินชีวิตตามคำสอนแห่งพระวรสาร

3.3 สภาพแวดล้อมของการศึกษา มีส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้และการฝึกฝนตนเองของผู้เรียน ทั้งสภาพแวดล้อมทางหลักสูตร กิจกรรมและระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิต หรือค่านิยมที่เน้นสอน ปลูกฝังโดยผ่านทางโรงเรียนแบบอย่างและรูปแบบชีวิตของผู้สอนที่อุทิศตน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าถึง ความเป็นเหตุผลตามธรรมชาติและสัจธรรมของชีวิต

การศึกษาคาทอลิกตามแนวสมณสาร “การศึกษาคาทอลิกสำหรับเยาวชน” มีสาระเน้นเกี่ยวกับความเป็นบุคคลของมนุษย์และวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นคุณค่าและผลผลิตแห่งความสำเร็จของมนุษย์และสังคม นักการศึกษาคาทอลิกต้องเคารพต่อคุณค่าของวัฒนธรรมและชีวิตมนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความดีงาม และความสมบูรณ์ครบครันของชีวิต (John Paul II, Pope, 1990: 357) ด้วยเหตุนี้การจัดบรรยากาศทางการศึกษาในสถานศึกษา จึงต้องส่งเสริมการพัฒนาชีวิตฝ่ายจิต ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม บนค่านิยมพื้นฐานที่ดีตามหลักธรรมของศาสนา และวัฒนธรรม มากกว่ามุ่งเน้นการปฏิบัติศาสนกิจแบบไม่เข้าใจ (Tinsey, 1995: 67)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการศึกษาของคาทอลิก คือ การถ่ายทอดและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ครบทุกด้าน และให้สามารถบรรลุถึงความดีงามครบครันของมนุษย์ตามหลักพระคริสตธรรม พ่อแม่เป็นผู้สอนหรือผู้ให้การศึกษาอบรมคนแรกของบุตร การศึกษาอบรมต้องเน้นด้านคุณธรรมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม การเรียนการสอนเชิงบูรณาการศีลธรรมจริยธรรมเข้าไปในหลักสูตรสาขาวิชาและจัดกิจกรรมที่จัดขึ้น การจัดบรรยากาศของสถานศึกษาตามหลักการอภิบาลเยาวชนของพระศาสนจักรคาทอลิก ช่วยให้ทุกคนตระหนักถึงบทบาทความรับผิดชอบและการอุทิศตนบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ด้วยกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมและการกลมเกลียวทางสังคม อาศัยการมีส่วนร่วมของสังคมหรือกลุ่มสมาชิกองค์กร สามารถนำวิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้เป็นเครื่องมือทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์แก่การรับใช้ชีวิตมนุษย์และสังคมอย่างเหมาะสม รู้จักแยกแยะหรือเลือกใช้กระแสแนวคิดต่างๆ ตามบริบททางสังคมท้องถิ่น ให้ความเคารพต่อสิทธิหน้าที่ศักดิ์ศรีของมนุษย์และเสรีภาพของผู้อื่น เคารพคุณค่าภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของสังคม รวมถึงปกป้องสิทธิของชนกลุ่มน้อยและคนด้อยโอกาส

ความเป็นมาของการศึกษาคาทอลิก ในประเทศไทย

จากการศึกษาพัฒนาการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย พบว่า การศึกษาคาทอลิกได้เริ่มจัดการศึกษาสำหรับประชาชนในประเทศไทย โดยคณะมิชชันนารีสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยได้รับพระบรมราชานุญาต และการสนับสนุนจากสมเด็จพระนารายณ์ ใน พ.ศ. 2208 เป็นการศึกษารูปแบบระบบโรงเรียน และเป็นต้นแบบการศึกษาในระบบของประเทศ หลังจากนั้นได้ปิดกิจการไป เนื่องจากเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่พม่า ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 ต่อมาได้รื้อฟื้นขึ้นใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และดำเนินกิจการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันนี้ (วุฒิชัย มูลศิลป์ และลดาวัลย์ พวงนิล, 2532: 5 - 6) ปรากฏว่าโรงเรียนคาทอลิกเป็นที่นิยมของผู้ปกครอง และสังคมอย่างต่อเนื่องโดยตลอด แต่เอกสารและหลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาคาทอลิกนั้นมีน้อย เท่าที่ปรากฏหลักฐานพอสรุปได้ดังนี้

1. สมัยอยุธยา ในยุคสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ได้ทรงเจริญพระราชไมตรี และความสัมพันธ์กับชาวตะวันตกอย่างมาก ทรงส่งเสริมสนับสนุนให้มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน เด็กและเยาวชนไทยจำนวนหนึ่ง นอกจากนี้มิชชันนารียังจัดการศึกษาแก่สตรีในสมัยนั้น โดยมีหลักฐานว่ามีจำนวนที่มากกว่าจัดให้กับเด็กชาย ในขณะเดียวกัน สมเด็จพระนารายณ์ยังได้ทรงมอบหมายให้คณะมิชชันนารี รับผิดชอบที่เป็นสื่อกลางติดต่อสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตกับพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 กษัตริย์แห่งประเทศฝรั่งเศส เพื่อให้ฝรั่งเศสเป็นประเทศกันชนระหว่างประเทศสยามกับประเทศโปรตุเกส และฮอลันดา การจัดการศึกษาของมิชชันนารีดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของการศึกษาในระบบโรงเรียน ที่ได้มีการจัดขึ้นในประเทศไทย (Chumsriphan, 1990: 43-46; Khoi, 1972: 55-73)

2. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริไว้ว่า “วิธีการหนึ่งที่จะรักษาประเทศให้อยู่รอดปลอดภัยได้นั้น จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เข้าใจระบบงานต่าง ๆ ของชาวตะวันตก และรับเอามาปรับปรุงใช้กับระบบการทำงานในประเทศ โดยใช้วิจารณ์ญาณ แต่อย่าให้นับถือเลื่อมใสไปทีเดียว” (ทิพากรวงศ์ เจ้าพระยา, 2514: เล่ม2: 188) จากพระกระแสดำริดังกล่าว นับเป็นจุดเริ่มต้นในกระบวนการศึกษาของเอกชนอีกครั้ง ในลักษณะรูปโรงเรียนของกรุงรัตนโกสินทร์ (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2529: 5-17; Chumsriphan, 1990: 106-110) และในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้ทรงพระราชนุญาตให้มิชชันนารีชาวฝรั่งเศส จัดตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ เพื่อส่งเสริมการศึกษา และการรักษาพยาบาลแบบตะวันตกในประเทศไทย จากนั้น เอกชนหลายฝ่าย เช่น มิชชันนารีชาวอเมริกัน (Norland, 1997: 12-23) ชาวจีน และชาวไทยบางคน ได้ดำเนินการจัดการศึกษาแก่ประชาชน ซึ่งรัฐได้เห็นชอบให้จัดการศึกษาอย่างเสรี โดยไม่มีการควบคุม ยกเว้นบางสถานการณ์ บางช่วงเวลา มีการควบคุมบ้างคือในสมัยรัชกาลที่ 6 ตั้งแต่ พ.ศ. 2464 เป็นต้นมา เนื่องจากมีปัญหาทางด้านการเมือง และได้ผ่อนคลายลงเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม โรงเรียนเอกชน และ โรงเรียนคาทอลิกได้จัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศมากมาย ได้ผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพเพื่อรับใช้สังคมและพัฒนาประเทศ เลื่อนสถานภาพบุคคลจากชนชั้นล่างเป็นชนชั้นกลาง จนเป็นที่นิยมของประชาชนมากมาย จึงมีการขยายตัวทั่วไปทั้งในเขตพระนครและต่างจังหวัด

3. สมัยรัชกาลที่ 5 - 8 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริและส่งเสริมการศึกษาให้แก่ประชาชน และเยาวชน เพื่อมุ่งผลิตและพัฒนาบุคคลมารับราชการซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย มีความเจริญก้าวหน้าเท่าเทียมอารยประเทศ (Wyatte, 1966: ix; 63-64; 74) ซึ่งการจัดการศึกษาภายในประเทศ และการส่งคนที่มีความสามารถไปศึกษาต่อต่างประเทศ หรือการศึกษาภายในประเทศนั้น พระองค์ทรงเห็นชอบ และมอบหมายให้

มิชชันนารีชาวอเมริกัน และฝรั่งเศสดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ควบคู่กับการจัดตั้ง โรงเรียนของรัฐ เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอที่จะให้การศึกษาแก่ประชาชนโดยทั่วไป

พ.ศ. 2420 บาทหลวงคอลอมเบต์ (Fr.Colombat) ได้จัดตั้งโรงเรียนอัสสัมชัญสอนเป็นภาษาไทยและฝรั่งเศส สำหรับเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2428 ได้ทำพิธีเปิดโรงเรียนอย่างเป็นทางการ มีผู้เรียนจำนวน 33 คน ต่อมาเพิ่มเป็น 80 คน และ 130 คน ใน พ.ศ. 2429 ซึ่งได้เริ่มก่อสร้างอาคารเรียนได้ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ทั้งสองพระองค์ได้พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ รวม 75 ชั่ง (6,000.- บาท) พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้ร่วมเสด็จพระราชกุศลครั้งนี้ด้วย (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2528: 1) และในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2430 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์วางศิลาฤกษ์อาคารตึกหลังแรกของโรงเรียน (ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ, 2532: 16 - 19) พ.ศ. 2434 ผู้เรียนของ โรงเรียนอัสสัมชัญสอบชิงทุนพระราชทานไปศึกษาต่อต่างประเทศ 3 คน ได้อันดับที่ 2, 3 และ 4 จึงเป็นสิ่งยืนยันถึงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของ โรงเรียนบรรดาข้าราชการและผู้ปกครองได้ให้ความนิยม และชื่นชมในความสำเร็จของโรงเรียนเป็นอย่างมาก

พ.ศ. 2448 คณะนักบวชหญิง ภคินีเซนต์ ปอล เดอ ชาร์ต ได้เข้ามาดำเนินการสอนเยาวชนหญิง จัดตั้งโรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ ซึ่งนับเป็นโรงเรียนกลุ่มแรกของการศึกษาสำหรับเยาวชนหญิงในสมัยรัตนโกสินทร์ หลังจากที่มิชชันนารีชาวฝรั่งเศสได้เคยจัดสอนมาในสมัยอยุธยา รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เริ่มใน พ.ศ. 2205 (Khoi, 1972: 91-92) และ พ.ศ. 2471 คณะภคินีอูร์สุลิน ได้จัดตั้งโรงเรียนมาแตร์เออีวิทยาลัย สอนเยาวชนหญิงอีกแห่งหนึ่งในปีแรกมีผู้เรียนจำนวน 64 คน หลังจากนั้นเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 100 คนเศษ ที่สำคัญคือใน พ.ศ. 2473 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ขณะดำรงพระยศเป็นหม่อมสังวาลย์ มหิดล ได้ทรงนำพระราชโอรสคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ขณะนั้นดำรงพระยศเป็นพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล เข้าเรียนชั้นอนุบาล พ.ศ. 2476 ทรงนำพระราชโอรสอีกพระองค์ คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาเข้าเรียนในโรงเรียนแห่งนี้ และได้จัดตั้งโรงเรียนสำหรับเยาวชนหญิงอีกแห่งที่จังหวัดเชียงใหม่ คือ โรงเรียนเรยีนาเชลีวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2474 นับเป็นการผลักดันสำคัญในการบุกเบิกพัฒนาการศึกษาสำหรับสตรีในประเทศไทย (ประยูร ศรีประสาธน์ และคณะ, 2532: 8-10)

4. สมัยรัชกาลที่ 9 โรงเรียนเอกชนคาทอลิกได้มีการขยายตัวและพัฒนาจนเป็นที่นิยมของผู้ปกครองอย่างมาก ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาได้ดี มีคุณภาพจำนวน

โรงเรียนได้เพิ่มขึ้นเป็น 311 แห่ง ใน พ.ศ.2540 มีผู้เรียนจำนวน 452,624 คน ครูอาจารย์ จำนวน 21,125 คน (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2538: 354)

ในช่วง พ.ศ. 2530 - 2540 การศึกษาเอกชนได้พัฒนาอย่างมาก และได้รับการยอมรับว่าเป็นกำลังร่วมของรัฐเพื่อการพัฒนาประเทศ แนวคิดทางนโยบายได้เปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ข้อ 18 หมวด 3 ระบุว่า รัฐจะส่งเสริมให้เอกชนจัดการศึกษาทุกระดับเพิ่มขึ้น โดยอิสระตลอดตัวในการบริหารวิชาการและพึ่งตนเองได้ โดยสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากร อำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน และการรับรองมาตรฐานอีกทั้งในภาคเอกชนและชุมชนเพิ่มบทบาทในการจัดการศึกษา ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้สถานประกอบการจัดการศึกษา และฝึกอบรมทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535: 48) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้ย้ำถึงการเพิ่มบทบาท และโอกาสให้ภาคเอกชนร่วมมือมากขึ้นในการจัดการศึกษาของชาติ ทำให้ภาคเอกชนยังมีความหวังในการจัดการศึกษาและบทบาทในการพัฒนาสังคมและประเทศ ร่วมกับการศึกษาภาครัฐต่อไป เพราะแสดงว่ารัฐได้ยอมรับคุณค่าและบทบาทของการศึกษาเอกชนมากขึ้น แม้จะเป็นเวลาอันยาวนานที่การศึกษาเอกชนได้ดำเนินการด้วยความลำบาก และพยายามการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง จนที่สุดเป็นการศึกษาที่มีบทบาทร่วมรับภาระการจัดการศึกษากับภาครัฐ ในรูปแบบต่าง ๆ ทุกระดับ

พ.ศ. 2540 รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หรือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เนื่องจากประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มากที่สุด ที่มีเนื้อหาสาระเน้นสิทธิและบทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมการบริหารปกครองประเทศมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับใด ๆ ที่ผ่านมา สาระของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เน้นบทบาทและความสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาคนเป็นแกนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังมาตราที่ 43 ให้รัฐจัดการศึกษาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตราที่ 81 และ 289 เน้นให้รัฐเอาใจใส่ต่อคุณภาพการศึกษาและศิลปจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ดังนั้นแนวโน้มของการจัดการศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบจากรวมศูนย์ที่หน่วยงานของรัฐ มาเป็นภาระรับผิดชอบร่วมกันของท้องถิ่นและเอกชนมากขึ้น ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 43 กำหนดให้การบริหารจัดการศึกษาเอกชนให้มีความเป็นอิสระ ส่งผลให้เอกชนต้องเข้ามาร่วมรับภาระและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยรัฐทำหน้าที่กำกับและติดตามให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติมากกว่าการรวบอำนาจไว้ส่วนกลาง ดังเช่นที่ผ่านมา (จรัส นองมาก, 2538: 49-51)

เหตุผลสนับสนุนนโยบายด้านการศึกษาเอกชน ดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนโยบายด้านการศึกษาเอกชน พบว่าเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นประโยชน์ และเกิดผลดีดังนี้คือ 1) การศึกษาเอกชนสามารถช่วยให้รัฐประหยัดงบประมาณรายจ่ายจำนวนมาก คือ ถ้ารัฐจัดการศึกษาเองต้องใช้จ่ายเงินเป็น 10 เท่าของการให้เงินอุดหนุนการศึกษาแก่โรงเรียนเอกชน 2) การศึกษาของโรงเรียนเอกชนที่มีคุณภาพ ได้พัฒนาเยาวชนจำนวนมากนับล้าน ๆ คน และมีบทบาทในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศไทย รวมทั้งการให้การศึกษแก่ ผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาสในสังคมเป็นจำนวนมาก ในลักษณะการกุศลที่เก็บค่าเล่าเรียนต่ำ ฯลฯ 3) โรงเรียนเอกชนมีคุณภาพสูงเป็นที่นิยมของผู้ปกครอง สามารถผลิตผู้เรียนจำนวนมากออกไปประกอบอาชีพ และมีบทบาทในอาชีพต่างๆเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม เป็นที่ยอมรับและรู้จักอย่างกว้างขวาง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2536: 6)

โครงสร้างการจัดการการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย

จากข้อบังคับของสมาคมสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิก ไทย, 2531: 1) การจัดการศึกษาคาทอลิกปัจจุบันรวมกันในนามสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย อันเป็นองค์กรสำหรับสถาบันการศึกษาคาทอลิกทุกระดับในประเทศ ภายใต้โครงสร้างของสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย สังกัดคณะกรรมการฝ่ายการธรรมทูตและการอบรมศึกษาคาทอลิก จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2502 ในรูปของ “คณะกรรมการโรงเรียนคาทอลิกแห่งประเทศไทย” และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย” ในการประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งแรกของโรงเรียนคาทอลิก เดือนตุลาคม พ.ศ. 2512 สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย เป็นสมาชิกของสภาการศึกษาคาทอลิกสากล (OIEC) และมีความสัมพันธ์กับสหพันธ์มหาวิทยาลัยคาทอลิกสากล (IFCU) ทั้งสององค์กร อยู่ในโครงสร้างพระศาสนจักรสากล และมีสถานะผู้สังเกตการณ์ในองค์การสหประชาชาติสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเป็นสมาชิกสมพันธ์สมาคมการศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ซึ่งอยู่ภายใต้โครงสร้างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ

สภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ได้จดทะเบียนเป็นสมาคมสภาการศึกษาคาทอลิกกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 2 ต.ค.2532 ที่ทำการของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ถนนรามคำแหง 24 แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อ 1) ส่งเสริมให้สถาบันการศึกษาคาทอลิกดำเนินกิจการตามเจตนารมณ์ของพระศาสนจักรสากล 2) ประสานงาน

ระหว่างสภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทยกับสถาบันการศึกษาคาทอลิกทุกระดับ 3) การกำหนดนโยบายการปฏิบัติสำหรับสถาบันการศึกษาคาทอลิกให้สอดคล้องกับจิตตารมณ์การศึกษาคาทอลิก 4) เป็นตัวแทนรักษาผลประโยชน์ให้องค์กรของคาทอลิกในประเทศไทยต่อกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ รัฐบาลและองค์กรระหว่างชาติ 5) ประสานประโยชน์และส่งเสริมความสามัคคีระหว่างสถาบันการศึกษาคาทอลิก 6) ส่งเสริมสถาบันการศึกษาคาทอลิกให้มีบทบาทการพัฒนาการศึกษาของชาติโดยร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน 7) ส่งเสริมสมาคมครู โรงเรียนคาทอลิก สโมสร และองค์กรต่าง ๆ ที่สภาการศึกษาคาทอลิก สนับสนุนให้จัดตั้งขึ้น (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2538: 2 – 3)

สมาชิกภาพของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ได้แก่ สถาบันการศึกษาคาทอลิกทั่วราชอาณาจักรไทย 3 ประเภท คือ สถาบันการศึกษาของสังฆมณฑล สถาบันการศึกษาของคณะนักบวช และสถาบันการศึกษาของฆราวาส รวมถึงสังฆมณฑลและคณะนักบวชที่ดำเนินงานหรือเกี่ยวข้องกับการศึกษา และองค์กรที่จัดตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย เช่น สมาคมครู โรงเรียนคาทอลิกแห่งประเทศไทย สโมสรลูกเสือ รัตนโกสินทร์ เป็นต้น (การศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, สภา, 2533: 5) เงื่อนไขสิทธิหน้าที่ของสมาชิกสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย คือ มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการทำงานของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ทั้งในระดับสังฆมณฑลและระดับชาติ รายงานเกี่ยวกับสถานภาพของสถานศึกษาต่อเลขาธิการทุก 2 ปี ชำระเงินค่าธรรมเนียมสมาชิกประจำปี ช่วยงานการประชุมสมัชชา การสัมมนา และงานหรือกิจกรรมต่างๆ และร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2538: 6)

โครงสร้างบริหารของสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยสมัชชาใหญ่ของสภาการศึกษาคาทอลิก คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการบริหาร และกรรมการฝ่ายต่างๆ พระสังฆราชซึ่งเป็นผู้แทนของสภาพระสังฆราชเป็นประธานสภาฯ ประธานกรรมการอำนวยการและประธานกรรมการบริหาร พระสงฆ์/นักบวช 1 ท่าน โดยการนำเสนอของสภาฯ ได้รับแต่งตั้งจากสภาพระสังฆราชเป็นเลขาธิการ พระสงฆ์/นักบวช 1 ท่าน โดยการแต่งตั้งของคณะกรรมการอำนวยการเป็นเหรัญญิก และพระสงฆ์/นักบวช 1 ท่าน โดยการแต่งตั้งของคณะกรรมการอำนวยการเป็นจิตตาศิการ (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2538: 9 – 10)

การศึกษาคาทอลิกกับสังคมไทย

สังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 (ค.ศ. 1965) ได้ยืนยันและยอมรับคุณค่าของวัฒนธรรม และความหลากหลายของวัฒนธรรม และได้โต้แย้งแนวคิดที่ว่า มีวัฒนธรรมเดียวที่ดีที่สุด (John Paul

VI, Pope, 1975: 20) รวมทั้งยืนยันถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่เหมาะสม และเป็นความดีงามของประชาชน ตามลักษณะแบบแผนชีวิตของท้องถิ่นที่แตกต่างกันตามภูมิประเทศ ดังนั้นการจัดการศึกษาและการประกาศพระวรสารจะต้องเคารพและถ่ายทอดวัฒนธรรมอย่างมีหลักเกณฑ์ เป็นระบบ ภายใต้งานแห่งความเชื่อ วัฒนธรรมและชีวิต พันธกิจของสภาฯคือ สถาบันการศึกษาคาทอลิกมุ่งมั่นที่จะจัดการศึกษาอบรมที่เสริมสร้างคุณธรรม ความรู้ โดยให้ผู้เรียนมีความสุขจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้โอกาสผู้ยากไร้และด้อยโอกาส เข้ารับการศึกษาตามความเหมาะสมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในบรรยากาศแห่งความรัก เอื้ออาทร ให้การอภิบาลเพื่อเสริมสร้างคุณค่าของชีวิตครอบครัว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด สถานศึกษาและชุมชน ในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ ส่งเสริมบรรยากาศการเสวนาระหว่างศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น เชื่อมโยงความรู้กับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดความหมายที่แท้จริงสู่การปฏิบัติในชีวิต เป็นประจักษ์ถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เป็นรูปธรรม และจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสร้างสังคมแห่งความจริง ยุติธรรม และสันติ (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2538: 17)

วิสัยทัศน์ของสภาฯ คือ บุคคลแห่งการเรียนรู้ ชุมชนที่รักและเอื้ออาทร มุ่งสู่ความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์ ตามหลัก คริสตธรรม (Learning Persons, Loving and Caring Community, Reaching for Human Excellence, according to Christian Principles) คำว่า บุคคลแห่งการเรียนรู้ คือบุคคลที่นำข้อมูล ประสบการณ์ มาพิจารณาไตร่ตรอง อย่างสม่ำเสมอเกิดความเข้าใจ และสามารถประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ จนกลายเป็นวิถีชีวิตของตน บริหาร ครู ผู้เรียน เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ก็ต่อเมื่อแต่ละคนเป็นผู้ใฝ่รู้ แสวงหาความคิดใหม่ ๆ ตัดสินใจเลือกวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด และพัฒนาปรับปรุงความรู้และการปฏิบัติของตนอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหาร ครู ผู้เรียนติดต่อสื่อสารต่อกันในบรรยากาศของความไว้วางใจ และโลกทัศน์ที่เปิดกว้างมีการแบ่งปันความรู้ และการแก้ปัญหาาร่วมกัน สิ่งสำคัญคือ การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งที่สุด เป็นการค้นพบสัจธรรมของชีวิต บุคคลแห่งการเรียนรู้ แสวงหาความจริงของชีวิต อาศัยการไตร่ตรองอย่างสม่ำเสมอ คำว่าชุมชนที่รักและเอื้ออาทร โรงเรียน คือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันกันด้วยความคิด และอุดมคติ ชุมชนโรงเรียนคาทอลิก ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากร ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และผู้เรียน สะท้อนความเป็นประชากรของพระเป็นเจ้า โดยการปฏิบัติ “บัญญัติแห่งความรัก” ให้ความเคารพ ความเอาใจใส่ เอื้ออาทร ต่อความต้องการของกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอ คำว่ามุ่งสู่ความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์ การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องของคุณธรรม ความรู้ และการหล่อหลอมบุคคลอย่างเป็นองค์รวม ในมิติความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์ หมายถึง มนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านจิตวิญญาณ สติปัญญา อารมณ์ และร่างกาย ในมิติสังคม ความเป็น

เลิศแห่งความเป็นมนุษย์ หมายถึง มนุษย์ที่รับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เสียสละ และอุทิศตน เพื่อส่วนรวม กล่าวคือเป็น “คนเพื่อคนอื่น” (สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย, 2531: 15)

จุดเริ่มต้นของการศึกษาเป็นการฝึกให้คนเป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถในการ ดำรงชีวิต ทำหน้าที่ปกป้องชีวิตของตนเอง ครอบครัว และหมู่คณะให้ปลอดภัย มีความมั่นคงและ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จากการฝึกสอนอบรมสมาชิกของครอบครัว และสถาบันศาสนาแบบ รายบุคคล ต่อมาได้พัฒนาเป็นสำนักความรู้ สำนักความคิด และสำนักศิลปะอาชีพ เป็นมหาวิทยาลัย เป็นโรงเรียน หรือสามเณรลัย ซึ่งเป็นแนวคิดจากการประชุมสังคายนาของพระศาสนจักรคาทอลิก แห่งเมืองเทรนต์ (Trent) ใน ค.ศ. 1545 – 1563 สรุปผลการประชุมได้ว่า

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญของมนุษย์ที่จำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะการ อบรมสั่งสอนและฝึกฝนจะช่วยพัฒนาตนเองให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาผู้อื่นให้เจริญทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปลอดภัยและมีความสุข การศึกษา เป็นวิธีการถ่ายทอด การสร้าง และสะสมองค์ความรู้ เพื่อประโยชน์ของชุมชน สังคม ประเทศชาติ และโลก นอกจากนี้ การศึกษายังเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน เป็นความร่วมมือกัน และเป็น เครื่องมือสำหรับการเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างมนุษย์และประชากรระหว่างประเทศ อัน เป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

การศึกษาคือการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรม เป็นกระบวนการทางสังคมที่จัดขึ้น เพื่อการพัฒนาบุคคล ทั้งในเชิงอนุรักษ์และการพัฒนา แผลขยายออกไปให้เกิดคุณค่าทั้งในขอบเขต แห่งเวลา และพื้นที่ จากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยใช้ กระบวนการแลกเปลี่ยนและพัฒนา ทำให้ปัญญาและความคิดอ่านของคนในสังคมพัฒนาก้าวหน้า เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและสังคม กระบวนการถ่ายทอดความรู้ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม จึงเกิดมาจาก สมาชิกภายในครอบครัว การอบรมสั่งสอนพระธรรมคำสอนของศาสนา การฝึกฝนอาชีพ การ ฝึกสอนคนในพระราชวังของกษัตริย์และขุนนาง นำไปสู่การศึกษาอย่างเป็นระบบอย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจากการเรียนรู้ภายในมนุษย์แต่ละคน (Individual's Learning from With-in) และศึกษา ทบทวนหรือได้รตรองจากประสบการณ์ภายนอก (From With-out) รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ และความรู้ระหว่างมนุษย์ ผู้การแลกเปลี่ยนระหว่างสังคมที่ กว้างมากขึ้นตามกำลังแห่งศักยภาพ และความสามารถของมนุษย์ที่ต้องการความรู้ แสวงหาความรู้ เรียนรู้ และถ่ายทอดสืบสานให้ลูกหลานได้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต จากความรู้และประสบการณ์ ของบุคคล เป็นความรู้ระหว่างบุคคล ผู้กระบวนการกลั่นกรอง กล่อมเกลา ตรวจสอบ การยอมรับ หรือขจัดออก ตกผลึก เป็นความรู้แท้จริงเชิงวัตถุวิสัย เป็นที่ยอมรับของสังคมที่เหนือกาลเวลาและ

ภูมิศาสตร์ นั่นคือเป็นวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งเป็นความจริงทางสังคม เป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติและเป็นฐานความรู้ เป็นเครื่องมือสำหรับการเรียนรู้ต่อไปของสมาชิกรุ่นใหม่

สังคายนาวาติกันที่ 2 ภายใต้การนำของพระสันตะปาปาจอห์นที่ 23 ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์แบบคาทอลิกในมุมมองและฐานคิดที่ยึดพระศาสนจักรเป็นสำคัญ แบบพลวัตรแห่งการปฏิบัติที่ยึดคุณธรรม ความรัก ความยุติธรรม และการรับใช้แบบพระคริสต์เป็นสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงโลก ด้วยการชำระและทบทวน พื้นฟูสิ่งที่บกพร่องให้เปิดกว้าง มีมุมมองด้วยจิตใจใหม่ต่อพัฒนาการของโลกสมัยใหม่ ในลักษณะของการรับใช้ประชากรของพระเจ้า แบ่งปันความชื่นชมยินดีและความหวังแก่โลกที่เศร้าและทุกข์ยาก ด้วยจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบร่วมกัน และมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง มีชีวิตชีวา ในทุกสังคม ร่วมกันพัฒนาสังคมมนุษย์ และเสริมสร้างความก้าวหน้าของอาณาจักรพระเจ้า (John Paul II, Pope, 1990: 20) ดังนั้น โรงเรียนคาทอลิกจึงต้องรับภารกิจพิเศษในการเปิดวิสัยทัศน์ใหม่ต่อสังคม ให้เป็นสถานที่แห่งการเสวนา แลกเปลี่ยน และพัฒนาชุมชน สังคม ทำหน้าที่ผดุงรักษาเสรีภาพของมโนธรรม การนับถือศาสนา ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม และการแก้ไขปัญหาทางอารยธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมตามยุคสมัยต่างๆ โดยพิจารณาตามมิติสังคม วัฒนธรรมในฐานะผลผลิตแห่งความสามารถและปัญญาของมนุษย์ ในสถานะที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ในโลกแห่งค่านิยม และคุณลักษณะหลากหลายของวัฒนธรรม ในบริบทเกี่ยวกับพระคริสตเจ้าเป็นสำคัญ เพื่อให้คุณค่าของวัฒนธรรมกระจ่างชัดขึ้นในวิถีชีวิตและจิตใจมนุษย์ แสดงศักยภาพโดยรวมของสังคม ทั้งในมิติตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ มิติของกาลเวลา สมัยปัจจุบันและอนาคต เพื่อคุณค่าความดีงามอย่างยั่งยืนของสังคมที่ทำให้สำเร็จได้โดยความร่วมมือของมนุษย์

กล่าวสรุปได้ว่า แนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก เป็นการทำความเข้าใจบทบาทของการศึกษาด้านปรัชญาและเทวศาสตร์ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้านวิทยาศาสตร์ และความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามสมัยหรือแบบทันสมัยนิยม เน้นคุณค่าของมนุษย์มากกว่าวัตถุ เป็นการเสริมสร้างมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์ ตามแบบอย่างและคำสอนของพระเยซูเจ้า และเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายดังกล่าว พระศาสนจักรจึงใส่ใจต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก โดยเน้นคุณค่าของการอบรมคนในทุกมิติ ทั้งศีลธรรม สติปัญญา การเป็นสมาชิกที่ดีและรับผิดชอบต่อสังคม เป็นบุคคลที่มีความเชื่อในศาสนา มีศรัทธาต่อพระเป็นเจ้า สถาบันการศึกษาคาทอลิกแต่ละแห่งอาจจะดำเนินงานแตกต่างกันบ้าง ในการบริหารจัดการหรือการพัฒนา รูปแบบการจัดการศึกษาที่เน้นเฉพาะของตนตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องตามสภาพสังคม หรือบางครั้งอาจได้รับอิทธิพลจากการแทรกแซงของรัฐ ซึ่งทำให้เป้าหมายของการศึกษาคาทอลิกบางพื้นที่อาจต้องปรับเปลี่ยนทิศทางไปได้

สรุปพันธกิจสำคัญของสถานศึกษาคาทอลิกได้ 4 ประการ คือ 1) การถ่ายทอดคำสอนทางศาสนาในการอบรมสั่งสอนเยาวชนให้ดำเนินชีวิต ดังที่พระเยซูคริสต์ทรงสอนและเป็นแบบอย่าง 2) การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างชีวิตหมู่คณะแก่ผู้เรียนจากการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมและการทำงานเป็นหมู่คณะเพื่อฝึกฝนการเสียดสละ การอุทิศตนแก่ผู้อื่นและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม 3) เป็นกิจกรรมที่ทำให้ชีวิตมีคุณค่าและเกิดความรู้สึกเข้าใจตนเอง เพราะทำประโยชน์ต่อผู้อื่นช่วยให้ชีวิตมีความหมายอย่างแท้จริง และ 4) การปฏิบัติศาสนกิจอันเป็นการยอมรับคำสอนสูงสุดเหนือชีวิตของตน และเป็น โอกาสทบทวนไตร่ตรองตนเองขณะที่สำรวมตนระหว่างการปฏิบัติศาสนกิจ เพื่อพิจารณาสำรวจจิตใจตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมที่ยึดถือ และไม่ให้อิทธิพลของวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมมาทำจิตใจหลงออกนอกทางแห่งความดี

รูปแบบการจัดการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย

จากการศึกษาถึง รูปแบบการจัดการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทยที่มีอยู่ พบว่า ในปัจจุบันมีรูปแบบที่สำคัญและมีลักษณะแตกต่างกัน พอสรุปได้ 8 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ 1 โรงเรียนคาทอลิกแบบธรรมเนียมประเพณี (traditional Catholic School) หมายถึง โรงเรียนที่มีการแสดงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ความเป็นคาทอลิกอย่างชัดเจนและเปิดเผย ทั้งภายนอกและบรรยากาศกิจกรรมภายในอย่างเห็นเด่นชัด เน้นให้มีพิธีกรรม พิธีมิสซา พิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ และการสอนคำสอนคาทอลิกอย่างจริงจัง คณะครูและนักเรียนพึงตระหนักถึงหน้าที่ที่จะต้องเข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณีของศาสนาคริสต์ โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาและวัฒนธรรมของโรงเรียน มีการสอนวิชาหลักศาสนาหรือคำสอนของคริสตศาสนา ซึ่งเป็นการสอนศาสนาโดยตรง ทั้งแก่ผู้เรียนที่เป็นคาทอลิก เช่น วิทยาลัยแสงธรรม จ.นครปฐม

รูปแบบที่ 2 โรงเรียนคาทอลิกแท้ (Essential Catholic School) คือมีการกำหนดคุณลักษณะพื้นฐานและกระบวนการเรียนการสอนตามหลักการศึกษาคาทอลิก ในบริบทแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีศาสนาเป็นแกนสำคัญและชัดเจน มีพิธีกรรมศาสนา การใช้หนังสือคำสอนทางศาสนา เน้นคุณค่าของจริยธรรม ระบบทางสังคม ความเชื่อถือของชุมชน ท้องถิ่น ประสพการณ์ทางศาสนา มีการแสดงคุณลักษณะค่านิยมทางศาสนาอย่างแท้จริงในโอกาสต่างๆทุกมิติอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ทั้งหลักสูตร กิจกรรม และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนจะสะท้อนถึงคุณค่าทางศาสนาอย่างชัดเจนต่อปรากฏการณ์และเหตุการณ์ทางสังคม ศูนย์อบรมคำสอนเบธาราม จ.พะเยา

รูปแบบที่ 3 โรงเรียนคาทอลิกแบบแพร่ธรรม (Evangelization School) หมายถึง โรงเรียนที่มีสัญลักษณ์และภาพลักษณ์ของคาทอลิกอย่างชัดเจน สมาชิกนับถือศาสนาหลากหลาย และโรงเรียนเป็นตัวแทนของพระศาสนจักรทำภารกิจประกาศพระวรสาร และเป็นพยานถึงพระ

เยซูคริสตเจ้าอย่างชัดเจนคือนักเรียน และผู้ปกครองที่นับถือศาสนาอื่น ซึ่งไม่คุ้นเคยกับรูปแบบหรือระบบการปกครองของพระศาสนจักร เช่น บ้านสวนเจ็ดริน จ.เชียงใหม่

รูปแบบที่ 4 โรงเรียนคาทอลิกแบบสังคมโลก (Secular School) คือ มีเครื่องหมายภายนอกแสดงว่าเป็นโรงเรียนคาทอลิก แต่มีวัฒนธรรมแบบสังคมโลก มีค่านิยมแบบทั่วไป ซึ่งเป็นลักษณะตรงข้ามกับค่านิยมแห่งอาณาจักรพระเจ้า และมีแนวทางการบริหารแบบมุ่งผลประโยชน์และดำเนินการบริหารแบบธุรกิจ มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบราชการเป็นหลัก กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาแบบชาวโลก มากกว่าการเน้นถึงคุณค่าชีวิตตามคำสอนของพระศาสนจักร หรือมีการแสดงคุณลักษณะแบบคาทอลิกเท่าที่มีระเบียบปฏิบัติกำหนดไว้เท่านั้น

รูปแบบที่ 5 การจัดการศึกษาแบบเยสุอิต ของนักบุญอิกญาซีโอ แห่งโลโยลา ซึ่งเป็นแนวการสอนอย่างเป็นระบบของมหาวิทยาลัยปารีสในศตวรรษที่ 16 ที่หลอมรวมเข้ากับวิธีการสอนแบบผสานการฝึกจิต (Spiritual exercises) ลักษณะสำคัญของกระบวนการคือเน้นให้ความเอาใจใส่ต่อผู้เรียนแต่ละคนเพื่อการเจริญเติบโตอย่างเป็นแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ และยึดตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ โดยคัดเลือกวิธีการที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนสติปัญญา สังคม จริยศาสตร์ และศาสนาในทุกด้าน ให้ความสำคัญแบบอย่างส่วนตัวของครูในอุดมคติ เป็นสิ่งที่สำคัญที่มาก่อนกระบวนการเรียนรู้ คือเป็นแบบอย่างชีวิตหรือแบบพิมพ์ใจ ซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญก่อนความสามารถอื่นใด เพื่อสร้างบุคคลให้เป็นผู้นำกลุ่มและสังคม ที่มีพื้นฐานจากความเข้าใจที่ถูกต้องและเกิดจากการไตร่ตรอง ซึ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนฝึกและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นคนดี เทียงตรงหรือเป็นบุคคลที่สมดุล รอบรู้ มีความสามารถทางด้านสติปัญญา เปิดตัวต่อการเจริญเติบโต เป็นคนมีศรัทธาในศาสนา รู้จักรักและรู้สึกรักมีข้อผูกมัดต่อการสร้างความยุติธรรมในการบริการรับใช้ประชากรของพระเจ้า

รูปแบบที่ 6 การจัดการศึกษาของนักบวชคณะซาเลเซียน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และเป็นศาสนิกชนที่ดีตามหลักศาสนา โดยเน้นการพัฒนาวิชาชีพสาขาต่างๆ ให้แก่เยาวชนชายเท่านั้น คณะสงฆ์ซาเลเซียนได้จัดตั้งขึ้นตามจิตตารมณ์ของบาทหลวงดอน บอสโก ซึ่งได้ให้แนวทางหรือจิตตารมณ์การอบรมเยาวชนบนหลัก 3 ประการดังนี้ 1) เหตุผล หมายถึง ผู้สอนไม่ใช่อำนาจ อารมณ์หรือความรุนแรง แต่ใช้เหตุผล ความรัก ความเข้าใจ การชี้แนะสั่งสอน โดยให้ผู้เรียนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ และให้โอกาสในการปรับปรุงตนใหม่ 2) ศาสนา หมายถึง การอบรมเยาวชนให้มีจิตเปี่ยมด้วยคุณธรรม จริยธรรม เช่น ความรัก ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม เพื่อให้เยาวชนมีจิตใจเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม เป็นบุคคลที่ครบครัน และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม 3) ความรักและความใจดี หมายถึง ผู้สอนต้องมีความสนใจเอาใจใส่เยาวชนเป็นพิเศษ คอยติดตามช่วยเหลือ และชี้แนะพวกเขาเหมือน

ดั่งเป็นบิดามารดา เป็นพี่ และเป็นเพื่อน ความรักและความใจดีแสดงออกได้โดยการดูแลและอยู่กับพวกเยาวชนตลอดเวลา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนทั้งกายและจิตใจ

รูปแบบที่ 7 การจัดการศึกษาของนักบวชชายคณะภราดาเซนต์คาเบรียล ซึ่งแต่เดิมกำหนดไว้เฉพาะผู้เรียนที่เป็นผู้ชาย แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาไปตามยุคสมัย หลักสำคัญของการศึกษาของคณะเซนต์คาเบรียล คือ ความวิริยะ อุตสาหะ นำมาซึ่งความสำเร็จ เป้าหมายของการศึกษา คือ การเข้าถึงสัจธรรมอันสูงส่ง ศักดิ์สิทธิ์ และความบริสุทธิ์ เน้นพัฒนาผู้เรียนให้ค้นพบคุณทรัพย์ในตนและมีอิสรภาพในการเติบโตจากภายใน คือ มีสติพร้อมทั้งพลังฝ่ายจิตที่สูงและมั่นคง สามารถเลือกคติประจำใจ และยึดมั่นในอุดมการณ์ อาศัยการเจริญสมาธิ และกระบวนการไตร่ตรองการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน อย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติตามครรลองแห่งการเจริญเติบโตของแต่ละคน เคารพและเห็นคุณค่าของคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาสติปัญญาความคิดสร้างสรรค์ อารมณ์ และสุขภาพทั้งจิตและกาย ตามลำดับขั้นตอน โดยไม่มีการยึดเย็บหรือบังคับ เพื่อให้ผู้เรียนเจริญชีวิตทั้งในชีวิตนี้และชีวิตนิรันดรอย่างกลมกลืน

รูปแบบที่ 8 การจัดการศึกษาของคณะภคินีอูร์สุลินในประเทศไทย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับสตรีล้วน ซึ่งสิ่งที่พึงปลูกฝังให้ผู้เรียน ก็คือ ศักดิ์ศรีของความเป็นผู้หญิง ความภาคภูมิใจ และมีความเคารพในเกียรติศักดิ์ทั้งของตนเองและของบรรดาผู้เป็นสตรีทั้งมวลในโลกนี้ การอบรมกิริยามารยาทที่งดงามเยี่ยงกุลสตรีไทย ถึงแม้ความรู้อันเป็นวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ที่เป็นสากลจะมีความสำคัญในปัจจุบัน แต่ความเป็นกุลสตรีไทยที่เพียบพร้อมด้วยความอ่อนน้อม ถ่อมตน นุ่มนวลในกิริยา วาจา มีระเบียบวินัยในตนเอง เรียบร้อย ซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา ออกทນรู้จักรักษาความสะอาด ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องได้รับการปลูกฝังอบรมด้วยความภาคภูมิใจเพื่อให้เป็นคุณสมบัติอันประเสริฐที่พึงมี เพราะคุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่นำไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัว ความมีอิสรภาพที่แท้จริงจากกิเลสต่าง ๆ อันจะช่วยให้สามารถเป็นรับใช้ผู้อื่นได้

ประวัติ ความเป็นมาและการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ

ประวัติความเป็นมาของชนเผ่าในประเทศไทย

นักมนุษยวิทยาบางกลุ่มเชื่อว่า ชนเผ่าได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยมานาน ก่อนที่คนไทยจะรวบรวมกันตั้งประเทศ แต่เมื่อชนชาติไทยหลังไหลเข้ามามากในดินแดนสุวรรณภูมิ กลุ่มชนเหล่านี้ได้ถูกกลืนชาติไปบ้าง ถูกบีบให้ถอยเข้าป่าและไปอยู่บนภูเขาบ้าง จากเอกสารของคณะกรรมกรชาวเขา แสดงว่า ประเทศไทยมีชนเผ่าตั้งหมู่บ้านกระจัดกระจายตามจังหวัดต่าง ๆ

ประมาณ 22 จังหวัด แต่ส่วนใหญ่อยู่กันเป็นแนวในพื้นที่ป่าดอย ห่าง ไกลคมนาคมในจังหวัดทางภาคเหนือ และจังหวัดที่มีชนเผ่าอยู่มาก ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ น่าน เชียงราย และแม่ฮ่องสอน

กะเหรี่ยง (กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์, 2513: 1-2) เป็นชื่อที่เรียกกันในภาคกลางของไทย พม่าเรียกว่า กะฮั่น คนไทยในจังหวัดภาคเหนือเรียกว่า ข่าง และบางที่เรียกว่า กะหรั่ง ในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ แต่ชาวยุโรป อเมริกัน เรียกว่า Karen นักประวัติศาสตร์บางท่านสันนิษฐานว่า เดิมอยู่ในดินแดนตะวันออกของธิเบต แล้วเข้ามาตั้งอาณาจักรอยู่ในประเทศจีนเมื่อ 733 ปีก่อนพุทธกาล ชาวจีนเรียกว่าชนชาติโจว ภายหลังถูกกษัตริย์จีน ในราชวงศ์จิ้นรุกราน เมื่อ พ.ศ. 207 พวกกันแตกพ่ายลงมาอยู่ตามแม่น้ำยางซี เกิดปะทะกับชนชาติไทย จึงถอยร่นลงมาอยู่ตามลำน้ำโขงกับแม่น้ำสาละวิน ในเขตประเทศพม่า เนื่องจากการอยู่ตามพื้นที่ราบมักถูกรบกวนเสมอ จึงพากันอพยพไปอยู่ตามป่าลึกและบนภูเขา เพราะเมื่อเกิดสงครามจะได้พากันหลบหนีไปได้สะดวก และเป็น การยากที่เจ้าของประเทศจะเข้าไปเก็บภาษีอากร เก็บหัวผู้คน เสบียงอาหาร หรือเข้าไปทำการปกครอง เพราะภูมิประเทศ ดินที่อยู่ล้อมรอบไปด้วยป่าทึบและภูเขาสูง มีอันตรายจากไข้ป่าและสัตว์ป่า กะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในเขตสภาพพม่ามากกว่าอยู่ในประเทศไทย และมีรัฐของตนเองต่างหากถึง 2 รัฐ คือ รัฐกะยา ซึ่งเป็นกะเหรี่ยงแดง และรัฐก๋อตุเล อันเป็นดินที่อยู่ของกะเหรี่ยงขาว

นอกจากนี้ ยังกระจัดกระจายอยู่ตามป่า ตามเนินเขาในรัฐฉาน (รัฐไทยใหญ่) กับตอนกลางและตอนใต้ของรัฐใหญ่ ๆ ของพม่า กะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในเขตไทย ก่อนที่ชาวไทยจะเคลื่อนย้ายลงมาสู่แหลมสุวรรณภูมิ แต่เป็นจำนวนเล็กน้อย กะเหรี่ยงเพิ่งอพยพเข้ามาอยู่ในเขตประเทศไทยเป็นจำนวนมากในสมัยเมื่อพระเจ้าอลองพญา (อ่องเจยะ) ทำสงครามกับพวกมอญ พวกมอญพ่ายแพ้ ถูกกองทัพพม่าไล่ติดตามฆ่าฟัน ในเวลานั้น พวกกะเหรี่ยงเป็นมิตรกับพวกมอญ ได้ให้ที่พักอาศัยหลบภัยแก่พวกมอญ เมื่อพวกพม่ายกกองทัพติดตามมา พวกกะเหรี่ยงเกรงภัย จึงพากันอพยพหลบหนีเข้ามาสู่เขตไทย และกะเหรี่ยงเข้ามาอีกครั้งหนึ่ง เมื่ออังกฤษยึดพม่าได้ใน พ.ศ. 2428 จ่อละผ่อ หัวหน้าชาวกะเหรี่ยง ไม่ยอมอ่อนน้อมต่ออังกฤษ ครั้งอังกฤษส่งกองทัพใหญ่มาปราบปราม พวกกะเหรี่ยงจึงพากันเข้ามาอยู่ในไทย (จินทบูรณ สุทธิ, 2524: 63)

ชนเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย มี 4 สาขา คือ

- 1) ไป (P'wo)
- 2) สะกอ (S'kaw, S'gaw) หรือ ปักกั้นยอ
- 3) กะยา หรือ คาเรนนี่ หรือ บเว (Kayah, Karenni, B'ghwe)
- 4) ตองตุ้ (Taungthu)

กะเหรี่ยงเป็นชนเผ่าที่กระจายตัวมากที่สุดในประเทศไทย รวมทั้งสิ้นถึง 15 จังหวัด โดยเรียงจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก ลำพูน กาญจนบุรี แพร่

เซียงราย ลำปาง ราชบุรี เพชรบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี กำแพงเพชร ประจวบคีรีขันธ์ และสุโขทัย (กรมประชาสัมพันธ์, 2527: 52)

ประวัติเกี่ยวกับการอพยพของกะเหรี่ยงจากประเทศจีน

จากหนังสือองค์ความรู้และภูมิปัญญาชนเผ่าปกากะญอ (องค์การชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 2) กล่าวไว้ว่า ชาวกะเหรี่ยงสืบเชื้อสายมาจากเผ่ามองโกล ชนชาวกะเหรี่ยงเผ่าแรกสุด หรือที่ชนชาติไทยเรียกพวกเขาว่าขางนั้น ตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ติดกับต้นแม่น้ำแยงซีเกียงในทะเลทรายโกบี ซึ่งรู้จักกันว่า Htee-Hset-Met-Ywa (หตี หเซ็ท เม็ท ยว่า) แปลว่า Land of the Flowing Sand (ดินแดนแห่งทรายไหล) จากสถานที่ดังกล่าวนี้เอง ประมาณ พ.ศ. 739 ชนชาติกะเหรี่ยง ได้อพยพลงสู่ทางใต้ เข้ามาตั้งหลักแหล่งพำนักอาศัยอยู่ในพื้นที่ในชัชภูมิ ซึ่งเป็นสหภาพพม่าขณะนี้ นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ มีความเห็นสอดคล้องตรงกันว่า ชนชาติกะเหรี่ยงหรือขาง คือชนเผ่าแรกสุดที่อพยพ โยกย้ายถิ่นเข้ามาหาถิ่นร่นลงสู่ตอนใต้ มาตั้งรกรากใหม่ กะเหรี่ยงได้ขนานนามผืนแผ่นดินใหม่นี้ว่า KOW-LAH (กอลาห์) หมายถึง ดินแดนที่เขียวขจี มีความชุ่มชื้น ชนชาติกะเหรี่ยงจึงได้เริ่มต้นหักร้างถางพง ไถพรวนพื้นดิน ลงมือเพาะปลูกโดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ ขัดขวางทั้งสิ้น

ผลผลิตจากหยาดเหงื่อแรงงาน ได้ให้ผลตอบแทนต่อพวกเขาอย่างน่าชื่นชม ด้วยสาเหตุนี้ ชนชาติกะเหรี่ยงจึงได้เปลี่ยนแปลงชื่อของแผ่นดินที่ให้ความอุดมสมบูรณ์ต่อเขาว่า (ก่อทูล) รัฐที่สถิตทั้งทั้งสิ้นซึ่งความชั่วร้ายเลวทราม – ความอดอยากยากแค้น – สลดสังเวชและการโกลาหลอลหม่าน ซึ่งจะไม่มี ณ ดินแดนแห่งนี้ ก่อทูล คือ ดินแดนใหม่ที่แสนสะดวกสบาย พรั่งพร้อมอุดมสมบูรณ์ โดยไม่รู้จักความยุ่งยาก

ชนชาติกะเหรี่ยงได้ดำรงชีพอยู่กันมาช้านานหลายศตวรรษ ทรานจบจนการเข้ามาแทรกแซงก่อวุ่นของชาวพม่าเกิดขึ้น จึงมีการเข่นฆ่า ทำลายชีวิตที่ไฝ่แสวงแต่สันติของชนชาติกะเหรี่ยงจนพินาศพังทลาย บ้านเมืองเดิมของชาวกะเหรี่ยงอยู่ทางตะวันตกของจีน ในกวางสี ก่อนที่พวกเขาจะอพยพสู่ดินแดนที่พวกเขาอาศัยอยู่ในปัจจุบัน ชาวจีนเชื่อว่าแม่น้ำแยงซีเกียง คือ “แม่น้ำของพวกขาง” หรือแม่น้ำของพวกกะเหรี่ยง (องค์การชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 3)

ชนชาวกะเหรี่ยงเข้าสู่ดินแดนอินโดจีนตามเส้นทางสำคัญ 3 สาย คือ พวกแรก เมื่อ 1128 ปีก่อนคริสตกาล พวกที่ 2 เข้ามาเมื่อ 799 ปีก่อนคริสตกาล และกลุ่มสุดท้ายเมื่อ 741 ปีก่อนคริสตกาล การอพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 1 ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้อพยพเข้าไปในดินแดนที่เป็นประเทศพม่าในปัจจุบัน ตามสายน้ำอิรวดี ลงไปตามที่ราบลุ่มปากแม่น้ำอิรวดี หรือเดลต้า ในพื้นที่เมืองแปร เฮนซาคะ พะสิม หรือบะเส้ง เมืองละเก็ง หรือย่างกุ้ง ชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่แห่งนี้เป็นกลุ่มที่ได้รับการศึกษาสูงในสมัยที่อังกฤษปกครองพม่า ซอ บา อู ยี ผู้นำชาวกะเหรี่ยงเป็นที่พะสิม การ

อพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 2 ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตามสายน้ำสาละวิน แม่น้ำสะโตง สายน้ำเมย และแม่น้ำตะนาวศรี โดยมีชุมชนที่หนาแน่นอยู่ที่เมืองตองอู ผาปูน ผาอ่าง ท่าตอน เมาะ ละเหม่ง พะโค (หงสาวดี) กะเหรี่ยงกลุ่มนี้อยู่ปะปนกับพวกมอญมาก จึงถูกเรียกว่าตะเลงกะยีน หรือกะเหรี่ยงโพล่ง ส่วนกะเหรี่ยงสกอนั้น อยู่ปะปนกับพวกพม่ามากจึงถูกเรียกว่า บาม่ากะยีน เมืองที่สำคัญที่เป็นที่กล่าวถึงของชาวกะเหรี่ยง คือ เมืองตองอู ซึ่งเป็นเมืองเก่าแก่ดั้งเดิมของชาว กะเหรี่ยงสกอน ส่วนกะเหรี่ยงโพล่งนั้น มีเมืองดั้งเดิมที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ตั้งหลักฐานมั่นคง เรียกว่า กวยเกอบอง (กวยเกอบอ) เมืองคูยอ ณ ที่เมืองนี้ เป็นพื้นที่ราบ มีภูเขาหินตั้งอยู่เด่นเป็นสง่า ท่ามกลางที่ราบเป็นที่นาเว้งว้าง พวกเขาถูกพม่า มอญ และคนไทย กวาดค้อนกระจัดกระจายไป ตามที่ต่าง ๆ พวกเขาเชื่อว่าสักวันหนึ่งพวกเขาจะได้กลับมารวมตัวกันอีกครั้งที่เมืองกวยเกอบองการ อพยพเข้ามาในเส้นทางที่ 3 ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มนี้อพยพเข้ามาตามสายน้ำแม่โขง แม่น้ำเจ้าพระยา เข้า มาอยู่ในอินโดจีน คือ ในดินแดนกัมพูชา และถอยร่นกลับขึ้นมาทางเหนืออีกครั้ง ในพงศาวดารพม่า โดยพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กล่าวว่า “พวกตองซู่ (กะเหรี่ยงเผ่าปะโอ) นี้เป็นคนที่มีมนุษย์แดนข้างเคียงรู้จักกันมาก รู้จักกันทั่วกรุงสยาม และเมืองเขมร จนกระทั่งแถบ แม่โขงตอนล่าง ราวเมืองนครจำปาศักดิ์และแก่งพันเกาะ (หลี่ผี) ในหัวเมืองไทยใหญ่” (องค์กร ชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 3 - 4)

หนังสือพงศาวดารพม่า และในหนังสือชนชาติไทย ซึ่งมีขงขันนาริณะแพทย์ที่ไป เรียน ชาวอเมริกัน ชื่อ ดอกเตอร์ วิลเลียม คลิฟตันคอคค์ ซึ่งเดินทางเข้าไปในแคว้นสิบสองปันนา ยูนนาน ได้เขียนไว้ว่า “คำว่า ขวน หาใช่ชื่อใหม่ไม่ เป็นชื่อที่ชนอยู่ถิ่นใกล้เคียงโคยรอบใช้เรียกกัน ตั้งแต่ศึกคำบรรพมาแล้ว” ตามตำนานกล่าวว่า เมื่อชนชาติไทยอพยพลงมาจากประเทศจีน ในครั้ง แรก ตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล ชาติอ้ายลาว ได้มาตั้งแคว้นขึ้นทางตะวันออกของแม่น้ำ สาละวิน ในท้องที่ที่เป็นของพวกขางหรือกะเหรี่ยง (ขวน, ขาง, ปกาเกอะญอ เป็นชื่อเรียกชนชาติ กะเหรี่ยง คำว่า ขางเป็นคำที่พวกลัวะหรือลวะเรียกชนชาติกะเหรี่ยงเป็นพวกแรก ซึ่งมาจากคำว่าป กาเกอะญอ และมีพวกขวนหรือกะเหรี่ยงตั้งภูมิลำเนาอยู่ก่อนแล้ว แคว้นขวนหรือกะเหรี่ยงที่กล่าวมา นี้มีอาณาเขตกว้างขวาง ตั้งแต่แม่น้ำสาละวินจนถึงแม่น้ำโขงและเลยไปจนถึงแดนเขมรตอนใต้ กล่าวกันว่าเป็นถิ่นที่บริบูรณ์มาก เมื่อชาติอ้ายลาวได้มาสวามิภักดิ์ต่อเจ้าผู้ปกครองนครแคว้นขวน หรือกะเหรี่ยงแล้ว ก็ได้อนุญาตให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ได้ ก่อนเวลาที่ถึงกลางศตวรรษที่กล่าวถึงนั้น ชาติ อ้ายลาวได้ตั้งเมืองใหญ่ขึ้นหลายเมืองในท้องที่ของขวนหรือกะเหรี่ยง (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 4)

ดอกเตอร์ ซาน ซี โฟ อดีตนักศึกษากะเหรี่ยง เป็นผู้รวบรวมเรื่องราวต่าง ๆ ของชาว กะเหรี่ยงไว้ให้เยาวชนรุ่นต่อ ๆ มาได้ศึกษา ผู้บุตรากเหง้ากะเหรี่ยง ตำนานชาวกะเหรี่ยงเล่าสู่กัน

ต่อๆ กันมาว่า ดินแดนดั้งเดิมกะเหรี่ยงนั้นเรียกว่า ที (น้ำ) และ (ซัด, พัด) เมะ (ทราย) ฉววา (ไหล) ถ้าเป็นสำเนียงกะเหรี่ยงกลุ่มโพล่งออกเสียงว่า “ที (น้ำ) ฉิ (ซัด, พัด) หมิ (ทราย) หยั่ว (ไหล) รวมความว่า ดินแดนที่น้ำซัดพัดพาทรายไหล บรรพบุรุษกะเหรี่ยงบอกว่ายู่ทางเมืองจีน ซึ่งสันนิษฐานว่า คือ ดินแดนทะเลทรายโกบี ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของมองโกเลีย (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 5)

ถิ่นที่อยู่อาศัยของชนชาวปกากะญอ

เอกสาร “พงศาวดารพม่า” โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พบว่า กะเหรี่ยง เป็นมนุษย์ชาติหนึ่งในกรุงจีน เกิดจากเชื้อสายเจ๊กหรือไมปรากฏ ถูกพวกไทยไล่ต้อนตะเป็ดลงมาทางใต้ ทั้งภายหลังถูกพวกมอญและพม่าไล่กลับคืนถอยหลังไปบนเขาอีกกะเหรี่ยง เชื่อว่า พวกตนเป็นมนุษย์ชาติแรกที่ตั้งอยู่ในหัวเมืองแถบกรุงอังวะก่อนเพื่อน กลางพุทธศักราชที่ 11 หรือ 12 จึงผ่านไปข้างใต้และแผ่ออกไปตั้งตามป่าลำเนาเขาเขินระหว่างอิรวดีสาละวิน เจ้าพระยา (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 5) พวกต้องชู(ปะโอ)เป็นกะเหรี่ยงอีกกลุ่มหนึ่งที่ใช้ภาษาต้องชูผสมกันระหว่างภาษากะเหรี่ยงกับพม่าและนับถือพระพุทธศาสนา (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 5)

เอกสาร “ประชุมตำนานล้านนาไทย” โดย สงวน โชติสุขรัตน์ อาณาจักรโยนกนาคพันธุ์ พบว่า พวกขอมคำได้ปกครองและสร้างเมืองฝ่ายเหนือ คือ เมืองศรีสุวรรณ โคมคำ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง ต่อมาสร้างเมืองอุโมงค์เสลานคร ขึ้นปลายเขา แม่กก ห่างจากเมือง สุวรรณโคมคำ ระยะเดินทาง 3 วัน ส่วนชาวเมืองนั้นอาจมีขอมบ้าง พวกไทยที่อพยพลงมาก่อนบ้าง คือ คนไทยอ้ายลาว พวกละว้า กะเหรี่ยงอยู่ปะปนกัน ต่อมาสุวรรณโคมคำลุ่มจมในแม่น้ำโขง (หน้า 66 – 67) เพราะเมื่อพระเจ้าสิงหนวัติอพยพครอบครัวไทยเมืองลงมานั้น ก็ได้พบไทยอ้ายลาวมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินปะปนกับชาวพื้นเมืองเดิม คือ พวกลัวะ พวกกะเหรี่ยง หรือยาง คำว่า เงินยางหรืออาณาจักรยางโยกนี้ หมอคอคร์กล่าวไว้ในหนังสือไทยว่า ยางหรือเงินยางมาจากคำว่ายาง หมายถึงพวกกะเหรี่ยง ส่วนพวกลัวะในตำนานพื้นเมืองเดิมเรียกว่า ทมิฬ (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 6)

เอกสาร “พงศาวดารชาติไทย ความเป็นมาของชาติไทยแต่ยุคคึกคักพรรพ์” โดยพระบริหารเทพธานี พบว่า ราวสมัยพุทธกาล ชาติอ้ายลาวได้อพยพลงมาในแดนกะเหรี่ยง คือ บริเวณที่ตั้งเมืองตองอู เคียงนี้ ณ ที่นั้น เดิมพวกกะเหรี่ยงได้สร้างเมืองขึ้น ราว 1750 ปี ก่อนพุทธกาล ถิ่นฐานของพวกกะเหรี่ยงอยู่ทางตอนใต้ มณฑลไกวเจา ไทยสละดินแดนตั้งแต่นครป่า และภาคกลางในกลุ่มน้ำแยงซีเกียง เพราะหนีการเบียดเบียน และยุทธภัยจากจีนกลางคราว และกลางคราวจีนก็หนียุทธภัยตามเข้ามาเบียดเบียนไทยด้วย เมื่อพุทธกาลราว 50 ปี ชาติอ้ายลาวได้อพยพเข้ามาอยู่ในแดนกะเหรี่ยงในคราวนั้นมาก เพราะเหตุไทยคุ้นเคยกับพวกนี้มาก่อน เพราะมีการอพยพเป็นรายย่อยมา

อยู่ก่อนอพยพใหญ่ กะเหรี่ยงก็ขยายเขตมาตั้งภูมิลำเนาทางทิศตะวันออกของกลุ่มน้ำคง จนถึงแม่น้ำโขง ต่อแดนพูนันท์ที่หลี่ผี พวกที่มาตั้งในที่ร้างเปล่าก็อิสระ ที่มาอยู่ที่มีผู้ปกครองก็อยู่ภายใต้การปกครอง เป็นไพร่ของเมืองนั้น ๆ นานเข้าก็อพยพตามกันมามากขึ้น ส่วนพวกที่ลงมาทางแม่น้ำคง ก็สละอำนาจออกจากกะเหรี่ยงได้กลางคราว (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 6)

เอกสาร “ชาวเขาในไทย” โดย บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ พบว่า ประวัติของชนชาติกะเหรี่ยงนั้น นักประวัติศาสตร์ตะวันตกบางท่านสันนิษฐานว่า เป็นพวกสืบเชื้อสายมาจากชาติโจว ซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน ประมาณ 733 ปี ก่อนพุทธกาล ภายหลังได้เป็นใหญ่ในแผ่นดินจีน ก่อนพุทธกาล 633 ปี ถึง พ.ศ. 207 ก็เริ่มแตกพ่ายสลายตัวโดยการรุกรานจากกษัตริย์ในราชวงศ์จิ้น จึงอพยพมาตามลำน้ำแยงซีเกียงได้ต่อสู้กับพวกไตแห่งอาณาจักรน่านเจ้า พ่ายแพ้แก่ไต ถอยร่นลงไปอยู่ในพม่าและตามชายแดนประเทศไทย เพื่อมิให้ถูกชนชาติอื่นรบกวน จึงหลบหนีไปอยู่ตามภูมิประเทศล้อมรอบด้วยภูเขา (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 7)

ประวัติศาสตร์ชนชาติกะเหรี่ยงเกี่ยวกับประเทศไทย

จากจากหนังสือองค์ความรู้และภูมิปัญญาชนเผ่าปกากะญอ กล่าวไว้ว่า ชนชาติกะเหรี่ยง ซึ่งชนชาติไตในรัฐฉานและชาวมณฑลพายัพรวมกันเรียกพวกเขาว่า ยางแดง อีกชนเผ่าหนึ่งเราเรียกพวกเขาว่า ยางขาว และพวกเขาเองซึ่งเป็นยางแดง เรียกชนชาติของเขาเองว่า กะยา พวกยางขาวเรียกชนชาติของเขาว่า ก่อทูล กะเหรี่ยงยางแดง และกะเหรี่ยงยางขาว แบ่งออกเป็นสองพวกด้วยกัน ความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติกะเหรี่ยงขาวกับกะเหรี่ยงแดงนั้น ได้มีปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์และพงศาวดารของเมืองเชียงใหม่ ในต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในรัชสมัยดังกล่าว ตรงกับปีเถาะ พ.ศ. 2326 ขณะนั้นเมืองเชียงใหม่ได้ตกอยู่ในความปกครองของพระมหากษัตริย์ไทยแห่งกรุงสยาม ในสมัยดังกล่าวนี้ พระเจ้าบรมราชาธิบดีกาวิละ ยังทรงมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวชิรปราการ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่อยู่ในขณะนั้น พระอนุชาของพระองค์ มีสองพระองค์ คือ พระเจ้าเชียงใหม่ช้างเผือกธรรมาลังกา (พระเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 2) มีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอุปราชเมืองเชียงใหม่ และเจ้าเศรษฐีคำฝั้น ซึ่งยังมีบรรดาศักดิ์เป็น พระยารัตนหัวเมือง เมืองเชียงใหม่

พระเจ้ากาวิละได้ออกจากนครลำปาง เพื่อมารับตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงใหม่ ขณะนั้นเมืองเชียงใหม่ยังเป็นป่ารก มีป่าไม้เคลือบคลุมหนาแน่น อีกทั้งกำลังผู้คนก็มีน้อยไม่มากพอที่จะรักษาพื้นที่อันกว้างใหญ่ของตัวเมืองได้ จึงได้หยุดกำลังทัพจัดตั้งเมืองอยู่ที่บ้านป่าซาง เมืองลำพูน ซึ่งมีสภาพเป็นป่าเช่นเดียวกับเมืองเชียงใหม่ในขณะนั้นเช่นกัน ในกาลครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงโปรดเกล้าแต่งตั้งให้พระอนุชาทั้งสองพระองค์ของพระเจ้า

กาวิละมารับตำแหน่งพระยาอุปราชและพระยารัตนหัวเมือง ในเมืองเชียงใหม่กับพระเชษฐาด้วย (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 7 – 8)

ในปีเถาะ พ.ศ. 2326 พระเจ้ากาวิละกับพระอนุชาทั้งสองพระองค์ได้ทรงสืบทราบข่าวทางด้านเหนือขึ้นไปนั้น เป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยป่าไม้สัก ซึ่งขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นตลอดสองแนวฝั่งแม่น้ำคง (สาละวิน) โดยมีชนชาติเผ่ากะเหรี่ยงยางแดง อยู่ทางด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำ ทางด้านทิศตะวันตกมีชนชาติเผ่ากะเหรี่ยงยางขาวอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น แต่กะเหรี่ยงยางแดงและกะเหรี่ยงยางขาวสองเผ่านี้มีได้ขึ้นกับชนชาติพม่าแต่อย่างใด ได้ตั้งเมืองเป็นอิสระปกครองตนเองเรื่อยมา ภูมิประเทศของเมืองยางแดงนี้ เคลือบคลุมไปด้วยป่าไม้สัก ซึ่งยากต่อการรุกรานของชนชาติพม่า ประกอบกับดินแดนของชนสองเผ่านี้เป็นชัยภูมิหน้าด่านของเชียงใหม่ ซึ่งถ้าพม่าจะยกทัพเข้ามาตีเมืองเชียงใหม่ จะข้ามน้ำสาละวินมาได้อย่างรวดเร็ว (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 8)

จากแผนการป้องกันชาติบ้านเมืองดังกล่าวพี่น้องทั้งสาม ได้นำปัญหานี้มาปรึกษาหารือกัน และได้ตกลงกันว่า ต้องเจริญสัมพันธไมตรี ผูกมิตรต่อกันไว้ดีกว่า ทั้งนี้จะได้พึ่งพาชนชาติกะเหรี่ยงยางแดง ทางด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งเป็นดินแดนผืนเดียวกันกับอาณาจักรล้านนาไทย ให้เป็นเมืองหน้าด่านของเมืองเชียงใหม่ด้วย จึงได้ตกลงมอบให้พญาสามล้าน ผู้เป็นทั้งนักการทูตและนักการทหาร โดยนำถ้วยชาม 60 ชิ้น ผ้าแพรและหนังสือ เป็นทูตสันถวไมตรี เดินทางออกจากเมืองเชียงใหม่พร้อมคณะ ถึงบ้านห้วยตาดเป็นอันดับแรก ซึ่งต่อมาภายหลังบริเวณบ้านเหล่านี้ ได้กลายเป็นแหล่งชุมชนหนาแน่น และได้กลายเป็นเมือง กันตะระวัติ บรรดาเมืองเล็กเมืองน้อยในบริเวณใกล้เคียงต่างมีความเจริญขึ้นตามลำดับ

เจ้าแสนตาดคำ ประมุขกะเหรี่ยงแดงในขณะนั้น ได้ต้อนรับคณะทูตจากเมืองเชียงใหม่ด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดียิ่ง พร้อมกับรับของที่ระลึกจากพระเจ้ากาวิละแห่งเมืองเชียงใหม่ ที่มอบฝากคณะทูตสันถวไมตรีมาให้ ได้แก่ ถ้วยชาม ผ้าแพร และของใช้ที่จำเป็นอีกจำนวนหนึ่ง จากนั้นได้กรุณาแนะนำหัวหน้าชาวเมืองเชียงใหม่ ลำพูน ซึ่งอพยพลี้ภัยมาตั้งรกรากในถิ่นยางแดง จำนวนหลายร้อยครอบครัว ตามบริเวณฝั่งแม่น้ำสาละวินหลายแห่งด้วยกัน พร้อมกันนั้นได้จัดกำลังทหารกะเหรี่ยงแดงให้เข้าร่วมในการเดินทางไปเกลี้ยกล่อมนายบ้าน นายแขวงบ้านตองโสะ (ตองปู) ซึ่งเดิมทีมีรกรากอยู่ในเมืองเชียงใหม่ ขอให้อพยพกลับไปยังถิ่นเดิม พร้อมกับรับรองให้ความปลอดภัยและความอบอุ่นแก่พวกเขาเหล่านั้นเป็นอย่างดี หัวหน้าชาวบ้านตองโสะก็ได้รวบรวมพรรคพวกเดินทางอพยพมาแต่โดยดี โดยกลับมามาตั้งถิ่นฐานที่บ้านป่าซาง เป็นการเพิ่มพลเมืองเป็นอันดับแรก ตามแบบฉบับของพระเจ้ากาวิละ ที่มีนโยบาย เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง

ต่อมาเจ้ารัตนเมืองแก้วคำฝั้น ได้มีใจรักใคร่กันกับเจ้านางดาเวย บุตรีของเจ้าฟ้าน้อย ระภาผ่อ ทั้งคู่แต่งงานกันและเดินทางกลับเชียงใหม่ นับเป็นครั้งแรกที่เจ้าเมืองเชียงใหม่ได้ทำการ

สมรสกับเจ้าหญิงกะเหรี่ยง บุตรีเจ้าเมืองยางแดง ต่อมารัชกาลที่ 1 ได้พระราชทานนามเจ้านางดาเวย ว่า “เนตรนารีไวย” แม่เจ้านเนตรนารีไวยเป็นทนายทเจ้าเมืองกะเหรี่ยงเจ้าของป่าไม้สัก ทำความร่ำรวย มั่งคั่งให้แก่เศรษฐีคำฝั้นและบุตรหลานในสกุล ณ เชียงใหม่ (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 14)

ภายหลังต่อมาเจ้าข้างเผือกธรรมลังกา ได้ให้เจ้านานมหาวงศ์ไปตรวจราชการ และไปเยี่ยมเจ้าเมืองกะเหรี่ยง ด้วยความสนิทสนมซิดเชื้อกับเจ้าแสนตาคำ เจ้าหนานมหาวงศ์จึงได้นำ คำแผ่นดิน บุตรีคนสุดท้ายของเจ้าแสนตาคำเป็นเมีย ต่อมาเจ้านางคำแผ่นดินได้เป็นมารดาของเจ้าแม่อุษามหาเทวี ในพระเจ้ากาวิโรรสสุริยวงษ์ เจ้าเชียงใหม่องค์ที่ 6 และเจ้าแม่อุษามหาเทวีได้เป็นเจ้ามารดาของเจ้าแม่ทิพย์ไกรสร ซึ่งต่อมาเจ้าแม่ทิพย์ไกรสรเป็นมหาเทวีของพระเจ้าอินทรวชิรมุนี (เจ้าอินทนนท์) ผู้ครองเชียงใหม่องค์ที่ 6 ซึ่งทั้งสองเป็นผู้ให้กำเนิดสมเด็จพระราชา เจ้าดารารัศมี ราชยาในรัชกาลที่ 5 (ปราณี ศิริธร, ม.ป.ป.: 453 – 456)

ความหมาย และลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ได้ให้ความหมายของคำว่าชาติพันธุ์ (Ethnos) หมายถึง กลุ่มที่มีพันธะเกี่ยวข้องกันและที่แสดงเอกลักษณ์ออกมาโดยการผูกพันลักษณะการของเชื้อชาติและ สัญชาติเข้าไว้ด้วยกัน คำว่า เชื้อชาติ (race) หมายถึง ลักษณะทางรูปร่างภายนอกของคนที่เห็นได้ อย่างชัดเจนจากลักษณะรูปร่าง สีมืด สีตา และลักษณะเส้นผม เดิมเชื้อชาติแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ นีกรอยด์ (negroid) มองโกลอยด์ (mongoloid) และคอเคซอยด์ (caucasoid) ต่อมาได้แบ่งกลุ่ม เชื้อชาติเพิ่มขึ้นอีกหลายกลุ่ม เช่น ออสตราลอยด์ (australoid) โพลินีเซียน (polynesian) ฯลฯ

สัญชาติ (nationality) หมายถึง การเป็นสมาชิกของประเทศใดประเทศหนึ่งตาม กฎหมาย โดยที่ลักษณะทางรูปร่างภายนอก หรือชีวภาพ และวัฒนธรรมอาจแตกต่างกันได้ การเป็น สมาชิกของประเทศหมายถึง การเป็นประชาชนของประเทศนั้น ผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นแล้วมาตั้ง ถิ่นฐานอยู่ในประเทศใหม่สามารถโอนสัญชาติเป็นคนของประเทศใหม่นั้นได้ การถือใบเดินทาง (passport) ก็จะต้องใช้ของประเทศนั้นด้วย ขณะที่กองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ ได้ นิยาม “ชุมชนบนพื้นที่สูง” ว่าหมายถึง “ชุมชนชนเผ่า หรือชุมชนอื่นๆที่อาศัยตั้งบ้านเรือนและมีที่ทำกินในพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 35 หรือสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500 เมตรขึ้นไปใน 20 จังหวัด” (กองสงเคราะห์ชาวเขา, 2541: 3) สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครองนิยาม “ชนกลุ่ม น้อย” หมายถึง “กลุ่มชนที่มีเชื้อคนไทย มีจำนวนน้อยกว่าเจ้าของประเทศและมีวัฒนธรรมแตกต่างกันไป อาศัยอยู่ในประเทศไทย อาจเป็นชนกลุ่มน้อยดั้งเดิม เช่น ชนเผ่า หรือเป็นผู้อพยพเข้ามา หลบหนีเข้าเมืองหรือเข้ามาพักชั่วคราว” (กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง, 2539: 2)

ในแง่นี้ทำให้ “ชุมชนบนพื้นที่สูง” และ “ชนกลุ่มน้อย” เหมารวมเอา “ชนเผ่า” เข้าไว้ในส่วนของการนิยาม แต่แตกต่างกันในทัศนะที่ว่า เป็นบุคคลซึ่งอาศัยอยู่บนพื้นที่สูงอย่างเดียว (ตามความเห็นของกองสงเคราะห์ชาวเขา) หรือไม่ใช่คนไทย (ตามนิยามของกรมการปกครอง) ขณะที่การนิยามความเป็นชาติพันธุ์ตามกฎหมาย ยังแตกต่างจากข้อเท็จจริงและคำเรียกตามประเพณีของชาวบ้าน เช่น เรียกชนเผ่า “ปกากะญอ” ว่าเป็น “กะเหรี่ยง” เรียกเผ่า “ม้ง” เป็น “เมี้ยว” หรือเรียก “อาข่า” เป็น “อีก่อ” เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานขัดกับความเข้าใจของชาวบ้าน ชาวบ้านหลายคนจึงยังไม่สามารถลงรายการสัญชาติตามระเบียบสำนักทะเบียนกลางได้

ยิ่งกว่านั้น เมื่อพิจารณา “ชนกลุ่มน้อย” ตามคำจำกัดความของสำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ยังจำแนกออกเป็น 11 กลุ่มหลัก และมีความแตกต่างกันทางสถานภาพ สำหรับ “ชาวเขา” มีข้อกำหนดพิเศษแตกต่างจากชนกลุ่มอื่น โดยจำแนกอย่างกว้าง ๆ ได้สองกลุ่มคือชนเผ่าดั้งเดิมซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่สูงทางภาคเหนือของไทยกับชนเผ่าที่อพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งนี้สถิติของกองสงเคราะห์ชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ใน พ.ศ. 2540 จำแนก “ชาวเขา” ไว้ 9 เผ่า มีประชากร 774,316 คน จำนวนนี้ได้รับการลงรายการสัญชาติไทยตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2517 และระเบียบสำนักทะเบียนกลางว่าด้วยการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านให้แก่ชาวไทยภูเขา พ.ศ. 2535 แก่ไข พ.ศ. 2539 แล้วจำนวน 214,127 คน ยังเหลือชนเผ่าอีก 560,189 คน ที่ยังไม่มีสถานะเป็นคนไทยในทางกฎหมาย

ในจำนวนนี้สามารถจำแนกออกอีกสามกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแรกคือ กลุ่มบุคคลบนพื้นที่สูงซึ่งมีคุณสมบัติครบและสามารถรับสัญชาติไทยในทะเบียนบ้านได้ เนื่องจากกระบวนการล่าช้า คนกลุ่มนี้จึงตกหล่นและมีสถานะเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มีทะเบียนประวัติบุคคล บนพื้นที่สูง สำเนาทะเบียนบ้านชั่วคราวหรือ “ทร.13” และบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูงหรือ “บัตรสีฟ้า” กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มชนเผ่าที่ขาดหลักฐานทำให้ไม่สามารถขอลงรายการสัญชาติไทยได้ตามหลักเกณฑ์ เช่น ขาดเอกสาร หรือขาดบุคคลรับรอง เป็นต้น และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มชนเผ่าที่ไม่ได้เกิดในราชอาณาจักรไทย แต่มีทะเบียนประวัติและบัตรสีฟ้า ซึ่งคาดว่าจะมีประมาณ 98,549 คน

ส่วนประสานราชการ กรมการปกครอง จึงพิจารณาให้สถานะคนต่างด้าวแก่ชนเผ่าที่อพยพเข้ามาเป็นบุคคลเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายประเภทคนไร้สัญชาตินอกกำหนดหรือ “คนต่างด้าว” ยิ่งกว่านั้น ยังมีชนเผ่าที่ไม่ได้ผ่านการสำรวจจัดทำทะเบียนประวัติหรือไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่ไม่ได้รวมอยู่ในฐานตัวเลขนี้ สำนักทะเบียนราษฎรจึงดำเนินการสำรวจและจัดทำทะเบียนประวัติชุมชนบนพื้นที่สูง โดยการสนับสนุนจากกองทุนมิยาซาวา และดำเนินการใน พ.ศ. 2542 ได้รับ บัตรสีเขียวขอบแดง (ปัจจุบันได้มีการระงับการแจกบัตรชั่วคราว) ดังนั้น ความหมายคำว่า กลุ่มชาติ

พันธุ์ บุคคลบนพื้นที่สูง ชนกลุ่มน้อย และชนเผ่า ตามนิยามของหน่วยราชการจึงยังไม่ตรงกันนัก ขณะคำเรียกเผ่าพันธุ์ก็ไม่ตรงกับวัฒนธรรมเดิมทำให้บุคคลหลายกลุ่มเข้าใจผิด และไม่มีสิทธิในการลงรายการสัญชาติไทยในทะเบียนบ้าน ทำให้ชนเผ่าดั้งเดิมจำนวนมากยังไม่มีสัญชาติไทยถูกต้องตามกฎหมายจนถึงทุกวันนี้ (กองราชการส่วนตำบล กรมการปกครอง, 2539)

พัฒนาการของชนเผ่าปกากะญอ

ชนเผ่าปกากะญอเป็นชนเผ่าที่จัดได้ว่ามีหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา มีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่ปกากะญอดั้งเดิมจะนับถือผี เชื่อเรื่องต้นไม้ป่าใหญ่ ภายหลังหันมานับถือพุทธ คริสต์ เป็นต้น ปกากะญอหรือกะเหรี่ยงมีถิ่นฐานตั้งอยู่ที่ประเทศพม่า แต่หลังจากถูกรุกรานจากสงคราม จึงอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ประเทศไทย ปกากะญอหรือกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย คือ กะเหรี่ยงสะกอ หรือที่เรียกนามตัวเองว่าปกากะญอ หมายถึงคน หรือมนุษย์นั่นเอง กะเหรี่ยงสะกอเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง โดยมีขจันนารีเป็นผู้คิดค้นดัดแปลงมาจากตัวหนังสือพม่า ผสมภาษาโรมัน กลุ่มนี้หันมานับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่ กลุ่มที่สอง คือ กะเหรี่ยงโปว์ เป็นกลุ่มที่ค่อนข้างเคร่งครัดในประเพณี พบมากที่ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ และแถบตะวันตกของประเทศไทย กลุ่มที่สาม คือ กะเหรี่ยงบเว พบที่ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน และกลุ่มสุดท้าย คือ ปะโอหรือตองสู แต่พบน้อยมากในประเทศไทย ชนเผ่า “ปกากะญอ” เป็นชนเผ่าที่บอกกล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมานับร้อยนับพันเรื่อง เรียงร้อยเก็บไว้ในแนวของนิทาน อาจจะไม่ใช่หลักฐานที่แน่ชัด แต่ก็พยายามเล่าสืบทอดให้ลูกหลานได้รู้ถึงความป็นมาของเผ่าพันธุ์ และวัฒนธรรมของตัวเอง เล่ากันตั้งแต่สมัยที่พระเจ้าสร้างโลก พระองค์ได้สร้างมนุษย์ คู่แรก คือ อควัม กับเอวา ทั้งสองคนได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสวน (เอเดน) ที่พระองค์ได้สร้างไว้ ทั้งสองได้ทำ ผิดกฎ ของสวรรค์ จึงถูกเนรเทศลงมาใช้กรรมอยู่ในโลกจนกระทั่งมีลูกหลานสืบเชื้อสายมาจนถึงทุกวันนี้ (จินทบูรณ สุทธิ, 2526: 3)

ตำนานเล่าว่า ที่ตั้งของชนเผ่าปกากะญอหรือกะเหรี่ยง ตั้งอยู่ที่ภูเขา “ทอทีปล่อก่อ” มีผู้เฒ่า “เทาะแมป่า” เป็นหัวหน้า หมู่บ้านสืบเชื้อสายมาจนลูกเต็มบ้านหลานเต็มเมือง เมื่อที่ทำกินไม่พอเทาะแมป่าจึงพาลูกหลานอพยพย้ายถิ่นฐาน ระหว่างการเดินทางว่ากันว่าเทาะแมป่าเดินเร็วมาก ลูกหลานพากันหยุดพัก เทาะแมป่าไม่สนใจลูกหลาน พยายามที่จะเดินไปข้างหน้าเรื่อย ๆ จนมาหยุดตามที่ต่าง ๆ แถบแถวลุ่มน้ำสาละวินบ้าง ลุ่มน้ำอิระวดีบ้าง กระทั่งสืบเชื้อสายเผ่าพันธุ์ จนมาถึงทุกวันนี้มีกะเหรี่ยงอาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปในเขตพม่า ตลอดจนในเขตภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย เอกสารบางชนิดระบุว่าคนกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ในตะวันออกเฉียงใต้ของ

ประเทศจีน เมื่อถูกขับไล่หนี ลงมาตั้งหลักในระหว่างกลางเขตพม่ากับมอญ ตอนหลังถูกพม่าบีบ ต้องอพยพอยู่บนภูเขา เอกสารบางจีนระบุว่าคนกะเหรี่ยงที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ล้วนมาจากพม่าทั้งสิ้น เพียงแต่ไม่มีเอกสารยืนยันว่าเข้ามาอยู่เมื่อใด แต่สันนิษฐานว่าเข้ามาตั้งแต่ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย บ้างก็ว่าในดินแดนล้านนา หรือก่อนโยนกดด้วยซ้ำ นั่นหมายถึงการ กำเนิดเมืองเชียงใหม่ (จันทบูรณ สุทธิ, 2526: 4)

จากคำบอกกล่าวของ “ฟือ มุล นูญเป็ง” คนเผ่า คนแก่ ได้กล่าวเล่าความเป็นมาของ กะเหรี่ยงในประเทศไทย พื้นที่หลักที่ปกากะญอหรือกะเหรี่ยงอาศัยอยู่ครั้งแรก คือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยยึดอาชีพเกษตรกรรม ในการหาเลี้ยงชีพ ต่อมาในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลไทยได้เปิดโอกาสให้บริษัทต่างชาติประมูล โครงการทำป่าสัมปทาน ณ ตำบลแม่ยาว จังหวัด เชียงราย โดยบริษัทที่ชนะการประมูลจะได้กรรมสิทธิ์การทำธุรกิจขนส่งไม้จากตำบลแม่ยาว ออกไปยังต่างประเทศ ซึ่งในขณะนั้น บริษัทจากประเทศฝรั่งเศส หรือที่ชาวปกากะญอเรียกกันว่า บริษัท “ห้าง โบ เบ้” ได้กรรมสิทธิ์ในการทำธุรกิจสัมปทานในครั้งนั้นไป “ฟือ มุล นูญเป็ง” เล่าต่อ ว่าหลังจากที่ “ห้าง โบ เบ้” เข้ามาทำธุรกิจในเมืองไทย ปัญหาแรกที่พบคือการสื่อสาร และการทำ สัมปทานไม้ในสมัยนั้น จำเป็นต้องมีช่างและความช่างในการลากไม้ซุง หลังจากเสร็จสัมปทาน ปกากะญอส่วนหนึ่งได้ตั้งหลักปักฐานอยู่บ้านน้ำลัด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยเห็นว่าเป็นที่ เหมาะแก่การทำการเกษตร ได้ใช้ชีวิตมาจนกระทั่งสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงทำสงคราม ชาวปกากะญอได้ร่วมมือกับทหารไทย โดยใช้ช่างเป็นพาหนะ ในการลำเลียงสิ่งของ เเสบียง อาหาร ให้กับทหารไทยในการรบครั้งนั้น หลังสงครามมีชนพื้นเมืองย้ายถิ่นฐานกลับมามากขึ้น ทำให้ที่ลับแคบแออัดขัดแย้งที่ทำมาหากิน ปกากะญอส่วนหนึ่งจึงตัดสินใจออกเดินทางอีกครั้ง

เนื่องด้วยชนเผ่าปกากะญอ มีนิสัยรักความสงบ ชอบใช้ชีวิตอย่างสันโดษ เมื่อมี ประชากรหนาแน่น จึงมองหาที่ทำกินใหม่ โดยเล็งเห็นว่า ตำบลแม่ยาว ที่เคยเป็นสัมปทานเก่า เป็น ที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก ขณะนั้นผู้เผ่า (เซ โค) ดุง ธุระวร ได้เป็นผู้นำพาลูกหลาน และลูกบ้านส่วนหนึ่งย้ายขึ้นมา ตั้งหลัก ปักฐาน อยู่ที่ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย คำว่า แม่ยาว ตั้งขึ้นมาจากสัมปทานแม่ยาวนั่นเอง แต่ยังมีบางส่วนที่ ย้าย กระจัดกระจายออกไป ตามส่วน ต่างๆ ตามแถบแถว ตำบลทุ่งพร้าว อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ยังมีส่วนที่ย้าย และอาศัยอยู่แถบ แนวชายแดนของจังหวัดกาญจนบุรี ใ้ว่าจะมีเพียงเท่านี้ ทุกวันนี้ ยังมีประชากรปกากะญออาศัย กระจัดกระจายทั่วทุกภาคของประเทศไทย (จันทบูรณ สุทธิ, 2526: 5 - 6)

ชนเผ่าปกากะญอ ขึ้นชื่อว่าเป็นชนเผ่าที่รักความสันโดษ อยู่อย่างเจิบ ๆ ชอบใช้ชีวิต อยู่กับป่าไม้ลำเนาไพร ยึดถืออาชีพที่เป็นอิสระ กะเหรี่ยงดั้งเดิมส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำไร่ ทำ นา อยู่ตามป่าตามเขา ปลูกพืชผักสวนครัวตามฤดูกาล ส่วนสัตว์เลี้ยงก็จะเลี้ยงไว้เพื่อเป็นอาหาร

มากกว่าการค้าขาย ใช้ชีวิตแบบพึ่งพาพึ่งน้ำอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่ชนเผ่าปกากะญอยึดเป็นอาชีพหลัก เช่น การทำไร่ ทำนา สมัยก่อนจะชอบทำไร่เลื่อนลอย แต่ภายหลังหันมาดำนานา โดยใช้ช้างเป็นเครื่องมือบุกเบิก นอกจากทำนา ทำไร่แล้ว ยังปลูกพืชผักสวนครัวเอาไว้กินเอง พืชที่นิยมปลูก เป็นจำพวก ถั่ว ข้าวโพด จิง มะเขือ หัวหอม ผักประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ยังปลูกฝ้ายเอาไว้เองในครัวเรือน เพื่อถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม บ้างก็ปลูกเพื่อส่งออกในตลาดเพื่อมาเป็นเงินจุนเจือครอบครัว การประกอบอาชีพการเกษตรของชนเผ่าปกากะญอเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตที่เคยปลูกไว้กินไว้ใช้ แต่ภายหลังเริ่มมีการปลูกในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งออกในตลาด นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร อย่างเห็นได้ชัดว่า สมัยก่อนมีการใช้ควายในการไถนาเป็นหลัก แต่ปัจจุบันได้มีการใช้รถไถเดินตามเข้ามาแทนที่ควาย ทำให้การเร่งที่จะเพิ่มผลผลิต ต้องผ่านกระบวนการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มมากขึ้นในสังคมของชนเผ่าปกากะญอ (จันทบูรณ์ สุทธิ, 2526: 7)

การค้าขายของชนเผ่าปกากะญอในอดีตไม่ใช่เงินตรา ส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า คือ เมื่อล่าสัตว์หรือหาของป่าได้ ก็จะนำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของเครื่องใช้ในเมือง หรือแลกเปลี่ยนกันเอง อยู่ด้วยความพอใจ และการตกลงกันระหว่างสองฝ่าย เมื่อเวลาผ่านยุคสมัยเปลี่ยนไป ค้าขายโดยใช้เงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน แทนที่จะเป็นสิ่งที่ของเหมือนดังเช่นสมัยก่อน และในปัจจุบันพบว่า มีบางส่วนที่ทำการค้าขายขนาดย่อมภายในหมู่บ้านของตนเอง ในอดีตชนเผ่าปกากะญอไม่มีการรับจ้างแต่จะเป็นการช่วยเหลือกันมากกว่า โดยภาษา ปกากะญอเรียกว่า “มาเต้ามากะ” หมายความว่า การลงแขก ซึ่งลักษณะจะเป็นแบบการเวียนกันในบ้านแต่ละหลัง ซึ่งเมื่อบ้านหลังแรกทำงานบ้านอื่น ๆ ก็จะมาช่วยกัน และผลัดเปลี่ยนกันไปจนครบทุกบ้าน การตอบแทนก็จะเป็นข้าว อาหาร ที่นำมาเลี้ยงสุกกัน เป็นการทำงานรับจ้างแบบขายแรงงาน คือ การทำงานจะต้องมีการจ้างวานกัน และได้รับค่าตอบแทนเป็นเงิน ตามกาลเวลาที่เปลี่ยนไป การเลี้ยงสัตว์ในอดีต จะนิยมเลี้ยงสัตว์จำพวกเป็ด ไก่ สุกร เพื่อนำมาเป็นอาหาร โค กระบือ นำมาใช้ไถนา และช้าง นำมาใช้ในงานลากไม้ซุง นอกจากนั้นแล้วสัตว์ชนิดต่าง ๆ ยังถูกนำมาใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ด้วย เช่น งานแต่งงาน ก็จะมีการฆ่าหมูเลี้ยงแขก เป็นต้น ปัจจุบัน แรงงานสัตว์ถูกนำมาใช้ในเชิงธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น ช้าง ก็จะเป็นการนำมาใช้ในการทำทัวร์ โดยการนำนักท่องเที่ยวขึ้นหลัง และเดินชมธรรมชาติ ชมวิว ตามป่าเขา เป็ด ไก่ สุกร ก็มีการเลี้ยงเพื่อส่งเข้าโรงฆ่าสัตว์ และนำเนื้อที่ได้มาขายให้กับนักท่องเที่ยวเป็นหลัก (จันทบูรณ์ สุทธิ, 2526: 8 - 10)

พิธีกรรมที่สำคัญของชนเผ่าปกากะญอ

พิธีกรรมมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอ เป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรมเพื่อกำหนดบรรทัดฐานและควบคุมพฤติกรรมทางสังคม ตลอดจนแสดงถึงความสัมพันธ์ของชนเผ่า ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่มีผลต่อการดำรงชีพในกระบวนการผลิตและความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อของสิ่งที่เหนือธรรมชาติ (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 20)

1. พิธีกรรมหลักในรอบชีวิต

1.1 การเกิด (ดี ต่า เบล) กล่าวคือ เมื่อทารกเกิด สายรกที่ตัดออกไปแล้วก็จะบรรจุลงกระบอกไม้ไผ่ปิดฝาด้วยเศษผ้า แล้วนำไปผูกไว้ตามต้นไม้ในป่ารอบหมู่บ้าน ต้นไม้นั้นเรียกชื่อว่า “เคปอทุ” แปลว่า ต้นสายรก และต้นไม้นี้จะห้ามตัดโดยเด็ดขาด เพราะเชื่อว่าขวัญของทารกจะอาศัยอยู่ที่นั่น หากตัดทิ้งจะทำให้ขวัญของทารกหนีไปและทำให้ทารกล้มป่วยลง หากว่าผู้ใดผู้หนึ่งตัดต้นไม้นี้โดยเจตนาหรือไม่เจตนา จะต้องถูกปรับด้วยไก่ตัวหนึ่ง พ่อแม่จะนำไก่ตัวนี้ไปทำพิธีเรียกขวัญทารกกลับคืนมา วันที่ไปผูกสายรกทารกติดกับต้นไม้นั้น เพื่อนบ้านทุกคนจะไม่ออกไปทำงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้าม เรียกข้อห้ามนี้ว่า “คีต่าเบล” เป็นกฎหมายประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เมื่อถึงเวลาขั้วสายรกหลุดออกไป ผู้เป็นพ่อก็จะไปทำพิธีผูกมือเรียกขวัญทารก โดยไปทำพิธีที่ได้ต้นไม้ที่ผูกติดสายรกดต้นนั้น เพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่ที่บ้าน เรียกพิธีผูกขวัญว่า “กีเบลจือ” คือพิธีผูกขวัญ ครั้งแรกของบุคคลผู้นี้ที่เกิดมาล้มตายอยู่บนโลก ชนเผ่าปกากะญอเชื่อว่าขวัญของคนเราจะมียู่ 37 ขวัญ ที่อยู่ในรูปของสัตว์ชนิดต่าง ๆ การผูกขวัญครั้งแรกของทารกนี้ก็จะทำให้ทารกได้รับขวัญทั้ง 37 ขวัญนี้ โดยครบถ้วน ขวัญ 37 ขวัญ ได้แก่

1) ขวัญหัวใจ	11) ขวัญจิ้งหรีด	21) ขวัญกวาง	31) ขวัญแรด
2) ขวัญมือซ้าย	12) ขวัญตุ๊กแตน	22) ขวัญสิงห์	32) ขวัญเต่า
3) ขวัญมือขวา	13) ขวัญตุ๊กแก	23) ขวัญเสือ	33) ขวัญตะกวด
4) ขวัญเท้าซ้าย	14) ขวัญแมงมุม	24) ขวัญนก	34) ขวัญกิ้ง
5) ขวัญเท้าขวา	15) ขวัญนก	25) ขวัญข้าว	35) ขวัญอิเห็น
6) ขวัญหอย	16) ขวัญหนู	26) ขวัญงู	36) ขวัญต่อ
7) ขวัญปู	17) ขวัญชะนี	27) ขวัญตุ่น	37) ขวัญนกแก๊กกนกแกง
8) ขวัญปลา	18) ขวัญหมูป่า	28) ขวัญเม่น	
9) ขวัญเขียด	19) ขวัญไก่อป่า	29) ขวัญเลียงผา	
10) ขวัญแย้	20) ขวัญแก้ง	30) ขวัญกระทิง	

1.2 การแต่งงาน (ดี เทาะ โค้ เบล) ประกอบด้วยการสู่ขอเมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าหญิงชายรักชอบพอกัน พ่อแม่ญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงจะส่งคนไปหาฝ่ายชายเพื่อสอบถามให้แน่ใจ

ว่าฝ่ายชายรักและยินดีจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงหรือไม่ หากฝ่ายชายรักชอบพอและยินยอมจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงก็มีการนัดหมายวันเวลาทำพิธีแต่งงานกัน ในเวลานั้น ชนเผ่าปกากะญอฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ไปขอร้องฝ่ายชาย เมื่อฝ่ายชายตกลงปลงใจจะแต่งงานกับหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอนแล้ว ฝ่ายชายก็จะส่งเจ้าแก่ไปทำพิธีหมั้นหมายฝ่ายหญิงก่อนวันแต่งงาน ในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่หนึ่งคู่ ทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองเจ้าแก่ฝ่ายชาย วันรุ่งขึ้นจะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อนๆ จะมาหาฝ่ายหญิงเพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป

หมูแรกทำพิธี (เทาะเตาะ) คือหมูตัวแรกที่ฆ่าในพิธีแต่งงาน เนื้อหมูตัวนี้เอาไว้เป็นเครื่องบูชา เพื่อขอเทพยดามารวยพรเจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้ร่วมงานทุกคน ญาติพี่น้องเจ้าสาวจะฆ่าหมูทำอาหารสำหรับเลี้ยงแขกในงานเมื่อทำอาหารเสร็จแล้วจะให้เจ้าแก่ทั้งฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวทำพิธีถวายข้าวแด่เทพดาเพื่อขอพร จากนั้นจะเรียกแขกทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนเจ้าบ่าวที่มาจากแดนไกล มารับประทานอาหาร เสร็จแล้วก็เป็นเวลาส่วนตัวของแต่ละคนที่จะพักผ่อนนอนหลับหรือเยี่ยมเยือนเพื่อนบ้านอื่น ๆ และขับลำนำโต้ตอบกัน ซึ่งบางคนบางหมู่ก็จะเที่ยวขับลำนำตลอดคืนเลยทีเดียว

ไก่เริ่มต้นพิธีบ๊ะ(ชอเก๊ะเก) คือ ช่วงหนึ่งของพิธีแต่งงานจะมีการฆ่าไก่ 2 ตัว คัมให้สุกโดยไม่ปรุงอะไรลงไปทั้งสิ้น ผู้เฒ่าผู้แก่จะเลือกเด็กหญิงและเด็กชายฝ่ายละหนึ่งคน โดยที่เด็กทั้งสองคนต้องเป็นเด็กที่ทั้งพ่อและแม่ยังต้องมีชีวิตอยู่ เด็กทั้งสองคนนี้จะทำหน้าที่จัดคำข้าวและเนื้อไก่ 2 ตัวนั้น แล้วมอบให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวรับประทาน โดยเด็กหญิงก็จะจัดให้เจ้าสาว และเด็กชายจะจัดให้เจ้าบ่าว ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวก็จะให้สร้อยลูกปัดหนึ่งสาย และเงินหนึ่งบาทแก่เด็กหญิงและเด็กชายตามลำดับ เป็นการตอบแทนน้ำใจที่มาช่วยเหลือ

ขันหมาก (เกอะเนอ) กล่าวคือ ปกากะญอมีวัฒนธรรมว่า ขันหมากเป็นของผู้หญิง หรือผู้หญิงมีขันหมาก ฝ่ายชายจะเป็นฝ่ายนำขันหมากมาให้ ขันหมากของปกากะญอประกอบด้วยผ้าซิ่น 1 ผืน เสื้อผู้ชาย 1 ตัว ผ้าโพกศีรษะ 1 ผืน เสียม 1 ค้ำม เสื้อแม่บ้าน 1 ตัว และเกลือ 1 ห่อ แต่ผู้หญิงบางคนอาจจะมีขันหมากมากกว่านี้ก็ได้ การทำพิธีจะทำโดยเจ้าแก่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ขอ ส่วนฝ่ายชายจะเป็นผู้ให้ โดยที่การขอจะต้องขอด้วยการขับลำนำโต้ตอบกันทั้งสิ้น การทำพิธีขอขันหมากนี้จะต้องใช้เวลามาก เพราะจะขอกันด้วยการขับลำนำ และกว่าฝ่ายชายจะให้ก็ไม่ใช้ให้กันแบบง่ายๆ ต้องเจรจากันในบทลำนำหลายบท กว่าเสร็จก็ถึงตะวันรุ่งสาง ตอนเช้าก็จะให้แขกหรือเพื่อนเจ้าบ่าวรับประทานอาหารอีกครั้งหนึ่ง แต่ก่อนรับประทานอาหาร เจ้าแก่ของทั้งสองฝ่ายก็จะทำพิธีถวายข้าวแด่เทพดาเพื่อขอพร รับประทานอาหารเสร็จก็เป็นอันว่าสิ้นสุดพิธีแต่งงานในฝ่ายของผู้หญิง จากนั้นเพื่อนเจ้าบ่าวต่างก็พากันกลับบ้าน

ไปก่อนพระหว่างเดินทางกลับ การเดินทางกลับของเจ้าแค้นและเพื่อนเจ้าสาว ฝ่ายหญิงก็จะฆ่าไก่ 2 ตัว คัมให้สุก แล้วห่อให้เพื่อนเจ้าบ่าวนำกลับไปด้วย เพื่อเป็นอาหารระหว่างเดินทาง เมื่อถึงเวลาอาหาร ก่อนรับประทานอาหาร เจ้าแค้นจะทำพิธีถวายอาหารแด่เทพยดา เพื่ออวยพรผู้ร่วมเดินทางให้ได้รับความปลอดภัยจากภยันตรายทั้งหลาย และกลับถึงบ้านด้วยความสวัสดิภาพ พอกลับถึงบ้านแล้ว ทุกคนก็จะมารวมกันที่เพิงพักหน้าบ้านเจ้าบ่าว ก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตน และที่เพิงพักนี้ เจ้าแค้นก็จะทำพิธีคัมหัวเกล้าอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้าย วันรุ่งขึ้นวันหนึ่งเพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้าม เรียกข้อห้ามนี้ว่า คี เทาะ โต้ เบล ต่อจากนั้นจะมีการผูกขวัญร่วมกันของเจ้าบ่าวเจ้าสาว (กี ซี จือ) หลังจากอยู่ร่วมกันสามวันสามคืนแล้ว พ่อแม่ของเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะทำพิธีผูกขวัญให้ ซึ่งการผูกขวัญร่วมกันนี้ มีความหมายว่า ทั้งสองคนได้กลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วตั้งแต่นั้น

1.3 การตาย หากผู้ใดเสียชีวิตในหมู่บ้าน เพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน เพราะถือเป็นข้อห้าม ซึ่งเรียกว่า คีปกาะชะลอหมา ข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไปแม้แต่คำข้าว ซึ่งปกติทำกันทุกเช้าและเย็นก็จะงดทำทั้งสิ้น ชั้นแรกญาติพี่น้องจะอาบน้ำศพนำเสื้อผ้าใหม่ๆ มาสวมใส่ให้เสร็จแล้วก็จะห่อศพด้วยเสื่อตีข้าว มีการเตรียมสัมภาระให้ศพ หลังจากห่อศพแล้วจะหาไม้ไผ่ท่อนหนึ่งยาวประมาณ 5 สอก ผ่าเป็น 4 ซีกเท่าๆ กัน ครึ่งท่อนแล้วง่ามลงบนศพ เพื่อยึดศพให้มั่น เรียกไม้ไผ่ท่อนนี้ว่า “ไม้ง่ามศพ” จากนั้นจะนำเสื้อผ้าของศพที่ญาติพี่น้องมอบให้แขวนไว้ที่ปลายท่อนไม้ไผ่ สัมภาระของศพ มีเป้าหมายเพื่อการเตรียมสัมภาระของศพนี้ ก็เพื่อทำความร่มรื่นให้ศพขณะเดินทางกลับไปยังโลกหน้า

มีการขับไล่ นำ ตกเย็นจะเป็นเวลาแห่งการขับไล่ นำส่งวิญญาณศพ โดยชายหนุ่มและพ่อบ้านจะขึ้นมาขับไล่ นำ ลำนำที่ขับในช่วงแรกนี้จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาย ลำนำสำหรับศพนี้ ผู้ขับจะจำกัดเฉพาะแต่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงจะขับลำนำนี้ไม่ได้ ถือเป็นสิ่งต้องห้าม ผู้หญิงที่ก้าวก้าวท้องและเสียชีวิตลงจะมีการขับไล่ นำส่งวิญญาณเช่นเดียวกัน แต่ผู้มาขับไล่ นำจะเป็นเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ลำนำที่ขับมีชื่อเรียกว่า “ทาโหระควา” ผู้เสียชีวิตที่เป็นวัยหนุ่มสาวจะมีการไปสร้างกระต๊อบหลังเล็กที่กึ่งคอกแห่งใดแห่งหนึ่งใกล้หมู่บ้าน และเป็นทางเดินที่ผู้เสียชีวิตเคยเดินไปมา และนำเสื้อผ้าและข้าวของต่าง ๆ ไปวางไว้ที่ในกระต๊อบหลังนั้น สิ่งนี้เรียกว่า “เสอะเล” ผู้เสียชีวิตกลุ่มนี้มีลำนำส่งวิญญาณโดยเฉพาะเช่นกัน ซึ่งเรียกว่า “ทาเขอลอ” แปลว่า “ลำนำคนึงหา”

พิธีส่งสัมภาระและข้าวของให้ศพ (เฮ๊ะ โล) ก่อนปลงศพจะมีการเตรียมสัมภาระและข้าวของให้ศพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ ย่าม หม้อ ถ้วย ชาม มีด ไม้ขีดไฟ เชื้อเผือก เชื้อมัน กล้ากล้วย ยาสูบ หมาก พลุ เป็นต้น ข้าวของและสัมภาระทั้งหมดจะบรรจุลงในกระชอบหนึ่ง เมื่อได้เวลาปลงศพ กระชอบนี้จะถูกเอาไปด้วย ปลงศพเสร็จ

แล้วจะนำกระชอบนี้ไปวางไว้ใต้ต้นไม้ต้นหนึ่งบริเวณใกล้ๆที่ปลงศพ โดยมีผู้หนึ่งกระทำพิธีนี้เสร็จ พิธีแล้วก็มีเพื่อนบ้านอีกคนหนึ่งนำขอมไม้เกี่ยวกับเชื้อผู้ทำพิธี และดึงกลับบ้านพอเป็นพิธี การทำ พิธีส่งสัมภาระและข้าวของให้ศพนี้มีความหมายว่า ในโลกหน้าวิญญาณของศพจะต้องกลับไปทำ มาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัมภาระและข้าวของให้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะ มีความยากลำบาก ไม่มีข้าวของและเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาหากิน

ข้อห้ามหลังปลงศพ หลังจากปลงศพแล้วตามข้อห้ามในประเพณีจะไม่ให้คนใน หมู่บ้านออกไปทำมาหากินนอกบ้าน ส่วนจะห้ามกี่วันนั้น ขึ้นอยู่กับการเก็บศพ หากเก็บไว้ 1 วัน ก็ จะห้ามออกไปทำงาน 1 วัน ถ้าเก็บ 3 วันก็จะห้าม 3 วัน เป็นต้น ข้อห้ามนี้เรียกว่า “คินาเกอะเกราะ” หมายความว่า ข้อห้ามผีผู้ตาย เพราะปกากะเกะเชื่อว่หลังจากปลงศพ ผีของผู้ตายยังเดินไปเดินมา ภายในบริเวณรอบ ๆ หมู่บ้าน จนกว่าจะพ้นจำนวนวันที่เก็บศพไว้ หากผู้ใดออกนอกหมู่บ้านในช่วง นี้ ผีผู้ตายอาจเห็นและจับขั้วญของผู้นั้น ไปซึ่งทำให้ผู้นั้นล้มป่วยได้ พิษผักของศพหากมีผู้เสียชีวิตลง ในกลางปีและผู้เสียชีวิต ไม่มีโอกาสได้รับประทานพืชผักที่ตนปลูก ญาติพี่น้องก็จะนำผลผลิตของ พืชผักต่าง ๆ ในรอบปีนั้นไปฝากไว้ที่ไร่หรือใต้ต้นไม้บริเวณของศพก็ได้

2. พิธีกรรมระดับครอบครัว

2.1 เลี้ยงหมูแรกไก่อแรก (บีโถ่ค่า) ปกากะเกะจะเลี้ยงสัตว์เลี้ยง 2 ชนิดที่จำเป็น และเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในระดับครอบครัวคือไก่และหมู คู่แรกที่เลี้ยงเรียกว่า “ซอไซ่ที เทาะไซ่ที” มีความหมายว่า ไก่อแรกหมูแรก การเลี้ยงไก่และหมูคู่แรกนี้ก็จะทำลงไปหลังจากการออกเหย้าออก เรือนแล้วไม่นาน การทำพิธีกรรมเลี้ยงไก่และหมูคู่แรกนี้เรียกว่า “บีโถ่ ค่า”

2.2 การขึ้นบ้านใหม่ หลังจากปลูกบ้านเสร็จแล้ว ก็จะถึงเวลาทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ เจ้าของบ้านต้องเตรียมเหล่า 1 คู่ และไก่ 1 คู่ (หรือหมู 1 ตัว) และเชิญผู้อาวุโสคนใดคนหนึ่ง ใน หมู่บ้านมาทำพิธีเรียกขวัญเจ้าของบ้าน เสร็จพิธีเรียกขวัญก็จะฆ่าไก่หรือหมูทำอาหาร จากนั้นก็จะ เรียกญาติพี่น้องทุกคนมาที่บ้าน มาผูกข้อมือเรียกขวัญเจ้าของบ้าน การผูกข้อมือเรียกขวัญนี้ จะมีการ อวยพรให้ครอบครัวเจ้าของบ้านมีความสุขในชีวิต ที่จะอยู่อาศัยบ้านใหม่หลังนี้ จากนั้นก็จะร่วม รับประทานอาหารอย่างพร้อมเพรียงกัน

2.3 พิธี เอาะ บ๊ะ พิธีจะเริ่มต้นด้วยสามีภรรยาจะฆ่าไก่คู่แรกที่เลี้ยง เรียกพ่อแม่ แม่ของตน (ฝ่ายหญิง) มาขอพรให้ เนื้อไก่อนั้นสามีภรรยาจะรับประทานเล็กน้อยพอเป็นพิธีก่อน จากนั้นพ่อแม่จะนำเนื้อ ไก่และข้าววางลงบนพื้นบ้านและเริ่มอธิษฐานขอพร โดยเรียกชานชื่อของ บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วให้มาร่วมรับประทานอาหาร เสร็จการอธิษฐานก็จะร่วมรับประทาน อาหาร วันรุ่งขึ้นจะฆ่าหมูอีก 1 ตัว และทำพิธีเช่นเดียวกับวันแรกเป็นอันเสร็จสิ้นการทำพิธีกรรม

ฝ่ายหญิง วันรุ่งขึ้นอีกหนึ่งวันก็จะเป็นการทำพิธีกรรมของฝ่ายชายซึ่งมีขั้นตอนเหมือนกับฝ่ายหญิงทุกประการ

2.4 พิธีผูกขวัญ ในพิธีจะใช้หมูหรือไก่ก็ได้ พ่อแม่จะเรียกบุตรหลานทุกคน ทั้งยัง โสดและแต่งงานแล้ว หากแต่งงานแล้วที่เป็นผู้หญิง ก็จะเรียกมาพร้อมกับลูกทุกคน แต่หากเป็นผู้ชายก็จะมาคนเดียวเท่านั้นห้ามพาลูกมาด้วย จากนั้นก็จะผูกขวัญให้และอวยพรให้อยู่ดีมีสุขพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง และสุดท้ายก็จะคว่ำข้าวเปลือกแล้วไปปลุกลงใต้ต้นไม้ต้นใดต้นหนึ่ง

3. พิธีกรรมระดับเครือญาติ

3.1 บก๊ะหญิง (แม่หมื่อ) แม่หมื่อ หมายถึง การทำพิธีกรรมบักะขอยาย ในพิธีจะใช้หมูหรือไก่ก็ได้ ยายจะเรียกลูกหลานทุกคนมาร่วมพิธี ลูกผู้หญิงสามารถพาลูกหลานมาด้วยได้ แต่ลูกผู้ชายไม่สามารถพาลูกมาด้วย คงมาได้แต่ตัวคนเดียวเท่านั้น เพราะถือว่าพิธีกรรมเป็นของผู้หญิงนั่นเอง

3.2 บก๊ะชาย (แม่ควา) พิธีกรรมแม่ควานี้ ปู่ย่าจะใช้หมูหรือไก่เช่นกัน เรียกลูกหลานทุกคนมาร่วมพิธี ลูกผู้หญิงจะมากับลูก ๆ ส่วนลูกผู้ชายจะมาตัวคนเดียว

4. พิธีกรรมระดับหมู่บ้าน

4.1 ขึ้นปีใหม่ (นี่ซอโค) เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตจากไร่เสร็จราวต้นเดือนมกราคม ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้ใหญ่จะแจ้งให้ลูกบ้านทราบเวลาที่จะต้องทำพิธีขึ้นปีใหม่ แล้วลูกบ้านทุกคนจะมัดหมี่สำหรับทำพิธีก่อนทำพิธีหนึ่งวัน ชาวบ้านจะทำขนมและของขบเคี้ยวซึ่งประกอบด้วย ข้าวปึก ข้าวเหนียวต้มและข้าวหลาม เพื่อเป็นของถวายแด่เทพเจ้าและเป็นอาหารกินเล่นในวันทำพิธี วันรุ่งขึ้นทุกคนจะมาร่วมทำพิธีผูกมือเรียกขวัญ และวันนั้นจะไม่มีผู้ใดออกนอกบ้าน ทุกคนต้องอยู่ร่วมงานปีใหม่ ถือเป็นวันพักผ่อนประจำปี

4.2 พิธีกลางปี (ลาอุปู) ราวต้นเดือนสิงหาคมผู้นำหมู่บ้านจะแจ้งให้ลูกบ้านทราบอีกครั้งหนึ่งว่าถึงเวลาต้องทำพิธีกลางปีอีกแล้ว พิธีกรรมกลางปีนี้เรียกว่า ลาอุปู หมายความว่า พิธีกรรมสิงหาคม หรือพิธีกลางปี รูปแบบและขั้นตอนจะเหมือนกับพิธีปีใหม่ทุกขั้นตอน ต่างกันตรงที่ความหมาย คือ พิธีปีใหม่เป็นdkixของพรจากเทพดาให้ลงมาอวยพรพืชผลให้เจริญงอกงามดี ส่วนพิธีกลางปีเป็นพิธีขอบคุณเทพดาที่ประทานความอุดมสมบูรณ์ที่ขอจากพิธีปีใหม่แล้ว

4.3 ต่า ถ่อ โม่ (การฉลองเจดีย์) หากเป็นเจดีย์ใหญ่ จะเลี้ยงปีละ 2 ครั้ง ราวต้นเดือนมกราคมและต้นเดือนกรกฎาคม หากเป็นเจดีย์น้อยก็จะเลี้ยงปีละ 1 ครั้ง ในพิธีเลี้ยงเจดีย์ ทั้งผู้หญิงและผู้ชายก็สามารถเข้าร่วมได้ วันที่เลี้ยงเจดีย์มีข้อห้ามว่าสัตว์เลี้ยงเครื่องใช้หรือข้าวของที่ทำด้วยตนเองห้ามออกขายทั้งสิ้น

4.4 คำ หล้อ หี (การสืบทอดห่มบ้าน) พิธีเลี้ยงห่มบ้าน เป็นหน้าที่ของผู้นำห่มบ้าน แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากลูกบ้านด้วย กล่าวคือ หากจำเป็นต้องทำพิธีเลี้ยงห่มบ้าน ผู้นำห่มบ้านต้องแจ้งให้ลูกบ้านทราบ ลูกบ้านครอบครัวหนึ่งต้องนำข้าวสารน้อยหนึ่งและไก่ 1 ตัวนำไปให้ผู้นำห่มบ้าน เพื่อเป็นเครื่องเซ่นไหว้ในพิธี ผู้ที่เข้าร่วมพิธีกรรมนี้ได้คือผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงไม่สามารถเข้าร่วมได้ เมื่อถึงสถานที่ประกอบพิธีก็จะสร้างหอเซ่นไหว้ แล้วผู้นำห่มบ้านจะอธิษฐานภาวนาขอพรจากเทพยดา จากนั้นจะบอกให้ลูกบ้านฆ่าไก่ที่เป็นเครื่องเซ่นไหว้เพื่อทำอาหาร

ผู้นำห่มบ้านจะนำเครื่องเซ่นไหว้ไปไว้บนหอเซ่นไหว้ แล้วอธิษฐานภาวนาส่วนลูกบ้านทุกคนที่มาร่วมงานจะยกมือไหว้ตามด้วย หลังจากอธิษฐานภาวนาก็จะทำพิธีเสีงทายควาเวลานี้ เป็นฤกษ์งามยามดีที่จะรับประทานอาหารแล้วหรือยังหากฤกษ์งามยามดี ก็จะร่วมรับประทานอาหาร แต่ก่อนรับประทานอาหาร ผู้นำห่มบ้านจะทำพิธีคัมหัวเกล้า จากนั้นก็จะร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน ก็เป็นอันว่าเสร็จพิธีและทุกคนจะแยกย้ายกันกลับบ้าน ต้องทำพิธีนี้เป็นประจำทุกปีเพราะชนเผ่าปกากะญอมีประสบการณ์ว่า ไม่สามารถมองเห็นล่วงหน้าว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับชีวิตและสังคมหมู่บ้าน แต่เชื่อว่าเทพเจ้าจะรู้และสามารถปกป้องคุ้มครองได้ จึงต้องทำพิธีเลี้ยงห่มบ้านเพื่อขอเทพยดามาปกป้องคุ้มครองและฝากชีวิตความเป็นอยู่ทั้งหมดไว้กับเทพยดา

4.5 คำ มา เง (gei) (การสุมา) พิธีสุมาเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้นำห่มบ้านเช่นกัน หากหนุ่มสาวผิคนประเวณีจะต้องให้ผู้นำห่มบ้านทำพิธีสุมาตามกฎหมายประเพณีของหมู่บ้านคู่หนุ่มสาวต้องไปที่เชิงบันไดของผู้นำห่มบ้านและขอผู้นำห่มบ้านทำพิธีสุมาให้ที่นั่น ฝ่ายหญิงจะต้องคัมหัวเกล้าและสัมป่อย ฝ่ายชายต้องหาซื้อหมูหรือวัวหรือควายตัวหนึ่ง แล้วนำไปรวมกันที่เชิงบันไดผู้นำห่มบ้าน ที่เชิงบันไดนี้จะต้องขุดหลุมไว้หนึ่งหลุม ข้างในหลุมจะปูด้วยใบตอง ผู้นำห่มบ้านจะนำข้าวสุกวางลงในหลุมพร้อมกับรินเหล้าลงไป จากนั้นผู้หญิงจะจับขาหมู ส่วนผู้ชายจะเชือดคอและเทเลือดลงในหลุม ในขณะเดียวกันนั้น ผู้นำห่มบ้านจะอธิษฐานภาวนาให้กับทั้งสองคนด้วย

4.6 เอาะ ซื่อ คำ (การคืนดี) พิธีคืนดีเป็นที่กระทำต่อเนื่องจากพิธีสุมา กล่าวคือเมื่อทำพิธีสุมา ซึ่งมีความหมายถึงผู้กระทำผิดประเวณี ขอโทษต่อผู้นำห่มบ้าน และเพื่อนบ้านแล้ว ก็จะทำพิธีการคืนดี ซึ่งมีความหมายถึงการคืนดีต่อกันระหว่างผู้กระทำผิดประเวณีและเพื่อนบ้าน และระหว่างสิ่งสูงสุด พิธีคืนดีนี้ ก็เพื่อให้ทุกสิ่งทุกอย่างในหมู่บ้านเป็นเหมือนปกติ ไม่ต้องมีการบาดหมางใจกันและมีความทุกข์ร้อนอีกต่อไป ขอให้สิ้นสุดลงเพียงเท่านั้น และเริ่มต้นชีวิตใหม่อีกครั้งหนึ่ง ผู้ทำพิธี คือ ผู้นำห่มบ้านเช่นกัน คู่กระทำผิดประเวณีต้องช่วยกันหาซื้อวัวหรือควายหนึ่งตัว เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งการคืนดีกัน ก่อนฆ่าทำอาหารจะต้องให้ผู้ทำผิดประเวณีฝ่ายชายเป็นผู้ยิงและฝ่ายหญิงเป็นผู้ด้อน โดยวนรอบหมู่บ้าน พร้อมกับให้ทั้งสองตะโกนด้วยเสียงดัง ทำนองว่าเพื่อน ๆ ทั้งหมดจงอย่าเอาเยี่ยงอย่าง เพราะเป็นสิ่งไม่ดี หลังจากนั้นเพื่อนบ้านก็จะช่วยกันฆ่าวัวตัว

นั้น และแบ่งเนื้อให้กับทุกครอบครัว ยกเว้นผู้กระทำความผิดประเวณีและครอบครัว ญาติพี่น้องทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย เพราะถือเป็นข้อห้ามที่นับว่าเป็นลงโทษพวกเขา เพราะการกระทำความผิดนี้ (องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง, 2538: 21 - 29)

แนวทางการพัฒนาเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ

ชุมชนปกากะญอ เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่มีวิถีชีวิต และวิถีการผลิตแบบพึ่งพาตนเองเป็นหลักเนื่องจากเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่า เส้นทางการคมนาคมไม่สะดวก ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์กับระบบตลาดและสังคมภายนอกค่อนข้างน้อย ในการทำมาหากินเชิงชีพชาวบ้านพึ่งพาตนเองได้ โดยการทำนา ทำไร่ ควบคู่กับการพึ่งพิงฐานทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหาร ปลูกข้าวพอกิน มีพืชผักและอาหารต่าง ๆ จากนา สวน ไร่ ป่า และลำห้วยเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี ทั้งยังสามารถเก็บหาสมุนไพรมาบำบัดรักษาความเจ็บป่วยตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน ชาวบ้านมีความรู้ในการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติควบคู่กับการมีความรู้ในการดูแลรักษา ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ให้พึ่งพิงมานานนับร้อยปี กระทั่งมีการประกาศพื้นที่ให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ชาวบ้านไม่สามารถตั้งถิ่นฐาน เพราะถือเป็นการผิดกฎหมาย นอกนั้นยังห้ามใช้ที่ดินในเขตอนุรักษ์ทำการเพาะปลูก ห้ามใช้ทรัพยากร ธรรมชาติในเขตป่าอนุรักษ์ด้วย สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่าคุณเองต้องเผชิญกับปัญหาความไม่มั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน นอกจากนั้นยังรู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับสวัสดิการจากรัฐ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสาธารณสุข การศึกษา และด้านสาธารณสุข (บุญเพิ่ม ฤทัยกริม, 2545: 2)

ชาวบ้านจึงนิยามตนเองว่าเป็นคนจน แต่มิได้หมายถึงการจนทรัพย์สินเงินทอง หากแต่เป็นการ “จนสิทธิ” การเข้าถึงทรัพยากรอันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นที่ดินสำหรับทำการเกษตร อาหารและสมุนไพรจากป่า การจนสิทธิทำให้ชาวบ้านสูญเสียศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง หันไปพึ่งพาระบบตลาดมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การจนเงินในที่สุด กระบวนการกลายเป็นคนจนของชาวบ้าน เกิดจากนโยบายอนุรักษ์ของรัฐที่กีดกันชุมชนจากการเข้าถึงทรัพยากร และมีมาตรการจำกัดการพัฒนา ทำให้ชาวบ้านเข้าไม่ถึงระบบการบริการและสวัสดิการจากรัฐ เช่น การไม่มีโรงเรียนในชุมชน การไม่มีถนนเข้าสู่หมู่บ้าน ทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก โดยเฉพาะเมื่อมีคนเจ็บไข้ได้ป่วยจนต้องนำไปส่งยังสถานีอนามัยหรือโรงพยาบาล ปัญหาเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านประสบความยากลำบากในการดำรงชีวิตอย่างมาก ทั้งนี้ยังไม่นับรวมความหวาดหวั่นว่าจะสูญเสียหรือถูกกลืนกลายทางวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากทิศทางการพัฒนากระแสหลัก ที่ใช้วัฒนธรรมหลักของ “ชาติ” ครอบงำวัฒนธรรมย่อยๆของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยผ่านระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม

แต่เดิมมีหน่วยงาน โครงการพัฒนาเข้ามาให้การศึกษาระดับประถมศึกษาและส่งเสริมอาชีพการเกษตรแบบใหม่ให้ชาวบ้าน ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านไม่เคยทำมาก่อน โดยให้หันไปทำการเกษตรที่ทางโครงการเข้ามาส่งเสริม เช่น ปลูกกาแฟ พลับ สาลี่ และอื่น ๆ พร้อมกับเอายาฆ่าแมลงมาให้ใช้ โดยโครงการมีงบประมาณหมุนเวียนให้ในช่วงแรก และเมื่อเจ้าหน้าที่มีการประชุมอบรมชาวบ้าน ก็จะพูดถึงกับชาวบ้านว่า ชนเผ่าเป็นผู้ที่ทำลายป่าเพราะทำไร่เลื่อนลอย และชนเผ่าเป็นผู้ปลูกยาเสพติด พร้อมกันนั้นก็ให้ชาวบ้านเลิกทำไร่หมุนเวียน ตั้งแต่นั้นชาวบ้านก็เริ่มหันไปปลูกพืชที่ทางโครงการเข้ามาส่งเสริม ในขณะที่เดียวกันในหมู่บ้านก็เริ่มมีนายทุนจากภายนอกเข้ามาลงทุนให้ชาวบ้านปลูกพืชผักกะหล่ำปลี และแครอทในหมู่บ้าน ชาวบ้านหลายคนจึงเปลี่ยนมาปลูกพืชดังกล่าว เพราะคิดว่าได้เงินเร็วและได้ราคาผลผลิตที่ดีกว่า แต่เมื่อชาวบ้านทำการปลูกพืชที่ทางโครงการส่งเสริม และนายทุนข้างนอกเข้ามาลงทุนให้ นั่น สุดท้ายผลผลิตบางส่วนออกมามีคุณภาพไม่เป็นไปตามที่ต้องการของหน่วยงานและนายทุนที่มาลงทุนให้ จึงไม่สามารถขายได้ โครงการที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้านก็ไม่สนใจปัญหาที่ตามมาว่าชาวบ้านจะอยู่จะกินกันอย่างไร ชาวบ้านที่เป็นหนี้หวังที่จะแก้ปัญหาด้วยการกู้ยืมเงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อมาทำการลงทุนปลูกใหม่ และนำส่วนหนึ่งไปใช้หนี้สิน แต่กลับยิ่งทำให้เป็นการทับถมหนี้ให้กับตัวเองมากขึ้น สุดท้ายจำต้องขายที่ทำกินของตนเอง เพื่อใช้หนี้สินที่เกิดจากการขาดทุนในการเพาะปลูกและหนี้สินที่ทับถมมาจากการกู้ยืมเงินจาก ธ.ก.ส. ขณะเดียวกันป่าไม้ก็เข้ามาประกาศเขตอุทยานทับที่ทำกินของตนเอง ทั้งที่พื้นที่เหล่านั้นเคยเป็นพื้นที่ทำกินมาก่อนที่จะมีการประกาศเป็นเขตอุทยาน พอไม่มีที่ทำกินจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิถีการประกอบอาชีพมาเป็นอาชีพรับจ้าง ความสัมพันธ์ภายในชุมชนกลายเป็นต่างคนต่างอยู่ ต้องอาศัยของกินของใช้จากสังคมภายนอกมากขึ้น จากที่เคยพึ่งตนเองได้และอยู่ด้วยกันแบบพี่น้องก็หายไป อีกทั้งนโยบายของรัฐที่ต้องการผลักดันชนบทไปสู่สังคมอุตสาหกรรมและความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง โดยขาดการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน จึงนับเป็นปัญหาใหญ่ที่รุมล้อมชาวปกากะญอ จนดูเหมือนจะไร้ทางออก เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ ชาวปกากะญอจำเป็นที่จะต้องปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อการดำรงชีวิตให้รอดในสังคมปัจจุบัน โดยการอพยพออกจากหมู่บ้าน บางคนถึงกับต้องทิ้งพ่อแม่ลูกเมียครอบครัวและอาชีพที่เคยทำในหมู่บ้าน บางครอบครัวก็อพยพทั้งครอบครัวเข้ามารับจ้างขายแรงงานอยู่ในเมืองเชียงใหม่ (บุญเพิ่ม ฤทัยกริม, 2545: 4)

แนวทางในการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ประกอบด้วย โครงการสร้างฐานเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และเตรียมความพร้อมเด็กเล็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี ในระดับชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ผ่านระบบโครงสร้างที่มีอยู่แล้ว เช่น ผู้รู้ในชุมชน ผู้ปกครองและแกนนำชุมชน ผู้ดูแลเด็กเล็กในชุมชน

ผู้สอนในโรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อให้เด็กเล็กในชุมชนมีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง มีความพร้อมที่จะเรียนรู้และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาทั้งในและนอกระบบแก่เยาวชน โดยให้การสนับสนุนด้านทุนการศึกษาแก่เยาวชนที่ด้อยโอกาสและต้องการเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น นอกจากนี้ยังเน้นกระบวนการพัฒนาผู้นำเพื่อสร้างและยกระดับศักยภาพให้เยาวชนรุ่นใหม่เป็น “คนสองวัฒนธรรมหรือปัญญาชนชนเผ่า” ที่สามารถกลับไปหนุนช่วยชุมชนชนเผ่าของตนเอง และร่วมพัฒนาสังคมไทยได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสูงสุด และโครงการพัฒนาแผนที่ใช้ที่ดินและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพแกนนำชุมชนให้มีทักษะความสามารถในการใช้และดำเนินการจัดทำระบบแผนที่การใช้ที่ดิน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้เกิดกลไกและรูปแบบทางเลือกของการปฏิบัติการของชุมชนตามวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชุมชนท้องถิ่น โดยโครงการจัดฝึกอบรมคนทำงานและแกนนำ ให้มีความรู้ในการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีเพื่อศึกษาองค์ความรู้จัดการทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพมาปรับประยุกต์เป็นแผนที่และระบบข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) และผลักดันการพัฒนาชุมชนต้นแบบของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อนำเสนอให้เกิดความเข้าใจและให้คุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและมีความมั่นคงในที่ดินของตนเอง ตลอดจนโครงการพัฒนาการศึกษาทางเลือกสำหรับชุมชน โครงการนี้เกิดขึ้นจากการที่แกนนำชาวบ้าน ได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาสำหรับเด็กจึงได้ประสานไปยังศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขอจัดตั้งโรงเรียนในปี พ.ศ. 2535 โดยใช้หลักสูตรแกนกลาง และมีผู้รู้ในชุมชนเข้าสอน ตลอดจนมีการรวบรวมพัฒนาองค์ความรู้ชนเผ่า เพื่อใช้สอนในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนได้เข้ามาบริหารจัดการโรงเรียน เพื่อเป็นทางเลือกในการจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสม โดยจัดให้กระบวนการศึกษาที่เป็นทั้งหลักสูตรแกนกลาง ความรู้ทั่วไปและความรู้ท้องถิ่น เพื่อสร้างพื้นฐานเด็กก่อนจะออกไปเผชิญโลกนอกชุมชน (ปิยะวัตติ บุญหลง, 2545 : 4-14)

องค์กรที่รับผิดชอบการพัฒนาเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์

องค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาชนเผ่าในปัจจุบันมีหลายหน่วยงาน เช่น สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาในประเทศไทย (สวท.) มีภารกิจในการเสริมสร้างความเข้มแข็งผู้นำ องค์กรชุมชนและเครือข่ายทุกระดับส่งเสริม พัฒนา สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมชาวไทยภูเขาสู่คนรุ่นใหม่ ให้สามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตและการพัฒนาด้านต่างๆ ได้ สนับสนุนชุมชนชาวไทยภูเขาปกป้อง พัฒนา จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้านอาหารและการประกอบอาชีพแบบพึ่งตนเอง ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลกันและเป็นชุมชนปลอดภัยเสถียร ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้

มีสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน และปรับปรุงสถานภาพด้านสิทธิมนุษยชนของชาวไทยภูเขาให้ดีขึ้น พัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการองค์กรให้ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนาระบบข้อมูลขององค์กรเพื่อติดตามบรรณรงค์และเผยแพร่ประเด็นที่มีผลกระทบต่อชาวไทยภูเขา

สมาคมฯมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างผู้นำชาวไทยภูเขา รวมทั้งองค์กรชุมชนและเครือข่ายให้มีศักยภาพ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยภูเขาและแสวงหาความร่วมมือทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศได้ เพื่อส่งเสริมให้ชาวไทยภูเขารุ่นใหม่มีความภาคภูมิใจ รักษาและสืบทอดวัฒนธรรมของตนเองควบคู่กับการได้รับการศึกษาแผนใหม่ ซึ่งจะทำให้ชาวไทยภูเขามีคุณภาพชีวิตและมีทางเลือกในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนชาวไทยภูเขามีการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับฐานวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาและองค์ความรู้จากภายนอกอย่างเหมาะสม ได้รับการยอมรับทั้งทางกฎหมายและสาธารณชน ส่งเสริมให้ชาวไทยภูเขาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิต มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและมีสุขภาพชีวิตที่ดี ปกป้องและรักษาสิทธิหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคมและได้รับการช่วยเหลือในปัญหาทางกฎหมายอย่างเสมอภาคกันภายใต้รัฐธรรมนูญ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนรวมทั้งความยั่งยืนขององค์กร เพื่อจัดสร้างฐานข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและมีความต่อเนื่องสำหรับการติดตามบรรณรงค์และเผยแพร่ประเด็นที่มีผลกระทบต่อชุมชนชาวไทยภูเขา

นอกจากสมาคมฯแล้วยังมีโครงการการศึกษาผู้ใหญ่ ภายใต้การดูแลของรัฐบาล โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดสรรงบประมาณ และประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเปิดเสรีสำหรับชนเผ่าในภาคเหนือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 โดยใช้รูปแบบผู้สอนอาสาสมัครเดินสอน แต่พัฒนาหลักสูตรและแบบเรียนเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และปัญหาของชนเผ่าต่างๆซึ่งแตกต่างจากชาวไทยพื้นราบทั่วไป การดำเนินงานที่ผ่านมาประสบปัญหามากมาย เช่น หมู่บ้านอยู่กระจัดกระจายห่างไกลการคมนาคมทำให้การติดตามผลทำได้ลำบาก จากนั้นจึงจัดทำโครงการทดลองเป็นระยะเวลา 5 ปี (2523-2527) เรียกว่า โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา(ศศช) โดยร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับกองสงเคราะห์ชาวเขา และศูนย์วิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ เพื่อทำการทดลองรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับชาวไทยในเขตภูเขา 4 จังหวัดภาคเหนือ คือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง

อีกหน่วยงานหนึ่งที่น่าสนใจ คือ โครงการพิพิธภัณฑสถานชาวเขาออนไลน์ ซึ่งเป็นโครงการหนึ่งของมูลนิธิกระเจกเงา ซึ่งตั้งสำนักงานอยู่บริเวณเชิงเขาของตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง

จังหวัดเชียงราย โครงการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชาเวออนไลน์เกิดขึ้น เพื่อการอนุรักษ์และรายงานความเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวไทยภูเขา ด้วยการที่ทุกวันนี้พี่น้องชาวเขาผูกพันและเกี่ยวเนื่องกับสังคมไทยมากขึ้น มีการเกิดกระแสใหม่ในชุมชนชาวไทยมาตลอดแม้ว่ากระแสนั้นออกมาในแง่ดี เช่น การศึกษาหรือระบบสาธารณสุขที่ดีขึ้น หรือในอีกแง่คือวัฒนธรรมอันดีงามกำลังถูกกัดเซาะหายไป ชุมชนชาวไทยภูเขาทุกชุมชนอยู่ในช่วงการปรับตัว วัตถุประสงค์ของโครงการคือการสร้างเวที และแหล่งองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวของแต่ละชนเผ่า และนำเสนอสู่ผู้ที่มีความสนใจ แม้ว่าจะเป็นคนไทยพื้นราบ หรือพี่น้องชาวไทยภูเขาเองก็จะได้เข้าไปเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนเรื่องราวความเป็นอยู่ของชนเผ่าในอดีต ในปัจจุบัน และต่อเนื่องถึงแนวทางในอนาคต บุคลากรในโครงการประกอบด้วยคนที่มีความเชื่อชาติหลากหลายมากมาย เป็นตัวแทนของชาวไทยภูเขาหกเผ่าหลักในประเทศไทย คือ กะเหรี่ยง (กะเหรี่ยงสกอร์) ลานู (มุเซอ) ลีซู (ลีซอ) ม้ง (เมี้ยว) เมี่ยน (เย้า) และ อาข่า (อีก้อ) และมีตัวแทนจากชนกลุ่มใหญ่อีกสองเผ่า โครงการพิพิธภัณฑสถานชาเวออนไลน์ได้รับการสนับสนุนโดยมูลนิธิรีออคทีเฟลเลอร์

มูลนิธิที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ มูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา (พชภ.) ก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2528 เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่พี่น้องชนเผ่าในการแก้ไขปัญหาการจัดการสิ่งแวดล้อมไปจนถึงการพัฒนาสังคมตามลำดับ โดยเริ่มทำงานในพื้นที่หมู่บ้านชนเผ่าในเขตลุ่มน้ำแม่จัน-แม่สลอง ปัจจุบันทำงานครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตภูเขา และร่วมมือกับหน่วยงานราชการต่างๆ ในการสนับสนุนให้เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ส่งเสริมให้ชุมชนในเขตภูเขาและชุมชนอื่น ๆ เห็นคุณค่าและภูมิใจในวัฒนธรรม อันดีงามของชุมชน โดยมีการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญและมีการอนุรักษ์ธรรมชาติ สนับสนุนบุคคลที่เข้าไปทำงานกับชุมชนในเขตภูเขาด้วยความอุทิศตนและความศรัทธาเพื่อสาธารณประโยชน์ ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ด้วยความเป็นกลางไม่ให้การสนับสนุนด้านการเงินหรือทรัพย์สินแก่นักการเมืองหรือพรรคการเมือง คู่ครองผู้บริหารท้องถิ่นด้านการสื่อสารมวลชนและโทรคมนาคมเพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ จัดการศึกษาโดยร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนมีหลักสูตรสำหรับชนเผ่าพื้นเมือง และการศึกษาผู้ใหญ่เป็นการเตรียมชาวบ้านที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาปกติให้เข้าใจ ปรับตัว และอยู่ร่วมกับสังคมไทยได้ มูลนิธิ พชภ. มุ่งหวังให้องค์กรต่างๆ เข้มแข็งให้มีส่วนร่วมในชุมชน สามารถสร้างกระบวนการที่จะมีสิทธิ์และมีความรับผิดชอบ ในฐานะพลเมืองไทยในอนาคต (ซูพินิจ เกษมณี, 2539: 13-16)

นอกจากหน่วยงานที่นำเสนอไปข้างต้นแล้ว ยังมีหน่วยงานอีกเป็นจำนวนมากที่มุ่งส่งเสริมพัฒนา กลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ CCF Foundation in Thailand, มูลนิธิเพื่อยุติการแสวงหา

ประโยชน์ทางเพศจากเด็ก (ECPAT Foundation, Thailand) ILO/IPEC เชียงราย (ILO Mekong Project to Combat Trafficking in Children and Women (Northern Thailand)) NCA (Norwegian Church Aid) กลุ่มพัฒนาสตรีคอกอ้อ กลุ่มศิลปะรุ่งอรุณ กลุ่มสร้างฝันวันใหม่ กลุ่มอาสาพัฒนาเด็ก (The Volunteer Group for Children Development) เครือข่ายแม่น้ำเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Rivers Network) เครือข่ายเอดส์และยาเสพติดชาวเขา โครงการเกษตรผสมผสานเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาชาวเขา มูลนิธิเข้าถึงเอดส์ : AIDS Counselling Centre and Education Support Services (ACCESS) โครงการศึกษาวัดพระธรรม ชุมชนเชียงราย, โครงการศูนย์อบรมการศึกษามหาโพธิ บ้านวาวี, โครงการสะพานร้อยสาย เป็นต้น (ชูพินิจ เกษมณี, 2539: 24-26)

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานหรือโครงการต่าง ๆ มีทั้งของภาครัฐและเอกชน มีรูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่หลากหลาย สถาบันในเครือสภาการศึกษาคาทอลิกก็จัดได้ว่าเป็นหนึ่งในหลายหน่วยงานที่ตระหนักถึงการพัฒนาเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ด้วยการส่งเสริมการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนเหล่านั้นให้ได้อยู่ในสังคมไทยได้อย่างดีและมีความสุข โดยมีลักษณะการบริหารจัดการที่เฉพาะเจาะจง และน่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะมุ่งเน้นที่การพัฒนาบุคคล มากกว่าการแก้ไขปัญหา และเป็นการนำเอาปรัชญาการศึกษาคatholicมาบูรณาการเข้ากับการบริหารจัดการการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในผลการศึกษาต่อไป

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคาทอลิก

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยมุ่งประเด็นการบริหารจัดการการศึกษาของสถานศึกษาคาทอลิก พบว่า มีผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถสรุปได้ดังนี้

งานการศึกษาของ สุรสิทธิ์ สุขชัย (2535: 131 - 136) ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลนั้น ผู้บริหารและผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการจัดวางแผนกำลังคนระยะสั้น 1-2 ปี มีการลงทุนน้อยในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สนใจมาสมัครครูใหม่ มีการกลั่นกรองผู้สมัครตามวุฒิที่โรงเรียนต้องการ มีการสอบดูเจตคติ มีการปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้รู้นโยบาย ระเบียบและสิทธิของครู และมีการมอบหมายงานสอนตรงตามวิชาเอกหรือโท ในด้านการบำรุงรักษาบุคคล ผู้บริหารและผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมสร้างความมั่นใจ เสริมสร้างทัศนคติที่ดี สร้างความก้าวหน้า สร้างความภูมิใจและ

ความสัมพันธ์อันดีให้ผู้สอน มีสวัสดิการเพื่อความมั่นคง และสร้างขวัญกำลังใจ มีการมอบงานที่เท่าเทียมกัน และมีเกณฑ์การประเมินผลงานผู้สอนที่ชัดเจน โรงเรียนสร้างความพอใจโดยให้ผู้สอนได้สอนตามความสามารถ จัดให้มีเครื่องปรับอากาศ มีน้ำเย็นให้ดื่ม และมีห้องสุขาที่สะอาดใกล้ห้องพักครู สุขภาพครูได้รับการดูแล และโรงเรียนให้เกียรติผู้สอนที่เกษียณอายุแล้วเข้าร่วมกิจกรรม แต่การช่วยเหลือผู้สอนที่ประสบอุบัติเหตุ นั้น ผู้บริหารเห็นว่าการช่วยเหลือมาก แต่ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มี ในด้านการพัฒนาบุคคล ผู้บริหารและผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่างบประมาณเพื่อการพัฒนา มีมากพอ แต่งบประมาณเพื่อการศึกษาต่อ ยังมีจำกัด มีการแลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่ผู้สอน สนับสนุนตำราและสื่อการสอน มีการติดตามผลการส่งผู้สอนไปประชุมและสัมมนา แต่การแนะนำให้ผู้สอนเป็นสมาชิกสถาบันทางวิชาการนั้น ผู้บริหารเห็นว่า มีมาก แต่ผู้สอนเห็นว่า มีน้อย ด้านการให้พ้นจากงาน ผู้บริหารและผู้สอนส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่าโรงเรียนมีเกณฑ์ที่ชัดเจน แต่สาเหตุการลาออกของผู้สอนไม่ทราบแน่ชัด

เมื่อวิเคราะห์ในเรื่องโครงสร้างการบริหารงาน พบว่า โครงสร้างการบริหารของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย ส่วนใหญ่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ และตำแหน่งต่างๆ มีการแบ่งงานเป็นลายลักษณ์อักษรและแผนภูมิโครงสร้างองค์การ ทำให้บุคลากรในโรงเรียนทราบและปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ และทราบสายการบังคับบัญชา การจัดสรรปริมาณงานให้กับบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนยังไม่เหมาะสม โรงเรียนหลายแห่งมีการจัดทำบทพรรณนางาน แต่อีกหลายแห่งไม่มี ควรให้มีการจัดทำขึ้นเพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนทราบขอบเขตและหน้าที่ของตน ด้านการตัดสินใจของโรงเรียน ส่วนใหญ่มีการมอบอำนาจให้แก่ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ทำให้มีอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตน โรงเรียนต่าง ๆ มีการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ แต่อธิการของโรงเรียนยังมีอำนาจในการตัดสินใจมาก ควรมีการมอบอำนาจและกระจายงานให้มากขึ้น ควรวางเกณฑ์การตัดสินใจของตำแหน่งต่าง ๆ ให้ชัดเจน ผู้สอนจำนวนมากไม่พึงพอใจรูปแบบการตัดสินใจ ควรจะมีการกำหนดรูปแบบการตัดสินใจให้แน่นอน ด้านปรัชญา นโยบาย และวัตถุประสงค์ พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปรัชญาที่กำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษรคือ มุ่งอบรมผู้เรียนให้เป็นคนมีความวิริยะ อุตสาหะในครองงาน มีคุณธรรมทางศาสนา และมีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ครูผู้สอนส่วนใหญ่ทราบและเข้าใจ รวมถึงเห็นด้วยกับปรัชญาของโรงเรียน ด้านการสื่อสารว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ทำตารางการปฏิบัติงานล่วงหน้า การสื่อสารใช้แบบเป็นลายลักษณ์อักษรส่วนใหญ่ใช้จดหมายเวียนผู้บริหารเห็นว่า ได้ส่งเสริมผู้สอนให้แสดงความคิดเห็น แต่ผู้สอนรู้สึกว่ายังส่งเสริมไม่มากเท่าที่ควร ผู้บริหารมักใช้วิธีปรึกษาหารือผู้ได้บังคับบัญชาบางคนก่อนสั่งการ และสั่งการตามมติที่ประชุม ผู้บริหาร และผู้สอนคิดว่าผู้สอนในโรงเรียนไม่ทราบข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวในโรงเรียน ด้านการควบคุมพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่

ปฏิบัติงานสอดคล้องกับแผนงาน มีการประเมินผลการทำงานปีละครั้งใช้เกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด ขึ้น โดยอธิการเป็นผู้ประเมินผล และโรงเรียนส่วนใหญ่ มีการจัดสรรทรัพยากรกับแผนงานโดยการสังเกตในการควบคุมงาน (มีศักดิ์ ว่องประชาณุกุล, 2526: 18)

ได้มีการศึกษาถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนบริหารงานของโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย พบว่า โรงเรียนในเครือฯแห่งมีการวางแผนบริหารอย่างเป็นระบบตามกระบวนการวางแผนบริหาร 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการ และขั้นประเมินผล ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนบริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้สอนบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการวางแผน และไม่สามารถนำความรู้เรื่องการวางแผนไปใช้ในการปฏิบัติได้ ไม่มีข้อมูลเพียงพอสำหรับการวางแผน และวิธีการฝึกอบรมเรื่องการวางแผน ยังไม่ประสิทธิภาพเท่าที่ควร (สมบัติ เปี่ยมสมบูรณ์, 2536: 35)

จากการศึกษาถึงความต้องการได้รับการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียน โดยศึกษาจากโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลกรุงเทพฯ พบว่า ผู้ทำหน้าที่บริหาร และผู้ช่วยบริหารโรงเรียนคาทอลิกสังกัดสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ทุกขนาด มีความต้องการได้รับการพัฒนาความรู้ในระดับมาก 5 ด้าน คือ ด้านการจัดองค์การ ด้านการบริหารงานบุคคล การเป็นผู้นำ การบริหารงานวิชาการ และด้านการบริหารงานทั่วไป ตามลำดับ (สมศรี กิจพิทักษ์, 2529: 41)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับหลักปรัชญาทางการศึกษาทั่วไป พบว่า การศึกษาไทยตั้งอยู่บนฐานคิด 3 ฐาน คือ ฐานพุทธศาสนา ฐานสังคม และฐานความเป็นสากล และกำหนดกรอบเป้าหมายว่า การศึกษา คือ กลไกของการสร้างสังคมใหม่ที่ยังคงเอกลักษณ์ของตนเอง ท่ามกลางความเป็นสากล การศึกษาที่พึงประสงค์ของไทย คือ การศึกษาที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยไม่มีข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง เพื่อให้การศึกษาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคคล ครอบครัว อาชีพการงาน ชุมชน ประเทศชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม คนไทยยุคใหม่ต้องมีคุณธรรม ความรู้ความสามารถ และทักษะของคนในสังคมสมัยใหม่ บนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างมั่นคง (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, 2530: 68)

วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า มีความจำเป็นต้องส่งเสริมการจัดการศึกษาเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย ให้เป็นกระบวนการถ่ายทอดเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย โดยจะต้องสร้างเอกภาพทางนโยบาย และมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับธรรมชาติของงาน (สามารถ จันทร์สุรย์ และประทีป อินแสง, 2541: 13) และการตระหนักในบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมกับการศึกษา นอกจากนี้บทบาทของชุมชนในการจัดการศึกษาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการ

เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งชุมชนก็ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทการจัดการศึกษาของตนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนเอง ทั้งนี้เนื่องจากกลไกทางการศึกษาในยุคใหม่ไม่สามารถตอบสนองได้ ชุมชนจึงประสบผลกระทบจากความอดสาหัสจนก่อเป็นกระแสที่เคลื่อนไหวอยู่ในสังคม และกลายเป็นทางเลือกใหม่ที่มีความสำคัญมากขึ้น โดยรัฐต้องให้ความสำคัญกับชุมชนมากที่สุดเท่าที่ความเป็นจริงของชุมชนที่มีศักยภาพในปัจจุบันจะสามารถดำเนินการได้ ประสานไปกับแนวโน้มของการจัดการศึกษาที่เน้นการคืนการศึกษาให้กับผู้รับประโยชน์และผู้เกี่ยวข้อง โดยจัดกระบวนการรองรับบนพื้นฐานความเป็นจริงปัจจุบันของชุมชน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ชุมชนที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาของตนเอง 2) ชุมชนที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาในระดับหนึ่ง และ 3) ชุมชนที่ยังไม่พร้อมต่อการเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้โอกาสกับชุมชนในการพัฒนาทางการศึกษาของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์สูงสุดกับสังคมไทย คือ การศึกษาในระดับชุมชนจะเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาสังคมไทยที่มั่นคงและยั่งยืน (วิจิตน์ ทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพิณี, 2541: 29)

ทั้งหมดนี้ สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย (2531: 22) ได้รายงานไว้ในผลการประชาพิจารณ์ร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมุมมองของนักการศึกษาว่า การจัดการศึกษาของชาติต้องมุ่งประโยชน์สูงสุดเพื่อประชาชน การศึกษาต้องมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาวัฒนธรรม เป็นเป้าหมายสำคัญ 5 อันดับแรก ที่รัฐต้องกำหนดให้ชัดเจนทั้งด้านนโยบายและมาตรการในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของการศึกษาที่รัฐบริการให้แก่ประชาชนตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ตามหลักและกรอบความคิดการศึกษาไทย ส่วนเนื้อหาสาระสำคัญของการศึกษาให้ครอบคลุมมิติด้านบุคคลหรือการพัฒนาคน ด้านสังคม ด้านความรู้ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระหว่างประเทศ มิติเกี่ยวกับกาลเวลา องค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ วิทยาการในปัจจุบันและอนาคตให้สอดคล้องกัน โดยเน้นบทบาทของประชาชนและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามความสามารถ อีกทั้ง นโยบายและมาตรการสนับสนุนการศึกษาของภาครัฐควรจัดการอย่างเสมอภาคทั้งด้านงบประมาณ ด้านการติดตามประเมินผล โดยคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติควรเป็นหน่วยงานอิสระ และไม่สังกัดส่วนราชการใด เพื่อปลอดจากการแทรกแซงจากราชการและการเมืองมุ่งประโยชน์ของประชาชนและประเทศอย่างแท้จริง

จากผลงานวิจัยทางการศึกษาของ Komolmas (1988: 204 – 208) เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการจัดการศึกษาคาทอลิก ได้แก่ การวิเคราะห์ระบบการบริหารงานจัดการ ระบบประสิทธิภาพบรรยากาศภายในองค์กร การประยุกต์ใช้เทคนิคการพัฒนาระบบการ และระบบการจัดการที่มี

ประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ พบว่า ระบบการจัดการมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญเป็นระบบงานบริหารอุดมศึกษาที่ดี มีประสิทธิภาพ บรรยากาศองค์กรแบบคาทอลิก มีการบริหารและทีมงานที่ดีเนื่องจากการทำงานร่วมกันด้วยการอุทิศตนและเป็นแบบอย่างซึ่งกันและกัน

บาทหลวงวีระ ผังรักษ์ (2535: 85 – 89) ได้ทำการศึกษาเหตุผลที่ผู้ปกครองเลือกขึ้นขอบ และให้การสนับสนุน โรงเรียนเอกชนคาทอลิกในเขตจังหวัดชลบุรีพบว่า การดูแลเอาใจใส่อบรมด้านคุณธรรม ศาสนาหรือจิตใจ ด้านวิชาการและระเบียบวินัย เป็นปัจจัยสำคัญ แต่เมื่อแยกความคิดเห็นของผู้ปกครองตามฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงเน้นความสำคัญทางด้านวิชาการเรื่องสำคัญ ขณะที่ผู้ปกครองที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมรองลงมา เน้นความสำคัญด้านการเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นเรื่องสำคัญ

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลงานของ Cogan and Derricot ซึ่งทำการศึกษาอนาคตเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ในหัวข้อเรื่อง “Citizenship for the 21st Century: An International Perspective on Education” พบว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาชนในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการจัดการศึกษาให้คนมีคุณลักษณะ 8 ประการคือ 1) สามารถพิจารณาและเข้าถึงปัญหาของสังคมโลกในสถานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่ง 2) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นในกระบวนการทำงานเป็นหมู่คณะมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน 3) มีความสามารถเข้าใจ ยอมรับ ชื่นชม และพากเพียรอดทนอย่างเข้าใจต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม 4) สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ 5) มีทักษะความใส่ใจต่อการแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรง 6) ใส่ใจที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและนิสัยในการบริโภคของตนเองเพื่อเป็นการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม 7) มีความสามารถในการรับรู้ถึงคุณค่าและปกป้องสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิสตรี ชนกลุ่มน้อย ฯลฯ 8) ใส่ใจและมีทักษะที่สามารถเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับระหว่างประเทศได้ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษาดังกล่าว โปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นควรเป็นแก่นหลักสำคัญของนโยบายทางการศึกษา ที่มีเนื้อหาสาระความรู้ที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งการศึกษาด้านบุคคล สังคม พื้นที่ และกาลเวลา อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์สอดคล้องกันเพื่อช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีทักษะในหลากหลายมิติ และเข้าใจคุณค่าของความหลากหลายและความแตกต่างในภาพรวมแห่งความเป็นหนึ่ง มีศักยภาพชีวิตที่พร้อมเผชิญหน้ากับการท้าทายใหม่ๆของโลกอนาคต มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี สร้างสังคมที่ทุกคนสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แบบที่เรียกว่า Multidimensional Citizenship (Cogan and Derricott, 1998: 61)

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนผลงานวิจัยของ สายอรุณ ผิวเกลี้ยง (2538: 197 - 201) ได้วิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางการศึกษาที่จัดโดยคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร์ในประเทศไทย พบว่าการจัดการศึกษาของคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร์ เริ่มต้นที่โรงเรียนอัสสัมชัญคอนแวนต์ ซึ่งเป็น

โรงเรียนสตรีแห่งแรกในประเทศไทยโดยคณะมิชชันนารีนิกายโรมันคาทอลิก สิ่งสำคัญที่คณะภคินี เซนปอล เดอ ซาร์ตริ ใช้เป็นตัวกำหนดทิศทางในการบริหารจัดการศึกษา ก็คือ 1) ปรัชญาในการดำเนินชีวิต และหลักเมตตาธรรม ปรากฏเป็นรูปธรรมดังนี้ คือ “ศึกษาดี มีวินัย ในเมตตา ใฝ่หาคุณธรรม เลิศล้ำการงาน” 2) วัตถุประสงค์การก่อตั้งคือ เพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นและการศึกษาของเยาวชนของชาติ 3) การจัดการศึกษาเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ งานหัตถศึกษาการอบรมคุณธรรมจริยธรรมและความมั่งคั่งในวัฒนธรรมของชาติ การดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง 4) การบริหารงานยึดนโยบายของคณะเป็นบรรทัดฐาน มีการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม ด้วย “เมตตาธรรม” เป็นพื้นฐาน การสร้างบรรยากาศแบบ “ครอบครัว” 5) เป้าหมายการจัดการศึกษาคือผลิตเยาวชนให้รับใช้สังคมไทยและอุทิศตนเพื่อบริการชุมชน และ 6) เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐด้านการจัดการศึกษาแก่เยาวชน ในโรงเรียน 31 แห่ง ช่วยประหยัดงบประมาณของรัฐเป็นจำนวนมาก และการขจัดพฤติกรรมปัญหาของสังคมด้วยการจัดการศึกษาแก่เยาวชนหญิงที่มีปัญหาพฤติกรรม “เด็กตกเขียว” การศึกษาสำหรับเยาวชนสตรีชาวไทยภูเขา

งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในองค์กร จากการศึกษาของอัลเวสตัน (Anderson, 1993: 86) ได้ทำการศึกษาถึงวัฒนธรรมองค์กร และเรียกสิ่งบ่งชี้วัฒนธรรมองค์กรว่า “สัญลักษณ์” (Symbols) ทั้งนี้ ได้มีการแบ่งสัญลักษณ์ออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) สัญลักษณ์ที่เป็นการกระทำ (Action Symbols) เช่น พิธีประกาศเกียรติคุณบุคลากรที่ทำงานครบ 10 ปีขึ้นไป การประพุดิตัวของหัวหน้างานเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร 2) สัญลักษณ์ที่เป็นวาจา (Verbal Symbols) เช่น คำสอนเกี่ยวกับการบุกเบิกฝ่าฝืนอุปสรรคของผู้ก่อตั้ง เรื่องเล่าขาน สำนวนภาษาที่ใช้เฉพาะกลุ่ม และ 3) สัญลักษณ์ที่เป็นวัตถุ (Material Symbols) เช่น รูปสัญลักษณ์ของอาคาร วิธีหรือรูปแบบการตกแต่งสำนักงาน ตราประจำหน่วยงาน เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น สอดคล้องกับ ทริส และเบเยอร์ (Trice and Beyer, 1993: 77 – 127) ที่พบว่าวัฒนธรรมองค์กรมีลักษณะเป็นสัญลักษณ์ (Symbols) หมายถึง สิ่งที่ใช้สื่อความหมายถึงสิ่งอื่น เช่น เครื่องแบบของบุคลากร การตกแต่งสำนักงาน รูปสัญลักษณ์อาคาร ตราประจำหน่วยงาน วัฒนธรรมเป็นภาษา (Language) หมายถึง ระบบสัญลักษณ์ที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสาร ได้แก่ เพลงประจำสถาบัน คำขวัญ คติพจน์ วัฒนธรรมเป็นเรื่องเล่า (Narratives) เช่น คำสอนการต่อสู้ของผู้ก่อตั้ง ความเชื่อดั้งเดิม เรื่องเล่าขาน และวัฒนธรรมเป็นการปฏิบัติ (Practices) ได้แก่ กิจกรรมที่กระทำอยู่ในหน่วยงาน รวมถึงข้อห้ามต่างๆ เช่น แนวปฏิบัติ พิธีการต่าง ๆ งานฉลอง ระเบียบข้อบังคับ สอดคล้องกับเพททิกรูว์ (Pettigrew, 1979: 570-581) ที่ได้ทำการศึกษาวรรณกรรมองค์กรและพบว่าวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อองค์กร สามารถแบ่งได้ 5 ประเภท คือ 1) สิ่งบ่งชี้ทางกายภาพ (Physical Manifestations) เช่น สไตส์การตกแต่งภายในสำนักงาน เครื่องแบบ บุคลากร การจัดวางผังห้องทำงาน การดูแลรักษาอาคารสถานที่ 2) ภาษา (Language)

เช่น คำขวัญ ศัพท์แสดงต่าง ๆ ที่ใช้ในหน่วยงาน 3) เรื่องเล่า (Stories) เช่น เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญเรื่องเล่าที่ได้ยินเวลาทำงานแต่ละวัน 4) เทคโนโลยี (Technology) เช่น อุปกรณ์เครื่องใช้ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินงาน และ 5) ประเพณีที่เห็นได้ชัด (Visible Tradition) เช่น ประเพณีเกี่ยวกับงาน (Work Tradition) ประเพณีเกี่ยวกับผู้นำ (Leadership Tradition)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาภาคทอถิก

บุญเพิ่ม ฤทัยกริม (2545: 2 - 6) ได้ศึกษาถึงสภาพปัญหาของชนเผ่าปกากะญอพบว่า ในปัจจุบันชนเผ่าปกากะญอจำนวนไม่น้อยทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ออกจากหมู่บ้านของตนมาทำงานรับจ้างหรือขายแรงงานอยู่ตามสถานประกอบการต่าง ๆ ในตัวเมืองเชียงใหม่ เช่น สถานประกอบการบริการเติมน้ำมัน สถานประกอบการร้านอาหาร สถานประกอบการโรงงาน และสถานประกอบการรักษาความปลอดภัย โดยกลุ่มแรงงานเหล่านี้มีทั้งที่มาจากจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน แม่ฮ่องสอน และในอนาคตกลุ่มแรงงานเหล่านี้มีแนวโน้มเข้ามาขายแรงงานเพิ่มขึ้นด้วยสาเหตุหลัก คือ ความยากจนและการปรับเปลี่ยนวิถีทางการผลิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองในชุมชนหมู่บ้าน จนกลุ่มแรงงานเหล่านี้ไม่สามารถจะประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา เลี้ยงวัวควาย และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในหมู่บ้านของตนเองเหมือนอย่างดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาได้

โดยเงื่อนไขหลักที่ทำให้ชาวปกากะญอ จำเป็นต้องออกจากหมู่บ้านลงมาหางานรับจ้างขายแรงงานในตัวเมืองเชียงใหม่ มี 4 ประการ คือ ประการแรก เกิดจากความยากจน ข้าวไม่พอกิน และความยากจนจากการเป็นหนี้สินในการปลูกพืชเศรษฐกิจ เนื่องจากการทำไร่ทำนาได้ผลผลิตข้าวตกต่ำจนไม่พอกินในครอบครัว จำเป็นต้องมีการกู้ยืมเงิน เป็นหนี้สินกับการซื้อข้าว และหนี้สินจากนายทุนที่เข้ามาลงทุนเป็นค่าปุ๋ย ค่ายา รวมถึงการปลูกพืชเศรษฐกิจการลงทุนปลูกแคโรทและกะหล่ำปลี ตลอดจนหนี้สินจากการปลูกพืชผักผลไม้จากหน่วยงานและโครงการที่เข้ามาส่งเสริมให้ทำการปลูกพืชเศรษฐกิจ คือ สาลี พลับ เนื่องจากผลผลิตจากการเพาะปลูกไม่มีคุณภาพตามความต้องการของหน่วยงานและความต้องการของตลาดไม่สามารถขายออกได้ทำให้ขาดทุนและเป็นหนี้ จึงต้องหาทางออกโดยการกู้ยืมเงินจากทาง ธ.ก.ส. เพื่อนำเงินส่วนหนึ่งไปใช้หนี้ส่วนหนึ่ง จำเป็นต้อง ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และอีกส่วนหนึ่งก็เอามาลงทุนในการปลูกต่อ แต่การเพาะปลูกที่มีผลผลิต ไม่อยู่ในเกรดที่มีคุณภาพและราคผลผลิตที่ตกต่ำ ทำให้มีหนี้สินทับถมเพิ่มขึ้น บวกกับการที่ต้องใช้จ่ายในการครองชีพประจำวัน สุดท้ายไม่สามารถใช้ชีวิตในหมู่บ้านได้อย่างเคยจึงหาทางออกโดยการอพยพออกจากหมู่บ้านมาขายแรงงานในเมือง เพื่อเก็บเงินกลับไปใช้หนี้

ประการที่สองคือ การไม่มีงานทำหลังเสร็จสิ้นฤดูกาลทำนาทำไร่ กลุ่มนี้จะลงมาทำงานหลังจากพวกเขาเสร็จสิ้นจากการทำไร่ในหมู่บ้านแล้ว และไม่สามารถหางานรับจ้างใน

หมู่บ้านได้ ปัจจุบันกลายเป็นสังคมรูปแบบใหม่ ที่มีความจำเป็นจะต้องพึ่งพาเศรษฐกิจการค้า เมื่อชาวบ้านไม่สามารถหางานรับจ้างในหมู่บ้านได้ พวกเขาจึงเลือกหาหนทางหาเงินโดยการเข้ามาหางานทำ ขายแรงงานในเมืองเชียงใหม่ แต่ก็ยังมีอาชีพหลักในหมู่บ้าน คือ อาชีพทำไร่ทำนา แรงงานกลุ่มนี้จะไม่เข้ามาขายแรงงานระยะยาว แต่จะลงมาขายแรงงานในช่วงเฉพาะที่พวกเขาเสร็จสิ้นจากภารกิจในการทำไร่ทำนาในหมู่บ้านเท่านั้น เมื่อถึงฤดูกาลทำนาทำไร่ พวกเขาก็จะกลับเข้าสู่ชุมชนหมู่บ้านของตนเอง เพื่อกลับไปทำไร่ทำนาของตนเอง

ประการที่สาม คือ เป็นกลุ่มต้องการศึกษาต่อ แรงงานกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะหญิงหรือชาย ส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่จบการศึกษาจากในหมู่บ้าน บางคนจบชั้น ป.6 อีกส่วนจบชั้น ม.3 และ ม.6 เยาวชนกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมายในชีวิตของแต่ละคน คือ การเรียนหนังสือต่อหลังจบจากการศึกษา ระดับต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ซึ่งเยาวชนส่วนใหญ่แล้วพ่อแม่ยากจนไม่สามารถที่จะส่งลูกเรียนต่อระดับสูงได้ และบางคนเมื่อเรียนจบระดับมัธยมในหมู่บ้านแล้ว ไม่สามารถสอบเข้าเรียนต่อระดับอุดมศึกษาของภาครัฐได้ จะเข้าไปศึกษาเรียนต่อในสถาบันของภาคเอกชนพ่อแม่ก็ไม่สามารถแบกภาระในการหาเงินส่งให้ลูกเรียนต่อได้ เงื่อนไขดังกล่าว ทำให้เยาวชนกลุ่มนี้ตัดสินใจเลือกลงมาขายแรงงานรับจ้างในเมืองเพื่อเรียนหนังสือ โดยการทำงานส่งตัวเองเรียน หลายคนเลือกรับจ้างขายแรงงานในสถานประกอบการที่ทำงานในช่วงกลางวัน แล้วหาโอกาสเรียนหนังสือในช่วงภาคค่ำ โดยส่วนใหญ่ทำงานในสถานประกอบการบริการเติมน้ำมันกลางวัน และร้านอาหาร หลายคนเลือกทำงานวันจันทร์ถึงวันศุกร์ แล้วหาโอกาสเรียนหนังสือในวันเสาร์/อาทิตย์ โรงงานทำเครื่องประดับ ตู้ซ่อมรถ และร้านขายของ แรงงานกลุ่มนี้มีความรู้สึกว่าการลงมารับจ้างขายแรงงานกับการที่ต้องส่งตัวเองเรียนหนังสือด้วยนั้น สิ่งที่สำคัญคือ ความอดทน ในฐานะที่เป็นชนเผ่ากับการใช้ชีวิตรับจ้างขายแรงงานในเมืองนั้น ไม่ใช่เป็นสิ่งที่ง่ายสำหรับพวกเขา การหารัดเอาเปรียบและการถูกเหยียดหยามของคนอื่น ต่อความเป็นชนเผ่าเป็นสิ่งที่ทุกคนเคยประสบปัญหา แต่สิ่งที่พวกเขาหลีกเลี่ยง คือ ความอดทนกับการพยายามหาคำอธิบายข้อเท็จจริงให้กับเพื่อนร่วมงาน ที่ไม่เข้าใจพวกเขา ยิ่งไปกว่านั้น ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตที่จำเป็นต้องแบ่งส่วนหนึ่งเพื่อการหล่อเลี้ยงชีวิต และอีกส่วนหนึ่งสำหรับเก็บออมเป็นค่าเทอมค่าเล่าเรียนเพื่อจะได้เรียน เป็นสิ่งที่จำเป็นและต้องใช้ความอดทน อดกลั้น และเรี่ยวแรงกายที่มีอยู่กับการรับจ้างขายแรงงานในชีวิตแต่ละวันคืน

ประการที่สี่คือ กลุ่มที่ไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเองในหมู่บ้านแรงงานกลุ่มนี้เคยประกอบอาชีพทำไร่ทำนาในหมู่บ้านก่อนจะลงมารับจ้างขายแรงงานในเมือง แต่เนื่องจากพวกเขาต้องเผชิญกับปัญหาการไม่มีพื้นที่ทำกิน ซึ่งสาเหตุของการไม่มีพื้นที่ทำกินของแต่ละคนมีสาเหตุแตกต่างกัน บางคนเกิดจากพ่อแม่ไม่มีพื้นที่ทำกินมาก่อน บางคนเกิดจากการที่มีกรรมป่าไม้เข้ามาประกาศตั้งเขตอุทยานแห่งชาติทับพื้นที่ทำกินของพวกเขา จนปัจจุบันพวกเขาไม่สามารถที่จะทำ

การเพราะปลูกในพื้นที่ที่เคยทำได้อีก บางคนเกิดจากการมีพื้นที่น้อยมาก พ่อแม่ไม่สามารถจะแบ่งปันมรดกพื้นที่ทำกินให้ลูกได้ทุกคน แต่จะได้สัตว์เลี้ยงเป็นวัวควายจากพ่อแม่แทน ซึ่งสุดท้ายการเลี้ยงสัตว์ที่มีเพียงไม่กี่ตัวจะหมดไปกับการขายเพื่อแลกกับข้าว บางคนมีหนี้สินจากการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจแล้วขาดทุนจึงขายพื้นที่ทำกิน และหลายคนอยากลองเปลี่ยนอาชีพจากทำไร่ทำนาหันมาประกอบอาชีพค้าขาย จึงขายที่ดินบางส่วนไป แต่เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยการค้าขายขาดทุนเป็นหนี้สินจึงขายที่ทำกินจนหมด เมื่อไม่มีพื้นที่ทำกินเป็นของตนเองจึงไม่สามารถที่จะเลี้ยงชีพอยู่ในหมู่บ้านได้ จึงตัดสินใจลงมารับจ้างขายแรงงานในเมือง แรงงานกลุ่มนี้อยู่ในเมืองนานกว่ากลุ่มอื่น และเป็นกลุ่มที่อพยพมาขายแรงงานทั้งครอบครัว

ผลการศึกษาของซูพินิจ เกษมณี (2539: 26- 33) ที่ได้ศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชนเผ่าปกากะญอแต่ดั้งเดิม ภาคเหนือของประเทศไทยเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคมและเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยงโป อำเภอมะละเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระหว่าง พ.ศ. 2511 – 2512 ในเรื่องโครงสร้างทางสังคม พบว่า ในภาษากะเหรี่ยงจะมีการเรียกหมู่บ้านว่า เก็ง (Cheng) แม้ว่าหมู่บ้านจะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอื่น ๆ ก็ตาม ความสำคัญของการกำหนดความเป็นหมู่บ้านคือ หมู่บ้านต้องเป็นหน่วยอิสระในการประกอบพิธีกรรมของตน เพื่อการเช่นสำรวจผีเจ้าพื้นที่ โดยผู้เป็นประธานในพิธีนี้ ได้แก่ หัวหน้าพิธีกรรมฝ่ายชายในสังคมกะเหรี่ยง เรียกว่า เชี้ย เก็ง ดู แปลว่าหัวหน้าหมู่บ้านผู้เฒ่าได้ตำแหน่งโดยการสืบสายฝ่ายบิดา ต่างหมู่บ้านต่างก็มีเชี้ย เก็ง ดู ของตนเอง หมู่บ้านตั้งอยู่บนพื้นที่ลุ่มก้นกระทะ ล้อมรอบด้วยเนินเขาหรือที่ราบระหว่างหุบเขาที่สามารถไปสู่แหล่งน้ำลำธาร หรือน้ำพุได้อย่างสะดวก กะเหรี่ยงไม่สร้างบ้านบนสันเขา และไม่เคยใช้ระบบรางน้ำไม้ไผ่เพื่อนำน้ำเข้าหมู่บ้าน ส่วนบ้านมักปลูกชิดกัน เป็นแนวตรงอย่างเดียวไม่เป็นแถวเรียงซ้อนกันโดยมีลานโล่งอยู่ตรงกลาง ระหว่างบ้านแต่ละหลังมีสวนขนาดเล็ก ซึ่งปลูกกล้วย มะละกอมะม่วง ส้มโอ ขนุน ยาสูบ และพืชอื่น ๆ ไว้อย่างกระจัดกระจาย ตัวบ้านไม้สู้แข็งแรง แต่โครงสร้างขึ้นอย่างฉลาดโดยใช้ไม้ไผ่และแฝก ยกพื้นด้วยตัวเสาไม้สูงจากพื้นดินหลายฟุต แต่ละบ้านมีขี้ข้าวต่างหากจากตัวบ้าน และบางบ้านก็มีที่สำหรับให้สัตว์อยู่ในตอนกลางคืน บริเวณบ้านไม่มีรั้ว หมู ไก่ สุนัข และวัว ถูกปล่อยให้เที่ยวหากินกันเองในหมู่บ้าน ไม่มีที่ประชุมหรือลานเต้นรำที่อาจใช้เป็นศูนย์กลางของชุมชนแต่อย่างใด ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวแต่ละครัวเรือนมีไร่ของตนเอง กะเหรี่ยงเป็นชาวไร่แบบหมุนเวียนแบบดั้งเดิมแหล่งและทำไร่อยู่ในบริเวณพื้นที่นี้ประมาณ 200 ปีมาแล้ว นับได้ว่าเป็นพวกที่มีความสามารถในการอนุรักษ์ดินและปลูกพืชไร่หมุนเวียน เป็นชนเผ่าที่มีความตั้งใจใช้ประโยชน์จากที่ดินที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ผลดีที่สุดตามความสามารถของพวกเขา

การวิจัยของ ทศนีย์ ไสยกิจ (2513: 18-19) เกี่ยวกับปัญหาการศึกษาที่บ้านคอยสูงของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงพบว่า ชาวบ้านที่บ้านคอยสูงเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านซึ่งอยู่ในตำบล

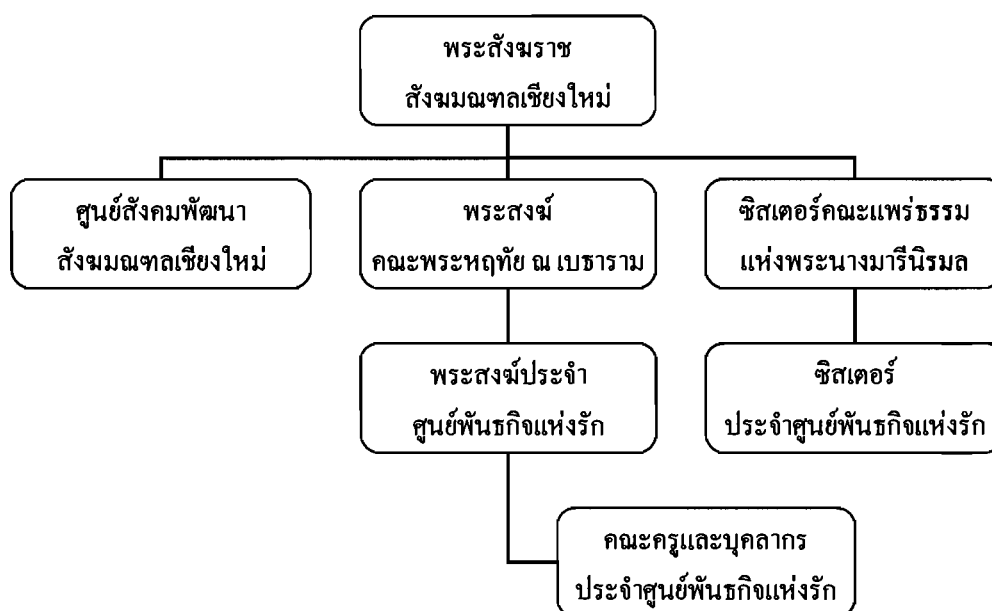
ที่สูงมาก การติดต่อกับหมู่บ้านใกล้เคียงใช้วิธีเดิน เพราะไม่มีถนน การติดต่อกับ กิ่งอำเภอแม่ลาน้อย ต้องเดินเท้าตามทางเดินเท้าข้ามภูเขา 2 ลูก เป็นระยะทาง 8 กิโลเมตร อาชีพทำไร่โดยปลูกข้าวตั้งแต่เชิงคอกถึงยอดคอกอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียว ข้าวที่ได้เรียกว่า ข้าวคอก มีผู้ไม่ได้รับการศึกษาเลย 42.84% หัวหน้าครอบครัวสามารถพูดไทยได้ ผู้หญิงพูดไทยได้น้อย ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นอยากให้ลูกหลานได้รับการศึกษาถึง 100% แต่การจัดการศึกษาซึ่งจัดโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสำหรับบ้านคอกสูงกลับล้มเหลว เพราะเด็กประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่สามารถพูดไทยได้เลยและมักเข้าชั้นสาย บางครั้งมีการงดสอนโดยไม่บอกล่วงหน้าเมื่อเด็กพบว่าครูไม่สอนจึงพากันไปเที่ยวเตร่ตามป่าเขา

อกิน รพีพัฒน์ (2537: 104 -106) ศึกษาปัญหาการศึกษาของชาวเขาเผ่ามูเซอในบริเวณคอกมูเซอ จังหวัดตาก สาเหตุของปัญหาในการวิจัยคือ ชาวเขาซึ่งเป็นเผ่ามูเซอในตำบลนี้ไม่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่อยู่นอกหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ใกล้ที่ทำการศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดตากแม้ว่าทางราชการจะให้คำแนะนำส่งเสริมเพียงไรก็ไม่เกิดผล จากการวิจัยพบว่า แท้จริงชาวมูเซอในบริเวณคอกมูเซอมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการศึกษา เช่น แต่ที่ไม่นิยมส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกหมู่บ้าน เนื่องจากการเดินทางไปเรียนในโรงเรียนนอกหมู่บ้านยากลำบาก ผู้ปกครองห่วงความปลอดภัยและเด็กเผ่ามูเซอมักถูกเพื่อนต่างเผ่ารังแกล้อเลียน ประการสุดท้ายคือขาดผู้ดูแลบ้าน ระหว่างที่ผู้ใหญ่ออกไปทำไร่

จิรา จันท์กระชาง ทำการวิจัยเรื่องชาวเขาในประเทศไทยโดยศึกษาจากสิ่งพิมพ์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาและการสัมภาษณ์บุคคลที่ทำงานใกล้ชิด และมีความรู้เกี่ยวกับชาวเขาเป็นอย่างดี ผลการศึกษาพบว่า ชาวเขาแต่ละเผ่ามีความแตกต่างกันและแตกต่างจากคนไทยเนื่องจากปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจทำให้ชาวเขารวมเป็นพวกเดียวกัน การศึกษาจึงมีบทบาทอย่างมากต่อการรวมตัวของชาวเขา หลักสูตรควรเป็นแบบสองภาษา ควรมีวิชาเกี่ยวกับเกษตรกรรม สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือ วัฒนธรรมประจำเผ่าซึ่งต้องบรรจุอยู่ในหลักสูตรเพื่อดำรงรักษาไว้ ครูควรเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตร่วมกับชาวบ้านในหมู่บ้านได้ ควรสนใจพิเศษเกี่ยวกับการเรียน การฟัง การพูดและที่สำคัญต้องมีตำราและสื่อการสอนสอดคล้องกับชนเผ่าที่สอน การวางหลักสูตรต้องคำนึงถึงการให้คนในชนเผ่ามีส่วนร่วม การทดสอบและประเมินผลควรแตกต่างจาก โรงเรียนบนพื้นราบและเหมาะสมกับวัฒนธรรม สำหรับเด็กเล็กภาษาไทยจึงเป็นปัญหาที่สำคัญในการถามการตอบ อุปสรรคการเรียนการสอนต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าจะใช้ประเภทไหน เพื่อไม่ให้สูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นตัวเอง การฝึกอาชีพต้องมีอยู่ในหลักสูตรเพื่ออนาคตของชาวเขาและคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่นด้วย เช่น แต่ละเผ่าปลูกพืชที่แตกต่างกันไปและมีช่วงเวลาเก็บเกี่ยวที่แตกต่างกัน นอกจากนี้สิ่งที่ต้องคำนึงตลอดเวลาก็คือไม่ทำให้ชาวเขาสูญเสียเอกลักษณ์และความเคารพตนเอง

องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์กรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับศูนย์พันธกิจแห่งรัก คือ สังกมณฑลเชียงใหม่ เป็นชื่อเรียกเขตการปกครอง และการดำเนินงานทางด้านศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ในภาคเหนือของไทย ได้รับการสถาปนา เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2502 มีพื้นที่ในเขตความรับผิดชอบ จำนวน 89,483 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง และลำพูน มีจำนวนคาทอลิกทั้งสิ้น 36,518 คน

ภาพ 4 โครงสร้างการกำกับดูแลสังกมณฑลเชียงใหม่

ที่มา: สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย (2552: 12)

พื้นที่ของสังกมณฑลเชียงใหม่ ประกอบด้วย ศูนย์ต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินงานเพื่อพัฒนาเยาวชน กลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันมีศูนย์ในเขตพื้นที่การปกครองของสังกมณฑลเชียงใหม่ทั้งสิ้น 13 ศูนย์ ได้แก่

1. ศูนย์ม้งคาทอลิก ตั้งอยู่ที่ 88 ถ.โชตนา ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200
2. ศูนย์พันธกิจแห่งรัก (ศูนย์อบรมเด็กไทยชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง) บ้านแม่ปอน ตั้งอยู่ที่ 2 ม.15 ต.บ้านหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ 50160

3. ศูนย์อบรมเด็กไทยชาวเขา (ลาฮู้) ตั้งอยู่ที่ 460 ม.2 ต.เวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ 50110
4. บ้านมารีนา ตั้งอยู่ที่ 11 ซ.5 ถ.อาร์กซ์ ต.ศรีภูมิ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200
5. ศูนย์อาชีพหญิงสาว (โดยซิสเตอร์คณะเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร) ตั้งอยู่ที่ 46 ถ.พหลโยธิน ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย 57000
6. ศูนย์ฝึกอาชีพหญิงสาว (โดยซิสเตอร์มารีอาบัมบีนา) ตั้งอยู่ที่ 308 ม.1 ต.ป่าจ้าว อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย 57170
7. ศูนย์แม่พระแห่งภูเขาการ์เมล ตั้งอยู่ที่ 128/2 ม.3 ต.หลวงใต้ อ.จาว จ.ลำปาง 52110
8. ศูนย์คาทอลิกพระวิสุทธิวงศ์ ตั้งอยู่ที่ 107 ม.7 ต.โป่งงาม อ.แม่สาย จ.เชียงราย 57130
9. บ้านคอนบอสโก พะเยา ตั้งอยู่ที่ 169 ม.15 ต.แม่กา อ.เมือง จ.พะเยา 56000
10. บ้านพันธกิจแห่งรัก (สาขาย่อย) ตั้งอยู่ที่ ต.ท่าศาลา อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ 50160
11. ศูนย์คาทอลิกเชียงของ ตั้งอยู่ที่ 97/1 หมู่บ้านทุ่งทราย ต.เวียง อ.เชียงของ จ.เชียงราย 57140
12. ศูนย์คาทอลิกเวียงแก่น ตั้งอยู่ที่ 294 ม.7 ต.ม่วงยาย อ.เวียงแก่น จ.เชียงราย 57310
13. ศูนย์คาทอลิกพระวิสุทธิวงศ์ อมก๋อย ตั้งอยู่ที่ 397 ม.1 ต.อมก๋อย อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ 50310

สรุปผลจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าการจัดการศึกษาของคาทอลิกส่วนใหญ่เป็นการจัดการศึกษาในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขณะที่รูปแบบของศูนย์พันธกิจแห่งรักมีลักษณะ การจัดการศึกษาแบบผสมผสาน 3 รูปแบบ กล่าวคือ เป็นการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ พบว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาคาทอลิก มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ได้แก่ รูปแบบการบริหารจัดการ โครงสร้างสายการบังคับบัญชา การวางแผนและการดำเนินงาน การติดตามและการประเมินผล การพัฒนาบุคลากร และการจัดการศึกษาในมิติวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชนเผ่าปกะเกอะจือ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา และเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนแบบครบทุกมิติ ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และจิตวิญญาณที่สอดคล้องกับความมุ่งหวังของสังคมโดยรวม

ผู้วิจัยได้ประมวลแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชน ซึ่งศูนย์พันธกิจแห่งรัก เป็นองค์กรที่

มีลักษณะเฉพาะที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ที่เน้นการสอนตามหลักคำสอนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกเป็นหลัก ดังนั้น เป้าหมายในการดำเนินงานจึงต้องให้เป็นไปตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นสำคัญ ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษา รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นกรอบในการพิจารณาองค์กร ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีการบริหารจัดการองค์กรแบบสมัยนิยม ที่มีแนวความคิดพื้นฐานว่าการบริหารเป็นการใช้คุณค่าทางศาสตร์และศิลป์เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ทั้งนี้อาศัยทรัพยากรอันเป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้แก่ ศักยภาพของผู้บริหารและบุคลากร สอดคล้องตามสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม มีการนำศิลป์แห่งปรัชญาการศึกษาตามหลักความเชื่อทางศาสนาคริสต์เป็นกรอบในการดำเนินงาน และใช้ศาสตร์แห่งการบริหารจัดการ มาใช้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึง โครงสร้างและบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ รวมทั้งวิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาการจัดการศึกษาในสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริง ภายใต้รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรลักษณะหนึ่ง ว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ถึงแม้ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ทั้งหมด แต่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพการบริหารจัดการและปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดีและเชื่อมั่นว่ารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ที่นำเสนอจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมและสามารถบรรเทาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชนเผ่าปกากะญอได้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิด ทฤษฎี หลักการบริหารและการจัดการองค์กร รวมทั้งปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของปรัชญาสำนักต่าง ๆ และพัฒนาการทางการศึกษาของคาทอลิกในประเทศไทยที่ผ่านมารวมถึงประวัติความเป็นมาของชนเผ่าปกากะญอ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ของตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก กล่าวคือ สถานศึกษาคาทอลิกไม่ว่าจะเป็นการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาโดยหน่วยงานหรือองค์กรใด รวมถึงโดยคณะกลุ่มบุคคลใดก็ตามที่ ต้องยึดหลักปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการ ทั้งนี้จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่า ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีรากฐานมาจากความเชื่อทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

โดยตรง ซึ่งเป็นการตอบคำถามเชิงปรัชญาที่ว่า ความจริงสูงสุดคืออะไร และหนทางเพื่อให้บรรลุถึงความจริงสูงสุดดังกล่าว ควรเป็นอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องศึกษาถึงปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และนำไปสู่การศึกษาสภาพการดำเนินงานในปัจจุบันของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ต่อไป

ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ กล่าวคือ จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาของนักปรัชญาสำนักต่าง ๆ พบว่า ในการพิจารณามิติทางการศึกษาที่ผ่านมา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และคาดว่าในอนาคตต่อไป ส่วนใหญ่จะพิจารณาจากองค์ประกอบที่สำคัญ ๆ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรการศึกษา คุณลักษณะของครูผู้สอน คุณลักษณะของเยาวชน การจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการศึกษา อาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเป็นการตอบคำถามว่า “จะศึกษาเล่าเรียน ไปเพื่ออะไร” หรือ จุดมุ่งหมายการศึกษาเป็นการเลือกหรือกำหนดเป้าหมายสุดท้ายของการศึกษาที่ต้องการ” เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่เหมาะสมกับเยาวชนในแต่ละระดับควรเป็นอย่างไรต้องประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญอะไรบ้าง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำเนื้อหาสาระของหลักสูตรมาใช้พัฒนาเยาวชน ควรมีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชน ควรมีลักษณะอย่างไร พร้อมกันนี้ กระบวนพัฒนาเยาวชนต้องเป็นอย่างไร รวมถึงควรมีระบบการบริหารจัดการ ปัจจัยที่จำเป็นด้วยวิธีการอย่างไร ถึงจะบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

เมื่อได้ทราบถึงองค์ประกอบสำคัญทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบดังกล่าว ไปศึกษาวิเคราะห์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปัจจุบัน ว่ามีสภาพความเป็นจริงของการดำเนินงานอย่างไรและมีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกหรือไม่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 นอกจากนี้มีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ และปัจจัยดังกล่าว เป็นไปในลักษณะส่งเสริมหรือว่าเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ จากการทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็น 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ทั้งนี้โดยนำทฤษฎีการบริหารจัดการเชิงระบบ (System) มาวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์ ที่มององค์กรในลักษณะระบบเปิด (opened system) และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยป้อนเข้า (inputs) ที่ถูกแปรเปลี่ยนเป็นผลผลิต (outputs) ด้วยกระบวนการ (process) เพื่อปรับปรุงกระบวนการทำงานในลักษณะเป็นวงจรหมุนเวียนและประสานกัน จนได้ผลลัพธ์ที่ต้องการและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ทั้งนี้ ปัจจัยภายในศูนย์ฯ ได้แก่ การจัดการทรัพยากร วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศความเป็นคาทอลิกและวิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ คาดว่าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ

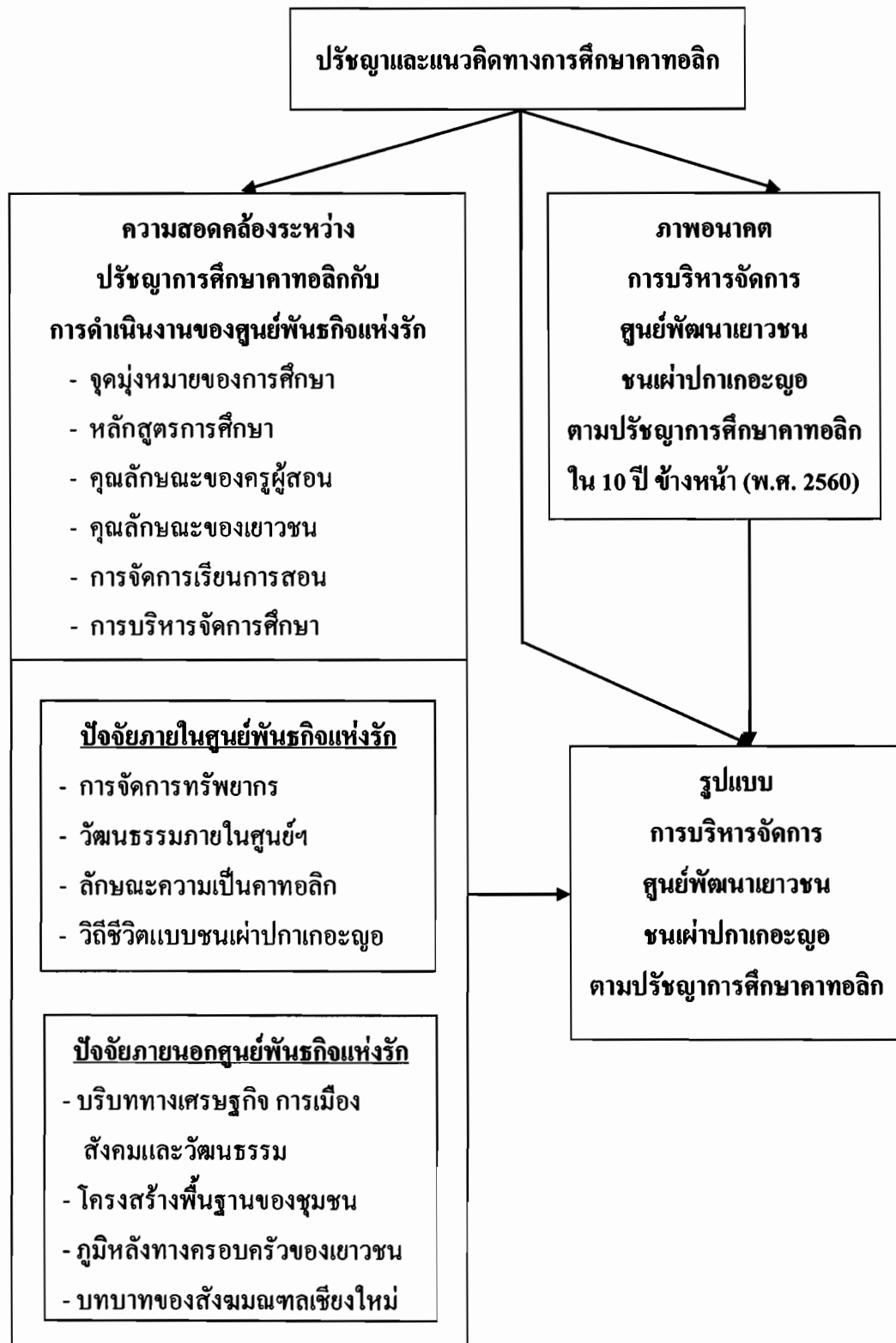
ดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยปัจจัยด้านการจัดการทรัพยากรภายในศูนย์ฯ เช่น บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เนื่องจากการจัดสรร แบ่งปันและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีให้คุ้มค่าสูงสุดต่อการบรรลุเป้าหมาย ส่วน วัฒนธรรมภายในศูนย์ฯ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม แบบแผนพฤติกรรมเป็นตัวผสมความเป็นหนึ่ง เดียวกันของสมาชิกในศูนย์ฯ โดยมีลักษณะความเป็นคาทอลิก เช่น สัญลักษณ์และคำสอนทาง ศาสนา และพิธีกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รวมถึงให้ความสำคัญกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความเคารพในมิติทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็น ข้อกำหนดอย่างชัดเจนในการสังคายนาวาดิกัน 2 ที่ระบุว่า การศึกษาคาทอลิกต้องมุ่งเป้าหมายทาง วัฒนธรรม และการพยายามเชื่อมโยงทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของมนุษย์ เข้ากับการ ประกาศข่าวดีแห่งความรอด จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยภายในที่กล่าวมานี้ คาดว่ามีความสัมพันธ์กับการ ดำเนินงานของศูนย์ฯ และต่อการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ในอนาคตต่อไป

ส่วนปัจจัยภายนอกที่ทำการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและ วัฒนธรรม ซึ่งคาดว่าจะเป็เงื่อนไขให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความ เป็นจริง กล่าวคือ สภาพเศรษฐกิจทางสังคมภายนอกคาดว่าอาจส่งผลให้การจัดสรรงบประมาณ ใน การดูแลเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฯ เนื่องจากทางศูนย์ฯต้องพึ่งพาขอรับการสนับสนุนหรือบริจาคจาก องค์กรภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ปัจจัยทางการเมือง คาดว่าอาจมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของ ศูนย์ฯ เนื่องจากศูนย์ฯจัดการศึกษาดมนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล ส่วนโครงสร้างพื้นฐาน ของชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯซึ่งเป็นป่าเขาทุรกันดารการเดินทางติดต่อกับสังคมภายนอกไม่ สะดวก จึงอาจส่งผลให้การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค อาคารสถานที่ เทคโนโลยีที่จำเป็นทาง การศึกษาเป็นไปได้ยาก ส่วนปัจจัยด้านภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชน ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนการศึกษาแก่นุตรหลาน และความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชนอาจส่งผลต่อ การดำเนินงานของศูนย์ฯ ส่วนบทบาทของสังคมชนชาติเชียงใหม่อาจส่งผลหรือมีความสัมพันธ์กับ การดำเนินงานของศูนย์ฯ เนื่องจากสังคมชนชาติเชียงใหม่ในฐานะเจ้าของพื้นที่การปกครองดูแล นักบวชคณะต่างๆที่เข้ามาแพร่ธรรมในภาคเหนือ อีกทั้งมีส่วนสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นแก่ศูนย์ฯ ตลอดมา ดังนั้น ปัจจัยภายนอกที่กล่าวมานี้จึงมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญา การศึกษาคาทอลิก เป็นการรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชาชีพ ได้แก่ นักบวชผู้อุทิศตนเพื่อเผยแผ่ศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษาในเครือการศึกษาคาทอลิก และผู้บริหาร จากสถาบันการศึกษาอื่นๆ นักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ตรงด้านศาสนาศรีศตร์ นิการโรมันคาทอลิก ด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ นักการเมืองท้องถิ่นที่มี

อำนาจหน้าที่โดยตรงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรที่ทำการศึกษาภาพอนาคตของศูนย์ฯ จากผลการศึกษาปรัชญาการศึกษาคาทอลิก และผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปัจจุบัน โดยพิจารณาประเด็นด้านจุดมุ่งหมายการศึกษา หลักสูตร คุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะของเยาวชน กระบวนการจัดเรียนการสอน และการบริหารจัดการ รวมถึงแนวโน้มปัจจัยภายในและภายนอกศูนย์ฯ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในอนาคต

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในลำดับต่อไป จะต้องพิจารณาถึงการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปัจจุบันว่ามีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกหรือไม่ อย่างไร และต้องพิจารณาถึงปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประกอบด้วย อย่างไรก็ตาม การแสวงหาคำตอบเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯ ตามหลักปรัชญาการศึกษาคาทอลิกครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเชิงการบริหารจัดการในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษาหลักสูตรการศึกษา คุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะของผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษา และระบบการบริหารจัดการ โดยยึดตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ภายใต้อำนาจที่มีอยู่ของศูนย์ฯ และพิจารณาควบคู่ไปพร้อมกับปัจจัยภายนอกศูนย์ฯ แล้วนำมาจัดสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ที่มีความสัมพันธ์กันเชิงเหตุผลของการวิจัย ตามภาพ 6 ที่นำเสนอต่อไปนี้

ภาพ 5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่พัฒนาขึ้น จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ กรณีศึกษา ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนบทเชียงใหม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยจึงออกแบบการวิจัย โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากการศึกษาข้อมูลในระดับลึกเกี่ยวกับการอธิบายพฤติกรรมความสัมพันธ์ของคนกับสังคม ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้โดยพิจารณาจาก ปรากฏการณ์ทางสังคมตามสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงโดยอาศัยจากแหล่งข้อมูลแบบปฐมภูมิ ซึ่งลักษณะของข้อมูลที่ได้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตามความคิดเห็นและเหตุผลของผู้ให้ข้อมูล แล้วนำมาทำการวิเคราะห์ตีความเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) (พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, 2531: 1 – 7)

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนบทเชียงใหม่ ตั้งอยู่เลขที่ 2 หมู่บ้านแม่ปอน ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 75 กิโลเมตรไปทางทิศใต้ การเดินทางต้องผ่านอำเภอหางดง 30 กิโลเมตร และเข้าสู่เขตกิ่งอำเภอคอกยหล่อ 20 กิโลเมตร จากนั้นเข้าสู่เขตอำเภอจอมทอง และเลี้ยวเข้าแยกคอกยอินทนนท์ ประมาณ 8 กิโลเมตร จากนั้นจึงเลี้ยวซ้ายเข้าสู่หมู่บ้านกุ้ออสามัคคีประมาณ 7 กิโลเมตร จึงถึงหมู่บ้านแม่ปอนซึ่งเป็นที่ตั้งของศูนย์ฯ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้แบ่งวิธีการวิจัยออกเป็น 4 วิธี ได้แก่ วิธีที่หนึ่ง เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) วิธีที่สอง เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยเทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participating Observation) ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) วิธีที่สาม เป็นการวิจัยอนาคต (Future Research) ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) และวิธีที่สี่ เป็นการจัดสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion: FGD) ซึ่งแต่ละวิธีมีรายละเอียดที่มีความสัมพันธ์กัน ดังจะได้นำเสนอต่อไป

วิธีที่ 1 การวิจัยเอกสาร

การวิจัยเอกสารในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษาคาทอลิก และการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยศึกษาจากเอกสารคำสอนของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิก ว่าด้วยเรื่องความเชื่อ ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก การจัดการศึกษาตามแนวทางของคาทอลิก เอกสารการประชุม เอกสารการสัมมนาโรงเรียนในเครือคาทอลิก บันทึกประจำวัน รายงานประจำปี บทความ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกประเภท โดยมีลำดับการศึกษา ดังนี้

ผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของคาทอลิก และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ ตลอดจนหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลสำคัญ คือ สภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย สมาคมสภาการศึกษาคาทอลิก (ประเทศไทย) และองค์กรของศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิกศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่, ศูนย์สังคมพัฒนา สังฆมณฑลเชียงใหม่ และโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย เชียงใหม่ ห้องสมุดในมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษา อาทิ วิทยาลัยแสงธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดลำดับความสำคัญของข้อมูลเอกสาร ดังนี้

ข้อมูลเอกสารชั้นต้น ได้แก่ พระคัมภีร์ไบเบิล พระสมณสาส์นว่าด้วยเรื่องการศึกษาคาทอลิก พระสมณสาส์นต่าง ๆ จากสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 เอกสารจากสมณกระทรวงการศึกษาคาทอลิก เอกสารสภาพระสังฆราชแห่งประเทศไทย เอกสารจากสภาการศึกษาคาทอลิกแห่งประเทศไทย และเอกสารรายงานการสัมมนาและการประชุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเอกสารชั้นรอง ได้แก่ บทความจากวารสารแสงธรรมปริทัศน์ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาคาทอลิก

ผู้วิจัยพิจารณาความน่าเชื่อถือ และความถูกต้องของเอกสารแต่ละฉบับ โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารตามกรอบความคิดของ บี ดี โอโบล แวน คาเลน (พรทิพย์ อันทิวโรทัย, 2539: 14-15) เกณฑ์การพิจารณาตามระเบียบวิธีการวิจัย ประกอบด้วย 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์การพิจารณาภายนอก (external criteria) และเกณฑ์การพิจารณาภายใน (internal criteria) ดังมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์การพิจารณาภายนอก พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) แหล่งที่มาของเอกสารเป็นแหล่งปฐมภูมิ และเป็นแหล่งที่เชื่อถือได้ 2) ความน่าเชื่อถือของผู้เขียนเอกสาร หลักฐาน และสถานภาพของผู้เขียน 3) ความน่าเชื่อถือของเอกสารและหลักฐาน เป็นเอกสารต้นฉบับหรือได้รับ

การรับรองอย่างเป็นทางการ เป็นเอกสารฉบับทางการที่เชื่อถือได้ 4) วัตถุประสงค์และเนื้อหาของเอกสาร เป็นที่ยอมรับหรือเชื่อถือได้

เกณฑ์การพิจารณาภายใน พิจารณา 4 ประเด็น คือ 1) ผู้เขียนเอกสารเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีความสามารถในการสาระเนื้อหาของเอกสารหรือหลักฐานนั้น 2) แหล่งอ้างอิงของเอกสารหรือหลักฐานเชื่อถือได้ 3) เนื้อหาสาระของเอกสารเป็นผลการศึกษาบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ไม่มีลักษณะการบิดเบือนความจริงหรือเป็นเพียงความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียนหรือผู้ศึกษา 4) สาระเนื้อหาสื่อความชัดเจนและมีความหมายตรงประเด็น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาเอกสารทีละฉบับและคัดเลือกไว้เพื่อเป็นหลักฐานในการวิจัยและใช้เอกสารอื่น ๆ ซึ่งได้อ้างอิงถึงข้อมูลในการศึกษาต่อไป

จากนั้น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เป็นเอกสารชั้นต้น ที่ผู้บันทึกข้อมูลได้ประสบหรืออยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ เป็นผู้บันทึกเอง ส่วนเอกสารชั้นรอง หมายถึง ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลอีกทอดหนึ่ง การถ่ายทอดหรือให้ข้อมูลทำได้ด้วยการตีความ หรือให้ความหมายเพิ่มเติมตามวัตถุประสงค์ของการนำเสนอข้อมูล จึงอาจเป็นข้อมูลที่เอนเอียงหรือมีความเป็นอัตวิสัยของผู้บันทึก หรือทำให้วัตถุดิบของเหตุการณ์ผิดแปลกไปก็ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้อ้างอิงมาแล้ว ด้วยการวิเคราะห์จากหลักฐานหรือเอกสารที่เชื่อถือได้ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยปรับความคิดที่เอนเอียงออกไปให้มีความเป็นวัตถุดิบหรือนำเชื่อถือมากที่สุด ที่สามารถศึกษาและยืนยันได้จากข้อมูลที่พิสูจน์แล้ว โดยผู้วิจัยทำการอ่านเอกสารที่ได้รวบรวมไว้ตามเกณฑ์ที่ระบุไว้ข้างต้น ตามกรอบการวิเคราะห์เอกสารที่กำหนดไว้โดยละเอียด เพื่อจับใจความสำคัญและทำการจดบันทึกแต่ละใจความที่ได้เสมือนว่า เอกสารแต่ละเล่มคือคำตอบของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย และหลังจากนั้นผู้วิจัยจึงให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งรวมถึงเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนคำสอนทางศาสนาและปรัชญาการศึกษาคาทอลิก เป็นผู้ตรวจสอบความครบถ้วนของผลการวิเคราะห์เอกสารที่ได้อีกครั้ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่หนึ่ง คือ ศึกษาปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก

วิธีที่ 2 การวิจัยภาคสนาม

ผู้วิจัยศึกษาการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังกมณฑลเชียงใหม่ โดยอาศัยการเทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participating Observation) และเทคนิคการ

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สอง คือ เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาทอติกกับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนชาติเชียงใหม่ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 โดยผู้วิจัยได้แบ่งเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ออกเป็น 2 วิธี ได้แก่

1. เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participating Observation)

ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการหาข้อเท็จจริงเบื้องต้น สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์และพฤติกรรมของบุคคล โดยใช้ควบคู่กับวิธีการอื่น ๆ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ซึ่งจัดเป็นข้อมูลปฐมภูมิที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งสิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งสังเกต ก็คือ การกระทำ (Acts) ในชีวิตประจำวันที่เป็นปกติทั่วไป แบบแผนการกระทำ (Activities) หรือพฤติกรรมที่เป็นกระบวนการมีขั้นตอนและมีลักษณะต่อเนื่องจนเป็นแบบแผน การให้ความหมาย (meanings) ของการกระทำหรือแบบแผนพฤติกรรมที่บุคคลมองตนเอง ในฐานะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และวัฒนธรรมนั้น ๆ ความสัมพันธ์ (relationship) ระหว่างบุคคลในชุมชนและระหว่างกลุ่มอาจเป็นความสัมพันธ์ที่ราบรื่นหรือเป็นความขัดแย้งก็ได้ การมีส่วนร่วม (participation) ในชุมชน ซึ่งบุคคลยอมรับและให้ความร่วมมือหรือยอมเข้าไปเกี่ยวข้องในผลได้ ผลเสียที่จะเกิดขึ้น สภาพสังคม (setting) เป็นภาพรวมในทุกแง่มุมที่สามารถประเมินมาได้ในลักษณะที่เป็นองค์รวม (holistic) เป็นต้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2540: 44-73)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการสังเกตข้อมูลดังกล่าว ด้วยตนเองแบบซ้ำๆ ในเหตุการณ์เดียวกัน ประกอบกับการซักถามและตรวจสอบต่าง ๆ เป็นระยะเวลา 7 เดือน ทั้งในสภาพปกติของการดำเนินชีวิตประจำวัน และโอกาสสำคัญ ๆ ที่ศูนย์ฯ จัดขึ้น เช่น ฤดูกาลเข้าเฝ้า งานฉลองประจำปี การสัมมนาสื่อมวลชนทอติก โดยผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือประกอบการสังเกต เพื่อป้องกันความหลงลืมซึ่งอาจทำให้ข้อมูลบางประเด็นสูญหายหรือบกพร่องไป จากนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการขออนุญาตแก่ผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ เพื่อขอบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ ตามแต่ละช่วงเวลา รวมถึงขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับประเด็น ดังต่อไปนี้ ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เป็นรูปธรรมสามารถสังเกตได้ง่าย เช่น ปรัชญา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรม อาคารสถานที่ คณะ

ผู้บริหาร ครูและบุคลากร และเยาวชนที่อาศัยอยู่ในศูนย์ฯ และสภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งมีลักษณะนามธรรมไม่สามารถสังเกตได้ง่าย เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ความสัมพันธ์ ทางสังคม เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้แก่ บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่อยู่โดยรอบศูนย์ฯ ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฯ และบทบาทของสังคมมณฑลเชียงใหม่

ปัจจัยภายในที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงาน การจัดการทรัพยากร บรรยากาศความเป็นคาทอลิก และลักษณะวิถีชีวิตแบบชนเผ่าฯ

ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งประเด็นการพิจารณาเกี่ยวกับความสอดคล้อง มีด้วยกัน 6 ประเด็น ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรการศึกษา คุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะของเยาวชน กระบวนการจัดการศึกษาระบบการบริหารจัดการ

2. เทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview)

ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก คือ เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามข้อคำถาม ที่กำหนดไว้ก่อนหน้าแล้ว เพื่อสัมภาษณ์ประเด็นเฉพาะตามกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Interview) ด้วยตัวเองและขออนุญาตทำการบันทึกเทปการสัมภาษณ์ก่อนทำการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ให้ข้อมูลและทำการสัมภาษณ์ในลักษณะที่ยืดหยุ่น กล่าวคือ ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถอธิบายเรื่องราวต่างๆเพิ่มเติมโดยไม่จำกัดเวลา และให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ของการสัมภาษณ์ตรงกัน นอกจากนี้ ในขณะที่สัมภาษณ์ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูล เช่น สีหน้า ท่าทาง ความรู้สึกปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่แสดงออกมาในขณะที่ พูดและไม่ได้พูด รวมถึงหลักฐานต่าง ๆ ที่ผู้ให้สัมภาษณ์นำมาแสดงให้ดูประกอบการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Interview) ซึ่งเป็นวิธีที่นักวิจัยทางสังคมนิยมใช้มากที่สุดคืออีกวิธีหนึ่ง วิธีการวิจัยนี้มีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและการคัดเลือกบุคคลหลัก ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกสรรแล้วว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับศูนย์ฯ เป็นอย่างดีในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยตรง และสามารถให้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ได้ เนื่องจากเป็นการสัมภาษณ์ประเด็นที่เฉพาะเจาะจงเท่านั้น ส่วนบรรยากาศการ

สัมภาษณ์ไม่เป็นทางการแต่มีลักษณะคล้ายกับการสนทนากัน โดยผู้วิจัยได้บันทึกเทปการสัมภาษณ์ เพื่อความสะดวกและความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2544: 16 – 18)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Interview) ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบภายในศูนย์ฯ ได้แก่ บาทหลวงอธิการเจ้าวัด ผู้ช่วยอธิการ และบาทหลวงผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ ชิสเตอร์อธิการบ้านพักสตรี ชิสเตอร์รับผิดชอบดูแลเยาวชน ครูคำสอนที่เป็นฆราวาส บุคลากรประจำภายในศูนย์ฯ เยาวชนที่อยู่ภายในศูนย์ฯ ศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯ ไปแล้ว บุคลากรจากหน่วยงาน/องค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ชาวบ้านในชุมชนที่อยู่บริเวณโดยรอบศูนย์ฯ และผู้ปกครองของเยาวชน ที่ได้เดินทางมาเยี่ยมบุตรหลานของตนซึ่งมาจากจังหวัดต่างๆ ในเขตพื้นที่สังฆมณฑลเชียงใหม่

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบอุปสรรคสำคัญเรื่องภาษาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ กล่าวคือ ผู้ปกครองและชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาปกากะญอในการสื่อสารและไม่สามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องขอความช่วยเหลือจากเยาวชนในศูนย์ฯ ที่สามารถพูด ฟัง อ่าน เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาปกากะญอได้เป็นอย่างดี ในการเป็นล่ามช่วยแปลคำถามและคำตอบในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ด้วยเทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participating Observation) ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ดังนั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จึงเป็นแบบสังเกตการดำเนินงานภายในศูนย์ฯ อย่างไม่เป็นทางการ และแบบสัมภาษณ์เจาะลึก ซึ่งครอบคลุมเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ตามความคิดเห็นและบทบาทของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants Interview) ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือได้ของแบบสัมภาษณ์โดยใช้เกณฑ์ความเที่ยงตรงของการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งความเที่ยงตรงภายใน และความเที่ยงตรงภายนอก (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2540: 176 – 177) ดังนี้

ความเที่ยงตรงภายใน มาจากเกณฑ์ Phenomenological Validity อันเกิดจากการที่ผู้ถูกวิจัยรู้สึกคุ้นเคยกับผู้วิจัยจนมีพฤติกรรมและการแสดงออกที่เป็นธรรมชาติ ซึ่งเกณฑ์ Ecological Validity อันเกิดจากการทำวิจัยในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ และเกณฑ์ Contextual Validity อันเกิดจากการวิจัยที่ศึกษาปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมที่เป็นปกติธรรมชาติของมนุษย์

ความเที่ยงตรงภายนอก ตามหลักตรรกวิทยา ที่ว่า ในสภาพแวดล้อมที่เหมือนกันจะเกิดปรากฏการณ์ในแบบแผนเดียวกัน (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2542: 51-63) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามที่ได้จากการวิจัยเอกสารแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์โดยตรงทางด้านศาสนาและปรัชญาการศึกษาของคาทอลิก ที่มีผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชนเผ่าฯ รวมถึงเป็นนักการศึกษาและผู้บริหารงานศูนย์สังคมเพื่อการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯ ไม่น้อยกว่า 15 ปี เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของคำถามและความครบถ้วนของเนื้อหาการวิจัย จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1. บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร	ผอ.ศูนย์วิจัยศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม ชนกลุ่มชาติพันธุ์
2. บาทหลวงชาญชัย เต็มอรุณรุ่ง	ผู้รับผิดชอบและดำเนินงาน ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่
3. บาทหลวงณรงค์ชัย หมั่นศึกษา	ผู้บริหารศูนย์สังคมพัฒนา สังคมมณฑลเชียงใหม่

การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องของข้อมูล และความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ รวมถึงถอดความจากเทปบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ แล้วนำมาเขียนบรรยายข้อมูลที่ได้และทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วน ตามหลักวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สอง โดยนำเสนอข้อมูลเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 กล่าวถึง ความสอดคล้องระหว่างการดำเนินงานของศูนย์ฯ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ได้แก่ จุดมุ่งหมายของการศึกษา หลักสูตรการศึกษา คุณลักษณะของผู้สอน คุณลักษณะของเยาวชน กระบวนการจัดการศึกษา และระบบการบริหารจัดการ

ส่วนที่ 2 กล่าวถึง ปัจจัยภายนอกศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจการเมือง สังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชน และบทบาทของสังคมมณฑลเชียงใหม่

ส่วนที่ 3 กล่าวถึง ปัจจัยภายในศูนย์พันธกิจแห่งรัก ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงานการจัดการทรัพยากร บรรยากาศความเป็นคาทอลิก และลักษณะวิถีชีวิตแบบชนเผ่าฯ

วิธีที่ 3 การวิจัยอนาคต

การวิจัยอนาคต (Future Research) โดยเทคนิค Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) เป็นการเก็บรวบรวมความคิดเห็นหรือการตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เป็นเหตุการณ์หรือแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอาศัยความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ แล้วนำมาเป็นข้อสรุปที่น่าเชื่อถือ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลตามหลักการสัมภาษณ์แบบ Ethnographic Delphi Future Research เป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิดไม่มีการชี้นำ เป็นการสัมภาษณ์โดยใช้เครื่องมือที่มีโครงสร้างหรือประเด็นหลัก เป็นการสรุปผลการสัมภาษณ์แบบสะสม เกี่ยวกับภาพอนาคต 3 ทาง คือ 1) ภาพอนาคตในทางที่ดีหรือที่พึงประสงค์ และน่าจะเป็นไปได้มากที่สุด 2) ภาพอนาคตทางร้ายหรือที่ไม่พึงประสงค์และน่าจะเป็นไปได้มากที่สุด และ 3) ภาพอนาคตที่มีความเป็นไปได้มากที่สุด (จุมพล พุทธิพรชีวิน, 2529: 22-24) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกการวิจัยโดยเทคนิค Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) เพื่อศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560) เนื่องจากเป็นวิธีการวิจัยที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่สามได้ และได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้

การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยเทคนิค EDFR

การศึกษาวิจัยอนาคต โดยใช้เทคนิค EDFR เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่อง ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงทางด้านเนื้อหา ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่ศึกษา โดยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ Snowball Technical ในขั้นแรก ผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญกลุ่มแรกจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาเป็นอย่างดี ได้แก่

1. บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร ผอ.ศูนย์วิจัยศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม ชนกลุ่มชาติพันธุ์
2. บาทหลวงชาญชัย เต็มอรุณรุ่ง ผู้รับผิดชอบศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่
3. บาทหลวงมงคล เจริญธรรม ผู้อำนวยการศูนย์คำสอนสำหรับเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ คณะเบธาราม จ.พะเยา

โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ร่วมกับผู้วิจัย พิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มบุคคลสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจำนวน 6 กลุ่ม โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

1. เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมด้านปรัชญาการศึกษาคาทอลิก มีประสบการณ์ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมาไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือ
2. เป็นผู้นำปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมาใช้ในการพัฒนา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาคาทอลิกเพื่อพัฒนาเยาวชน ไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือ
3. เป็นนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องชนเผ่าปกากะญอ ที่ศึกษาพัฒนาการ และมีผลงานการวิจัยเกี่ยวกับชนเผ่าปกากะญอ หรือ
4. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานร่วมกับชนเผ่าปกากะญอ โดยเคยทำงานด้านสังคม หรือด้านการศึกษาร่วมกับชนเผ่าปกากะญอมา ไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือ
5. เป็นผู้บริหารหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชนเผ่าปกากะญอ โดยองค์กรดังกล่าวยังคงดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาการศึกษาให้แก่ชนเผ่าปกากะญอในปัจจุบัน หรือ
6. เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านองค์การคาทอลิกเพื่อการพัฒนา เป็นผู้เสนอชื่อผู้เชี่ยวชาญหรือทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 กลุ่ม โดยแบ่งผู้เชี่ยวชาญออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักคำสอนของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก 2) ด้านการจัดการศึกษา และ 3) ด้านชนเผ่าปกากะญอ เป็นอย่างดี รวมทั้งต้องเป็นบุคคลที่ยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างเต็มที่ และให้ความสำคัญแก่การวิจัยว่าเป็นตัวแปรคำตอบที่เกี่ยวข้อง ด้วยความเชื่อมั่นว่า ข้อมูลที่ให้จะเกิดประโยชน์ในการศึกษา ความน่าจะเป็นไปได้สูงสุด หรือวิเคราะห์/สังเคราะห์แสดงภาพองค์รวม ที่มีแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้สูงสุด หรือ ฟิงประสงค์มากที่สุด (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2529: 22-24)

การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญสำหรับเป็นผู้ให้ข้อมูล EDFR ที่ดีและน่าเชื่อถือได้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาจากหลักการที่ว่า ผู้เชี่ยวชาญควรมีลักษณะที่มีเกณฑ์บ่งชี้ถึงความเป็นผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษาอย่างแท้จริง และมีลักษณะเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous group) คือ ต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนเป็นกลุ่มเดียวกัน ดังนั้น การคัดเลือกจำนวนผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้เกณฑ์ของโทมัส ที แมคมิลแลน (Thomas T. Macmillan) ที่ได้ทำการศึกษาและพบว่า จำนวนผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป จึงเป็นปริมาณกลุ่มตัวอย่าง/ผู้เชี่ยวชาญที่มีผลต่อความคลาดเคลื่อน (Error) น้อยที่สุด หรือมีค่าความคลาดเคลื่อนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.02 (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2539: 62-63)

หลังจากได้รายชื่อผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการติดต่ออย่างเป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการเสนอรายชื่อมาทั้งหมด และขอความอนุเคราะห์จากท่านในการเป็นผู้เชี่ยวชาญ EDFR เกี่ยวกับการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในเบื้องต้นเกี่ยวกับ

ผู้เชี่ยวชาญที่จะเข้าไปสัมภาษณ์ และได้นำเสนอรายชื่อผู้เชี่ยวชาญให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยพิจารณาคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบรับในการให้ข้อมูลการวิจัย ทั้ง 17 ท่าน (ภาคผนวก ง)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยภาพอนาคต

ในการวิจัยเกี่ยวกับ ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ใน 10 ปีข้างหน้า ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 รอบ โดยแต่ละรอบมีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

EDFR รอบที่หนึ่ง ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งและข้อที่สอง มาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด สำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวโน้มภาพอนาคตของศูนย์ฯ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความเห็นเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ความเป็นไปได้ และแนวทางปฏิบัติ ภายใต้สถานการณ์ทางสังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง ภูมิศาสตร์ และบริบทของประเทศไทย ทั้งนี้ข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตามแนวทางของการวิจัยอนาคตภาพเป็นแบบสัมภาษณ์ กึ่ง โครงสร้าง โดยมีแนวทางการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. ลักษณะพื้นฐานสังคมและสถานการณ์โดยรวมของสังคมไทยใน 10 ปีข้างหน้า ทั้งสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา สังคมและวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่สังคมพึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์และมีโอกาสเกิดขึ้น ได้จริง ภายใต้เงื่อนไขหรือปัจจัยใดบ้าง
2. การบริหารจัดการศูนย์พันธกิจแห่งรัก ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่เหมาะสมในอนาคตควรเป็นอย่างไรและปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้แก่ปัจจัยใดบ้าง

จากนั้น ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct validity) ของเครื่องมือหรือแบบสัมภาษณ์ โดยตรวจสอบเนื้อหาของคำถาม สักส่วนและจำนวนข้อคำถามให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ก่อนนำไปสัมภาษณ์เพื่อมั่นใจว่าจะได้ผลการวิจัยที่ดีและถูกต้องมากที่สุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1. บาทหลวงนิพนธ์	เทียนวิหาร	ผอ.ศูนย์วิจัยศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม ชนกลุ่มชาติพันธุ์
2. ดร.ประทีป	ฉัตรสุภาวงศ์	อาจารย์ประจำคณะสังคมและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
3. บาทหลวงณรงค์ชัย	หมั่นศึกษา	ผู้บริหารศูนย์สังคมพัฒนา
สังฆมณฑลเชียงใหม่

แบบสอบถาม EDFR รอบที่สอง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวข้องกับแนวโน้มของรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯ รวมทั้งปัจจัยภายใน/ภายนอกที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์หรือส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560) จนเมื่อได้พัฒนาแบบสัมภาษณ์ EDFR รอบที่หนึ่งเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคลจนครบทั้ง 17 ท่าน ตามแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นประกอบกับการบันทึกเทปเสียงการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดโดยพิจารณาเลือกคำตอบที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันมากที่สุด ด้วยการใช้สถิติเพื่อหาค่าความถี่และค่าร้อยละ และสรุปเป็นภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์ฯ ที่พึงประสงค์ และปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ใน 10 ปีข้างหน้า

EDFR รอบที่สอง ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ EDFR รอบที่หนึ่ง มาสร้างเป็นแบบสอบถามซึ่งเป็นมีลักษณะคำถามแบบปลายปิด ที่มีการจัดระบบและกำหนดโครงสร้างคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่กระชับรัดกุม ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และมีจำนวนข้อคำถามในปริมาณที่ไม่มากหรือไม่น้อยเกินไป คือระหว่าง 80 - 150 ข้อ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญเห็นภาพรวมและทิศทางของข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ EDFR รอบที่หนึ่ง ซึ่งปรับแก้ไขคำถามให้ชัดเจนตรงประเด็นมากขึ้น โดยตัดคำถามที่มีค่าความแตกต่างระหว่างควอตล์ที่หนึ่งและสามมากกว่า 1.5 และค่าความแตกต่างระหว่างฐานนิยมและมัธยฐานมากกว่า 1.0 ออก (วิวัฒน์แพร์ศิริ, 2543: 106) โดยกำหนดให้เป็นคำถามปลายปิดเกี่ยวกับภาพอนาคตของการบริหารจัดการศูนย์ฯ แบบองค์รวมในลักษณะคำตอบที่ “พึงประสงค์” หรือ “ไม่พึงประสงค์” และโอกาสที่จะเกิดขึ้น โดยกำหนดเป็นระดับความคิดเห็นแบบมาตรวัดจัดอันดับ จากมากที่สุดถึงน้อยที่สุดแทนค่าตัวเลขจาก 4, 3, 2, และ 1 ตามลำดับ ดังนี้

- 4 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง มากที่สุด
- 3 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง ค่อนข้างมาก
- 2 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง ค่อนข้างน้อย
- 1 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง น้อยที่สุด

การรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม EDFR รอบที่สอง หลังจากติดต่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยตัวเองจนครบทั้ง 17 ท่าน และตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม หลังจากทำการสอบถามผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านเสร็จแล้ว เพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูลที่ได้กลับมา และเนื่องจากการเดินทางเข้าพบผู้เชี่ยวชาญบางท่านเป็นไปด้วยความยากลำบากเนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและทุรกันดาร การสื่อสารทางโทรศัพท์ยังไม่ถึง เป็นต้น เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาครบทั้ง 17 ฉบับแล้ว ผู้วิจัยจึงได้

นำมาทำการวิเคราะห์หาค่าสถิติ (Descriptive Statistics) ด้วยโปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ได้กำหนดเอาไว้ก่อนหน้านี้ จากนั้นผู้วิจัยจึงนำคำตอบที่วิเคราะห์ค่าสถิติเรียบร้อยแล้วมาจัดแสดงไว้ในลักษณะของตารางสรุปผลคำตอบที่ได้เป็นรายชื่อ และเพื่อนำเสนอให้แก่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน เป็นครั้งที่สามอีกครั้งหนึ่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถาม EDJR รอบที่สอง เป็นการดำเนินการประมวลข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางด้านสังคมศาสตร์ พิจารณาค่าร้อยละหรือความถี่ของภาพอนาคตที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ด้วยค่ามัธยฐาน และค่าฐานนิยม ของโอกาสที่จะเกิดขึ้นหรือเป็นจริง สำหรับเกณฑ์การวิเคราะห์ความพึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าร้อยละที่ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นไว้ กล่าวคือ หากผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นด้านใดมากกว่าอีกด้านหนึ่ง ด้านนั้นจะมีค่าความถี่และค่าร้อยละที่ลดลงไปตามจำนวนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในข้อคำถามข้อนั้นๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งเกณฑ์ออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมาก และระดับน้อย โดยมีค่าร้อยละที่วิเคราะห์ได้ออยู่ระหว่าง 50.01 – 100.00 ดังนี้

ร้อยละ 75.01 – 100.0 หมายถึง พึงประสงค์ / ไม่พึงประสงค์มาก

ร้อยละ 50.01 – 75.00 หมายถึง พึงประสงค์ / ไม่พึงประสงค์น้อย

สำหรับเกณฑ์วิเคราะห์ค่ามัธยฐาน (Median) ซึ่งเป็นค่ากึ่งกลางของข้อมูลที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน ได้แสดงความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ไว้ให้สอดคล้องกับแบบสอบถาม โดยได้แบ่งเป็น 4 ระดับ (ควงเดือน พันธุนาวัน, 2545: 142-145) โดยใช้คะแนนมัธยฐานที่มีค่าตั้งแต่ 2.50–4.00 หรือความคิดเห็นที่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริงค่อนข้างมากถึงมากที่สุด ดังนี้

3.50 – 4.00 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง มากที่สุด

2.50 – 3.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง ค่อนข้างมาก

1.50 – 2.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง ค่อนข้างน้อย

1.00 – 1.49 หมายถึง โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง น้อยที่สุด

สำหรับเกณฑ์ความสอดคล้องความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยพิจารณาจากคะแนนระหว่างพิสัย (Inter Quatile Range : IQR) และคะแนนความต่างระหว่างฐานนิยมกับมัธยฐานเพื่อตรวจสอบและเสริมแนวโน้มนอีกทางหนึ่งว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันหรือไม่ ดังนี้

การวิเคราะห์แบบสอบถาม EDJR รอบที่สอง ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ความเป็นไปได้และความคิดเห็นที่สอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อ รวมทั้งการพิจารณาค่าร้อยละของภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ เพื่อให้มีความแตกต่างชัดเจนมากกว่ารอบแรก โดยเกณฑ์การ

พิจารณาจากค่าความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนพิสัยระหว่างควอตล์ที่หนึ่งและที่สาม (IQR) ที่มีค่าคะแนนเท่ากับ 1.50 หรือน้อยกว่า และค่าคะแนนความต่างระหว่างฐานนิยม (Mode) กับมัธยฐาน (Median) มีค่าคะแนนเท่ากับ 1.00 หรือน้อยกว่า หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน และสรุปเป็นภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์ฯตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า

EDFR รอบที่สาม หลังจากผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อคำถามที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาพอนาคตในรอบที่ 2 แล้ว ผู้วิจัยจึงได้จัดส่งผลการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความคิดเห็นของตนเองในรอบที่สามอีกครั้ง เพื่อเป็นการยืนยันคำตอบหรือเพื่อต้องการปรับแก้ไขข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญให้มาในรอบที่สอง ซึ่งการทำ EDFR รอบที่สามนี้ ผู้วิจัยได้จัดส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่านด้วยตนเองจำนวน 10 ท่าน อีก 7 ท่าน ผู้วิจัยได้จัดส่งทางไปรษณีย์ เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญบางท่านได้โยกย้ายตำแหน่งหน้าที่การทำงานไปอยู่จังหวัดอื่น ๆ จึงไม่สะดวกในการเดินทางเข้าไปสอบถามด้วยตนเองได้ จึงติดต่อขอความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนในระยะเวลา 1 เดือน พบว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 12 ฉบับ ส่วนที่เหลือ 5 ฉบับ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติมทางโทรศัพท์

หลังจากได้รับข้อมูลครบแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ ได้ยืนยันหรือมีการเปลี่ยนแปลงคำตอบโดยใช้หลักเกณฑ์เดียวกับ EDFR รอบสอง การวิเคราะห์ข้อมูล EDFR รอบที่สามนี้ เป็นการสรุปหาฉันทามติ เพื่อนำเสนอภาพอนาคตในการบริหารจัดการศูนย์ฯที่พึงประสงค์และมีโอกาสเป็นไปได้มากที่สุด และภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ แต่มีโอกาasเป็นไปได้มาก ส่วนความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ได้เสนอไว้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯในอนาคตด้วย

วิธีที่ 4 การสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการสนทนากลุ่ม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯได้ร่วมปรึกษาหารือและอภิปรายร่วมกัน เพื่อระดมความคิดเห็นแบบเจาะประเด็นที่เกี่ยวข้องในลักษณะการพูดคุยซักถามเฉพาะกลุ่ม ในลักษณะการสนทนา ที่ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ฯที่เป็นข้อสรุปร่วมกัน และตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเป็นเทคนิคการวิจัยที่นิยมใช้อีกวิธีหนึ่งทางสังคมศาสตร์ และสามารถใช้ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพก็ได้ (พิชิตพิทักษ์ เทพสมบัติ, 2531: 15-18)

เนื่องจากผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนชนเผ่าฯ ในเขตพื้นที่ของสังฆมณฑลเชียงใหม่ ในปัจจุบันทั้ง 13 ศูนย์ฯ จึงควรผ่านการพิจารณาจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ฯต่าง ๆ ในระดับสังฆมณฑล

เชียงใหม่ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในหลักการสำคัญร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านี้ทำงานแบบมีวาระ กล่าวคือ ต้องมีการโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งหน้าที่การทำงานไปตามศูนย์ต่างๆ โดยมีวาระ 2 ปี

ขั้นตอนการดำเนินการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยจึงนำวิธีการสนทนากลุ่มมาใช้ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร การวิจัยภาคสนาม และวิธีการวิจัยภาพอนาคตเทคนิค EDFR เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและเป็นการยืนยันคำตอบรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ที่จะเกิดขึ้นต่อไปในลักษณะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจำนวนทั้งสิ้น 18 ท่าน ณ สถานที่ศูนย์สังคัมพัฒนา สังคมชนชาติเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2552 ซึ่งเป็นวาระการประชุมประจำเดือนของคณะนักบวชและผู้รับผิดชอบศูนย์ฯพัฒนาเยาวชน วิจัยจึงได้ใช้โอกาสในการประชุมนี้ โดยขอความอนุเคราะห์จากบาทหลวงณรงค์ชัย หมั่นศึกษา ผู้บริหารงานศูนย์สังคัมพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ เป็นผู้ประสานงานกับผู้เข้าร่วมการประชุม โดยผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้เข้าดำเนินการจัดสนทนากลุ่มภายหลังจากเสร็จสิ้นการประชุมประจำเดือนของคณะนักบวชและผู้รับผิดชอบศูนย์ฯแล้ว ในเวลา 14.00 น ถึง 17.00 น ซึ่งผู้วิจัยก็ได้รับการต้อนรับและการให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

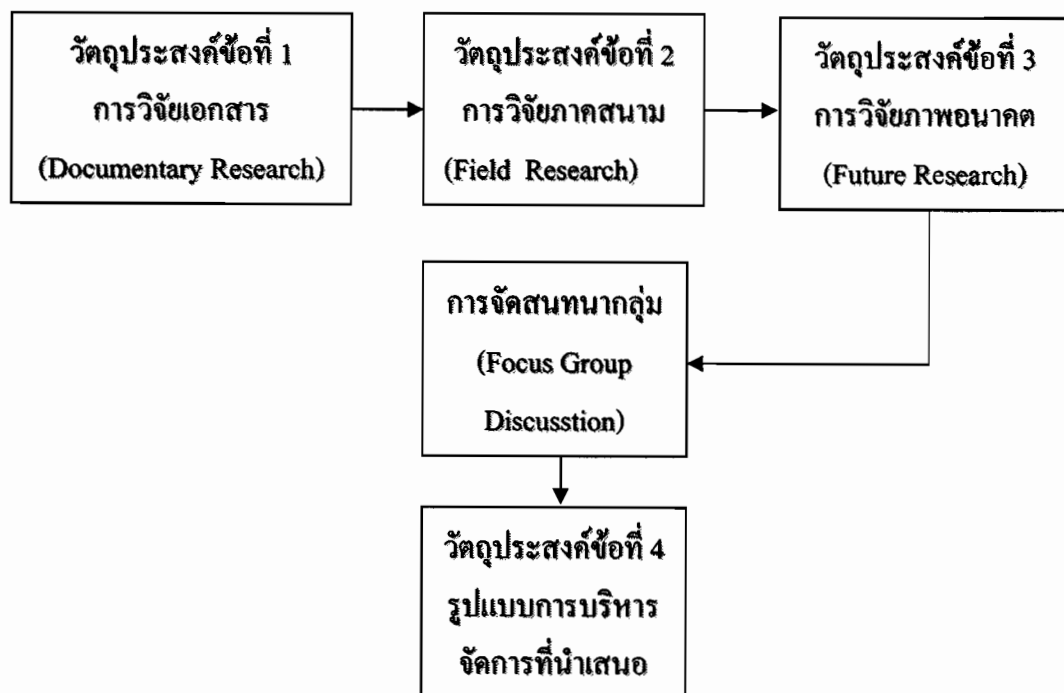
ผู้วิจัยได้ทำการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่ม และวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้อธิบายชี้แจงถึงวิธีการวิจัยและสรุปผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อ อีกทั้งได้แจกเอกสารประกอบการสนทนากลุ่มที่ได้จัดทำขึ้นก่อนหน้านี้ และได้ขออนุญาตทำการบันทึกเสียงการสนทนาและภาพประกอบการสนทนากลุ่ม เพื่อความสะดวกในการนำผลการจัดสนทนาไปสังเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯที่เหมาะสมและมีความชัดเจนเป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องว่า รูปแบบที่ได้นำเสนอนี้จะสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาเยาวชนในอนาคตได้จริง

ประเด็นหัวข้อในการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. กระบวนการฝึกอบรมเยาวชนฯ ที่พึงประสงค์และสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่เป็นรูปธรรม ควรมีวิธีการอย่างไร
2. กระบวนการกล่อมเกลาคูณค้ำระหว่างความเป็นชาวคาทอลิกกับความเป็นคนชนเผ่าและ ความเป็นคนของสังคัมโลก ผู้วิถีชีวิตประจำวันของเยาวชนฯ ควรเป็นอย่างไร?
3. ศูนย์ฯมีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไร? สำหรับเยาวชนฯที่สำเร็จการศึกษา/ฝึกอบรมจากศูนย์ฯ ไปแล้วให้สามารถพัฒนาตนเองได้ต่อไป
4. แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรภายในศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ที่อยู่ภายนอกศูนย์ฯ

5. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่เหมาะสม ควรเป็นอย่างไร

หลังจากเสร็จสิ้นการจัดสนทนากลุ่มดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยจึงนำเอกสารประกอบการจัดสนทนาที่ผู้เข้าร่วมการสนทนาได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม มาทำการสังเคราะห์รวมกับการถอดเทปบันทึกเสียงในการสนทนา เสนอเป็นข้อสรุปในลักษณะรูปแบบ (Model) ที่แสดงความสัมพันธ์กันระหว่างตัวแปรหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์ฯ (ดังได้นำเสนอต่อไปในบทที่ 4)

ภาพ 6 สรุปภาพรวมของกระบวนการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาให้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จึงเป็นการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) กล่าวคือ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่อาจแจกแจงออกมาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่เป็นจำนวนหรือตัวเลขได้ชัดเจนนัก เนื่องจากเป็นข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ ความศรัทธา ทัศนคติ และเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเฉพาะ

ของกลุ่มคนที่มีลักษณะที่เป็นนามธรรมสูง (สุพรรณิ ไชยอำพร และ สนิท สมัครการ, 2547: 45) ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จึงนำเสนอออกมาในรูปของการเขียนบทความสัมภาษณ์แบบพรรณนาความ ทั้งนี้เพื่อถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธาเฉพาะกลุ่มบุคคลที่ต้องการศึกษาให้ปรากฏข้อมูลออกมาได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ กรณีศึกษา: ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก 2) เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงาน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก 3) เพื่อศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ใน 10 ปีข้างหน้า และ 4) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก

ผลการศึกษา พบว่า ลักษณะเฉพาะของปรัชญาทางการศึกษาของคาทอลิกมีความผูกพันเชื่อมโยงกับความเชื่อทางศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกอย่างเหนียวแน่น กล่าวคือมีความเชื่อว่า “พระเป็นเจ้าทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง โลก รวมทั้งจักรวาลทั้งสิ้น” (เทียบ ปฐก.1 : 1 – 31) พระเป็นเจ้าทรงเป็นความจริงสูงสุด เป็นความดีงาม ความสมบูรณ์อย่างที่สุดทุกประการ และทรงเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก พระเป็นเจ้าจึงทรงสร้างสรรพสิ่งด้วยความรัก โดยเฉพาะสิ่งสร้างที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ก็คือ ทรงสร้างมนุษย์เพื่อให้มนุษย์ได้มีส่วนร่วมแบ่งปันและรับความสุข เมื่อได้พบ ได้รู้จัก และสัมผัสกับพระเป็นเจ้า นอกจากนี้ยังเชื่อว่า พระเป็นเจ้าทรงเป็นหนึ่งเดียว (Monotheism) แต่มีสามพระบุคคล เรียกว่า พระตรีเอกภาพ (Trinity) ได้แก่ พระบิดา (Father) คือผู้สร้างสรรพสิ่ง เพื่อให้มนุษย์ปกครองพระบุตร (Son) คือ พระเยซู ซึ่งเป็นผู้มีสภาพเนื้อหนังเช่นมนุษย์และมาบังเกิดในโลก เพื่อไถ่กู้มนุษย์ให้รอดพ้นจากบาป และกลับมีชีวิตใหม่เป็นบุตรของพระเป็นเจ้า และพระจิต (Holy Spirit) คือ ผู้ผลักดันให้ทุกสิ่งเป็นไปตามน้ำพระทัยของพระเป็นเจ้า ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงผูกพันอยู่กับพระเป็นเจ้า การดำเนินชีวิตของชาวคาทอลิก จึงตั้งอยู่บนฐานคิดของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเป็นเจ้า

การศึกษาตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก จึงต้องพยายามแสวงหาความจริงบนหลักคำสอนที่ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ไบเบิล เพื่อศึกษาและพัฒนาทางจิตวิญญาณให้ทุกคนดำเนินชีวิตตามหลักคิดและหลักธรรมแห่งพระคัมภีร์ (อนูรักษ์ นิธิภัทรภรณ์, 2539: 19-21) การศึกษาแบบคาทอลิกเป็นการเดินทางไปสู่ความดี และเป็นการตระหนักว่า น้ำพระทัยของพระเป็นเจ้าสามารถ

พบได้ในกิจการงานและทางความสัมพันธ์กับผู้อื่น ตามคำสอนของพระเยซูที่ว่า “ให้ท่านทั้งหลายรักกันเหมือนดังที่เราได้รักท่าน” คำสอนนี้จึงเป็นคุณลักษณะพื้นฐานแห่งจริยธรรมของคาทอลิก ที่ส่งผลต่อแนวทางการศึกษา ตลอดจนการพิจารณากระบวนการ ขั้นตอน ขอบเขตเนื้อหาสาระ การศึกษาคาทอลิกทั้งในด้านทฤษฎีและการปฏิบัติ ตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และพิธีกรรมทางศาสนาให้แก่ผู้เรียนโดยทั่วไป อย่างไรก็ตาม การสอนคำสอนทางศาสนาของคาทอลิกไม่ได้มีจุดประสงค์จะเปลี่ยนแปลงความเชื่อและชีวิตของผู้เรียน ทุกคนสามารถศึกษาพระคัมภีร์และประวัติของพระเยซูได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนมาเป็นคาทอลิกก็ได้ (อนุรักษ์ นิธิภัทรารณณ์, 2539: 37 - 38) แนวคิดการศึกษาของคาทอลิกประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้

การสอนหลักคำสอนเกี่ยวกับพระเยซู ทรงเป็นสื่อกลางแห่งพันธสัญญาใหม่ โดยนำเสนอเหตุการณ์ เนื้อหา สาระที่เป็นการปูพื้นฐานเกี่ยวกับพระเป็นเจ้าตามพระคัมภีร์ และธรรมประเพณีของพระศาสนจักร แล้วค่อยเริ่มเรียนรู้ถึงพระเยซูเจ้าทั้งในพระวาจาและชีวิต โดยเฉพาะธรรมล้ำลึกแห่งการไถ่กู้ และธรรมล้ำลึกแห่งพระตรีเอกภาพ ซึ่งจะทำให้เกิดผลคือการรักพระเจ้าและรับใช้พระองค์จนกว่าจะได้อยู่กับองค์พระเป็นเจ้าในชีวิตนิรันดร์ ดังนั้น การศึกษาพระธรรมล้ำลึกแห่งมนุษย์และพระศาสนจักร คุณค่าของการศึกษาคาทอลิก ก็คือ ทำให้ผู้เรียนค้นพบคุณค่าและศักดิ์ศรีอันแท้จริงของบุคคล เขาจะเกิดการรักตัวเองและผู้อื่นและตั้งใจพัฒนาตนเองให้สำเร็จไปตามน้ำพระทัยของพระตามประวัติศาสตร์ความรอดส่วนตัวของแต่ละคนไปสู่ธรรมล้ำลึกแห่งพระศาสนจักร โดยอาศัยการศึกษาพระวรสาร หนังสือกิจการของอัครสาวกและบทความในจดหมาย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเห็นมิติของพระศาสนจักรอันเป็นประวัติศาสตร์แห่งความรอดที่ดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง

การเดินทางโดยอาศัยพิธีกรรมศีลศักดิ์สิทธิ์ จุดสำคัญที่ต้องเข้าใจ ก็คือ พระเยซูประทับอยู่เสมออย่างแท้จริงในศีลศักดิ์สิทธิ์ที่ทรงตั้งขึ้น เพราะศีลศักดิ์สิทธิ์เป็นหนทางประทานพระพรหรรษาและเป็นหนทางที่พระเยซูประทานพรแก่เรา พระเจ้าโปรดให้เราเติบโตในพระศาสนจักรบนแผ่นดินและเป็นนิรันดร์ โดยขอให้มนุษย์ร่วมมือกับพระพรหรรษาของพระเป็นเจ้า และพระเป็นเจ้าจะทรงพิพากษาคัดสินอย่างยุติธรรมตามความดีหรือความชั่วที่เขากระทำ ศีลศักดิ์สิทธิ์จะช่วยผู้เรียนให้รู้ว่า อาณาจักรสวรรค์ประกอบด้วยบุคคลที่เชื่อในพระเป็นเจ้าและดำเนินชีวิตเพื่อรับใช้พระเป็นเจ้า เช่น พระนางมารีอา นักบุญและสาวกคนสำคัญ ๆ ศีลศักดิ์สิทธิ์ประกอบด้วย ศีลล้างบาป ศีลกำลัง ศีลอภัยบาป ศีลมหาสนิท ศีลเจิมคนไข้ ศีลบวช และศีลสมรส ดังนั้นการรู้จักพระเป็นเจ้า ก็คือ การเรียนรู้พระวรสารซึ่งต้องกระทำไปพร้อม ๆ กับการภาวนาและการประกอบพิธีกรรมในศีลศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นการปลูกฝังทางความเชื่อของผู้เรียนให้พัฒนาขึ้นในอนาคตอย่างสมบูรณ์ตามแบบอย่างของพระเป็นเจ้า (ซัชวาลย์ แสงแก้ว, 2534: 116 -117)

พระบัญญัติหรือหลักศีลธรรมแบบคาทอลิก คือ ประมวลน้ำพระทัยของพระเป็นเจ้าที่ประสงค์ให้มนุษย์ทุกคนปฏิบัติ ซึ่งพระเยซูทรงตรัสว่า “เราเป็นหนทาง (มรรคา) เป็นความจริง (สัจธรรม) และชีวิต ไม่มีใครไปหาพระบิดาได้ (พระเป็นเจ้า) นอกจากผ่านทางเรา” บทบัญญัติหรือน้ำพระทัยของพระเป็นเจ้า ก็คือ ความเชื่อหรือพระสัจธรรม ได้ให้ความสว่างในการวางระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งไม่ใช่แค่ความรู้สึกเรื่องมนุษยธรรม แต่เกิดจากความเชื่อในบัญญัติใหม่ที่พระเยซูทรงประทานให้ นั่นคือ “ให้เรารักกันและกันเหมือนที่พระองค์ทรงรักเรา” (เทียบ รม.5:10; 1 คร.1:20) และพยายามประพฤติปฏิบัติ เยี่ยงลูกที่ดี ฟังเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ของตน ตัวอย่างเช่น บางครั้งผู้เรียนอาจชินต่อประสบการณ์ความรุนแรง ความเกลียดชัง อาชญากรรม การเห็นแก่ตัวต่าง ๆ แต่บัญญัติเรื่องความรักของพระเยซูมีลักษณะเป็นการปฏิบัติที่ยืนหยัดต่อต้านความชั่วร้ายและความเห็นแก่ตัวทุกรูปแบบ ทั้งนี้ แนวการจัดการศึกษาต้องสอนให้ผู้เรียนได้เริ่มเรียนรู้ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับสถานศึกษา และพระศาสนจักร โดยมีปัจจัยพื้นฐานมาจากตัวบุคคล ความยุติธรรม ความสุจริตและเสรีภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นสากล คือ ไม่กีดกันผู้ใดออกไปและเป็นการภาวนาเพื่อทุกคน (สุรเดช วิสุทธีวรรณ, 2545: 12)

ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งไปสู่ความรอดพ้น (Salvation) จากอำนาจบาปและความชั่วทั้งปวงของมนุษยชาติ การอบรมตามหลักพระคริสตธรรม อันเป็นหัวใจสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของสถานศึกษาคาทอลิก คือการพัฒนาทั้งจิตใจและร่างกายที่รวมธรรมชาติมนุษย์เป็นหนึ่งเดียว ด้วยการใช้เหตุผล และพระพรของพระเจ้าโดยผ่านทางพระเยซู และการไถ่กู้มนุษย์จากการพ่ายแพ้ต่ออำนาจบาป เพื่อคืนสู่ความดีงามและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Pius XI, 1929: 60) กล่าวได้ว่า ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นการตอบปัญหาทางการศึกษาที่ว่า มนุษย์จะสามารถเรียนรู้หรือมีความรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตามความเชื่อทางศาสนาได้อย่างไร ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาอบรมเพื่อให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์พร้อม การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับคุณค่าศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ และความรับผิดชอบของมนุษย์ที่มีต่อสังคม ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาปรัชญาทางการศึกษาแบบคาทอลิกจึงต้องอาศัยมุมมองทั้งระดับกว้าง (Horizontal Level) และระดับลึก (Vertical Level) ทั้งมิติปัจเจกบุคคล มิติด้านสังคม มิติด้านกาลเวลา และมิติด้านพื้นที่ อันจะเกิดประโยชน์แก่มนุษย์ สังคมและโลก (วิวัฒน์ แพร์สิริ, 2543: 12)

สถานศึกษาคาทอลิกจึงถูกจัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้เป็นสถานที่หรือพื้นที่สำหรับการอภิบาล แพร์ธรรม และการประกาศพระวรสาร (Evangelization) โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือบรรลุถึงขีดสูงสุดของการมีชีวิตทั้งใน โลกนี้ และมีชีวิตนิรันดร์ในอาณาจักรของพระเป็นเจ้า โดยเริ่มตั้งแต่

การเป็นอิสระ (Liberation) จากอำนาจบาปหรือความชั่วร้ายทั้งปวงที่ครอบงำมนุษย์ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะในเรื่องจิตวิญญาณ (Spiritual Order) แต่ยังหมายถึงเรื่องที่อยู่ทางระดับการดำรงชีวิตในโลก (Temporal Order) เช่น ความอดอยาก โรคภัยไข้เจ็บ ความโง่เขลา ฯลฯ เพราะความไม่รู้ ความเร้นแค้น เอร็ดเอาเปรียบ ความไม่ยุติธรรมทางสังคม ซึ่งสามารถพบเห็นได้ในสังคมปัจจุบัน การเสนอสารและคำสอนของพระเยซู ผู้สอนต้องไม่ละเลยประสบการณ์จริงที่พบเห็น คือ “อำนาจแห่งความมืด” ความชั่วร้าย การพิจารณาโนธรรมเป็นวิธีการที่ผู้สอนควรใช้เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจว่ามนุษย์ทุกคนมีบาปผู้เรียนจะเข้าใจทั้งบาปส่วนรวมของมนุษยชาติและบาปส่วนตัว (สุรเดช วิสุทธีวรรณ, 2545: 13) การกระทำบาปสามารถจำแนกได้ 5 ทาง คือ

- 1) บาปทางความคิดที่ไม่ดี ที่แอบไว้และคิดว่าไม่มีใครสามารถล่วงรู้ได้
- 2) บาปทางความปรารถนา ในบางเรื่องที่เป็นไปในทางไม่ดี ไม่ถูกต้อง
- 3) บาปทางวาจา จากคำพูดที่ไม่ดี คำหยาบคาย คำนินทาว่าร้ายผู้อื่น
- 4) บาปทางการกระทำ ในสิ่งที่ไม่ดี หรือการกระทำที่ก่อให้เกิดโทษภัย
- 5) บาปทางการละเลย คือการไม่ยอมทำบางอย่างซึ่งสมควรจะต้องทำ

การเป็นคนใหม่ (New Man) อันเป็นผลจากการรอดพ้นจากอำนาจบาปและความชั่วทั้งปวง ด้วยการสำนึกในบาปและกลับตัวขอโทษ ในบาปที่ได้กระทำไปแล้วและตั้งใจแน่วแน่ที่จะไม่กระทำอีก และพยายามขจัดเชยความผิดที่ได้กระทำไป เพราะบาปบางชนิดจะอาศัยการภาวนาอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอ การเป็นคนใหม่ หมายถึง การมีชีวิตเหมือนกับพระเยซู ซึ่งเป็นชีวิตตามพระฉายาลักษณ์ของพระเป็นเจ้า และเป็นชีวิตอย่างที่พระเป็นเจ้าได้วางแผนไว้ก่อนการสร้างโลก กล่าวคือ เป็นชีวิตที่อยู่ในความชอบธรรม (justification) และมีสันติสุข เป็นชีวิตที่ตรงข้ามกับชีวิตแบบเก่าที่อยู่ในอำนาจของความชั่วร้าย (เทียบ อพ.4:17-24; 1 คร.3:9-10) ดังนั้น แนวทางในการพิจารณาเรื่องบาปและการคืนดี จะต้องกระทำในบรรยากาศของความหวัง หมายถึง ความเชื่อที่ว่า “พระเยซูเจ้าทรงรอเราในศีลแห่งการคืนดีเพื่อปลดปล่อยให้เราเป็นอิสระ” โดยความช่วยเหลือของพระองค์ ดังนั้น การเป็นคริสตชน ก็คือ มนุษย์ที่พ้นจากสภาพการเป็นทาส พ้นจากอำนาจบาป และเป็นคนใหม่ในฉายาลักษณ์ของพระเป็นเจ้านั่นเอง (สุรเดช วิสุทธีวรรณ, 2545: 14)

การสมานเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า (Reconciliation) เป็นขั้นต่อเนื่องจากการที่มนุษย์ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากความชั่วร้าย อันเป็นปรปักษ์ของพระเป็นเจ้า ดังนั้น มนุษย์ก็เข้ามาสู่สภาพใหม่ที่อยู่ฝ่ายเดียวกับพระเป็นเจ้า และผูกสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกับพระเป็นเจ้า ในฐานะของการเป็นคนของพระเป็นเจ้า ดังที่ชาวคาทอลิกได้เรียกพระเป็นเจ้าว่า “ข้าแต่พระบิดาของข้าพเจ้าทั้งหลาย” สภาพเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดเอกภาพท่ามกลางมนุษยชาติให้กลายเป็นประชากรเดียวของพระเป็นเจ้า การเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์นี้มีความหมายคล้ายกับบทเพลง

กราวกิปาที่ว่า “ทำคนให้เป็นคน” เพียงแตกต่างกันที่ “การทำคนให้เป็นคน” อย่างที่พระศาสนจักรมุ่งกระทำนั้น เป็นการทำให้ไม่ใช่เฉพาะเรื่องตามธรรมชาติในระดับชีวิตฝ่ายโลกอย่างเดียว แต่ยังมุ่งสูงขึ้นไปที่ให้สุด ๆ ในระดับชีวิตที่อยู่เหนือธรรมชาติเลยทีเดียว ทั้งนี้เพราะว่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ไม่ได้วัดด้วยการดำรงชีวิตตามธรรมชาติทางฝ่ายโลกเท่านั้น แต่ยังคงวัดกันด้วยการมีชีวิตที่บรรลุถึงระดับเหนือธรรมชาติ อันเป็นจุดหมายปลายทางของชีวิต

ทั้งนี้สถานศึกษาไม่อาจแยกตัวจากสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ได้ เช่นนี้ การบริหารจัดการจำเป็นต้องสัมพันธ์กับโลกทางเศรษฐกิจ การเมือง และสถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมทุกขณะที่กำลังก้าวไปข้างหน้า ในฐานะยืนยันอันความเป็นจริงของพระศาสนจักรต่อการให้บริการที่เป็นสาธารณประโยชน์ แม้ว่าสถานศึกษาคาทอลิกจะถูกจัดขึ้นตามหลักความเชื่อคาทอลิกอย่างชัดเจน และด้วยความตั้งใจ แต่ไม่ได้หมายถึงเฉพาะแค่การกระทำเพื่อคนที่เป็นคาทอลิกเท่านั้น แต่เปิดรับทุกคนที่เห็นคุณค่าของการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติใด ๆ เพราะการมีอยู่ของสถานศึกษาเป็นเครื่องประกันความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเหนืออื่นใด ก็คือ เป็นเครื่องประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคล และการดำเนินงานอยู่บนพื้นฐานความเคารพ การยอมรับบทบาทของกันและกัน ซึ่งพระสันตะปาปาจอห์น ปอล ที่ 2 ทรงตรัสว่า ในทุกประเทศที่เป็นประชาธิปไตย “ต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความเสมอภาคอย่างแท้จริงสำหรับโรงเรียนอื่น ๆ และในเวลาเดียวกัน ต้องให้ความเคารพต่อโครงการด้านการศึกษาของพวกเขาด้วย” (Congregation for Catholic Education, 1998: 33-35)

จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่งพบว่า ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกไม่ได้กำหนดไว้เป็นหัวข้อที่ชัดเจน จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนาและปรัชญาการศึกษาคาทอลิกได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า “ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นการจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในพระเป็นเจ้า ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมค่อนข้างสูง การวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินว่าลักษณะใด ถูก/ผิด ดี/ไม่ดี มาก/น้อย ในเชิงปริมาณทำได้ยากและอาจก่อให้เกิดความขัดเคืองใจแก่ผู้ที่มีความเชื่อ ดังนั้น การศึกษาจึงทำได้ด้วยการวิเคราะห์หรือการศึกษาเทียบเคียงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์เป็นประเด็น ๆ ไป นอกจากนี้ ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีพื้นฐานที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับปรัชญาสำนักต่าง ๆ ภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่า “พระเป็นเจ้าทรงเป็นความจริงแท้สูงสุด ทรงเป็นปฐมเหตุและจุดสุดท้ายของมนุษย์และสรรพสิ่งทั้งปวง เน้นคุณค่าของศักดิ์ศรี การเคารพสิทธิเสรีภาพ ความรับผิดชอบของมนุษย์และสังคม

สอดคล้องกับปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ตามแนวคิดของ George Wilhelm Friedrich Hegel เชื่อว่า สสารที่ปรากฏให้เห็นทั้งโลกและจักรวาลล้วนแต่มาจากจิต จิตจึงเป็นต้นกำเนิดของสสารทั้งหมดที่อยู่ หรืออีกนัยหนึ่ง คือ จิตแสดงตัวออกมาเป็นโลกและจักรวาล การแสดงของจิต

ออกมาเป็นสสาร ไม่ได้หมายความว่า สสารเป็นมาของจิต สสารคือความจริง แต่เป็นความจริงที่ถูกแปรจากภาวะดั้งเดิมของจิต เฮเกิลเชื่อในกฎวิวัฒนาการที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนา ดังนั้นการแสวงหาความจริง ปรัชญาจึงเน้นกระบวนการแห่งหลักเหตุผลแบบวิภาษวิธี (Dialectic Method) คือ วัฏจักรแบบ Thesis, Anti-thesis and Synthesis. กล่าวคือ การให้เหตุผลเพื่อเสนอแนะความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ก็เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังนั้น ความจริงแท้จึงเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยเหตุผล และสิ่งที่รู้ได้ด้วยเหตุผล ก็คือ ความจริงแท้ หรือกล่าวได้ว่า ทุกอย่างในเอกภพสามารถรับรู้ได้ด้วยเหตุผล (ประยงค์ แสนบุราณ, 2548: 116 - 122)

สอดคล้องกับปรัชญาสัจจะนิยม (Realism) ที่ยอมรับว่า วัตถุ (Material) เป็นสิ่งเป็นจริง และมีอยู่จริง (Reality & Existence) แต่ความจริงสูงสุด คือ สมองหรือจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องจิตใจหรือเรื่องวัตถุ ย่อมไม่มีสภาพที่เป็นจริงเลย และความรู้เป็นเพียงสิ่งที่สร้างขึ้นจากความคิดหรือประสบการณ์ทางจิตเท่านั้น จึงไม่สามารถนำไปสู่ความเป็นจริงได้ ปรัชญาทางจิตจะเกิดขึ้นเองย่อมเป็นไปไม่ได้ หากต้องอาศัยความจริงทางสมองหรือจิต และไม่ได้เกิดมาจากความเป็นจริงทางสมองพิเศษแต่อย่างใด แต่เกิดจากเหตุบางอย่างที่ต้องอาศัยเวลาตามสมควร ที่เป็นสัญลักษณ์และมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในโลกจึงปรากฏออกมาได้ ดังนั้น สิ่งทั้งหลายรวมทั้งเหตุการณ์ของโลกที่รับรู้ได้ในขณะนี้ จึงเป็นเพียงการสร้างสรรค์หรือปรุงแต่งปรากฏการณ์ทางจิตโดยอาศัยสมอง ดังนั้น ในการศึกษา การแสวงหาความรู้จะมุ่งศึกษาถึงความจริงที่แฝงอยู่ในวัตถุต่างๆ เพื่อจะให้คำนิยาม และความหมายที่วัตถุที่ปรากฏมุ่งแสดงถึงโดยอาศัยกระบวนการทางสติปัญญาหรือทางสมอง (บุญมี แทนแก้ว, 2548: 199 – 213)

สอดคล้องกับปรัชญาตามแนวคิด Thomism & Neo-Thomism แบบสายกลางที่เน้นคุณค่าของมนุษย์ บนพื้นฐานความเชื่อในพระเป็นเจ้า เนื่องจากเป็นปรัชญาที่ท่านนักบุญโทมัส อไควนัส ที่พยายามอธิบายหลักคำสอนทางศาสนาคริสต์ ด้วยปรัชญาของอริสโตเติล กล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดที่ผสมผสานกันระหว่างจิตนิยมและสัจจะนิยม โดยยึดหลักในกระบวนการของเหตุผลหรือตรรกะ แนวคิดนี้เชื่อว่า ความจริงคือจิต และจิตนี้มีความเป็นสากล ให้ความสำคัญตามหลักการที่ว่าจิตมีคุณค่าเหนือวัตถุ ด้วยจิตของมนุษย์นี้เองจึงทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาการความรู้และแสวงหาความรู้ในสิ่งต่าง ๆ ได้ เพราะความเป็นจริงในสิ่งต่างๆ เป็นนามธรรม เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ จะรับรู้ได้ก็ต้องอาศัยจิตของมนุษย์เท่านั้นในการรับรู้ (วิวัฒน์ แพร่สิริ, 2543: 10)

สอดคล้องกับปรัชญาตามแนวคิดสารัตถนิยม (Essentialism) ที่เชื่อว่า ความจริงเป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวของมันเอง เช่น ความเป็นมนุษย์ สาระนั้นนี้จึงต้องมีเสมอกัน โดยไม่เลือกที่จะอยู่ในระดับใดหรือจะเป็นใคร ความมิอยู่เช่นนี้จึงต้องมีความสัมพันธ์อยู่กับบุคคลโดยเฉพาะ ฉะนั้นสาระนั้นจึงเป็นสิ่งสากล เป็นไปได้เสมอ และจะต้องมีอยู่ โดยมนุษย์จะเข้าถึงความจริงได้ด้วยการ

ถ่ายทอดและการสอนของครู ผู้รู้ หรือนักปราชญ์ เป็นแนวคิดในการศึกษาด้านศาสนา ที่เน้นการถ่ายทอดสังขาร หรือความจริง หรือสิ่งที่เป็นจริงในสิ่งต่าง ๆ โดยความจริงนี้ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นความเป็นจริง ขึ้นอยู่กับว่าจะมีผู้ค้นพบหรือไม่ก็ตาม (วิวัฒน์ แพร์ศิริ, 2543: 11)

สอดคล้องกับปรัชญาตามแนวคิดอัตถิภาวะนิยม (Existentialism) ที่เน้นบทบาทและคุณค่าของมนุษย์ว่า เป็นเหตุแห่งความจริง ตามหลักความคิดที่ว่า ฉันคิด เพราะฉะนั้น ฉันจึงเป็นอยู่ (Cogito, ergo sum. แปลว่า I think, therefore I exist.) เน้นศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ว่าเป็นความจริงสูงสุด โดยเฉพาะความมีอยู่ของบุคคลแต่ละคนที่มีความสามารถมีศักยภาพอยู่ภายใน ซึ่งเราสามารถรับรู้ได้ มีความ รู้สึกได้ เสพสุขได้ เกิดความทุกข์ได้ด้วยตนเอง มีเจตจำนงและมีความเป็นอยู่ได้ด้วยตนเอง ต่อมาแนวคิดนี้ได้พัฒนาเป็นแนวคิดแบบมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นศักดิ์ศรีและคุณค่ามนุษย์ การศึกษาจึงมุ่งเน้นให้มนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างสมบูรณ์ในทุกมิติ แสดงออกอย่างอิสระตามที่ตนเองต้องการ ในการที่จะเขียนสิ่งใดเพื่อให้เห็นว่าสิ่งนั้นมีอยู่จริง ไม่พยายามทำความเข้าใจสิ่งอื่น ๆ ด้วยการหาเหตุผล (บุญมี แทนแก้ว, 2548: 215 – 242)

สอดคล้องกับแนวคิดสร้างสรรค์นิยม (Reconstructive) เป็นแนวคิดเชิงปฏิฐานนิยม กล่าวคือ มีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดแบบสังขะนิยม ที่เชื่อในความสามารถทางสมองหรือจิตของมนุษย์ แนวคิดนี้เชื่อว่าความจริงเกิดจากกระบวนการทางความคิด และการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่สติปัญญาซึ่งมนุษย์จะประมวลความรู้จากประสบการณ์และการทดลองหรือการปฏิบัติเข้ากับความรู้เดิม หรือประสบการณ์ต่างๆของคนที่ได้สั่งสมไว้ เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นความเป็นจริงทางปัญญาสำหรับบุคคลนั้น ๆ ดังนั้น การจัดการศึกษา ก็คือ การเรียนรู้ การลงมือทดลอง และการคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (สุวิมล รุ่งเจริญ, 2540: 59)

สอดคล้องกับแนวคิดบุคคลนิยม (Personalism) ผู้นำคนสำคัญ ได้แก่ เอมมานูเอล มูนีเอร์, กาเบรียล มาร์แชล และปอล ริเกอร์ (Kelblely, 1965: 111) เป็นแนวคิดที่เน้นศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ในความเป็นบุคคล แนวคิดนี้เชื่อว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของความคิด และเป็นปัญหาสูงสุดของมนุษย์ โดยให้คำนิยามว่า ในตัวมนุษย์สาระสำคัญที่สุดที่มีอยู่โดยธรรมชาติและที่ขาดไม่ได้ คือ เจตจำนงอิสระและพลังความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มนุษย์คืออูบัติการณ (Phenomenological being) เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและยอมเป็นไปตามแนววิวัฒนาการของธรรมชาติ ดังนั้น บุคคลนิยมจึงเน้นคุณค่าของการเรียนรู้เพื่อแสวงหาความจริง (search for Truth) มนุษย์มีเสรีภาพ มีอิสระ สามารถเลือกได้อย่างเสรี แต่ต้องมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ ยังเห็นความสำคัญและคุณค่าของสังคม ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล อันเป็นหนทางแห่งการเข้าถึงสังขารธรรมเกี่ยวกับตนเองได้ บุคคลจึงต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (ประทีป ฉัตรสุภางค์ และคณะ, 2534: 18 – 20)

สอดคล้องกับปรัชญาตามแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ (Progressivism, Pragmatism, Positivism, Experimentalism and Instrumentalism) เน้นความจริงเชิงประจักษ์ ที่ต้องทดลองพิสูจน์ เพื่อหาข้อเท็จจริงตามกระบวนการเหตุผลแบบอุปนัย ความรู้ไม่ใช่เนื้อหาที่มีอยู่แล้วหรือจะถ่ายทอดให้กันได้ แต่มนุษย์สามารถแสวงหาความรู้ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความจริงแท้ก็คือวัตถุ ปัจเจกวัตถุ เท่านั้นที่มีอยู่จริง จิตคือผลจากพลังของสสาร ให้ความสำคัญกับคุณค่าทางวิทยาศาสตร์และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นประโยชน์แก่วิทยาการความรู้ และสังคมมนุษย์ แนวคิดนี้มีลักษณะเรียกว่า สุกโต่งยึดความจริงที่พิสูจน์หรือสัมผัสได้เท่านั้น เน้นประโยชน์ทางวัตถุ ไม่ยอมรับจิตและสิ่งที่ประสาทสัมผัสไม่ได้ ปรัชญาการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ส่งผลต่อสังคมปัจจุบันในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม (บุญมี แทนแก้ว, 2548: 143 – 173)

ผลการวิเคราะห์ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก กับวิถีชีวิตของชนเผ่า ปกาเกอะญอ พบว่า ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิกมีความสอดคล้องกับคุณค่าที่สำคัญ หลักๆ ในวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีของชนเผ่า ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ทั้งชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งถึงตาย ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการให้ความหมายและคุณค่าของบุคคลการเกิด การแต่งงาน และการตาย รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ และการเชื่อมโยงถึงคุณค่าของความเป็นหนึ่งเดียวกันในชุมชน กล่าวคือ พิธีกรรมเป็นการสืบทอดทางวัฒนธรรม เพื่อกำหนดบรรทัดฐานและควบคุมพฤติกรรมทางสังคม ตลอดจนแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่มีผลต่อการดำรงชีพในกระบวนการผลิต และความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อที่อยู่เหนือธรรมชาติ และมีผลต่อวิถีชีวิตของคนอย่างยิ่ง (สมาคมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา, 2529: 20) พิธีกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชนเผ่าๆ ได้แก่ พิธีการเกิด ซึ่งชนเผ่าๆเชื่อว่า เด็กทารกที่เกิดใหม่ยังเป็นลูกมืออยู่จะเป็นลูกคนที่ต่อเมื่อสายสะดือหลุดออกจากตัวเด็กไปแล้ว และต้องทำพิธีเอาสายสะดือไปผูกติดไว้กับต้นไม้ พิธีการผูกขวัญ ชนเผ่าๆเชื่อว่า เมื่อบุคคลจะต้องได้รับการผูกขวัญ โดยมีพ่อ แม่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ ซึ่งจะเป็นผู้ทำพิธีผูกขวัญเป็นประจำทุกปีให้แก่ลูกหลาน เพื่ออวยพรให้อยู่ดีมีสุข พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง พิธีแต่งงาน เชื่อว่าการแต่งงานเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ก่อนแต่งงานนั้นหญิงและชายต้องบริสุทธิ์ หากมีการผิดประเวณี ถือเป็นเรื่องใหญ่ในชุมชนจนถึงขั้น ไล่ออกจากชุมชน พิธีการตาย หากผู้ใดเสียชีวิตในหมู่บ้านเพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน และห้ามไม่ให้คนในหมู่บ้านออกไปทำมาหากินนอกบ้าน และจะมีพิธีส่งสัมภาระให้ศพซึ่งเป็นปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิต มีความหมายว่า ในโลกหน้าวิญญาณของผู้ตายจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบาก (จงดี วงศ์จอมพร, 2544: 72)

**ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับ
การดำเนินงานของศูนย์ฯและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์
กับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก
สังฆมณฑลเชียงใหม่**

จากผลการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาถึงปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่หนึ่ง ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบเกี่ยวกับปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก ได้ดังนี้ 1) การเป็นอิสระ (Liberation) จากอำนาจบาปหรือความชั่วร้ายทั้งปวงที่ครอบงำมนุษย์ ทั้งในระดับจิตวิญญาณ (Spiritual Order) และการดำรงชีวิตในโลก (Temporal Order) 2) การเป็นคนใหม่ (New Man) ที่มีชีวิตตามแบบพระเป็นเจ้า หมายถึง ชีวิตที่ตรงข้ามกับชีวิตแบบเก่า แต่เป็นชีวิตที่อยู่ในความชอบธรรมและสันติสุข และ 3) การสมานเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า (Reconciliation) หมายถึง การที่มนุษย์เข้ามาสู่สภาพที่เป็นฝ่ายเดียวกับพระเป็นเจ้าในฐานะบุตรของพระองค์

เมื่อผู้วิจัยได้ทราบถึงปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก ดังที่ได้กล่าวสรุปมาแล้ว ผู้วิจัยจึงนำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวทางในการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participating Observation) ประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลด้วยตัวเอง เพื่อได้ข้อมูลที่ถูกต้องและตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่สอง คือ การศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอข้อค้นพบในการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ประเด็น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่
2. ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ
3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ

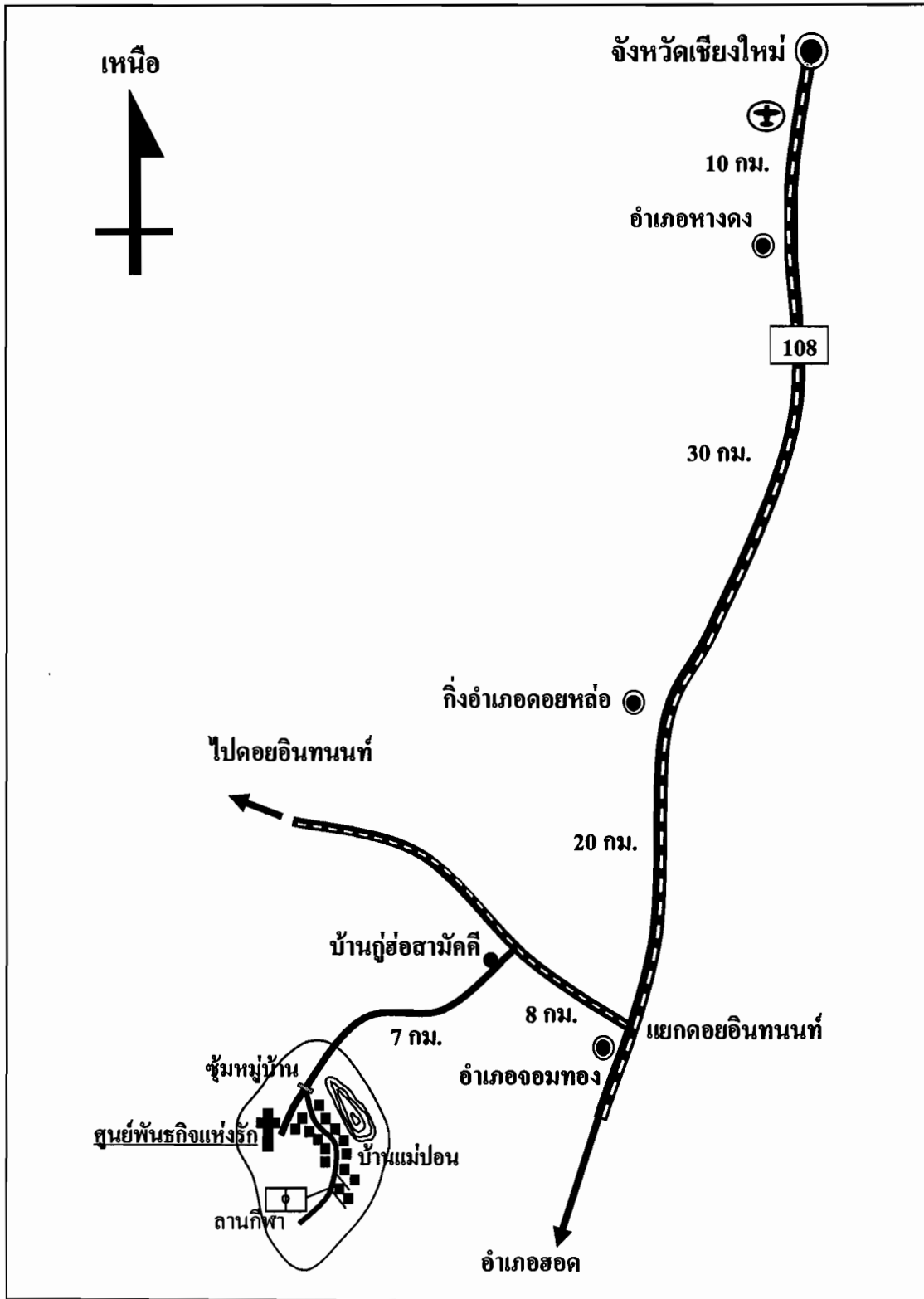
ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก

1. ประวัติความเป็นมาของศูนย์พันธกิจแห่งรัก

ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่ หรือที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จักกันในชื่อ วัดอัสสัมชัญแม่ปอน เป็นองค์กรทางศาสนาของศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ดำเนินงานโดยคณะนักบวชหรือบาทหลวงและซิสเตอร์นิกายโรมันคาทอลิก ในนามของสังฆมณฑลเชียงใหม่

ศูนย์พันธกิจแห่งรักหรือที่ชาวบ้านโดยทั่วไปเรียกว่า “วัดอัสสัมชัญแม่ปอน” เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของประชาชนในหมู่บ้านแม่ปอน เนื่องจากเป็นที่ตั้งโบสถ์คาทอลิก ในปัจจุบันมีบาทหลวงคารอสตูดิเกรส ซึ่งเป็นชาวต่างชาติ สัญชาติสเปน เป็นเจ้าอาวาสวัดและเป็นอธิการบดีประจำศูนย์ฯ ในระยะเริ่มต้นอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของพระสงฆ์คณะพระฤทธิย์ ณ เบธาราม ต่อมามีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการดำเนินงาน ให้ส่วนหนึ่งที่อยู่ภายในเขตพื้นที่การปกครองของสังฆมณฑลเชียงใหม่ อำนาจหน้าที่ในการปกครองดูแลจึงต้องขึ้นตรงกับสังฆมณฑลเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีพระสังฆราช ฟรังซิสเซเวียร์ หรือพระคุณเจ้าวิระ อาภรณ์รัตน์ เป็นมุขนายกแห่งสังฆมณฑลเชียงใหม่ และได้มอบหมายให้พระสงฆ์คณะพระฤทธิย์แห่งเบธารามเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานต่างๆของศูนย์ฯร่วมกับคณะซิสเตอร์แพร่ธรรมแห่งพระนางมารีปฏิสนธินิรมล

หมู่บ้านแม่ปอนตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 75 กิโลเมตรไปทางทิศใต้ การเดินทางต้องผ่านอำเภอหางดง 30 กิโลเมตร และเข้าสู่เขตกิ่งอำเภอดอยหล่อ 20 กิโลเมตร จากนั้นเข้าสู่เขตอำเภอจอมทอง และเลี้ยวเข้าแยกดอยอินทนนท์ ประมาณ 8 กิโลเมตรจากนั้นจึงเลี้ยวซ้ายเข้าสู่หมู่บ้านกู่ฮ่อสามัคคีประมาณ 7 กิโลเมตร ถึงหมู่บ้านแม่ปอนซึ่งจะพบสัญลักษณ์ทางศาสนาและศูนย์พันธกิจแห่งรักอย่างชัดเจน สภาพโดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงชันซ้อนสลับกับพื้นที่ป่าสงวนดอยอินทนนท์ มีลำธารเล็ก ๆ ไหลผ่านหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 1,300 ไร่ ประชากรร้อยละ 95 เป็นชนเผ่าปกากะญอ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 95 นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่เหลือนับถือผีหรือบรรพบุรุษ มีประชากรทั้งหมดจำนวน 502 คน เป็นชาย 285 คน หญิง 217 คน และมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 44 ครัวเรือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ขนาดเล็กไว้สำหรับบริโภคเองและจำหน่ายส่วนที่เหลือจากการบริโภค พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวเหนียว ถั่วลิสง กะหล่ำปลี ผักกวางตุ้ง ฟักทอง ผักสวนครัวและผลไม้ เช่น กกล้วย ลำไย มะม่วง ส้ม รวมทั้งเลี้ยงปลา ไก่ สุกรพันธุ์พื้นเมือง เป็นต้น (ข้อมูลการสำรวจเมื่อ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550)

ภาพ 7 แผนที่ ที่ตั้งของศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังกมณฑลเชียงใหม่ โดยสังเขป

2. วัตถุประสงค์การก่อตั้งศูนย์พันธกิจแห่งรัก

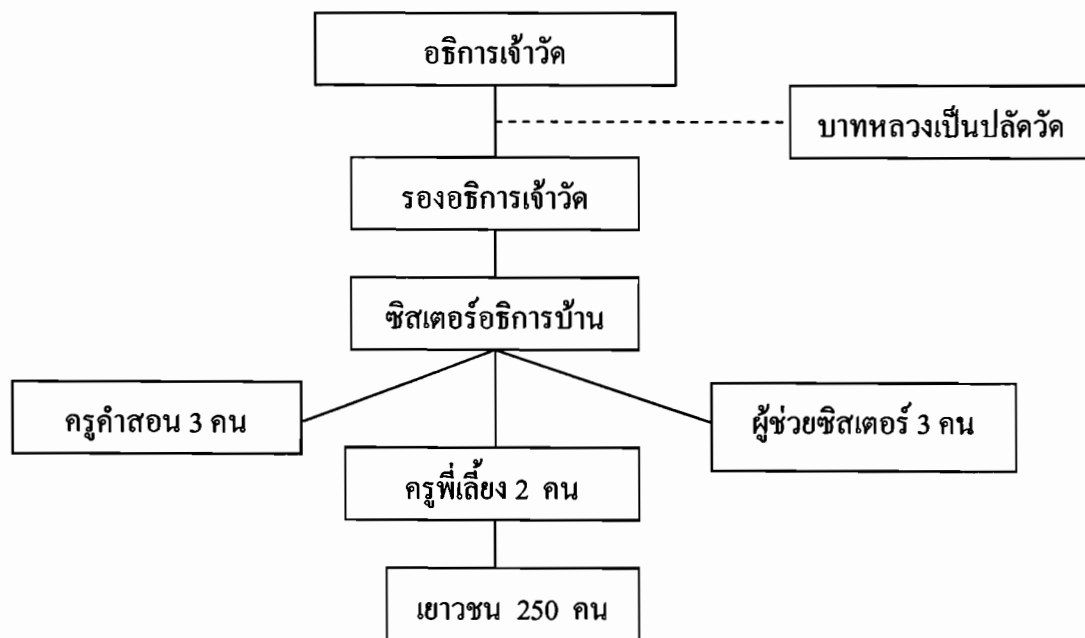
จากการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลว่า “บาทหลวงท่านแรกที่ได้เดินทางเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้และทำการจัดตั้งศูนย์ฯ ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2497 ก็คือ บาทหลวงยอแซฟ ซีเกนอต ทั้งนี้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ในระยะเริ่มแรกนั้นก็เพื่อเผยแพร่หลักคำสอนทางศาสนา และดำเนินงานตามจิตตารมณ์แห่งความรักตามแบบอย่างของพระเป็นเจ้า ให้แก่บุคคลทั่วไปโดยไม่มี การแบ่งแยกชนชั้น แต่เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์และสังคมของชุมชนในบริเวณนี้เป็นป่าเขา สลับซับซ้อน และเป็นที่อยู่อาศัยของคนพื้นที่สูงโดยเฉพาะชนเผ่าปกากะญอจำนวนมาก ระยะ ต่อมาบาทหลวงยอแซฟ ซีเกนอต ได้สังเกตเห็นว่า ชนเผ่าปกากะญอเหล่านี้ มีจำนวนเด็กและเยาวชน จำนวนเพิ่มขึ้น และควรได้รับการส่งเสริมทางการศึกษาที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น บาทหลวงยอแซฟ ซี เกนอต จึงได้ขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการช่วยกันก่อสร้างอาคารขนาด 4 ห้องเรียน และใช้ เป็นห้องเรียนแบบไม่เป็นทางการ โดยบาทหลวงยอแซฟ ซีเกนอต เป็นครูผู้สอนด้วยตัวของท่านเอง ทั้งนี้โดยมุ่งหวังให้เยาวชนที่อยู่ในชุมชนโดยรอบได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถ อย่างเต็มตามศักยภาพ เพื่อเป็นคนใหม่ที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา มีระเบียบวินัยในตนเองและมีนิสัยรักการเรียนรู้

ในปี พ.ศ. 2520 เมื่อรัฐบาลได้เข้ามาส่งเสริมการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มชนเผ่า ต่างๆเช่น โครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา (ศศข.) ทำให้การดำเนินงานของศูนย์ฯใน ระยะนี้ได้การพัฒนาเป็นการให้การศึกษาตามสมัยปัจจุบันขึ้น แต่ยังคงยึดเป้าหมายการดำเนินงาน ของศูนย์ฯคือการสอนศาสนาควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอจนถึง ปัจจุบัน ทั้งนี้ พบว่า ในปัจจุบันการดำเนินงานของศูนย์ฯ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ก็เพื่อ 1) เป็น ศูนย์ฯอบรมคำสอนทางศาสนาสำหรับเยาวชนที่ต้องการเจริญชีวิตแบบนักบวชคาทอลิก 2) เป็น สถานที่การเรียนรู้ทางวิชาการแบบสมัยนิยมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัยหรือการศึกษาทางเลือก 3) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ และ 4) เป็นที่พักสำหรับเยาวชนที่อยู่ห่างไกลหรือเดินทางไปยัง สถานศึกษายากลำบาก ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ลักษณะการดำเนินงานของศูนย์ฯเป็นการพัฒนา เยาวชนแบบผสมผสานระหว่างมิถิศาสนา มิติการศึกษา และมิติวัฒนธรรมชนเผ่าเข้าสู่วิถี ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีความแตกต่างไปจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เยาวชนทุกคนที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ รวมถึงผู้บริหาร คณะครูและบุคลากรต้องใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันภายในศูนย์ฯ ตลอด 24 ชั่วโมง

3. การจัดโครงสร้างการภายในศูนย์พันธกิจแห่งรัก

ศูนย์พันธกิจแห่งรักอยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของสังฆมณฑลเชียงใหม่ ซึ่ง รับผิดชอบพื้นที่ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดได้แก่เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน

พะเยา แพร่ น่าน โดยมีผู้บริหารและผู้รับผิดชอบการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งเป็นนักบวชชายหรือบาทหลวงจากคณะพระหฤทัย ณ เบธาราม และนักบวชหญิงหรือซิสเตอร์จากคณะแพร่ธรรมแห่งพระนางมารีนิรมล รวมทั้งครูคำสอนทางศาสนาที่เป็นฆราวาส จากการสัมภาษณ์ บาทหลวงคารอส สติเกรส ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ และบทบาทความรับผิดชอบของบุคลากรประจำศูนย์ฯ ดังนี้ โครงสร้างการกำกับดูแลศูนย์ฯ ประกอบด้วย อธิการบดีประจำศูนย์ฯหรือเจ้าอาวาสวัด (อธิการเจ้าวัด) มีบทบาทหน้าเป็นผู้นำจิตวิญญาณในการแจกจ่ายพระพรชยทานสูงสุดและเป็นผู้ที่ทำให้พระศาสนจักรโรมันคาทอลิกมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยอาศัยการภาวนาและการทำงานศาสนบริการด้วยวาจาและด้วยศีลศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากเป็นผู้ที่ถวายตัวต่อพระเป็นเจ้าในการเผยพระวาจาของพระเป็นเจ้า นอกจากนี้ยังมีบทบาทการปกครองในฐานะตัวแทนและเป็นจุดของพระเป็นเจ้าด้วยการเป็นแบบอย่างที่ดีและต้องใช้อำนาจหน้าที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งตนช่วยยกจิตใจสัตบุรุษให้สูงขึ้นตามจิตตารมณ์ที่จะรับใช้

ภาพ 8 แสดงโครงสร้างการกำกับดูแลภายในศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังฆมณฑลเชียงใหม่
ที่มา: ทำการสำรวจ โดยผู้วิจัยเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2551

4. ข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรและเยาวชนของศูนย์พันธกิจแห่งรัก

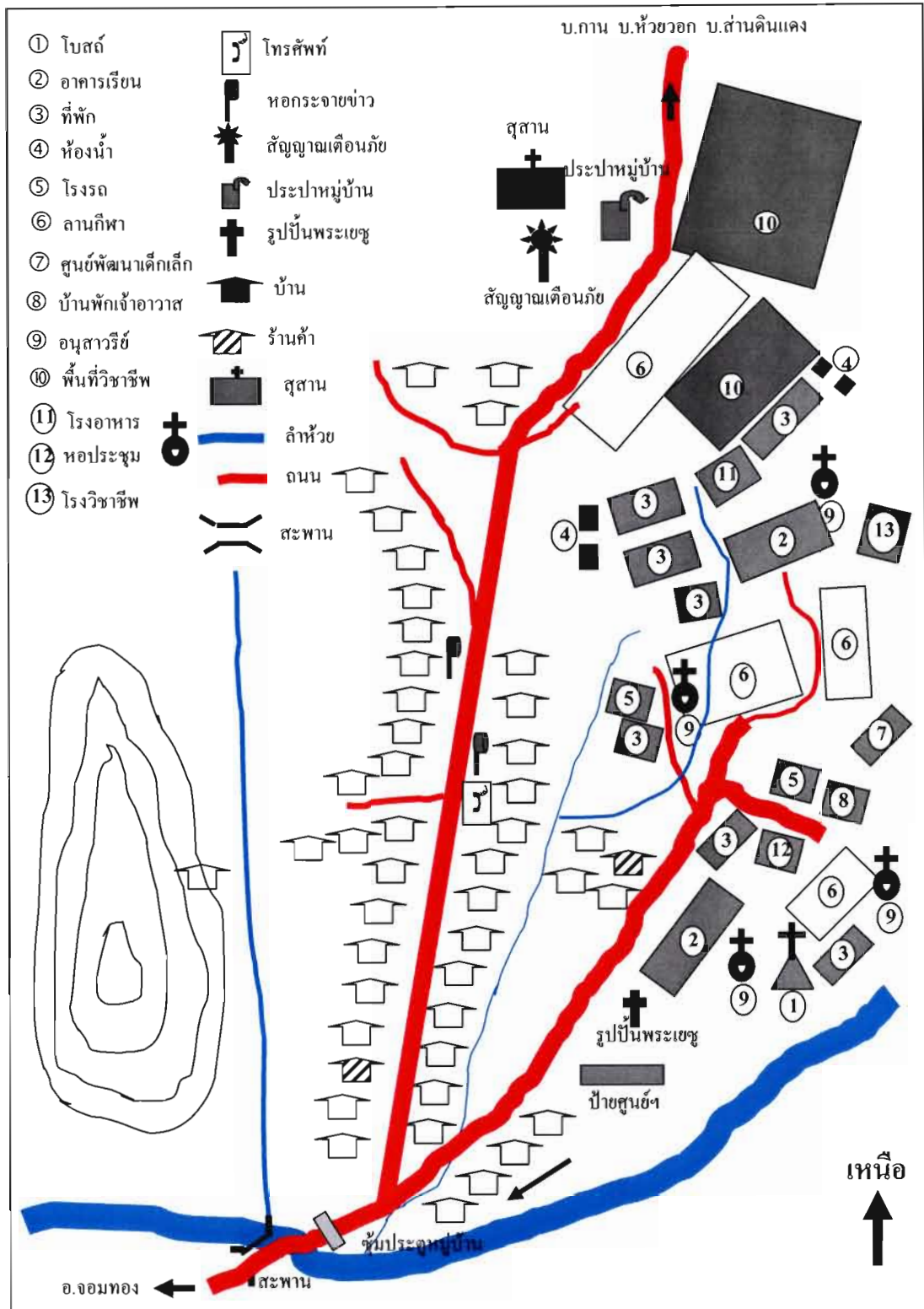
ในปัจจุบันประกอบด้วย บาทหลวงคณะพระหฤทัย ณ เบธาราม 3 ท่าน ซิสเตอร์คณะแพร่ธรรมแห่งพระนางมารีนิรมล 4 ท่าน ครูคำสอนที่เป็นฆราวาส 3 คน ครูพี่เลี้ยง 2 คน

เยาวชนชั้น ป.พิเศษ (เยาวชนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 14 -18 ปี ซึ่งเข้ามาอบรมคำสอนทางศาสนา เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเจริญชีวิตนักบวช 63 คน เยาวชนที่เรียนชั้นประถมปีที่ 1 ถึงปีที่ 6 170 คน และเด็กก่อนวัยเรียน 20 คน ทั้งนี้บุคลากรและเยาวชนทุกคนเป็นชนเผ่าปกากะญอ และนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

ตาราง 1 การดำเนินชีวิตประจำวันของเยาวชนในศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่

เวลา (น.)	ภารกิจประจำวัน
05.30	ทุกคนตื่นนอนพร้อมกัน
06.00 - 06.30	ประกอบพิธีมิสซาเช้าในโบสถ์
06.30 - 07.30	ทำภารกิจประจำวัน เช่น ทำอาหาร ทำความสะอาดบริเวณรอบศูนย์ฯ ให้อาหารสัตว์ รดน้ำต้นไม้ ฯลฯ
07.30 - 08.00	รับประทานอาหารเช้า
08.30 - 12.00	ทุกคนแยกย้ายเข้าชั้นเรียน (บางส่วนเรียนชั้นป.1 - ป.6 บางส่วน เรียนวิชาชีพตามฐานวิชาชีพ ส่วนเยาวชนชั้นป.พิเศษเรียนคำสอน)
12.00 - 13.00	รับประทานอาหารเช้า
13.00 - 16.00	เข้าชั้นเรียนช่วงบ่าย
16.00 - 18.30	ทำภารกิจประจำวัน ทำความสะอาดบริเวณรอบศูนย์ฯ ให้อาหารสัตว์ รดน้ำต้นไม้ ฯลฯ
18.30 - 19.00	รับทานอาหารเย็น
19.00 - 19.30	พิธีมิสซาค่ำ
19.30 - 21.00	พักผ่อนตามอัธยาศัย
21.00	ทุกคนเข้านอน

หมายเหตุ : วันเสาร์-อาทิตย์ เยาวชนต้องรวมพิธีมหาบูชามิสซาพร้อมกับชาวบ้าน
ในชุมชน ตั้งแต่ในเวลา 09.00 น. ถึง 10.00 น. จากนั้นเยาวชนบางส่วนต้องเดินทางไปเรียนที่ศูนย์ฯ
การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งอยู่ในตัวอำเภอจอมทอง ส่วนเยาวชนชั้น ป.1.-ป.6 ต้องเรียนวิชา
คำสอน และช่วงบ่ายอนุญาตให้ทุกคนพักผ่อนทำภารกิจส่วนตัว

ภาพ 9 แสดงแผนที่โดยสังเขปการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์พันธกิจแห่งรัก
 สังฆมณฑลเชียงใหม่

ที่มา: จากการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2550

ผลการศึกษาความสอดคล้องระหว่างการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักกับปรัชญาการศึกษา คาทอลิก

ผู้วิจัยได้ใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่ออธิบายถึงปรากฏการณ์ในระดับลึกเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participating Observation) ประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กล่าวคือ เป็นการให้การศึกษาเพื่อการพัฒนาแก่เยาวชนที่ด้อยโอกาส ซึ่งอยู่ห่างไกลในถิ่นทุรกันดารและมีฐานะยากจน ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่อายุ 3 - 6 ปี ทั้งนี้โดยมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนเพื่อเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกาย และเปิดสอนในระดับสามัญศึกษาชั้นประถมปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อพัฒนาด้านร่างกายและสติปัญญา และสนับสนุนการศึกษานอกระบบ (กศน.) สำหรับเยาวชนที่อายุเกินกว่าจะศึกษาในระบบได้ มีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยแก่เยาวชนที่ต้องการฝึกฝนทักษะทางวิชาชีพ นอกจากนี้ ยังเป็นสถานที่อบรมเยาวชนชั้นพิเศษ ซึ่งมีจิตคารมจะดำเนินชีวิตแบบนักบวชทั้งเยาวชนชายและเยาวชนหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปี ถึง 18 ปี ทางศูนย์ฯ เน้นคุณค่าทางด้านจิตใจ เนื่องจาก จุดมุ่งหมายของศูนย์ฯ มิได้มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจหรือกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในเชิงปริมาณ แต่ขึ้นอยู่กับความประพฤติของเยาวชนและการเป็นที่ยอมรับจากสังคม สืบเนื่องจากความภาคภูมิใจของศูนย์ฯ ต่อศิษย์เก่า ซึ่งเป็นผู้นำที่ดีในชุมชนและความผูกพันที่ศิษย์เก่ามีต่อศูนย์ฯ

เป็นสนามแพร่ธรรมและอภิบาลทางจิตใจ กล่าวคือ ทางศูนย์ฯ มุ่งให้การศึกษาอบรมคำสอนตามหลักศาสนา ทั้งจากในพระคัมภีร์หรือพระวรสาร ที่มีการถ่ายทอดและสอนกันสืบต่อมาทั้งโดยทางตรง คือ ทางบูชามิสซาและการสอนคำสอน ส่วนทางอ้อม คือ การประยุกต์พิธีกรรมไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับจิตคารมของนักบวชคณะต่าง ๆ ได้รับการอบรมสั่งสอนสืบต่อมาตั้งแต่สมัยเป็นผู้บวชเรียน ซึ่งอาจมีลักษณะเฉพาะหรือจุดเน้นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น ความสุภาพถ่อมตนในการรับใช้ผู้อื่น หรือ การอุทิศตนเพื่อผู้ด้อยโอกาสทางสังคมที่มีความเกี่ยวพันเป็นอย่างสูงตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยการดูแลจากนักบวชทั้งชายและหญิง รวมทั้งครู คำสอน ซึ่งบุคคลเหล่านี้นับว่าเป็น “ครู” หรือผู้รู้ด้านหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นผู้วินิจฉัยตัดสินความผิดถูก และอบรมสั่งสอนดูแลให้ศูนย์ฯ ดำเนินงานไปในทางปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมหรือเป็นไปตามจารีตธรรมเนียมประเพณีของคาทอลิก (ดังแสดงในภาพ 11 และ 13)

ภาพ 10 พระสังฆราชร่วมงานประเพณีประจำปีของชนเผ่าปกากะญอ

ภาพ 11 คณะซิสเตอร์ที่เป็นพื้นเมืองทำหน้าที่ผู้ดูแลเยาวชน

ภาพ 12 เยาวชนรับการฝึกวินัยจากชุดวิทยากรทหาร

จากการสัมภาษณ์บาทหลวงผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลว่า

...การดำเนินงานของศูนย์ฯ ตั้งอยู่บนพื้นฐานปรัชญาการศึกษาคาทอลิกอย่างชัดเจน จากการดำเนินชีวิตประจำวันของเยาวชนในศูนย์ฯ จะมีการประกอบพิธีบูชามิสซาซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการหล่อเลี้ยงคุณค่าของชีวิตทางด้านจิตใจของเยาวชน คือ ตอนเช้าของทุกวัน ตั้งแต่เวลา 06.00 น. – 07.30 น. และในตอนค่ำ 18.30 น. – 19.00 น. เยาวชนทุกคนจะทำความสะอาดร่างกายและร่วมพิธีมิสซาในโบสถ์ก่อนจะทำภาระกิจประจำวันอื่นๆ นอกจากนี้ ก่อนเรียนวิชาอื่นๆ ตามหลักสูตร จะมีการสอนวิชาคำสอนให้แก่เยาวชนโดยซิสเตอร์และครูคำสอน ซึ่งจะทำอบรมคำสอนหลักธรรมความเชื่อทางศาสนา และคอยให้คำชี้แนะข้อสงสัยแก่เยาวชนตลอดเวลา...

อาจกล่าวได้ว่าที่นี่เป็นศูนย์ฟื้นฟูเพื่อการดำเนินชีวิตในสังคม กล่าวคือ ศูนย์ฯ ได้ตระหนักในวิถีทางสังคมโลกที่เยาวชนจะต้องออกไปดำเนินชีวิตหาเลี้ยงชีพต่อไป ทางศูนย์ฯ จึงได้มุ่งพัฒนาศักยภาพของเยาวชนด้านวิชาชีพที่จำเป็นแก่เยาวชนเพิ่มเติมด้วย เช่น อาชีพเกษตรปลูกข้าว ฝึกหัดสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ เช่น ปลูกน้ำจืดชนิดต่าง ๆ การเลี้ยงหมู เลี้ยงวัว แพะ และไก่พื้นเมือง ฯลฯ ไว้สำหรับรับประทานภายในศูนย์ฯ มีการส่งเสริมงานฝีมือ เย็บตัดเสื้อผ้าไว้สวมใส่เอง การประกอบอาหารและขนมต่าง ๆ การผลิตน้ำยาซักล้างในครัวเรือน งานช่างฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง และการซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น ทั้งนี้ ก็เพื่อให้เยาวชนได้เติบโตแบบครบทุกมิติทั้งความเชื่อทางศาสนา ด้านการศึกษา และการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. หลักสูตรการศึกษา พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กล่าวคือ เป็นให้การอบรมคำสอนทางศาสนาแก่เยาวชนอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ มีการจัดเนื้อหาสาระการสอนออกตามช่วงวัยการเรียนรู้ของเยาวชน โดยเริ่มต้นจะมีการสอนให้เยาวชนเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับหลักปฏิบัติและหลักคำสอนเรื่องที่ย่าง ๆ และสำคัญ ๆ ก่อน เช่น การแสดงท่าทางประกอบพิธีกรรม การใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายแสดงทางศาสนา การรู้จักสงบนิ่งและ ดำรงกาย วาจา ความคิด และจิตใจ และขั้นตอนต่อไปจึงค่อยสอนประวัติศาสตร์ความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญทางศาสนา ต่อมาจึงค่อยเริ่มเรียนเนื้อหาสาระในพระคัมภีร์ฉบับเก่าเสียก่อน เพราะพระคัมภีร์เก่าจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจพระธรรมใหม่ได้ดียิ่งขึ้น จากนั้น จึงค่อยให้ฝึกการรับฟังพระวาจาของพระเป็นเจ้าหรือการเจริญชีวิตภายในต่อไป ทั้งนี้ จะมีครูคำสอนคอยชี้แนะให้เยาวชนศึกษาพระคัมภีร์ด้วยความตั้งใจ ความนอบน้อม แต่มีบางครั้งเยาวชนได้ซักถามซึ่งครูก็อนุญาตให้ซักถามได้และต่อมาจึงอธิบายโดยใช้เหตุผลพิจารณาข้อเท็จจริงร่วมกัน สิ่งที่สังเกตเห็นก็คือ การเรียนการสอนจะเป็นไปในลักษณะของความสุภาพถ่อมตน ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์มากเกินไป

จากการสังเกตวิธีการสอนคำสอนทางศาสนา และจากการสัมภาษณ์ครูคำสอนที่รับผิดชอบการสอนคำสอน ได้ให้ข้อมูลว่า

...การสอนหลักคำสอนถือว่าที่เป็นวิชาการ เนื่องจากคำสอนเป็นความรู้เหมือนกัน และในส่วนที่เป็นความรู้ ก็ต้องชัดเจนถูกต้อง ในคำสอนจึงมีส่วนหนึ่งที่เป็นรูปวิชาการ เช่นคำจำกัดความหรือคำอธิบาย แต่วิชานี้มาสุดท้ายหลังจากเยาวชนได้ฟังพระวาจาของพระเป็นเจ้า และได้ตอบสนองแล้ว วิชาการจะช่วยชัดเจนความรู้ออกมาของเยาวชนให้ชัดเจน โดยอาศัยคำพูดที่กระชับรัดกุม เข้าใจง่ายและถูกต้อง การสอน โดยเอาคำจำกัดความขึ้นก่อน แล้วอธิบายคำจำกัดความนั้น เป็นวิธีที่ไม่ถูก แม้ว่าเอาพระคัมภีร์มาอธิบายก็ตาม เพราะพระคัมภีร์มิใช่อุปกรณ์ของคำสอน แต่เป็นที่มาของคำสอน ศัพท์ที่ใช้ในคำสอนต้องเหมาะสมกับเยาวชนในวัยนั้น ๆ ถ้าศัพท์ยากเกินไป เช่นคำว่า “บาป” หมายถึงอะไร ซึ่งเยาวชนแต่ละวัยจะรับรู้และเข้าใจต่างกัน ครูคำสอนจะต้องเข้าใจพัฒนาการของเยาวชนในแต่ละวัย และต้องอธิบายให้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม เยาวชนอาจไม่เข้าใจพระวาจาของพระเป็นเจ้าได้ทั้งหมด ดังนั้น การให้เยาวชนได้ท่องพระวาจาของพระเป็นเจ้าจากพระคัมภีร์บ่อย ๆ จะเป็นประโยชน์แก่เยาวชนมากกว่าท่องคำจำกัดความเสียอีก เพราะเยาวชนระดับประถมจะไม่ได้รับประโยชน์จากการท่องคำจำกัดความเท่าไรนัก แต่การปลูกฝังความเชื่อในพระวาจาของพระเป็นเจ้าว่าเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามจะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์แก่เยาวชนมากกว่า...

จากการสัมภาษณ์เยาวชนในประเด็นนี้ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...พวกเรามีความรู้สึกเบิกบานใจในการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากคุณพ่อ (บาทหลวง) ได้สอนให้พวกเราทุกคนตระหนักว่า พิธีทางศาสนา นับว่าเป็นจุดศูนย์กลางของชีวิตแบบคาทอลิก และเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเยาวชนในศูนย์ฯ ซึ่งไม่ใช่การทำตามหน้าที่ แต่เป็นความจำเป็นเพื่อการเติบโตในความเชื่อ และการเป็นศิษย์ที่มีความกตัญญูต่อพระเยซู และเป็นความจำเป็นของชีวิตที่จะต้องได้รับการหล่อเลี้ยงความเชื่อไปสู่ความสมบูรณ์ ซึ่งในพิธีบูชามิสซาที่เราจะได้รับ การหล่อหลอมด้วยพระวาจาของพระเป็นเจ้า ซึ่งเป็นการอ่านพระคัมภีร์โดยคุณพ่อ และแสดงออกโดยอาศัยเครื่องหมาย เช่นรับแผ่นปังซึ่งเป็นเครื่องหมายแทนเนื้อหนังของพระเป็นเจ้า และเหล้าองุ่นเป็นสื่อความหมายแทนพระโลหิตของพระเป็นเจ้า พิธีมิสซาเป็นการประกอบกรวกิจของชุมชน ไม่ใช่การกรวกิจส่วนบุคคล พิธีกรรมจึงเป็นวิธีการสูงสุดที่ช่วยให้เราได้แสดงออกด้วยชีวิตและให้คนอื่นเห็นประจักษ์ว่า เราได้สมานเป็นหนึ่งเดียวกับพระเป็นเจ้า...

ให้การศึกษาตามสมัยปัจจุบัน กล่าวคือ ศูนย์ฯ ได้ดำเนินงานด้านการศึกษาตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่สอง) มาตรา 23 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยทางศูนย์ฯ ได้จัดการศึกษาในระบบตั้งแต่อนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีสถานที่เรียน มีกฎระเบียบข้อบังคับ มีการวัดผล และคุณสมบัติของผู้ที่สำเร็จการศึกษาตามระเบียบข้อบังคับ ทั้งนี้มีศิษย์เก่าของศูนย์ฯ ที่มี

คุณวุฒิตามที่กฎหมายกำหนดไว้ มารับตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการดูแลด้านการบริหารจัดการศึกษาที่จัดขึ้นภายในศูนย์ฯ ส่วนการศึกษานอกระบบหรือการศึกษานอกโรงเรียนทางศูนย์ฯ ได้สนับสนุนให้เยาวชนที่ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบได้เรียนนอกระบบ โดยให้เยาวชนได้เดินทางไปเรียนในวันเสาร์และอาทิตย์ที่โรงเรียนบ้านแม่ปอน ซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากศูนย์ฯ ขณะที่การจัดการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ฝึกฝนด้านวิชาชีพที่สนใจทั้งนี้ศูนย์ฯ ได้จัดให้มีการอบรมทางวิชาชีพที่สำคัญ เช่น คอมพิวเตอร์ ช่างไฟฟ้า การซ่อมเครื่องยนต์ งานฝีมือ เช่น ช่างไม้ ช่างก่อสร้าง เป็นต้น โดยขอความร่วมมือจากบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอกมาช่วยสอนให้แก่เยาวชนในศูนย์ฯ เป็นการครั้งคราว

การเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ กล่าวคือ ศูนย์ฯ ได้ตระหนักถึงข้อเสนอของสภาสังคายนาวาติกันที่ 2 ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์แบบคาทอลิกให้เป็นสถานที่แห่งการเสวนา การแลกเปลี่ยน และพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาวิถีทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย ในฐานะผลผลิตทางความสามารถและปัญญาของมนุษย์ เพื่อให้คุณค่าของวัฒนธรรมกระจ่างชัดขึ้นในวิถีชีวิตและจิตใจมนุษย์ ทางให้ศูนย์ฯ ให้ความสำคัญกับข้อเสนอดังกล่าวโดยแปลหนังสือในพิธีกรรมและบทสวดมนต์ทางศาสนาเป็นภาษาปกากะญอ โดยมีโบสถ์เป็นพลังและศูนย์รวมจิตใจด้วยการรวมกลุ่มพลังความคิดและมรดกแห่งภูมิปัญญาที่จะรักษาอนุรักษ์รักษาท้องถิ่นให้เข้มแข็งมั่นคงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีมีความเจริญก้าวหน้าอยู่บนพื้นฐานของตนเอง นอกจากนี้ศูนย์ฯ ยังส่งเสริมให้ทุกคนใช้ชุดแต่งกายประจำเผ่าฯ ในการเข้าร่วมพิธีทางศาสนา รวมถึงจัดสภาพแวดล้อมภายในศูนย์ฯ ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ และที่สำคัญเห็น ได้จากการที่ศูนย์ฯ จัดให้มีการสอนให้เยาวชนอ่าน เขียน พูด และการสื่อสารทักทายกันด้วยภาษาปกากะญอเป็นภาษาแรก รวมถึงอาหารก็เป็นอาหารพื้นเมืองแบบของชนเผ่าฯ และให้เยาวชนแต่งกายประจำเผ่าฯ ทุกวันศุกร์ ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้ซึมซับสิ่งที่ดึงผ่านวิถีการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมชนเผ่าฯ ช่วยให้เยาวชนเติบโตอย่างไม่แปลกแยกจากวิถีชีวิตในชุมชนหมู่บ้านของตนเอง ด้วยความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการให้ความเคารพต่อประเพณีและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ

3. คุณลักษณะของครูผู้สอน พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกค่อนข้างมาก พิจารณาจาก การเป็นผู้ที่มีความสามารถทางวิชาชีพและมีประสบการณ์ด้านการสอนศาสนาโดยตรง ภาสสถาบันการศึกษาด้านศาสนาทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ เช่น วิทยาลัยแสงธรรมนครปฐม ซึ่งเป็นสถาบันอบรมด้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยเฉพาะสิ่งที่สังเกตเห็นได้จากการที่มีครูผู้สอนของศูนย์ฯ ก็คือ มีความกระตือรือร้นและมีทักษะในการสอนเพื่อปลุกเร้าความสนใจและกระตุ้นความคิดริเริ่มของเยาวชนให้ปรากฏแสดงออก โดยใช้ทั้งคำพูดและท่าทางประกอบ มีความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและคิดค้นดัดแปลงวิธีการ

สอนให้สอดคล้องกับขีดความสามารถในการรับรู้ของเยาวชนแต่ละวัยได้ เช่น การนำสิ่งแวดล้อมใกล้ๆตัวมาเป็นตัวอย่างในการอธิบายคำสอน สามารถควบคุมและสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในกระบวนการเรียนการสอน เช่น ใช้บทเพลงประกอบบทเรียน สามารถสื่อสารกับเยาวชนและสามารถสังเกตได้อย่างฉับไวต่อสภาพจิตใจอารมณ์ของเยาวชนว่า มีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือไม่ ในขณะนั้นๆ นอกจากนี้ครูผู้สอนยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการวางตัวได้นำเคารพนับถือมีความรับผิดชอบในวิชาชีพของตนและไม่บกพร่องในกฎระเบียบที่สังคมยึดถือปฏิบัติ จนสะท้อนออกมาในประพฤติกรรมของเยาวชนและเยาวชนได้ยึดถือเป็นแรงคลใจของตนต่อไป

จากการสังเกต พบว่า ครูผู้สอนของศูนย์ฯเป็นผู้มีจิตตารมณ์ทางศาสนาอย่างชัดเจน ทั้งในด้านความเชื่อและการดำเนินชีวิต ครูผู้สอนเหล่านี้ต้องอุทิศชีวิตทุ่มเทกับดูแลเอาใจใส่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่เยาวชนทุกคนอย่างใกล้ชิด โดยไม่มีการใช้คำดูค่าหรือแสดงอารมณ์ที่ไม่พอใจออกมาให้เห็นถึงแม้ในแต่ละวันจะต้องรับภาระกิจมากมายทั้งสอนคำสอนการดูแลเยาวชนตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเข้านอน นอกจากนี้ครูผู้สอนได้นำปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมาเป็นอุดมการณ์ในการใช้ชีวิตของตนเองคือการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนที่มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่สังคมทอดทิ้งสามารถยืนยันความเชื่อทางศาสนาด้วยบุคลิกภาพของตนอย่างเต็มใจ ด้วยการทุ่มเทชีวิตเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตของตนเองในด้านศาสนาได้ดำเนินต่อไปไม่หยุดนิ่ง พร้อมสนับสนุนและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการทางศาสนาในทุกระดับ ให้ความสนใจในศาสนาและชีวิตโดยเป็นผู้ผสมผสานมิติทางศาสนากับวัฒนธรรมเข้าสู่ชีวิตของตน มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตนกับผู้อื่นทุกเวลาไม่แสดงความหยิ่งทรนง ไม่มีการแบ่งชนชั้นหรือสิ่งที่ทำให้การมองเห็นความจริงบิดเบือนไปจากจิตใจตน และเต็มใจแบ่งปันความรู้สึกรู้สึกตื่นเต้นเร้าใจในการแสวงหาความหมายอันแท้จริงของการดำรงชีวิตแก่ผู้อื่น กล่าวได้ว่าคุณลักษณะของครูผู้สอนที่สังเกตพบเหล่านี้เป็นภารกิจที่อยู่นอกเหนือหลักเกณฑ์ความเป็นเลิศทางวิชาการ แต่เป็นการบ่งชี้ถึงความเป็นเลิศแห่งความเป็นมนุษย์แท้จริง

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนของศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลว่า

...ผู้สอนต้องมีเจตคติเชิงบวก ต่อการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นคนที่มีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่น โดยเฉพาะกับผู้ที่ด้อยโอกาสในสังคม และต้องพยายามทำให้ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กลายมาเป็นอุดมการณ์ของตนและต้องนำมาใช้ปฏิบัติให้ได้จริง ๆ และเหตุจูงใจที่ช่วยให้พวกเรายังคงมีความสุขอยู่เสมอ ก็เพราะเราเห็นถึงคุณค่าอันลึกซึ้งของการสอนว่าเป็นวิทยาทานและเป็นภารกิจทางศีลธรรมและศาสนาที่จะสามารถช่วยจรโลงสังคมโลกไว้ได้...

จากการสังเกต พบว่า ครูผู้สอนมีความรักความห่วงใยต่อลูกศิษย์ฯ อย่างชัดเจน กล่าวคือ คอยห่วงใยและสนับสนุนให้เยาวชนให้ได้รับความสะดวกสบายในปัจจุบันที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพของศูนย์ฯ อีกทั้งยังทำหน้าที่ประสานกับผู้ปกครองในการอบรม

เลี้ยงดูเยาวชนเสมือนเป็นพ่อแม่ ในแต่ละภาคการศึกษาครูผู้สอนจะมีการติดตามไปเยี่ยมเยาวชนทุกคนถึงบ้าน และพูดคุยปรึกษากับผู้ปกครองเกี่ยวกับพฤติกรรมของเยาวชนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยและการทำหน้าที่ของตนเองตามจิตตารมณ์ นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังติดต่อขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้านจากหน่วยงานภายนอกเพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนภายในศูนย์ฯ เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสและทางเลือกในการศึกษาและอาชีพ เช่นเดียวกับ เยาวชนในวัยเดียวกัน ทั้งนี้พบว่า ครูผู้สอนของศูนย์ฯ ได้รับเงินเดือนละ 4,750 บาท และไม่มีวันหยุดงานเหมือนครูทั่วไป อีกทั้งไม่มีรายได้เสริมจากการสอนพิเศษใดๆ และใช้ชีวิตภายในศูนย์ฯตามปัจจัยที่มีเช่นเดียวกับเยาวชน (ดังแสดงในภาพ 13 และ 15)

จากการสัมภาษณ์ซิสเตอร์ผู้ดูแลเยาวชน ได้ให้ข้อมูลว่า

...การที่เรามีโอกาสทำงานกับคนที่ยากจน และด้อยโอกาส นับเป็นสิ่งที่มีความค่าและทำให้ชีวิตมีความหมายมากขึ้น เพราะเยาวชนเหล่านี้เป็นผู้ที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีเหมือนกับเรา เขาเป็นผู้ที่พระเจ้ารักมากเท่า ๆ กับที่ทรงรักเรา คนยากจนก็มีความรู้สึก เช่นเดียวกับเราทุกคน ดังนั้นเวลาทำงานกับเขา สิ่งที่เราคาดหวังไว้ก็คือ การช่วยให้เขาได้ตระหนักถึงเกียรติและศักดิ์ศรีที่เขาเป็นเหมือนกับคนอื่น ๆ โดยการแสดงออกที่เราติดต่อเขาในความเคารพนับถือ ให้เกียรติจะทำให้เขารับรู้ถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของเขาได้ เช่น คำสอนของท่านนักบุญมัทธิว ข้อที่ 20 หน้าที่ 28 ที่กล่าวไว้ว่า “บุตรมนุษย์มิได้เกิดให้ผู้อื่นได้รับใช้แต่มาเพื่อรับใช้ผู้อื่นและการรับใช้มนุษย์เป็นภารกิจที่พระคริสตเจ้าทรงเรียกพระศาสนจักรให้ทำ ดังนั้นสถาบันการศึกษาคาทอลิกต้องเป็นผู้นำผู้เสนอ สิ่งใหม่และต้องเป็นสิ่งที่ดีแก่สังคมในด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ ด้วย...

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนของศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ว่า

...ในการปฏิบัติต่อผู้เรียนนั้น ผู้สอนต้องรู้ว่าทุกสถานที่และทุกเวลาเป็นโอกาสที่เยาวชนจะเจริญเติบโตอย่างน่าอัศจรรย์และการรับรู้เช่นนี้ ยังเป็นสิ่งที่ช่วยคลายให้ครูผู้สอนรักษาความสัมพันธ์เชิงบวกกับเยาวชนแต่ละคนและทุกคนไว้ โดยแสดงออกให้เห็นชัดว่าครูสนุกรสนานเพติดเพตินในการทำงานกับเยาวชนสิ่งนี้ปรากฏชัดเจน หากครูแสดงความสนใจต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเยาวชนครูต้องพร้อมเสมอที่จะให้เยาวชนเข้าพบได้โดยง่ายและให้ความช่วยเหลือเป็นพิเศษในยามที่เขาต้องการหรือเมื่อได้รับการร้องขออันชอบด้วยเหตุผลและพยายามเข้าไปเกี่ยวข้องเอาใจใส่เยาวชนที่เสียจริตหรือที่ไม่เต็มใจเรียนและควบคุมอารมณ์ตนเองในการปฏิบัติต่อเยาวชนที่มีปัญหาพร้อมเสมอที่จะให้กำลังใจแก่เขาช่วยให้เขารู้จักรับผิดชอบให้เขายึดมั่นต่อวิถีคิดเชิงบวกในการแก้ปัญหาและพร้อมที่จะแก้ไข เพื่อเจริญเติบโต โดยใช้ความคิดไตร่ตรอง...

ภาพ 13 ครูคำสอนชนเผ่าปกากะญอที่ผู้ดูแลเยาวชน

ภาพ 14 ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอ

ภาพ 15 การสอนศิลปะและดนตรีที่บ้านของชนเผ่าปกากะญอ

ครูผู้สอนเป็นผู้รับภาระผูกพันต่อความยุติธรรม กล่าวคือ ครูผู้สอนมีส่วนช่วยในการสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดสันติภาพและความยุติธรรมโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง นอกจากนี้กล้าแสดงความคิดเห็นส่วนตัวและพยายามถ่ายทอดให้เยาวชนรู้สึกว่าการดำรงอยู่ของชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่น่าระทึกใจอย่างลึกซึ้งในการขับเคลื่อนระหว่างความดีกับความชั่ว ช่วยให้เยาวชนสามารถตีความปัญหาที่คุกคามทำลายล้างมนุษยชาติ ครูผู้สอนยังสนับสนุนและร่วมมือกับเยาวชนในการพิจารณาแยกแยะลักษณะการแสดงออกของอคติและทิฐิอันเป็นรากเหง้าของความรุนแรงในสังคม ลักษณะความรักชาติที่แท้จริงและความถูกต้องทางศีลธรรมของกิจกรรมทางสังคมชี้แนะให้เยาวชนสามารถมีประสบการณ์ด้านความยุติธรรม ทั้งนี้พบว่า ครูผู้สอนมีการจัดระเบียบวิธีปฏิบัติงานประจำวันของตนอย่างชัดเจน อีกทั้งยังคอยค้นหาว่า เยาวชนและบุคลากรในศูนย์ฯมีความต้องการอะไรบ้าง ดังนั้นเยาวชนในศูนย์ฯจึงรักและศรัทธาครูของตนเป็นอย่างยิ่ง

4. คุณลักษณะของเยาวชนฯ พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกค่อนข้างมาก โดยพิจารณาจาก ลักษณะของเยาวชนที่อยู่ภายในศูนย์ฯจะแสดงออกถึงความเป็นผู้ที่พร้อมเปิดรับความเจริญเติบโตในทุกมิติ กล่าวคือ เยาวชนเริ่มรับผิดชอบในการเจริญเติบโตของตนในฐานะที่เขาเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งมีความปรารถนาที่จะบรรลุถึงความเป็นเลิศทางด้านต่าง ๆ ในชีวิตของตน เยาวชนมีความปรารถนาที่จะรับภาระผูกพันทางสังคม โดยเริ่มเรียนรู้ในการยอมรับตนเองทั้งในด้านความสามารถและขีดจำกัดของตน พร้อมทั้งมองตนเองว่าเป็นบุคคลที่น่ารักและเป็นที่รักของทุกคน ขณะเดียวกัน ก็เริ่มเผชิญกับความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อตนเองและต่อผู้อื่น เริ่มเผชิญกับการที่จะต้องจัดการกับอารมณ์ของตน มีความสำนึกถึงความรู้สึกต่าง ๆ ของตนมากขึ้น เริ่มเข้าใจว่าเรื่องเพศเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกลักษณะของตน และเริ่มรู้สึกเป็นกันเองกับเพศตรงข้ามมากขึ้น และเริ่มต้องการความเป็นส่วนตัวหรือรักอิสระมากขึ้นในการแสดงออกต่าง ๆ มีความรู้สึกอ่อนไหวและใส่ใจต่อชีวิต รวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมากขึ้น มีใจเปิดกว้างต่อความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้ว่าตนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมากจากการตั้งใจฟังผู้อื่น มีความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น เริ่มใช้ประสบการณ์เป็นพื้นฐานของการไตร่ตรองและเสาะแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ถึงแม้เป็นประสบการณ์ที่ต้องเสี่ยงและอาจล้มเหลวบ้างหรือทั้งหมด เริ่มสำรวจหาอาชีพและเลือกรูปแบบของการดำเนินชีวิตภายในกรอบแห่งค่านิยมทางสังคม เมื่อจบการศึกษา ไปแล้วเยาวชนจะเป็นบุคคลที่บรรลุวุฒิภาวะในด้านอารมณ์ สติปัญญา ร่างกาย สังคม และศาสนา ในระดับที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อภาระเจริญเติบโตของตน ซึ่งตรงกันข้ามกับความเฉยเมย เลื่อนลอย หรือการปล่อยให้เป็นไปตามเรื่อง อย่างน้อยผู้ที่สำเร็จการศึกษาก็ได้เริ่มไขว่คว้าหาการพัฒนาตนเอง เสาะหาโอกาสในการแผ่ขยายจิตใจ มโนภาพ ความรู้สึกและจิตสำนึกทางด้านศาสนาของตนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จากการสังเกต พบว่า เยาวชนมีความสามารถทางสติปัญญา พิจารณาจากผลการเรียนและการใช้ทักษะด้านการเขียน การอ่าน การพูด การอธิบายได้ค่อนข้างถูกต้องแม่นยำและเป็นไปในรูปแบบเฉพาะของตนมากขึ้น แต่ในปีเยาวชนสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเป็นจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี คุณลักษณะของเยาวชนที่แสดงถึงความสามารถทางสติปัญญาไม่ใช่แค่ความรู้ในวิชาที่บังคับตามหลักสูตรเท่านั้น ยังพบว่า เยาวชนเริ่มพัฒนาความนึกคิด ความอยากรู้อยากเห็น ในการสำรวจข้อคิดเห็นและปัญหาต่าง ๆ และพยายามปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เริ่มคิดแบบเชื่อมโยงปัญหาและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในปัจจุบันเข้ากับปัญหาและข้อคิดเห็นเช่นเดียวกัน ซึ่งเคยเกิดขึ้นก่อนแล้วในประวัติศาสตร์ และสามารถประเมินค่าของปัญหาและข้อคิดเห็นต่าง ๆ เหล่านั้น ได้ชัดเจนขึ้น เริ่มเข้าใจสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของตนในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ ซึ่งจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์เรากำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันได้ดีขึ้น

เยาวชนมีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศสถึงแม้ทางศูนย์ฯจะขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์ทางการศึกษา แต่ก็ได้ส่งผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเยาวชน ทั้งนี้เยาวชนจะเรียนรู้ทักษะทางภาษาด้วยการพูดคุยสนทนากับชาวต่างชาติ ที่มาเยี่ยมเยือนหรือสัมผัสชีวิตกับเยาวชนในศูนย์ฯ อีกทั้งทางศูนย์ฯก็มุ่งส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนเป็นรายบุคคลตามความถนัดและความสนใจ และให้ถือเป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคลมิใช่เกิดจากการบังคับ การรู้จักใช้วิจารณญาณที่จะเลือกหรือรับแต่สิ่งที่มีคุณค่าต่อส่วนรวม เช่น การดูแลรักษาความสะอาด และมุ่งสร้างมิตรภาพระหว่างเยาวชนที่มีความแตกต่างทางภูมิหลัง นอกจากนี้ศูนย์ฯพึงถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีงามของชนเผ่าฯควบคู่ไปกับการเรียนการสอน เพื่อเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับการประกอบวิชาชีพในอนาคตตามความถนัดในศักยภาพของแต่ละคน

จากการสังเกต พบว่า เยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา และมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพระเยซูและนักบุญคนสำคัญ ๆ มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับคำสอนของศาสนาและพร้อมจะปฏิบัติตามหลักคำสอน เยาวชนได้มีประสบการณ์ทางศาสนาเป็นส่วนตัวทั้งโดยทางการบำเพ็ญภาวนาส่วส่วนตัวขณะเข้าเฝ้าพบปะพูดคุยใจในการสวดภาวนาตามจารีตพิธีกรรมต่าง ๆ เริ่มรู้จักประเมินค่าทางเลือกต่าง ๆ เกี่ยวกับความประพฤติทางศีลธรรมและสามารถนำมาใช้หาเหตุผลได้ชัดเจน เช่น รู้ว่าความล้มเหลวของตนจำเป็นต้องได้รับการเยียวยาโดยมิตรสหาย ครอบครัว และการคืนดีกับผู้อื่น เขากำลังอยู่ในขั้นแรกของความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา เช่น ได้เข้าไปสัมผัสกับจารีตประเพณีของศาสนาอื่น มีโอกาสรับฟังและร่วมเสวนาเรื่องศาสนาและการดำเนินชีวิตของผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ด้วยความเคารพซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจน ในด้านการสร้างและอบรมเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม กล้ายืนหยัดต่อสังฆธรรมตามหลักพระวรสาร คือ มีความซื่อสัตย์ ไม่พหุจาโกหก มีความสุภาพถ่อมตน

จากการสัมภาษณ์เยาวชนในศูนย์ฯ ได้อธิบายความหมายเพิ่มเติมว่า

...การประกอบพิธีกรรมต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ผู้ที่เข้าร่วมต้องเข้าร่วมพิธีด้วยความเบิกบานใจไม่มีการบังคับหรือทำเพราะความจำใจ โดยการหล่อหลอมให้เป็นหนึ่งเดียวกับพระเป็นเจ้านี้จะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์เป็นรูปธรรมและชัดเจนที่สุดก็ในพิธีบูชาผีชาตินี้เอง ดังนั้นพวกเราแต่ละคนจึงปรารถนาจะได้เข้าร่วมและมีประสบการณ์ของพระเยซูด้วยตัวเอง แม้ช่วงแรกๆ บางคนจะรู้สึกเฉยๆ แต่พอได้รับการอบรมจากคุณพ่อและครูคำสอนได้อธิบายเพิ่มเติมถึงคุณค่าและความหมายของพิธีมิสซาจนเข้าใจดีแล้วเราก็อธิบายเบิกบานใจทุกครั้งที่เราเข้าร่วมพิธีมิสซา...(ดังแสดงในภาพ 16, 17 และ 18)

จากการสังเกต พบว่า คุณลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของเยาวชนก็คือ การเป็นผู้ที่พร้อมกระทำแต่ความยุติธรรม พิจารณาจากเยาวชนสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลที่มีลักษณะต่างๆ ได้โดยเฉพาะกับเพื่อนร่วมรุ่นที่มีภูมิหลังทางเชื้อชาติ ศาสนา สัญชาติ และเศรษฐกิจ สังคมที่แตกต่างกัน เริ่มมีความสำคัญมากขึ้นว่าทำดีและความโน้มเอียงในทางเห็นแก่หน้าตาจะทำให้ตนปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรความยุติธรรม เริ่มเห็นว่าความเชื่อแบบคาทอลิก หมายถึง การมีภาระผูกพันที่จะก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยให้บริการรับใช้ผู้อื่นด้วยความรู้สึกชื่นชมพอใจที่ตนได้สละความสุขส่วนตนให้ผู้อื่นและด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชีวิตมีคุณค่า เริ่มมีความสำคัญว่าปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นหลายประการมีลักษณะเป็นปัญหาระดับโลกเช่น สิทธิมนุษยชน พลังงาน นิเวศวิทยา อาหาร ประชากร การก่อการร้าย การจำกัดอาวุธ ฯลฯ และเริ่มตระหนักถึงผลกระทบของปัญหาเหล่านั้นที่มีต่อสังคมมนุษย์ในที่ต่าง ๆ เริ่มคำนึงถึงลักษณะอาชีพในอนาคตที่จะมีส่วนช่วยในการให้บริการแก่สาธารณชน เริ่มเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของตนในการเข้าไปมีส่วนร่วมสร้างชุมชนที่มีมนุษยธรรม เริ่มเข้าใจถึงความสลับซับซ้อนของปัญหาอันหลากหลายของสังคม และความจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณในการศึกษาแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้น เริ่มสำนึกว่าในบางครั้งค่านิยมของสังคมแบบวัตถุนิยมและเน้นการบริโภคนั้นก็มักขัดแย้งกับข้อเรียกร้องของสังคมที่ยุติธรรมและกับคำสั่งสอนทางศาสนา

ภาพ 16 เยาวชนเข้าร่วมพิธีบูชามิสซาในชุดแต่งกายประจำเผ่าปกากะญอ

ภาพ 17 การขอบคุณพระเป็นเจ้าก่อนและหลังรับประทานอาหาร

ภาพ 18 การรับศีลในพิธีกรรมทางศาสนาแบบวัฒนธรรมชนเผ่าปกากะญอ

5. การจัดการเรียนการสอน พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษา คาทอลิกค่อนข้างมาก พิจารณาจาก การจัดการศึกษาของศูนย์ฯจะเน้นเรื่อง การสร้างบรรยากาศแห่ง เสรีภาพและความรัก กล่าวคือ ทุกคนจะมีปฏิสัมพันธ์กันภายในศูนย์ฯ เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ สะท้อนให้เห็นถึงบรรยากาศแห่งความรักและความเอื้ออาทร ซึ่งช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จาก การมีปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยความเคารพในบทบาทของแต่ละคน การมีมิตรไมตรี ต่อกัน มีใจกว้างและยินดีต้อนรับทุกคนเหมือนพี่น้องกัน มีการดูแลเอาใจใส่ต่อกันระหว่างผู้บริหาร ผู้สอน บุคลากร เยาวชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และชุมชน การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะระหว่าง สมาชิกทุกคนภายในศูนย์ฯ ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงแค่ความคิดหรือในอุดมการณ์เท่านั้น แต่เป็นคุณค่าที่ ทุกคนสามารถสัมผัสและรับรู้ได้จากพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน

จากการสังเกต พบว่า กระบวนการจัดการศึกษาของศูนย์ฯจะเน้นการปฏิบัติจริงใน ชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ทุกคนในศูนย์ฯจะรับผิดชอบงานต่าง ๆ โดยไม่ต้องรอคำสั่ง โดยแบ่งหน้าที่ กันทำตามความเหมาะสม เช่น เยาวชนผู้ชายที่เป็นรุ่นพี่ ก็ชั้น ป.5 – ป.6 ดูแลงานก่อสร้าง นื่อง ๆ ป.1 – ป.4 ดูแลการรดน้ำ ใส่ปุ๋ย พรวนดินต้นไม้ ให้อาหารสัตว์ ส่วนเยาวชนผู้หญิงรุ่นพี่ ชั้น ป.5 – ป.6 มีหน้าที่ประกอบอาหาร ดูแลงานในโรงครัว นื่องผู้หญิง ป.1 – ป.4 จะช่วยกันทำความสะอาดบริเวณภายในศูนย์ฯ เป็นต้น (ดังแสดงในภาพ 19, 20 และ 21)

จากการสัมภาษณ์ครูพี่เลี้ยง ได้อธิบายและให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

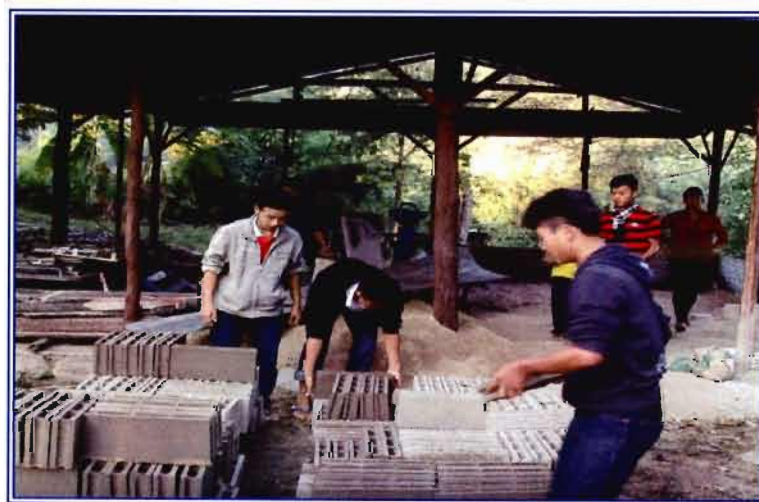
...ในการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯมีความเชื่อที่ว่า ถ้าเยาวชนได้เรียนรู้ที่จะ ทำงานและรู้จักรับผิดชอบด้วยตนเอง ก็เชื่อได้ว่าเยาวชนจะเติบโตไปพร้อมกับการทำอะไรได้สำเร็จ และมีความสุข เยาวชนเรียนรู้ที่จะมีชีวิตวัยเด็กอย่างสมบูรณ์ เล่นอย่างสนุก และทำตามหน้าที่ที่เขา ผูกมัดอยู่หรือสิ่งที่เขาต้องทำ และเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบต่อตนเอง โดยไม่ต้องมีผู้อื่นควบคุมดูแล ตัวอย่างเช่น มารยาทบน โต๊ะอาหารและการปฏิบัติตัวในห้องเรียน เราถือว่าคุณลักษณะ 2 ประการนี้ มีส่วนช่วยเพิ่มพูนค่านิยมในชีวิตประจำวันของเยาวชน เพราะบน โต๊ะอาหารทุกคนมีอิสระในการ แสดงออกไม่ว่าจะเป็นความสนุกสนานเฮฮาความเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องพิสูจน์สัญชาติ ญาณในการคบผู้อื่น สำหรับในห้องเรียน เยาวชนมักไม่พอใจกับการทำงานทั้งที่เขาเองก็รู้ว่า ถ้าเขา มีความอดุสาหะในกฎเกณฑ์การทำงานเขาก็มีโอกาสก้าวหน้าได้มาก เยาวชนถูกสอนให้รู้ว่าการทำ ใ้บรรยากาศในห้องเรียนเงียบสงบทำให้เยาวชนรู้จักตนเองมากขึ้นขณะเดียวกันเขาสามารถได้ยิน เสียงผู้อื่นชัดเจนมากขึ้นด้วยแต่ต้องยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ยากที่จะทำให้ห้องเรียนเงียบสงบตามที่ ต้องการ...

ภาพ 19 การฝึกให้เยาวชนจัดทำแปลงสาธิตพืชสมุนไพร

ภาพ 20 การฝึกให้เยาวชนได้รู้จักการเลี้ยงไก่ไว้บริโภค

ภาพ 21 เยาวชนกำลังช่วยกันก่อสร้างคอกเลี้ยงสัตว์

จากการสังเกต การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯ พบว่า เน้นความเป็นแบบอย่างซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เขาจะชวนจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง คั้งนั้นเขาชวนรุ่นพี่ซึ่งมีวุฒิภาวะมากกว่าและได้เรียนรู้บทบาทการดูแลรับใช้ผู้อื่นจากบาทหลวง ชิสเตอร์ และครูคำสอนมาแล้ว ก็จะทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลและอบรมน้อง ๆ รุ่นต่อไป ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระของบาทหลวง ชิสเตอร์ และครูคำสอนและครูพี่เลี้ยงแล้ว ยังเป็นการเรียนรู้และฝึกฝนความรับผิดชอบต่อผู้อื่น อีกทั้งช่วยให้บรรยากาศการอยู่ร่วมกันในศูนย์ฯ เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบครอบครัวใหญ่ที่มีบาทหลวงและชิสเตอร์เปรียบเสมือนเป็นพ่อและแม่ เนื่องจากเขาชวนต้องเข้ามาอยู่ประจำและใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฯตลอดภาคการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้น ป.1 จนถึงชั้น ป.6 คั้งนั้นช่วงเวลาในชีวิตของการศึกษาจึงต้องอยู่ในศูนย์ฯ ตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งการดูแลเรื่องอาหาร ความเป็นอยู่สุขภาพอนามัย รวมถึงด้านจิตใจจึงต้องได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนจากบาทหลวง ชิสเตอร์ และครูคำสอน ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเขาชวนภายในศูนย์ฯ ตลอด 24 ชั่วโมง เช่นเดียวกัน จากการสัมภาษณ์ครูคำสอนได้ให้อธิบายและให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า

...การจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ ถือว่าเป็นการเอาใจใส่อย่างเต็มที่ในวิชาชีพของครูซึ่งจะกลายเป็นบทเรียนที่มีประสิทธิผลที่สุดต่อเขาชวน เพราะครูจะสอนเขาชวนจากสิ่งที่คุณครูแสดงออกมากกว่าการพร่ำสอนด้วยคำพูด ถ้าครูเหลวไหลในบทบาทหน้าที่ของตนก็จะส่งผลเสียถึงเขาชวนอย่างมาก แน่่อนที่สุดว่า แบบอย่างที่ดีของครูจะช่วยให้เขาชวนไม่กล้าที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นทีเดือคร้อนแก่ผู้อื่น ไม่เช่นนั้น เขาชวนจะประพฤติปฏิบัติตัวเองเหมือนหนึ่งว่ามีเขาอยู่เพียงผู้เดียวในโลก เขาจะทำสิ่งใด ๆ โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น ยิ่งไปกว่านั้นการฝึกให้เขาชวนรู้ว่า คนทุกคนต้องมีขีดจำกัด ในการแสดงออกซึ่งเสรีภาพของตน และต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองจึงนับว่าเป็นคุณสมบัติที่พิเศษที่สุดอีกด้วย...

เห็นได้ชัดเจนว่า การจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯมุ่งส่งเสริมการพัฒนาเขาชวนเป็นรายบุคคลอย่างสมบูรณ์ ไม่เพียงแต่การพัฒนาเขาชวนด้านเชาวน์ปัญญาเท่านั้น แต่ยังพัฒนาให้เขาชวนเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และให้ถือเป็นความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลมิใช่เกิดจากการบังคับการรู้จักใช้วิจารณญาณที่จะเลือกหรือรับแต่สิ่งที่มีคุณค่าต่อส่วนรวม เช่น การดูแลรักษาความสะอาดและมุ่งสร้างมิตรภาพระหว่างเขาชวนที่มีความแตกต่างทางภูมิหลัง ทางศูนย์ฯพึงถ่ายถอดมรดกทางวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีงามของชนเผ่าฯ ควบคู่ไปกับการเรียนในห้องเรียน เพื่อเตรียมเขาชวนให้พร้อมสำหรับการประกอบวิชาชีพในอนาคต ซึ่งจะเห็นได้อย่างชัดเจนในด้านการสร้างและอบรมเขาชวนให้มีความเป็นผู้นำในสังคมที่มีคุณธรรม คือ กล้ายืนหยัดต่อสังขธรรมตามหลักพระวรสาร คือเป็นคนที่มีชื่อเสียง ไม่พุดจาโกหก เพียบพร้อมด้วยกิริยา วาจาสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน อีกทั้งส่งเสริมให้มีทักษะทางอาชีพตามความถนัด ความสนใจของเขาชวนแต่ละคน

6. การบริหารจัดการศึกษา พบว่า ไม่ค่อยมีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษา คาทอลิกเท่าที่ควร เนื่องจาก โครงสร้างการบริหารของศูนย์ฯ ถึงแม้มีลักษณะเช่นเดียวกับการจัด โครงสร้างของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิก ที่มีลำดับชั้นจากบนลงล่าง โดยมีพระสันตปาปา พระสังฆราช พระสงฆ์ และสัตบุรุษ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบ Hierarchy กล่าวคือ ผู้นำสูงสุด เป็นผู้แบ่งอำนาจหน้าที่ให้กับผู้ร่วมงานในระดับต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือในการอภิบาลปกครองดูแล ประชากรของพระเจ้าให้บรรลุจุดหมายในชีวิต การให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ตามระบบคุณธรรม แต่การจัด โครงสร้างการปกครองของศูนย์ฯ เช่นนี้ มีบาทหลวงเป็นผู้ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการ ตัดสินใจต่างๆ และทุกคนให้เคารพและเชื่อฟัง เนื่องด้วยความศรัทธาในฐานะเป็นผู้นำฝ่ายจิต วิญญาณ ซึ่งปรัชญาการศึกษาคาทอลิกระบุชัดเจนว่า โครงสร้างของสถานศึกษาถือว่าเป็นเครื่องมือ ของพระศาสนจักร เพราะเป็นสถานที่ทำงานด้านการอภิบาลและเอาใจใส่อย่างแท้จริงต่อเสรีภาพ ของปัจเจกบุคคล เป็นสถานที่ของการเสวนาระหว่างเขวาชน ที่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและความเท่า เทียมกันของทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติเฉพาะบางบุคคลเท่านั้น” อย่างไรก็ตามการจัด โครงสร้างใน ลักษณะเช่นนี้ พบว่า มีข้อจำกัดเรื่องจำนวนนักบวชที่มีน้อยลง และส่งผลต่อการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานภายนอกไม่คล่องตัวเท่าที่ควร เนื่องจากบางครั้งเป็นการให้ความร่วมมือในลักษณะ ความเกรงใจต่อบทบาทการเป็นนักบวชของผู้บริหารมากกว่าเหตุผลในทางปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์บาทหลวงเมารีซีโอ อารีออลดี ผู้อำนวยการศูนย์แลกเปลี่ยน ศาสนาวัฒนธรรมเอเชีย ได้ให้ข้อมูลว่า

...สถานศึกษาของคาทอลิกในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมีการจัด โครงสร้างการ ปกครองในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นการจัดโครงสร้างที่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงาน ด้านการศึกษาในประเทศไทย แต่ถ้าพิจารณาตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก พบว่าไม่ค่อยสอดคล้อง เท่าที่ควร เนื่องจากปรัชญาการศึกษาคาทอลิกจะมุ่งเน้นบรรยากาศแห่งเสรีภาพของปัจเจกบุคคล มากกว่าที่จะดำเนินงานบนหลักแห่งอำนาจหรือแบ่งชนชั้นการปกครอง ถึงแม้ลักษณะดังกล่าวจะ สอดคล้องกับสังคมไทยในหลายด้าน เช่น การให้ความเคารพแก่ผู้ที่สังคมเห็นว่ามีความรู้ทาง ศาสนามากกว่า การให้ความเคารพยำเกรงต่อผู้มีพระคุณ ในฐานะเจ้าของศูนย์ฯ การพินอบพิเทาต่อ ผู้มีทรัพย์สินหรือร่ำรวยมากกว่าในฐานะเป็นเจ้าของสถานที่พักพิงที่ผู้มีฐานะ หรือบทบาททาง สังคมสูงกว่าชุมชนเผ่าๆ และไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม การบริหารจัดการศูนย์ฯก็ดำเนินงานเช่นนี้ สืบเนื่องมาหลายปีตั้งแต่ก่อตั้งศูนย์ฯ...

จากการสังเกต ภาวะผู้นำของผู้บริหาร พบว่า ภาวะผู้นำมีคุณลักษณะเด่นก็คือ มีภาวะความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ที่มีความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและเสียสละหรือการ มีชีวิตเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง และด้วยความตระหนักที่ว่าตนเป็นผู้นำที่ไม่ได้ถูกจ้างมาแต่เป็นผู้นำที่

เกิดจากการอุทิศตนตามจิตตารมณ์ทางศาสนาเพื่อการใช้ผู้อื่น สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงภาวะผู้นำทางจิตใจของผู้บริหารก็คือ การที่เขายาวชนและบุคลากรรวมถึงชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบศูนย์ฯ สามารถเข้าพบพูดคุยปรึกษาหารือกับผู้บริหารได้อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องส่วนร่วม นอกจากนี้ ทุกคนยังให้ความเคารพและเชื่อฟังคำพูดของผู้บริหารเป็นอย่างมาก และเมื่อใดที่ศูนย์ฯมีกิจกรรมหรือต้องการความช่วยเหลือ เห็นได้ชัดว่าชาวบ้านยินดีและเต็มใจให้ความร่วมมือเป็นอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับสมาชิกรวมถึงชุมชนเป็นความสัมพันธ์แบบเชื่อใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม การใช้ภาวะผู้นำในลักษณะเช่นนี้อาจยังไม่เหมาะสมสำหรับเขาวชนซึ่งเป็นผู้ที่อ่อนด้อยประสบการณ์และมีความรับผิดชอบต่อเป้าหมายชีวิตของตนเอง ยังไม่มากพอการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารอาจต้องเข้มงวดบ้าง

จากการสังเกต การสื่อสารภายในศูนย์ฯ พบว่า เป็นการสื่อสารแบบเปิดเผยในลักษณะแบบครบวงจร กล่าวคือ อนุญาตให้สมาชิกทุกระดับสามารถติดต่อกับทุกคนได้อย่างเสรีทางศูนย์ฯ ได้ให้ความสำคัญและความไว้วางใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเกี่ยวกับขอบเขตการตัดสินใจในการบริหาร ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้จัดประชุมอธิบายเกี่ยวกับการจัดระเบียบการบริหารงานของศูนย์ฯ ร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยตรงไปตรงมา เพื่อกำหนดความชัดเจนว่า ภาระกิจการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายประการใดบ้างที่ควรสงวนไว้สำหรับผู้บริหาร โดยเฉพาะด้านศาสนาส่วนเรื่องใดเป็นการบริหารที่ต้องอาศัยความเป็นมืออาชีพ ที่ต้องเกี่ยวข้องกับองค์กรภายนอก เช่น ด้านการบริหารจัดการศึกษา และนโยบายประการใดที่ควรพัฒนาด้วยความอนุเคราะห์ของผู้ปกครองและชุมชน และกิจกรรมใดควรทิ้งไว้ให้เป็นเรื่องของความคิดริเริ่มอย่างอิสระของผู้สอน ผู้ปกครองหรือผู้เรียน ดังนั้น รูปแบบการสื่อสารในลักษณะเช่นนี้ จึงช่วยให้กิจการต่างๆ ของศูนย์ฯ สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น

จากการสังเกต การมอบหมายงานภารกิจต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ พบว่า เป็นไปในลักษณะข้อตกลงร่วมกัน กล่าวคือ มีข้อปฏิบัติของศูนย์ฯ ที่เขาวชนและผู้ดูแลเขาวชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้น ซึ่งมีลักษณะที่เป็นคำมั่นสัญญาของเขาวชนแต่ละคนที่มีให้ต่อกัน เพื่อเตือนสติและขัดเกลาความประพฤติที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ และเป็นการพัฒนาความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง นอกจากนี้ ยังเป็นการฝึกเขาวชนให้รู้จักดำเนินชีวิตแบบหมุ่คณะภายใต้การเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ในการมอบหมายงานนั้น พบว่า ยังไม่มีการประเมินผลความก้าวหน้าที่ชัดเจน แต่มีการติดตามความก้าวหน้าในลักษณะการถามไถ่ถึงปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการดำเนินงานหรือในกิจกรรมต่างๆ เป็นครั้งคราวไป ซึ่งทางศูนย์ฯ ใช้คำว่า ...กระบวนการไตร่ตรองร่วมกัน... จากการสังเกต พบว่า ผู้บริหารของศูนย์ฯ เป็นผู้พิจารณาผลการ

คำเนิงานของศูนย์ฯในภาพรวมทั้งหมคว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ เพียงใด และมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป

จากการสังเกตถึงแนวทางการพัฒนา พบว่า มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และงบประมาณ ในการพัฒนาบุคลากร ศูนย์ฯจึงพยายามจัดการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนคัดเลือกเยาวชนเข้ามาศึกษาอบรมในศูนย์ฯและให้ผู้ปกครองสนับสนุนค่าอาหารและที่พักแก่เยาวชนคนละ 1000 บาทต่อภาคการศึกษา และขอให้ศิษย์เก่าเข้ามาเป็นครูพี่เลี้ยงภายในศูนย์ฯและขอรับการช่วยเหลือบางส่วนจากสังฆมณฑลเชียงใหม่ นอกจากนี้ ทางศูนย์ฯได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารจัดการ แต่เป็นลักษณะการแบ่งอำนาจเป็นบางกรณีมากกว่าการกระจายอำนาจ โดยแบ่งหน้าที่ให้ซิสเตอร์และครูคำสอนรับผิดชอบเกี่ยวกับที่พักอาศัยและการดูแลเยาวชน หากมีประเด็นที่อาจส่งผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่หรือชุมชนภายนอก ก็จะตั้งคณะกรรมการเข้ามาร่วมพิจารณาและตัดสินใจร่วมกัน

คำสัมภาษณ์ของบาทหลวงเมารีซีโอ อาร์ออลดี ผู้อำนวยการศูนย์ฯและเปลี่ยนศาสนา วัฒนธรรมเอเชีย ซึ่งได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศึกษาไว้ว่า

...สถานศึกษาคาทอลิกไม่ได้ตั้งขึ้นอย่างง่าย ๆ โดยความพอใจของผู้นับถือศาสนา แต่ตั้งขึ้นโดยเจตนาตามหลักของพระวรสาร ถึงแม้ว่าการดำเนินการอาจจะพลาดพลั้งไปบ้างในบางครั้งบางคราวแต่ก็ได้รับการปรับปรุงอยู่เสมอเจตจำนงของสถานศึกษาก็คือ ช่วยให้เยาวชนได้เข้าใจถึงคุณค่าของชีวิตแบบครบทั้งชีวิต และมีความสามารถทางหัตถกรรม การมีสัมมาคารวะ การรู้คุณค่าของวัฒนธรรม และเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตและสังคม สถานศึกษาคาทอลิกไม่ได้ส่งเสริมให้เยาวชนเจริญเติบโตเพื่อเป็นคนรับราชการวัดเท่านั้น แต่เตรียมตัวให้พวกเขาผู้รู้จักการรับใช้ผู้อื่น สถานศึกษาคาทอลิกต้องสอนให้เยาวชนเข้าใจว่าโลกไม่ได้มีขึ้นเพื่อให้ใครหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งครอบครอง แต่เป็นโลกของทุกคนที่ต้องยอมรับและแบ่งปันซึ่งกันและกัน การดำเนินกิจการใดๆในสถานศึกษาจึงเริ่มต้นด้วยความรักเสมอ เพราะนี่คือเหตุผลสำคัญของการจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อช่วยให้เยาวชนได้ดำรงชีวิตตามแบบอย่างพระเป็นเจ้า นั่นคือความรัก การให้อภัย และความสุภาพถ่อมตน อันจะส่งผลต่อการเป็นคนใหม่ตามฉายาลักษณะของพระเป็นเจ้า...

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ

จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participating Observation) ของผู้วิจัย ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯทั้งโดยตรงและทางอ้อม เพื่อศึกษาถึงความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในการดำเนินงานของศูนย์ฯทั้ง 6 คำน ได้แก่ คำนจุดมุ่งหมายของ

การศึกษา หลักสูตรการศึกษา คุณลักษณะของครูผู้สอน คุณลักษณะของเยาวชน การจัดการเรียน การสอนและการบริหารจัดการศึกษา จากผลการศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น พบว่า มีปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยสามารถแบ่งปัจจัยดังกล่าวออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ปัจจัยภายในศูนย์ฯและปัจจัยภายนอกศูนย์ฯ ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยภายในที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากรของศูนย์ฯ 2) วัฒนธรรมภายในศูนย์ฯ 3) ลักษณะความเป็นคาทอลิก 4) วิธีชีวิตแบบชนเผ่าป่าเกาะเอะญอ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯทั้งในลักษณะที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

1.1 การจัดการทรัพยากรของศูนย์ฯ พบว่า การจัดการทรัพยากรบุคคลของศูนย์ฯ ไม่มีกระบวนการคัดเลือกบุคลากรที่จะเข้ามาร่วมงานกับศูนย์ฯ ทั้งนี้เนื่องจากบุคคลส่วนใหญ่เป็นอาสาสมัครและเคยเป็นศิษย์เก่าของศูนย์ฯ มาก่อน ส่วนคณะผู้บริหารและผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ เป็นนักบวชทั้งชายและหญิงที่ต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปตามวาระครั้งละ 2-3 ปี แต่ทางศูนย์ฯ ได้ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกเยาวชนที่เข้ามาเรียนที่ศูนย์ฯ ทั้งนี้การคัดเลือกเยาวชนจากหมู่บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่สังฆมณฑลเชียงใหม่จังหวัดละ 20 คน จาก 8 จังหวัด โดยผ่านความเห็นชอบของครูคำสอนประจำหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของศูนย์ฯร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนการพัฒนาบุคลากรยังไม่ทั่วถึง ส่วนการส่งไปฝึกอบรมภายนอกยังไม่ต่อเนื่อง เพราะขาดงบประมาณอีกทั้งจำนวนผู้สอนและบุคลากรไม่เพียงพอกับจำนวนเยาวชนที่ต้องดูแล ทำให้โอกาสในการส่งผู้สอนและบุคลากรไปฝึกอบรมพัฒนายังเป็นข้อจำกัด ซึ่งแนวทางการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นลักษณะตั้งรับหรือรอให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาส่งเสริมซึ่งไม่ค่อยสอดคล้องกับความต้องการเท่าที่ควร

ส่วนงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์ฯ พบว่า ไม่มีแหล่งรายได้ที่ชัดเจนและไม่สม่ำเสมอเพียงพอที่จะรับผิดชอบภายในศูนย์ฯได้ต้องอาศัยรายได้จากแหล่งอื่น อาทิ สังฆมณฑลเชียงใหม่ และเงินสนับสนุนจากผู้ปกครองของเยาวชนที่มาอยู่ในศูนย์ฯ ฯลฯ รวมถึงเงินที่มีผู้จิตศรัทธานำมาสนับสนุน ซึ่งก็ยังไม่เพียงพอในการดูแลพัฒนาเยาวชนและบุคลากรได้อย่างเต็มที่นัก รวมถึงการก่อสร้างหรือปรับปรุงอาคารสถานที่ให้สะดวกสบาย และเพียงพอต่อการพัฒนาเยาวชน และด้วยความไม่พอเพียงหรือความแน่นอนของรายได้นี้เองส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆของศูนย์ฯ ไม่สามารถกำหนดเป็นแผนพัฒนาประจำปีที่ชัดเจนได้ ดังนั้น ศูนย์ฯจึงต้องคอยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นครั้งคราวไป ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลักษณะการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐ หรือไม่ก็ขอความร่วมมือกับชุมชนและสังฆมณฑลเชียงใหม่ เพื่อให้ศูนย์ฯยังคงสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ต่อไป

วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ส่วนใหญ่ได้มาจากการบริจาคช่วยเหลือของผู้มีจิตศรัทธาและจากหน่วยงานของภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นของที่ใช่แล้ว แต่ยังสามารถนำมาปรับปรุงใช้ได้ใหม่ นอกจากนี้ สื่อการเรียนการสอนวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ไม้สอยยังไม่เพียงพอกับจำนวนเยาวชนที่มีแนวโน้มเข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ มากขึ้น เช่น อาคารเรียน ห้องสมุด คอมพิวเตอร์ ทำให้การดำเนินงานขาดความคล่องตัวบ้าง อย่างไรก็ตาม ความไม่เพียงพอดังกล่าวกลับส่งผลในลักษณะสนับสนุนให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่ว่า “ให้ใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและนับถือความยากจน” กล่าวคือ เป็นการฝึกให้เยาวชนรู้จักเห็นคุณค่าของวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่และรู้จักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ขณะเดียวกันก็รู้จักประยุกต์สิ่งของที่มีอยู่หรือไม่ได้ใช้ประโยชน์แล้วให้นำกลับมาใช้ใหม่อีกครั้ง รวมทั้งยังเป็นการช่วยให้เยาวชนรู้จักใช้ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์โดยการประยุกต์วัสดุทางธรรมชาติที่หาได้ภายในท้องถิ่น นำกลับมาใช้ประโยชน์เป็นเครื่องใช้ไม้สอย เช่น เครื่องจักสานจากไม้ไผ่ ไม้กวาดจากก้านมะพร้าว ดอกเลียงสัตว์ การทำอิฐจากดินและเศษหญ้า

อาคารสถานที่ภายในศูนย์ฯ ถึงแม้จะมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่บ้าง แต่ทางศูนย์ฯ ก็ยังไม่มียงบประมาณที่จะจัดเป็นที่พักอาศัยให้เหมาะสมกับจำนวนเยาวชนที่มีอยู่ ทำให้อาคารบ้านพักค่อนข้างแออัดคับแคบ จำนวนห้องน้ำ ห้องส้วมไม่เพียงพอในเวลาเร่งด่วน ส่วนสภาพห้องเรียนและห้องสมุดถึงแม้จะมีพอเพียง แต่ก็ยังขาดแคลนสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยและต้องผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันใช้ ทั้งนี้วิธีการที่ศูนย์ฯ พยายามดำเนินการอยู่ ก็คือ การปรับปรุงพื้นที่ว่างให้เป็นสถานที่เรียนรู้และปฏิบัติงานจริงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การสร้างซุ้มเรียนรู้โดยใช้หลังคาหญ้าแฝก และใช้ไม้ไผ่เป็นผนัง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามในการปรับปรุงดังกล่าวยังเป็นไปอย่างจำกัดทำให้สภาพความเป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเยาวชนเท่าที่ควร

ด้านเทคโนโลยีภายในศูนย์ฯ พบว่า ส่วนใหญ่ยังเป็นเทคโนโลยีแบบพื้นฐาน เช่น มีโทรทัศน์เพียง 1 เครื่องและให้ดูได้หลังจากเสร็จพิธีมิสซาและกิจกรรมประจำวันไม่เกิน 2 ชั่วโมง จากการสังเกตพบว่า รายการที่เยาวชนดูส่วนใหญ่เป็นรายการเกี่ยวกับสารคดีทางด้านวิทยาศาสตร์ ส่วนละครหรือรายบันเทิงเยาวชนไม่ค่อยนิยมดู และตลอดเวลาก็มีครูคำสอนคอยให้คำชี้แนะและอธิบายโดยเชื่อมโยงเข้ากับชีวิตประจำวันของเยาวชนภายในศูนย์ฯ ส่วนเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ถึงแม้จะมีห้องเรียนคอมพิวเตอร์ แต่ไม่สามารถใช้ระบบอินเทอร์เน็ตได้เนื่องจากระบบโทรศัพท์พื้นฐานยังเข้ามาไม่ถึง และสัญญาณโทรศัพท์แบบเคลื่อนที่ยังไม่ครอบคลุม แต่เยาวชนบางส่วนก็มีความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์พอสมควร เนื่องจากมีอาสาสมัครจากภายนอกเข้ามาให้ความรู้ แต่ก็ยังเป็นการจำกัดเฉพาะเยาวชนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น โดยเฉพาะคนที่กำลังจะไปศึกษาต่อ

สภาพแวดล้อมทางกายภาพ พบว่า ปัญหาเรื่องขยะของเสียกำลังส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบศูนย์ฯ (ดังแสดงในภาพ 32) ซึ่งศูนย์ฯพยายามปลูกฝังให้เยาวชนเคารพสิ่งแวดล้อมในฐานะสิ่งสร้างของพระเป็นเจ้าที่มอบให้มนุษย์ดูแลรักษาปรับปรุง ให้สืบไปยังคนรุ่นหลัง เห็นได้จากกิจกรรมชมรม ที่ส่งเสริมให้เยาวชนสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศวิทยา และต่อสู้กับสภาพแวดล้อมที่เป็นพิษจากสารเคมีทางการเกษตร เช่น โครงการคัดแยกขยะ โครงการจัดทำปุ๋ยหมักจากเศษอาหาร นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของพืชแต่ละชนิดว่ามีสรรพคุณอย่างไรช่วยทำให้เยาวชนเห็นความจำเป็นในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การดูแลรักษาสถานที่สาธารณะที่ทุกคนสามารถใช้ร่วมกันได้และตระหนักว่าเป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่ต้องทำให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพสวยงาม ซึ่งช่วยให้เยาวชนมีอารมณ์แจ่มใสเสมอ เห็นได้จากการที่เยาวชนช่วยกันดูแลระดับราคาทางเดินรอบ ๆ โบสถ์และดูแลสัญลักษณ์ต่าง ๆ ให้สะอาดเป็นระเบียบสวยงามอยู่เสมอ

1.2 วัฒนธรรมภายในศูนย์ฯ สามารถกล่าวได้ว่า เป็นปัจจัยที่เป็นจุดเด่นของศูนย์ฯ กล่าวคือ เป็นวัฒนธรรมของการเรียนรู้ซึ่งกันและกันแบบที่ละเล็กละน้อย จากการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน โดยสังเกตได้จากการที่เยาวชนรุ่นพี่จะเป็นต้นแบบให้กับรุ่นน้องได้นำไปปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย และเป็นการเพิ่มทักษะพื้นฐานในการอ่าน การเขียน และการสื่อสารกันอย่างใกล้ชิด อันเกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทุกคนในศูนย์ฯ ที่มีลักษณะเรียบง่าย ไม่ต้องคำนึงถึงตำแหน่งหน้าที่หรือติดขัดกับสถานะภาพทางสังคมใด ๆ จะเห็นได้จากการที่ผู้บริหารสูงสุดสามารถพบปะพูดคุยกับเยาวชนทุกคนอย่างเป็นกันเองในทุกที่สามารถเล่นกีฬาและทำกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ ร่วมกับเยาวชนได้

การเคารพในความเป็นปัจเจกบุคคล กล่าวคือ เป็นการตระหนักว่าทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันและมีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องตามความเชื่อที่ว่า “มนุษย์ทุกคนเป็นฉายาลักษณ์ของพระเป็นเจ้า” ต้องให้เกียรติและเอาใจใส่ต่อทุกคนอย่างเสมอภาคกัน เห็นได้ว่าเยาวชนทุกคนที่อยู่ในศูนย์ฯ จะได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดทุกคน ซึ่งช่วยทำให้เยาวชนรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่บ้านตนเองที่มีพ่อแม่พี่น้องอยู่ใกล้ชิดไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และสามารถแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ไม่ยึดติดกับรูปแบบหรือความสำเร็จในอดีตมากเกินไปและเมื่อเกิดความผิดพลาดขึ้นเขาจะแสดงการยอมรับ และให้อภัยซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ วัฒนธรรมของชนเผ่าที่ยังคงมีอยู่ก็คือ การสวมใส่ชุดประจำเผ่าสีขาวซึ่งสงวนไว้เฉพาะผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงานเท่านั้น รวมทั้งวัฒนธรรมที่เปรียบเสมือนเป็นรากเหง้าของชนเผ่าดั้งเดิม ก็คือ การรักธรรมชาติ ความสงบ รักสันโดษ และเคารพกฎระเบียบของสังคม มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันและกัน ความเป็นมิตรกับผู้มาเยือนทุกคน ซึ่งยังคงพบเห็นได้อย่างชัดเจน

การอุทิศตนเพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นจิตตารมณ์การจัดการศึกษาคาทอลิก โดยมีบาทหลวง ซิสเตอร์ ครูคำสอนเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนในการรับใช้ผู้อื่นด้วยความทุ่มเท เสียสละ ไม่มีเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งเห็นได้จากภารกิจที่ต้องรับผิดชอบในแต่ละวันตั้งแต่เช้าถึงค่ำ ต้องรับภารกิจดูแลเยาวชนและผู้ที่เข้ามาติดต่อกับศูนย์ฯ ไม่เว้นแต่ละวัน รวมถึงภารกิจการไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา (ส่งศีล) นอกสถานที่ให้กับบุคคลที่ไม่สามารถเดินทางมาร่วมพิธีมิสซาที่โบสถ์ได้ เช่น คนพิการ คนป่วย และคนตาย แบบอย่างเหล่านี้จึงทำให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกแห่งการแบ่งปันและความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น เช่นเดียวกัน

ความนอบนอบเชื่อฟังผู้ใหญ่ เนื่องจากศูนย์ฯบริหารจัดการโดยบาทหลวง ซิสเตอร์ และครูคำสอนที่เป็นฆราวาส ดังนั้น จึงต้องมีความเคารพนบถนอบเชื่อฟังซึ่งกันและกัน แม้ว่าบาทหลวงและซิสเตอร์ที่หมั่นเวียนมาปฏิบัติงานในศูนย์ฯตามวาระ จะมีความแตกต่างกันทั้งในวิธีการปฏิบัติงานและบุคลิกภาพส่วนตัว แต่ทุกคนก็ให้ความเคารพนบถนอบเชื่อฟัง เช่นเดิม ซึ่งความเคารพนบถนอบเชื่อฟังนี้ ไม่ได้เป็นเพราะตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ แต่เป็นเพราะทุกคนเชื่อว่าท่านเหล่านี้เป็นผู้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมิใช่เพื่อตนเอง จะเห็นได้ว่า ในศูนย์ฯ ไม่มีปัญหาเรื่องความขัดแย้งของบุคลากรภายในศูนย์ฯ พบว่า แทบไม่มีปัญหาความขัดแย้งเกิดขึ้น ไม่ว่าจะป็นระหว่างผู้บริหารกับคณะครู/บุคลากรหรือความขัดแย้งจากเยาวชนภายในศูนย์ฯ รวมทั้งไม่ปรากฏเรื่องราวความขัดแย้งที่รุนแรงระหว่างบุคลากรภายในศูนย์ฯกับบุคคลภายนอก ถ้ามีบ้างก็เป็นเพียงความไม่เข้าใจกันเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น การประสานงานที่ไม่ชัดเจนหรือไม่ต่อเนื่อง ซึ่งอาจเกิดจากการสื่อความหมายและการติดต่อสื่อสารที่ไม่ค่อยสะดวก อย่างไรก็ตาม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นทางศูนย์ฯก็จัดให้มีการพูดคุยกันด้วยท่าทีที่สุภาพอ่อนน้อมและเปิดเผยตรงไปตรงมา โดยยึดหลักการ “คืนดี/การให้อภัย” อันเป็นพื้นฐานแห่งจริยธรรมในสังคมชาวคาทอลิก มีรากฐานมาจากความเชื่อ ความเชื่อนี้เอง ทำให้เกิดความมีระเบียบวินัยภายในศูนย์ฯ นอกจากนี้ พบว่าปัจจัยพื้นฐานของวัฒนธรรมภายในศูนย์ฯ ก็คือ การที่ครูผู้สอนได้ชี้แนะให้เยาวชนเข้าใจถึง ความมีคและความสว่างภายในโลก โดยใช้ประสบการณ์จริงที่พบเห็น และนำมาอภิปรายร่วมกัน ซึ่งเป็นวิธีการเรียนรู้ อีกทางหนึ่งและเป็นการสอนให้เยาวชนรู้จักอดทนที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และนำไปทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณามโนธรรมของตนเอง ด้วยความตระหนักในเรื่องนี้ทางศูนย์ฯ ได้จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตกับชนเผ่าอื่น ๆ รวมทั้งเชิญบุคคลจากภายนอกเข้ามาเรียนรู้และสัมผัสชีวิตร่วมกับเยาวชนภายในศูนย์ฯทุก ๆ ภาคการศึกษา เป็นการเตรียมพร้อมเยาวชนให้เป็นผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ที่ยกล้าเสี่ยงกล้าทดลองสิ่งใหม่และรับผิดชอบต่อความผิดพลาดที่เกิดขึ้น ช่วยให้เยาวชนได้เรียนรู้และเกิดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆไปพร้อมๆกัน

ภาพ 22 เยาวชนรุ่นพี่จัดเตรียมอาหารให้แก่เยาวชนรุ่นน้อง

ภาพ 23 การให้ข้อคิดแก่เยาวชนขณะรับประทานอาหาร

ภาพ 24 การประชุมในลักษณะวงกลมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน

1.3 ลักษณะความเป็นคาทอลิก พบว่า มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพโดย มีสัญลักษณ์และคำสอนทางศาสนา ได้แก่ โบสถ์ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญสำหรับประกอบพิธีทางศาสนา มีรูปเคารพของมิชชันนารีผู้ก่อตั้งศูนย์ฯ โดยมีการจารึกบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาไว้โดยละเอียด มีถ้ำจำลองของพระแม่มาเรียเพื่อให้เยาวชนได้สำนึกว่าทุกส่วนภายในศูนย์ฯ เป็นสถานที่ประทับของพระแม่มาเรียต้องให้ความเคารพต่อสถานที่รวมทั้งร่วมกันดูแลรักษาบ้านแห่งจิตใจให้สะอาดสวยงาม มีความอบอุ่นเป็นครอบครัวที่มีความรักความเอาใจใส่ห่วงใย และให้เกิดริชชิงกันและกัน ตลอดจนมีการจัดสัญลักษณ์ป้ายคำสอนทางศาสนาและหลักธรรมต่างๆ ให้ปรากฏอย่างเด่นชัดเพื่อเตือนสติแก่เยาวชนทุกคน นอกจากนี้ พบว่า วิถีชีวิตภายในศูนย์ฯ จึงถูกจัดให้เป็นการพบปะกันระหว่างเยาวชนด้วยกัน การผูกมิตรช่วยเหลือกัน ทั้งในชั้นเรียน ในพิธีบูชามิสซา และในขบวนการพบปะกันที่สนามเด็กเล่น จุดหมายของกิจกรรมเหล่านี้ คือการเริ่มทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนประสบการณ์รื่นเริงและแก้ปัญหาด้วยกัน โดยมีโบสถ์เป็นสถานที่ที่ทุกคนมาพบกันและเล่าเรื่องดี ๆ คู่กันฟัง เพื่อทุกคนมีชีวิตอยู่อย่างกระตือรือร้นและเข้าใจความหมายของชีวิตดีขึ้นมีการภาวนาร่วมกันและเรียนรู้ที่จะรักกันมากขึ้น และโบสถ์ยังสามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกโดยไม่มีการแบ่งแยก (ดังแสดงในภาพ 16, 18 และ 25)

จากการสังเกต พบว่า ศูนย์ฯมีการประกอบพิธีทางศาสนาซึ่งเป็นภารกิจหลักที่บาทหลวง ซิสเตอร์ ครู บุคลากร และเยาวชน รวมถึงคนในชุมชน ต้องเข้าวัดเพื่อร่วมพิธีบูชามิสซา ในเวลาเช้าและเวลาค่ำของทุกวันก่อนเริ่มทำกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ก่อนและหลังรับประทานอาหารทุกมื้อทุกคนต้องสวดภาวนาเพื่อขอบคุณพระเป็นเจ้าพร้อมกัน (ดังแสดงในภาพ 17) และจากการสัมภาษณ์นายพะตือจอนิ โอโอเฮา ศิษย์เก่าที่เป็นปราชญ์ของชนเผ่าฯ ได้ให้ข้อมูลว่า

...ในวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอถือว่า “ข้าว” เป็นสิ่งสำคัญที่สุดก็ว่าได้ เพราะข้าวได้เลี้ยงชีวิตทั้งคนและสัตว์ เป็นสิ่งประทานมาจากพระเจ้า ดังจะเห็นได้ว่าในวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอนั้น จะอยู่และเกี่ยวข้องกับการทำไร่ ทำนา ตลอดปี และมีการหมุนเวียนไปเรื่อย ๆ ชนเผ่าปกากะญอจึงให้คุณค่าแก่คนที่ปลูกข้าวและกระบวนการปลูกข้าวเป็นอย่างยิ่ง...

การประกอบพิธีทางศาสนายังเป็นการเตรียมพร้อมเยาวชนชายหญิงที่มีจิตตารมณ์อุทิศตนเป็นนักบวชได้ฝึกการภาวนาร่วมกัน เพื่อเป็นการอุทิศให้กับครอบครัวของเขาซึ่งเป็นชุมชนแรกและเล็กที่สุดในโลกขยายไปถึงเพื่อนบ้านที่อยู่แวดล้อมตน เห็นได้จากการสวดพร้อมกันว่า

...อาณาจักรของพระเป็นเจ้าจะมาถึงเราควรรักพี่น้องร่วมโลก ขอให้ผู้นำทั้งหลายทำงานที่นำความดีงาม และส่งเสริมสันติและความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่โลก ให้เราเกิดความเข้าใจดีขึ้นในงานเผยแผ่ธรรมส่วนตัวของเราและให้เราเกิดกำลังใจเข้มแข็งที่จะยอมรับหน้าที่ที่มีต่อชุมชนต่าง ๆ...

ภาพ 25 การร่วมพิธีกรรมศาสนาของผู้ปกครอง เยาวชน และชุมชน

ภาพ 26 สัญลักษณ์จำลองถ้ำแม่พระ(สถานที่ประดิษฐานของพระเยซู)

ภาพ 27 อนุสาวรีย์บาทหลวงซีเกนอด ผู้ก่อตั้งศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่

จากการสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนที่แสดงออก พบว่า ศูนย์ฯ ไม่ได้มีกฎระเบียบที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานทางพฤติกรรมแก่เยาวชน ให้ตระหนักถึงความเป็นพี่เป็นน้องในฐานะบุตรพระเป็นเจ้าเหมือนกัน โดยถ่ายทอดพฤติกรรมการปฏิบัติตามแบบอย่างจากรุ่นพี่ไปยังรุ่นน้องและถ่ายทอดต่อกันไปจากรุ่นต่อรุ่นซึ่งพบว่า เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่งเห็นได้จากการที่เยาวชนในศูนย์ฯ ไม่เคยก่อปัญหาหรือมีเรื่องเลื่อมเสียดูใจ ๆ ทั้งที่อยู่ภายในหรือออกไปนอกศูนย์ฯ อีกทั้งมีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องรอคำสั่งหรือต้องมีการควบคุมจากใครเลย นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่า หลังจากที่ทำการกิจของตนเสร็จแล้วเยาวชนจะไปช่วยเหลือภารกิจของผู้อื่นไม่นิ่งเฉยต่อภารกิจของผู้อื่นถึงแม้ไม่ใช่งานที่หน้าที่ของตน จากการสอบถามเยาวชนได้ตอบว่า ...พวกเราทุกคนคือพี่น้องกัน และศูนย์ฯ ก็คือบ้านที่พวกเขาเป็นเจ้าของ เราต้องช่วยเหลือกัน...

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน ได้อธิบายถึงแบบแผนพฤติกรรมของเยาวชนว่า

...วิธีที่ดีที่สุด ก็คือ ต้องอธิบายให้เยาวชนในแต่ละชั้นเรียนทราบ และค้นให้พบร่วมกันว่าความดีงามของส่วนรวมนั้น จะมีได้ก็ต้องอาศัยทัศนคติ เช่นไร เช่น การอยู่อย่างเรียบง่ายของแต่ละคนเป็นมารยาทที่ดี และอะไรที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อความดีงามของส่วนรวมเราทุกคนจะเป็นต้องหาทางช่วยกันขจัดให้สิ้นไป การไม่ให้ความร่วมมือในการทำงานของส่วนรวมแสดงถึงการผลัดตนเองออกจากสังคม และในทางตรงกันข้ามถ้าให้ความร่วมมือด้วยความสนุกและชื่นชมยินดีย่อมนำไปสู่ความสำเร็จ และไม่ควรละทิ้งใครสักคนเดียว ในการทำกิจกรรมร่วมกันและไม่พึงอนุญาตให้ใครมีสิทธิที่จะแสวงหาความสนุกส่วนตัว โดยเอาเปรียบแรงผู้อื่น...

จากการสัมภาษณ์บุคคลที่เข้ามาสัมผัสชีวิตเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของเยาวชนในศูนย์ฯ จากโรงเรียนกุหลาบวิทยาลัยกรุงเทพ และคณะครูจาก โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมและสอดคล้องตรงกันว่า

...การที่ศูนย์ฯ ไม่มีข้อกำหนดกฎระเบียบบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่มี การลงโทษแบบเข้มงวดมากนักกลับเป็นผลดีต่อการพัฒนาเยาวชนมากกว่า เนื่องจากเยาวชนได้เกิดสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนจากความภูมิใจ เนื่องจากเยาวชนได้เห็นแบบอย่างการปฏิบัติของ บาทหลวงและซิสเตอร์เป็นประจำทุกวันว่า ท่านรับภาระหน้าที่เหนื่อยมาก แต่ก็ยังยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่บ่นหรือ แสดงอารมณ์เสีย ดังนั้น เยาวชนที่นี้จึงเกิดความศรัทธาและนำมาเป็นแบบอย่าง จากการที่ได้เข้ามาสัมผัสชีวิตกับเยาวชนในศูนย์ฯ เป็นระยะเวลาเกือบหนึ่งเดือน พบว่า นุคตากรและเยาวชนที่นี้กล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ อย่างรู้กาลเทศะ โดยไม่ให้เกิดความแตกแยกในทางปฏิบัติ อีกทั้งยังแสวงหาโอกาสทำความดีเพื่อผู้อื่นด้วยความเคารพและให้เกียรติกันและกัน และมีความอดทนต่อความบกพร่องของผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ ได้อย่างดียิ่ง...

1.4 วิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ ด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร พบว่าทุกคนในศูนย์ฯ ยังคงสื่อสารโดยใช้ภาษาชนเผ่าฯ ทั้งบาทหลวง ชิสเตอร์ คณะครู บุคลากร และเยาวชน รวมทั้งบาทหลวงชาวต่างประเทศซึ่งเข้ามาอยู่ที่ศูนย์ฯ ก็ใช้ภาษาปกากะญออย่างชำนาญ ที่สำคัญในการประกอบพิธีทางศาสนาก็ใช้บทสวดที่แปลเป็นภาษาปกากะญอ นอกจากนี้ ยังมีการทักทายผู้มาเยือนในแบบเฉพาะของชนเผ่าฯ ด้วยท่าทีที่เป็นมิตร คือการยิ้มและสัมผัสมือพร้อมกล่าวคำว่า “อุมมูชูปะ” ซึ่งแปลว่า “สวัสดี” และจากการสัมภาษณ์เยาวชนที่อยู่ภายในศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลว่า

...พวกเรามีความรู้สึกภาคภูมิใจในภาษาชนเผ่าฯ ของเรามาก และพวกเราสมัครใจที่จะเรียนภาษาปกากะญอเป็นภาษาแรกของชีวิต เนื่องจากเป็นภาษาของบรรพบุรุษและเราไม่ต้องการให้ภาษาปกากะญอต้องสูญหายไปจากชนเผ่าฯ และที่สำคัญก็คือ มีการจัดทำพจนานุกรมภาษาปกากะญอและได้แปลออกเป็น 3 ภาษา คือ ไทย ฝรั่งเศส และอังกฤษ...

เครื่องแต่งกาย พบว่า เยาวชนสามารถตัดเย็บและปักผ้าลายประจำเผ่าฯ เพื่อไว้สวมใส่เองและเพื่อจำหน่าย นอกจากนี้ เยาวชนได้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายประจำชนเผ่าฯ และจากการสัมภาษณ์เยาวชนที่เข้ามาฝึกอบรมภายในศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลว่า

...พวกเราต่างมีความรู้สึกภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ที่ได้สวมใส่เสื้อผ้าจากฝีมือของตนเอง และพวกเราต่างมีความรู้เกี่ยวกับเครื่องแต่งกายประจำเผ่าฯ เราเป็นอย่างดี เพราะเสื้อผ้าการแต่งกายและเครื่องประดับต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชนเผ่าปกากะญอของพวกเรา และที่สำคัญคือทั้งเสื้อผ้า การแต่งกาย ภาษา เครื่องดนตรี ข้าวของเครื่องใช้ทุกชนิด รวมถึงวิถีชีวิต นับเป็นทรัพย์สินสมบัติที่ปู่ย่า ตายาย และบรรพบุรุษของเราได้ฝากไว้ให้ลูกหลานและตกทอดมาถึงพวกเราในยุคนี้ ดังนั้น การที่พวกเรา ได้เรียนรู้ เข้าใจ และสามารถรักษาสืบทอดไว้ได้ จึงเท่ากับเป็นการแสดงความกตัญญูรู้บุญคุณท่านด้วย...

เครื่องใช้ไม้สอย พบว่า ศูนย์ฯ นำเครื่องใช้ไม้สอยแบบดั้งเดิมของชนเผ่าฯ มาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ครกตำข้าวไว้รับประทานเอง การหุงหาอาหารเป็น การย้อมสีผ้าด้วยวัสดุธรรมชาติไว้ใช้เอง ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากชีวิตจริงช่วยให้เยาวชนคุ้นเคยกับวิถีชีวิตชนเผ่าฯ ของตนและสามารถอนุรักษ์สืบทอดต่อไปได้โดยไม่รู้สึกแปลกแยก (ดังแสดงในภาพ 28, 29 และ 30)

วัฒนธรรมประเพณีชนเผ่าฯ พบว่า ทางศูนย์ฯ จัดให้มีพื้นที่การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ อย่างเป็นรูปธรรม โดยทุกปีทางศูนย์ฯ จะมีการจัดนิทรรศการสืบสานวิถีชีวิตภูมิปัญญาชนเผ่าฯ และกีฬาพื้นบ้าน (ปกากะญอเกมส์) โดยมีชนเผ่าฯ จากเขตพื้นที่สังฆมณฑลเชียงใหม่มาร่วมงาน ซึ่งถือว่าเป็นงานที่สำคัญมากสำหรับชนเผ่าฯ ที่เป็นชาวคาทอลิก กล่าวได้ว่า ศูนย์ฯ ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมชนเผ่าฯ อย่างยิ่ง เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และเติบโตโดยไม่รู้สึกแปลกแยกออกจากชุมชนของตนเอง (ดังแสดงในภาพ 14 และ 18)

ภาพ 28 อุปกรณ์ที่ใช้ตำข้าวภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สัจจมณฑลเชียงใหม่ของชนเผ่าปกากะญอ

ภาพ 29 อุปกรณ์ที่ใช้ทำอาหารภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สัจจมณฑลเชียงใหม่แบบชนเผ่าปกากะญอ

ภาพ 30 ลักษณะการจัดครัวเรือน/ที่อยู่อาศัยของชนเผ่าปกากะญอ

2. ปัจจัยภายนอกที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ

ผลการวิจัย ปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้แก่ 1) บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม 2) โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ 3) ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนในศูนย์ฯ และ 4) บทบาทของสังคมเขตเชียงใหม่ ซึ่งปัจจัยภายนอก ดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้งในลักษณะสนับสนุนและเป็นอุปสรรค สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

2.1 บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะเป็นอุปสรรค พิจารณาจาก เรื่องอาหารและสิ่งอุปโภคบริโภคที่มีราคาแพงทำให้การดูแลเลี้ยงดูเยาวชนภายในศูนย์ฯ เป็นไปด้วยความลำบาก เห็นได้จากอาหารที่เยาวชนรับประทานในแต่ละมื้อ ประกอบด้วยกับข้าว 1 อย่าง และมีเพียง 1 ถ้วย แต่ต้องแบ่งกันทาน 4 คน ประกอบกับราคาน้ำมันที่มีความผันผวนและมีแนวโน้มแพงขึ้นทำให้การเดินทางระหว่างชุมชนและเมืองมีค่าใช้จ่ายสูง ทำให้ต้องลดจำนวนการเดินทางเพื่อเข้าไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคและซื้อแม่ไก่คูนไว้ครั้งละมาก ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของเครื่องอุปโภคบริโภค อีกทั้งเรื่องการเรียนการสอนและอุปกรณ์กีฬาไม่เพียงพอต่อจำนวนเยาวชน ขณะที่การสนับสนุนช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ได้รับมีน้อยลง และกระแสการบริโภคนิยมจากเมืองแพร่กระจายเข้าสู่ชุมชน พบว่า เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เยาวชนออกจากชุมชนลงไปหางานทำในเมือง ลักษณะเช่นนี้ มีแนวโน้มชัดเจนว่าจะส่งผลให้ประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าค่อย ๆ ถูกกลืนหายไปในช่วงนี้

ปัจจัยทางด้านการเมือง พบว่า บ่อยครั้งผู้บริหารและบุคลากรในศูนย์ฯ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กับนักการเมือง หรือผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง ถึงแม้ศูนย์ฯ จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางเมืองโดยตรง แต่ก็มีบุคคลทางการเมืองที่ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือใช้ชื่อเสียงหรือข้อจำกัดของศูนย์ฯ ไปแอบอ้างเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของตน ทำให้ผู้บริหารของศูนย์ฯ วางตัวลำบาก เพราะการมีสัมพันธภาพที่ดีกับหน่วยราชการ ผู้นำชุมชน หรือนักการเมือง ก็ช่วยให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับส่วนราชการหรือการปกครองท้องถิ่นจะเป็นไปด้วยความสะดวกและคล่องตัว แต่หากผู้บริหารของศูนย์ฯ มีสัมพันธภาพที่ไม่ดีกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การคอร์รัปชันเงินสนับสนุนทางการศึกษาของเยาวชนในศูนย์ฯ ทำให้ผู้บริหารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกลุ่มบุคคลดังกล่าว ทำให้หน่วยงานดังกล่าวเกิดความระแวงและไม่ให้ความร่วมมือกับทางศูนย์ฯ ดังนั้น ปัจจัยทางการเมืองทำให้ผู้บริหารของศูนย์ฯ ต้องระมัดระวังเรื่องสัมพันธภาพกับผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองมากเป็นพิเศษ

ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่า สภาพสังคมและวัฒนธรรมภายนอกที่อยู่โดยรอบศูนย์ฯ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมและการบริโภคนิยมโดยผ่านมาทางสื่อ

ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และใบปลิวโฆษณาต่าง ๆ จากการสังเกตพบว่า กระแสบริโภคนิยมนี้เอง ได้นำเอาวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลข้ามวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้ามาด้วย สังเกตว่าเยาวชนบางคนมักแต่งกายและทำทรงผมเลียนแบบดารารายานตร์ อย่างไรก็ตาม ตัวสินค้าเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมแบบสองกระแสควบคู่กันไปคือ วัฒนธรรมที่มีความเป็นสากลมากขึ้นของมหานครและนครภูมิภาคกับวัฒนธรรมที่มีลักษณะท้องถิ่น ภูมิภาคนิยม ในประเด็นนี้ ทำให้ศูนย์ฯต้องเข้มงวดการควบคุมพฤติกรรมกรรมการรับสื่อของเยาวชนมากขึ้นเพื่อไม่ให้กระแสสังคมวัฒนธรรมจากภายนอกที่แพร่กระจายเข้ามาในศูนย์ฯอย่างรวดเร็วเกินไป ศูนย์ฯจึงได้วางแนวทางเตรียมรับมือกับปัญหาดังกล่าวด้วยการให้ความรู้แก่ชาวบ้านที่อยู่โดยรอบศูนย์ฯ ถึงข้อดีและข้อเสียของค่านิยมวัฒนธรรมแบบวัตถุนิยมที่กำลังแพร่กระจายเข้ามาสู่ชุมชน โดยเฉพาะในพิธีมหานูชาภิสาในวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นเวลาที่คนในชุมชนมาร่วมกันที่โบสถ์ (ดังแสดงในภาพ 31 และ 32)

จากการสัมภาษณ์บาทหลวงผู้ดูแลศูนย์ฯ ได้อธิบายถึงเนื้อหาของการสอนคำสอนเกี่ยวกับแนวทางการอบรมเยาวชนท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ โดยอธิบายไว้ว่า

...แนวทางการสอนคำสอนสำหรับเยาวชนท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ไม่อาจต้านทานได้เป็นลักษณะของการเตรียมความพร้อมทางจิตใจแก่เยาวชน โดยการอธิบายเพื่อช่วยให้เยาวชนเกิดความตระหนักและยอมรับว่าเทคโนโลยีและสิ่งของเครื่องใช้อำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นของขวัญที่พระเจ้าประทานให้มนุษย์ด้วยความรัก ดังนั้นเราควรใช้เทคโนโลยีที่มีอย่างรู้คุณค่าและใช้อย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับการพัฒนาตนเองและสังคมให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไปต้องดูแลรักษาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยถือว่าเทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้นมิใช่เป้าหมายเพื่อการได้มาครอบครอง มนุษย์ต้องไม่ตกเป็นทาสของเทคโนโลยี ไม่ต้องวิ่งตามเทคโนโลยีโดยไม่พิจารณาถึงความพอดีพอเพียง และการที่ชุมชนให้ความสำคัญกับประเพณีและวัฒนธรรมของชนเผ่าๆตนเองมากขึ้น เห็นได้จากการนำเครื่องใช้ไม้สอยของชนเผ่าๆกลับมาใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องมือจับปลา เครื่องมือดักสัตว์ ครกตำข้าว เครื่องทอผ้า เครื่องดนตรีพื้นบ้าน และมีการถ่ายทอดให้เยาวชนสามารถใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี ถึงแม้สังคมภายนอกจะเปลี่ยนไปสู่วัฒนธรรมทุนนิยมมากขึ้นและกำลังแพร่กระจายเข้ามาสู่ชุมชน... (ดังแสดงในภาพ 28, 29 และ 30)

ภาพ 31 ระบบเงินกู้ยืมหรือสินเชื่อที่เข้ามาระบาคในชุมชน

ภาพ 32 ปัญหาเรื่องขยะกำลังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ภาพ 33 ข้อตกลงความประพฤติของเยาวชนภายในศูนย์พันทักษิณแห่ง สังคมมณฑลเชียงใหม่

2.2 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ เช่น ถนนหนทางพบว่าสภาพถนนเป็นดินลูกรัง เป็นหลุมบ่อ เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าเขาการเดินทางเข้าออกระหว่างชุมชนไปยังพื้นที่อื่นๆเป็นไปด้วยความยากลำบาก กรณีหากเยาวชนหรือคนในชุมชนเกิดเจ็บป่วยไม่สบาย จะต้องใช้เวลาในการเดินทางไปยังสถานอนามัยไม่น้อยกว่า 1 ชั่วโมง และชาวบ้านส่วนใหญ่มีความรู้ด้านสุขอนามัยน้อย ทำให้ศูนย์ฯต้องรับผิดชอบปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัยของคนในชุมชนรวมทั้งเยาวชนในศูนย์ฯมากขึ้น (ดังแสดงในภาพ 34)

จากการสังเกต พบว่า ระบบน้ำอุปโภคบริโภคภายในศูนย์ฯ ก่อนข้างมีเป็นปัญหาเรื่องคุณภาพของน้ำที่ใช้บริโภคไม่ค่อยสะอาด และส่งผลเสียต่อสุขภาพของเยาวชนศูนย์ฯ ซึ่งพบว่าเป็นโรคระบบทางผิวหนัง มีอาการผื่นคันอันเนื่องมาจากน้ำ และนอกจากนี้ยังพบว่า ทั้งซิสเตอร์ ผู้สอนและบุคลากร รวมทั้งเยาวชนจะเป็นโรคนี้ที่เกิดจากการบริโภคน้ำประปาที่ใช้ภายในศูนย์ฯ โดยเฉลี่ยอย่างน้อยปีละ 2 – 5 คน (ดังแสดงในภาพ 36)

ที่คันทามาหากิน พบว่า ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเป็นภูเขาสูงชันสลับกับพื้นที่ป่าสงวน ดังนั้น จึงมีปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนของเขตพื้นที่ทำกินและมักมีปัญหาการบุกรุกป่าสงวนอยู่เป็นประจำ อีกทั้งเป็นพื้นที่ห่างไกลการเดินทางไม่สะดวกสบาย จึงขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชนบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ และทางศูนย์ฯก็ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากจำนวนคนในชุมชนเริ่มมีมากขึ้น ทำให้พื้นที่ทำการเกษตรและแหล่งที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอ (ดังแสดงภาพ 35)

ความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า มีความเป็นปึกแผ่นเนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็กที่คนในชุมชนล้วนเป็นกลุ่มชนเผ่าเดียวกัน มีความเชื่อทางศาสนาเดียวกัน อีกทั้งมีศูนย์ฯ เป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชุมชน นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ยังมีบทบาทในการทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เพราะคนในชุมชนจำนวนมากได้รับการอบรมศึกษาจากศูนย์ฯ และชุมชนได้มีส่วนในการพัฒนาศูนย์ฯ ดังนั้นชุมชนจึงพร้อมให้ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ กับทางศูนย์ฯเป็นอย่างดี และสิ่งสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและศูนย์ฯเป็นไปอย่างดี เนื่องจากคนในชุมชนล้วนเป็นชนเผ่าฯ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเพราะความศรัทธาในศาสนาคริสต์นี่เอง

จากการสัมภาษณ์ นายสุรศักดิ์ เกียรติสันติวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านแม่ปอน ให้ข้อมูลว่า ...ศูนย์ฯได้ก่อตั้งขึ้นมาก่อนมีหมู่บ้านแม่ปอน ซึ่งแต่เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าปกากะญออยู่แล้ว ต่อมาชนเผ่าฯมีความศรัทธาในหลักศาสนาจึงย้ายเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่รอบโบสถ์จนกลายเป็นชุมชนที่มีประชากรชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้สมาชิกในชุมชนล้วนเป็นศิษย์เก่าและลูกหลานก็เข้ามาเรียนอยู่ที่ศูนย์ฯด้วย ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯกับชุมชนจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ดีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ...

ภาพ 34 สภาพเส้นทางเข้าสู่ศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่

ภาพ 35 พื้นที่ทำการเกษตรบริเวณหมู่บ้าน โคขรอบศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่

ภาพ 36 ระบบน้ำอุปโภค บริโภคภายในศูนย์พันธกิจแห่ง สังฆมณฑลเชียงใหม่

2.3 ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชน พบว่า ส่งผลต่อการดำเนินงานของ ศูนย์ฯ ในลักษณะสนับสนุนและเป็นอุปสรรค พิจารณาจาก ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว เยาวชนที่มาอาศัยอยู่ที่ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนทำให้ศูนย์ฯ ต้องรับผิดชอบงบประมาณในการดูแลเยาวชนทั้งหมด โดยครอบครัวเยาวชนได้มีส่วนร่วมบ้างเล็กน้อย แต่ศูนย์ฯ ก็ให้โอกาสแก่เยาวชนที่เข้ามารับการศึกษา ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างเท่าเทียมกันทุกคนทั้งนี้ แนวทางที่ศูนย์ฯ ใช้ในการแก้ไขปัญหาก็คือ การขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก อาทิ วัด พระพุทธชัย โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย ศูนย์สังคมพัฒนา และสังฆมณฑลเชียงใหม่ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเยาวชน พบว่า สถานภาพทางสังคมของ ครอบครัวเยาวชนที่มาอยู่ในศูนย์ฯ มีลักษณะใกล้เคียงกัน เนื่องจากเป็นชุมชนแบบชนเผ่าอยู่กัน แบบพี่น้อง ดังนั้น สถานภาพทางสังคมของครอบครัวเยาวชนจึงส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะที่สนับสนุนเพราะเยาวชนไม่มีปัญหาทางสังคมและง่ายต่อการอบรมจากศูนย์ฯ ซึ่ง พิจารณาได้จาก ความมีระเบียบวินัย ความสนใจ ใส่ใจในการศึกษารักที่จะพัฒนาตนเองและเป็นผู้ นำที่ดีในชุมชนและด้วยเหตุที่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชนส่วนใหญ่เป็น ความสัมพันธ์ที่ดีผู้ปกครองจึงยินดีส่งลูกเข้ามาอยู่ที่ศูนย์ฯ ด้วยความเต็มใจและด้วยความภาคภูมิใจ เป็นอย่างยิ่ง เพราะลูกของตนจะมีโอกาสก้าวหน้าในอนาคตสูงกว่าเยาวชนที่อยู่นอกศูนย์ฯ อีกทั้ง บรรยากาศภายในศูนย์ฯ เป็นบรรยากาศที่มีการยอมรับกันและกัน ช่วยเหลือแบ่งปันดูแลกันฉันพี่น้อง ให้ความเคารพนับถือผู้ให้การดูแลเสมือนเป็นที่พึ่งเป็นแม่และพ่อทำให้เยาวชนมีความรับผิดชอบ ต่อตนเอง ต่อเพื่อนร่วมสถาบัน และมีความร่วมมือในการทำกิจกรรมร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเยาวชนจะเป็นไปใน ลักษณะที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของทางศูนย์ฯ ในลักษณะสนับสนุน แต่เนื่องจากข้อจำกัดในด้าน งบประมาณของศูนย์ฯ ที่มีจำกัดจึงทำให้ศูนย์ฯ ต้องใช้กระบวนการคัดสรรเด็กและเยาวชนเพื่อมา เข้ารับการศึกษอบรมภายในศูนย์ฯ และด้วยกระบวนการคัดเลือกเยาวชนนี้เองที่ส่งผลให้ครอบครัว ของเยาวชนและตัวเยาวชนเองเกิดความภาคภูมิใจที่จะได้เห็นบุตรหลานได้รับการศึกษา มีโอกาส ชีวิตที่ดีอย่างยิ่งในอนาคต ประกอบกับการที่ศูนย์ฯ สามารถจัดบรรยากาศของความเป็นที่พึ่งน้อง ให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีขึ้นอย่างแท้จริงภายในศูนย์ฯ ทำให้เกิดการผสมผสานอย่างกลมกลืน ในแง่ของความแตกต่างเกี่ยวกับภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชน และเป็นบรรยากาศที่สะท้อนถึง หลักการจัดการศึกษาตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกอย่างแท้จริงได้

จากการสังเกต การสนับสนุนการศึกษา พบว่า ครอบครัวจะให้การสนับสนุน การศึกษาแก่บุตรหลานของตน เนื่องจากการที่เยาวชนได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนจากหมู่บ้าน เพื่อเข้ามาศึกษาในศูนย์ฯ นับได้ว่าเป็นเกียรติแก่ครอบครัวของเยาวชน ทั้งนี้ผู้ปกครองเห็นตรงกันว่า เมื่อเยาวชนสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพและศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้พบว่า การดำเนินงานของศูนย์ฯ ที่ใช้กระบวนการคัดสรรเยาวชนเพื่อมาเข้ารับการอบรม ของศูนย์ฯ ทำให้ครอบครัวของเยาวชนเกิดความภาคภูมิใจที่เห็นบุตรหลานของตนได้รับการศึกษา มีโอกาสที่ดีในอนาคตประกอบกับการที่ศูนย์ฯ สามารถจัดบรรยากาศแห่งความเป็นที่เป็นน้อม ให้เกิดความสมัคสมานสามัคคีภายในศูนย์ฯ และไม่ทำให้ภูมิหลังของเยาวชนที่มีความแตกต่างกัน ไป บ้างเกิดความแตกแยก แต่กลับช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้ปกครองรู้สึก ว่าตนเองควรให้การสนับสนุนบุตรหลานของตนด้วยศักยภาพที่ตนมี เช่น นำพืชผักสวนครัวผลไม้ ต่างๆ และผลิตภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ที่ตนมีมาแบ่งปันสนับสนุนให้ศูนย์ฯ เพื่อใช้ดูแลบุตรหลานของตน และเยาวชนคนอื่น ๆ ที่อยู่ในศูนย์ฯ เสมือนเป็นลูกหลานของตน

จากการสัมภาษณ์ศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯ ได้ให้ข้อมูลว่า

...เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯ ส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จในชีวิต กล่าวคือ มีอาชีพที่มั่นคงทั้งที่เป็นเกษตรกร รับราชการ ประกอบกิจการส่วนตัว เป็นนักการเมือง หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น ในการพัฒนาชุมชนของตน และยังดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนที่ได้รับการ ฝึกอบรมจากศูนย์ฯ และที่สำคัญก็คือ ทุกคนต่างภาคภูมิใจและรู้สึกมีความสุขอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาส เข้ามารับการฝึกอบรมในศูนย์ฯ และด้วยเหตุนี้ ครอบครัวของเยาวชนจึงสนับสนุนให้บุตรหลาน ของตนได้เข้ามารับการฝึกอบรมในศูนย์ฯ รวมทั้งเยาวชนทุกคนต่างเข้ามาศึกษาอบรมในศูนย์ฯ ด้วยความสมัครใจและเห็นว่าเป็น โอกาสที่ดีที่สุดในชีวิตด้วย...

2.4 บทบาทของสังฆมณฑลเชียงใหม่ พบว่า มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงาน ของศูนย์ฯ ในลักษณะสนับสนุน พิจารณาจาก การกำหนดนโยบายการดำเนินงานของศูนย์ฯ พบว่า สังฆมณฑลเชียงใหม่ ไม่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยตรง แต่มี บทบาทเพียงแค่มอบหมายนโยบายการดำเนินงานแบบกว้างๆ แก่ศูนย์ฯ โดยผ่านทาง การประชุม ประจำเดือนระดับผู้บริหารของศูนย์ฯ ต่างๆ ในเขตพื้นที่การปกครอง อีกทั้ง สังฆมณฑลเชียงใหม่ ก็ไม่มีบทบาทที่ชัดเจนในการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ นอกจากกรณีที่เกิดปัญหา หรืออุปสรรคขัดข้องในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ที่อาจส่งผลให้เกิดความเสียหายรุนแรงจึงเข้ามา ติดตามดูแลเป็นรายกรณีไป อย่างไรก็ตามในประเด็นนี้ บาทหลวงณรงค์ชัย หมั่นศึกษา ผู้บริหาร งานสังคมพัฒนา สังฆมณฑลเชียงใหม่ ได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

... สังคมชนชาติเชียงใหม่ควรจะมิบทบาทในการติดตามและประเมินความก้าวหน้าความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการต่างๆที่ศูนย์ฯได้ขอรับการสนับสนุน รวมถึงดูแลปัญหาอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน โดยทั่วไปของศูนย์ฯอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบมากขึ้น ไม่ควรปล่อยให้แต่ละศูนย์ฯดำเนินงานไปตามลำพัง หรือรอจนเกิดปัญหาอุปสรรคแล้วค่อยเข้ามาจัดการแก้ไขตามหลัง ซึ่งอาจจะส่งผลเสียต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯหรือกระทบต่อนโยบายของพระศาสนจักร โดยภาพรวม นอกจากนี้ ควรเพิ่มบทบาทการเป็นที่ปรึกษาให้แก่ทางศูนย์ฯอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะด้านนโยบายของพระศาสนจักร

การที่สังคมชนชาติเชียงใหม่ ไม่ได้เข้าไปกำหนดนโยบายการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยตรงนั้น มีส่วนช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความเป็นจริงของแต่ละศูนย์ฯมากยิ่งขึ้นเนื่องจาก ในสภาพการดำเนินงานของศูนย์ฯแต่ละศูนย์ฯที่อยู่ในเขตพื้นที่ของสังคมชนชาติใหม่นั้น ต่างมีประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งที่แตกต่างกัน ทั้งในแง่ของความเชื่อ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนชุมชน แต่ที่สำคัญ คือ แต่ละศูนย์ฯต่างก็รับผิดชอบดูแลชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน เช่น ชนเผ่าปกาเกอะญอ ชนเผ่าม้ง ชนเผ่าเมี่ยน ชนเผ่าอาข่า และ ชาวชนทั่ว ๆ ไป เป็นต้น ประกอบกับปัจจัยหรือบริบทแวดล้อมของชุมชนที่อยู่โดยรอบศูนย์ฯแต่ละศูนย์ฯ ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันไปมากบ้าง น้อยบ้าง ซึ่งประเด็นนี้ ทางสังคมชนชาติจะให้ความสำคัญและเคารพในความแตกต่างดังกล่าวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ พระสังฆราชซึ่งเป็นผู้บริหารสูงสุดของสังคมชนชาติแต่ละสังคมชนชาติ ส่วนใหญ่ได้รับการแต่งตั้งจากสภาพระศาสนจักร โรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย และต้องเป็นที่มีความอาวุโสเป็นที่เคารพศรัทธาสูงสุดในทางศาสนาและทางสังคม ซึ่งมีผู้ใช้เชื้อชาติพันธุ์ในท้องถิ่นหรือเฉพาะของชนเผ่าหนึ่งเผ่าใดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้สังคมชนชาติจึงเป็นเพียงผู้กำหนดนโยบายการดำเนินงานของศูนย์ฯเพียงกว้างๆเพื่อให้สอดคล้องและไม่ให้ขัดแย้งต่อหลักคำสอนทางศาสนาเท่านั้น...

จากการสังเกต พบว่า บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของสังคมชนชาติเชียงใหม่ที่มีต่อศูนย์ฯ ก็คือ การสนับสนุนปัจจัยและงบประมาณในการดำเนินแก่ศูนย์ฯ เพื่อดูแลชาวชนที่มากอยู่ในศูนย์ฯ ให้ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ โดยเฉพาะค่าอาหาร อุปกรณ์การเรียนการสอน รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในศูนย์ฯ เช่น อาคารเรียน หอพัก เป็นต้น

แม้สังคมชนชาติเชียงใหม่จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ แต่ถือได้ว่าเป็นเจ้าของพื้นที่ซึ่งต้องทำงานร่วมกับคณะนักบวชต่าง ๆ ที่เข้ามาแพร่ธรรมในเขตพื้นที่ โดยเฉพาะกับชนกลุ่มชาติพันธุ์ ที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือและเอาใจใส่ในหลายด้าน โดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทางสังคมชนชาติจัดตั้งขึ้น เช่น งานสังคมพัฒนา งานกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น โดยบทบาทดังกล่าวส่งผลให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานของศูนย์ฯ เพราะไม่มี

ข้อกำหนดหรือระเบียบมากมายและหากมีปัญหา อุปสรรค หรือทางศูนย์ฯ ความต้องการความช่วยเหลือต่าง ๆ ก็สามารถติดต่อประสานงานได้ตามความจำเป็นเร่งด่วนของแต่ละพื้นที่

จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและชุมชนโดยรอบศูนย์ฯ พบว่า สังคมเขตลพบุรีใหม่เป็นที่รู้จักของเยาวชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชาวบ้านแม่ปอน รวมถึงชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ที่ส่งเยาวชนมาอยู่ในศูนย์ฯ เป็นอย่างดี และสังคมเขตลพบุรีใหม่ก็มีภาพลักษณ์ที่ดีมาก แต่กลับไม่มีใครทราบถึงบทบาทความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้อง ระหว่างสังคมเขตลพบุรีใหม่มีบทบาทต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องเห็นตรงกันว่า บทบาทของสังคมเขตลพบุรีใหม่ที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่ออะไรที่เป็นอุปสรรคกับศูนย์ฯ แต่กลับเป็นไปในลักษณะที่สนับสนุนต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ มาโดยตลอด

ผลจากการศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่า การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกอย่างชัดเจน เนื่องจากการฝึกอบรมพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม ควบคู่ไปกับศีลธรรม ทั้งแบบรายบุคคล และแบบหมู่คณะ ทั้งนี้พบว่า เหตุผลสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ ประสบความสำเร็จ เนื่องมาจาก ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีความสอดคล้องกับความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่าปกากะญอ ซึ่งเห็นได้จาก

ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด พบว่า ภูมิหลังดั้งเดิมของชนเผ่าชนนั้น มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดที่เรียกว่า “ตา ที ต่า ตอ” (Taj Hi Taj Tau) ซึ่งชนเผ่าฯ เชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดนี้ เป็นผู้สร้างและเป็นผู้กำหนดความเป็นไปต่าง ๆ และความเชื่อนี้ก็ได้แสดงออกอย่างชัดเจนในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าฯ ในปัจจุบัน เช่น การมีพิธีไหว้หัวข้าว ก่อนทำการขุดดินเพื่อเพราะปลูกข้าวหรือพืชผักต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการขออนุญาตเจ้าของผืนดิน เจ้าของผืนน้ำ เจ้าลำห้วย เจ้าขุนคอบ เจ้าขุนเขา ฟ้าเจ็ดชั้น แผ่นดินเจ็ดแถว นอกจากนี้ ยังมีการวางกฎระเบียบ ข้อห้ามต่างๆ สำหรับการดำเนินชีวิตประจำวัน ที่แสดงถึงความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิดกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดซึ่งอยู่เหนือระบบธรรมชาติ แต่เชื่อว่าซ่อนอยู่ในระบบธรรมชาติ (ถาวร กัมพลกุล, 2547: 70-75)

คุณค่าแห่งความรัก ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และคุณค่าแห่งความรักนี้ได้ปรากฏชัดเจนในวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอ กล่าวคือ ชนเผ่าฯ มีความสัมพันธ์ในชุมชนที่ใกล้ชิดกันนับถือกันแบบเป็นพี่เป็นน้อง ให้ความสำคัญกับความเป็นกลุ่มเป็นก้อนในชุมชน ที่แสดงออกทางการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เมื่อเพื่อนบ้านต้องการความช่วยเหลือ เช่น การลงแขกหรือการเอามือเอาร่วมกัน ที่แสดงถึงการเสียสละในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ หรือ การแบ่งปันอาหารที่หาได้ในแต่ละมื้อให้แก่หญิงหม้าย เด็กกำพร้า ผู้พิการ และผู้ที่ต้องการความ

ช่วยเหลือ ตกทุกข์ได้ยาก ทั้งนี้ ชนเผ่าฯเชื่อว่า ในชีวิตมนุษย์แม้ว่าหลายคนจะมีทรัพย์สินเงินทองครบทุกอย่าง แต่ถ้าไม่มีความรัก ไม่มีความเมตตา ไม่รู้จักความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นชีวิตก็ไม่มีความสุข แตกต่างจากคนที่มีทรัพย์สินเพียงเล็กน้อยแต่มีความรัก ความเมตตา และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ก็ทำให้ชีวิตเขามีความสุขเต็มเปี่ยมแล้ว (จงดี วงศ์จอมพร, 2544: 73)

ความสัมพันธ์แบบหมู่คณะ ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ในระดับครอบครัวเล็กๆ ที่มีเพียงพ่อแม่ พี่น้อง หรือความสัมพันธ์ในระดับสังคมใหญ่ ต่างเกี่ยวข้องกันทั้งหมดในลักษณะเป็นการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนด้วยกันในระบบชีวิตความเป็นอยู่ สังคมอยู่กันแบบชุมชนที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และเมื่อมีปัญหาที่ร่วมกันหาทางแก้ไข ดังที่มีสุภาษิตของชนเผ่าฯ ที่ว่า “มีพี่น้องชายเพียงไม่กี่คน เมื่อเผชิญกับความทุกข์ เราต้องช่วยกัน” ส่วนความหมายแฝงคือ “เราอยู่ด้วยกันเพียงน้อยนิด เมื่อเจอกับความทุกข์ยากลำบากใดๆ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นสิ่งที่ดีสูงสุด” (ถาวร กัมพลกุล, 2547: 54-53)

ความกตัญญูรู้คุณ ครอบครัวของชนเผ่าปกากะญอเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ทุกคนในครอบครัวจะอยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิด โดยมีผู้อาวุโสในครอบครัวเป็นหัวหน้าครอบครัวดูแลความรักความผูกพันที่เกิดขึ้นระหว่างคนรุ่นต่างๆ ในครอบครัวก่อให้เกิดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน โดยคนที่เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ได้สั่งสอนและย้ำเตือนอยู่เสมอ ๆ ว่า “ลูกหลานเอ๋ย ทำงานร่วมกับพี่น้อง ค่อย ๆ ทำ ค่อย ๆ ไปจะได้กินสักวัน ถ้าพี่พุดน้องต้องฟัง ถ้าน้องพุดพี่ต้องฟัง ถ้าน้องล้มพี่ช่วยพยุงขึ้น ถ้าพี่ล้มน้องต้องช่วยประคอง” ดังที่ปรากฏอยู่ในบทกล่าวนำ หรือสุภาษิต ที่ว่า ...พี่น้องช่วยประสานนิ้วมือกัน, ฟาถล่มช่วยกันค้ำจุนไว้... ส่วนความหมายแฝงคือถ้าพี่น้องรักสามัคคีช่วยเหลือกันแล้ว แม้จะเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงค้ำจุนก็ตามเราก็จะสามารถต่อสู้กับเหตุการณ์ร้ายแรงนั้นได้... (จงดี วงศ์จอมพร, 2544: 93-94)

ความสุภาพและการถ่อมตน นับเป็นคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่มีการปลูกฝังลงในชีวิตของชนเผ่าฯ ซึ่งจะถูสั่งสอนปลูกฝังจากปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ให้มีความสุภาพ ถ่อมตน เชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ เชื่อฟังพ่อแม่ ซึ่งส่วนใหญ่จะอบรมและย้ำเตือนอยู่ตลอดเวลาว่า ให้รู้จักใช้ความอดทน อดกลั้น ถึงแม้บางครั้งถูกบีบบังคับจากสังคมภายนอก ก็ต้องใช้ความอดทนและมีความสุภาพถ่อมตนเสมอ และด้วยความอดทน ความสุภาพถ่อมตนนี้เองจะช่วยทำให้หลายสิ่งหลายอย่างที่เราฝ่าฟันผ่านไปได้ด้วยดีและด้วยลักษณะนิสัยความสุภาพและการถ่อมตนของชนเผ่าฯ จึงทำให้สังคมโดยทั่วไปให้ความยอมรับวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ (ถาวร กัมพลกุล, 2547: 70-72)

ความใจดี ใจกว้าง ความรู้สึกของความเป็นพี่น้องกันนี้เองส่งเสริมให้ชนเผ่าฯ เป็นผู้ที่มีความใจดีใจกว้างในการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่ง ไม่ได้จำกัดอยู่ในแวดวงเครือญาติ หรือหมู่คนรู้จักเท่านั้น แต่ลักษณะอันนี้ยังเปิดกว้างออกไปสู่บุคคลที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนด้วย

ความใจดีใจกว้างจึงเป็นคุณธรรมที่มีพื้นฐานอยู่บนความรักอย่างแท้จริง จะเห็นได้จากการต้อนรับแขกที่มาเยือนชนเผ่าๆ จะให้ความสำคัญแก่แขกเป็นพิเศษเมื่อแขกมาเยือนที่บ้านจะจัดหาน้ำดื่ม อาหารที่พักที่นอนสำหรับแขก และถ้าแขกมาแล้วไม่ได้กินข้าวกินน้ำเขาจะรู้สึกกังวลใจและเป็นทุกข์มาก แม้ตัวเองไม่ได้กินไม่เป็นไรแต่ขอให้แขกได้กินอิมก็มีความสุขแล้ว และที่สำคัญก็คือเจ้าของบ้านจะให้แขกทานข้าวก่อนเสมอ

นิสัยรักสัน โขยและความสงบ ชนเผ่าๆ เป็นคนที่รักธรรมชาติ เนื่องจากทั้งชีวิตจะใกล้ชิดกับธรรมชาติหรือผูกพันอยู่กับป่าจึงมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติตลอดเวลา และต้องการความสงบสุขไม่เบียดเบียนหรือไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการกอบโกยผลประโยชน์ การเอารัดเอาเปรียบคนอื่นเมื่อตายไปจะพบกับความไม่สงบสุข วิญญาณจะไม่มีที่พำพิง ชนเผ่าๆ จึงเน้นการดำเนินชีวิตแบบเรียบง่ายสมถะกล่าวคืออยู่ง่าย กินพออิม นุ่งห่มพออุ่นกลมกลืนกับธรรมชาติเห็นคุณค่าในสรรพสิ่งต่าง ๆ โดยถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกและในธรรมชาติเป็นของส่วนรวม (ทวิช จตุรพฤกษ์ และคณะ, 2540: 21)

กล่าวได้ว่า การยึดหลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาของมนุษย์และสังคม จึงเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตและสังคม โดยการผสมผสานศิลปะวิทยาการความรู้วิชาการต่าง ๆ เข้ากับการจัดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงด้วยการปฏิบัติฝึกฝน ท่องจำหรือทำความเข้าใจอย่างแตกฉาน และการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นที่ถ่ายทอด หรือแบ่งปันและการวิเคราะห์ไตร่ตรองด้วยหลักธรรมหรือศีลธรรม วิสัยทัศน์ และเป้าหมายชีวิตด้วยวิธีการคิดที่เหมาะสมกับบริบทสภาพแวดล้อมทางสังคม และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองหรือทำงานร่วมกับคนอื่น จึงเป็นเครื่องช่วยนำทางให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาเข้าใจจนสามารถปฏิบัติได้จนบรรลุผล

บทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษา ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบของครอบครัว (บ้าน) หรือพ่อแม่เป็นอันดับแรก และเป็นหน้าที่ของศาสนจักร (วัด) และรัฐที่ต้องจัดการศึกษาให้แก่สมาชิกของตนและร่วมมือกันในการจัดการศึกษา เพื่อให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถ เมื่อเปรียบกับการศึกษาไทยที่หัน มายึดหลัก บวร คือ การศึกษาเป็นหน้าที่ของ บ้าน วัด และ โรงเรียน ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดที่มีความสอดคล้องและมีสภาพคล้ายกัน ขณะเดียวกัน ความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการศึกษา คือ การศึกษาต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมนุษย์ ศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพของมนุษย์และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เน้นความสำคัญของชีวิตจิต ธรรมชาติและสังคม โดยยึดหลักคำสอนของศาสนาเป็นพื้นฐาน ประกอบกับความรู้อื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ด้านสังคม การดำเนินชีวิตในสังคม หมู่คณะ อย่างมีความหมายและเป็นสุข เน้นคุณค่าของชีวิตมากกว่าวัตถุ ดังนี้ สาระสำคัญคือ การเป็นคนดี

เป็นคนมีความรู้ความสามารถและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ดังที่กำหนดเป็นบรรทัดฐานในการจัดการศึกษา หรือหลักสูตรการศึกษา และการเรียนการสอนคือ “ความรู้คู่คุณธรรม” “คุณธรรมนำความรู้” และ “คุณธรรมนำความรู้คู่ความสุข”

สภาพแวดล้อมทางการศึกษา พบว่า บรรยากาศสถานศึกษามีส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้ และฝึกฝนตนเองของเยาวชน ทั้งบรรยากาศในห้องเรียน การทำกิจกรรมและการอยู่ร่วมกัน เยาวชนจะได้พัฒนาตนเอง ได้เรียนรู้จักตนเอง โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และที่สำคัญคือเรียนรู้จากแบบอย่างชีวิตและคำสอนของครู ทำให้กระบวนการเรียนรู้กลายเป็นกระบวนการของชีวิต ที่เข้าถึงความเป็นเหตุผลตามธรรมชาติ และเรียนรู้ถึงสังขรณ์ของชีวิต ดังนั้นในการจัดการศึกษาคาทอลิกทุกยุคทุกสมัยสิ่งที่เน้นเสมอก็คือสภาพแวดล้อมและบรรยากาศทางการศึกษา แม้ว่าจะเป็น “สิ่งใหม่” สำหรับเยาวชนที่ต้องเข้ามาอยู่ประจำแบบหอพัก มีการกำหนดตารางเวลาเรียน เวลาทำการบ้านหรือรับมอบหมาย จึงเป็นการกำหนดสภาพแวดล้อมเป็นเครื่องมือส่งเสริมการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกฝนตน ด้วยการจัดกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมความรู้ และการฝึกฝนทำงานร่วมส่วนในการทำกิจกรรม การทำงานร่วมกับครูการอยู่ร่วมกัน ทำกิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมชมรม และกิจกรรมตามโอกาสสำคัญ เพื่อพัฒนาเยาวชนครบทุกมิติในการดำรงชีวิตและเป็นการฝึกฝนสำหรับการกลับไปเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชนต่อไป

ส่วนปัจจัยภายในของศูนย์ฯ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์กรพบว่า มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะที่เป็นจุดเด่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุนทร วงศ์ไวยวรรณ ที่พบว่า วัฒนธรรมองค์กรสามารถเป็นเครื่องมือทางการบริหารได้ในระดับหนึ่ง ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้วัฒนธรรมองค์กร โดยการสอดแทรกคุณค่า ความเชื่อ และแนวทางการทำงานที่หน่วยงานคาดหวังลงไปในพิธีกรรม งานฉลอง เพลงประจำหน่วยงาน เกณฑ์ในการประเมินผล การปฏิบัติงาน แม้แต่การประพฤติปฏิบัติของผู้บริหารที่เป็นแบบอย่างของบุคลากร การสอดแทรกวัฒนธรรมองค์กรผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น ในพิธีกรรม บทเพลง งานฉลอง เป็นต้น หน้าที่ที่ชัดเจนของวัฒนธรรมองค์กร ก็คือ การสร้างบูรณาการภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพ สร้างความสามัคคีระหว่างบุคลากร การพัฒนานวัตกรรม และความสามารถในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมภายนอกได้ดี อันเกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมในองค์กร เช่น ความเชื่อ ค่านิยมร่วม พฤติกรรม และความชัดเจนของภารกิจ (สุนทร วงศ์ไวยวรรณ, 2540: 37-38)

ส่วนปัจจัยภายนอกศูนย์ฯ ด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งไม่สามารถแยกออกจากหลักธรรมด้านศาสนาได้ แต่เมื่อโลกเข้าสู่สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ ค่านิยมบางอย่างที่ไม่ดีและไม่เหมาะสมกับสังคมไทยได้ไหลบ่าเข้ามา ทำให้คนใน

สังคมไทยรับเอาค่านิยมดังกล่าว ก่อให้วิถีชีวิตของคนไทยเบี่ยงเบนไปอย่างน่าวิตก โดยเฉพาะมิติ ด้านสังคมและวัฒนธรรมล้วนได้รับผลกระทบในด้านลบเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับการศึกษา ของอิรฟัฒน์ วัลย์ทอง และชัยอนันต์ สมุทรวณิช ที่ได้วิเคราะห์ไว้ว่า กระบวนการโลกาภิวัตน์ได้ ตอกย้ำกระแสบริโภคนิยม (Consumerism) มากขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง วัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร และสื่อการบันเทิง เช่น ภาพยนตร์ และเพลงต่างๆ โลกอนาคตจึง เป็นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมสองกระแสควบคู่กันไป คือ วัฒนธรรมที่มีความเป็นสากลมากขึ้น ของมหานคร-ภูมิภาค (City-Regional) กับวัฒนธรรมที่มีลักษณะท้องถิ่นภูมิภาคนิยม นอกจากนี้ ระบบทุนนิยม และวัฒนธรรมแห่งการบริโภค ซึ่งผูกติดอยู่กับบรรษัทข้ามชาติและอภิมหาอำนาจ ซึ่งมีอำนาจเหนือรัฐบาลไทยและประเทศเล็ก ๆ (อิรฟัฒน์ วัลย์ทอง และ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2547: 52-55)

**ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่า
ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก
ใน 10 ปี ข้างหน้า (พ.ศ. 2560)**

จากผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง พบว่า ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อการเป็นอิสระ (Liberation) จากอำนาจบาปทั้งปวง การเป็นคนใหม่ (New Man) ในฉายาลักษณะของพระเป็นเจ้า และการสมานเป็นหนึ่งเดียวกับพระ เจ้า (Reconciliation) และข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง เป็นการศึกษาคความสอดคล้อง ระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิก และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ดัง รายละเอียดที่ได้อธิบายไปแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจึง ได้นำผลการศึกษาที่ได้ไปกำหนดเป็นกรอบในการ วิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่สาม คือ เพื่อศึกษาภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกในอนาคต 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560) โดยผู้วิจัย ได้ใช้วิธีการวิจัยภาพอนาคต (Future Research) ด้วยนำเทคนิค Ethnographic Delphi Future Research (EDFR) ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 รอบ คือ รอบที่หนึ่ง เป็นการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 17 ท่าน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi Structure Interview) เกี่ยวกับภาพอนาคตและแนวโน้มปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ รอบที่สอง โดย ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม จำนวน 17 ท่าน โดยใช้แบบสอบถามปลายปิดเกี่ยวกับภาพ อนาคตและแนวโน้มการบริหารจัดการศูนย์ฯ (Delphi Future Research) ในลักษณะที่ “พึง ประสงค์” และ “ไม่พึงประสงค์” รวมถึงโอกาสที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และรอบที่สาม เป็นการ

ยื่นขึ้นหรือการปรับแก้ไขคำตอบจากผลการวิจัยในรอบที่สอง โดยผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิมทั้ง 17 ท่าน จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้กลับมาในรอบที่สาม เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นฉันทามติจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 17 ท่าน เกี่ยวกับภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ซึ่งผลการวิจัยที่ค้นพบมีรายละเอียดคงจะได้นำเสนอต่อไปนี้

ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ใน 10 ปีข้างหน้า

1. ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ที่พึงประสงค์และมีโอกาสเกิดขึ้นมากที่สุด ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่านมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันดังนี้

ด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษา ศูนย์ฯ ควรยึดมั่นหลักคำสอนของคาทอลิกเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน โดยเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเยาวชนหรือบุคคลที่ยากไร้ และไม่มุ่งเน้นการแสวงหากำไรหรือผลประโยชน์ในทางธุรกิจ ต้องเป็นสถาบันการศึกษาที่รวมความเชื่อทางศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงต้องเป็นสถานศึกษาที่เปิดกว้างสำหรับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม อีกทั้งควรจัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ

ด้านหลักสูตรการศึกษาของศูนย์ฯ ควรมีหลักสูตรแบบบูรณาการด้านวิชาการ เข้ากับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ และควรมีหลักสูตรสำหรับเยาวชนที่ต้องการเจริญชีวิตตามกระแสเรียก ควรเปิดสอนหลักสูตรทั้งในระบบ นอกกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เยาวชน เนื้อหาสาระในหลักสูตรความเป็น การผานความเป็นสากล ความเป็นไทย และท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน

ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน ครูผู้สอนและบุคลากรของศูนย์ฯ ควรมีความรอบรู้ลึกซึ้งในวิชาชีพของตน โดยเฉพาะความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่ ครูผู้สอนต้องมีความสามารถในการนำหลักคำสอนทางศาสนาเข้าสู่เนื้อหาและกระบวนการพัฒนาเยาวชนฯ ครูผู้สอนควรเป็นบุคคลที่ดำรงเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่าฯอย่างชัดเจน ควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพปฏิบัติตามระเบียบของสังคม มีทัศนคติที่ชัดเจนเรื่องความยุติธรรมสามารถกระตุ้นให้เยาวชนสำนึกว่าการมีชีวิตคือการต่อสู้กับความชั่วเพื่อคงไว้ซึ่งความดี

คุณลักษณะของเยาวชน ควรส่งเสริมให้เยาวชนกล้าแสดงออกในทางที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบสิ่งที่ตนเองได้กระทำลงไป มีความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯของตน เยาวชนควรเป็นผู้ที่มีทักษะความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความเข้าใจและปฏิบัติตามคำสอนและพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอื่น ๆ มีความเข้าใจสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของประเทศ

และเคารพสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีของผู้อื่น รวมถึงเป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะในการรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม

ด้านกระบวนการจัดการศึกษา ควรส่งเสริมการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความมนุษย์บนความเท่าเทียมกัน มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนฯทุกมิติ มีบรรยากาศทางการศึกษาที่เรียบง่าย นับถือความยากจนตามพระวรสาร เสริมสร้างนิสัยรักความสะอาด ความมีระเบียบวินัย และความปลอดภัยในชีวิต ปลูกฝังค่านิยมการทำงานเป็นหมู่คณะบนพื้นฐานความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมแสดงถึงความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม มีบรรยากาศภายในที่อบอุ่นแบบครอบครัวใหญ่ ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจ และเป็นสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทางสติปัญญา มีการเสริมสร้างจิตสำนึกที่มีต่อสังคมและการเสียสละเพื่อส่วนรวม

ด้านการบริหารจัดการศึกษา ควรมีการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักบวชและฆราวาส ทั้งนี้ควรให้นักบวชทำหน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ส่วนภารกิจทางการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ควรเป็นหน้าที่ของฆราวาสที่เป็นมืออาชีพ ผู้บริหารที่เป็นนักบวชควรมีการพัฒนาความรู้ทางวิชาการต่าง ๆ ที่สอดคล้องตามยุคสมัยปัจจุบัน ควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการทำงานของศูนย์ฯอย่างเป็นระบบ ควรนำระบบบริหารตามหลักการสมัยใหม่มาใช้ได้ และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีการเรียนรู้กับบุคคลภายนอก แต่คงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะแบบคาทอลิกคือความเคารพต่อผู้ใหญ่ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ ควรบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯที่พึงประสงค์ แต่มีโอกาสเกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่านมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นเรื่องที่ศูนย์ฯควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นให้ได้ เพราะเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในอนาคต ภาพอนาคตดังกล่าวได้แก่

คุณลักษณะของครูผู้สอน ควรเป็นผู้ที่มีความสุขในการประกอบวิชาชีพครู และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู นอกจากนี้ ผู้สอนและบุคลากรของศูนย์ฯจะต้องเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการผสมผสานมิติความเชื่อทางศาสนา มิติทางการศึกษา และมิติทางวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันได้ รวมถึงเป็นผู้ที่มีความตระหนักว่า “การสอนเป็นวิชาที่สานที่เป็นการศึกษาทางศาสนาและศีลธรรม”

คุณลักษณะของเยาวชน ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถยอมรับในข้อจำกัดของตน และพร้อมปรับปรุงพัฒนาไปในทางที่สร้างสรรค์ ต้องมีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักการเห็นใจและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น มีความรอบรู้ ลึกซึ้งในสาขาวิชาที่บังคับเพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้ควรมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และคำสั่งสอนทางศาสนาที่ตนเองนับถือ

การบริหารจัดการศึกษา ควรมีการเตรียมความพร้อมทางวิชาการให้แก่บุคลากรทุกคนอย่างพิถีพิถัน หมายถึง การพัฒนาบุคลากรทุกด้านและทุกระดับตั้งแต่เยาวชน

ครูผู้สอน บุคลากร และผู้บริหาร โดยมุ่งให้เป็นผู้ที่มีอิสระในการพัฒนาอย่างเต็มที่ สามารถแสดงออกถึงความเชื่อของตนอย่างจริงจังทั้งในชีวิตส่วนตัว ชีวิตครอบครัว อาชีพการงาน และความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและชุมชนที่แต่ละคนดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นการพัฒนาทุกมิติทั้งจิตวิญญาณ ศีลธรรม สังคม การเมือง สติปัญญา กีฬา การฝีมือ ธรรมชาติ ฯลฯ เนื่องจากการพัฒนาเพียงด้านใดหรือระดับใดอย่างเดียวและทอดทิ้งเรื่องอื่น ๆ การพัฒนาจะไม่เกิดผลดีเลย ดังนั้นเป้าหมายการพัฒนาบุคคลก็เพื่อการเป็นบุคคลที่มากขึ้น และต้องมาก่อนการมีที่มากขึ้น

2. แนวโน้มปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน ดังนี้

2.1 แนวโน้มปัจจัยภายใน ที่พึงประสงค์และมีโอกาสเกิดขึ้นมากที่สุด ได้แก่

องค์ประกอบพื้นฐานของศูนย์ฯ ควรกำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานให้ชัดเจนและปฏิบัติได้จริง มีการกำหนดวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพสังคมและส่งเสริมให้บุคลากร ได้พัฒนาคุณภาพที่ตรงตามมาตรฐานทางวิชาชีพ ครูผู้สอนและบุคลากรต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมหรือเพียงพอกับการดูแลเยาวชน ควรกำหนดระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับบุคลากรทุกฝ่ายอย่างชัดเจน มีการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่ที่เหมาะสมและคุ้มค่า

การบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ ศูนย์ฯ ควรวางนโยบาย/แผนงานประจำปีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยสามารถเชื่อมโยงปรัชญาการศึกษาคาทอลิก รวมถึงวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของศูนย์ฯ มีการมอบหมายงานให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายอย่างชัดเจน มีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในทุก ๆ ด้านอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายและทุกระดับ ได้รู้จักใช้ภาวะความเป็นผู้นำในการทำงานตามความเหมาะสม และส่งเสริมระบบการให้รางวัลที่เหมาะสมแก่เยาวชนฯ ที่ทำความดีอย่างเป็นรูปธรรม

บริบทแวดล้อมภายในศูนย์ฯ ในอนาคตสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์ฯ จะมีความสะดวกสบายและทันสมัยมากกว่าในปัจจุบัน ทั้งนี้ศูนย์ฯ ควรจัดบรรยากาศที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นชนเผ่าฯ และมีสัญลักษณ์ทางศาสนาที่แสดงออกถึงความเป็นชุมชนคาทอลิกอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ศูนย์ฯ ต้องจัดสภาพแวดล้อมทางสังคมให้เยาวชนฯ ได้เรียนรู้และการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย รวมถึงเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดความร่วมมือของทุกฝ่าย และทุกคนสามารถแสดงออกถึงความรักและการให้อภัยซึ่งกันและกันได้ดียิ่งขึ้น

2.2 แนวโน้มปัจจัยภายใน ที่พึงประสงค์แต่มีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน เห็นสอดคล้องกันว่า เป็นเรื่องที่ดีที่ศูนย์ฯ ควรหาแนวทางส่งเสริมให้ปัจจัย

เหล่านี้เกิดขึ้นให้ได้ เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมในการดำเนินงานของศูนย์ฯ และช่วยลดปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ปัจจัยภายในดังกล่าว ได้แก่

องค์ประกอบพื้นฐานของศูนย์ฯ ในอนาคตศูนย์ฯ จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งด้านงบประมาณและจำนวนบุคลากร และศูนย์ฯ จะมีวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย และเพียงพอต่อการพัฒนาเยาวชนฯ ที่คาดว่าจะมีจำนวนเยาวชนที่เข้ามาศึกษาในศูนย์ฯ เพิ่มขึ้น

การบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ ในอนาคตศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้บุคลากรและเยาวชนฯ ได้มีส่วนร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯ มากขึ้น และยังคงปกครองตามระบบความอาวุโส คือ การมีรุ่นพี่ รุ่นน้อง นอกจากนี้ ควรกำหนดมาตรการให้รางวัลและการลงโทษเยาวชนฯ ที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม อย่างเข้มงวดและจริงจังกว่าในปัจจุบัน

2.3 แนวโน้มปัจจัยภายนอก ที่พึงประสงค์และมีโอกาสเกิดขึ้นมากที่สุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นปัจจัยที่ปรารถนาให้เกิดขึ้น โดยสิ่งที่จะเกิดขึ้นเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการศูนย์ฯ ในอนาคต ปัจจัยดังกล่าว ได้แก่

ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน จะมีเงินมีใช้มากกว่าในปัจจุบัน เนื่องจากนโยบายการส่งเสริมอาชีพ และการกระจายรายได้สู่ชนบทของรัฐบาล รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งผลให้ชาวบ้านมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงขึ้น ขณะเดียวกันความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมภายในชุมชนจะมีเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน

โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนโดยรอบศูนย์ เช่น ถนนหนทาง/ไฟฟ้า/โทรศัพท์ จะสะดวกสบายมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของเขตเมืองไปสู่ชนบทและพร้อมกันนี้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับการใส่ใจอย่างจริงจังทั้งระดับโลกและระดับท้องถิ่นเนื่องจากปัญหามลพิษและภัยจากธรรมชาติที่รุนแรงขึ้นทุกวันรวมถึงกระแสภาวะโลกร้อน

ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชน ด้านการศึกษาของบุตรหลานจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองมากขึ้น พร้อมกันนี้ครอบครัวของเยาวชนฯ จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ฯ มากขึ้น เนื่องจากผู้ปกครองมีความเชื่อว่า การศึกษาจะทำให้บุตรหลานของตนได้รับโอกาสที่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามไปด้วย

บทบาทของสังคมชนชาติเชียงใหม่ ในอนาคตจะมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ อย่างเป็นระบบและชัดเจนมากขึ้น และมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาศูนย์ฯ พร้อมกันนี้ สังคมชนชาติเชียงใหม่จะเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการโยกย้ายผู้บริหารของศูนย์ฯ เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาศูนย์ฯ ต่างๆ มีเอกภาพมากขึ้น นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังเห็นสอดคล้องกันว่า ในอนาคตสังคมชนชาติฯ จะยังคงมีบทบาทการเป็นที่เล็งคอยให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานแก่ศูนย์ฯ เช่นเดียวกับในปัจจุบัน

2.4 แนวโน้มปัจจัยภายนอก ที่พึงประสงค์แต่มีโอกาสดกเกิดขึ้น ได้น้อยที่สุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน มีความเห็นสอดคล้องกันว่าเป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ ศูนย์ฯ ซึ่งทางศูนย์ฯควรวางแนวทางเพื่อส่งเสริมให้ปัจจัยเหล่านี้เกิดขึ้นให้ได้ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมและช่วยลดปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ปัจจัยดังกล่าวได้แก่

แนวโน้มการพัฒนาประเทศไทย จะให้ความสำคัญกับปัญหาสังคมมากกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากสภาพปัญหาทางสังคมในปัจจุบันที่มีความรุนแรงซับซ้อนมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนจำนวนมาก ทั้งนี้ไม่ใช่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังขยายรวมไปถึงประเทศอื่นทั่วโลกอีกด้วย และจากการให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาทางสังคมเป็นพิเศษนี้เอง ทำให้ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ก็คือ การที่คนไทยจะมีแนวโน้มหันมายึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจังมากขึ้น

บทบาทของสังคมพลเมืองใหม่ จะสนับสนุนปัจจัยการดำเนินงานแก่ศูนย์ฯน้อยลง เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่เห็นว่า ในอนาคตศูนย์ฯควรพัฒนาขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้ได้มากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาในปัจจุบันที่เน้นการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้จริงจัง

2.5 แนวโน้มปัจจัยภายนอก ที่ไม่พึงประสงค์แต่มีโอกาสดกเกิดขึ้นมากที่สุด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเป็นเรื่องที่ศูนย์ฯควรป้องกันและระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากอาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งปัจจัยภายนอกดังกล่าวได้แก่

ช่องว่าง/ฐานะทางเศรษฐกิจของคนไทยจะแตกต่างกันมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมไปเป็นการรับจ้างแรงงาน การเมืองจะถูกแบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายทุนนิยมกับฝ่ายเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ความสัมพันธ์/ความเป็นปึกแผ่นของชุมชนแบบชนเผ่าฯจะลดน้อยลง วัฒนธรรมบริโภคนิยมจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเยาวชน/คนไทยมากขึ้นและส่งผลให้ค่านิยมดั้งเดิมแบบชนเผ่าฯเปลี่ยนไปเป็นวัตถุนิยมที่เน้นการบริโภคมากขึ้น

โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนรอบศูนย์ฯ ในอนาคตเทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะเทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ/ล้มเหลวของการพัฒนาองค์กรต่าง ๆ เนื่องจากแนวทางการพัฒนาประเทศ จะเน้นศักยภาพในการแข่งขันเพื่อทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ ความสามารถในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ถูกต้อง เทียงตรง จะช่วยให้องค์กรเกิดความได้เปรียบและมีโอกาสในการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรได้ดียิ่งขึ้น

ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฯ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชน ชนเผ่ามีแนวโน้มจะห่างเหินกันมากกว่าในปัจจุบัน และแนวโน้ม

เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯไปแล้วจะกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนน้อยลง เนื่องจากเยาวชนต้องการไปทำงานหรือศึกษาต่อในเมืองมากขึ้น

จากผลการศึกษาภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯ และแนวโน้มนโยบายภายในและปฏิจัยภายนอก ที่คาดว่าอาจส่งผลกระทบต่อภารกิจงานของศูนย์ฯ ในอนาคตตามที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 17 ท่าน ได้แสดงความคิดเห็นไว้ สามารถแบ่งลักษณะของประเด็นที่เป็นเงื่อนไขต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก เป็นกลุ่มที่ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดขึ้นในระยะเวลาที่เหมาะสมกับบริบทของศูนย์ฯ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และมีโอกาสเกิดขึ้นได้ค่อนข้างมากถึงมากที่สุด กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่ต้องติดตามและกระตุ้นให้เกิดขึ้นให้ได้ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่แสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์แต่มีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นได้ค่อนข้างน้อยถึงน้อยที่สุด และกลุ่มที่สาม คือกลุ่มที่ต้องระมัดระวัง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่แสดงถึงลักษณะที่ไม่พึงประสงค์แต่มีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นได้ค่อนข้างมากถึงมากที่สุด ดังนั้น ศูนย์ฯต้องควบคุมหรือหาแนวทางป้องกันแก้ไขและกำจัดออกไปให้ได้ เพราะอาจเป็นภัยคุกคามการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในอนาคต และจะต้องพยายามส่งเสริมและรักษาคุณค่าอันดีงามที่มีอยู่ไว้ให้ได้ โดยให้เยาวชนคนรุ่นปัจจุบันได้อุรักษ์สืบสานและส่งมอบให้กับเยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไป เพื่อให้เยาวชนที่เข้ามาฝึกอบรมจากศูนย์ฯ ได้เจริญเติบโตขึ้นในบรรยากาศที่มีพื้นฐานทางศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนปฏิจัยภายนอกแม้ไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ แต่ก็ปฏิจัยที่ส่งผลให้ศูนย์ฯต้องปรับปฏิจัยภายในที่มีให้สอดคล้องและขับเคลื่อนไปในลักษณะการตั้งรับทั้งทางตรงทางอ้อม

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาภาพอนาคตรูปแบบการบริหารศูนย์ฯ พบว่า ยังมีบางประเด็นที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน เกี่ยวกับภาพอนาคตและแนวโน้มนโยบายทั้งภายในและภายนอกที่คาดว่าอาจส่งผลกระทบต่อภารกิจงานของศูนย์ฯ ในเรื่องต่อไปนี้

ภาพอนาคตของศูนย์ฯ เรื่องที่ศูนย์ฯควรเป็นสถานที่ที่เปิดกว้างสำหรับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่า เป็นเรื่องที่พึงประสงค์เนื่องจากสอดคล้องตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนา และเป็นโอกาสที่ดีในการฝึกอบรมให้เยาวชนฯได้เรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างในผู้อื่นตามความเป็นจริงของโลกและชีวิต ส่วนผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่าไม่พึงประสงค์ เนื่องจาก ลักษณะเฉพาะของศูนย์ฯทั้งในแง่ของสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ภูมิสังคมรวมทั้ง วิวัฒนาการที่ผ่านมาไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการบนความหลากหลายที่เหมาะสมได้ และเห็นว่าในอนาคตศูนย์ฯควรเปิดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อเยาวชนฯและสังคมมากกว่า

ปัจจัยภายนอกศูนย์ฯ เรื่องบทบาทของสังคมพลเมืองใหม่ในการสนับสนุนปัจจัยการดำเนินงานแก่ศูนย์ฯน้อยลง พบว่า ผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่า การที่สังคมพลเมืองใหม่จะสนับสนุนปัจจัยการดำเนินงานแก่ศูนย์ฯน้อยลงเป็นเรื่องที่พึงประสงค์ เนื่องจากแสดงว่าศูนย์ฯสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ส่วนผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่าไม่พึงประสงค์ เนื่องจากเชื่อว่าศูนย์ฯ ยังไม่มีศักยภาพที่จะรับผิดชอบการดำเนินงานได้ และเชื่อว่าในอนาคตผู้ประกอบการจะส่งบุตรหลานเข้ามาฝึกอบรมที่ศูนย์ฯมากขึ้น

ปัจจัยภายในศูนย์ฯ เรื่องการมีมาตรการลงโทษเยาวชนฯที่มีความประพฤติไม่เหมาะสมอย่างเข้มงวดจริงจัง ผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่า เป็นเรื่องที่พึงประสงค์ เนื่องจากเยาวชน เป็นวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่มักเลียนแบบพฤติกรรมกลุ่มเพื่อให้ตนเป็นที่ยอมรับ หากเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมและไม่มีการลงโทษที่เข้มงวดจริงจัง ย่อมก่อให้เกิดผลเสียจากการเลียนแบบซึ่งกันและกันในกลุ่มเยาวชนฯ ได้ ส่วนผู้เชี่ยวชาญบางส่วนเห็นว่า เป็นเรื่องที่ไม่พึงประสงค์ เนื่องจากเชื่อว่า การฝึกอบรมเยาวชนตามหลักคำสอนทางศาสนา เป็นการกล่อมเกลายาวชนจากชีวิตภายในส่งผลให้เยาวชนฯตระหนักรู้ดีว่าพฤติกรรมใดเหมาะสม และพฤติกรรมใดไม่เหมาะสม

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560)

การวิจัยในขั้นตอนนี้เป็นการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ข้อที่สี่ คือ เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ซึ่งการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ข้อที่สี่นี้ เป็นการสังเคราะห์ข้อค้นพบที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง วัตถุประสงค์ข้อที่สอง และวัตถุประสงค์ข้อที่สาม แล้วนำมากำหนดเป็นรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบที่สังเคราะห์ได้นี้ไปนำเสนอในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้ระดมความคิดเห็นและร่วมกันอภิปรายแบบเจาะประเด็นเพื่อหาแนวทางในการนำรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯ ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยนี้ไปสู่การปฏิบัติจริงในการดำเนินงานของศูนย์ฯต่าง ๆ ในพื้นที่ปกครองของสังคมพลเมืองใหม่

จากนั้นผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลที่นำมาทำการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยใช้ทฤษฎีการจัดการ

เชิงระบบ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯพัฒนาเยาวชนฯ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ที่เหมาะสมในอนาคต ควรเป็นการจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนฐานคิดแบบบูรณาการระหว่างมิติทางศาสนา มิติทางการศึกษา และมิติทางวัฒนธรรมชนเผ่าฯ เข้าสู่การดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งทุกคนต่างมีปฏิสัมพันธ์และการเป็นแบบอย่างจากครูผู้สอนและเยาวชนคนอื่น ๆ มีการจัดโครงสร้างภายในศูนย์ฯให้เป็นบรรยากาศที่สะท้อนถึงความเป็นชุมชนคาทอลิก ซึ่งประกอบด้วยพิธีกรรมทางศาสนา จิตคารมณัของคณะนักบวช และเครื่องหมายแสดงสัญลักษณ์ทางศาสนา มีการแปลบทสวดเป็นภาษาชนเผ่าฯ แต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าฯในพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ และใช้ภาษาชนเผ่าฯในการสื่อสาร พูดคุยกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งแสดงออกถึงความเคารพในความเป็นชนเผ่าฯอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมโดยจัดให้เยาวชนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่วนการบริหารจัดการยังให้ความสำคัญกับความเป็นนักบวชในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ และสนับสนุนให้ฆราวาสที่มีจิตคารมณัทางศาสนาเข้ามาบริหารจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินงานของศูนย์ฯ ไม่ได้เป็นเพียงแค่การให้การศึกษาแบบทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการพัฒนาเยาวชนโดยกระบวนการกล่อมเกลาพฤติกรรมของเยาวชนแบบเบ็ดเสร็จ (Formative) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ดังนั้น การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ที่นำเสนอในการวิจัยครั้งนี้ จึงมีรูปแบบการบริหารจัดการ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

มิติทางศาสนา

มิติศาสนาพบว่า ศูนย์ฯควรมีการนำเสนอความรู้ด้านศาสนาที่มีแบบแผน ที่ช่วยเยาวชนให้มีความกระจำเกี่ยวกับปัญหาทางศาสนาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันและเป็นการนำเยาวชนให้ค้นพบ มิติทางศาสนาในโลกทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ทั่วโลกช่วยให้เยาวชนรู้จักวงแหวนของการสังเคราะห์ซึ่งเริ่มด้วยการใช้ความคิดไตร่ตรองวินิจฉัยตัดสินและเลือกเอา การสอนควรมีพื้นฐานอยู่ที่ธรรมชาติมนุษย์ ควรส่งเสริมวิชาแนวมนุษยศาสตร์เพื่อให้เยาวชนตระหนักถึงความเป็นครอบครัวใหญ่ของมนุษย์และให้เข้าใจว่าศิลปะและวรรณกรรม คือการเชื่อมโยงกับความเชื่อถือทางศาสนา รวมทั้งความมุ่งหวังในการร่วมมือกันระหว่างวิชาการที่เรียนต้องมีหัวข้อเกี่ยวกับศาสนาสอดแทรกอยู่ด้วย โดยธรรมชาติการสอนคำสอนมีจุดประสงค์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในและเป็นการฟื้นฟูเยาวชนขึ้นใหม่ และศูนย์ฯเป็นคู่ทางหนึ่งในการแพร่พระวรสารแก่เยาวชน ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์ฯในฐานะที่เป็นสถานศึกษากับการแพร่พระวรสาร จึงมี 2 มิติ คือ มิติที่

เป็น“สถาบันของบ้านเมือง” และมีมติที่เป็น“ชุมชนคาทอลิก” มติแรกศูนย์ฯมีจุดมุ่งหมายวิธีการสอน และลักษณะแบบโรงเรียนทั่วไป มติที่สองมีจุดมุ่งหมายตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กล่าวคือ การสอนเรื่องศาสนาและการสอนคำสอนทำให้การถ่ายทอดวัฒนธรรมในศูนย์ฯมีความบริบูรณ์ด้วยสารในพระคริสต์ธรรม ส่วนการสอนคำสอนมีเป้าหมายยังผู้มีความเชื่อในชุมชนแห่งความเชื่อและเป็นการกระทำตลอดชีวิต เป็นการถ่ายทอดพระวรสารทั้งด้านพิธีกรรม ศีลศักดิ์สิทธิ์ การแพร่ธรรมและจิตวิญญาณ โดยชี้ให้เห็นว่า ชุมชนคาทอลิกมีการดำเนินชีวิตอย่างไรและอบรมปลูกฝังความเชื่อให้แก่เยาวชนที่มีความเชื่อ

แนวทางการสอนคำสอน เป็นการอบรมเรื่องความเชื่อและการดำเนินชีวิตแบบคาทอลิกอย่างครบถ้วนกล่าวคือมีการสอนคำสอนเพื่อวางรากฐานให้กับการก่อร่างความเชื่อ การเสริมสร้างบุคลิกภาพของเยาวชนเป็นรายบุคคล โดยเริ่มให้เข้าสู่ชีวิตคริสตชนด้วยการรับศีลศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ วัตถุประสงค์หลักในการสอนคำสอนก็คือ ช่วยให้ผู้อื่นเติบโตในความเชื่อและพัฒนาชีวิตของตน นำผู้อื่นให้เข้ามาอยู่ในชุมชนแห่งความเชื่อเข้าสู่ชีวิต การระจิดสัญลักษณ์การปฏิบัติและการแบ่งปันความหมายคุณค่าของการเป็นคาทอลิกที่ดีแก่ผู้อื่น มีการสอนคำสอนทางศาสนาโดยสอดแทรกในตารางการสอนประจำสัปดาห์ และมีหลักสูตรเกี่ยวกับวิชาศาสนาต้องประสานกับการสอนคำสอนในชุมชนที่มีความเชื่อมีการตั้งข้อสมมติฐานไว้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการสอนเรื่องศาสนาในทัศนคติของเยาวชน มีการเตรียมการสอนของครูต้องตระหนักในทัศนคติของเยาวชนด้วยการยอมรับและเข้าใจ มีการสร้างบรรยากาศที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งช่วยให้เยาวชนกล้าตั้งคำถามและค้นหาคำตอบในเบื้องต้น ครูต้องมีความเมตตา ความอดทนและมีความสุภาพในการตอบคำถามโดยไม่ตอบแบบกำปั้นทุบดิน

การกำหนดเค้าโครงการสอน โดยนำเสนอเหตุการณ์และสารในคริสต์ศาสนาที่มีรูปแบบและระเบียบที่ชัดเจน ในลักษณะคริสต์วิทยาด้วยการปูพื้นฐานเกี่ยวกับการไขแสดงของพระเป็นเจ้าในพระคัมภีร์ และธรรมประเพณีของพระศาสนจักร แล้วจึงเริ่มเรียนรู้ถึงพระเยซูเจ้าทั้งในพระวาจาและชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนรักพระเป็นเจ้าและรับใช้พระองค์จนกว่าจะได้อยู่กับองค์พระเป็นเจ้าในชีวิตนิรันดร์ คุณค่าของการศึกษาแบบนี้ก็คือ ทำให้เยาวชนค้นพบคุณค่าและศักดิ์ศรีอันแท้จริงของบุคคล เขาจะเกิดการรักตัวเองและผู้อื่น และตั้งใจพัฒนาตนเองให้สำเร็จไปตามน้ำพระทัยของ พระเป็นเจ้า โดยการศึกษาจากพระวรสาร หนังสือกิจการของอัครสาวกและจดหมายเหตุต่าง ๆ ร่วมกับพิธีกรรมทางศาสนาเป็นหนทาง ซึ่งช่วยให้เยาวชนเห็นมิตินของพระศาสนจักรทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์และทำให้เยาวชนไม่ละทิ้งศาสนาเมื่อเขาเติบโตขึ้น นอกจากนี้ ควรให้เยาวชนได้ดำเนินชีวิตแบบคาทอลิกอย่างมีระบบ ตั้งแต่การเริ่มเรียนรู้จักพระเป็นเจ้า การศึกษาจริยธรรมศาสนาตามแบบฉบับของคริสตชน การเรียนรู้พระวรสารซึ่งกระทำไปพร้อม ๆ กับการภาวนาและ

การประกอบพิธีศีลศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์เกี่ยวกับศาสนาในชีวิตและความเชื่อจะแสดงออกในกิจการทางศาสนา โดยอาศัยศีลมหาสนิท ศีลศักดิ์สิทธิ์ และศีลอภัยบาป พิธีกรรมจะช่วยปลุกฝังความเชื่อให้พัฒนาขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะความเชื่อในบัญญัติที่พระเยซูเจ้าประทานให้คือ “ให้ท่านรักกันและกันเหมือนดังที่เรารักท่าน” หลักบัญญัตินี้สามารถใช้เป็นมาตรการตัดสินการกระทำของเยาวชน ได้ดี ทั้งบทบาทในครอบครัว ในโรงเรียน พระศาสนจักรและในสังคมทั่วไป อีกทั้งยังช่วยให้เห็นลักษณะที่ชัดเจนถึงจุดมุ่งหมาย กระบวนการและขอบเขตทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติ

สอนด้วยพิธีกรรม กล่าวคือ มีการอธิบายเรื่องพิธีกรรมให้แก่เยาวชนได้เข้าใจว่า “กิจการไถ่มนุษย์ให้รอดพ้นบาป ซึ่งพระเป็นเจ้าทรงกระทำในอดีตนั้น เวลานี้พระองค์ยังกระทำต่อไปโดยพระศาสนจักรอาศัยพิธีกรรม อาจกล่าวได้ว่า พิธีกรรม คือ พระคัมภีร์ที่กลับมีชีวิตเป็นกิจกรรมในปัจจุบัน เป็นการติดต่อระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์และมนุษย์กับพระเป็นเจ้า อาศัยบาทหลวงเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในนามของพระเยซูซึ่งเป็นคนกลางระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์ เมื่อเยาวชนร่วมพิธีกรรม เยาวชนจะฟังพระเยซูคริสต์แก่เขาด้วยชีวิตและเขาต้องตอบสนองพระองค์ด้วยชีวิตในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ จารีตที่สำคัญกว่าทั้งหมดในพิธีกรรม คือ พิธีบูชามิสซา เยาวชนต้องได้รับการอบรมเรื่องมิสซาอย่างเหมาะสมกับช่วงอายุ เพื่อจะได้เป็นกระแสนำทางแห่งชีวิตที่อยู่เหนือธรรมชาติสำหรับเขา มิสซาเป็นจุดหมายของคำสอนและพิธีกรรม ซึ่งทางศูนย์ฯ ได้จัดให้มีมิสซาเฉพาะสำหรับเยาวชนแต่ละช่วงวัยเป็นครั้งคราว ซึ่งช่วยให้เยาวชนแต่ละช่วงวัยสามารถเข้าร่วมพิธีด้วยความเข้าใจในพระคัมภีร์ได้มากขึ้น เนื่องจากการเข้าใจในพระคัมภีร์จะช่วยให้เยาวชนเข้าใจในจารีตธรรมเนียมปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน

บทบาทของครูผู้สอน/ครูกำสอน ต้องตระหนักอยู่เสมอถึงการประทับอยู่ของพระเป็นเจ้าในตนเอง ในเยาวชน และในพระวาจา และยอมพระเป็นเจ้าให้เป็นผู้นำทางในการพัฒนาและก้าวเดินไปพร้อมกับเยาวชน ครูกำสอนต้องเป็นทั้งผู้นำสารและผู้รับสาร ขณะเดียวกันต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน เป็นผู้ใกล้ชิดและอธิบายความเชื่อ เป็นผู้ประสานงานกับกลุ่มฆราวาสบริเวณโดยรอบศูนย์ฯ โดยเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดในกิจการของนักบวช เป็นผู้ที่ทำให้เยาวชนเห็นความเกี่ยวเนื่องระหว่างคำสอนทางศาสนากับสาระสำคัญของการดำเนินชีวิต เป็นผู้ให้กำลังใจในการกระทำและถ่ายทอดความเชื่อไปสู่เยาวชน ครูผู้สอนต้องเป็นผู้มีพรสวรรค์ทั้งตามธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดผลได้หรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับผู้สอนต้องทำให้เยาวชนเห็นคุณลักษณะ ที่ถูกต้อง ในตัวเอง และที่สำคัญครูต้องดำเนินชีวิตสอดคล้องกับสิ่งที่ตนสอนซึ่งจะก่อให้เกิดแรงจูงใจที่ดีเพื่อการนำไปปฏิบัติในหมู่เยาวชน รวมถึงทำให้เนื้อหาในพระวรสารมีชีวิตในตัวของผู้สอน

มิติทางการศึกษา

มิติทางการศึกษา ศูนย์ฯควรมุ่งหมายเพื่อให้เยาวชนเป็นผู้มีความรู้แบบโลกสากลในชีวิตและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ทั้งนี้ควรจัดการศึกษาใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาในระบบโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ อนุบาลเด็กเล็ก ประถมปีที่ 6 และเป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) เพื่อสนับสนุนการศึกษาให้แก่เยาวชนที่มีอายุเกินกว่าจะเรียนในระบบการศึกษา ให้มีวุฒิการศึกษาสำหรับประกอบอาชีพหรือต้องการจะศึกษาต่อไป ควรประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ให้เปิดสอนภายในศูนย์ เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่คนในชุมชนระหว่างวันเสาร์- อาทิตย์ ส่วนวันธรรมดาคือเป็นการพัฒนาวิชาชีพที่จำเป็นโดยเปิดสอนภายในพื้นที่ศูนย์ฯ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างก่อสร้าง ช่างตัดเย็บ เกษตรกรรม เป็นต้น เพื่อให้เยาวชนที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพหลังจากจบการศึกษาไปแล้ว ควรให้เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกิจกรรมของศูนย์ฯอันจะเป็นการพัฒนาระดับสติปัญญาและเป็นจุดริเริ่มให้เกิดความรักต่อสังคมและปลุกจิตสำนึกในเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ในการค้นหามิติทางศาสนาในมิติทางวิทยาศาสตร์ ควรส่งเสริมความสนใจในงานวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ และสิ่งสร้างทั้งหมดในการพัฒนารายการวิชาที่สอนให้เป็นการเดินทางของคริสตชนไปสู่ความดีสมบูรณ์พร้อม แต่ปฏิบัติให้สำเร็จได้ภายในกรอบความมุ่งหวังทั่วไปทางการศึกษาของโลกสากล

การประสานความร่วมมือกับครอบครัวของเยาวชน บ้าน สถานศึกษาและชุมชน ในการให้การศึกษอบรมแก่เยาวชน ศูนย์ฯต้องเป็นทั้งผู้ให้บริการชุมชนและรับบริการจากชุมชน ต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและยอมรับว่าระบบการศึกษานั้น ทุกภาคส่วนเกี่ยวข้องถึงกันหมด ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองซึ่งต้องดูแลลูกทั้งในและนอกเวลาเรียน การให้ลูกมาเรียนที่ศูนย์ฯ พ่อแม่ยังต้องรับผิดชอบการเติบโตของเขาอย่างเต็มที่ พ่อแม่ต้องตระหนักว่าตนยังมีบทบาทอะไรอีก เช่นเดียวกับชุมชน เพราะเยาวชนจะเป็นทรัพย์สินของชุมชนในอนาคตชุมชนต้องมองว่า จะทำอะไรแก่ศูนย์ฯ ได้บ้าง และศูนย์ฯก็ต้องมองว่าจะช่วยชุมชนได้อย่างไร และทุกฝ่ายต้องมองให้ออกว่าเราจะช่วยกันและกันได้อย่างไร ต้องสอนให้เยาวชนสำนึกว่าศูนย์ฯคือบ้าน (ครอบครัว) อันประกอบด้วยผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากร เยาวชนอื่น ๆ พระนางมารีย์เป็นมารดาของเราทุกคน ครูอาจารย์ เยาวชนไม่แข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน (Competition) แต่เป็นองค์ประกอบของกันและกัน (Complementarily) เป็นบ้านที่มีบรรยากาศความเป็นพี่น้องกัน เปิดต้อนรับทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะ รักเมตตาและให้อภัย เป็นสถานที่เยาวชนมีเสรีภาพและมีความสุข อัตลักษณ์ของตน คือการเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แห่งพระคริสตธรรม และการเป็นแบบอย่าง (Role Model) ในการสร้างความสัมพันธ์ด้วยการให้ซึ่งกันและกัน

การจัดการศึกษาควรที่เน้นสภาพการที่เป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องการใช้ชีวิตอย่างสงบสุขทั้งในปัจจุบันและอนาคต ศูนย์ฯจึงจำเป็นต้องส่งเสริมความสนใจของแต่ละบุคคลและตามสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น เน้นประสบการณ์ของเยาวชน และยึดเยาวชนและกิจกรรมเป็นศูนย์กลาง (A Child and Activity Centered Curriculum) ซึ่งจะทำให้เยาวชนเข้าใจตนเองและสังคมมากขึ้น การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าเยาวชนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้เยาวชนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มีการจัดกระบวนการเรียนการสอน โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกันความสนใจและความถนัดของเยาวชน ที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน มีการจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีหลักสูตรที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม คุณค่าที่พึงงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และส่งเสริมให้ครูผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม มีสื่อการเรียนและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

มิติทางวัฒนธรรม

มิติทางวัฒนธรรม มีจุดประสงค์เพื่อให้เยาวชนเป็นผู้มีวัฒนธรรมแห่งชีวิตที่ไม่ถืมรากเหง้าของตนเอง โดยการเรียนรู้จากการดำเนินชีวิตประจำวันภายในศูนย์ฯตามวิถีชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่าฯ มีการจัดโครงสร้างทางกายภาพภายในศูนย์ฯ ให้มีศูนย์การเรียนรู้ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ มีบ้านพักอาศัย การแต่งกาย และการสื่อสารด้วยภาษาชนเผ่าฯ ที่สำคัญคือบาทหลวง ชิสเตอร์ ครูคำสอน และเยาวชนทุกคนต้องเคารพในความเป็นชนเผ่าฯ ควรสอนให้เยาวชนเรียนรู้การดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค โดยเฉพาะการส่งเสริมให้เยาวชนสามารถประกอบอาชีพพื้นฐานของชนเผ่าฯไว้ให้ได้ คือ การปลูกข้าว ปลูกพืช ผัก ผลไม้ และเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารประจำวัน นอกจากนี้ ในแต่ละวันควรฝึกให้เยาวชนได้ผลัดเปลี่ยนกันมาค้าข้าว และรู้จักการหุงหาอาหารทานเองได้ ควรส่งเสริมให้เยาวชนผู้หญิงได้เรียนรู้การทอผ้าแบบชนเผ่าฯ การดัดเย็บเสื้อผ้าไว้ใส่เอง ส่วนเยาวชนชายต้องส่งเสริมให้เรียนรู้การก่อสร้างที่อยู่อาศัย การสร้างเครื่องใช้ไม้สอยของชนเผ่าฯเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวันการส่งเสริมให้รู้จักปลูกพืชสมุนไพรและนำมาใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บแบบวิธีการ

พื้นบ้าน ทั้งนี้ควรสรรหาบุคลากรที่เป็นปราชญ์ชาวบ้านให้มาเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมของชนเผ่าและเป็นผู้แนะนำหรือให้คำปรึกษาแก่เยาวชนอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์และสืบทอด ภูมิปัญญาวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ ไปยังคนรุ่นต่อไป

นอกจากนี้ ทางศูนย์ฯ ควรปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักถึงคุณค่าความรักแผ่นดินถิ่น กำเนิด ได้แก่ พื้นดิน ผืนน้ำ อากาศ ต้นไม้ สัตว์ทุกชนิดที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เคยเลี้ยงเผ่าพันธุ์ บรรพบุรุษปู่ย่าตายายมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ซึ่งแนะนำให้เยาวชนมองเรื่องสิ่งแวดล้อมว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว และอยู่รอบตัวเราเหมือนพ่อแม่ครูอาจารย์ ถ้าผู้เกี่ยวข้องได้สอนให้รู้และเข้าใจเยาวชนก็จะเห็น ความสำคัญและผลที่ตามมาคือ “รัก” และตอบแทนคุณธรรมชาติด้วยการใช้จ่ายอย่างอดออมและ ฟื้นฟูให้อุดมสมบูรณ์เพื่อวันข้างหน้า ควรมีกิจกรรมให้เยาวชนทำแผนที่ทรัพยากรชุมชนร่วมกับ และชาวบ้านที่ด้อยพึ่งพาธรรมชาติ และจัดทำทะเบียนพื้นดินที่ทำประโยชน์ทั้งแม่น้ำลำธารต้นไม้อ ริมทางและสิ่งสารพัดที่เลี้ยงดูชุมชน ควรมีการจัดพิธีกรรมแบบชนเผ่าฯ ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเพื่อ ขอบขุมบรรพบุรุษ และกิจกรรมที่ช่วยสร้างสำนึกให้ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง

ควรปลูกฝังความรักปู่ย่า ตายาย บรรพบุรุษและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้าง จิตสำนึกว่า ครอบครัวและชุมชน ไม่เคยเกิดขึ้นเอง แต่เป็นเพราะมีสองคนขึ้นไป “รักกัน” คัดลึนใจ จะอยู่กินกันจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ผลที่ตามมา พวกเขาสร้างบ้านแปลงเมือง และขยายออกจนเป็น หมู่บ้านใหญ่ มีการจัดระเบียบสำหรับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การค้า การขนส่ง และการ บริการอื่นๆ สุดแต่ความต้องการของชุมชนวิถีชีวิตหลาย ๆ ด้านของชุมชนก็เกิดขึ้นหลายสิบปีผ่านไปคนเผ่าคนแก่ผู้อาวุโสมีจำนวนมากขึ้นขณะที่วัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีหลากหลายบางอย่าง สร้างสรร บางอย่างเหลือแต่เปลือกนอก คนรุ่นใหม่อาจเกิดความลังเลไม่รู้จะไหว้อะไรถึงจะถูกต้อง ศูนย์ฯ ต้องสอนให้เยาวชนรักและตอบแทนผู้มีพระคุณ โดยเริ่มจากคนใกล้ชิดตัวเองก่อนเพราะ เยาวชนจะสัมผัสและ รู้สึกได้ ไหว้แม่ ไหว้ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ให้คนสูงอายุเล่าให้ฟังว่าชุมชนของ ตนเกิดขึ้นได้อย่างไร ใครเป็นผู้นำเสียดสละ ใครเป็นผู้นำอาชีพ ใครเป็นหมอ ใครเป็นพระศักดิ์สิทธิ์ การทำเช่นนี้ช่วยให้ชุมชนผนึกกำลังป้องกันตนเอง และขับไล่บุคคลหรือวัฒนธรรมที่ไม่สร้างสรรค์ ออกไปจากชุมชน วิธีการเรียนรู้ที่ดีและถูกต้องคือให้เยาวชนทำงานคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขภาพอนามัย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ศูนย์ฯ โดยเชิญทุกคนในชุมชนให้ เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างบทเรียนสำหรับเยาวชนและชุมชน

การสร้างบรรยากาศในศูนย์ฯ ให้เป็นที่รวมขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ ภายในสถานที่หนึ่งเดียวที่มีผลกระทบต่อกันและกัน ต้องเชื่อมโยงให้เยาวชนสำนึกว่าทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งเป็นการกลมเกลียวพฤติกรรมของเยาวชน โดยวิถีแห่งธรรมชาติและ

ปัจจัยที่พื้งนำมาพิจารณาเกี่ยวกับการสร้างบรรยากาศ เช่น บุคคล พื้นที่ เวลา สัมพันธภาพ การสอน การเรียน ฯลฯ การจัดสถานะแวดล้อมทางสังคมที่ซึมซาบไปด้วยความรักและอิสรภาพ มีบรรยากาศที่สะท้อนถึงความเป็นครอบครัวใหญ่ที่อบอุ่น การดำเนินชีวิตแบบเรียบง่าย มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมตามฐานะ มีความสงบและสันโดษมีความห่วงใยต่อภาวะแวดล้อมรอบตัว ให้ร่วมกันประหยัดพลังงาน ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมให้เยาวชนร่วมกันดูแลต้นไม้และดอกไม้ สวนหย่อม สนามออกกำลังกาย เพราะสิ่งแวดล้อมก็คือทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่เป็นรูปธรรมจับต้องและมองเห็นได้และนามธรรม วัฒนธรรม แบบแผน ประเพณี ความเชื่อ มีอิทธิพลเกี่ยวข้องถึงกันเป็นปัจจัยในการเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ผลกระทบจากปัจจัยหนึ่งจะมีส่วนสร้างเสริมหรือทำลายอีกส่วนหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สิ่งแวดล้อม เป็นวงจรและเป็นวัฏจักรที่เกี่ยวข้องกันไปทั้งระบบ

การเจริญชีวิตภายใน

จากฐานคิดของการจัดการศึกษาที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้ว พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของปรัชญาการศึกษาคาทอลิกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของบริบทแวดล้อมจากภายนอกศูนย์ฯ ที่กำลังเคลื่อนตัวเข้ามาในชุมชนที่อยู่โดยรอบศูนย์ฯ และมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น การเตรียมความพร้อมในด้านปัจจัยภายในที่เป็นรูปธรรมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเยาวชนในอนาคตอีกต่อไป ดังนั้นรูปแบบการจัดการศึกษาแบบคาทอลิกจึงนำวิธีการจัดการศึกษาแบบเขสุติคของนักบุญอิกญาซีโอ แห่งโลโยลา ซึ่งเป็นแนวการสอนอย่างเป็นระบบของมหาวิทยาลัยปารีสในศตวรรษที่ 16 ซึ่งใช้วิธีการสอนแบบผสานการฝึกจิต (Spiritual exercises) เป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยการเจริญชีวิตจากภายใน (Contemplation) หรือการพิจารณาโนธรรม (Conscience) ของตนเองอย่างลึกซึ้งต่อเนื่องเป็นประจำ และสม่ำเสมอ ทางศาสนาคริสต์เรียกว่า “การสนทนากับพระเป็นเจ้า” (Contemplate) เพื่อตอบสนองชีวิตของคริสตชนต่อกระแสเรียก (Vocation) มาจากภาษาละติน คือ “Vocare” แปลว่า เรียก หรือ เสียงเรียก เป็นการเชื้อเชิญระหว่างผู้เรียก กับผู้ถูกเรียก นั่นคือ เป็นการเรียกจากพระเจ้า (Vocation) ที่พระเป็นเจ้าทรงมีพระประสงค์ เพื่อให้แต่ละบุคคลสามารถตอบสนองต่อการเรียกของพระเป็นเจ้าและพัฒนาตนเอง ในฐานะที่เป็นสมาชิกของพระศาสนจักรหรือสังคมและชุมชน ด้วยความรักที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง กระแสเรียกเป็นพระพรหรือของประทานจากพระเป็นเจ้า ซึ่งเป็นการเรียก “ภายในจิตใจ” เป็นการเชื้อเชิญหรือท้าทายให้มนุษย์ต้อง “ตัดสินใจ” เลือกรด้วยน้ำใจเสรี (Free Will) ตามสภาพความจำกัดที่แวดล้อมของแต่ละคน ในเวลา สถานที่ และในธรรมชาติของบุคคล ด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นความสัมพันธ์ (Dialogue) ระหว่างพระเป็นเจ้ากับมนุษย์ในลักษณะเป็น

ความสัมพันธ์ในการสนทนาคู่กัน ระหว่างการเรียกของพระ (Divine Call) และการตอบรับของมนุษย์ (Fiat) ด้วยน้ำใจอิสระ การฟังเสียงเรียกของพระเป็นเจ้าภายในจิตใจของเรา เริ่มต้นจากพระเจ้าและเรามนุษย์ก็ตอบรับการเรียกของพระเป็นเจ้า ที่มีความรักอันบริสุทธิ์ต่อเรามนุษย์ทุกคน โดยไม่ถูกบังคับจากฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง แต่เพื่อคุณค่าและความหมายของชีวิต ที่คนได้ตัดสินใจเลือกวิถีการดำเนินชีวิต กระแสเรียกเป็นธรรมล้ำลึก (Mystery) ที่เราต้อง แสวงหา - ค้นพบ - ตอบรับ และเติบโตพัฒนาก้าวหน้าต่อไปในความเชื่อ ความวางใจในพระเป็นเจ้า โดยใช้เหตุผลตามประสา มนุษย์เป็นเหมือนคำถามที่จะแสวงหาคำตอบไปสู่เป้าหมายของชีวิต ด้วยความเชื่อจากการไขแสดงของพระเป็นเจ้าผ่านทางเหตุการณ์ หรือบุคคลที่เราได้สัมผัส จึงเป็นคำตอบที่เปิดเผยให้เราได้รับรู้ เข้าใจ ยอมรับ วางใจ และเป็นแรงผลักดันให้เราตัดสินใจลงมือปฏิบัติ เพื่อการบรรลุเป้าหมายของชีวิตที่มีคุณค่าและพบความสมบูรณ์ครบครัน จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันเสริมสร้างและรับใช้ซึ่งกัน และกันบนความแตกต่างขอบเขตจำกัด และตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน

หลักการสำคัญของกระบวนการเจริญชีวิตภายใน (Contemplation) ก็คือการเน้นให้ความเอาใจใส่ต่อเยาวชนแต่ละคน และให้ความเอาใจใส่ต่อสิ่งที่ช่วยให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้การเจริญเติบโตของมนุษย์ตามแบบแผนทางวิทยาศาสตร์ และยึดตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการด้วยการคัดเลือกวิธีการที่จะมีส่วนช่วยให้เยาวชนฝึกฝนสติปัญญา สังคม จริยธรรมและศาสนาในทุกด้าน โดยเริ่มจากการสอนให้ทุกคนรู้จักเจียบสงบ ไตร่ตรอง และการภาวนาซึ่งให้ความสำคัญกับการเป็นแบบอย่างทั้งชีวิตของครูผู้สอน (แบบพิมพ์ใจ) การส่งเสริมสภาพแวดล้อมและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแสวงหาพัฒนาการทางสติปัญญาของเยาวชนแต่ละคน จนบรรลุถึงจุดสูงสุดของพรสวรรค์หรือศักยภาพในตัวมนุษย์ เป็นกระบวนการสอนเพื่อการพัฒนาบุคคลให้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่จากภายใน จนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกหล่อหลอมด้วยจิต ถึงการประทับอยู่ของพระเยซูผู้ทรงเป็นแบบอย่างแห่งการเป็นมนุษย์เพื่อผู้อื่น เป็นการสอนลักษณะสะสมข้อมูลหรือเตรียมตัวสำหรับการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างบุคคลให้เป็นผู้นำกลุ่มและสังคมที่มีพื้นฐานจากความเข้าใจที่ถูกต้องโดยผ่านกระบวนการไตร่ตรองอย่างระมัดระวังรอบคอบ เป็นการกระตุ้นให้เยาวชนฝึกฝนความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสมดุล รอบรู้ มีความสามารถทางด้านสติปัญญาและพร้อมเปิดรับสู่การเจริญเติบโต รวมถึงเป็นคนที่มีความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนา รู้จักรักและรู้สึกถึงข้อผูกมัดต่อการสร้างความยุติธรรมและการรับใช้ผู้อื่น

เน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับเยาวชนที่เอื้อต่อความสัมพันธ์ต่อเยาวชนกับความจริง โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่ได้ศึกษาภายใต้อิทธิพลการนำของครูซึ่งเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและวางรากฐาน โดยมีการจัดหาโอกาสให้สอดคล้องกันอย่างต่อเนื่องระหว่างประสบการณ์ กระบวนการไตร่ตรองและการกระทำให้เกิดขึ้นจริง เพื่อให้เยาวชนได้เปิดตัวรับการ

เจริญเติบโต แม้กระทั่งเยาวชนสำเร็จการศึกษาแล้วก็ตาม กล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างจากการสอนทั่วไป เนื่องจากเยาวชนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ การไตร่ตรอง และการกระทำด้วยวิถีแห่งความเมตตา เอื้ออาทร รักศิษย์ และรักผู้อื่นเน้นมนุษย์เป็นหลักแรกของการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้และเป้าหมายที่รับผลจากการเรียนรู้ในลักษณะเป็นกระบวนการที่ผูกพันกันเชิงระบบที่ประกอบด้วยบริบทในการเรียนรู้ ประสบการณ์ การไตร่ตรอง การกระทำและการประเมิน สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

บริบทจริงในชีวิตของเยาวชน ซึ่งรวมถึงแต่ครอบครัว เพื่อนร่วมวัย สถานการณ์ทางสังคม สถานศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สถานการณ์ของศาสนา สื่อมวลชน ศิลปะ ดนตรี และความเป็นจริงอื่น ๆ ทั้งหมดนี้มีผลกระทบต่อเยาวชนทั้งในทางดีหรือทางร้ายเป็นครั้งคราวและเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมเยาวชนให้ไตร่ตรองปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เขาประสบอยู่และควรมีผลต่อทัศนคติหรือมุมมองในการตัดสินใจ และการเลือกของเยาวชนอย่างไร บริบทในชีวิตจริงมีความสำคัญเป็นพิเศษเพราะขณะที่เยาวชนกำลังพิจารณาถึงสิ่งที่เขากำลังประสบอยู่นั้นสิ่งนั้นก็ส่งผลต่อความรู้สึกและแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบแบบฉบับพลันโดยไม่รู้ตัว ซึ่งแต่ละคนจะแสดงออกมาแตกต่างกันไป ตามบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นขอบเขตที่เยาวชนแต่ละคนได้เจริญเติบโต ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของเยาวชนในฐานะเป็นบุคคลเพื่อผู้อื่น ดังนั้น บริบทแวดล้อมของการเรียนรู้จึงเป็นองค์ประกอบที่ซับซ้อนคลุมเครือ และค่อนข้างแยกย่อยในกฎเกณฑ์ ความคาดหวัง โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ต่างๆของชีวิต กับการแสดงออกบางประการที่ชัดเจนเกี่ยวกับความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่มีคุณลักษณะพิเศษที่ช่วยคำชุกการเจริญเติบโตในแง่ความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ได้

ประสบการณ์ (Experience) หมายถึง “การลิ้มรสบางสิ่งเป็นการภายใน” ที่เป็นการเรียนรู้ข้อเท็จจริง ความคิด หลักการ ที่เรียกร้องให้เยาวชนพิสูจน์ด้วยตนเองและความหมายของถ้อยคำและเหตุการณ์ โดยอาศัยการเข้าใจอย่างแม่นยำถึงสิ่งที่กำลังพิจารณาเพื่อหาค้นหาคุณค่าความหมายที่ถูกต้องต่อไป และเปรียบเทียบความรู้ใหม่ของตนกับสิ่งที่คนอื่นได้เรียนรู้มาแล้ว ไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการท่องจำหรือการซึมซับรับเอามาเป็นข้อมูล ถ้าสิ่งนั้นไม่เข้ากับสิ่งที่ตนรับรู้ ประสบการณ์ส่วนตัวจะผลักดันให้ค้นหาทำความเข้าใจวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่าง ที่ได้รับการกระตุ้นให้พยายามจับเอาความเป็นจริง ทั้งที่เป็นประสบการณ์โดยตรงหรือโดยทางผู้อื่น เพื่อเป็นอิสระรู้จักแสวงหาและปฏิบัติแต่ละสถานการณ์ เป็นการนำความรู้ ความจำ ความเข้าใจ จินตนาการ และความรู้สึก มาใช้เพื่อจัดความหมายและคุณค่าสำคัญของสิ่งที่ได้รับมาเพื่อค้นหาความสัมพันธ์ในแง่มุมอื่น ๆ ของความรู้และกิจกรรมของมนุษย์

การไตร่ตรอง (Reflection) เป็นกระบวนการฝึกสร้างมโนธรรมและการปลดปล่อยเยาวชน ด้วยความเชื่อถือ คุณค่า ท่าที และวิธีการคิดของพวกเขาในแบบที่ว่าพวกเขาได้รับการนำไป เคลื่อนไป เหนือการรู้ เพื่อสามารถเริ่มการกระทำ เราใช้คำว่าไตร่ตรอง (Reflection) เพื่อหมายถึงการพิจารณาด้วยความคิดถึงสาระ ประสบการณ์ ความคิด จุดประสงค์หรือปฏิบัติการฉบับต้น เพื่อจับความหมายของมันได้อย่างสมบูรณ์ คั้งนี้การไตร่ตรองจึงเป็นกระบวนการ “โดยผ่านทาง” ซึ่งมีความหมายจะโผล่ขึ้นจากประสบการณ์ของมนุษย์ หรือเรียนรู้โดยอาศัยการไตร่ตรองโดยผ่านทางประสบการณ์ และการกระทำ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เยาวชนสามารถทำการตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ว่าจะต้องทำอะไร และสิ่งที่เราต้องการ

กระทำการ (Action) เป็นเครื่องทดสอบความรักหรือสิ่งที่คุณคลกระทำไม่ใช่แค่เพียงคำพูด แต่เป็นความหมายในลักษณะที่ว่า “ความรักแสดงออกในการกระทำ ไม่ใช่คำพูด” เป็นขั้นตอนการนำเยาวชนไปสู่ภาวะของการเข้าถึงความเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ ขั้นตอนนี้เยาวชนจะถูกหล่อหลอมด้วยคุณค่าทางจิตใจ ที่มีพื้นฐานมาจากความเข้าใจที่ถูกต้องอันเกิดจากกระบวนการไตร่ตรองว่าจะต้องทำอะไร เป็นการช่วยกระตุ้นให้เยาวชนได้ฝึกการออกแรงลงมือทำงานเพื่อความเจริญของตนและสังคม เป็นการฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความซื่อสัตย์ ความเที่ยงตรง และความสมดุลในการเติบโตที่รู้จักและรู้สึกถึงข้อผูกมัดในการบริการรับใช้ผู้อื่น

การประเมินผล (Evaluation) เป็นการติดตามความก้าวหน้าของเยาวชนในแง่ของสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนเป็นครั้งคราว เช่น การทดสอบสั้น ๆ ประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน และการสอบประจำภาค ช่วยให้ครูและเยาวชนได้ตื่นตัวและตระหนักถึงความต้องการที่เป็นไปได้ และเป็นโอกาสที่จะให้กำลังใจและให้คำแนะนำเป็นการส่วนตัวเกี่ยวกับพัฒนาการของเยาวชนแต่ละคน ในลักษณะท่าทีที่เป็นการจัดอันดับสิ่งที่ยาวชนต้องปรับปรุง และต้องเสริมสร้างการกระทำให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายสูงสุดในการประเมินผล ก็คือ การช่วยให้เยาวชนพร้อมเปิดรับความเจริญเติบโตต่อไปในฐานะเป็นบุคคลเพื่อการรับใช้ผู้อื่น

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก พบว่า มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการจัดการศึกษาของคาทอลิกที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาแบบผสมผสานรูปแบบการพัฒนาเยาวชนที่เน้นพิธีกรรมและการสอนคำสอนทางศาสนาแบบธรรมประเพณี (traditional catholic school) เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นคาทอลิกอย่างชัดเจนทั้งภายในและภายนอกศูนย์ฯ เน้นพิธีกรรมและการสอนคำสอนคาทอลิกอย่างจริงจัง ครูและนักเรียนตระหนักหน้าที่ที่ต้องเข้าร่วมพิธีกรรมตามประเพณีของศาสนา โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาและวัฒนธรรมของโรงเรียน มีการสอนวิชาหลักศาสนาหรือคำสอนของคริสตศาสนา ซึ่งเป็นการสอนศาสนาโดยตรง

2. เป็นการจัดการศึกษาแบบ โรงเรียนคาทอลิกแท้ (Essential Catholic School) ที่มีการกำหนดคุณลักษณะพื้นฐานและกระบวนการเรียนการสอนตามบริบททางวัฒนธรรม ที่มีศาสนาเป็นแกนสำคัญและชัดเจน มีพิธีกรรมศาสนา การใช้หนังสือคำสอนทางศาสนา เน้นคุณค่าของจริยธรรม ระบบทางสังคม ความเชื่อถือของชุมชน ท้องถิ่น ประสบการณ์ที่แสดงคุณลักษณะค่านิยมทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริงทั้งหลักสูตร กิจกรรม และสภาพแวดล้อมที่สะท้อนถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมและศาสนาอย่างชัดเจนต่อปรากฏการณ์และเหตุการณ์ทางสังคม

3. ให้การศึกษาแบบสมัยปัจจุบันสำหรับเยาวชน ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา รวมถึงการศึกษาตามอัธยาศัย ควบคู่กับการดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกับผู้อื่น ตลอด 24 ชั่วโมงภายในศูนย์ฯ เป็นการจัดการศึกษาตามทฤษฎีการสอนแบบเสถียรของนักบุญ อิกญาซีโอ แห่งโลโยลา ซึ่งเป็นแนวทางการสอนอย่างเป็นระบบของมหาวิทยาลัยปารีสในศตวรรษที่ 16 ซึ่งเป็นการนำวิธีการสอนแบบผสานการฝึกจิต (Spiritual exercises)

4. การฝึกอบรมวิชาชีพที่จำเป็นในสาขาต่าง ๆ ตามแนวทางของคณะซาเลเซียนที่เน้นการฝึกอบรมโดยหลักเหตุผล หลักศาสนา ความรักและใจดี ไม่ใช่อำนาจ อารมณ์หรือความรุนแรง แต่ใช้เหตุผลชี้แนะสั่งสอนให้เยาวชนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ และให้โอกาสปรับปรุงตนใหม่ ใช้ศาสนาในการอบรมเยาวชนให้มีจิตเปี่ยมด้วยคุณธรรม จริยธรรม เช่น ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม เพื่อให้เยาวชนมีจิตใจเปี่ยมล้นด้วยคุณธรรม เป็นบุคคลที่ครบครัน และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และใช้ความรักความใจดี ด้วยการเอาใจใส่เยาวชนเป็นพิเศษ คอยติดตามช่วยเหลือ และชี้แนะพวกเขาเหมือนดังเป็นบิดามารดา เป็นพี่ และเป็นเพื่อน โดยการดูแลและอยู่กับพวกเขาตลอดเวลา เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนทั้งกายและจิตใจ

5. ฝึกฝนให้เยาวชนได้ค้นพบศักยภาพของตนเองด้วยความวิริยะ อุตสาหะ อันจะส่งผลให้พบกับความสำเร็จ ตามหลักการศึกษาคณะเซนต์คาเบรียล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ค้นพบคุณทรัพย์ในตนและมีอิสรภาพในการเติบโตจากภายใน อาศัยการเจริญสมาธิ การไตร่ตรองอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติตามครรลองแห่งการเคารพและเห็นคุณค่าของคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ตามลำดับขั้นตอน โดยไม่มีการขัดเคืองหรือบังคับ เพื่อให้เยาวชนเจริญชีวิตทั้งในชีวิตนี้และชีวิตนิรันดรอย่างกลมกลืน

6. การฝึกอบรมกิจกรรมารยาทที่ค้ำจุนความอ่อนนุ่มถ่อมตนนุ่มนวลในกิริยาจากซื่อสัตย์สุจริต ตรงต่อเวลา อดทน รู้จักรักษาความสะอาดซึ่งเป็นนิสัยอันประเสริฐที่ต้องปลูกฝังให้เยาวชนได้ประพฤติปฏิบัติด้วยความภาคภูมิใจ ถือว่าเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานที่นำไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัว ตามหลักการแบบคณะภคินีออร์สุลิน (วีรยุทธ วิเชียร โชติและนวลเพ็ญ วิเชียร โชติ, 2526: 51)

แนวทางในการบริหารจัดการศูนย์ฯ

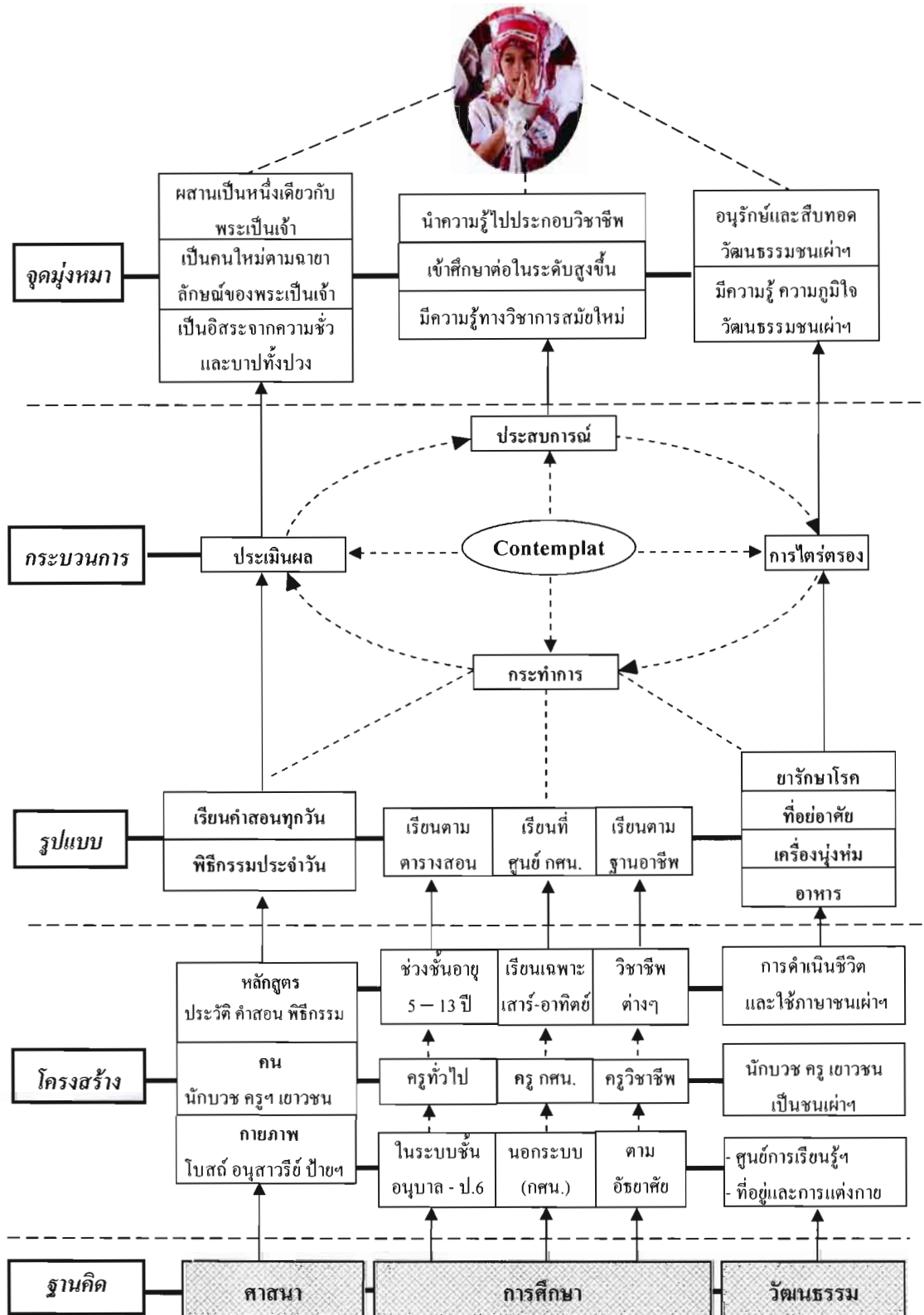
เพื่อให้รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯที่นำเสนอนี้ บรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติจริง ผู้วิจัยจึงนำเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องกับบริหารจัดการศูนย์ฯ มากำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ดังนี้

1. ด้านจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ควรนำหลักคำสอนทางศาสนาที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของศูนย์ฯ มากำหนดเป็นปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของศูนย์ฯ และส่งเสริมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมกำหนดภารกิจหลักของศูนย์ฯ ให้ชัดเจน เป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงบทบาทของตนที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ นั่นคือ การประกาศหลักคำสอนทางศาสนา และการกล่อมเกลาพฤติกรรมของเยาวชนครบทุกมิติ
2. ด้านหลักสูตรการศึกษา ควรจัดหลักสูตรแบบศาสนสัมพันธ์เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และเข้าใจหลักสำคัญของศาสนาอื่น ๆ นอกจากนี้ หลักสูตรที่จัดขึ้นควรเป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนและเยาวชน ที่คำนึงถึงความแตกต่างของศักยภาพในการเรียนรู้ของเยาวชนแต่ละคน รวมถึงควรจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำและการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้หลักสูตรต้องเป็นแบบบูรณาการระหว่างศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกเข้าสู่เนื้อหาสาระเชิงทฤษฎี และวิถีชีวิตประจำวัน
3. ด้านคุณลักษณะครูผู้สอน ควรกำหนดคุณลักษณะของครูผู้สอน/บุคลากรให้สอดคล้องตามหลักปรัชญาการศึกษาคาทอลิก โดยเริ่มตั้งแต่การคัดเลือกบุคลากรที่ไม่ใช่นักบวช และกรณีที่ไม่ได้เป็นคาทอลิก แต่ควรเป็นบุคคลที่มีจิตตารมณ์ทางศาสนาที่ตนนับถือเป็นสำคัญ ควรจัดอบรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก แก่บุคลากรใหม่และอบรมเพื่อทบทวนแก่บุคลากรทุกคนเป็นประจำทุกปีการศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูผู้สอนมีความสามารถในการเป็นผู้ผลิตสื่อที่สร้างสรรค์เพื่อพัฒนาการสอนของตนเอง
4. ด้านคุณลักษณะของเยาวชน ควรมีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนให้สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก เช่น เป็นผู้ที่พร้อมเปิดรับความเจริญเติบโตทุกมิติ มีความสามารถทางสติปัญญา มีความศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ และ เป็นผู้ที่ได้รับภาระที่กระทำแต่ความยุติธรรม นอกจากนี้ เยาวชนควรเป็นบุคคลที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ที่ดั้งเดิมของความเป็นชนเผ่าฯ ทั้งนี้ทางศูนย์ฯ ควรจัดให้มีระบบการติดตามพฤติกรรมของเยาวชนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วอย่างต่อเนื่อง โดยผ่านทางครูคำสอนที่ประจำอยู่ในหมู่บ้านของเยาวชน
5. ด้านกระบวนการจัดการศึกษา ควรจัดเวลาในแต่ละวัน เช่น ก่อนเข้านอนเพื่อฝึกให้เยาวชนได้ทบทวนและไตร่ตรองถึงสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่น ว่าสิ่งนั้นคืออะไรหรือไม่อย่างไร และให้พันธะสัญญาว่า ในวันนี้ต่อไปตนจะทำให้ดีขึ้นได้อย่างไร นอกจากนี้ ควรจัดกิจกรรม

ให้เยาวชนได้เข้าเฝ้าฯประจำปีการศึกษา ตามกระบวนการเจริญชีวิตภายในแบบคาทอลิกอย่างจริงจัง รวมถึง จัดให้มีกิจกรรมการสัมผัสชีวิตเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของเยาวชนกลุ่มอื่นๆ ที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแตกต่างจากตนเองด้วยความสุภาพอ่อนน้อมคนในแบบของชนเผ่าฯ

6. ด้านการบริหารจัดการ ควรจัดโครงสร้างและสายการบังคับบัญชาที่เอื้อให้ทุกคนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และกล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ด้วยความเคารพต่อผู้ใหญ่และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งภายในและกับภายนอก ควรกำหนดจำนวนเยาวชนที่จะเข้ามาอยู่ในศูนย์ฯแต่ละภาคการศึกษาให้เหมาะสมกับศักยภาพของศูนย์ฯ โดยเน้นที่คุณภาพมากกว่าเน้นเชิงปริมาณ ควรสร้างระบบความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ระหว่างศูนย์ฯอื่น ๆ ในเขตสังฆมณฑลเชียงใหม่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาซึ่งกันและกัน

จากรายละเอียดที่ได้อธิบายมาแล้ว สามารถนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ในลักษณะความสัมพันธ์ดังนี้

ภาพ 37 รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

จากการสังเคราะห์ รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ดังที่ได้นำเสนอรายละเอียดไปแล้ว พบว่า มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 กล่าวคือ

1. ด้านจุดมุ่งหมายการศึกษา สอดคล้องกับพรบ.มาตรา 4 ที่ระบุว่า “การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคล เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” และมาตรา 6 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมใน การดำรงชีพ สามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข”

2. ด้านหลักสูตรการศึกษา สอดคล้องกับ พรบ. มาตรา 23 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษา ทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย และต้องเน้นความสำคัญทั้ง ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา ในเรื่อง (1) ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนกับสังคม (2) ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน (3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ ภูมิปัญญา (4) ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง (5) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. ด้านคุณลักษณะครูผู้สอน พบว่า สอดคล้องกับ พรบ.มาตรา 57 ที่ระบุว่า “ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำ ประสิทธิภาพ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา และสอดคล้อง กับ มาตรา 24 (5) ที่ระบุว่า “ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อ การเรียนการสอนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้ง สามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อม กันจากสื่อการสอนและแหล่งวิทยาการต่าง ๆ

4. ด้านคุณลักษณะของเยาวชน พบว่า สอดคล้องกับ พรบ. มาตรา 7 ระบุว่า “ใน กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ

ความเคารพกฎหมายความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของ ธรรมชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความ ริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

5. ด้านกระบวนการจัดการศึกษา สอดคล้องกับ พรบ. มาตรา 24 ที่ระบุว่า “การจัด กระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (2) ฝึกทักษะ กระบวนการ การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหา (3) การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระ ความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) จัดการเรียนรู้อันเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความ ร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

6. ด้านการบริหารจัดการ พบว่า สอดคล้องกับ พรบ. มาตรา 9 ข้อ (6) ที่ระบุว่า “การ จัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น สอดคล้องกับมาตรา 18 ที่ระบุว่า “การจัดการศึกษา ปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐาน

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์มีความสอดคล้องกับความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และ วิถีชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่าตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ซึ่งได้ข้อสรุปดังนี้

1. วิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอผูกพันกับพิธีกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกอย่าง ชัดเจน ได้แก่ การเกิดชนเผ่าเชื่อว่า เด็กทารกที่เกิดใหม่ยังเป็นลูกผีอยู่จะเป็นลูกคนที่ต่อเมื่อสาย สะคือแห้งและหลุดออกจากตัวเด็กไปแล้วต้องทำพิธีผูกสายรูดกับต้นไม้ ซึ่งสอดคล้องกับ คาทอลิกที่เชื่อว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมบาปติดตัวหรือเรียกว่า “บาปกำเนิด” ดังนั้นการจะเป็นคริสต ชนได้สมบูรณ์จึงต้องผ่านพิธีกรรมล้างบาป (มธ 22: 37 – 39) การผูกขวัญที่เชื่อว่าบุคคลจะต้อง ได้รับการผูกขวัญให้และอวยพรให้อยู่ดีมีสุข พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง ในแต่ละปี จึงต้องจัดพิธี ผูกขวัญขึ้น โดยมีพ่อแม่หรือผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นผู้ประกอบพิธี สอดคล้องกับพิธีกรรมของ คาทอลิกที่เรียกว่า “ศีลกำลัง” ซึ่งเป็นพิธีการเชิญพระจิตมาสู่วิญญาณของผู้รับเพื่อให้มีจิตใจเข้ม แข็งและมีความเชื่อที่มั่นคงเปรียบเสมือนทหารของพระเยซู (เทียบ อสย.11 1-2) พิธีการแต่งงาน ของชนเผ่าปกากะญอให้ความสำคัญกับคำสอนที่ว่า “หญิงงาม ชายบริสุทธิ์” คือ ก่อนจะแต่งงาน

นั่นจะเป็นหญิงที่บริสุทธิ์ และชายที่บริสุทธิ์ หากมีการผิดประเวณี ถือเป็นเรื่องใหญ่ในชุมชนจนถึงขั้นไล่ออกจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับคาทอลิกที่เชื่อว่า “การแต่งงานเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์” ก่อนแต่งงานทั้งชายและหญิงต้องผ่านการอบรมคู่แต่งงานและการแต่งงานต้องไม่ขัดกับกฎหมายพระศาสนจักร “ศีลสมรส” (เทียบ มธ 25 : 40) การตายถือเป็นข้อห้ามว่าหากผู้ใดเสียชีวิตในหมู่บ้านเพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน และหลังจากปลงศพแล้วห้ามไม่ให้คนในหมู่บ้านออกไปทำมาหากินนอกบ้าน และจะมีพิธีส่งสัมภาระให้ศพซึ่งเป็นปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิต หมายความว่า ในโลกหน้า วิญญาณของศพจะต้องกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบาก (จงคิ วงศ์จอมพร, 2544: 72) ซึ่งสอดคล้องกับชาวคาทอลิกที่มีธรรมเนียมปฏิบัติเกี่ยวกับการตายซึ่งต้องมีพิธีการส่งศีลเสบียงและมีการสวดบทภาวนาส่งวิญญาณและรับแจ้งพระสงฆ์ (บาทหลวง) ให้ตระฆังส่งวิญญาณเพื่อเตือนสติแก่ผู้ยังมีชีวิตอยู่ (เทียบ ยก. 5:14-16)

2. คุณค่าแห่งความรัก คือ บัญญัติหลักซึ่งเป็นหนทางแห่งการดำเนินชีวิต ที่นำสันติสุข ความชอบธรรม และความชื่นชมยินดีในองค์พระจิตเจ้ามาสู่โลกนี้ และเป็นหนทางนำไปสู่โลกหน้าด้วยบัญญัติแห่งความรัก คือ การรักพระเจ้า รักเพื่อนมนุษย์ และเป็นพี่น้องกัน ดังที่พระเยซูเจ้าตรัสว่า “จงรักองค์พระผู้เป็นเจ้า พระเจ้าของท่านสุดจิตใจ สุดวิญญาณ สุดสติปัญญาของท่าน และท่านต้องรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตนเอง” (มธ 22 : 37 – 39) ความรักจึงเป็นหัวใจสำคัญและเครื่องหมายแสดงถึงการมาของพระอาณาจักรของพระเจ้าในโลกนี้ ซึ่งเมล็ดพันธุ์แห่งความรักนี้ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชนเผ่าปกาเกอะญอ กล่าวคือ ชนเผ่าปกาเกอะญอมีพื้นฐานความสัมพันธ์เป็นแบบพี่น้อง โดยการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันที่แสดงออกทางการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มากกว่าสิ่งอื่นใด นั่นคือ การอยู่ร่วมกับภายในครอบครัวจะเน้นความรัก การแบ่งปัน การเห็นอกเห็นใจกัน ความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างแท้จริง หรืออีกนัยหนึ่งคือ ในวิถีชีวิต สังคมวัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าปกาเกอะญอ มีเมล็ดพันธุ์แห่งความเชื่อและคุณค่าแห่งพระอาณาจักรของพระเจ้าอยู่แล้ว นั่นก็คือ ความรัก ความเสียสละ ความเมตตาสงสาร ความเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน การอยู่อย่างเรียบง่าย สมถะ เป็นต้น คุณค่าแห่งความรักนี้จึงทำให้รูปแบบการบริหารจัดการองค์กรตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของชนเผ่าปกาเกอะญอ

3. ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด หมายถึง คุณค่าแห่งพระอาณาจักรของพระเจ้าที่พระเยซูเจ้าทรงเทศน์สอน เช่น ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (เทียบ กท 3 : 28) ผู้วิจัยค้นพบว่า ภูมิหลังวิถีชีวิตของชนเผ่าปกาเกอะญอดั้งเดิมนั้น มีความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดอยู่แล้วและมีกฎเกณฑ์กฎระเบียบ ข้อห้ามต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม เหล่านี้แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชนเผ่าปกาเกอะญอที่ผูกพันใกล้ชิดกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดอย่างแท้จริงพวกเขาเรียกว่า “ค่า ที่ ค่า

ตอ” (Taj Hti Taj Tau) ด้วยเหตุนี้จึงเป็นพื้นฐานส่งเสริมให้ชนเผ่าปกากะญอมีความเชื่อในพระเป็นเจ้า และรับเอาคุณค่าแห่งพระวรสารเข้ามาเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำเนินชีวิตได้อย่างสอดคล้อง และสามารถเชื่อมโยงกันในหลายด้าน ช่วยให้เห็นถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิตที่กระจำจัดเงินยิ่งขึ้น และการตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิมหรือเด่นชัดของชนเผ่าปกากะญอ เช่น การลงแขกที่แสดงถึงการเสียสละแรงกายในการทำงานร่วมกันเพื่อแบ่งเบาภาระผู้อื่น สอดคล้องกับคุณค่าแห่งอาณาจักรของพระเป็นเจ้าในการช่วยเหลือผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือหรือตกทุกข์ได้ยาก เช่น แม่หม้าย เด็กกำพร้า ผู้พิการ ซึ่งเป็นการช่วยบรรเทาทุกข์แก่ผู้ที่ด้อยหรือผู้ที่ด้อยโอกาส (เทียบ มธ 25 : 40)

4. คุณธรรมที่ยึดถือเด่นชัดในวิถีชีวิตของชนเผ่าฯบางประการที่สอดคล้องกับคุณค่าแห่งพระอาณาจักรของพระเจ้า ตามที่พระเยซูทรงสั่งสอน เช่น โครงสร้างทางครอบครัวของชนเผ่าปกากะญอเป็นแบบผัวเดียวเมียเดียว ซึ่งเป็นเอกลักษณ์พิเศษที่เห็นได้ชัด และเป็นคำสอนหลักของชนเผ่าปกากะญอ ที่ว่า “หญิงงาม ชายบริสุทธิ์” คือ ก่อนแต่งงานห้ามมีการผิดประเวณีกัน อันถือเป็นเรื่องใหญ่ในชุมชนปกากะญอ และความสุข ถ่อมตนเป็นคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่มีอยู่ในชีวิตของชนเผ่าปกากะญอ ซึ่งจะถูกล้างปลุกฝังจากปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ให้มีความสุข ถ่อมตน เชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ เชื่อฟังพ่อแม่ แม้บางครั้งถูกบีบบังคับจากสังคมภายนอกแต่ด้วยความสุขถ่อมตน ขอมรับ อดทน ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเป็นไปได้ด้วยดี และทำให้สังคมภายนอกยอมรับวิถีชีวิตตรงนี้ได้ นอกจากนี้ ชนเผ่าปกากะญอเป็นคนที่รักธรรมชาติ รักความสงบและสัน โดษ เนื่องจากทั้งชีวิตจะอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติหรือผูกพันอยู่กับป่ามากที่สุดจึงเกิดความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เหนือธรรมชาติตลอดเวลา เมื่อชีวิตเป็นเช่นนี้จึงต้องการความสงบสุขและไม่เบียดเบียนหรือไม่ก่อความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นรวมถึงสิ่งแวดล้อมโดยรอบ คุณลักษณะนิสัยที่แสดงออกนี้จึงเป็นคุณธรรมที่เด่นชัดในวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอ และเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกและบ่งบอกอย่างชัดเจนถึง การประทับอยู่ในพระอาณาจักรของพระเป็นเจ้าท่ามกลางสังคมของชนเผ่าปกากะญอ ดังที่พระเยซูเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า “พระอาณาจักรของพระเป็นเจ้าอยู่ท่ามกลางท่านทั้งหลายแล้ว” (มธ 12 : 28, ลก 11 : 20)

ดังนั้น การบริหารจัดการศูนย์ฯในมิติวัฒนธรรมชนเผ่าฯ จึงเป็นการพัฒนาเยาวชนแบบบูรณาการคุณค่าระหว่างปรัชญาการศึกษาทอโลกเข้ากับแผนการศึกษาในปัจจุบัน และคุณค่าที่ดั้งเดิมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตของชนเผ่าฯได้ปฏิบัติติดตัวไปตลอดการดำเนินชีวิต บทบาทหน้าที่ของศูนย์ฯในการพัฒนาเยาวชน จึงเป็นการเสริมสร้างชีวิตหมู่คณะในบรรยากาศความเป็นพี่น้องและมิตรภาพ ควบคู่กับ โครงการพัฒนาเยาวชนในทุกด้านให้เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครูผู้สอน นุคกลาง และเยาวชน ภายใต้อิทธิพลของบริบทแวดล้อมที่เป็นจริง โดยน่านาระบวนการ

ฝึกวิชาชีพภาวนาจิตในแบบของคาทอลิก ให้เยาวชนได้ค้นพบคุณทรัพย์ในตนเองอันก่อให้เกิดการเจริญเติบโตจากชีวิตภายใน ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกนำมาเชื่อมโยงเข้ากับทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกการทำงาน การเสียสละ การอุทิศตนเพื่อผู้อื่นดังที่พระเยซูทรงเป็นแบบอย่าง โดยนำคุณลักษณะเด่นของการจัดการศึกษาแบบคาทอลิกที่มีอยู่ในปัจจุบันเข้ามาผสมผสานกันอย่างเหมาะสมตามบริบทของศูนย์ฯ ซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำริของพระสันตะปาปาปิโอที่ 11 (Pius XI, Pope, 1929: 67) ที่ได้ระบุไว้ในเอกสารสมณสาตราการศึกษาคาทอลิกสำหรับเยาวชน (The Christian Education of Youth or 'Divini Illius Magistri') ที่ระบุว่า "การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ครบทุกมิติและการเป็นคริสตชนที่ดี สิทธิและหน้าที่การอบรมสั่งสอนบุตรยังคงเป็นของบิดามารดา ผ่านทางพระศาสนจักรและรัฐบาล ซึ่งต้องประสานความร่วมมือกันเพื่อให้เกิดคุณค่าสูงสุดแก่การพัฒนาบุคคลตามหลักพระคริสตธรรม" การดำเนินงานของศูนย์ฯยังเป็นการให้บริการที่ช่วยทำให้ชีวิตมีคุณค่า มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นด้วยการถ่ายทอดความรักที่เสริมสร้างขึ้นในจิตใจสู่การปฏิบัติจนเกิดค่านิยมการมีชีวิตเพื่อผู้อื่นร่วมกับการปฏิบัติศาสนกิจที่แสดงออกถึงการยอมรับสูงสุดและการไถ่ตรองตนเองด้วยความสำรวมกาย ความคิด จิตใจให้มีสมาธิตั้งมั่นในหลักคำสอน ไม่ให้อิทธิพลของวัตถุหรือค่านิยมการบริโภคเข้ามาทำให้จิตใจออกนอกหนทางแห่งความดี แต่สามารถดำรงชีพอยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาด้วยความรู้ที่เป็นสากลเพื่อให้เยาวชนมีความรู้เท่าทันโลก ขณะเดียวกันก็ไม่ลืมรากเหง้าหรือท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่สอง) มาตรา 27 ที่ระบุว่า "ให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางเพื่อความเป็นไทยและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพตลอดจนการศึกษาต่อ โดยให้สถานศึกษามีหน้าที่เป็นผู้จัดทำสาระของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาต่างๆ ในชุมชน สังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีคุณลักษณะพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชน สังคมและประเทศชาติ"

สามารถสรุปได้ว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกที่นำเสนอนี้สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯ ในอนาคตได้จริง สามารถช่วยบรรเทาปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อีกแนวทางหนึ่ง ดังรายละเอียดที่ได้กล่าวมาแล้ว

ตาราง 2 การเปรียบเทียบผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 - 4

ปรัชญาคาทอลิก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)	การดำเนินงานของศูนย์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2)	ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)	รูปแบบฯที่นำเสนอ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 4)	ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ
<p>- เป็นอิสระจากบาป และความชั่วทั้งปวง ที่เกิดจาก ความอดอยาก ยากจน ความขัดสน ความ โง่เขลา ความไม่รู้ และการ ถูกกดขี่ข่มเหง</p>	<p>จุดมุ่งหมายการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นสนามเผยแพร่อำนาจทางศาสนาและการอภิบาลจิตใจแก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย - เป็นสถานที่ฝึกอบรม พัฒนาเยาวชนผู้ด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ให้ได้รับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย - เป็นบ้านพักสำหรับบุคคลที่ต้องการเจริญชีวิตภายใน(การเข้าเฝ้าประจำปี) - เป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชนเผ่าฯ 	<p>จุดมุ่งหมายการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักคำสอนทางศาสนาเป็นหัวใจในการดำเนินงาน - เป็นสถาบันการศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเยาวชนหรือบุคคลที่ยากไร้ โดยไม่มุ่งเน้นการแสวงหากำไร - เป็นสถานที่รวมความเชื่อทางศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เปิดกว้างสำหรับคนทุกเชื้อชาติศาสนา ภาษาและทุกวัฒนธรรม - เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ 	<p>จุดมุ่งหมายการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การประกาศหลักคำสอนทางศาสนาเพื่อการกลมเกลียวพฤติกรรมของเยาวชนทุกมิติแห่งการเป็นมนุษย์แบบบูรณาการมิติศาสนา การศึกษาและวัฒนธรรมสู่วิถีชีวิตประจำวัน - การจัดการศึกษาและพัฒนาเยาวชนที่ด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานและมีความรู้ทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ - เป็นศูนย์เรียนรู้และอนุรักษ์วัฒนธรรมชนเผ่าฯ แก่บุคคลทั่วไปที่ต้องการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชนเผ่าฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดที่เรียกว่า “ตาที่ตาตอ”ซึ่งมีฤทธิ์เดชในการกำหนดความเป็นไปของทุกสรรพสิ่งจึงต้องเคารพเชื่อฟังด้วยความสุภาพถ่อมตน โดยแสดงออกผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงการตาย เป็นต้น

ตาราง 2 (ต่อ)

ปรัชญาฯคาทอลิก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)	การดำเนินงานของศูนย์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2)	ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)	รูปแบบฯที่นำเสนอ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 4)	ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ
	หลักสูตรการศึกษา	หลักสูตรการศึกษา	หลักสูตรการศึกษา	
- การเป็นคนใหม่ ในแบบฉายาลักษณ์ของพระเป็นเจ้า หมายถึง การมีชีวิตที่เต็มเปี่ยมด้วยความรัก และการให้อภัยแก่ศัตรู รวมถึงการมีชีวิตเพื่อการรับใช้ผู้อื่น	- มีหลักสูตรการสอนคำสอนทางศาสนาแก่เยาวชนที่อายุระหว่าง 14-18 ปี ซึ่งต้องการเจริญชีวิตแบบนิกบวช - มีหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบการศึกษาพื้นฐานตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงประถม 6 - มีการสอนวิชาชีพที่จำเป็นในชีวิตประจำวันให้แก่เยาวชนที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อในระบบได้ มีอาชีพติดตัว	- ควรมีหลักสูตรแบบบูรณาการวิชาการเข้ากับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นระบบ - ควรมีหลักสูตรสำหรับเยาวชนฯ ที่ต้องการเจริญชีวิตแบบนิกบวช - ควรเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในนอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภายในศูนย์ฯ เพื่อความสะดวกแก่เยาวชน - หลักสูตรควรผสมผสานความเป็นสากล ความเป็นไทย และท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน	- มีหลักสูตรสำหรับเยาวชนที่ต้องการเจริญชีวิตนิกบวช ควรเพิ่มเนื้อหาสาระและจัดให้มีกิจกรรมศาสนสัมพันธ์ - หลักสูตรควรเกิดจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและเยาวชน โดยคำนึงถึงศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละคน - ควรให้ปราชญ์ชาวบ้านหรือคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและภูมิปัญญาของท้องถิ่น	- การอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีความรัก ความเมตตาต่อผู้อื่น แม้บางครั้งจะถูกบีบบังคับจากสังคมภายนอก แต่ด้วยความสุภาพ ถ่อมตน ยอมรับ อุดหนุน ทำให้หลายสิ่งหลายอย่างเป็นไปได้ด้วยดี และทำให้สังคมภายนอกเกิดการยอมรับในคุณลักษณะและวิถีชีวิตของชนเผ่าฯ ในลักษณะเช่นนี้

ตาราง 2 (ต่อ)

ปรัชญา-คาทอลิก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)	การดำเนินงานของศูนย์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2)	ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)	รูปแบบฯที่นำเสนอ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 4)	ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ
<p>- สมานเป็นหนึ่งในเดียวกับ พระเป็นเจ้า (เป็นประชากรของพระศาสนจักรโรมันคาทอลิก)</p>	<p>คุณลักษณะครูผู้สอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความสามารถทางวิชาชีพ ทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติจากสถานบันเฉพาะทั้งในและนอกประเทศ - เป็นผู้ที่มีจิตตารมณ์ทางศาสนา โดยการดำเนินชีวิตตามแบบของนักบวชทางศาสนา - มีความรักและความห่วงใยต่อเยาวชนทุกคน โดยอุทิศตัวเพื่อดูแลเยาวชนตลอดชีวิต โดยไม่มีผลตอบแทนใดๆ - รับภาระผูกพันต่อความยุติธรรมอย่างชัดเจนทั้งในแบบส่วนตัวและส่วนร่วม 	<p>คุณลักษณะครูผู้สอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความรอบรู้ในวิชาชีพครู โดยเฉพาะวิทยาการสมัยใหม่ - นำหลักคำสอนทางศาสนา เข้าสู่เนื้อหาวิชาที่สอนและกระบวนการปฏิบัติจริง - เป็นบุคคลที่ดำรงเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่าอย่างชัดเจน - เป็นแบบอย่างในการเคารพปฏิบัติตามระเบียบของสังคม - มีทัศนคติชัดเจนเรื่องความยุติธรรมและสามารถกระตุ้นให้เยาวชนดำเนินกว่าการมีชีวิตคือการต่อสู้กับความชั่วเพื่อคงไว้ซึ่งความดี 	<p>คุณลักษณะครูผู้สอน</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นผู้ที่มีจิตตารมณ์ทางศาสนา โดยแสดงออกอย่างชัดเจนทั้งในด้านหลักคำสอน พิธีกรรมและการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตประจำวัน - มีความรู้ ทักษะในวิชาที่สอนและสามารถผลิตสื่อการสอนที่สร้างสรรค์และประยุกต์ใช้ได้ อย่างเหมาะสมกับบริบท - เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนเผ่าให้แก่เยาวชนได้อย่างถูกต้องและชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> - การอบรมปลูกฝังจากปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ผู้เฒ่าในชุมชนโดยจัดให้มีปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น - ศึกษาาร่วมถึงการเป็นวิทยากรพิเศษ เพื่อแบ่งปันประสบการณ์และถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับชนเผ่าฯ ให้แก่เยาวชน - นอกจากนี้ยังมีครูผู้สอนและบุคลากรที่เป็นชนเผ่าฯ ทำหน้าที่ดูแลเยาวชนในศูนย์ฯ ตลอด 24 ชั่วโมง

ตาราง 2 (ต่อ)

ปรัชญาฯคาทอลิก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)	การดำเนินงานของศูนย์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2)	ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)	รูปแบบฯที่นำเสนอ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 4)	ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ
	คุณลักษณะของเยาวชน	คุณลักษณะของเยาวชน	คุณลักษณะของเยาวชน	
- เปิดรับความเจริญเติบโตในทุกมิติ ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา	- กล้าแสดงออกที่สร้างสรรค์และรับผิดชอบสิ่งที่ตนกระทำ	- มีความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชนเผ่าฯ	- มีศรัทธาในศาสนาที่นับถือ โดยการเข้าร่วมพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำด้วยความเต็มใจ มีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาและประพฤติตนตามจิตตารมณ์ที่ตนเลือก โดยไม่ต้องบังคับ	เยาวชนอยู่ร่วมกันแบบพี่น้อง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- มีความสามารถทางวิชาการ โดยเฉพาะภาษาต่างประเทศและวิทยาการเกษตรกรรม	- มีทักษะความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่	- มีความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชนเผ่าฯ	- มีความรู้ มีทักษะในวิชาที่เรียน โดยผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้	ความรัก ความสามัคคี และเสียสละแรงกายในการแบ่งเบาภาระของผู้อื่น โดยเฉพาะผู้ที่ต่ำต้อยหรือ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น
- มีศรัทธาในศาสนาที่นับถือโดยเต็มใจเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาและสวดภาวนาประจำวัน ทั้งเช้า/เที่ยง/เย็นและในทุกกิจกรรม	- เข้าใจและปฏิบัติตามคำสอนและร่วมพิธีกรรมศาสนา	- มีความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญา และวัฒนธรรมชนเผ่าฯ	- มีความรู้ มีทักษะในวิชาที่เรียน โดยผ่านเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้	นอกจากนี้ เยาวชนยังมีชีวิตประจำวันแบบเรียบง่าย รักความสงบและสันโดษ
- รับผิดชอบต่อแต่ความยุติธรรมด้วยความเบิกบานใจในการอาสาสมัครเพื่อรับใช้ผู้อื่น (มีจิตสาธารณะ)	- มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของประเทศ และเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	- มีความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของประเทศ และเคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	- มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ โดยกล้าแสดงตนอย่างชัดเจนด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่าฯ ของตนเอง	

ตาราง 2 (ต่อ)

ปรัชญาฯคาทอลิก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)	การดำเนินงานของศูนย์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2)	ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)	รูปแบบฯที่นำเสนอ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 4)	ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ
	<p>กระบวนการจัดการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพและความรัก ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและกันในชีวิตประจำวัน - มีการผสมผสานศาสนาและวัฒนธรรมของชนเผ่าเข้าสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั้งพิธีกรรมและสิ่งแวดลอม - เป็นการเรียนรู้โดยถ่ายทอดความเป็นแบบอย่างที่ดีจากบาทหลวง/ซิสเตอร์สู่เยาวชนและจากรุ่นพี่ไปสู่รุ่นน้อง ในลักษณะครอบครัวใหญ่ 	<p>กระบวนการจัดการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน - สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาเยาวชนทุกมิติ แต่เน้นความสงบและเรียบง่าย - นับถือความยากจนในบริบทชุมชนท้องถิ่นตามพระวรสาร - ส่งเสริมนิสัยรักความสะอาดระเบียบวินัย และใส่ใจความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน - ปลุกฝังค่านิยมรักการทำงานเป็นหมู่คณะบนความไว้วางใจกัน - เสริมสร้างจิตสำนึกต่อสังคมและเสียสละเพื่อส่วนรวม 	<p>กระบวนการจัดการศึกษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - เน้นการสร้างบรรยากาศร่วมระหว่างความเป็นคาทอลิกกับชุมชนทางการศึกษา และวิถีชีวิตแบบชนเผ่าฯ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบครอบครัว ซึ่งทุกคนได้รับการดูแลใส่ใจอย่างใกล้ชิด - เรียนรู้โดยการแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน ด้วยความสุภาพถ่อมตน และความเรียบง่าย - เน้นกิจกรรมการปฏิบัติจริงเพื่อฝึกให้เยาวชนรู้จักเสียสละ และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งความสุขและความทุกข์ 	<p>มีการจัดศูนย์การเรียนรู้ ที่แสดงถึงประวัติความเป็นมาและเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชนเผ่าฯ โดยมีนักปราชญ์ชาวบ้านเป็นวิทยากรให้ความรู้ตลอดเวลา มีการนำเครื่องมือเครื่องใช้ แบบดั้งเดิมของชนเผ่าฯ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

ปรัชญาฯคาทอลิก (วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)	การดำเนินงานของศูนย์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 2)	ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ฯ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 3)	รูปแบบฯที่นำเสนอ (วัตถุประสงค์ข้อที่ 4)	ความสอดคล้องกับวิถีชีวิต แบบชนเผ่าปกากะญอ
	<p>การบริหารจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักศาสนาในการบริหารจัดการ และดำเนินงาน โดยคณะนักบวชและครูคำสอน - การจัดโครงสร้างองค์กรตามโครงสร้างพระศาสนจักรฯ - การมอบหมายภาระงานเป็นไปตามศักยภาพของบุคคลบนพื้นฐานความเชื่อใจกัน - การติดต่อสื่อสารแบบเปิดเผยไม่เป็นที่ปิดกั้นกับทุกคนและทุกเรื่องโดยตลอดเวลา - นำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้แต่คงไว้ซึ่งความเคารพเชื่อฟังต่อผู้ใหญ่ในคณะนักบวช 	<p>การบริหารจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักบวชกับฆราวาส โดยให้นักบวชขอบรมศาสนาส่วนการจัดการศึกษาอบให้ฆราวาส - นักบวชที่เป็นผู้บริหารควรพัฒนาความรู้ทางการบริหาร ที่เป็นวิทยาการในยุคปัจจุบัน - ควรมีระบบการประเมินผลการทำงานอย่างเป็นระบบ - สามารถนำหลักการบริหารสมัยใหม่มาใช้ได้ โดยเฉพาะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 	<p>การบริหารจัดการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยึดปรัชญาคาทอลิกเป็นหลัก โดยระบุให้ชัดเจนในปรัชญาวิสัยทัศน์ พันธกิจของศูนย์ฯ - การจัดโครงสร้างในศูนย์ฯยึดตามพระศาสนจักร แต่ให้ฆราวาสที่มีจิตศรัทธาศาสนาเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารฯ - นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการบริหารฯจัดการด้านทรัพยากร - ลักษณะภาวะผู้นำควรเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่อยู่เหนือผลประโยชน์ทางการเมือง 	<p>มีการนำรูปแบบการสนทนาที่ใช้ในชุมชนของชนเผ่าฯ มาใช้ ซึ่งเป็นการสนทนาในลักษณะครึ่งวงกลม โดยจัดให้มีผู้เฒ่า ผู้แก่ หรือผู้ที่ทุกคนในชุมชนเคารพเชื่อฟัง นั่งอยู่ตรงกลางทำหน้าที่ควบคุม และเป็นประธานการประชุม เพื่อหามติหรือข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในศูนย์ฯ</p>

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 4 วัตถุประสงค์ ได้แก่ วัตถุประสงค์ข้อหนึ่งศึกษาปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก วัตถุประสงค์ข้อสอง ศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงาน และปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ วัตถุประสงค์ข้อสามศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์ฯตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกใน 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560) และวัตถุประสงค์ข้อสี่เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

ดังนั้น เพื่อค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ โดยแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาถึงปรัชญาและแนวคิดการศึกษาคาทอลิก ขั้นตอนที่สอง เป็นการศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ด้วยเทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participating Observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ และการวิจัยขั้นตอนที่สาม คือ เป็นการวิจัยอนาคต (Future Research) ด้วยเทคนิคการวิจัยแบบ Ethnographic Delphi Future Research เพื่อศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ใน 10 ปีข้างหน้า

จากนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่หนึ่งถึงขั้นตอนที่สาม มาทำการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ แล้วนำไปสู่การวิจัยในขั้นตอนที่สี่ซึ่งเป็นการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion :FGD) เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้อง กับศูนย์พัฒนาเยาวชนในเขตพื้นที่การปกครองของสังฆมณฑลเชียงใหม่ ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก สามารถสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาและแนวคิดการศึกษาของคาทอลิก พบว่า ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาของคาทอลิก มีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า “พระเป็นเจ้าทรงเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่ง โลก รวมทั้งจักรวาลทั้งสิ้น” พระเป็นเจ้าทรงเป็นความจริงสูงสุด เป็นความดีงาม ความสมบูรณ์อย่าง ที่สุดทุกประการ และทรงเต็มเปี่ยมไปด้วยความรัก พระเป็นเจ้าจึงทรงสร้างสรรค์ด้วยความรัก โดยเฉพาะสิ่งสร้างที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ก็คือ ทรงสร้างมนุษย์เพื่อให้มนุษย์ได้มีส่วนร่วมในการแบ่งปัน และรับความสุข ความรัก ได้รู้จัก และสัมผัสกับพระเป็นเจ้า (หน้า 157 – 158) การศึกษาแบบคาทอลิก คือนำมนุษย์ไปสู่ความรอดพ้น (Salvation) และค้นพบสัจธรรมของชีวิต สถานศึกษาคาทอลิกจึงถูกจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นสถานที่แห่งการประกาศพระวรสาร (Evangelization) และการอภิบาลดูแลเอาใจใส่บุคคลแบบตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลเป็นอิสระ (Liberation) จากอำนาจบาปและความชั่วร้ายของมวลมนุษย์ทั้งระดับโลกและระดับจิตวิญญาณ การเป็นคนใหม่ (New Man) อันเป็นผลจากการเป็นหนึ่งเดียวกันกับพระเป็นเจ้า หมายถึงการมีชีวิตใหม่ที่เหมือนกับองค์พระเยซูคริสตเจ้า ซึ่งเป็นชีวิตตามพระฉายาลักษณ์ของพระเป็นเจ้า และการสมานเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า (Reconciliation) เป็นขั้นต่อเนื่องจากการที่มนุษย์ได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระจากความชั่วร้ายและเข้าสู่สภาพใหม่ที่อยู่ฝ่ายเดียวกับพระเป็นเจ้า (หน้า 159 - 161)

2. ผลการศึกษาความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรักและปึงจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงาน

2.1 ด้านจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กล่าวคือ เป็นการพัฒนาเยาวชนที่ค้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารและมีฐานะยากจน แบบครบทุกมิติทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการฝึกฝนทักษะทางวิชาชีพ และเป็นสนามแพร่ธรรมและอภิบาลฟื้นฟูจิตใจ ผ่านทางพิธีกรรมศาสนา และการเรียนวิชาคำสอน รวมถึงการเป็นแบบอย่างการปฏิบัติของนักบวชและครูผู้สอนที่เป็นการอุทิศตนเพื่อผู้ค้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งบุคคลเหล่านี้นับได้ว่าเป็น “ครู” หรือผู้เชี่ยวชาญในหลักศาสนา และเป็นผู้รับผิดชอบให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสมและสอดคล้องตามจารีตประเพณีธรรมเนียมปฏิบัติแบบคาทอลิก (หน้า 171-173)

2.2 ด้านหลักสูตรการศึกษา พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กล่าวคือ เป็นการอบรมคำสอนทางศาสนาแก่เยาวชน ทั้งในด้านเนื้อหาสาระที่มีการแบ่งตามช่วงวัยของการเรียนรู้ให้เยาวชนเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับหลักปฏิบัติและคำสอนที่ง่าย ๆ และสำคัญ เช่น ทำทางประกอบในพิธีกรรม การใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายแสดงทางศาสนา การสอนประวัติศาสตร์ความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญทางศาสนามีการเรียนพระคัมภีร์ทั้งฉบับเก่าและพระคัมภีร์ใหม่ มีการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่สอง) มาตรา 23 ระบุว่า “การจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เยาวชนได้ฝึกวิชาชีพตามความสนใจ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่อมเครื่องยนต์ งานฝีมือ เป็นต้น เป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ สอนให้เยาวชนอ่าน เขียน พุค และการสื่อสารทักทายกันด้วยภาษาปกาเกอะญอมีการแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าฯในพิธีศาสนา

2.3 ด้านคุณลักษณะของครูผู้สอน พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกค่อนข้างมาก กล่าวคือ ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีความสามารถทางวิชาชีพและมีประสบการณ์ด้านการสอนโดยตรง จากสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นผู้มีจิตตารมณ์ทางศาสนาอย่างชัดเจนทั้งด้านความเชื่อและการดำเนินชีวิต โดยอุทิศชีวิตเพื่อการดูแลเอาใจใส่เยาวชนทุกคนอย่างใกล้ชิด มีความรักความห่วงใยต่อเยาวชนอย่างชัดเจน เพื่อให้เยาวชนให้ได้รับความสะดวกสบายในปัจจัยที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับศักยภาพของศูนย์ฯ เป็นผู้รับภาระผูกพันต่อความยุติธรรมไม่เลือกที่รักมักที่ชังมีการจัดระเบียบวิธีปฏิบัติงานประจำวันของตนอย่างชัดเจน

2.4 คุณลักษณะของเยาวชนฯ พบว่า มีความสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกค่อนข้างมาก กล่าวคือ เยาวชนเป็นผู้ที่พร้อมเปิดรับความเจริญเติบโต โดยเริ่มเรียนรู้การยอมรับตนเองในด้านความสามารถและขีดจำกัดของตน มีความสามารถทางสติปัญญา โดยพิจารณาจากผลการเรียนและทักษะด้านการเขียน การอ่าน การพูด การอธิบายได้ค่อนข้างถูกต้องแม่นยำและมีรูปแบบเฉพาะของตนมากขึ้น มีศรัทธาในศาสนาโดยมีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญๆทางศาสนา เป็นผู้พร้อมกระทำแต่ความยุติธรรม พิจารณาจากการที่เยาวชนสามารถติดต่อสื่อสารกับบุคคลที่มีภูมิหลังทางเชื้อชาติ ศาสนา และเศรษฐกิจสังคมที่ต่างจากตนได้เป็นอย่างดี สามารถให้บริการรับใช้ผู้อื่นด้วยความรู้สึกชื่นชมพอใจที่ตนได้สละความสุขส่วนตนให้ผู้อื่น

2.5 กระบวนการจัดการศึกษาพบว่า สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกค่อนข้างมาก ทางศูนย์ฯ เน้นการสร้างบรรยากาศแห่งเสรีภาพและความรัก ซึ่งทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันที่ทุกคนจะรับผิดชอบงานต่าง ๆ โดยไม่ต้องรอคำสั่ง มีการเรียนรู้จากการเป็นแบบอย่างซึ่งกันและกัน โดยรุ่นพี่จะทำหน้าที่ดูแลและอบรมรุ่นน้อง

2.6 การบริหารจัดการศึกษา พบว่า ไม่สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเท่าที่ควร ถึงแม้จะมีโครงสร้างเช่นเดียวกับพระศาสนจักรที่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบ Hierarchy แต่การจัดโครงสร้างเช่นนี้มีข้อจำกัดเรื่องจำนวนนักบวชที่มีน้อยลง การประสานงานกับหน่วยงาน

ภายนอกไม่คล่องตัวเท่าที่ควรบางครั้งเป็นการให้ความร่วมมือเพราะความเกรงใจต่อบทบาทการเป็นนักบวชของผู้บริหารมากกว่าเหตุผลในทางปฏิบัติ การใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณการสื่อสารภายในศูนย์ฯเป็นแบบเปิดเผยทุกคนสามารถติดต่อกันได้อย่างเสรี การมอบหมายงานเป็นลักษณะข้อตกลงร่วมกันของเขาวชนแต่ละคน ไม่มีการติดตามประเมินผลความก้าวหน้าอย่างเป็นระบบและไม่ชัดเจน ส่วนแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆมีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และงบประมาณจึงอาศัยความร่วมมือจากชุมชนและผู้ปกครองในการสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นบางส่วน

2.7 การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือปัจจัยภายในศูนย์ฯและปัจจัยภายนอกศูนย์ฯ ทั้งนี้ปัจจัยภายในศูนย์ฯ ได้แก่

2.7.1 การจัดการทรัพยากรของศูนย์ฯ เป็นจุดด้อยของศูนย์ฯ กล่าวคืองบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์ฯ พบว่า ไม่มีแหล่งรายได้ที่ชัดเจนและไม่สม่ำเสมอเพียงพอ วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนส่วนใหญ่มาจากการบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาและหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นของที่ใช้แล้ว อาคารสถานที่ภายในศูนย์ฯ ถึงแม้จะมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่บ้าง แต่ทางศูนย์ฯก็ยังไม่มียงบประมาณที่จะจัดเป็นที่พักอาศัยให้เหมาะสมกับจำนวนเขาวชนที่มีอยู่ ด้านเทคโนโลยี พบว่า ส่วนใหญ่ยังเป็นเทคโนโลยีแบบพื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น และวิทยุ

2.7.2 วัฒนธรรมภายในศูนย์ฯพบว่า เป็นจุดเด่นของศูนย์ฯ กล่าวคือ เป็นวัฒนธรรมของการเรียนรู้ซึ่งกันและกันที่ละเล็กละน้อย จากการใช้ชีวิตประจำวันร่วมกัน มีการเคารพในความเป็นปัจเจกบุคคลโดยตระหนักว่าทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกันและมีความแตกต่างกัน ให้ความนบนอบเชื่อฟังซึ่งกันและกัน แม้ว่าบาทหลวงและซิสเตอร์จะหมุนเวียนไปตามวาระแต่ทุกคนก็ให้ความนบนอบเชื่อฟัง เพราะเชื่อว่าเป็นผู้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.7.3 ลักษณะความเป็นคาทอลิกเป็นจุดเด่นของศูนย์ฯกล่าวคือ มีสัญลักษณ์และคำสอนทางศาสนา โดยมีโบสถ์เป็นสถานที่ที่ทุกคนพบกันและเล่าเรื่องดี ๆ สู้กันฟังมีบรรยากาศอบอุ่นเป็นครอบครัวที่มีความรัก ความเอาใจใส่ ห่วงใย และให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสวดภาวนาร่วมกัน

2.7.4 วิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ เป็นจุดเด่นของศูนย์ฯ กล่าวคือ ด้านภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร พบว่า ทุกคนในศูนย์ฯต่างสื่อสารด้วยภาษาปกากะญอ และใช้ภาษาปกากะญอในพิธีกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ การทักทายผู้มาเยือนในแบบเฉพาะของชนเผ่าฯด้วยท่าทีที่เป็นมิตร

2.8 ปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้แก่

2.8.1 บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะเป็นอุปสรรค อาหารและของอุปโภคบริโภคราคาสูงขึ้นทำให้การดูแลเลี้ยงดูเยาวชนภายในศูนย์ฯ เป็นไปด้วยความลำบาก และมีบุคคลใช้ความสัมพันธ์หรือชื่อเสียงและข้อจำกัดของศูนย์ฯ ไปแอบอ้างเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองทำให้ผู้บริหารศูนย์ฯ วางตัวลำบาก สภาพสังคมและวัฒนธรรมโดยรอบศูนย์ฯ มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมและการบริโภคโดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ ทำให้ศูนย์ฯ ต้องเข้มงวดพฤติกรรมกรรมการรับสื่อของเยาวชนมากขึ้น

2.8.2 โครงสร้างพื้นฐานของชุมชน โดยรอบศูนย์ฯ พบว่า เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ กล่าวคือ สภาพถนนหนทางเป็นดินลูกรัง เป็นหลุมบ่อการเดินทางยากลำบาก ระบบน้ำอุปโภคบริโภคไม่ค่อยสะอาด ที่ทำมาหากินเป็นภูเขาสูงสลับกับพื้นที่ป่าสงวนจึงมีปัญหาเรื่องความไม่ชัดเจนของเขตพื้นที่ทำกิน ส่วนความสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า มีความเป็นปึกแผ่นเนื่องจากเป็นชุมชนขนาดเล็ก คนในชุมชนเป็นชนเผ่าเดียวกันและนับถือศาสนาเดียวกัน

2.8.3 ด้านภูมิหลังครอบครัวของเยาวชน พบว่า เป็นปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ เนื่องจากครอบครัวของเยาวชนส่วนใหญ่ยากจนและมีสถานภาพทางสังคมที่ใกล้เคียงกัน แต่ครอบครัวก็ให้การสนับสนุนการศึกษาแก่นุตรหลานของตนเป็นอย่างดี

2.8.4 บทบาทของสังคมชนชาติเชียงใหม่ พบว่า ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะสนับสนุน แม้ไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับศูนย์ฯ โดยตรง แต่ก็สนับสนุนปัจจัยและงบประมาณแก่ศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง ไม่มีข้อกำหนดหรือระเบียบมากมายทำให้การดำเนินงานของศูนย์ฯ มีความคล่องตัว พบว่า สังคมชนชาติเชียงใหม่เป็นที่รู้จักเป็นอย่างดีของ ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชาวบ้านแม่ปอน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงชุมชนคาทอลิกทั่วไป และมีภาพลักษณ์ที่ดีมาก

3. ผลการศึกษาภาพอนาคตของการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ใน 10 ปีข้างหน้า สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านจุดมุ่งหมายการศึกษา ควรยึดปรัชญาการศึกษาคาทอลิกเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน โดยเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาศึกษาและฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเยาวชนหรือบุคคลที่ยากไร้โดยไม่มุ่งแสวงหากำไร เป็นสถาบันการศึกษาที่รวมความเชื่อทางศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น และเปิดกว้างสำหรับบุคคลทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม ควรจัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ

3.2 หลักสูตรการศึกษา ควรเป็นแบบบูรณาการวิชาการเข้ากับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ ควรมีหลักสูตรสำหรับเยาวชนที่ต้องการเจริญชีวิตตามกระแสเรียก ควรเปิดสอนหลักสูตรแบบครบวงจรทั้งในนอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เยาวชน เนื้อหาสาระในหลักสูตรควรเป็นการ ผสานความเป็นสากล ความเป็นไทย และท้องถิ่นไว้ด้วยกัน

3.3 คุณลักษณะของครูผู้สอน ควรมีความรอบรู้ลึกซึ้งในวิชาชีพของตน โดยเฉพาะความรู้ทางวิทยาการสมัยใหม่ มีความสามารถนำหลักศาสนาเข้าสู่เนื้อหาและ กระบวนการพัฒนาเยาวชน ควรเป็นบุคคลที่ดำรงเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่าอย่างชัดเจน ควรเป็น แบบอย่างที่ดีในการเคารพปฏิบัติตามระเบียบของสังคม มีทัศนคติที่ชัดเจนเรื่องความยุติธรรม และ สามารถกระตุ้นให้เยาวชนสำนึกว่าการมีชีวิตคือการต่อสู้กับความชั่วเพื่อคงไว้ซึ่งความดี

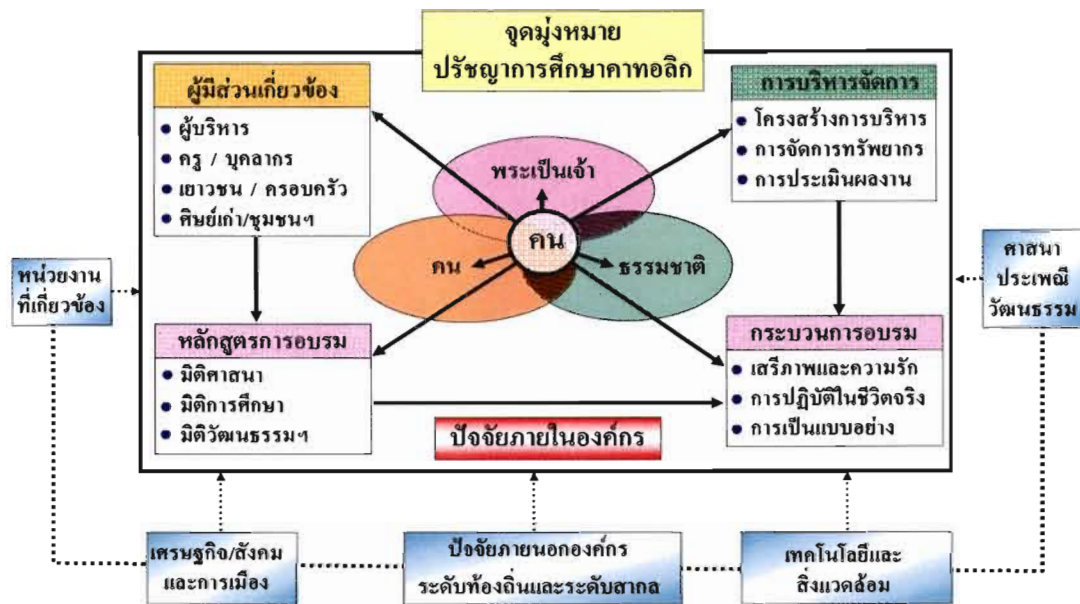
3.4 คุณลักษณะของเยาวชน ควรกล้าแสดงออกในทางที่สร้างสรรค์และ รับผิดชอบสิ่งที่ตนได้กระทำ มีความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าของตน มี ทักษะความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความเข้าใจและปฏิบัติตามคำสอนและพิธีกรรม ทางศาสนาที่ตนนับถือ ได้อย่างถูกต้อง มีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอื่นๆ ตระหนัก ในสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของประเทศเคารพในสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรี ของผู้อื่น มีจิตสำนึกต่อสาธารณะและรักษาทรัพย์สมบัติส่วนรวม

3.5 กระบวนการจัดการศึกษา ควรส่งเสริมการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความ เป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนทุกมิติ มี บรรยากาศการศึกษาที่เรียบง่ายนับถือความยากจนตามพระวรสารเสริมสร้างนิสัยรักความสะอาด ความมีระเบียบวินัย และความปลอดภัยในชีวิต เน้นค่านิยมการทำงานเป็นหมู่คณะบนความไว้ใจ กัน มีกิจกรรมที่แสดงความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม มีบรรยากาศอบอุ่นแบบ ครอบครัวใหญ่ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจและส่งเสริมความมีจิตสำนึกที่มีต่อสังคมและการ เสียสละเพื่อส่วนรวม

3.6 การบริหารจัดการศึกษานำเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักบวชและฆราวาสควร ให้นักบวชทำหน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน ส่วนการบริหารจัดการทรัพยากรต่างๆควร เป็นหน้าที่ของฆราวาสที่เป็นมืออาชีพ นักบวชควรพัฒนาความรู้ทางวิทยาการต่าง ๆ ที่สอดคล้อง ตามยุคสมัย ควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการทำงานของศูนย์อย่างเป็นระบบ สามารถนำระบบบริหารตามหลักการสมัยใหม่มาใช้ได้แต่คงไว้ซึ่งความเคารพต่อผู้ใหญ่ ควรนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

4. ผลการสังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ควรจัดการศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานคิดแบบบูรณาการระหว่างมิติศาสนา มิติการศึกษาและมิติวัฒนธรรมของชนเผ่าฯเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันซึ่งสมาชิกทุกคนในศูนย์ฯ ต่างมีปฏิสัมพันธ์กันและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ด้วยการเป็นแบบอย่างของผู้บริหารที่เป็นนักบวชชายหญิง ครูคำสอนที่เป็นฆราวาสและบุคลากรที่เป็นศิษย์เก่าของศูนย์ฯ ให้เยาวชนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงภายใต้อิทธิพลของบริบทแวดล้อมที่อยู่รอบตัว นำวิธีการสอนในลักษณะแบบผสมผสานการฝึกสมาธิ เพื่อฝึกเยาวชนให้รู้จักพิจารณาโทษธรรมของตนอย่างลึกซึ้งเป็นประจำและสม่ำเสมอ เชื่อมโยงเข้ากับขั้นตอนการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน กำหนดลักษณะพื้นฐาน องค์ประกอบต่าง ๆ ให้มีศาสนาเป็นแกนสำคัญ เคารพคุณค่าจริยธรรมตามระบบสังคมและความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นที่แสดงออกอย่างแท้จริงทั้งในหลักสูตรกิจกรรมและสภาพแวดล้อม มีการฝึกอบรมวิชาชีพที่จำเป็น ใช้หลักเหตุผลในการชี้แนะให้เยาวชนยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นด้วยความเต็มใจและให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตนเอง เอาใจใส่ติดตามช่วยเหลือเหมือนเป็นพ่อแม่เป็นที่เป็นที่ปรึกษา ให้เยาวชนค้นพบศักยภาพของตนด้วยความวิริยะ อุตสาหะและมีอิสรภาพในการเติบโตจากตัวตนของเขาเอง โดยไม่มีการขัดเคียดหรือบังคับ การอบรมมารยาทที่งดงามอันเป็นคุณธรรมพื้นฐานนำไปสู่ความไม่เห็นแก่ตัวอีกทั้ง ช่วยให้เยาวชนสามารถรับใช้ผู้อื่นได้อย่างเต็มใจ

โดยผ่านกระบวนการเจริญชีวิตภายในที่ชาวคาทอลิกเรียกว่า “การสนทนากับพระเป็นเจ้า” เป็นการตอบสนองชีวิตของคริสตชนต่อกระแสเรียกจากพระเป็นเจ้า ที่ประสงค์ให้มนุษย์ตอบสนองและพัฒนาตนเองในฐานะเป็นสมาชิกของพระศาสนจักรด้วยความรักอย่างแท้จริง เป็นการเชื่อเชิญหรือท้าทายให้มนุษย์ตัดสินใจเลือกด้วยน้ำใจเสรี ตามสภาพแวดล้อมและธรรมชาติของแต่ละคนด้วยวิธีการเฉพาะและด้วยน้ำใจอิสระ จากการไขแสงของพระเป็นเจ้าผ่านเหตุการณ์หรือบุคคลที่ได้สัมผัสในชีวิต เป็นการพัฒนาเยาวชนแบบบูรณาการณมิติทางศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรมเข้าสู่ชีวิตประจำวัน บนพื้นฐานความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอันเป็นลักษณะเฉพาะของคาทอลิก และยึดในคำสอนของพระเยซูที่ว่า “จงรักผู้อื่นเหมือนที่ท่านรักตนเองและเหมือนดังที่เรารักท่าน” คำสอนนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ เป็นศูนย์กลาง และเป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้ทั้งหมด สามารถสรุปผลการศึกษาในลักษณะความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ในภาพ 38 ดังต่อไปนี้

ภาพ 38 สรุปผลวิจัยศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกาเกอะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา: ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์ รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกาเกอะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ที่ได้นำเสนอไปแล้ว ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลดังนี้

1. ปรัชญาการศึกษาคาทอลิก เป็นปรัชญาที่มีแนวคิดที่เป็นการมองแบบรวบยอด ทั้งระบบความคิด เกี่ยวกับความเป็นจริงทั้งหลายด้วยแนวคิดเชิงระบบ โดยใช้จุดเด่นและแนวคิดสำคัญของปรัชญาต่าง ๆ มาผสานเป็นจุดเริ่มต้นทางความคิดของสรรพสิ่งทั้งหลาย และใช้แนวคิดจิตนิยม (Idealism) และสัจจะนิยม (Realism) ในลักษณะตัวป้อนทางความคิด โดยพิจารณากระบวนการเข้าถึงความรู้เชิงปฏิบัติเกี่ยวกับความจริงตามแนวคิดแบบสารัตถนิยม (Essentialism) ประสบการณ์นิยม (Experimentalism or Instrumentalism) และอัตถิภาวะนิยม (Existentialism) ด้วยการใช้มุมมองเชิงความคิดการรับรู้และการพิสูจน์ความจริงเชิงประจักษ์ ให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและความจริงต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องการรู้ เป็นการใช้ประโยชน์จากมุมมองเชิงปรัชญาต่าง ๆ ในเชิงคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันในความสามารถที่จะได้รับการพัฒนาจนบรรลุถึงความจริงสูงสุด ขณะเดียวกันก็นำมุมมองการพิจารณามนุษย์ตามกฎเกณฑ์แห่งความดีงามของชีวิตบนพื้นฐานหลักคำสอนทางศาสนา ที่สอนให้คนดำเนินชีวิตด้วยความ

ประเสริฐทั้งทางโลกและทางธรรม ดังนั้น จึงมีการอธิบายเพื่อให้ผู้ที่ศรัทธาหรือผู้ที่สนใจ สามารถทำความเข้าใจได้ด้วยระบบภาษาทั้งลักษณะนามธรรมหรือจิตนิยม (Idealism) ควบคู่กับการอธิบายแบบรูปธรรมหรือสัจจะนิยม (Realism) ตั้งแต่ภาคทฤษฎี หลักการ และภาคปฏิบัติในชีวิตและสังคม โดยรวม ตามแนวคิดแบบบุคคลนิยม (Personalism) ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ การบริหารจัดการศึกษาแบบคาทอลิกจึงอยู่ภายใต้กรอบความเชื่อของศาสนาคริสต์ที่ว่า “พระเป็นเจ้าทรงเป็นองค์ความจริงแท้สูงสุด ทรงเป็นปฐมเหตุและจุดสุดท้ายของมนุษย์ และสรรพสิ่งทั้งปวง โดยเน้นคุณค่าของศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพ ความรับผิดชอบของมนุษย์และความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยเหตุนี้ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาจึงเน้นเรื่องความเป็นอิสระจากความชั่วที่ครอบงำมนุษย์ทั้งชีวิตทางโลกและทางธรรม เป็นคนใหม่เหมือนกับพระเป็นเจ้า และสมานเป็นหนึ่งในเดียวกับพระเป็นเจ้า ปรัชญาการศึกษาคาทอลิกมีลักษณะที่สอดคล้องและเป็นการบูรณาการร่วมกับปรัชญาการศึกษาของสำนักปรัชญาอื่น ๆ ดังนี้

1.1 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม (Essentialism) เชื่อว่าวัฒนธรรมของสังคมเป็นสิ่งดีงามที่ได้มีการถ่วงรอกไว้แล้วและเพื่ออนุรักษ์สิ่งที่ดีงามเหล่านั้นไว้ จำเป็นต้องถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงต้องประกอบด้วยเนื้อหาสาระ การฝึกฝน ทักษะ ค่านิยม ความเชื่อ และความรู้พื้นฐานของสังคม ผู้สอนเป็นผู้กำหนดตัดสินคัดเลือกสิ่งที่เห็นว่า ผู้เรียนควรจะเรียน ผู้เรียนเป็นผู้รับ ผู้ฟัง ฝึกฝนตนเองให้เกิดความเข้าใจและเชี่ยวชาญสิ่งที่เรียนโดยเรียนรู้จากผู้สอนและตำราต่าง ๆ เน้นการบรรยายการซักถามให้เกิดความเข้าใจเนื้อหา (Kneller, 1964: 57)

1.2 สอดคล้องกับปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialism) เชื่อว่าเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญที่สุด มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความสามารถและทักษะด้วยตนเอง การจัดการศึกษาตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนจะมีหลายบทบาททั้งการเป็นผู้ช่วย เป็นผู้สังเกตการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้กระจ่างในเป้าหมายการเรียนรู้และความต้องการของตัวเอง เน้นให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเอง ฝึกให้รู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผล และกระทำการต่าง ๆ ด้วยความรับผิดชอบ (Gallahan, 1961: 346)

1.3 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาเสรีนิยม (Liberalism) ที่เน้นให้ผู้เรียนปรับตัวทั้งร่างกายและจิตใจที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เชื่อว่าเหตุผลเป็นเครื่องควบคุมอำนาจใฝ่ต่ำของมนุษย์ ผู้สอนจะเป็นผู้เสนอความคิดและคอยสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ความรู้และสติปัญญาของตนเองอย่างเต็มที่และหาหนทางให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องเพื่อไปสู่สภาพสังคมที่เป็นจริงการศึกษาควรเป็นวิชาพื้นฐานเพื่อสร้างความสามารถด้าน ต่าง ๆ ให้กับผู้เรียน

และฝึกฝนคุณสมบัติต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน ด้วยวิธีการอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและความสามารถในการใช้เหตุผล (ทิพวรรณ ยุทธ โยธิน, 2528: 26)

1.4 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาบุคคลในสังคมให้สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาและปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขการจัดการศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน โดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้แสวงหาประสบการณ์จากตัวผู้เรียน มีการพิจารณาความต้องการและความสนใจ ด้วยวิธีการแบบประชาธิปไตย ครูผู้สอนมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำและเป็นผู้ประสานงานเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาลักษณะพิเศษของตนเองได้ การเรียนการสอนจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมวางแผนจัดกิจกรรม ลงมือปฏิบัติและแก้ไขปัญหาด้วยตัวของผู้เรียนเอง (บำรุง กลัดเจริญ, 2528: 93)

1.5 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) เชื่อว่า การศึกษาต้องเน้นเนื้อหาที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพสังคมโดยจัดเนื้อหาวิชาที่เรียนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและท้องถิ่น เพื่อให้สามารถปฏิบัติได้จริง ผู้สอนต้องสนใจความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เชื่อมมั่นในหลักประชาธิปไตย ตระหนักในความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม มีส่วนร่วมการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม การเรียนการสอนจึงใช้ทั้งวิธีปรัชญา วิธีวิทยาศาสตร์ และวิธีประวัติศาสตร์ที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์วิจารณ์หาข้อบกพร่อง เพื่อการแก้ไขปัญหาสังคมให้ไปสู่การสร้างสังคมใหม่ที่พึงประสงค์ (ไพฑูริย์ สนิลรัตน์, 2524: 90 – 91)

1.6 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) เชื่อว่า การศึกษาคือการมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเพื่อขจัดความทุกข์ยากแก่มวลมนุษย์ให้ความสำคัญกับผู้สอนเป็นผู้กำหนดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หลักสูตรจึงขึ้นอยู่กับกำหนัดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมของผู้สอน ผู้สอนต้องมีความสามารถอย่างมากในการกำหนัดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดการเสริมแรง ผู้เรียนจึงต้องเป็นผู้กระทำด้วยตนเองมากกว่าถูกกระทำ (ปราณี รามสูตร, 2528: 31 – 32)

1.7 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษามนุษยนิยม (Humanism) เชื่อว่า พัฒนาการมนุษย์จะมีได้เมื่อความต้องการต่าง ๆ ได้รับการตอบสนอง ในคนปกติแล้วพัฒนาการมิได้ตลอดชีวิตและพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นสูงสุด คือ ความตระหนักในตนเอง (Self – actualization) แต่ก่อนจะพัฒนาไปถึงขั้นสูงสุด ความต้องการขั้นพื้นฐานต้องได้รับการตอบสนองตามลำดับขั้นเสียก่อน ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องพัฒนาสมรรถภาพด้านความรู้ อารมณ์ ความรู้สึก และทักษะของผู้เรียนไปพร้อมๆ กันเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนและลงมือกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง เน้นความสำคัญของผู้เรียนแบบรายบุคคล (พรณี ช.เจนจิต, 2528: 228)

1.8 สอดคล้องกับปรัชญามนุษยนิยมใหม่ (Neo – Humanism) เชื่อว่า การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทุก ๆ ด้านทั้งร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป โดยพัฒนาอัจฉริยภาพที่แฝงเร้นในมนุษย์ให้ปรากฏออกมามากที่สุด ให้รักตนเอง รักเพื่อนมนุษย์ สัตว์ พืชและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การจัดการศึกษาจึงต้องมีวิชากีฬา เกมสั ธรรมเนียมชาติวิทยา ควบคู่กับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาสติปัญญาให้มีไหวพริบสูง มีความคิดสร้างสรรค์สูง ผู้สอนต้องสอนด้วยความรัก รักขาระเบียบวินัย และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน มีการสอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมสู่นามธรรมอาศัยประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรม การเรียนการสอนจากความรู้ลึกของผู้เรียนแทรกการเล่น การกีฬา การสร้างสรรค์ทางศิลปะ ดนตรี และการฝึกสมาธิเพื่อช่วยในการหยั่งรู้ของผู้เรียน (เกียรติวรรณ งามตากุล, 2531: 38-41)

1.9 สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพุทธศาสตร์ (Buddhism) เชื่อว่า การศึกษาคือการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียน เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต การจัดการศึกษาจึงต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่จำเป็นต่อวิชาชีพและเนื้อหาที่จำเป็นต่อการพัฒนาจิตใจผู้เรียน ผู้สอนต้องเป็นบุคคลที่สามารถช่วยเหลือให้คำแนะนำ จูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติตามแนวทางที่ฝึกอบรมได้ถูกต้อง และเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนผู้เรียนเป็นผู้คอยฟังคำแนะนำของผู้สอน โดยฝึกวิเคราะห์ใคร่ครวญให้มองเห็นสิ่งต่างๆอย่างลึกซึ้ง การเรียนการสอนเป็นการฝึกผู้เรียนให้มีความประพฤติและปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบวินัย ทั้งกาย วาจา ความคิด จิตใจ ในลักษณะการปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ (วรวิทย์ วทินสรการ, 2525: 30-32)

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ก็คือ การสอนเรื่องศาสนาและการสอนคำสอนมีความแตกต่างกัน หากทำความเข้าใจในความแตกต่างนี้อย่างชัดเจนจะทำให้การสอนคำสอนมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ การสอนเรื่องศาสนาเป็นแต่เพียงระดับเนื้อหาและความรู้เท่านั้น ไม่มีจุดประสงค์จะเปลี่ยนแปลงความเชื่อและชีวิตของผู้เรียน ทุกคนสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับพระกัมภีร์ได้โดยไม่ต้องเปลี่ยนมาเป็นคาทอลิก แต่การสอนคำสอนนั้นมีจุดมุ่งหมายตรงไปที่ชีวิตของผู้เรียนซึ่งต้องมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปตามเป้าหมายคือ ~~ความรอดตามความเชื่อของ~~คาทอลิกและด้วยความเข้าใจในความแตกต่างนี้เอง สามารถนำมาใช้ในการจัดเตรียมบุคลากรผู้สอนวิธีการสอน เนื้อหา และการประเมินผลด้วย นอกจากนี้ การเน้นพระเยซูทรงเป็นสื่อกลางแห่งพันธสัญญาใหม่เป็นหัวใจของการเสนอเหตุการณ์สาระในคริสต์ศาสนาที่มีระเบียบการวางเค้าโครงโดยยึดศูนย์กลางที่พระเยซูเป็นสิ่งชี้ชัดเจนน และนำไปสู่การเป็นคาทอลิกอย่างแท้จริง ทั้งเรื่องพระกัมภีร์ ศิลคดีลิตีร์ พิธีกรรม การเจริญชีวิตภายใน และหลักปฏิบัติต่างๆที่ช่วยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตประจำวันกับความเชื่อของบุคคลอย่างแท้จริง

2. ปรัชญาการศึกษาหรือแนวคิดของคนในสังคมแต่ละสังคม ย่อมมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อแนวทางการพัฒนาการศึกษาในสังคมนั้น ๆ เช่น ปรัชญาสังคมของสหรัฐอเมริกาจะเน้นในเรื่องของเสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชน และความเป็นผู้นำของโลก แนวความคิดเหล่านี้ได้มีอิทธิพลต่อการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากจุดมุ่งหมายการศึกษา สาระหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน หนังสือแบบเรียน และลักษณะการจัดโครงสร้างของสถานศึกษา รวมถึงบทบาทของครูและผู้เรียน ในขณะที่ประเทศปากีสถานและอินโดนีเซียมีปรัชญาสังคมที่เน้นเรื่องวิถีชีวิตแบบศาสนาอิสลาม สำหรับสังคมไทยผู้ใหญ่ได้สอนลูกหลานว่า “ให้ขยันเล่าเรียนจะได้เป็นเจ้าของคน” ซึ่งความเชื่อนี้ได้มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการศึกษาของคนไทยที่ต้องการให้ลูกหลานได้รับการศึกษาเพื่อเข้ารับราชการ อีกทั้งการศึกษาแผนใหม่ในระยะแรกนั้นก็เป็นการเตรียมคนให้พร้อมที่จะเข้ารับราชการ เพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรือง และให้รอดพ้นจากการคุกคามของประเทศทางตะวันตก (รัตนา ตุงคสวัสดิ์, 2528: 4) แนวคิดเหล่านี้ได้มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทย เป็นต้นมา

นอกจากนี้ สถานการณ์ทางสังคมก็เป็นเงื่อนไขสำคัญ ที่ทำให้การศึกษาคาทอลิกมีบทบาทในการพัฒนาสังคมไทยแตกต่างกันไป กล่าวคือ บริบททางการเมืองการปกครองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การศึกษาคาทอลิกเจริญหรือเสื่อมลงได้ ตัวอย่างเช่น สังคมในอยุธยามีการติดต่อกับชาวต่างชาติอย่างกว้างขวาง ผู้นำประเทศดำเนินนโยบายเน้นทางการค้า การเป็นเมืองท่าในภูมิภาค จึงเป็นเหตุให้มิชชันนารีสามารถเข้ามาจัดการศึกษาในสังคมไทยสะดวก และได้รับการสนับสนุนจากผู้นำประเทศเป็นอย่างดี หรืออย่างในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่กษัตริย์มีนโยบายพัฒนาประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก ทำให้การศึกษาคาทอลิกเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองนโยบายดังกล่าว เช่น สมัยรัชกาลที่ 7 อำนาจการปกครองได้เปลี่ยนสถาบันกษัตริย์มาสู่ประชาชนนั้น ก็เห็นได้ชัดว่าการศึกษาคาทอลิกได้มีส่วนในการพัฒนาสังคมในแง่การขยายโอกาสและกระจายการศึกษาสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ กรณีนี้ชี้ให้เห็นว่าบริบททางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมการทำหน้าที่ของการศึกษาคาทอลิกในสังคมไทย เช่นเดียวกัน บริบททางการเมืองก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การศึกษาคาทอลิกต้องลดบทบาทลงในบางยุคสมัย เช่น สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การศึกษาคาทอลิกต้องเสื่อมลงเพราะการแย่งชิงอำนาจของผู้ปกครองประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาคาทอลิกต้องปรับตัวตามความผันผวนทางการเมือง

3. แนวโน้มปัจจัยภายนอก พบว่า สอดคล้องกับ ทิศพัฒนา วิสัยทอง และชัยอนันต์ สมุทรวณิช ที่ได้วิเคราะห์แนวโน้มการพัฒนาประเทศไว้ว่า การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและระบบธุรกิจของโลกกำลังเปลี่ยนแปลงจาก ระบบเศรษฐกิจเดิมไปสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่หรือระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Economy) เศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้าจะมีการแข่งขัน

ระหว่างประเทศที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพด้วยต้นทุนการผลิตต่ำสามารถแข่งขันได้โดยใช้ทรัพยากรจากที่ใดก็ได้ทั้งทุนเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก แรงงาน และวัตถุดิบ ทศวรรษหน้าเป็นยุคของระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยพลังความคิดสร้างสรรค์ (Creative Economy) การเป็นตลาดผูกขาดในหลายธุรกิจจะลดลงและพัฒนาไปสู่ระบบตลาดที่มีการแข่งขันมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ผลิตไม่สามารถตั้งราคาสินค้าให้มีกำไรมากเหมือนในอดีต เพราะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและใกล้เคียงกับคู่แข่ง ประเทศไทยมีโอกาสเป็นผู้นำการพัฒนาทางการเกษตรที่เข้าสู่คลื่นลูกที่สาม ทศวรรษหน้าที่กำลังจะมาถึงก็คือ ยุคอุตสาหกรรมวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (Life Science Industry) อย่างแท้จริง (ธีรพัฒน์ วิสัยทอง และชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2547: 33-35)

ด้านสังคมไทยยังคงเป็นสังคมเปิด (Open Society) เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกอย่างเต็มที่สังคมไทยจะมีความแตกต่างกันมากทั้งความเป็นเมืองกับความเป็นชนบท การอพยพย้ายถิ่นจะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การสื่อสารคมนาคมจะมีความสะดวกรวดเร็วและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย อย่างไรก็ตาม ชนบทยังคงเป็นภาคเกษตรกรรมที่มีผลผลิตที่กตต่ำ ประชาชนต้องพยายามปรับตัวศึกษาเรียนรู้เทคโนโลยีและทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลา ในลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และต้องรู้กว้าง รู้รอบ และรู้ลึก เนื่องจากผู้ประกอบการที่เป็นเจ้าของกิจการจะเน้นการจ้างบุคลากรแบบอเนกประสงค์ คือ บุคลากรที่มีศักยภาพปฏิบัติงานได้หลายอย่างในเวลาเดียวกัน

ด้านการเมืองไทยถูกยึดกุมด้วยแกนอำนาจแกนเล็ก ๆ ของพรรคการเมืองที่มีบทบาทในการเลือกตั้งและในสภาผู้แทนราษฎร เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ สถาบันที่เคยมีพลังอำนาจ เช่น กองทัพ นักศึกษาและองค์กรประชาชนจะไร้พลัง ข้าราชการต้องยอมอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมืองมากขึ้น การเมืองไทยเป็นการเมืองที่ขาดวัฒนธรรมทางอำนาจและนักการเมืองไม่มีอุดมการณ์ ขาดพลังทางนโยบาย การเมืองในรูปลักษณะของการสื่อสารจะเป็นลักษณะเด่นของสังคมไทย และจะเป็นพลังเดียวที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ถือว่า เป็นปัจจัยที่สำคัญในการชี้นำอนาคตของประเทศไทย เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่ดีมีสุขของคนไทยโดยรวม สังคมไทยในอนาคตจะเป็นสังคมของผู้รู้ (Learnt Society) ไม่ว่าจะหน่วยงานภาครัฐภาคธุรกิจเอกชนต่างๆ ล้วนให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านระบบสื่อสาร ข้อมูลคอมพิวเตอร์ หน่วยงานราชการจะลงทุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและมีแนวโน้มที่ประเทศไทยจะเป็นฐานการผลิต จึงส่งผลให้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทั้งอุปกรณ์ชีวิตประจำวัน การดำเนินธุรกิจ การเรียนรู้ รวมทั้งการบริหาร และการปกครอง การให้บริการผ่านเครือข่าย และจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทยอย่างยิ่ง (ทศวรรษแห่งดิจิทัล, 2548: 3-5)

4. รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอที่นำเสนอนี้ สอดคล้องกับแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาต่าง ๆ ดังนี้

4.1 จุดมุ่งหมายการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับหลักธรรมในพุทธศาสนาที่พระราชาวรมุณี กล่าวไว้ว่า “การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงเป็นเนื้อแท้และมีความหมายแท้จริงของการศึกษา” นอกจากนี้ ความหมายของการศึกษาแบบพุทธศาสนามีจุดหมายที่บ่งชี้ที่อาจเป็นอุดมการณ์ซึ่งยากที่จะไปให้ถึงได้ ผู้ศึกษาต้องทำความเข้าใจในบริบทของพุทธปรัชญาว่า ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามอุดมคติในแบบของพุทธศาสนิกชน” (พระราชาวรมุณี, 2528: 70) สอดคล้องกับแมคเคลฟลิน (McLaughlin, 2000: 9 – 11; 28 – 29) ที่ว่า “แนวทางการจัดการศึกษาคาทอลิก ต้องเป็นการทบทวนและทำความเข้าใจในบทบาทการศึกษาตามปรัชญาและเทววิทยา และการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้านวิทยาศาสตร์ และความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาตามสมัยหรือแบบทันสมัยนิยมที่เน้นคุณค่าของมนุษย์มากกว่าวัตถุ

4.2 หลักสูตรการศึกษา พบว่าสอดคล้องกับคำสอนในสมณกระทรวงว่าด้วยการศึกษาคาทอลิก เรื่องโรงเรียนคาทอลิก ข้อ 35 ที่ระบุว่า “โรงเรียนคาทอลิกมีพันธกิจที่จะพัฒนาคนทุกมิติ (The Whole Person) ทั้งมิติร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้เพราะคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Human Values) ในทุกมิตินั้นมีเอกภาพในองค์พระคริสต์ผู้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (The Perfect Person) นี้คือลักษณะพิเศษของการศึกษาคาทอลิก และเป็นภารกิจหลักที่สถานศึกษาคาทอลิกทุกแห่งต้องรับใช้มวลมนุษย์” สอดคล้องกับ จิตรกร ตั้งเกษมสุข ที่กล่าวว่า “หลักการสำคัญของพุทธปรัชญา คือ หลักแห่งเหตุผลอันเป็นแก่นแท้ของพุทธธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้ประจักษ์ด้วยหลักอริยสัจ 4 อันเป็นหัวใจของปรัชญาพุทธศาสตร์คือการศึกษาเป็นหลักแห่งเหตุผล โดยผ่านกระบวนการศึกษา 3 ชั้น คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา”

4.3 คุณลักษณะของครูผู้สอน พบว่าสอดคล้องกับคณะกรรมการที่ปรึกษากฎหมายพระศาสนจักรภายใต้ข้อตกลง สภาประมุขแห่งบาทหลวงโรมันคาทอลิกแห่งประเทศไทย (ข้อ 23-29 : 2543) ที่ว่า “ครูและบุคลากรตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิกในทศวรรษหน้า ต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ วิชาครู สามารถสร้างแรงบันดาลใจ (Power of Inspiration) ให้ผู้เรียน ได้เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Facilitator of Learning) ศรีททาในวิชาชีพครู ตระหนักว่าการเป็นครูคือกระแสเรียก (Vocation) จากพระเจ้าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นแม่พิมพ์พ่อพิมพ์และเป็นปูชนียบุคคลของนักเรียนเป็นมโนธรรมของสังคม มีความภักดีต่อองค์การ และเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียนจะต้องเป็นคนที่มีคุณธรรม (Veritas) มีความยุติธรรม ความรัก (Caritas) เรียบง่าย ซื่อสัตย์ มีอุดมการณ์ มีชีวิตภาวนา มีความรับผิดชอบ อุทิศตนและสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนและสังคมส่วนรวมและประพฤตินั้นเป็นแบบอย่างที่ดี (Gravitas) ”

4.4 คุณลักษณะของเยาวชน พบว่าสอดคล้องกับคำสอนในกฤษฎีกาว่าด้วยการศึกษาข้อ 1 ที่กล่าวว่า “การศึกษาที่แท้จริง ต้องมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาตัวบุคคล (Formation of the Human Person) โดยคำนึงถึงเป้าหมายขั้นสุดท้ายของชีวิต (Ultimate Goal) คำนึงถึงความดีงาม (Common Good) ของสังคมด้วยและส่งเสริมให้รู้จักความสำคัญต่อคุณค่าทางศีลธรรม (Moral Values) อย่างผู้มีมโนธรรมที่ถูกต้อง (Upright Conscience) นอกจากนี้ พระศาสนจักรได้ย้ำเตือนครูผู้สอนและผู้รับผิดชอบทางการศึกษาให้เคารพสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ (Sacred Right) นี้” สอดคล้องกับคำสอนในเอกสารว่าด้วยพระศาสนจักรในโลกปัจจุบันข้อ 41 ที่ระบุว่า พระเจ้าได้ทรงมอบหมายให้พระศาสนจักรเป็นผู้เผยแพร่และแสดงพระธรรมล้ำลึก อันเป็นสัจธรรมแท้จริงที่พระเจ้าทรงมอบให้แก่มนุษย์ในฐานะบุตรของพระองค์ ถึงกระนั้นมนุษย์ก็ไม่สามารถจะเข้าใจพระธรรมล้ำลึกได้ทั้งหมด จำเป็นต้องมีความเชื่อศรัทธาเป็นพื้นฐานด้วย ฉะนั้น สถานศึกษาคาทอลิก ต้องยืนยันที่จะประกาศว่า การจัดการศึกษาที่แท้จริง คือการดำรงชีวิต เพื่อการเข้าถึงสัจธรรม (การเข้าถึงพระเป็นเจ้า) บนพื้นฐานความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระเชิงทฤษฎี และการปฏิบัติ เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจจึงจะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่สมบูรณ์แท้จริง

4.5 กระบวนการจัดการศึกษา พบว่าสอดคล้องกับสมณกระทรวงการศึกษาคาทอลิก ข้อ 110 ที่ระบุว่า “สถานศึกษาคาทอลิกต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีกิจกรรมเสริมสร้างให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งการใช้คำพูด วิธีการปฏิบัติ การให้กำลังใจ ความช่วยเหลือ แนะนำและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างนุ่มนวล ล้วนเป็นส่วนสำคัญในที่มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมาย สถานศึกษา คือกลุ่มบุคคลที่ผูกพันกันด้วยความคิดและอุดมการณ์ ชุมชนในสถานศึกษาคาทอลิก ประกอบด้วยผู้บริหาร ครูและบุคลากร ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า และผู้เรียน ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอและสะท้อนความเป็นประชากรของพระเจ้า โดยปฏิบัติตามบัญญัติแห่งความรัก ให้ความเคารพ ความเอาใจใส่ต่อความต้องการของกันและกัน” สอดคล้องกับ กาโรชาบาล (2544: 14) ที่ว่าภาระหน้าที่สำคัญของโรงเรียนคาทอลิกอยู่ที่การช่วยให้ผู้เรียนเอาชนะความเห็นแก่ตัว และค้นพบว่าตนมีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ โรงเรียนคาทอลิกควรสร้างความสัมพันธ์ ประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง เพื่อร่วมมือกันในการอบรมเยาวชน สถานศึกษาเป็นทั้งผู้ให้บริการชุมชนและรับบริการจากชุมชน (Education for All and All for Education)

4.6 ด้านการบริหารจัดการ พบว่าการจัดโครงสร้างการบริหารของศูนย์ฯ มีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดโครงสร้างของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิก ที่มีลำดับชั้นจากบนลงล่าง โดยมีพระสันตปาปา พระสังฆราช พระสงฆ์ และสัตบุรุษ ในลักษณะความสัมพันธ์แบบ Hierarchy

มีผู้นำสูงสุดเป็นผู้แบ่งอำนาจหน้าที่ให้กับผู้ร่วมงานในระดับต่าง ๆ และเคารพต่อผู้ใหญ่ตามระบบคุณธรรม คำนึงถึงความสัมพันธ์ของบุคคลเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน สมาชิกสามารถเข้าพบได้ง่าย มีการทำงานเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เหมาะสมกับความสามารถ มีการกำหนดปริมาณและวิธีปฏิบัติงานที่ช่วยให้ทุกคนแสดงความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นอิสระ และมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ให้ความสำคัญศึกษภาพและความเป็นปัจเจกบุคคล มีการติดต่อสื่อสารแบบใกล้ชิดช่วยให้เกิดการปฏิบัติงานง่ายขึ้น ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์สายการบังคับบัญชามากเกินไป ทั้งหมดนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานความไว้วางใจและการเคารพซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับคักคา ปรารักษ์ประทานพร (2530: 127) ที่กล่าวว่า “ระบบการศึกษานั้น ทุกภาคส่วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ทั้งผู้ปกครองซึ่งต้องดูแลลูกทั้งในและนอกเวลาเรียน และการให้บุตรหลานมาโรงเรียนพ่อแม่ยังต้องรับผิดชอบการเติบโตของเขาอยู่อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับชุมชนเพราะเด็กต้องเติบโตเป็นทรัพย์สินของชุมชน ดังนั้น ชุมชนต้องรู้ว่า จะให้อะไรแก่โรงเรียนได้บ้าง โรงเรียนต้องมองให้ออกว่าจะช่วยเหลือชุมชนได้อย่างไร ทั้งหมดนี้ทุกฝ่ายต้องตระหนักว่าเราจะช่วยกันและกันได้อย่างไร”

สอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาซึ่ง จุมพล พูลภัทรชีวิน และวิธาน ฐานะวุฒภัทน์ ได้ศึกษาและอธิบายว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่เน้นการหล่อเลี้ยงให้ก่อเกิดและนำพาญาณทัศนะมาใช้ ซึ่งญาณทัศนะเป็นคุณสมบัติและศักยภาพที่มีอยู่แล้วในมนุษย์ทุกคน เหมือนความรู้สึพิเศษที่บึงแวงออกมาในสภาวะที่เหมาะสม แต่มนุษย์ในปัจจุบันถูกทำให้เชื่อเฉพาะเรื่องเหตุและผลในเชิงเส้นตรง และให้ความสำคัญกับญาณทัศนะน้อยลงเพราะคิดว่าไม่มีเหตุไม่มีผล ทั้งที่จริงแล้ว ญาณทัศนะมีเหตุและมีผลแต่เป็นเชิงซับซ้อนไม่เป็นเส้นตรงเป็นสมการหลายชั้น จิตตปัญญาศึกษา เป็นการศึกษาที่เน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ และการเรียนรู้มิติโลกด้านในอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อ ทัศนะมุมมองต่อชีวิตและโลกของตนเอง ให้คุณค่าเรื่องการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ มีการสังเกตอย่างมีสติต่อการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองที่เกิดจากการเผชิญกับผู้อื่นและโลกภายนอก ผ่านกระบวนการกิจกรรมที่หลากหลาย มีการนั่งสงบอยู่กับตนเอง การเจริญสติและการภาวนา Self and group reflection, Dialogue, deep listening, journaling, อาสาสมัครบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ศิลปะดนตรี จนถึงพิธีทางศาสนา

จิตตปัญญาศึกษามีเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานและอย่างลึกซึ้งทางความคิด และจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับตนเองและโลก ส่งผลต่อการประพฤติปฏิบัติและการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มีปัญญา มีความรัก ความเมตตาต่อตนเองและสรรพสิ่งทั้งหลายในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ เน้นประสบการณ์และการตระหนักรู้โลกภายในตนเองที่สัมพันธ์กับโลกภายนอก เน้นการเรียนรู้จากข้อมูลข่าวสารเป็นความรู้ที่เกิดมาจากภายใน (tacit

knowledge) ไม่วิพากษ์วิจารณ์ ไม่ตัดสิน ภายใต้บรรยากาศการเคารพยอมรับกันแบบไม่มีเงื่อนไข ในบรรยากาศแบบเปิดที่เอื้อให้ผู้เรียนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยที่จะเปิดเผยตนเอง (self disclosure) จิตตปัญญาศึกษาเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติมีจุดมุ่งหมายให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ทั้งภายในตน (Self Transformation) ในองค์กร (Organizational Transformation) และภายในสังคม (Social Transformation) เป็นการเปลี่ยนแปลงระดับขั้นพื้นฐานอย่างลึกซึ้ง โดยนับนี้ จิตตปัญญาศึกษา จึงเป็นทั้งแนวคิด แนวปฏิบัติ และเป็นเป้าหมายหรือผลที่ต้องการให้เกิดขึ้น

5. ด้านวัฒนธรรมของศูนย์ฯเป็นจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความเชื่อ และคุณค่าทางวัฒนธรรมของมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับคำประกาศของสภาสังคายนาวาติกันครั้งที่ 2 เรื่องความมุ่งหมายทางการศึกษาของคาทอลิก ที่ระบุว่าโรงเรียนคาทอลิกมุ่งเป้าหมายทางวัฒนธรรมและมุ่งการพัฒนาเยาวชนตามหลักธรรมชาติในระดับเดียวกับ โรงเรียนอื่นๆ แต่สิ่งที่ทำให้โรงเรียนคาทอลิกมีคุณสมบัติเด่นเป็นพิเศษคือ ความพยายามที่จะสร้างบรรยากาศ “ร่วม” ขึ้นในโรงเรียนให้เป็นบรรยากาศที่ซึมซาบด้วยจิตตารมณ์แห่งเสรีภาพและความรัก ให้นุ่มนวลพัฒนาบุคลิกภาพเคียงคู่ไปกับการพัฒนา “สิ่งสร้างใหม่” วัฒนธรรมความเจริญงอกงามหรือสิ่งสูงค่าที่สืบทอดกันมาจากอดีต เป็นสิ่งที่ต้องคงรักษาไว้เป็นระบบคิดร่วม เป็นแบบแผนพฤติกรรมร่วมของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในสังคมหรือประเทศชาตินั้น ๆ ระบบคิดร่วมนี้แบ่งเป็นความเชื่อ ปรัชญา ค่านิยม แนวคิดทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งจะพัฒนาสอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมของชนชาติหรือชนเผ่าหนึ่งๆ ที่สามารถแสดงออกมาจากการดำเนินชีวิต ภาษา ศิลปะและวิทยาการ (ยุค ศรีอาริยะ, 2539: 162 – 163)

วัฒนธรรมภายในศูนย์ฯมีความสำคัญ เนื่องจากทำให้เกิดแนวปฏิบัติที่สมาชิกให้การยอมรับ ทั้งนี้เยาวชนทั้งเก่าและใหม่ต้องติดต่อกันอย่างต่อเนื่อง 24 ชั่วโมงทำให้เยาวชนที่เข้ามาอยู่ใหม่ต้องเรียนรู้วิถีคิดและวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องเหมาะสมจากคำแนะนำของเยาวชนเก่า หรือไม่ก็เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์หรือการสังเกตว่า วิถีคิดหรือวิธีการทำงานแบบใด ที่ทำแล้วได้รับคำชมเชยสรรเสริญหรือได้รางวัล และวิธีการปฏิบัติแบบใดที่ทำไปแล้วจะถูกดำเนินคดีหรือได้รับโทษ เยาวชนใหม่จะค่อยๆเรียนรู้จนทราบวิธีการคิดและการปฏิบัติที่สมาชิกส่วนใหญ่พึงปรารถนา และมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานเกี่ยวกับความประพฤติของเยาวชน เกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิตประจำวันของเยาวชนภายในศูนย์ฯ นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังช่วยจัดการปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ที่ศูนย์ฯต้องเผชิญ เช่น การปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก (External Adaptation) และการบูรณาการส่วนต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ (Internal Integration) ให้ทำงานประสานสอดคล้องกัน เมื่อวัฒนธรรมของศูนย์ฯ ได้ผ่านกาลเวลาแห่งการทดสอบจนเป็นที่ยอมรับจากสมาชิกส่วนใหญ่ว่า

สามารถแก้ปัญหาพื้นฐานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดให้สมาชิก รุ่นใหม่รับรู้ว่าวัฒนธรรมเหล่านี้ถูกต้องเหมาะสมและจึงนำมาใช้ในกระบวนการหล่อหลอมขัดเกลา สมาชิกใหม่ของศูนย์ฯ ให้เรียนรู้และปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมที่เพิ่งเข้ามาอยู่ และให้รับเอาไปเป็น แนวทางการดำเนินชีวิตและประเพณีปฏิบัติต่อกันไป วัฒนธรรมช่วยให้เยาวชนตระหนักว่าพวกเขา เป็นพวกเดียวกันเพราะมีคุณค่า ความเชื่อ การประเพณีที่คล้ายคลึงกัน และเป็นเอกลักษณ์ที่แตกต่าง จากวิถีทางของกลุ่มอื่นหลายประการ เช่น การแต่งกาย ภาษา การดำเนินชีวิตประจำวัน ผลงาน ชื่อเสียงและภาพพจน์ของศิษย์เก่า เป็นต้น

กล่าวสรุป ทุกสถาบันสังคมทั้งในระดับกลุ่มคน องค์กร ชนเผ่า จนถึงชนชาติล้วนมี แบบวัฒนธรรมเฉพาะของตัวเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยที่หลากหลายทางภูมิประเทศ ภูมิสังคมต่าง ๆ เป็นต้น วัฒนธรรมจึงมีความหลากหลายและเป็นลักษณะพิเศษที่ไม่เหมือนใคร ความสูงสุดแห่ง วัฒนธรรมสามารถสะท้อนออกถึงความมั่งคั่งทางภูมิปัญญา การสืบทอดวัฒนธรรม บางครั้ง วัฒนธรรมอาจถูกใช้เป็นเครื่องบ่งบอกความแตกต่างความสูงกว่าต่ำกว่าของชนชั้นในสังคม การศึกษาคาทอลิกจึงให้ความเคารพวัฒนธรรมในฐานะเป็นคุณค่า เป็นผลผลิตแห่งความสำเร็จของ มนุษย์และสังคม ซึ่งต่างมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความดีงาม ความสมบูรณ์ของชีวิต และที่สำคัญ สูงสุดก็เพื่อเสริมสร้างชีวิตแห่งความรักผู้อื่น บนพื้นฐานของครอบครัวที่ดี และการมีชีวิตอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข

ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิก เป็นการนำมนุษย์ไปสู่ความรอดพ้น (Salvation) และค้นพบสัจธรรมของชีวิต ได้แก่ 1) การเป็นอิสระ (Liberation) จากอำนาจบาปและ ความชั่ว ทั้งปวงของมวลมนุษยทั้งระดับ โลกและระดับจิตวิญญาณ 2) การเป็นคนใหม่ (New Man) ที่มีชีวิตเหมือนกับพระเยซู และ 3) มีชีวิตนิรันดร์สมานเป็นหนึ่งในเดียวกับพระเป็นเจ้า (Reconciliation)

ความสอดคล้องระหว่างปรัชญาการศึกษาคาทอลิกกับการดำเนินงานของศูนย์พันธ กิจแห่งรักและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงาน ได้แก่ 1) จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาเพื่อ พัฒนาเยาวชนที่ค้อยโอกาสในถิ่นทุรกันดารและยากจน 2) บูรณาการมิติศาสนา การศึกษาและ วัฒนธรรม 3) ครูผู้สอนมีจิตตารมณ์ทางศาสนาอย่างชัดเจนทั้งความเชื่อและการดำเนินชีวิต 4) เยาวชนพร้อมเปิดรับความเจริญเติบโตทุกมิติยอมรับความสามารถและข้อจำกัดของตน 5) การ จัดการศึกษาเน้นการเป็นแบบอย่างซึ่งกันและกันจากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 6) การบริหาร จัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักบวช ครูคำสอนที่เป็นฆราวาส

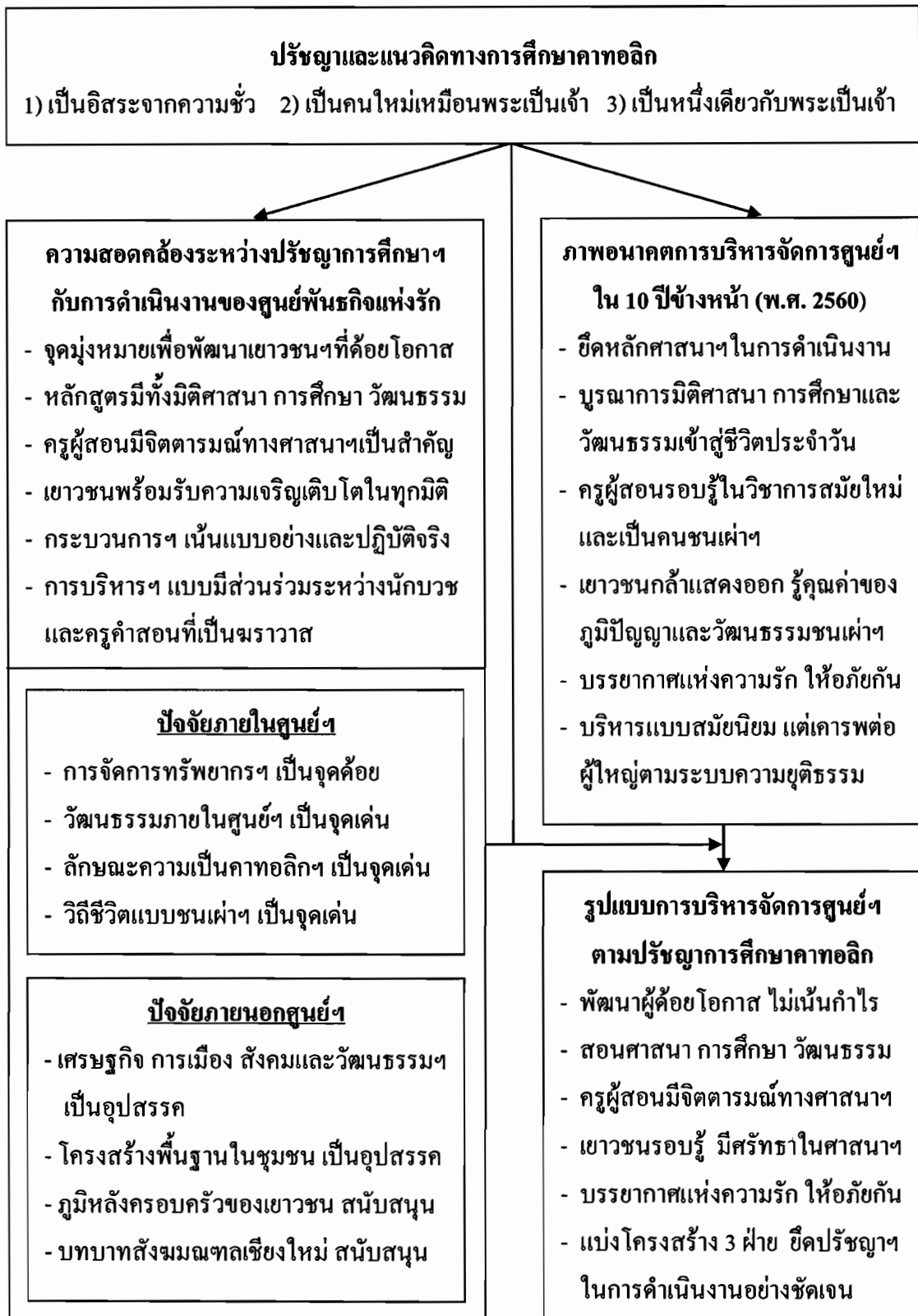
ปัจจัยภายในได้แก่ 1) การจัดการทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ และเทคโนโลยี 2) วัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้ การเคารพบุคคล การรับใช้ผู้อื่น ความนับ

นอบเชื้อฟัง 3) ลักษณะความเป็นคาทอลิกมีสัญลักษณ์และคำสอนทางศาสนา มีบรรยากาศอบอุ่นแบบครอบครัว 4) วิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ เครื่องใช้ การแต่งกาย ภาษาในการสื่อสาร ประเพณีสำคัญๆ

ปัจจัยภายนอกได้แก่ 1) เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม 2) โครงสร้างพื้นฐานรอบศูนย์ฯ ถนน น้ำประปา ที่ทำกิน 3) ภูมิหลังทางครอบครัวด้านฐานะ ความสัมพันธ์ การสนับสนุนการศึกษา 4) บทบาทสังคมชนเผ่าใหม่ด้านนโยบาย การประเมินผล การสนับสนุนปัจจัย

ภาพอนาคตการบริหารจัดการใน 10 ปีได้แก่ 1) ยึดหลักศาสนาเป็นหัวใจในการดำเนินงาน 2) บูรณาการวิชาการเข้ากับศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น 3) ครูผู้สอนมีความรอบรู้ในวิชาชีพครุมีเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่าฯ 4) เยาวชนกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าฯ มีจิตสำนึกต่อสาธารณะ 5) การเรียนการสอนเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนทุกมิติ มีบรรยากาศเรียบง่ายนับถือความยากจน 6) การบริหารจัดการตามสมัยนิยมแต่คงไว้ซึ่งความเคารพต่อผู้ใหญ่ตามความยุติธรรม

รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯตั้งอยู่บนพื้นฐานคิดแบบบูรณาการมิติศาสนา การศึกษาและวัฒนธรรมของชนเผ่าฯเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้จากการเจริญชีวิตจากภายในที่เชื่อมโยงกับบริบทแวดล้อม ประสบการณ์ การไตร่ตรอง การกระทำ และการประเมินผล

ภาพ 39 กรอบแนวคิดที่ได้จากผลการวิจัย (Revision Framwork)

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่ มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก เป็นเรื่องสำคัญที่สังคมมณฑลเชียงใหม่ ควรเข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานของศูนย์ฯอย่างจริงจังและให้เป็นรูปธรรมมากกว่าในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้เห็นความบกพร่องในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในลักษณะการป้องกันปัญหามากกว่าจะรอให้เกิดปัญหาแล้วจึงดำเนินการแก้ไข ทั้งนี้ในฐานะที่สังคมมณฑลเชียงใหม่เป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นผู้สนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ การดำเนินงานของศูนย์ฯตลอดมา ดังนั้นควรมีบทบาทในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้เป็นทิศทางเดียวกับแผนงานของสังคมมณฑลเชียงใหม่ เนื่องจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ของคาทอลิก ต้องบริหารจัดการภายใต้โครงสร้างการปกครองของพระศาสนจักร โรมันคาทอลิก เช่นเดียวกันทั่วโลก
2. ความสามารถในการพึ่งตนเองของศูนย์พันธกิจแห่งรักในอนาคต เป็นเรื่องสำคัญที่สังคมมณฑลเชียงใหม่ต้องให้การสนับสนุน และควรกำหนดให้เป็นนโยบายหลัก โดยใช้แนวทางการพัฒนาแบบให้ศูนย์ฯเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาชุมชนโดยรอบ ทั้งนี้สังคมมณฑลเชียงใหม่ต้องมีบทบาทเป็นผู้ประสานปัจจัยต่างๆทั้งในท้องถิ่นและองค์กรในระดับสากลมาใช้ประโยชน์และผลักดันให้ชุมชนมีบรรยากาศทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อกับบริบทของศูนย์ฯ
3. สังคมมณฑลเชียงใหม่ ควรเน้นให้ผู้บริหารศูนย์ฯเอาใจใส่บุคลากรด้านจิตตารมณ์การศึกษาคาทอลิกเป็นพิเศษ โดยการเสริมทุกครั้งที่มีโอกาส เช่น การประชุม การอบรม และสนับสนุนให้บุคลากรทุกระดับได้รวมทำกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ มีการจัดอบรมพัฒนาบุคลากรประจำปี และชี้แจงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ใหญ่ทุกระดับได้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของเยาวชนในมุมมองที่กว้างขึ้น ควรจัดตั้งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในระดับสังคมมณฑลเชียงใหม่ และสร้างสัมพันธ์อันดีกับหน่วยราชการและชุมชนในลักษณะการเกื้อกูลกัน สร้างระบบโรงเรียนพี่โรงเรียนน้องในกลุ่มโรงเรียนคาทอลิกด้วยกัน ทั้งด้านวิชาการ การฝึกอบรม มีกองทุนช่วยเหลือเยาวชนหรือศูนย์ฯที่ยังขาดแคลนปัจจัยที่จำเป็นต่าง ๆ

4. บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ทั้งผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ เยาวชน ครอบครัวของเยาวชน รวมทั้งชุมชนชนเผ่าปกากะญอ ต้องมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน และให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมแรงร่วมใจพัฒนาชุมชนด้วยกัน ทั้งนี้จุดมุ่งหมายการพัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ก็คือ การพัฒนาให้พวกเขาได้พัฒนาอย่างสมบูรณ์เต็มตามศักยภาพโดยมีพื้นฐานบนความเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในเรื่องของความเชื่อทางศาสนา มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม

5. สังคมชนชาติเชียงใหม่ควรกระตุ้นให้ผู้บริหารศูนย์ฯทุกระดับตระหนักความสำคัญในการกำหนดแนวทางและเป้าหมายเชิงพฤติกรรมของเยาวชนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากขึ้น และต้องเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะมาตรการให้คุณให้โทษที่มีลักษณะสร้างสรรค์ ควรเป็นอย่างไรจึงจะเหมาะสม และเป็นการช่วยให้เยาวชนสามารถเผชิญกับสภาพสังคมภายนอกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเน้นด้านวัตถุนิยม ความสะดวกสบาย ความทันสมัย (Modernization) ซึ่งไม่สอดคล้องกับปัจจัยภายในศูนย์ฯ เช่น งบประมาณ สถานที่ บุคลากรหรือผู้เชี่ยวชาญ และ โครงสร้างพื้นฐานของชุมชนที่อยู่โดยรอบศูนย์ฯ ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาที่นำมาใช้จึงควรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไปและยึดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

6. การจัดโครงสร้างการบริหารจัดการของศูนย์ต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของสังฆมณฑลเชียงใหม่ ควรแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขข้อจำกัดเรื่องนักบวชที่มีจำนวนลดลง ดังนี้ ด้านที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาควรเป็นหน้าที่ของนักบวช โดยเฉพาะและจัดให้มีครูคำสอนที่เป็นฆราวาสเป็นผู้ช่วยนักบวช ด้านการศึกษาควรสรรหาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญทางการบริหารจัดการศึกษามาทำหน้าที่ โดยเฉพาะ เพื่อความสอดคล้องและเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับปัจจุบัน ส่วนด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ ความเปิดโอกาสให้มีคณะกรรมการของชุมชน ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง รวมถึงนักปราชญ์ที่ชนเผ่าปกากะญอเข้ามาบริหารจัดการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาของชนเผ่าฯ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ศูนย์ฯควรกำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานให้มีความชัดเจนเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายสามารถรับรู้และเข้าใจถึงปรัชญา วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ดำเนินงานของศูนย์ฯ ตรงกัน อีกทั้งผู้บริหารศูนย์ฯ ต้องศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ซึ่งเป็นตัวนำร่องระบบการศึกษาของประเทศ และพิจารณาปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม

โดยเฉพาะปัจจัยการเมืองซึ่งกลายเป็นปัจจัยที่ผลักดันนโยบายการศึกษาว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางใด ทั้งนี้ควรให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์ฯมากกว่าการที่ศูนย์ฯเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชุมชนเพียงฝ่ายเดียว ช่วยให้ชุมชนเกิดความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารของศูนย์พันธกิจแห่งรัก ที่มีต่อกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ควรวางตัวในลักษณะของผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ มีบทบาทอยู่เหนือผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่กลุ่มการเมืองพยายามนำเสนอให้มาทุกรูปแบบ ทั้งนี้ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและวางตัวเป็นกลางต่อกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มการเมืองทุกฝ่าย ไม่มีอคติหรือความลำเอียงต่อกลุ่มใด ๆ และควรเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้ และสร้างประสบการณ์ตรง เช่น การสร้างสถานการณ์จำลองทางการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. ควรเปิดโอกาสให้เยาวชนในศูนย์พันธกิจแห่งรักได้เรียนรู้ และฝึกทักษะเพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน เช่น การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษาและสืบค้นข้อมูลที่เป็นความรู้สากลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอก ทั้งนี้ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้เยาวชนได้พัฒนาเทคโนโลยีขั้นพื้นฐานที่มีในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อลดการพึ่งพาจากภายนอกอีกทั้งยังเป็นการฝึกให้เยาวชนได้พัฒนาความสามารถในการพึ่งตนเองตามหลัก

4. การฝึกฝนให้เยาวชนได้ใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมของตนเอง โดยศูนย์พันธกิจแห่งรักควรจัดกิจกรรม เช่น กลุ่มสัมพันธ์ ค่ายพักแรม หรือการเชิญวิทยากรภายนอกมาให้ความรู้แก่เยาวชนเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ และส่งเสริมให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยองค์การหรือสถาบันในระดับต่างประเทศ เช่น ส่งผลงานด้านศิลปะ การแสดงดนตรี หรือนาฏศิลป์ประจำเผ่าฯ ไปเข้าร่วมการประกวด เป็นต้น

5. ควรมีการกำหนดบทบาทโทษสำหรับเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับวัยและระดับการเรียนรู้ของเยาวชน ขณะเดียวกันควรมีรางวัลสำหรับเยาวชนที่มีความประพฤติที่ดีงามเพื่อเป็นแบบอย่างสำหรับเยาวชนคนอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างกระบวนการทางการเรียนรู้สำหรับเยาวชนจำนวนมากที่ต้องเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

6. ควรเสริมสร้างให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความจำเป็นในการให้ความร่วมมือในการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก เช่น การสนับสนุนกิจกรรมที่ศูนย์ฯจัดขึ้นตามความเหมาะสมและโอกาส เช่น วันสำคัญทางศาสนาและงานประเพณีของชนเผ่าฯ รวมถึงวันสำคัญๆ ของชาติ และที่สำคัญผู้ปกครองต้องมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน เช่น แสดงความรัก ความห่วงใยซึ่งกันและกันในครอบครัว ส่งเสริมให้บุตรหลานมีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง รวมไปถึงบุคคลอื่น ๆ โดยไม่จำกัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษาศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมชนชาติเชียงใหม่ในครั้งนี้ ไม่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. บทบาทของสังคมชนชาติเชียงใหม่ ที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเยาวชนในเขตพื้นที่การปกครองทั้ง 13 ศูนย์ ควรมีบทบาทแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร ทั้งการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติงาน การสนับสนุนปัจจัย การติดตามประเมินผล เป็นต้น
2. บทบาทของนักบวชที่มีต่อการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก และ/หรือศูนย์พัฒนาเยาวชนต่างๆในอนาคต ควรเป็นอย่างไร และนักบวชควรมีการพัฒนาหรือเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้บริหารศูนย์ในด้านใด อย่างไรบ้าง
3. ควรให้บุคลากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ หรือมีความเชื่อที่แตกต่างจากคาทอลิก รวมถึงไม่ได้เป็นชนเผ่าปกากะญอให้เข้ามาเป็นครูผู้สอนหรือเป็นบุคลากรประจำในศูนย์พันธกิจแห่งรักและศูนย์พัฒนาเยาวชนที่เป็นชนเผ่าต่าง ๆ ได้หรือไม่ อย่างไร
4. การดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก และศูนย์พัฒนาเยาวชนที่เป็นชนเผ่าต่างๆ ควรเป็นการเปิดกว้างสำหรับเยาวชนที่นับถือศาสนาอื่นๆ และไม่ใช่เยาวชนที่เป็นเฉพาะกลุ่มชนเผ่า ให้สามารถเข้ามาศึกษาอบรมและอยู่ร่วมกันภายในศูนย์ได้หรือไม่ อย่างไร
5. ควรศึกษาแบบเจาะลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ ว่าชนเผ่าปกากะญอมีความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาคาทอลิกอย่างไร และควรมีการเปรียบเทียบกับเยาวชนชนเผ่าอื่น ๆ ที่แตกต่างจากชนเผ่าปกากะญอ
6. ควรมีการวิจัยในลักษณะการประเมินผลการฝึกอบรมเยาวชนฯ ตามแนวทางหรือหลักสูตรที่ศูนย์ต่าง ๆ ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและพัฒนาการในการดำเนินงานของศูนย์ที่อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองสังคมชนชาติเชียงใหม่ทั้งสิ้น 13 ศูนย์

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. 2527. “กะเหรี่ยง (สะกอ)”. นิตยสารการประชาสัมพันธ์ ฉบับครบรอบ 44 ปีกรมประชาสัมพันธ์. 27 (กันยายน – ตุลาคม): 12-17.
- กรมประชาสัมพันธ์ กองสงเคราะห์ชาวเขา. 2513. กะเหรี่ยง. กรุงเทพฯ: กองสงเคราะห์ชาวเขา.
- _____. 2541. ข้อมูลกลางประชากรชาวเขาและชุมชนบนพื้นที่สูง 20 จังหวัดในประเทศไทย พ.ศ.2540 – 2541. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- กรมการปกครอง กองราชการส่วนตำบล. 2539. กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับองค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์. 2510. เอกสารการสัมมนาการฝึกสอน 25 สิงหาคม – 1 กันยายน กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาไรชาบาล, มิเกล. 2544. ปัจจัยทางการบริหารกับความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้แบบคาทอลิก. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.
- กาญจนา แก้วเทพ. 2538. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กิติมา ปรีดีติติก. 2533. ปรัชญาการศึกษา เล่มที่ 1. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- กীরดี บุญเจือ. 2527. ปรัชญาการศึกษาลัทธิอัตถิภาวนิยม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2529. ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เกรียงศักดิ์ กิจสกุลวงศ์. 2552. “คุณค่าพระอาณาจักรของพระเจ้าท่ามกลางสังคมวัฒนธรรมของชนปกากะญอ”. วารสารวิชาการวิทยาลัยแสงธรรม 1, 1 (มกราคม – มิถุนายน): 61-79.
- เกียรติวรรณ อมาตยากุล. 2526. “การศึกษาและวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาลัทธิอัตถิภาวนิยม. (Existentialism)”. วารสารครุศาสตร์ 14, 4 (ตุลาคม-ธันวาคม): 66.
- _____. 2531. “การพัฒนาความรักในจิตใจของเด็กตามปรัชญาการศึกษาแบบนีโอฮิวแมนนิส: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ”. วารสารครุศาสตร์ 16, 9 (เมษายน-มิถุนายน): 161-171.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. 2529. กระบวนการยอมรับการศึกษาในรูปโรงเรียนในการรักษาเอกราชของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์นิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- โกวิท ปรวาลพฤกษ์. 2535. “การวิเคราะห์เนื้อหา: เอกสารประกอบการอมรมวิจัยปฏิบัติการประเมินหลักสูตร 12 – 16 กรกฎาคม”. ม.ป.ท.: ม.ป.พ. (เอกสารอัครำเนา).

ขวัญชีวัน บัวแดง. 2547. พิจารณาความเป็นกะเหรี่ยง จากการแสดง “จำ”. วากรรมอัตลักษณ์.

กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

คณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร, ผู้แปล. 2532. มิติด้านศาสนาของการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก
แนวทางเพื่อการพิจารณาใคร่ครวญ และการฟื้นฟูขึ้นใหม่. แปลจาก The Christian Family
in the Modern World. กรุงเทพฯ: ฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

คณะศึกษาโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์”. 2538. การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ :
วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาไทยในอนาคต. เอกสารสรุปผลการสัมมนาระดับ
ภูมิภาค. ครั้งที่ 1 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ จังหวัด ขอนแก่น 24 – 25 มีนาคม ณ
โรงแรมเจริญธานีปรินเซส จังหวัด ขอนแก่น. ม.ป.ท.: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).

จงดี วงศ์จอมพร. 2544. วัฒนธรรมพื้นบ้านปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของ
ชุมชน กรณีศึกษาชุมชนปกาศะญอ หมู่บ้านโป่งสมิท อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

จันทบูรณ์ สุทธิ. 2524. ไร่เลื่อนลอยชาวเขา. เชียงใหม่: ศูนย์วิจัยชาวเขา. (เอกสารอัดสำเนา).

_____. 2526. การแบ่งกลุ่ม และการเรียกตัวเองของกะเหรี่ยงในจังหวัดเชียงใหม่และ
ภาคกลาง. ข่าวสารศูนย์วิจัยชาวเขา 2 (เมษายน – มิถุนายน 2526). 3 – 18.

จาง ทงประเสริฐ. 2514. ปรัชญาตะวันตกสมัยกลาง. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.

จรัส นองมาก. 2538. การรับรองมาตรฐานคุณภาพโรงเรียนเอกชน: แนวทางพัฒนาเพื่อเสริม
บทบาทการแบ่งเบาภาระของรัฐ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมศาสนา.

จิตรกร ตั้งเกษมสุข. 2525. พุทธปรัชญากับปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

จินดา ต้นมะขัน. 2529. สภาพการจัดกิจกรรมทางการศึกษาสำหรับชาวเขาของโครงการศึกษาเพื่อ
ชุมชน ในเขตภูเขา ตามความคิดเห็นของครูนิเทศน์ ครูผู้สอน และนักศึกษาชาวเขาเผ่า
กะเหรี่ยง กลุ่มหมู่บ้านแม่สวรรค์น้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุมพล พูลภัทรชีวิน. 2529. “การวิจัยอนาคต”. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย (กันยายน): 5-6.

_____. 2552. แนวคิดและปรัชญาการศึกษา. เอกสารประกอบการสอนวิชาพื้นฐาน
การศึกษาทางปรัชญา. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539. การบริหารหลักสูตร : หลักการและการแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์คลื่นเพชร.

ฉัตรชัย น่วมโพธิ์. 2532. การวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาทางการศึกษานอกโรงเรียนระหว่าง
ปีพุทธศักราช 2520 – 2529. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชนิตา รักษ์พลเมือง. 2532. การศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: โอเคียนสโตร์.
- ชัชวาล แสงแก้ว. 2534. คริสตจริยศาสตร์พื้นฐานทางสังคม. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ชัย นานาวรรการ. 2545. การปรับระบบพัฒนาคนเพื่อเป็นรากฐานการปฏิรูประบบเศรษฐกิจ. วารสาร
นักบริหาร (มกราคม – มีนาคม): 47.
- ชาญวุฒิ วงศ์เพ็ง. 2536. การเปลี่ยนแปลงคุณค่าในตนเองของเด็กเบทาเนียโดยการฝึกงานจิตใต้
สำนึกตามทฤษฎีไออีเอ็มแมนนิส. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ชูพินิจ เกษมณี. 2539. นโยบายการอพยพชาวเขา ทางออกในเขาวงกต กรณีศึกษาจังหวัด
กำแพงเพชร. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา.
- ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร. 2543. วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และ
ความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- เซฟเฟรีโน เลเดสมา. 2525. การวัดประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูใหญ่ในโรงเรียนคาทอลิก.
กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติพงษ์ ธรรมานุสร. 2522. พื้นฐานการศึกษา. กรุงเทพฯ: เจริญทัศน์.
- ณรงค์ จริยวิทยานนท์. 2526. จิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่. อุบลราชธานี: อีสานการพิมพ์.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2545. หลักและวิธีการวิจัยทางสังคมพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6.
กรุงเทพฯ: เอกซ์เพรสมีเดีย.
- ครุณี ศรีมงคล. 2536. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับลักษณะที่พึง
ประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คารุพัศตร์ สำราญวงศ์. 2529. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิพจน์. 2541. การกำหนดและวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎีและการ
ประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ถาวร กัมพลกุล. 2547. ไร่หมุนเวียนในวงจรชีวิตชนเผ่าปกากะญอ. เชียงใหม่: บีเอสดี
การพิมพ์.
- ดิรพัฒน์ วิสัยทอง และชัยอนันต์ สมุทรวณิช. 2547. อนาคตไร้ค่าประเทศไทย: แนวโน้มของโลก
สังคม เศรษฐกิจ การเมืองกับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ: สถาบัน
นโยบายศึกษา.

- ทรงวุฒิ สุชาอรรถ. 2529. แนวโน้มของปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ปีพุทธศักราช 2543. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองปลิว ชมชื่น. 2529. ปรัชญาการศึกษาจากระบบโรงเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทองเรียน อมรรักษ์กุล. 2524. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. (เอกสารอัดสำเนา).
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. 2539. เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- “ทศวรรษแห่งคิจิทัล”. 2548. มติชนรายเดือน. 7 ธันวาคม: 3-5.
- ทวิช จตุรพฤกษ์, สมเกียรติ จำลอง และทรงวิทย์ เชื้ออมสกุล. 2540. จากยอดดอยสู่สัจธรรม: การปรับตัวของชาวเขาในเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยชาวเขา.
- ทัศนีย์ ไสยกิจ. 2513. โครงสร้างสังคมของชาวไทยบนพื้นที่สูง. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทิพวรรณ ยูทโยธิน. 2528. การศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ธนาคารพิมพ์.
- ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. 2514. พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่ม 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การค้ำของคุรุสภา.
- เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย. 2539. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย สถาอนุชาติ. 2546. การบริหารองค์การพัฒนาเอกชน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนาสุขภาพสังคม.
- ธงชัย สันติวงษ์. 2537. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิคย์ สัมมาพันธ์. 2535. การบริหารคุณภาพแบบญี่ปุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บรรจง จันทรสา. 2527. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- บรรยงค์ โตจินดา. 2542. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- บาทหลวง เจมส์ โทลเฮิร์สท์. 2534. แนวความคิดทางมนุษยปรัชญาในวรรณกรรมของสุนทรภู่. คณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาปรัชญา วิทยาลัยแสงธรรม.
- _____. คำสอนสังเขปสำหรับคาทอลิก. กรุงเทพฯ: เจ ซี ซี การพิมพ์.
- บาทหลวงวีระ ผังรักษ์. 2535. ปัจจุบันและอนาคตการศึกษาคาทอลิกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บำรุง กลัดเจริญ. 2528. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

- บุญเทียน ทองประสาน. 2531. แนวคิดวัฒนธรรม ชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: เอเชียคอมพิวกราฟฟิค.
- บุญเพิ่ม ฤทัยกริม. 2545. การปรับตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวปกากะญอที่เข้ามาทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญเลิศ นาคแก้ว และนางเยาว์ สุชาพันธ์. 2522. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. 2525. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- บุญมี แทนแก้ว. 2548. ปรัชญาตะวันตกร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เบญจมาศ พลอินทร์. 2525. แก่นคิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปกรณ์ ปรีชากร. 2546. การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- ประทีป ฉัตรสุภาวงศ์, ทศนีย์ มธุรสสุวรรณ และ ประภา วีระศิลป์. 2534. แนวความคิดทางมนุษย์ปรัชญาในวรรณกรรมของสุนทรภู่. นครปฐม: คณะมนุษยศาสตร์ วิทยาลัยแสงธรรม.
- ประภาพร อินทร์ตัน. 2530. ความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูในสหวิทยาลัยอำนาจและสหวิทยาลัยพุทธชินราช. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประยงค์ แสนบูรณ. 2548. ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- ประยูร ศรีประสาธน์, สมชาย สิงห์ยะบุศย์, พิทยา มุสิก, สุนันท์ นพศรี, สัมฤทธิ์ พัฒนรังสรรค์, สุข มีกุล, โกวิท นวลขาว และ ณรงค์ ชินสาร. 2532. “ผลกระทบของการศึกษาเอกชนต่อสังคมไทย”. น. 11-18. ใน รายงานการวิจัย เรื่องประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของเอกชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. 2547. การพัฒนาองค์กรเพื่อการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: วิทยไพบูลย์ พรินท์ติ้ง.
- ประสาร ทองภักดี. 2520. ระบบการศึกษาของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ: คำรงการพิมพ์.
- ปราณี रामสูตร. 2528. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญกิจ.
- ปราณี ศิริธร. ม.ป.ป. เพชรรัตนนาเหนือแคว้นแดนสยาม. ม.ป.ท.: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).
- ปียวรรณ ไหวพริบ. 2532. การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาทางการศึกษาทางเอกสารการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ ระหว่างปีพุทธศักราช 2520 – 2530. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปิยะวัติ บุญหลง. 2545. การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรทิพย์ อันทิวโรทัย. 2539. การวิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูและกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของครูมนตรี ตราโมท ในกลุ่มผู้สืบทอดที่ต่างกัน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรณี ช. เจนจิต. 2528. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระมหาณรงค์ จิตตโสณโณ. 2528. พุทธปรัชญา. วารสารพุทธจักร 39 (กุมภาพันธ์): 9.
- พระราชวรมนี. 2514ก. ความคิด : แหล่งสำคัญทางการศึกษา. ใน ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ภาคที่ 1. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2514ข. พุทธธรรม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2527. ปรัชญาการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- _____. 2528. ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- _____. 2529. ธรรมบุญชีวิต. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระสันตะปาปา ยอห์น ปอล ที่ 2. 2535. คำสอนพระศาสนจักรคาทอลิก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. 2531. การปฏิบัติการเหนือตำรา การวิจัยทางสังคม. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษาการพัฒนาสังคม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา บวรวัฒนา. 2544. ทฤษฎีองค์การสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- พุทธทาส. 2529. การศึกษาคืออะไร. กรุงเทพฯ: ธรรมบูชา.
- เพ็ญสิริ จีระเดชากุล. ม.ป.ป. เอกสารประกอบการสอนวิชาการศึกษา 471. พิษณุโลก: ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก. (เอกสารอัดสำเนา).
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. 2523. ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. 2524. ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฟูเอลบาค, จอห์น. 2537. พระอาณาจักรของพระเจ้า ข่าวสารสำคัญของพระเยซูเจ้า. นครปฐม: คณะพระมหาไถ่.
- ภิญโญ สาร. 2525. วิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย. เอกสารประกอบการบรรยายวิชาวิเคราะห์ปรัชญาการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (เอกสารอัดสำเนา).

- _____ . 2530ก. การศึกษา : ปัญหาที่รอกนแก่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____ . 2530ข. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- มนูญ วงศ์นารี. 2532. ฝ่ายจัดการหัวหน้างานและองค์กรที่มีประสิทธิผล. กรุงเทพฯ: นภาพัฒนาการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2528. **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2525ก. ภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- _____ . 2525ข. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษา หน่วยที่ 1 – 10. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มาร์ติน, ประทีป และ กมลมาศ ภราดา. 2541. การศึกษาคาทอลิกเน้นความเป็นบุคคลของมนุษย์ในการศึกษาอมรม. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาประจำปีการศึกษา 2541 ของสภาการศึกษา คาทอลิก (ประเทศไทย) ระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม - 2 กันยายน 2541. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- มีศักดิ์ ว่องประชาณุกุล. 2526. การวิเคราะห์โครงสร้างการบริหารงานโรงเรียนมูลนิธิภราดาคณะ เซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เมธี ปิลันธนานนท์. 2519. “อะไรคือปรัชญา”. วิทยาสาร 27 (ตุลาคม): 47.
- _____ . 2523. **ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ยนต์ ชุ่มจิต. 2526. **ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: เพ็ญวิทยา.
- ยศ สันตสมบัติ. 2540. มนุษย์กับวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยอด พิมพ์สาร. 2543. พระศาสนจักรในเอเชีย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- ยอร์ช, เนลเลอร์. 2524. **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (เอกสารอัดสำเนา).
- ยุค ศรีอาริยะ. 2539. **คลื่นปฏิวัติโลกใหม่สู่อารยธรรมไร้พรมแดน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. 2538. **การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวิจัย การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ บำรุงตระกูล. 2532. **พระสมณสาส์น ความห่วงใยเรื่องสังคม**. กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

- รัตนา ต้นบุญเด็ก. 2523. **ปรัชญาคืออะไร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- _____. 2530. **ปรัชญาการศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- รัตนา ตุงคสวัสดิ์. 2528. **พื้นฐานการศึกษาทางสังคม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย. 2545. **โครงการศูนย์พันธกิจแห่งรัก. (ศูนย์การศึกษาทางเลือก)**. เชียงใหม่: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).
- วัชร ตระกูลงาม. 2526. **แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตจังหวัดภาคกลาง**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาทิกันท์ 2. 2512. **คำแถลงเรื่องการอบรมตามหลักพระคริสตธรรม ฉบับแปล**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ตรีธรรมสาร.
- วรวิทย์ วศินสรากร. 2525. “จากพุทธปรัชญาสู่การศึกษาไทย”. **วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ** 4 (เมษายน – พฤษภาคม): 30 – 32.
- วิทย์ วิศทเวทย์. 2522. **ปรัชญาทั่วไป มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- _____. 2526. **ปรัชญาการศึกษาไทย 2411 – 2475**. กรุงเทพฯ: พันนี้พับลิชชิง.
- _____. 2527. **ปรัชญาทั่วไป**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- _____. 2537. **ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาการศึกษาของไทย**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- วิจิตร เกิดวิศิษฐ. 2520. **ปรัชญาการศึกษาของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท**. กรุงเทพฯ: ปริญญาวิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. 2514. **หลักและวิธีการประชุมแบบต่าง ๆ : ประมวลคำบรรยายในการอบรมครูใหญ่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ว่าราชอาณาจักร รุ่นที่ 1. (19 เมษายน – 7 พฤษภาคม)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สวนถิ่น.
- _____. 525. **ทฤษฎีการศึกษาร่วมสมัย : เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาพื้นฐานการศึกษาเล่ม 1**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บำรุงศิลป์การพิมพ์.
- วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านงค์ แรกพิณีจ. 2541. **บทบาทของชุมชนกับการศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- วิธาน ฐานะวุฒ. 2550. **ทฤษฎีและองค์ความรู้ในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิง.

- วิภาดา กุปตานนท์. 2544. การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.
- วิภาวี ประพันธ์โยธิน. 2510. ประวัติการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิทยาลัยแสงธรรม. 2532. ระเบียบการศึกษาและหลักสูตร ปีการศึกษา 2532 – 33. นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม.
- _____. 2544. การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. นนทบุรี: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- วิวรรณ ศรีกุศลานุกูล. 2538. ผลของการจัดกิจกรรมตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อความบกพร่องทางสติปัญญา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิวัฒน์ แพร่ศิริ. 2543. วิวัฒนาการและอนาคตภาพของการศึกษาคาทอลิกกับการพัฒนาสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์นิพนธ์ปริญญาเอก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระ นุชยะกาญจน. 2532. พื้นฐานทางปรัชญาของการศึกษา. มหาสารคาม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- วีระยุทธ วิเชียรโชติ และ นवलเพ็ญ วิเชียรโชติ. 2526. “หลักสูตรเพื่อการพัฒนาสังคมวัฒนธรรมตามแนวพุทธศาสตร์” น. 50 – 53. ใน ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ 8. กรุงเทพฯ: กราฟิการ์ต.
- _____. 2526. “ปรัชญาการศึกษาแบบอารนิยมตามแนวพุทธศาสตร์” น.35 – 38. ใน การศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ 1. กรุงเทพฯ: กราฟิการ์ต.
- วุฒิชัย มูลศิลป์ และลดาวัลย์ พวงนิล. 2532. “พัฒนาการของการศึกษาเอกชน”. ใน รายงานการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของเอกชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ศจิกา ศรีนันท์กุล. 2547. แผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. รายงานวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับการศึกษาในสังคมสารสนเทศ. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- ศตพร วิไลรัตน์. 2532. การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กก่อนวัยเรียนโดยสอนตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ ประรงค์ประทานพร. 2526. ปรัชญาการศึกษาระดับพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. 2530. ปรัชญาการศึกษาระดับพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี. 2530. **ปรัชญาการศึกษาไทยบนเส้นทางของการศึกษา**. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ศิริกุล ผลศักดิ์. 2523. **พื้นฐานการศึกษา**. กรุงเทพฯ: ชินอักษรการพิมพ์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. 2547. **ทฤษฎีการประเมิน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพงษ์ ถดาวัลย์ ณ อยุธยา. 2542. “ผลกระทบของโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจต่อประเทศไทย”. **วารสารทางวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่** 12, 1 (ก.ค. 2542 – มี.ค. 2543): 169 - 211.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2545. **ทฤษฎีองค์การ ฉบับมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ.
- ศุภร ศรีแสน. 2522. **ปรัชญาและแนวคิดการศึกษา**. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- _____. 2526. **ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจ้าพระยาการพิมพ์.
- สมเกียรติ อักษรกวน. 2531. **ปรัชญาการศึกษาและนวัตกรรมทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมจิตร ธนสุกาญจน์. 2522. **จิตวิทยากับการศึกษา**. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนสุนันทา.
- สมพงษ์ สิงหะพล. 2524. **แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพิศ โพล้งน้อย. 2530. **การสำรวจแนวคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับสารพัดทางพุทธปรัชญาการศึกษาของผู้บริหารและอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ เปี่ยมบริบูรณ์. 2536. **สภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการวางแผนบริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบูรณ์ พรธนาภพ. 2519. **ปรัชญาการศึกษาและแนวคิดทางการศึกษา**. เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. (เอกสารอัดสำเนา).
- สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. 2526. **จิตวิทยาเพื่อการศึกษาผู้ใหญ่**. เชียงใหม่: ตานนาการพิมพ์.
- สมศรี กิจพิทักษ์. 2529. **ความต้องการได้รับพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑล** กรุงเทพฯ. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สมณกระทรวงเพื่อการศึกษาคาทอลิกไทย. 2528. ศตวรรษอัสสัมชัญนุสรณ์ สี่ศตวรรษแห่งคุณค่าและบทเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

_____. 2531. มิติด้านศาสนาของการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก: แนวทางเพื่อการพิจารณาใคร่ครวญและการฟื้นฟูขึ้นใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ฝ่ายการศึกษาในโรงเรียนของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ.

_____. 2538. พัฒนาการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก. นครปฐม: วิทยาลัยแสงธรรม. สมักร บวรवास. 2512. พุทธปรัชญา 25 ศตวรรษ. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา.

สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย. 2529. ศาโรช บัวศรี กับการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.

สมาคมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา. 2529. การบริหารและการนิเทศการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรวิพัฒน์.

สรศักดิ์ วรอินทร์. 2543. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพของเยาวชนในเขตชานเมือง. กรุงเทพฯ: งานวิจัยในชุด โครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สังวร พรหมเสน. 2526. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ ภาคที่ 1. กรุงเทพฯ: กราฟิกอาร์ต.

สามารถ จักร์สุรีย์ และประทีป อินแสง. 2541. การศึกษากับศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สายอรุณ ผิวเกลี้ยง. 2538. พัฒนาการของการศึกษาที่จัดโดยคณะภคินีเซนต์ปอล เดอ ชาร์ตร ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศาโรช บัวศรี. 2518. “ปรัชญาการศึกษาในประเทศไทย” น. 1-8. ใน จุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

_____. 2535. “ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธธรรม”. สารานุกรมศึกษาศาสตร์ฉบับเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ในมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. น. 440 – 444.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2532. แนวทางการจัดการศึกษาในอนาคต. กรุงเทพฯ: อรรถพลการพิมพ์.

_____. 2535. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

- _____ . 2536. “มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเอกชน”. วารสารการศึกษา เอกชน. 3 (26 มิถุนายน): 22-25.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- _____ . 2545. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่เก้า พ.ศ.2545 – 2549 ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและการคุ้มครองทางสังคม. กรุงเทพฯ: ยูไนเต็คโปรดักชั่น.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. ม.ป.ป. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องแนวทางเนการักษา ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม พุทธศักราช 2531. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- สีปนนท์ เกตุทัต. 2538. “บทสังเคราะห์วิสัยทัศน์ : การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์”. น. 95-99. ใน ก้าวไปข้างหน้า 43 ปี กรมวิชาการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์ลาดพร้าว.
- สื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย. 2552. ปฏิทินคาทอลิก 2552. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- สุกัญญา นิลชังกร. 2532. “รายได้รายจ่ายของโรงเรียนเอกชน”. น. 46. ใน รายงานการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของเอกชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุกิจ บำรุง. 2531. ปรัชญาการศึกษาตามความต้องการของอาจารย์วิทยาลัยครูในสหวิทยาลัยอิสาน – เหนือและสหวิทยาลัยอิสาน – ใต้. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2544. น่านานวัตกรรมวิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร วงศ์ไวยสุวรรณ. 2540. วัฒนธรรมองค์การ แนวคิด งานวิจัย และประสบการณ์. กรุงเทพฯ: โฟร์เพช.
- สุนทร สุนันท์ชัย. 2529. การศึกษานอกโรงเรียน เส้นทางที่ไม่สิ้นสุด. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมักรการ. 2547. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดและวิธีการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การทหารผ่านศึก.
- สุภา ใจบุญ. 2531. แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทยภายในพุทธศักราช 2543 ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2540. วิธีการเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุรเดช วิสุทธีวรรณ. 2545. หลุยส์ มารี กรีญอง เดอ มงฟอร์ต. กรุงเทพฯ: บริษัท วิชิตการพิมพ์ จำกัด.
- _____. ม.ป.ป. ประวัติศาสตร์ราคาคณะเซนต์คาเบรียล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- สุรัตน์ เหล็กงาม. 2522. “วิธีแก้ปัญหาคตามหลักพุทธศาสตร์”. วารสารการศึกษาผู้ใหญ่ 10 (พฤษภาคม – มิถุนายน): 35 – 36.
- สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. 2516. ปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- สุวิมล รุ่งเจริญ. 2540. อารยธรรมสมัยใหม่ - ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนห์ จามริก. 2537ก. แนวทางการพัฒนาการศึกษา: บทวิเคราะห์เบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- _____. 2546. บทวิเคราะห์ว่าด้วยการศึกษากับปัญหาสถานะความรู้มนุษย์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- แสง จันทร์งาม. 2526. “วิธีการสอนตามแนวพุทธศาสตร์”. น. 55 – 58. ใน ศึกษาศาสตร์ตาม แนวพุทธศาสตร์ภาคที่ 2. กรุงเทพฯ: กราฟิวดอาร์ต.
- องค์กรชาวบ้านลุ่มวาง. 2538. หนังสือองค์ความรู้และภูมิปัญญาชนเผ่าปกากะญอ. โครงการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา ชนเผ่า ปกากะญอ. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กองทุนเพื่อสังคม (SIF).
- อคิน รพีพัฒน์. 2537. ชีวิตและจุดจบของสลัมในกรุงเทพฯแห่งหนึ่ง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- อนรรักษ์ นิธิภัทรภรณ์. 2539. ลักษณะเฉพาะของการศึกษาเซนต์คาเบรียล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย.
- _____. ม.ป.ป. มงฟอร์ตและงานของท่าน. กรุงเทพฯ: บอส โกอ็อฟเซท.
- อภิชัย พันธเสน, งามอาจ จิระอร, จตุพล บุญพรัตน์ และ สุภาวดี โกมารทัต. 2549. พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าวิชาการ.
- อานันท์ กาญจนานันท์. 2542. การวิจัยในมิติวัฒนธรรม. เชียงใหม่: คณะอนุกรรมการ วิจัย วัฒนธรรมภาคเหนือและสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย ธรรมเดโช. 2531. หลักการบริหาร. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.
- อุ้นดา นพคุณ. 2527. การศึกษาผู้ใหญ่เชิงปรัชญา. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- เอกชัย ชินโคตร. 2551. การศึกษาคาทอลิกมีวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียนคาทอลิก ในทศวรรษหน้า. นครปฐม: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนางานวิชาการ วิทยาลัยแสงธรรม.

- อรรถวรรณ ปิณฑนโอวาท. 2539. **หลักและปรัชญาของวาทวิทยา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2547. **วาทวิทยาทัศนะตะวันตก**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรสา สุขเปรม. 2526. **ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดปรัชญาการศึกษาของอาจารย์วิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครกับคำรายงานพฤติกรรมกรรมการสอน**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anderson, R.I. 1993. **Management skill functions and organization performance**. Boston: MA.Combridge University.
- A UNESCO–APNIEVE. 1998. **Teacher Education and Tertiare Level Education Thailand. UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific**. N.P: n.p.
- Barnard, C. I. 1970. **The Function of Executive**. Cambridge: Harvard University Press.
- Becker, E. 1967. **Beyond alienation**. New York: George Braziller.
- Bovee, C. L., Thill, J. V., Wood, M.B. and Dovel, G. P. 1993. **Management**. New York: McGraw-Hill.
- Brameld, T.B.M. 1958. **Philosophy of education in cultural perspective**. 2nd ed. New York: Bryolen Press.
- Chumsriphan, Surachai. 1990. **The Great Role of Jean-Louis Vey, Apostolic Vicar of Siam (1875-1909), in the Church History of Thailand during the Reformation Period of King Rama V, The Great (1868-1910)**. Dissertation and Doctoratum in Facultae Historiae Ecclesisticae Pontificiae Universities Gregorianaee, Rome.
- Cogan, John J. and Derricott, Ray. 1998. **Citizenship for the 21st Century: An International Perspective on Education**. London: Kogan Page Limited.
- Congregation for Catholic Education. 1977. **The Catholic Schools**. Homebush: St.Pauls Publications.
- _____. 1988. **The Religious Dimension of Education in a Catholic School: Guidelines for reflection and renewal**. Homebush: St.Pauls Publications.
- Dryfrus, A.D. 2009. "Contemplative Education". [Online]. Available <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx> (18 January 2009).
- Duffy, E. 1997. **Saints and Sinners: A history of the popes**. New York: Yale University Press.

- Elias, J.L. 1980. **Philosophical foundations of adult education.** Malaba, Florida: Krieger Publishing.
- Gallahan, R.F. 1961. **An introduction to education in America society.** New York: Alfred A. Knopf.
- Grome, T. 1998. **Educating for Life: A spiritual vision for every teacher and parents.** Allen: Thomas More.
- Haldane, T., O'Keefe, J., and O'Keefe, B. 1996. **The Contemporary Catholic School: Context, Identity and Diversity.** London: Falmer Press.
- Hawley, R.C. and Hawley, I. 1972. **A handbook of personal growth activities for class use.** Massachusetts: Education Research Association Press.
- Hicks, H.G. 1972. **The Management of Organization: A system and Human Resources Approach.** New York: McGraw-Hill.
- John Paul II, Pope. 1990. **Apostolic Constitution on Catholic Universities.** Rome: Congregation for Catholic Education.
- Kelblely, Charles A. 1965. **History and Truth.** Evanston: Northwestern University Press.
- Kenberry, O.S.I. 1974. **American education foundation: An Introduction.** Columbus, Ohio: Bell and Howell.
- Khoi, J. Van. 1971. Contemporary education theories. pp. 221 – 260. In G.F. Kneller(ed.), **Foundation of education.** New York: John Wiley and Sons.
- _____. 1972. **Christian Missionaries and Thai Education.** Bangkok: La Salle Brothers.
- Knowles, M.S. 1980. **The modern practice of adult education form pedagogy to andragogy.** Chicago: Follet.
- Kneller, G.F. 1964. **Introduction to the philosophy of education.** New York: John Wiley and Sons.
- Komolmas, Prathip M. 1988. **Management of Higher Education Institution: Its Systems Performance and Systems Effectiveness, A Case Study of Assumption Business Administration College. (ABAC).** A Dissertation for the degree of Ph.D. Assumption University.
- Maslow, A.H. 1970. **Motivation and personality.** New York: Harper&Row.

- McLaughlin, D. 2000. **The Catholic School : paradoxes and Challenges.** Strathfield: N.S.W. St Paul.
- Morris, V.C. 1961. **Philosophy and the American School.** Boston: Houghton Mifflin.
- Norland, Patricia. 1997. **The Eagle and the Elephant: Thai-American Relations Since 1833.** 4th ed. Bangkok: The United States Information.
- Phangrak, Vira. 1992. **Catholic School Enrollment: A Study on Reasons Why Parents Choose Diocesan Schools in the Coastal Area of Cholburi Province, Thailand.** Dissertation for the Doctoral degree University of California, Los Angeles.
- Pettigrew, A.M. 1979. "On Studying Organizational Cultures". **Administrative Science Quarterly** 79 (20): 570 – 581.
- Pius XI, Pope. 1929. **Divini Illius Magistri: The Christian Education for the Youth.** London: Catholic Truth Society.
- Power, E.J. 1982. **Philosophy of education: Studies in Philosophies schooling, and Educational policies.** New Jersey: Prentice – Hall.
- Roger, C.R. 1975. **Bringing together ideas: Humanistic education sourcebook.** New Jersey: Prentice – Hall.
- Smilth, H.E. 1976. **Historical and Cultural Dictionary of Thailand.** New Jersey: The Scare Crow Press.
- Stephen, P. Robbins. 1987. **Organization Theory The Structure and Application.** New Jersey: Prentice – Hall.
- Tarnas, R. 1991. **The Passion of the West Mind.** London: Pimlico.
- The Catholic University of America. 1981. **New Catholic Encyclopedia Vol.5.** Washington D.C.: n.p.
- Tinsey, J.C. 1995. **The Catholic School: paradoxes and challenges.** N.P.: St.Pauls Publications.
- Tom, Burns and Stalker, G.M. 1961. **The management of Innovation.** London:Tavistock.
- Trice, H.M., and Beyer, J.M. 1993. **The Cultures of Work organizations.** New Jersey: Prentice-Hall.

- UNESCO. 1997. **Statistical Yearbook 1994 in Education for a Sustainable Future: A Transdisciplinary Vision for concerted Action.** International Conference, Thessaloniki. N.P.: n.p.
- Vatican II Council. 1975. **Dogmatic Constitution on Catholic Education.** Gravissimus educationis, general editor, Austin Flannery, O.P. Ireland: Dominican Publications and Talbot Press.
- Weber, M. 1981. "The ideal bureaucracy". pp.152-158. In **Management Classic.** 2nd ed. Santa Monica, California: Goodyear Publishing.
- Winter, M. 1985. **What Ever Happen to Vatican II?**. London: Sheed and Ward.
- Wyatte, David K. 1966. **The Politics of Reform in Thailand: Education in the Reign of King Chulalongkorn.** London: Yale University.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผลการวิเคราะห์ภาพอนาคต (EDFR รอบที่ 1)

**ผลการศึกษาภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน
ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ใน 10 ปีข้างหน้า (EDFR รอบที่ 1)**

ตารางผนวก 1 ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ใน
อนาคต 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2560)

อันดับ	จุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ
1	ยึดมั่นหลักธรรมคำสอนของคาทอลิกเป็นหัวใจในการดำเนินงาน
2	เป็นศูนย์กลางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเฉพาะของชนเผ่าฯ
3	เป็นสถาบันการศึกษาที่รวมความเชื่อทางศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น
4	เป็นสถาบันที่เปิดกว้างสำหรับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม
5	เป็นสถาบันที่ให้การฝึกอบรมแก่บุคคลที่ยากไร้ที่ โดยไม่มุ่งเน้นการแสวงหากำไร
อันดับ	หลักสูตรการพัฒนาเยาวชนฯของศูนย์ฯ
1	มีหลักสูตรที่รวบรวมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาวัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มชนเผ่าฯ
2	เปิดสอนหลักสูตรทั้งในและนอกระบบรวมทั้งการศึกษาดูตามอัครยาศัย
3	มีหลักสูตรที่ผสมผสานความเป็นสากล ความเป็นไทย และท้องถิ่นเข้าด้วยกัน
4	มีหลักสูตรบูรณาการด้านวิชาการเข้ากับความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม
5	มีหลักสูตรเฉพาะสำหรับเยาวชนฯที่ต้องการเจริญชีวิตตามกระแสเรียก
อันดับ	คุณลักษณะของครูและบุคลากรของศูนย์ฯ
1	ตระหนักว่าการสอนเป็นวิชายาแทนที่เป็นภารกิจทางศาสนาและศีลธรรม
2	เป็นบุคคลที่สามารถดำรงรักษาเอกลักษณ์ความเป็นชนเผ่าฯไว้ได้อย่างชัดเจน
3	เป็นผู้ที่สามารถผสมผสานมิติทางศาสนา การศึกษาและวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันได้
4	เป็นผู้สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัวของเยาวชนทุกคน
5	เป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพ ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสังคม
6	ความรอบรู้ลึกซึ้งในวิชาชีพ รวมทั้งวิทยาการสมัยใหม่ให้ทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป
7	ยึดปรัชญาการศึกษาแบบคาทอลิกเป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนฯ
8	เป็นผู้ที่มีความสุขในการประกอบวิชาชีพ/มีจิตวิญญาณความเป็นครู
9	มีทัศนคติที่ชัดเจนเรื่องความยุติธรรมทั้งส่วนตัวและส่วนรวม
10	กระตุ้นให้เยาวชนสำนึกว่าการมีชีวิตคือการต่อสู้กับความชั่วเพื่อคงไว้ซึ่งความดี

ตารางผนวก 1 (ต่อ)

อันดับ	คุณลักษณะของเยาวชน
1	เป็นผู้ที่มีความรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชนเผ่าๆของตน
2	มีจิตสำนึกสาธารณะในการรักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเสียสละเพื่อส่วนรวม
3	สุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมทั้งกล้าแสดงออกได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ
5	เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอื่นๆ ขอมรับความแตกต่างและวางตัวเหมาะสม
6	เข้าใจสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของชุมชน สังคมและประเทศ
7	ยอมรับในข้อจำกัดของตนและพร้อมปรับปรุงไปในทางสร้างสรรค์เป็นประโยชน์
8	มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และคำสั่งสอนทางศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้อง
9	เข้าใจและปฏิบัติตามคำสั่งสอนและพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ โดยไม่บกพร่อง
10	เคารพและยอมรับสิทธิ เสรีภาพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นรู้จักใส่ผู้อื่น
อันดับ	กระบวนการเรียนการสอน
1	มีกระบวนการส่งเสริมการเคารพคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์บนความเท่าเทียมกัน
2	สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนๆทุกมิติ
3	เสริมสร้างจิตสำนึกของความรับผิดชอบและการเสียสละเพื่อส่วนรวม
4	มีบรรยากาศอบอุ่นแบบครอบครัวที่รวมบ้านและสถานศึกษาเข้าไว้ด้วยกัน
5	เสริมสร้างนิสัยรักความสะอาด มีระเบียบวินัย และความปลอดภัยในชีวิตและชุมชน
6	ปลูกฝังค่านิยมการทำงานแบบหมู่คณะมีความเชื่อใจและการให้อภัยซึ่งกันและกัน
อันดับ	การบริหารจัดการของศูนย์ฯ
1	นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ
2	มีการเตรียมความพร้อมทางวิชาการสำหรับบุคลากรทุกคนอย่างพินิจพิถัน
3	นำหลักการสมัยใหม่มาใช้ แต่คงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะแบบคาทอลิก
4	มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับจากองค์กรภายนอก
5	มีการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักบวชและฆราวาส
6	นักบวชควรทำหน้าที่อบรมคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าการบริหารจัดการ
7	ผู้บริหารมีการพัฒนาทางวิชาการต่าง ๆ ได้อย่างสอดคล้องตามยุคสมัย
8	มีการติดตามและประเมินผลการทำงานทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ
9	เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน
10	ประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชนในการดำเนินงาน

ตารางผนวก 2 แนวโน้มปัจจัยภายนอกที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนา
เยาวชนชนเผ่าปกากะญอ

อันดับ	ด้านเศรษฐกิจ/การเมือง/สังคมและวัฒนธรรม
1	วัฒนธรรมบริโภคนิยมจะมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเยาวชนและคนไทย
2	ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับการใส่ใจอย่างจริงจังทั้งในระดับโลกและท้องถิ่น
3	คนไทยจะหันมายึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง
4	เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นปัจจัยชี้วัดความสำเร็จ/ล้มเหลวขององค์กรต่าง ๆ
5	จะเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจระหว่างคนจนกับคนรวยจะมีมากขึ้น
6	การเมืองจะแบ่งเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือฝ่ายทุนนิยมกับฝ่ายเศรษฐกิจพอเพียง
7	การพัฒนาประเทศจะให้ความสำคัญกับปัญหาทางสังคมมากกว่าด้านอื่น ๆ
อันดับ	ด้านโครงสร้างพื้นฐานในชุมชนโดยรอบศูนย์ฯ
1	การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมไปเป็นการรับจ้างแรงงานให้นายทุน
2	โครงสร้างทางกายภาพในชุมชน เช่น ถนน/ไฟฟ้า/โทรศัพท์จะสะดวกขึ้น
3	ความสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นปึกแผ่นของชุมชนลดน้อยลง
4	ค่านิยมดั้งเดิมแบบชนเผ่าจะเปลี่ยนไปเป็นแบบวัตถุนิยม/การบริโภคนิยม
5	ความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และวัฒนธรรมในชุมชนจะมีเพิ่มขึ้น
อันดับ	ด้านภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ
1	เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯจะกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนน้อยลง
2	ครอบครัวของเยาวชนฯจะสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกับศูนย์ฯมากขึ้น
3	ผู้ปกครองจะให้ความสำคัญในเรื่องการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น
4	ฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวของเยาวชนฯจะมีกิน มีใช้มากกว่าปัจจุบัน
5	ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชนฯ จะมีความห่างเหินกัน
6	เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯจะรู้สึกผูกพันกับครอบครัวน้อยลง
อันดับ	ด้านบทบาทของสังคมชนชาติเชียงใหม่
1	สังคมชนชาติจะมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงให้ความช่วยเหลือแก่ศูนย์ฯ เช่นปัจจุบัน
2	มีคณะกรรมการกำหนดนโยบายการพัฒนาศูนย์ฯในระดับสังคมชนชาติ
3	สังคมชนชาติฯจะ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯอย่างเป็นระบบ
4	สังคมชนชาติฯจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยตรง
5	สังคมชนชาติฯให้การสนับสนุนปัจจัยในการดำเนินงานแก่ศูนย์ฯน้อยลง
6	สังคมชนชาติฯจะมีบทบาทโยกย้าย/ปรับเปลี่ยนผู้บริหารของศูนย์ฯ โดยตรง

ตารางผนวก 3 แนวโน้มปัจจัยภายในที่คาดว่าจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนา
เยาวชนชนเผ่าปกากะญอ

อันดับ	ปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์
1	ศูนย์ฯ ควรยึดหลักความเชื่อแบบคาทอลิกเป็นปรัชญาในการดำเนินงาน
2	ศูนย์ฯ ควรมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง
3	ศูนย์ฯ ควรมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพจริงในสังคม
4	มีการวางแผนนโยบาย/แผนงานประจำปีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
อันดับ	โครงสร้างการบังคับบัญชา
1	มีสายการบังคับบัญชาที่ยึดลำดับชั้นตามความอาวุโส (รุ่นพี่ รุ่นน้อง)
2	มีการมอบหมายงานให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายอย่างเป็นระบบ ชัดเจน
3	มีการกำหนดกฎระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับบุคลากรทุกฝ่ายอย่างชัดเจน
4	มีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในทุกๆ ด้านอย่างเป็นระบบ
5	สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์ฯ มีความสะดวกสบาย ทันสมัย
6	มีการสนับสนุนให้บุคลากรทุกระดับมีภาวะความเป็นผู้นำในการทำงาน
อันดับ	การบริหารจัดการทรัพยากรภายในศูนย์ฯ
1	บุคลากรของศูนย์ฯ มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาชีพ
2	ศูนย์ฯ สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากร
3	ศูนย์ฯ มีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการพัฒนาเยาวชนฯ
4	มีการจัดสรร ใช้จ่ายประโยชน์จากอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม คุ่มค่า
5	มีมาตรการให้รางวัลและการลงโทษเยาวชนฯ อย่างเข้มงวดและจริงจัง
6	จำนวนครูและบุคลากรมีเพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนฯ
อันดับ	บริบทแวดล้อมภายในศูนย์ฯ
1	เคารพสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในฐานะเป็นสิ่งสร้างของพระเป็นเจ้า
2	การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกัน
3	การมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและยินดีต้อนรับทุกคนเสมือนทุกคนเป็นที่หนึ่งกัน
4	บุคลากรมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ทุกขั้นตอน
5	ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเยาวชนฯ ที่อยู่ในศูนย์ฯ มีความรุนแรงมากขึ้น
6	มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย

ตารางผนวก 3 (ต่อ)

อันดับ	บรรยากาศความเป็นคาทอลิก
1	สภาพแวดล้อมทางกายภาพแบบคาทอลิก เช่น โบสถ์ รูปเคารพ ป้ายคำสอน
2	บรรยากาศอบอุ่นแบบครอบครัว คือ มีความรัก ความห่วงใย และให้เกิดริตติ้งกันและกัน พึงระลึกว่าภายในศูนย์ฯเป็นสถานที่ประทับของพระแม่มารี
3	มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงออกถึงความรักและการให้อภัยกัน
4	การภาวนาร่วมกันเพื่อขอบคุณพระเป็นเจ้าทุกวันก่อนเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ
5	มีบรรยากาศแห่งมิตรภาพที่ก่อให้เกิดความร่วมมือของทุกฝ่าย
อันดับ	วิถีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ
1	การดำเนินชีวิตประจำวันแบบชนเผ่าฯ รักความสงบ เรียบง่ายเป็นธรรมชาติ
2	การอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรม เช่น การใช้ภาษาชนเผ่าฯ
3	มีบรรยากาศที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นชนเผ่าฯอย่างลึกซึ้ง
4	มีการจัดสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของชนเผ่า

ภาคผนวก ข

ผลการวิเคราะห์ภาพอนาคต (EDFR รอบที่ 2)

สรุปผลการวิเคราะห์ภาพอนาคตการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน EDFR รอบที่ 2

ตารางผนวก 4 ภาพอนาคตรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต 10 ปี

องค์ประกอบสำคัญทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาเยาวชนฯ	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง				IQR
	ที่พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	มาก ที่สุด	ค่อนข้าง มาก	ค่อนข้าง น้อย	น้อย ที่สุด	
จุดมุ่งหมายในการดำเนินงาน							
1. ยึดมั่นหลักคำสอนของคาทอลิกเป็นหัวใจ สำคัญในการดำเนินงาน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
2. เป็นสถาบันที่ให้การฝึกอบรมแก่บุคคลที่ ยากไร้ที่ไม่มุ่งเน้นแสวงหากำไร	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
3. เป็นสถาบันการศึกษาที่รวมความเชื่อทาง ศาสนาเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
4. เป็นสถาบันที่เปิดกว้างสำหรับคนทุก เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม	11 (68.8)	5 (31.3)		M=3			0.0
5. เป็นศูนย์กลางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เฉพาะของกลุ่มชนเผ่าฯ	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			1.0
หลักสูตรการเรียนการสอน							
6. มีหลักสูตรบูรณาการด้านวิชาการเข้ากับ ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
7. มีหลักสูตรเฉพาะสำหรับเยาวชนฯที่ ต้องการเจริญชีวิตตามกระแสเรียก	14 (82.4)	3 (17.6)		M=3			0.0
8. เปิดสอนหลักสูตรทั้งในและนอกระบบ รวมทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
9. มีหลักสูตรที่ผสมผสานความเป็นสากล ความ เป็นไทย และท้องถิ่นเข้าด้วยกัน	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			0.0
10. มีหลักสูตรที่รวบรวมวิถีชีวิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมเฉพาะของกลุ่มชนเผ่าฯ	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
คุณลักษณะของครูและบุคลากร							
11. มีความรอบรู้ลึกซึ้งในวิชาชีพของตน รวมทั้งวิทยาการสมัยใหม่	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			1.0
12. ยึดหลักปรัชญาการศึกษาแบบคาทอลิก เป็นหลักในการพัฒนาเยาวชนฯ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0

ตารางผนวก 4 (ต่อ)

องค์ประกอบสำคัญทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาเยาวชนฯ	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง				IQR
	ที่พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	มาก ที่สุด	ก่อน ข้าง มาก	ก่อน ข้าง น้อย	น้อย ที่สุด	
13. เป็นผู้ที่มีความสุขในการประกอบ วิชาชีพ/มีจิตวิญญาณความเป็นครู	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.0
14. สามารถผสมผสานมิติทางศาสนา การศึกษา และวัฒนธรรมเข้าไว้ด้วยกันได้	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.0
15. ตระหนักว่าการสอนเป็นวิชาทานที่เป็น ภารกิจทางศาสนาและศีลธรรม	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.5
16. เป็นบุคคลที่ดำรงเอกลักษณ์ความเป็นชน เผ่าอย่างชัดเจน	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.75
17. เป็นผู้สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่าง ครอบครัวของเยาวชนทุกคน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
18. เป็นแบบอย่างที่ดีในการเคารพ ปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับของสังคม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
19. มีทัศนคติที่ชัดเจนในเรื่องความยุติธรรม ทั้งในทางส่วนตัวและส่วนรวม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
20. กระตุ้นให้เยาวชนสำนึกว่าการมีชีวิตคือ การต่อสู้กับความชั่วเพื่อคงไว้ซึ่งความดี	17 (100.0)	0 (0.0)	M=4				0.0
คุณลักษณะของเยาวชนฯ							
21. ยอมรับในข้อจำกัดของตนและพร้อม ปรับปรุง พัฒนาในทางที่สร้างสรรค์	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.0
22. มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักการ เห็นใจและเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.5
23. กล้าแสดงออกในทางที่สร้างสรรค์และ รับผิดชอบสิ่งที่ตนเองกระทำ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.75
24. รู้คุณค่าของภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ชนเผ่าๆของตน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
25. เป็นผู้ที่มีทักษะ ความเชี่ยวชาญในด้าน เทคโนโลยีสมัยใหม่	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			0.0
26. มีความรอบรู้ ลึกซึ้งในสาขาวิชาที่บังคับ เพื่อการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.5

ตารางผนวก 4 (ต่อ)

องค์ประกอบสำคัญทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาเยาวชนฯ	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง				IQR
	ที่พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	มาก ที่สุด	ค่อนข้าง มาก	ค่อนข้าง น้อย	น้อย ที่สุด	
27. มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และคำสั่ง สอนทางศาสนาที่ตนนับถือ	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.5
28. มีความเข้าใจและปฏิบัติตามคำสั่งสอนและ พิธีกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
29. เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอื่นๆ และยอมรับในความแตกต่าง	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
30. เข้าใจสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ ของตนในฐานะพลเมืองของประเทศ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
31. เคารพและยอมรับในสิทธิ เสรีภาพและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
32. เป็นผู้มั่งคั่งด้านกิจการณะในการรักษา ทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
การจัดการเรียนการสอน							
33. ส่งเสริมการเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรี ความมั่งคั่งบนความเท่าเทียมกัน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
34. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา ศักยภาพของเยาวชนฯครบทุกมิติ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
35. มีบรรยากาศทางการศึกษาที่เรียบง่าย นับ ถือความยากจนตามพระวรสาร	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
36. เสริมสร้างนิสัยรักความสะอาด ความมี ระเบียบวินัย และความปลอดภัยในชีวิต	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
37. ปลุกฝังค่านิยมการทำงานแบบหมู่คณะที่ มีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
38. มีกิจกรรมที่แสดงออกถึงความห่วงใยต่อ สิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
39. มีบรรยากาศอบอุ่นแบบครอบครัวที่รวม บ้านและสถานศึกษาเข้าไว้ด้วยกัน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
40. เสริมสร้างจิตสำนึกของความรับผิดชอบ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5

ตารางผนวก 4 (ต่อ)

องค์ประกอบสำคัญทางการศึกษา เพื่อการพัฒนาเยาวชนฯ	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง				IQR
	ที่พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	มาก ที่สุด	ค่อนข้าง มาก	ค่อนข้าง น้อย	น้อย ที่สุด	
การบริหารการจัดการศึกษา							
41. มีการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม ระหว่างนักบวชและฆราวาส	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			0.75
42. นักบวชทำหน้าที่อบรมคุณธรรม จริยธรรมมากกว่าการบริหารจัดการ	12 (70.6)	5 (29.4)		M=3			0.5
43. ผู้บริหารมีการพัฒนาทางวิชาการต่างๆ ได้อย่างสอดคล้องตามยุคสมัย	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
44. มีการติดตามและประเมินผลการทำงาน ของศูนย์ฯทุกชั้นตอนอย่างเป็นระบบ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
45. มีการเตรียมความพร้อมทางวิชาการ สำหรับบุคลากรทุกคนอย่างพิถีพิถัน	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.0
46. บริหารโดยนำหลักการสมัยใหม่มาใช้แต่ คงไว้ซึ่งลักษณะเฉพาะแบบคาทอลิก	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
47. มีระบบการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน เป็นที่ยอมรับจากองค์กรภายนอก	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
48. เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
49. ประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ และเอกชนในการดำเนินงาน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.75
50. นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็น แนวทางในการบริหารจัดการ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0

ตารางผนวก 5 แนวโน้มปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเยาวชน
ชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต 10 ปี

แนวโน้ม ปัจจัยภายนอก	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง				IQR
	ที่เพิ่ง ประสงค์	ไม่เพิ่ง ประสงค์	มาก ที่สุด	ค่อนข้าง มาก	ค่อนข้าง น้อย	น้อย ที่สุด	
เศรษฐกิจ/การเมือง/สังคมและวัฒนธรรม							
1. ช่องว่าง/ฐานะทางเศรษฐกิจของคนไทย จะแตกต่างกันมากขึ้น	0 (0.0)	17 (100.0)		M=3			1.0
2. การเมืองจะแบ่งเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน คือ ฝ่ายทุนนิยมกับฝ่ายเศรษฐกิจพอเพียง	0 (0.0)	17 (100.0)		M=3			1.0
3. การพัฒนาประเทศจะให้ความสำคัญกับ ปัญหาทางสังคมมากกว่าด้านอื่นๆ	12 (70.6)	5 (29.4)			M=2		0.0
4. วัฒนธรรมบริโภคคนนิยมจะมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของเยาวชน/คน ไทย	2 (11.8)	15 (88.2)	M=4				0.0
5. เทคโนโลยีการสื่อสารจะเป็นปัจจัยชี้วัด ความสำเร็จ/ล้มเหลวขององค์กรต่างๆ	3 (17.6)	14 (82.4)	M=4				0.0
6. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะได้รับการใส่ใจ อย่างจริงจังทั้งในระดับโลกและท้องถิ่น	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			1.0
7. คนไทยจะยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง	15 (88.2)	2 (11.8)			M=2		0.0
โครงสร้างพื้นฐานในชุมชนของชนเผ่าๆ							
8. โครงสร้างทางกายภาพในชุมชน เช่น ถนน/ไฟฟ้า/โทรศัพท์จะสะดวกขึ้น	14 (82.4)	3 (17.6)		M=3			1.0
9. ความสัมพันธ์/ความเป็นปึกแผ่นแบบกลุ่ม ชนเผ่าจะลดน้อยลง	0 (0.0)	17 (100.0)		M=3			0.0
10. ความหลากหลายทางศาสนา ภาษา และ วัฒนธรรมในชุมชนจะมีเพิ่มขึ้น	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
11. มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรม ไปเป็นการรับจ้างแรงงานให้นายทุน	1 (5.9)	16 (94.1)		M=3			0.5
12. ค่านิยมดั้งเดิมแบบชนเผ่าจะเปลี่ยนไป เป็นแบบวัตถุนิยม/การบริโภคนิยม	1 (5.9)	16 (94.1)		M=3			1.0

ตารางผนวก 5 (ต่อ)

แนวโน้ม ปัจจัยภายนอก	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้นเป็นจริง			IQR
	ที่เพิ่ง ประสงค์	ไม่เพิ่ง ประสงค์	มาก ที่สุด	ค่อนข้าง มาก	ค่อนข้าง น้อย	
ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนชนเผ่าฯ						
13. ฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวของ เยาวชนฯจะมีกิน มีใช้มากกว่าปัจจุบัน	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3		0.75
14. ผู้ปกครองจะให้ความสำคัญในเรื่อง การศึกษาของบุตรหลานมากขึ้น	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3		0.5
15. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของ เยาวชนฯ จะมีความห่างเหินกัน	0 (0.0)	17 (100.0)		M=3		0.0
16. เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯจะ รู้สึกผูกพันกับครอบครัวน้อยลง	0 (0.0)	17 (100.0)		M=3		0.0
17. เยาวชนที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯจะ กลับไปใช้ชีวิตในชุมชนน้อยลง	0 (0.0)	17 (100.0)	M=4			1.0
18. ครอบครัวของเยาวชนฯจะสนับสนุนให้ บุตรหลานมาฝึกอบรมที่ศูนย์ฯน้อยลง	0 (0.0)	17 (100.0)			M=2	0.5
19. ครอบครัวของเยาวชนฯจะสนับสนุนการ ดำเนินงานร่วมกับศูนย์ฯมากขึ้น	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3		0.0
บทบาทของสังคมชนชาติเชียงใหม่						
20. สังคมชนชาติฯจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ในการดำเนินงานของศูนย์ฯโดยตรง	2 (11.8)	15 (88.2)		M=3		0.0
21. สังคมชนชาติฯจะติดตามประเมินผล การดำเนินงานของศูนย์ฯอย่างเป็นระบบ	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3		0.0
22. สังคมชนชาติฯให้การสนับสนุนปัจจัย ในการดำเนินงานแก่ศูนย์ฯน้อยลง	9 (52.9)	8 (47.1)			M=2	0.0
23. มีคณะกรรมการกำหนดนโยบายการ พัฒนาศูนย์ฯในระดับสังคมชนชาติ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3		0.0
24. สังคมชนชาติฯจะมีบทบาทโดยตรงในการ โยกย้าย/ปรับเปลี่ยนผู้บริหารของศูนย์ฯ	14 (82.4)	3 (17.6)		M=3		0.5
25. สังคมชนชาติฯจะมีบทบาทเป็นที่เลี้ยงให้ ความช่วยเหลือแก่ศูนย์ฯ ดังเช่นปัจจุบัน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3		1.0

ตารางผนวก 6 แนวโน้มปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ ในอนาคต10 ปี

แนวโน้ม ปัจจัยภายใน	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้น/เป็นจริง				IQR
	ที่พึง ประสงค์	ไม่พึง ประสงค์	มาก ที่สุด	ก่อน ช้า มาก	ก่อน ช้า น้อย	น้อย ที่สุด	
องค์ประกอบพื้นฐานภายในศูนย์ฯ							
1. ศูนย์ฯยึดหลักความเชื่อแบบคาทอลิกเป็น ปรัชญาในการดำเนินงาน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			1.0
2. ศูนย์ฯมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานที่ ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้จริง	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
3. ศูนย์ฯมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่ สอดคล้องกับสภาพจริงในสังคม	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.75
4. บุคลากรของศูนย์ฯมีคุณภาพเป็นไปตาม มาตรฐานทางวิชาชีพ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
5. จำนวนครูและบุคลากรมีเพียงพอต่อการ พัฒนาศักยภาพของเยาวชนฯ	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
6. มีการกำหนดกฎระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับ บุคลากรทุกฝ่ายอย่างชัดเจน	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
7. ศูนย์ฯสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งในด้าน งบประมาณและบุคลากร	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.0
8. ศูนย์ฯมีวัตถุประสงค์ที่ทันสมัยและ เพียงพอต่อการพัฒนาเยาวชนฯ	17 (100.0)	0 (0.0)			M=2		0.75
9. มีการจัดสรร การใช้สอยประโยชน์จาก อาคารสถานที่อย่างเหมาะสม คุ่มค่า	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
กระบวนการบริหารจัดการภายในศูนย์ฯ							
10. มีการวางแผนนโยบาย/แผนงานประจำปี ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
11. มีการมอบหมายงานให้แก่บุคลากรทุก ฝ่ายอย่างเป็นระบบ ชัดเจน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5
12. มีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในทุกๆด้านอย่างเป็นระบบ	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.5

ตารางผนวก 6 (ต่อ)

แนวโน้ม ปัจจัยภายใน	ภาพอนาคต		โอกาสที่จะเกิดขึ้นเป็นจริง				IQR
	ที่เพิ่ง ประสงค์	ไม่เพิ่ง ประสงค์	มาก ที่สุด	ก่อน ข้าง มาก	ก่อน ข้าง น้อย	น้อย ที่สุด	
13. มีการสนับสนุนให้บุคลากรทุกระดับมี ภาวะความเป็นผู้นำในการทำงาน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
14. มีสายการบังคับบัญชาที่ยึดลำดับชั้นตาม ความอาวุโส (รุ่นพี่ รุ่นน้อง)	9 (52.9)	8 (47.1)		M=3			1.0
15. มีการให้รางวัลแก่เยาวชนฯที่ทำความดี อย่างเป็นรูปธรรม	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			0.0
16. มีมาตรการลงโทษเยาวชนฯที่ประพฤติ ไม่เหมาะสมอย่างเข้มงวด จริงจัง	10 (58.8)	7 (41.2)		M=3			0.5
17. ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเยาวชนฯ ที่อยู่ ในศูนย์ฯ มีความรุนแรงมากขึ้น	0 (0.0)	17 (100.0)			M=2		0.0
18. เยาวชนฯมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางใน การดำเนินงานของศูนย์ฯทุกชั้นตอน	12 (70.6)	5 (29.4)			M=2		0.0
บรรยากาศภายในศูนย์ฯ							
19. สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์ฯ มีความสะอาดสบาย ทันสมัย	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
20. มีการจัดสภาพแวดล้อมได้สอดคล้องกับ ลักษณะเฉพาะของชนเผ่าฯ	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.75
21. มีสัญลักษณ์ทางศาสนาที่แสดงถึงความ เป็นชุมชนคาทอลิกอย่างชัดเจน	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			1.0
22. มีบรรยากาศที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความ เป็นชนเผ่าฯอย่างลึกซึ้ง	16 (94.1)	1 (5.9)		M=3			0.0
23. มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการ ดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย	15 (88.2)	2 (11.8)		M=3			0.0
24. มีบรรยากาศแห่งมิตรภาพที่ก่อให้เกิด ความร่วมมือของทุกฝ่าย	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			0.0
25. มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสดงออกถึง ความรักและการให้อภัยกัน	17 (100.0)	0 (0.0)		M=3			1.0

ภาคผนวก ค

**แบบสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ
และแบบสอบถามการจัดสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง**

**แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้บริหารและบุคลากรเกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน
ชนเผ่าปกากะญอ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา : สังคมชนบทเชียงใหม่**

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการรวบรวมข้อมูลการวิจัยในพื้นที่ (Field Research) เพื่อนำไปสังเคราะห์ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participating Observation) ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศูนย์ฯ เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ในเขตสังคมชนบทเชียงใหม่ที่เหมาะสมต่อไป

ผู้วิจัยขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ข้อคำถามเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ

1. ศูนย์ฯของท่านมีการกำหนดปรัชญาการศึกษาหรือไม่ (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

2. ศูนย์ฯของท่านมีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการดำเนินงานหรือไม่ (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

3. ศูนย์ฯของท่านมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานอย่างไร (โปรดระบุ)

.....

.....

4. ศูนย์ฯของท่านมีการวางแผนปฏิบัติงานประจำปีหรือไม่ (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

5. ศูนย์ฯของท่านมีการติดตาม/ประเมินผลการดำเนินงานหรือไม่ (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

6. ศูนย์ฯของท่านมีกระบวนการปรับปรุง/พัฒนาการดำเนินงานหรือไม่ (ถ้ามี โปรดระบุ)

.....

.....

7. ศูนย์ฯมีแนวทางการพัฒนาครู/บุคลากรในศูนย์ฯอย่างไร (โปรดระบุ)

.....

.....

8. ศูนย์ฯ สนับสนุนให้บุคคลทั้งภายใน/ภายนอกมีส่วนร่วมอย่างไร (มีอย่างไร)
-
-
9. ศูนย์ฯ มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคลากรภายในศูนย์ฯ หรือไม่ (ถ้ามี เกิดจากสาเหตุใด)
-
-
10. ศูนย์ฯ เคยมีปัญหาความขัดแย้งกับบุคคล/หน่วยงานภายนอกหรือไม่ (ถ้ามี เกิดจากสาเหตุใด)
-
-
11. ศูนย์ฯ มีกิจกรรมอะไรบ้าง ที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมภายนอก (โปรดระบุข้อมูล)
-
-
12. สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ หรือไม่ (โปรดระบุ)
-
-
13. สภาพการเมืองในปัจจุบันเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ หรือไม่ (โปรดระบุ)
-
-
14. มีปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม.บ้างที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ (โปรดระบุ)
-
-
15. สภาพชุมชน โดยรอบๆ ศูนย์ฯ เรื่องใดที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ (โปรดระบุ)
-
-
16. ปัจจัยครอบครัวของเขาวชนๆ เรื่องใดที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ (โปรดระบุ)
-
-
17. สังคมชนบทเชียงใหม่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ หรือไม่ (โปรดระบุ)
-
-

18. ศูนย์ฯมีวิธีการให้รางวัลแก่บุคลากร/เยาวชนอย่างไรบ้าง (ถ้ามี มีวิธีอย่างไรบ้าง)

.....

.....

19. ศูนย์ฯมีวิธีการลงโทษกับเยาวชนที่ประพฤติไม่เหมาะสมหรือไม่ (ถ้ามี มีวิธีอย่างไรบ้าง)

.....

.....

20. อะไรคือลักษณะเฉพาะของศูนย์ฯที่สามารถสะท้อนให้เห็น มติของการเจริญชีวิตแบบคาทอลิก

.....

.....

21. อะไรคือลักษณะเฉพาะของศูนย์ฯที่สะท้อนให้เห็น มติทางวัฒนธรรมแบบชนเผ่าปกากะญอ

.....

.....

22. จุดมุ่งหมาย การดำเนินงานของศูนย์ฯ สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก อย่างไร

.....

.....

23. หลักสูตรการเรียนการสอนของศูนย์ฯสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก อย่างไร

.....

.....

24. คุณลักษณะของครูและบุคลากรในศูนย์ฯสอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก อย่างไร

.....

.....

25. คุณลักษณะของเยาวชนฯในศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก อย่างไร

.....

.....

26. กระบวนการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก อย่างไร

.....

.....

27. ระบบการบริหารจัดการของศูนย์ฯสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาคาทอลิก อย่างไร

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
เรื่องการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอ
ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก กรณีศึกษา : ศูนย์พันธกิจแห่งรัก สังคมมณฑลเชียงใหม่

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยในพื้นที่ (Field Research) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participating Observation) ข้อมูลที่ท่านให้มาจะถูกเก็บเป็นความลับ และนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าปกากะญอที่เหมาะสมต่อไป ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านมา ณ โอกาสนี้ โดยแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก
- ตอนที่ 3 ความสอดคล้องในการดำเนินงานของศูนย์ฯตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก
- ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการของศูนย์พันธกิจแห่งรัก

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ.....
2. อายุ.....
3. ศาสนา.....
4. ระดับการศึกษาที่สำเร็จสูงสุด.....
5. อาชีพประจำ.....
6. รายได้โดยเฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน.....
7. ระยะเวลาที่ท่านรู้จักศูนย์พันธกิจแห่งรัก.....
8. ความสัมพันธ์/ความเกี่ยวข้องกับศูนย์พันธกิจแห่งรัก.....
-
9. การมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์พันธกิจแห่งรัก
-
10. ท่านรับทราบข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของศูนย์พันธกิจแห่งรัก จากสื่อประเภทใด
-
11. ข้อมูลอื่นๆที่คาดว่าจะเกี่ยวข้อง/เป็นประโยชน์ต่อการสัมภาษณ์
-

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศูนย์พันธกิจแห่งรัก

1. ปัจจัยภายนอกศูนย์พันธกิจแห่งรัก

1.1 บริบททางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม

1.1.1 สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์หรือไม่

.....
 ถ้าส่งผลจะส่งผลในลักษณะใด อย่างไร

.....
 ปรากฏการณ์การเมืองในปัจจุบันจะส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์หรือไม่

.....
 ถ้าส่งผลจะส่งผลในลักษณะใด อย่างไร

1.1.2 มีข้อกฎหมาย/พรบ.การศึกษาใดบ้างที่อาจส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ

.....
 ถ้าส่งผลจะส่งผลในลักษณะใด อย่างไร.....

1.1.3 วัฒนธรรมภายนอกศูนย์ฯในปัจจุบันที่เป็นอยู่ เป็นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

วัฒนธรรมในหมู่บ้านปกากะญอ.....

วัฒนธรรมชุมชน โคยรอบศูนย์ฯ

วัฒนธรรมในสังคมเมือง.....

1.1.4 การตั้งศูนย์ฯ ได้รับการยอมรับจากชุมชนหรือไม่ อย่างไร

การยอมรับของหมู่บ้านปกากะญอ.....

การยอมรับของชุมชน โคยรอบศูนย์ฯ

การยอมรับขององค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2 โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมในชุมชนของเยาวชน

1.2.1 โครงสร้างทางกายภาพในชุมชนส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯหรือไม่

ถ้าส่งผลจะส่งผลอย่างไร.....

1.2.2 โครงสร้างทางสังคมในชุมชนส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯหรือไม่

ถ้าส่งผลจะส่งผลอย่างไร

1.2.3 ความเป็นปึกแผ่นในชุมชนส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯหรือไม่

ถ้าส่งผลจะส่งผลอย่างไร

- 1.2.4 สภาพสังคมภายนอกศูนย์ฯ เป็นอย่างไร และมีปัญหาอะไรบ้าง
 ในภาพรวมของสังคมภายนอก.....
 ในชุมชนโดยรอบศูนย์ฯ
- 1.3 ภูมิหลังทางครอบครัวของเยาวชนที่มาอาศัยที่ศูนย์ฯ**
- 1.3.1 สถานะทางเศรษฐกิจของเยาวชนที่มาอาศัยที่ศูนย์ฯ ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ
 หรือไม่ พิจารณาจากอะไร.....
- 1.3.2 สถานะทางสังคมของเยาวชนที่มาอาศัยที่ศูนย์ฯ ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ หรือไม่
 พิจารณาจากอะไร.....
- 1.3.3 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเยาวชนที่มาอาศัยที่ศูนย์ฯ ส่งผลต่อการดำเนินงานของ
 ศูนย์ฯหรือไม่ พิจารณาจากอะไร.....
- 1.4 บทบาทของสังคมพลเมืองใหม่**
- 1.4.1 สังคมพลเมืองใหม่ควรมีบทบาทด้านการบริหารจัดการของศูนย์ฯหรือไม่
 และบทบาทที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

- 1.4.2 สังคมพลเมืองใหม่ควรมีบทบาทการกำกับดูแล การดำเนินงานของศูนย์ฯพันธกิจแห่งรัก
 หรือไม่ และบทบาทที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

- 1.4.3 สังคมพลเมืองใหม่ควรมีบทบาทในการสนับสนุนด้านงบประมาณ/ทรัพยากร
 และบุคลากรให้แก่ศูนย์ฯพันธกิจแห่งรักหรือไม่ และบทบาทที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

- 2. ปัจจัยภายในของศูนย์ฯพันธกิจแห่งรัก**
- 2.1 ปรัชญา วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์**
- 2.1.1 ท่านทราบถึงปรัชญาของศูนย์ฯหรือไม่ ถ้าทราบ ท่านคิดว่าพันธกิจที่ว่านั้นมีความ
 เหมาะสมกับการดำเนินงานของศูนย์ฯในปัจจุบันหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

- 2.1.2 ท่านทราบถึงวิสัยทัศน์ของศูนย์ฯหรือไม่ ถ้าทราบ ท่านคิดว่าเป้าหมาย มีความเหมาะสม
 กับการดำเนินงานของศูนย์ฯในปัจจุบันหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

- 2.1.3 ท่านทราบถึงวัตถุประสงค์ของศูนย์ฯหรือไม่ ถ้าทราบ ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ที่ว่านั้น
 เหมาะสมกับการดำเนินงานของศูนย์ฯในปัจจุบันหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

2.2 โครงสร้างการบังคับบัญชา

- 2.2.1 ท่านคิดว่าสายการบังคับบัญชาในศูนย์ฯ เหมาะสมหรือไม่ พิจารณาจากอะไร
.....
- 2.2.2 ท่านคิดว่าศูนย์ฯ มีการแบ่งหน้าที่กันอย่างเหมาะสมหรือไม่ พิจารณาจากอะไร
.....
- 2.2.3 มีการกำหนดกฎระเบียบข้อปฏิบัติสำหรับบุคลากรทุกฝ่ายอย่างชัดเจน
.....
- 2.2.4 มีการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในทุกๆ ด้านอย่างเป็นระบบ
.....
- 2.2.5 สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์ฯ มีความสะดวกสบาย ทันสมัย
.....
- 2.2.6 มีการสนับสนุนให้บุคลากรทุกระดับมีภาวะความเป็นผู้นำในการทำงาน
.....
- 2.2.7 ท่านทราบถึงโครงสร้างการบริหารภายในศูนย์ฯ เหมาะสมหรือไม่ พิจารณาจากอะไร
.....
- 2.2.8 ท่านคิดว่าศูนย์ฯ มีขนาดองค์กรเหมาะสมหรือไม่ พิจารณาจากอะไร
.....

2.3 การบริหารจัดการทรัพยากร

- 2.3.1 บุคลากรของศูนย์ฯ มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาชีพ
.....
- 2.3.2 ศูนย์ฯ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและเพียงพอต่อการพัฒนาเยาวชนฯ
.....
- 2.3.3 มีการจัดสรร ใช้จ่ายประโยชน์จากอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม คุ่มค่า
.....
- 2.3.4 มีมาตรการให้รางวัลและลงโทษเยาวชนฯ อย่างเข้มงวด จริงจัง
.....
- 2.3.5 จำนวนครูและบุคลากรมีเพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนฯ
.....
- 2.3.6 ศูนย์ฯ มีอาคารสถานที่เพียงพอหรือไม่ พิจารณาจากอะไร
.....

2.3.7 มีการใช้ประโยชน์จากอาคาร สถานที่อย่างเหมาะสมหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

.....

2.3.8 ศูนย์ฯ มีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพียงพอต่อการใช้งานหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

.....

2.3.9 ศูนย์ฯ มีการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ อย่างเหมาะสมหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

.....

2.4 บริบทแวดล้อมภายในศูนย์ฯ

2.4.1 ยึดหลักการเคารพสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

.....

2.4.2 การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมภายในศูนย์ฯ

.....

2.4.3 การมีปฏิสัมพันธ์กันภายในศูนย์ฯ

.....

2.4.4 บุคลากรมีส่วนร่วมกำหนดแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์ฯทุกชั้นตอน

.....

2.4.5 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเยาวชนฯที่อยู่ในศูนย์ฯ มีความรุนแรงมากขึ้น

.....

2.4.6 มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย

.....

2.5 บรรยากาศความเป็นคาทอลิก

2.5.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพภายในศูนย์ฯ เป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่

.....

2.5.2 บรรยากาศเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่

.....

2.5.3 มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการภาวนาร่วมกัน หรือไม่อย่างไร

.....

2.5.4 สภาพแวดล้อมในศูนย์ฯเอื้อต่อการจัดการศึกษาแบบคาทอลิกหรือไม่ พิจารณาจากอะไร

.....

2.5.5 ทางศูนย์ฯมีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

- 2.5.6 มีกฎระเบียบการปฏิบัติงานภายในศูนย์ฯหรือไม่ อย่างไร
.....
- 2.5.7 ภายในศูนย์ฯ มีการควบคุม/ติดตาม/ประเมินผลการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร
.....
- 2.5.8 ภายในศูนย์ฯ มีปัญหาความขัดแย้งภายในศูนย์ฯหรือไม่ อย่างไร
.....
- 2.5.9 ศูนย์ฯ มีกระบวนการคัดเลือกผู้บริหาร /บุคลากร และเยาวชน อย่างไรจึงจะเหมาะสม
.....
- 2.5.10 ศูนย์ฯควรส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนาด้านใดบ้าง และอย่างไรจึงจะเหมาะสม
.....
- 2.5.11. ศูนย์ฯควรมีการให้รางวัลแก่บุคลากรในศูนย์ฯหรือไม่ อย่างไรจึงจะเหมาะสม
.....
- 2.5.12 ทางศูนย์ฯควรมีการลงโทษเยาวชนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
.....
- 2.5.13 ควรให้เยาวชน/บุคลากรแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานของศูนย์ฯ หรือไม่ อย่างไร
.....
- 2.5.14. ควรสนับสนุนให้เยาวชน/บุคลากรได้แสดงออกถึงการมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม อย่างไร
.....
- 2.5.15. มีการส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านต่างๆหรือไม่ อย่างไร
.....
- 2.5.16. มีการกระทำที่แสดงออกถึงความผิดชอบต่อชุมชนและสังคมภายนอกหรือไม่ โปรดระบุ
.....
- 2.6 วิธีชีวิตแบบชนเผ่าปกากะญอ**
- 2.6.1 การดำเนินชีวิตประจำวันแบบชนเผ่าฯ
.....
- 2.6.2 การอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่าฯ
.....
- 2.6.3 มีบรรยากาศที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตความเป็นชนเผ่าฯ อย่างไร
.....

- 2.6.4 มีการจัดสภาพแวดล้อมสอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของชนเผ่า
.....
- 2.6.5 มีค่านิยมใดบ้างที่อาจขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ
.....
- 2.6.6 ท่านสังเกตเห็นวัฒนธรรมที่ค้ำจุนอะไรบ้าง ภายในศูนย์ฯ โปรรระบุ
.....
- 2.6.7 มีวัฒนธรรมใดบ้างที่อาจขัดแย้งกับวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ
.....
- 2.6.8 บรรยากาศภายในศูนย์ฯ เหมาะสมกับการพัฒนาเยาวชนฯ หรือไม่ พิจารณาจากอะไร
.....
- ตอนที่ 3 ความสอดคล้องในการดำเนินงานของศูนย์ฯ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก**
- 3.1 ด้านจุดมุ่งหมายการดำเนินงานของศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาฯหรือไม่ อย่างไร
.....
- 3.2 หลักสูตรการศึกษาของศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาฯ หรือไม่ อย่างไร
.....
- 3.3 คุณลักษณะของครูและบุคลากรของศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาฯ หรือไม่ อย่างไร
.....
- 3.4 คุณลักษณะของเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาฯ หรือไม่ อย่างไร
.....
- 3.5 กระบวนการจัดการศึกษาของศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาฯหรือไม่ อย่างไร
.....
- 3.6 การบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ฯ สอดคล้องตามปรัชญาฯ หรือไม่ อย่างไร
.....
- ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีต่อการบริหารจัดการศูนย์ฯ**
- 4.1 จากสภาวะการณ์ในปัจจุบัน ท่านคิดว่าการบริหารจัดการในศูนย์ฯ ควรเป็นอย่างไร
.....
- 4.2 แนวทางการพัฒนาศูนย์ฯให้สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ควรเป็นอย่างไร
.....
- 4.3 โปรรระบุข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯพัฒนาเยาวชนฯ
.....

ขอขอบคุณในความอนุเคราะห์ของท่าน

แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเยาวชนที่อยู่ภายในศูนย์ฯ

ที่มีต่อกระบวนการฝึกอบรมในมิติด้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก : สังฆมณฑลเชียงใหม่

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯ ใน 10 ปีข้างหน้า ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านในการแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง ข้อมูลที่ท่านให้มาจะไม่มีผลกระทบใดๆในทางลบต่อท่านทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการเพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศูนย์ฯที่เหมาะสมในอนาคตต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ.....
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษาที่กำลังเรียนอยู่.....
4. อาชีพของครอบครัว
5. ระยะเวลาที่มาอยู่ในศูนย์ฯ.....เดือน.....ปี
6. เหตุผลที่ท่านมาอยู่ที่ศูนย์ฯ.....
7. รู้สึกอย่างไรที่ได้มาอยู่ในศูนย์ฯ.....

8. ถ้าสำเร็จการศึกษา/ฝึกอบรมจากศูนย์ฯไปแล้ว ตั้งใจจะทำอะไรต่อไป? ที่ไหน? อย่างไร?

9. ชีวิตแต่ละวันที่อยู่ในศูนย์ฯมีกิจกรรมสำคัญที่ต้องทำอะไรบ้าง? (ตั้งแต่เช้า-เข้านอน)

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการฝึกอบรมมิติด้านศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก

1. “พิธีมิสซา” มีความหมาย/คุณค่าต่อชีวิตอย่างไร? (อธิบายตามความเข้าใจของท่าน)

2. มีความรู้สึกอย่างไรบ้าง? เมื่อได้เข้าร่วม “พิธีมิสซา” (อธิบายตามความเข้าใจของท่าน)

3. การเรียน “คำสอนทางศาสนา” ต้องเรียนเกี่ยวกับอะไรบ้าง? (ระบุเนื้อหาที่ท่านได้เรียน)

4. การเรียน “คำสอนทางศาสนา” มีวิธีการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง? (ระบุวิธีการที่ท่านได้เรียน)

.....

.....

5. ครูผู้สอน “คำสอนทางศาสนา” เป็นใคร? และสามารถสอนให้ท่านเข้าใจได้มาก/น้อยเพียงใด?

.....

.....

6. มีการวัด/ประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียน “คำสอนทางศาสนา” หรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

7. ท่านเข้าใจ “คำสอนทางศาสนา” ที่ได้เรียนมาอย่างไร? (อธิบายตามความเข้าใจของท่าน)

7.1 อะไร? คือพื้นฐานความเชื่อแบบคาทอลิก

.....

.....

7.2 อะไร? คือจุดหมายของการเจริญชีวิตแบบคาทอลิก

.....

.....

7.3 แนวทางการเจริญชีวิตแบบคาทอลิกเป็นอย่างไร?

.....

.....

8. ท่านสามารถนำ “คำสอนทางศาสนา” ที่ได้เรียน ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้หรือไม่? อย่างไร?

.....

.....

9. ท่านคิดว่ากระบวนการฝึกอบรม “คำสอนทางศาสนา” ควรมีการปรับปรุง/พัฒนาอะไรบ้าง?

.....

.....

10. โปรดให้ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติม กรณีที่ท่านคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเยาวชนฯ

.....

.....

แบบสอบถามสำหรับการจัดสัมมนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนฯ ตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก

คำชี้แจง : แบบฟอร์มฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชน ผู้วิจัยใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อให้ข้อมูลในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ โดยข้อมูลที่ท่านให้มาผู้วิจัยจะนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ โอกาสนี้

ชื่อ-สกุลผู้เชี่ยวชาญ โทรศัพท์.....

1. กระบวนการฝึกอบรมเยาวชนฯที่มาอยู่ในศูนย์ฯ ให้มีคุณลักษณะที่สอดคล้องตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ควรมีวิธีการ/แนวทางที่เป็นรูปธรรมอย่างไร?

.....

.....

.....

2. การสอนคำสอนทางศาสนาให้แก่เยาวชนฯ ควรมีหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน สื่อ วัสดุอุปกรณ์ กิจกรรม และการประเมินผลอย่างไร?

.....

.....

.....

3. กระบวนการกล่อมเกลาคูณค้ำระหว่างความเป็นชาวคาทอลิกกับความเป็นคนชนเผ่าฯ และความเป็นคนของสังคมโลกให้สอดคล้องเข้าสู่วิถีชีวิตประจำวันของเยาวชนฯที่เข้ามาอยู่ในศูนย์ฯ ควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

4. ศูนย์ฯมีแนวทางการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจของศูนย์ฯอย่างไร? เพื่อไม่ให้กลายเป็นปัญหาหรืออุปสรรค ต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในอนาคต

.....

.....

.....

5. ศูนย์ฯมีแนวทางการบริหารจัดการอย่างไร? สำหรับเยาวชนฯที่สำเร็จการศึกษาจากศูนย์ฯแล้ว ให้สามารถพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ต่อไป (กรุณาระบุแนวทางที่เป็นรูปธรรม)

5.1 ด้านการศึกษา

.....

.....

.....

5.2 ด้านศาสนา/จิตวิญญาณ

.....

.....

.....

5.3 ด้านวัฒนธรรมของชนเผ่าปกากะญอ

.....

.....

.....

5.4 การประกอบอาชีพ

.....

.....

.....

5.5 การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปัจจุบัน

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่า รูปแบบการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเยาวชนชนเผ่าฯตามปรัชญาการศึกษาคาทอลิก ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในการจัดสัมมนากลุ่มย่อยในครั้งนี้ มีความเหมาะสมหรือไม่? อย่างไร? และท่านคิดว่า ควรมีประเด็นใดที่ต้องปรับปรุง (กรุณาให้ข้อเสนอแนะ/แก้ไขเพิ่มเติม)

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ของท่าน

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญสำหรับการทำกรวิจัย EDFR

ลำดับที่	รายนาม	ตำแหน่ง
1	บาทหลวงนิพนธ์ เทียนวิหาร	ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยศาสนา การศึกษาและวัฒนธรรมพระศาสนจักร โรมันคาทอลิก แห่งประเทศไทย
2	บาทหลวงแมริซีโอ อารีโอลดี	ผู้อำนวยการศูนย์แลกเปลี่ยนทางศาสนา และวัฒนธรรม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้
3	บาทหลวงณรงค์ชัย หมั่นศึกษา	ผู้บริหารงานสังคมพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์
4	บาทหลวงมงคล เจริญธรรม	ผู้รับผิดชอบศูนย์พัฒนาคำสอนทางศาสนา กลุ่มชาติพันธุ์ คณะเบธาราม จ.พะเยา
5	บาทหลวงอนุรักษ์ ประจงกิจ	ผู้อำนวยการและก่อตั้งศูนย์พัฒนาเยาวชน กลุ่มชาติพันธุ์ (เผ่าม้ง) เวียงแก่น จ.เชียงราย
6	บาทหลวงชาญชัย เต็มอรุณรุ่ง	ผู้รับผิดชอบดูแลศูนย์พันธกิจแห่งรัก สาขาบ้านแม่ปอน อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
7	บาทหลวงพิบูลย์ วิสิฐนนทชัย	ผู้อำนวยการสำนักเลขานุการ สภาคาทอลิก เพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย
8	ซิสเตอร์เสาวนีย์ น้านวล	ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเยาวชนหญิง กลุ่มชาติพันธุ์ บ้านมารีนา เชียงใหม่
9	ซิสเตอร์สุวรรณา เจริญศิลป์	ผู้รับผิดชอบศูนย์พัฒนาและฝึกอาชีพสตรี กลุ่มชาติพันธุ์ บ้านมารีนา จ.พะเยา
10	ภราดาอนุรักษ์ นิธิภัทรภรณ์	ที่ปรึกษาคณะกรรมการฝ่ายวิจัย สภาการศึกษาคาทอลิก แห่งประเทศไทย
11	ดร.ประทีป นัตรสูกางค์	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมและมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ลำดับที่	รายนาม	ตำแหน่ง
12	มาสเตอร์ถาวร กัมพลกุล	นักวิชาการด้านการส่งเสริมและอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา กลุ่มชาติพันธุ์ ศูนย์สังคมพัฒนา สังคมมณฑลเชียงใหม่
13	นางสาวสุวรรณา ยินดีงาม	ผู้รับผิดชอบศูนย์คาทอลิก บ้านกรทิพย์เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ (เผ่าอาข่า) อ.แม่สาย จ.เชียงราย
14	นายพะตือจอนิ โอโคธา	ปราชญ์ชาวบ้านของชนเผ่าปกากะญอและศิษย์เก่าของศูนย์พันธกิจแห่งรัก (แม่ปอน)
15	นายนิรันดร์ มณีไพโรสถ์	สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหลวง ศิษย์เก่าของศูนย์พันธกิจแห่งรัก (แม่ปอน)
16	นายสุรศักดิ์ เกียรติสันติวงศ์	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 15 บ้านแม่ปอน และศิษย์เก่าของศูนย์พันธกิจแห่งรัก (แม่ปอน)
17	มาสเตอร์สันติ เจริญศิลป์	หัวหน้างานอภิบาลเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย เชียงใหม่ และศิษย์เก่าของศูนย์พันธกิจแห่งรัก (แม่ปอน)

ภาคผนวก จ

คำอธิบายพระคัมภีร์ BIBLE ภาคภาษาไทย

คำอธิบายพระคัมภีร์ BIBLE

ตัวเลขที่ตามหลังอักษรย่อ

ตัวเลขที่อยู่หน้า : เป็นตัวเลขที่บอกเลขที่ของบท และตัวเลขข้างหลัง เป็นเลขข้อ เช่น ลูกาบทที่ 11 ข้อที่ 31 มีตัวพยัญชนะย่อ 2 ตัว คือ ลก. ตามด้วยบทที่ และข้อที่ คือ ลก. 11:31 เป็นต้น

ตัวเลขที่แบ่งด้วยจุลภาค (,)

หมายถึง ข้อถัดไปที่อยู่ในบทเดียวกัน เช่น ลก. 11: 31, 40. เป็นต้น

หนังสือตัวย่อ

ถ้อยย่อ 2 ตัวพยัญชนะ หมายถึง ชื่อพระคัมภีร์ในภาคพันธสัญญาใหม่ เช่น มก. ตัวเต็ม คือ หนังสือพระวรสารโดยนักบุญมารโก เป็นต้น

ถ้อยย่อ 3 ตัวพยัญชนะ หมายถึง ชื่อพระคัมภีร์ในภาคพันธสัญญาเดิม เช่น ปฐก. ตัวเต็ม คือ หนังสือปฐมกาล เป็นต้น

ตารางผนวก 7 อักษรย่อในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาใหม่

ลำดับที่	ชื่อหนังสือ	อักษรย่อ
1	พระวรสาร โดยนักบุญมัทธิว	มธ.
2	พระวรสาร โดยนักบุญมาระโก	มก.
3	พระวรสาร โดยนักบุญลูกา	ลก.
4	พระวรสาร โดยนักบุญยอห์น	ยน.
5	กิจการของอัครธรรมทูต	กจ.
6	โรม	รม.
7	โครินธ์ ฉบับที่หนึ่ง	1 คร.
8	โครินธ์ ฉบับที่สอง	2 คร.
9	กาลาเทีย	กท.
10	เอเฟซัส	อฟ.
11	ฟิลิปปี	ฟป.
12	โคโลสี	คส.
13	เอซะ โธนิกา ฉบับที่หนึ่ง	1 ธศ.
14	เอซะ โธนิกา ฉบับที่สอง	2 ธศ.
15	ทิโมธี ฉบับที่หนึ่ง	1 ทธ.

ตารางผนวก 7 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อหนังสือ	อักษรย่อ
16	ทิโมธี ฉบับที่สอง	2 ทธ.
17	ทิตัส	ทต.
18	ฟีเลโมน	ฟม.
19	ฮีบรู	ฮบ.
20	ยากอบ	ยก.
21	เปโตร ฉบับที่หนึ่ง	1 ปต.
22	เปโตร ฉบับที่สอง	2 ปต.
23	ยอห์น ฉบับที่หนึ่ง	1 ยน.
24	ยอห์น ฉบับที่สอง	2 ยน.
25	ยอห์น ฉบับที่สาม	3 ยน.
26	ยูดา	ยค.
27	วิวรณ์	วว.

ตารางผนวก 8 อักษรย่อในพระคัมภีร์ภาคพันธสัญญาเดิม

ลำดับที่	ชื่อหนังสือ	อักษรย่อ
1	ปฐมกาล	ปฐมก.
2	อพยพ	อพย.
3	เลวีนิติ	ลนต.
4	กัณดารวิถี	กคว.
5	เฉลยธรรมบัญญัติ	จรบ.
6	โยชูวา	ยชว.
7	ผู้วินิจฉัย	วนจ.
8	นางรูธ	นรธ.
9	ซามูเอล ฉบับที่หนึ่ง	1 ซมอ.
10	ซามูเอล ฉบับที่สอง	2 ซมอ.
11	พงศ์กษัตริย์ ฉบับที่หนึ่ง	1 พกษ.

ภาคผนวก ฉ

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	อรรวรรณ เมฆทัศน์
เกิดเมื่อ	25 สิงหาคม 2514
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ. 2534 - 2535 มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนมัธยมบึงทองหลาง กรุงเทพฯ สายศิลป์ การศึกษานอกโรงเรียน</p> <p>พ.ศ. 2536 – 2539 คณะรัฐศาสตร์ สาขาบริหารรัฐกิจ (เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ</p> <p>พ.ศ. 2540 – 2542 คณะพัฒนาสังคม สาขาเอกการวิเคราะห์และวางแผนการพัฒนา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) กรุงเทพฯ</p> <p>พ.ศ. 2549 ประกาศนียบัตรด้านการบริหารจัดการ เชิงยุทธศาสตร์ Lincoln University, New Zealand</p>
ประวัติการทำงาน	<p>พ.ศ. 2531 – 2532 บริษัทสหไทยพัฒนภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์คาร์สันดี เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมและพัฒนาการขายนอกสถานที่</p> <p>พ.ศ. 2533 – 2534 บริษัทไอ ซี ซี เซนด์เตอร์ เจ้าหน้าที่การตลาด</p> <p>พ.ศ. 2536 – 2537 ห้างหุ้นส่วนจำกัดศุภศิษย์ ผู้จัดการสำนักงาน</p> <p>พ.ศ. 2542 – 2547 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย นักวิชาการ : หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนามงฟอร์ตวิทยาลัย</p> <p>พ.ศ. 2548 – 2551 ผู้ประสานงานฝ่ายวิจัยสำนักวิจัยแอมแบคโพลด์ ประจำภาคเหนือ</p> <p>พ.ศ. 2549 – ปัจจุบัน นักวิชาการอิสระด้านการปรับพฤติกรรมเยาวชน วิทยากรพิเศษ หน่วยเฉพาะกิจกรรมทหารม้า ที่ 3 (ฉก.ม.3) กองกำลังผาเมือง (กกล.ผาเมือง) กองทัพภาคที่ 3</p>